

SURİYELİLER BAROMETRESİ 2020

Prof. Dr. M. Murat ERDOĞAN

SB
2020

**“SURİYELİLERLE
UYUM İÇİNDE
YAŞAMIN ÇERÇEVESİ”**

Desteği ile

UNHCR
The UN Refugee Agency

SURİYELİLER BAROMETRESİ

SB-2020

“SURİYELİLERLE UYUM İÇİNDE
YAŞAMIN ÇERÇEVESİ”

Prof. Dr. M. Murat ERDOĞAN

Desteği ile

Eylül 2021

M. MURAT ERDOĞAN
SURİYELİLER BAROMETRESİ-2020
SURİYELİLERLE UYUM İÇİNDE YAŞAMIN ÇERÇEVESİ

EĞİTEN KİTAP YAYINCILIK

ISBN: 978-625-8420-21-0

© Copyright 2022, Eğiten Kitap Yayıncılık Org. Tic. Ltd. Şti.

Kapak & Kitap Tasarım: Merve ÖZBAY

Kapak Fotoğrafı: UNHCR/Emrah GÜREL

Baskı:

Atalay Konfeksiyon Matbaacılık ve Reklam İnş. Tur. Otomotiv San. ve Tic. Ltd. Şti.

Sertifika No: 47911

Zübeyde Hanım Mah. Süzğün Sk. No:7 Altındağ/Ankara

Tel: 0.312. 3844182

Suriyeliler Barometresi-2020 çalışmasının Türkçe, İngilizce ve Arapça versiyonları için:
www.unhcr.org/tr/yayinlar / www.mmuraterdogan.com

*Bu çalışma UNHCR Türkiye desteği ile gerçekleştirilmiştir.
Çalışma yazarın kişisel görüşlerini yansıtmaktadır ve söz konusu görüşler
UNHCR'yi bağlayıcı nitelikte değildir. UNHCR bu belgede yer alan bilgilerin
harhangi bir şekilde kullanımından sorumlu tutulamaz.*

Ön söz

2020 yılı, tüm dünyada zorla yerinden edilmelerin sürekli artış gösterdiği dokuzuncu yıl olmuştur. 2020 yılında pandemiye rağmen savaş, şiddet, zulüm ve insan hakları ihlallerinden kaçan kişi sayısı yaklaşık 82 milyon 400 bin kişiye ulaşmıştır. Şu anda dünyadaki insan nüfusunun %1'i yerinden edilmiş durumdadır ve zorla yerinden edilmiş kişi sayısının 40 milyonun altında olduğu 2011 yılına göre bu sayı iki kat artmıştır. Zorla yerinden edilenlerin çoğunu kendi ülkesinde yerinden edilmiş kişiler oluştursa da UNHCR yetki alanı kapsamında 20 milyon 700 bin mülteci, 5 milyon 700 bin Filistinli mülteci ve kendi ülkesi dışında yerinden edilmiş 3 milyon 900 bin Venezuelalı bulunmaktadır. Bu sayılar, pandemiye ve küresel ateşkes çağrılarına rağmen çatışmaların insanları yurtlarından etmeye devam ettiğini göstermektedir.

Suriye Arap Cumhuriyeti'ndeki çatışmanın 10. yılına girerken ülke nüfusunun yarıdan fazlasının zorla yerinden edilmiş durumda olduğunu biliyoruz. Suriye 2014 yılından bu yana en fazla mülteciye kaynaklık eden ülkelerin başında gelmekte olup, 2020 sonu itibarıyla 128 ülke yaklaşık 6 milyon 700 bin Suriyeliye ev sahipliği yapmaktadır. Her sayı kendi hatası olmadan aniden hayatı yerle bir olmuş bir kız çocuğu veya erkek çocuğunu, bir kadını veya erkeği, yani gerçek insanları temsil etmektedir.

Türkiye, 4 milyona yakın mülteci ve sığınmacının yanında geçici koruma altındaki 3 milyon 700 bin Suriyeli ile 2014 yılından bu yana dünyada en fazla mülteciye ev sahipliği yapan ülke durumundadır. Bu nüfusun yalnızca %1,36'sı Geçici Barınma Merkezlerinde yaşarken kalan büyük çoğunluk 81 ilde kent içi, kent çevresi ve kırsal alanlarda ev sahibi toplumla birlikte yaşamaktadır. Türkiye'de kapsayıcılığın ve Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu ile Geçici Koruma Yönetmeliği ile sağlanan kapsamlı yasal çerçevenin şekillendirdiği mülteci müdahalesi, 2020 yılında da kayıt ve belgelendirme işlemlerinin yanı sıra sağlık, eğitim ve sosyal hizmetler gibi hizmetlere erişimin temelini oluşturmaya devam etmiştir.

Türkiye, 2020 yılında dünyanın geri kalanında olduğu gibi ayırım gözetmeksizin herkesi etkileyen küresel bir sağlık krizine ve ciddi bir insanlık dramına yol açan COVID-19 pandemisiyle karşı karşıya kalmıştır. Yıllara dayanan birlikte yaşama pratiğiyle şekillenip dönüşen hayat tecrübelerinin Türk toplumunda ve Suriyelilerde ortaya çıkardığı toplumsal algıları inceleyen Suriyeliler Barometresi çalışması da kuşkusuz pandemiden etkilenmiştir. Suriyeliler Barometresi 2020 çalışmasının ortaya koyduğu en kesin bulgulardan biri, pandemi sürecinde Suriyelilerle insani dayanışmanın arttığı ve sosyal mesafe uygulamalarına rağmen Türk toplumunun Suriyelilere destek olmaya devam ettiğidir. Çalışmada ayrıca Türk toplumunun Suriyelilerle sosyal ilişkilerinde önceki yıla göre artış olduğu gösterilmiştir. Bu anlamda Türk toplumunun Suriyelilere gösterdiği misafirperverliğin dokuz yıl boyunca hiç eksilmeden devam etmesi, ev sahibi toplumla mülteciler arasındaki sosyal uyum için son derece önemlidir. Yıllardır devam eden bu çalışma, Türkiye'de sosyal uyum konusunda eşsiz bir yer tutan önemli bir başvuru kaynağı niteliğindedir ve değişen dinamikleri hem Suriyelilerin hem de ev sahibi toplumun perspektifinden gözler önüne sermektedir.

Dokuz yıllık birlikte yaşama kültürünün ardından pandemi sürecinde yapılan Suriyeliler Barometresi 2020 çalışmasının bu alanda çalışmak isteyen birçok kişiye ilham olmasını, bu konuda diğer çalışmalara öncülük etmesini ve politika geliştirme süreçlerine katkılar sağlamasını umuyoruz. Bu vesileyle Suriyeliler Barometresi 2020 çalışmasında gösterdikleri özveri ve çabalardan dolayı Prof. Dr. M. Murat Erdoğan'a ve ekibine gönülden şükranlarımızı sunar, Akademik Danışma Kuruluna katkılarından dolayı teşekkür ederiz.

Philippe Leclerc
UNHCR Temsilcisi

Prof. Dr. M. Murat ERDOĞAN

Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi
Mülkiye Göç Araştırmaları Merkezi-MÜGAM

Prof. Dr. M. Murat Erdoğan, Kasım 2017'ye kadar Hacettepe Üniversitesinde öğretim üyesi ve Hacettepe Üniversitesi Göç ve Siyaset Araştırmaları Merkezi-HUGO'nun kurucusu ve müdürü olarak çalışmıştır. Prof. Dr. Erdoğan Aralık 2017-Mayıs 2021 arasında Türk Alman Üniversitesi Göç ve Uyum Araştırmaları Merkezi Kurucu Müdürü olarak görev yapmıştır. Prof. Dr. Erdoğan Mart 2020'den itibaren A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Mülkiye Göç Araştırmaları Merkezinde göreve başlamıştır.

Siyaset bilimci, göç ve AB uzmanı olan Prof. Dr. Erdoğan Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesinden mezundur. Ankara Üniversitesinde yürüttüğü "Soğuk Savaş Sonrası Dönemde Türkiye Avrupa Birliği İlişkileri: 1990-2005" başlıklı doktora çalışmasının araştırmasını Konrad Adenauer Vakfı Bursiyeri olarak 1994-1999 yılları arasında Almanya'da Freiburg ve Bonn Üniversitelerinde gerçekleştirdi. 2000-2003 yılları arasında Berlin Büyükelçiliği Basın Müşavirliğinde çalışan Erdoğan, ardından TBMM AB Uyum Komisyonu Danışmanlığı (2004), YÖK Başkan Danışmanı, Hacettepe Üniversitesi Rektör Danışmanı (2012-2016) görevlerinde bulundu. Erdoğan, Duisburg-Essen (2007), Berlin-Humboldt (2010), Oxford (2012) ve Johns Hopkins Üniversitesi Almanya Araştırmaları Merkezi AICGS'de (2014) ve Humboldt Üniversitesinde (2019) farklı burslarla misafir araştırmacı olarak çalışmalar yürüttü.

Akademik ilgi alanları iradi ve zorunlu göçler, mülteciler, yurt dışındaki Türkiye kökenliler, AB, siyasal karikatürler, siyasal davranışlar, İslamafobi, Almanya ve Türk dış politikası olan Erdoğan, Avrupa'daki Türk diasporası konusunda "Euro-Turks-Barometre", Türkiye'deki Suriyeliler konusunda ise "Suriyeliler Barometresi" başlıklı kapsamlı ve düzenli kamuoyu araştırmalarını da yürütmektedir.

Prof. Dr. Erdoğan, Uluslararası Metropolis Yönetim Kurulu Üyesi, UNESCO-Türkiye İletişim Komitesi üyesidir.

Prof. Dr. Erdoğan'ın son kitapları şunlardır:

- Suriyeliler Barometresi-2019: Suriyelilerle Uyum İçinde Yaşamın Çerçevesi (2020)
- Suriyeli Mülteci Nüfusunun Demografik Gelişimi, Türkiye'deki Eğitim, İstihdam ve Belediye Hizmetlerine Yakın Gelecekte Olası Etkileri (Metin Çorabatır) (2019)
- Göç Uyum ve Yerel Yönetimler (2019)
- Suriyeliler Barometresi-2017: "Suriyelilerle Uyum İçinde Yaşamın Çerçevesi" (2018)
- Suriyeli Mülteciler ve Belediyelerin Süreç Yönetimi: İstanbul Örneği (2017)
- Türk İş Dünyasının Türkiye'deki Suriyeliler Konusundaki Görüş, Beklenti ve Önerileri (2015)
- Türkiye'nin Göç Tarihi: 14. Yüzyıldan 21. Yüzyıla Türkiye'ye Göçler (A. Kaya ile) (2015)
- Türkiye'deki Suriyeliler, Toplumsal Kabul ve Uyum (2015)
- 50 Yıl 50 Karikatür: Alman Karikatüristler Gözüyle Türkler (2012)
- Yurt Dışındaki Türkler: 50. Yılında Göç ve Uyum (2010)

İçindekiler	5
Tablo Listesi	8
Ek Tablo Listesi	14
Grafik Listesi	17
Kısaltmalar	18
Türkiye'deki Suriyeliler ve Uluslararası Koruma Alanında Yakın Dönem Kronolojisi	19
Teşekkür	21
GİRİŞ	24
1. Mülteci Hukuku ve Türkiye'de Uluslararası Korumaya İlişkin Hukuki Çerçeve	26
a. Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (2013)	28
b. 6458 Sayılı Kanunda "Geri Göndermeme" (non-refoulement) İlkesi	31
c. Geçici Koruma Yönetmeliği	31
d. Türkiye'deki Suriyelilerin Statüsü	33
e. Türkiye'deki Uluslararası Koruma Başvuru Sahipleri	34
f. Türkiye'deki Düzensiz Göçmenler	35
2. Toplumsal Kabul ve Uyum	37
a. Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin Uyum Stratejisi ve Eylem Planı	47
b. 3RP Sosyal Uyum	49
c. Türkiye'deki Suriyeliler Özelinde Toplumsal Kabul ve Uyum	50
I. TÜRKİYE'DE GEÇİCİ KORUMA ALTINDAKİ SURIYELİLER	56
1. Türkiye'deki Suriyelilere İlişkin Sayısal Veriler	56
a. Genel Görünüm	56
b. Kayıtlama Süreci, Güncelleme ve Sayıların Güvenirliği	58
c. Türkiye'deki Suriyelilerin İllere Göre Dağılımı	59
d. "Kent Mültecileri"	62
e. Türkiye'deki Suriyelilerin Yaş ve Cinsiyet Dağılımı	62
2. Türkiye'deki Suriyeliler ve Eğitim	66
a. Türkiye'deki Suriyelilerin Genel Eğitim Durumu	66
b. Türkiye'deki Okul Çağındaki (5-17 Yaş) Suriyeli Çocuk ve Gençler	68
c. Millî Eğitim Bakanlığının Suriyeli Çocukların Eğitimi Konusundaki Düzenlemeleri	70
d. Türk Yüksek Öğretim Sistemi İçinde Suriyeliler	73
e. Türkçe Dil Öğrenimi ve Meslek Kursları	74
3. Türkiye'deki Suriyeliler ve Geçim Kaynakları	75
a. Çalışma Hakkının Düzenlenmesi	75
b. Sosyal Uyum Yardımı Programı (SUY/ESSN)	77
c. Kayıt Dışı Ekonomi ve Suriyeliler	80
d. Girişimcilik	81
e. Covid-19 Pandemisi	81

I. SURIYELİLER BAROMETRESİ-2020 GEREKÇESİ VE ARAŞTIRMA KÜNYESİ	84
III-.SB-2019: TÜRK TOPLUMU (T.C. Vatandaşları)	88
III-A. SB-2019: TÜRK TOPLUMU (T.C. VATANDAŞLARI) ARAŞTIRMA KÜNYESİ VE PROFİLİ	89
1. Araştırma Altyapısı ve Profili	89
III-B. SB-2020- TÜRK TOPLUMU ARAŞTIRMA BULGULARI	92
1. Türk Toplumunu ve Suriyelilerle Mekânsal Yakınlık/ Farkındalık	92
2. Türk Toplumunu Suriyelileri Nasıl Tanımlıyor?	93
3. Türk Toplumunun Suriyelilere Uygun Gördüğü Tanımlamalar/Etiketler	98
4. Kültürel Benzerlik Algısı	101
5. Suriyelilerle İlişki/İletişim	106
6. Suriyelilere Destek	108
7. Sosyal Mesafe	113
8. Geçim Kaynakları: Türkiye’deki Suriyeliler geçimlerini nasıl sağlıyorlar?	118
9. Topluma Dıştan Bakış	121
10. Kaygılar: Güvenlik-Huzur ve Toplumsal Kabul	122
11. Suriyelilerden “Kişisel Zarar Görme” ve “Duyumlar”	126
a. Fiilî Olarak Zarar Görmek	126
b. “Ne Tür Zarar”	127
12. Çalışma Hakları ve İşini Kaybetme Kaygısı	128
13. İş Yeri Açma/Girişimcilik	132
14. Ortak Toplumsal Gelecek Tasavvurunun Sınırı: “Suriyeliler Döner mi?”	135
15. “Suriyeliler Nerede Yaşamalı?”, “Birlikte Yaşamaya Hazır mıyız?”	137
16. Ortak Toplumsal Yaşama Bakış	140
17. Uyum: Suriyelilerin Türk Toplumuna Uyumu	144
18. Türk Toplumunun Algısında Suriyelilerin Türk Toplumuna Yönelik Yaklaşımları	148
19. Suriyeliler Türkiye’de Ne Kadar Önemli Bir Sorun?	150
20. Siyasal Haklar ve Vatandaşlık	152
21. Suriyeli Çocukların Eğitim İmkânlarına Bakış	157
IV-SB-2020: SURIYELİLER ARAŞTIRMA KÜNYESİ VE BULGULARI	162
IV-A. SB-2020: SURIYELİLER ARAŞTIRMA KÜNYESİ VE PROFİLİ	162
1. Araştırma Altyapısı, Profili ve Güvenirlik	162
2. Araştırmaya Katılan Suriyelilerin Katılımcı Profili ve Demografik Özellikleri	164
IV-B. SB-2020: SURIYELİLER ARAŞTIRMA BULGULARI	172
1. Suriyeliler Yaşamlarını Türkiye’de Nasıl İdame Ettiriyor?	172
2. Suriyelilerin Çalışma Durumları ve Geçim Kaynakları	173
3. Barınma	178
4. Suriyelilerin Sorun Alanları	179
5. Suriyelilerle Türklerin Kültürel Benzerliği	185

6. Suriyelilerin Türklerle Sosyal Mesafesi	189
7. Suriyelilerin Sosyal İlişki Düzeyleri	195
8. Suriyelilerin Türkiye'deki Yaşama, Türk ve Kendi Toplumuna Yönelik Algıları	196
8-a. Suriyelilerin Gelecek Perspektifi	201
8-b. Türk Toplumuna İlişki/Hissiyat	201
8-c. Çalışma Hayatı	201
8-d. Mutluluk Algısı	203
9. Suriyelilere Göre Türk Toplumunun Suriyeliler Konusundaki Kaygıları	205
10. Suriyelilere Göre Türk Toplumuna Suriyelilere Nasıl Davranıyor?	208
11. "Uyum" / "Sosyal Uyum" / "Yerel Uyum"	210
12. Türk Devleti'nin Suriyelilere Verdiği Destekler	218
13. Suriyelilerin Türkiye'de Tercih Edecekleri Statü	223
14. Suriye'ye Dönmek?	225
14-a. Türkiye'deki Suriyelilerin Genel Olarak Suriye'ye Dönmek Konusundaki Görüşleri	226
14-b. 12 Ay İçinde Geri Dönme Planı Var mı?	228
14-c. Üçüncü Bir Ülkeye (Türkiye ve Suriye Dışında) Gitmek ve Oraya Yerleşmek	232
15. Suriyeliler İçin Türkiye'de Gelecek Beklentisi	234
16. Size İmkân/İzin Verilse Türkiye'de Başka Bir Şehre Taşınmak ve Orada Yaşamak İster misiniz?	236
17. Seyahat İzni/Yol İzni	238
18. Pazarkule Sınır Kapısında Mültecilerin Geçişlerinin Engellenmemesi Kararı	241
19. Pandemi	245
20. Genel OGG Bulguları: Suriyelilerin Türkiye'deki Deneyimleri	251
SURİYELİLER BAROMETRESİ (SB) 2020	256
TEMEL BULGULARI	256
SB-2020 TEMEL BULGULAR	258
TÜRK TOPLUMUNUN SB-2020 ARAŞTIRMASINDA ÖNE ÇIKAN GÖRÜŞ VE DÜŞÜNCELERİ	260
SURİYELİLERİN SB-2020 ARAŞTIRMASINDA ÖNE ÇIKAN GÖRÜŞ VE DÜŞÜNCELERİ	265
POLİTİKA ÖNERİLERİ	274
EK TABLOLAR	288

TABLO LİSTESİ

SB-2020-TABLO 1: Türkiye'deki Suriyeliler ve Uluslararası Koruma Alanında Yakın Dönem Kronolojisi	19
SB-2020-TABLO 2: Suriyelilerin Eğitim Durumu (2019-2020)	68
SB-2020-TABLO 3: SB-2020 Odak Grup Görüşmeleri (20 OGG, 80+61=141 OGG Katılımcısı)	86
SB-2020-TABLO 4 : SB-2019 Türk Toplumunu İl Bazlı Örneklem	89
SB-2020-TABLO 5: Araştırmaya Katılan Türk Toplumunun Katılımcı Profili ve Demografik Özellikleri	90
SB-2020-TABLO 6: Örneklem Coğrafi Dağılımı ve Oransal Büyüklükleri	91
SB-2020-TABLO 7: SB-2020 Kapsamında T.C. Vatandaşları ile Gerçekleştirilen OGG'ler	92
SB-2020-TABLO 8: Yaşadığınız mahallede/semtte/bölgede Suriyeli var mı?	93
SB-2020-TABLO 9: Suriyelileri Tarif Etmek İçin En Uygun İfadeler (Çoklu Yanıt)	94
SB-2020-TABLO 10: Suriyelileri Tarif Etmek İçin En Uygun İfadeler (Çoklu Yanıt %)	95
SB-2020-TABLO 11: Suriyelileri Tarif Etmek İçin En Uygun İfadeler (Çoklu Yanıt %)	96
SB-2020-TABLO 12: Aşağıdaki özellikler ülkemizdeki Suriyeliler için ne kadarı uygundur? (Puan)	98
SB-2020-TABLO 13: Aşağıdaki özellikler ülkemizdeki Suriyeliler için ne kadarı uygundur? (Puan)	99
SB-2020-TABLO 14: Aşağıdaki özellikler ülkemizdeki Suriyelilerin ne kadarı için uygundur? (Puan)	100
SB-2020-TABLO 15: Suriyelilerin kültürel açıdan bize ne kadar benzediklerini düşünüyorsunuz? (SB-2017/SB-2019/SB-2020)	102
SB-2020-TABLO 16: Suriyelilerin kültürel açıdan bize ne ölçüde benzediklerini düşünüyorsunuz? (%)	103
SB-2020-TABLO 17: Suriyelilerin ülkemizde yaşamasının sonuçlarıyla ilgili aşağıda yer alan ifadelere ne ölçüde katılıyorsunuz? (%)	104
SB-2020-TABLO 18: Aşağıdaki sosyal ilişki türlerini Suriyelilerle bugüne kadar kurup kurmadığınızı lütfen belirtiniz? (%)	106
SB-2020-TABLO 19: Bugüne kadar hiç Suriyelilere (dilencilere para verme dışında) aynı veya nakdi yardım yaptınız mı?	108
SB-2020-TABLO 20: Bugüne kadar hiç Suriyelilere aynı veya nakdi yardım yaptınız mı? (%)	109
SB-2020-TABLO 21: Son 1 yılda Suriyelilere aynı veya nakdi yardım yaptınız mı?	110
SB-2020-TABLO 22: Son 1 yılda Suriyelilere aynı veya nakdi yardım yaptınız mı? (%)	111
SB-2020-TABLO 23: Neden hiç/son 1 yılda yardım yapmadınız? (Çoklu yanıt)	112
SB-2020-TABLO 24: SB-2020-Sosyal Mesafe Grupları	113
SB-2020-TABLO 25: Suriyelilerle ilgili duygularınızı yansıtması açısından aşağıdaki ifadelere ne ölçüde katıldığınızı lütfen belirtiniz. (%)	114

SB-2020-TABLO 26: Sosyal Mesafe Grupları	115
SB-2020-TABLO 27: Sosyal Mesafe Grupları (%)	116
SB-2020-TABLO 28: Türkiye'deki Suriyeliler geçimlerini nasıl sağlıyor? (Çoklu yanıt)	119
SB-2020-TABLO 29: Türkiye'deki Suriyeliler geçimlerini nasıl sağlıyor? (Çoklu yanıt %)	120
SB-2020-TABLO 30: Toplumumuzun Suriyelilere nasıl davrandığını aşağıdaki ifadelerden hangisi en iyi şekilde yansıtıyor?	121
SB-2020-TABLO 31: Suriyelilerin Türkiye'de bulunmaları nedeniyle aşağıdaki ifadelere ne ölçüde katıldığınızı lütfen belirtiniz. (Puan)	123
SB-2020-TABLO 32: Suriyeliler nedeniyle aşağıdaki kaygıları ne ölçüde hissediyorsunuz? (%)	124
SB-2020-TABLO 33: Suriyelilerin Türkiye'de bulunmaları nedeniyle aşağıdaki ifadelere ne ölçüde katıldığınızı lütfen belirtiniz. (Puan)	125
SB-2020-TABLO 34: Son 5 yıl içinde Suriyelilerden... (%)	126
SB-2020-TABLO 35: Nasıl bir zarar gördünüz/gördüler? (Çoklu yanıt)	127
SB-2020-TABLO 36: 2011-2019 arasında Suriye ve Arap Cumhuriyeti vatandaşlarına verilen toplam çalışma izinleri	129
SB-2020-TABLO 37: Suriyelilerin Türkiye'de çalışmalarıyla ilgili nasıl bir düzenleme yapılmalıdır?	130
SB-2020-TABLO 38: Suriyelilerin Türkiye'de çalışmalarıyla ilgili nasıl bir düzenleme yapılmalıdır? (%)	131
SB-2020-TABLO 39: Suriyeliler hangi durumlarda iş yeri açabilmeliler?	132
SB-2020-TABLO 40: Suriyeliler hangi durumlarda iş yeri açabilmeliler? (%)	133
SB-2020-TABLO 41: Türkiye'deki Suriyelilerin savaş bittikten sonra ülkelerine geri dönmeleri konusunda düşünceniz nedir?	135
SB-2020-TABLO 42: Türkiye'deki Suriyelilerin savaş bittikten sonra ülkelerine geri dönmeleri konusunda düşünceniz nedir? (%)	136
SB-2020-TABLO 43: Türkiye'de bulunan Suriyeliler nerede yaşamalı?	138
SB-2020-TABLO 44: Türkiye'de bulunan Suriyeliler nerede yaşamalı? (%)	139
SB-2020-TABLO 45: Suriyelilerin ülkemizde yaşamasının sonuçlarıyla ilgili aşağıda yer alan ifadelere ne ölçüde katılıyorsunuz? (%)	140
SB-2020-TABLO 46: Suriyelilerin ülkemizde yaşamasının sonuçlarıyla ilgili aşağıda yer alan ifadelere ne ölçüde katılıyorsunuz? (Puan)	141
SB-2020-TABLO 47: Suriyelilerin ülkemizde yaşamasının sonuçlarıyla ilgili aşağıda yer alan ifadelere ne ölçüde katılıyorsunuz? (%)	141
SB-2020-TABLO 48: Suriyelilerin ülkemizde yaşamasının sonuçlarıyla ilgili aşağıda yer alan ifadelere ne ölçüde katılıyorsunuz? (Puan)	142
SB-2020-TABLO 49: Suriyeliler Türk Toplumuna/Türkiye'ye ne ölçüde uyum sağladı?	144
SB-2020-TABLO 50: Suriyeliler Türk Toplumuna/Türkiye'ye ne ölçüde uyum sağladı? (%)	145

SB-2020-TABLO 51: Suriyelilerin Türk toplumuna nasıl davrandığını aşağıdaki ifadelerden hangisi en iyi şekilde yansıtıyor?	148
SB-2020-TABLO 52: Suriyelilerin Türk toplumuna nasıl davrandığını aşağıdaki ifadelerden hangisi en iyi şekilde yansıtıyor? (%)	149
SB-2020-TABLO 53: Türkiye'nin en önemli 10 sorunu içinde Suriyeliler konusu size göre kaçınıcı öncelikli konudur?	150
SB-2020-TABLO 54: Türkiye'nin en önemli 10 sorunu içinde Suriyeliler konusu size göre kaçınıcı öncelikli konudur?	151
SB-2020-TABLO 55: Suriyelilerin siyasal hakları ile ilgili nasıl bir düzenleme yapılmalıdır?	153
SB-2020-TABLO 56: Suriyelilere vatandaşlık verilmesi ile ilgili nasıl bir düzenleme yapılmalıdır? (Çoklu yanıt)	153
SB-2020-TABLO 57: Suriyelilerin siyasal hakları ile ilgili nasıl bir düzenleme yapılmalıdır? (%)	154
SB-2020-TABLO 58: Suriyelilere vatandaşlık verilmesi ile ilgili nasıl bir düzenleme yapılmalıdır? (Çoklu yanıt %)	155
SB-2020-TABLO 59: Suriyeli çocuklara devlet okullarında eğitim verilmesine ilişkin nasıl bir düzenleme yapılmalıdır?	158
SB-2020-TABLO 60: Suriyeli çocuklara devlet okullarında eğitim verilmesine ilişkin nasıl bir düzenleme yapılmalıdır? (%)	159
SB-2020-TABLO 61: SB-2020 Suriyeliler İl Bazlı Örneklem	162
SB-2020-TABLO 62: SB-2020 Anket Çalışması Bölge Kategorisi	163
SB-2020-TABLO 63: Araştırmaya Katılan Suriyelilerin Katılımcı Profili ve Demografik Özellikleri (15 il-1414 hane 6953 kişi)	164
SB-2020-TABLO 64: Cinsiyet Profili	165
SB-2020-TABLO 65: Medeni Durum Profili	165
SB-2020-TABLO 66: Sahip Olunan Belge Türü	166
SB-2020-TABLO 67: Eğitim Profili	167
SB-2020-TABLO 68: Hanedeki kişiler Türkçeyi hangi seviyede biliyor? (6 ve üzeri yaştakiler)	167
SB-2020-TABLO 69: Hanedeki kişiler Türkçeyi hangi seviyede biliyor? (%)	168
SB-2020-TABLO 70: SB-2020 kapsamında Suriyeliler ile Gerçekleştirilen OGG'ler	169
SB-2020-TABLO 71: Son 12 ayda/bir yılda herhangi bir kurum veya kişiden yardım aldınız mı?	172
SB-2020-TABLO 72: Kimden ya da nereden yardım aldınız? (Çoklu yanıt)	173
SB-2020-TABLO 73: Hanedeki kişilerin herhangi bir gelir getirici işte çalışma durumu	174
SB-2020-TABLO 74: Hanedeki kişilerin herhangi bir gelir getirici işte çalışma durumu	174
SB-2020-TABLO 75: Hanedeki kişilerin herhangi bir gelir getirici işte çalışma durumu	175
SB-2020-TABLO 76: Hanedeki 12-17 yaş arasında çalışanların dağılımı	175
SB-2020-TABLO 77: Hanedeki kişilerin yaptığı iş (12 + yaş)	176

SB-2020-TABLO 78: Hanedeki çalışan kişiler Türkçeyi hangi seviyede biliyor? (%)	177
SB-2020-TABLO 79: Ailenin yaşadığı yer	178
SB-2020-TABLO 80: Aşağıdaki konularda aile olarak ne ölçüde Türkiye’de sorun yaşadığınızı lütfen belirtiniz. (Puan)	179
SB-2020-TABLO 81: Aşağıdaki konularda aile olarak ne ölçüde Türkiye’de sorun yaşadığınızı lütfen belirtiniz. (%)	180
SB-2020-TABLO 82: Aşağıdaki konularda aile olarak ne ölçüde sorun yaşadığınızı lütfen belirtiniz. (%)	181
SB-2020-TABLO 83: Aşağıdaki konularda aile olarak ne ölçüde Türkiye’de sorun yaşadığınızı lütfen belirtiniz. (%) Cinsiyet	182
SB-2020-TABLO 84: Suriyelilerin kültürel açıdan Türklere ne kadar benzediklerini düşünüyorsunuz?	185
SB-2020-TABLO 85: Suriyelilerin kültürel açıdan Türklere ne kadar benzediklerini düşünüyorsunuz? (%)	186
SB-2020-TABLO 86: Sosyal Mesafe Grupları	189
SB-2020-TABLO 87: Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları ile ilgili duygularınızı yansıtmaması açısından aşağıdaki ifadelerle ne kadar katıldığınızı lütfen belirtiniz. (%)	190
SB-2020-TABLO 88: Sosyal Mesafe Grupları (%)	191
SB-2020-TABLO 89: Sosyal Mesafe Grupları (**Türkçe bilenler %)	192
SB-2020-TABLO 90: Sosyal Mesafe Karşılaştırması Türk Toplumunu/Suriyeliler	193
SB-2020-TABLO 91: Şimdiye kadar herhangi bir Türk vatandaşı ile aşağıdaki sosyal ilişkileriniz hiç oldu mu? (%)	196
SB-2020-TABLO 92: Türkiye’deki Suriyelilerin durumu ile ilgili olarak aşağıdaki ifadelerle ne ölçüde katılıyorsunuz? (Puan)	197
SB-2020-TABLO 93: Türkiye’deki Suriyelilerin durumu ile ilgili olarak aşağıdaki ifadelerle ne ölçüde katılıyorsunuz? (Puan)	198
SB-2020-TABLO 94: Türkiye’deki Suriyelilerin durumu ile ilgili olarak aşağıdaki ifadelerle ne ölçüde katılıyorsunuz? (%)	199
SB-2020-TABLO 95: Türkiye’deki Suriyelilerin durumu ile ilgili olarak aşağıdaki ifadelerle ne ölçüde katılıyorsunuz? (%)	200
SB-2020-TABLO 96: Türkiye’deki Suriyelilerin durumu ile ilgili ifadelerle ne ölçüde katılıyorsunuz?	202
SB-2020-TABLO 97: Türk Toplumunu Suriyeliler nedeniyle aşağıdaki kaygıları ne ölçüde hissediyor? (%)	205
SB-2020-TABLO 98: Türk Toplumunun Suriyeliler nedeniyle aşağıdaki konularda ne ölçüde kaygılı olduklarını lütfen belirtiniz. (Puan)	206
SB-2020-TABLO 99: Türk toplumu Suriyelilere nasıl davranıyor? (Çoklu yanıt)	208
SB-2020-TABLO 100: Suriyelilerin Türk toplumuna karşı duyguları nasıl? (Çoklu yanıt)	211
SB-2020-TABLO 101: Suriyeliler Türk toplumuna ne ölçüde uyum sağladı?	212
SB-2020-TABLO 102: Suriyeliler Türk toplumuna ne ölçüde uyum sağladı? (%)	213

SB-2020-TABLO 103: Türkiye’de devletin aşağıdaki konularda Suriyelilere verdiği yardım ve destekleri ne ölçüde yeterli buluyorsunuz? (%)	218
SB-2020-TABLO 104: Türkiye’de devletin aşağıdaki konularda Suriyelilere verdiği yardım ve destekleri ne ölçüde yeterli buluyorsunuz? (%)	219
SB-2020-TABLO 105: Türkiye’de devletin aşağıdaki konularda Suriyelilere verdiği yardım ve destekleri ne ölçüde yeterli buluyorsunuz? (Puan)	220
SB-2020-TABLO 106: Türkiye’de nasıl bir statüde olmak isterdiniz?	223
SB-2020-TABLO 107: Türkiye’de nasıl bir statüde olmak isterdiniz? (%)	224
SB-2020-TABLO 108: Genel olarak Suriye’ye dönmek konusunda aşağıdaki ifadelerden hangisi sizin tutumunuzu daha iyi açıklar?	226
SB-2020-TABLO 109: Genel olarak Suriye’ye dönmek konusunda aşağıdaki ifadelerden hangisi sizin tutumunuzu daha iyi açıklar? (%)	227
SB-2020-TABLO 110: Önümüzdeki 12 ay içinde Suriye’ye geri dönmeye ilgili planlarınız nedir?	228
SB-2020-TABLO 111: Suriye’ye geri dönmeyi planlamamanızın (dönmek istememenizin) nedenlerini lütfen belirtiniz. (Çoklu yanıt %)	229
SB-2020-TABLO 112: Türkiye ve Suriye dışında 3. bir ülkeye gitmeyi düşünüyor musunuz? (Çoklu yanıt)	232
SB-2020-TABLO 113: Türkiye ve Suriye dışında 3. bir ülkeye gitmeyi düşünüyor musunuz? (Çoklu yanıt %)	233
SB-2020-TABLO 114: Kendiniz, aileniz ve Türkiye’deki diğer Suriyeliler için Türkiye’de bir gelecek olduğuna inanıyor musunuz? (%)	234
SB-2020-TABLO 115: Size imkân/izin verilse Türkiye’de başka bir şehre taşınmak ve orada yaşamak ister misiniz?	236
SB-2020-TABLO 116: Size imkân/izin verilse Türkiye’de başka bir şehre taşınmak ve orada yaşamak ister misiniz? (%)	237
SB-2020-TABLO 117: Hangi ile gitmek istersiniz? (Çoklu yanıt)	238
SB-2020-TABLO 118: Yol İzni/Seyahat izni alma zorunluluğu hayatınızı nasıl etkiliyor? (Çoklu yanıt)	239
SB-2020-TABLO 119: Seyahat/yol izni alma zorunluluğu hayatınızı nasıl etkiliyor? (Çoklu yanıt %)	240
SB-2020-TABLO 120: Şubat ayında Türkiye Pazarkule/Yunanistan sınırını kontrol etmeme (sınırları açma) kararı aldığı anda gitmeyi düşündünüz mü?	242
SB-2020-TABLO 121: Şubat ayında Türkiye Pazarkule/Yunanistan sınırını kontrol etmeme (sınırları açma) kararı aldığı anda gitmeyi düşündünüz mü? (%)	242
SB-2020-TABLO 122: Neden düşünmediniz ya da gitmediniz? (Çoklu yanıt)	243
SB-2020-TABLO 123: Türkiye tekrar sınırlardaki kontrolleri gevşetirse gider misiniz?	244
SB-2020-TABLO 124: COVID-19/Pandemi salgınından sonra genel olarak Türk toplumunun Suriyelilere yönelik algısında bir değişiklik olduğunu düşünüyor musunuz?	245
SB-2020-TABLO 125: Algıların ne yönde değiştiğini düşünüyorsunuz?	246

SB-2020-TABLO 126: Olumsuz yöndeki bu değişimin sebepleri nelerdir? (Çoklu yanıt)	246
SB-2020-TABLO 127: Siz, aileniz ve Türkiye'deki diğer Suriyeliler son 12 ayda/bir yılda mahallenizde ya da çalıştığınız yerlerde size göre Türk toplumu ile ne ölçüde sosyal gerginlik yaşadığınızı puanlarsanız kaç verirsiniz? (%)	247
SB-2020-TABLO 128: Pandemi sürecinde hastanelere gitmeniz/sağlık hizmetlerle erişim konusunda sorun yaşadınız mı?	248
SB-2020-TABLO 129: Pandemi dönemi Türkiye'deki yaşantınızı ne yönde etkiledi? (Çoklu yanıt)	248
SB-2020-TABLO 130: Pandemi dönemi Türkiye'deki yaşantınızı ne yönde etkiledi? (Çoklu yanıt %)	249
SB-2020-TABLO 131: Pandemi sürecinde salgına yönelik bilgileri nereden aldınız?	250

EK TABLO LİSTESİ

SB-2020-EK TABLO 14-a: Aşağıdaki özellikler ülkemizdeki Suriyelilerin ne kadarı için uygundur? (%)	288
SB-2020-EK TABLO 14-b: Aşağıdaki özellikler ülkemizdeki Suriyelilerin ne kadarı için uygundur? (%)	289
SB-2020-EK TABLO 14-c: Aşağıdaki özellikler ülkemizdeki Suriyelilerin ne kadarı için uygundur? (%)	290
SB-2020-EK TABLO 14-d: Aşağıdaki özellikler ülkemizdeki Suriyelilerin ne kadarı için uygundur? (%)	291
SB-2020-EK TABLO 14-e: Aşağıdaki özellikler ülkemizdeki Suriyelilerin ne kadarı için uygundur? (%)	292
SB-2020-EK TABLO 14-f: Aşağıdaki özellikler ülkemizdeki Suriyelilerin ne kadarı için uygundur? (%)	293
SB-2020-EK TABLO 14-g: Aşağıdaki özellikler ülkemizdeki Suriyelilerin ne kadarı için uygundur? (%)	294
SB-2020-EK TABLO 14-h: Aşağıdaki özellikler ülkemizdeki Suriyelilerin ne kadarı için uygundur? (%)	295
SB-2020-EK TABLO 14-i: Aşağıdaki özellikler ülkemizdeki Suriyelilerin ne kadarı için uygundur? (%)	296
SB-2020-EK TABLO 14-j: Aşağıdaki özellikler ülkemizdeki Suriyelilerin ne kadarı için uygundur? (%)	297
SB-2020-EK TABLO 18-a: Aşağıdaki sosyal ilişki türlerini Suriyelilerle 2020 yılına kadar kurup kurmadığınızı lütfen belirtiniz? (%)	298
SB-2020-EK TABLO 18-b: Aşağıdaki sosyal ilişki türlerini Suriyelilerle 2020 yılına kadar kurup kurmadığınızı lütfen belirtiniz? (%)	299
SB-2020-EK TABLO 18-c: Aşağıdaki sosyal ilişki türlerini Suriyelilerle 2020 yılına kadar kurup kurmadığınızı lütfen belirtiniz? (%)	300
SB-2020-EK TABLO 30-a: Toplumumuzun Suriyelilere nasıl davrandığını aşağıdaki ifadelerden hangisi en iyi şekilde yansıtıyor? (%)	301
SB-2020-EK TABLO 33-a: Suriyelilerin Türkiye’de bulunmaları nedeniyle aşağıdaki ifadelere ne ölçüde katıldığınızı lütfen belirtiniz. (%)	302
SB-2020-EK TABLO 33-b: Suriyelilerin Türkiye’de bulunmaları nedeniyle aşağıdaki ifadelere ne ölçüde katıldığınızı lütfen belirtiniz. (%)	303
SB-2020-EK TABLO 33-c: Suriyelilerin Türkiye’de bulunmaları nedeniyle aşağıdaki ifadelere ne ölçüde katıldığınızı lütfen belirtiniz. (%)	304
SB-2020-EK TABLO 33-d: Suriyelilerin Türkiye’de bulunmaları nedeniyle aşağıdaki ifadelere ne ölçüde katıldığınızı lütfen belirtiniz. (%)	305
SB-2020-EK TABLO 33-e: Suriyelilerin Türkiye’de bulunmaları nedeniyle aşağıdaki ifadelere ne ölçüde katıldığınızı lütfen belirtiniz. (%)	306
SB-2020-EK TABLO 33-f: Suriyelilerin Türkiye’de bulunmaları nedeniyle aşağıdaki ifadelere ne ölçüde katıldığınızı lütfen belirtiniz. (%)	307

SB-2020-EK TABLO 33-g: Suriyelilerin Türkiye’de bulunmaları nedeniyle aşağıdaki ifadelere ne ölçüde katıldığınızı lütfen belirtiniz. (%)	308
SB-2020-EK TABLO 33-h: Suriyelilerin Türkiye’de bulunmaları nedeniyle aşağıdaki ifadelere ne ölçüde katıldığınızı lütfen belirtiniz. (%)	309
SB-2020-EK TABLO 33-i: Suriyelilerin Türkiye’de bulunmaları nedeniyle aşağıdaki ifadelere ne ölçüde katıldığınızı lütfen belirtiniz. (%)	310
SB-2020-EK TABLO 33-j: Suriyelilerin Türkiye’de bulunmaları nedeniyle aşağıdaki ifadelere ne ölçüde katıldığınızı lütfen belirtiniz. (%)	311
SB-2020-EK TABLO 33-k: Suriyelilerin Türkiye’de bulunmaları nedeniyle aşağıdaki ifadelere ne ölçüde katıldığınızı lütfen belirtiniz. (%)	312
SB-2020-EK TABLO 33-l: Suriyelilerin Türkiye’de bulunmaları nedeniyle aşağıdaki ifadelere ne ölçüde katıldığınızı lütfen belirtiniz. (%)	313
SB-2020-EK TABLO 33-m: Suriyelilerin Türkiye’de bulunmaları nedeniyle aşağıdaki ifadelere ne ölçüde katıldığınızı lütfen belirtiniz. (%)	314
SB-2020-EK TABLO 33-n: Suriyelilerin Türkiye’de bulunmaları nedeniyle aşağıdaki ifadelere ne ölçüde katıldığınızı lütfen belirtiniz. (%)	315
SB-2020-EK TABLO 34-a: Son 5 yıl içinde Suriyelilerden siz/aileniz/çevrenizdekiler zarar gördü mü? (%)	316
SB-2020-EK TABLO 34-b: Son 5 yıl içinde Suriyelilerden... (%)	317
SB-2020-EK TABLO 34-c: Son 5 yıl içinde Suriyelilerden... (%)	318
SB-2020-EK TABLO 35-a: Nasıl bir zarar gördünüz/gördüler? (Çoklu yanıt %)	319
SB-2020-EK TABLO 48-a: Suriyelilerin ülkemizde yaşamasının sonuçlarıyla ilgili aşağıda yer alan ifadelere ne ölçüde katılıyorsunuz? (Puan)	320
SB-2020-EK TABLO 48-b: Suriyelilerin ülkemizde yaşamasının sonuçlarıyla ilgili aşağıda yer alan ifadelere ne ölçüde katılıyorsunuz? (%)	321
SB-2020-EK TABLO 48-c: Suriyelilerin ülkemizde yaşamasının sonuçlarıyla ilgili aşağıda yer alan ifadelere ne ölçüde katılıyorsunuz? (%)	322
SB-2020-EK TABLO 48-d: Suriyelilerin ülkemizde yaşamasının sonuçlarıyla ilgili aşağıda yer alan ifadelere ne ölçüde katılıyorsunuz? (%)	323
SB-2020-EK TABLO 48-e: Suriyelilerin ülkemizde yaşamasının sonuçlarıyla ilgili aşağıda yer alan ifadelere ne ölçüde katılıyorsunuz? (%)	324
SB-2020-EK TABLO 48-f: Suriyelilerin ülkemizde yaşamasının sonuçlarıyla ilgili aşağıda yer alan ifadelere ne ölçüde katılıyorsunuz? (%)	325
SB-2020-EK TABLO 48-g: Suriyelilerin ülkemizde yaşamasının sonuçlarıyla ilgili aşağıda yer alan ifadelere ne ölçüde katılıyorsunuz? (%)	326
SB-2020-EK TABLO 48-h: Suriyelilerin ülkemizde yaşamasının sonuçlarıyla ilgili aşağıda yer alan ifadelere ne ölçüde katılıyorsunuz? (%)	327
SB-2020-EK TABLO 86-a: Aşağıdaki konularda aile olarak ne ölçüde Türkiye’de sorun yaşadığınızı lütfen belirtiniz. (%) Bölge	328
SB-2020-EK TABLO 94-a: Bugüne kadar herhangi bir Türk vatandaşı ile aşağıdaki sosyal ilişkileriniz hiç oldu mu? (%)	329

SB-2020-EK TABLO 94-b: Bugüne kadar herhangi bir Türk vatandaşı ile aşağıdaki sosyal ilişkileriniz hiç oldu mu? (%)	330
SB-2020-EK TABLO 94-c: Bugüne kadar herhangi bir Türk vatandaşı ile aşağıdaki sosyal ilişkileriniz hiç oldu mu? (%)	331
SB-2020-EK TABLO 94-d: Bugüne kadar herhangi bir Türk vatandaşı ile aşağıdaki sosyal ilişkileriniz hiç oldu mu? (%)	332
SB-2020-EK TABLO 94-e: Bugüne kadar herhangi bir Türk vatandaşı ile aşağıdaki sosyal ilişkileriniz hiç oldu mu? (%)	333
SB-2020-EK TABLO 94-f: Bugüne kadar herhangi bir Türk vatandaşı ile aşağıdaki sosyal ilişkileriniz hiç oldu mu? (%)	334
SB-2020-EK TABLO 102-a: Türk toplumu Suriyelilere nasıl davranıyor? (Çoklu yanıt %)	335
SB-2020-EK TABLO 103-a: Suriyelilerin Türk toplumuna karşı duyguları nasıl? (Çoklu yanıt %)	336
SB-2020-EK TABLO 108-a: Türkiye’de devletin aşağıdaki konularda Suriyelilere verdiği yardım ve destekleri ne ölçüde yeterli buluyorsunuz? (Puan)	337
SB-2020-EK TABLO 114-a: Suriye’ye geri dönmeyi planlamamanızın (dönmek istememenizin) nedenlerini lütfen belirtiniz. (Çoklu yanıt %)	338
SB-2020-EK TABLO 117-a: Kendiniz, aileniz ve Türkiye’deki diğer Suriyeliler için Türkiye’de bir gelecek olduğuna inanıyor musunuz? (%)	338
SB-2020-EK TABLO 125-a: Neden düşünmediniz ya da gitmediniz? (Çoklu yanıt %)	339
SB-2020-EK TABLO 125-b: Neden düşünmediniz ya da gitmediniz? (Çoklu yanıt %)	340
SB-2020-EK TABLO 126-a: Türkiye sınırları tekrar kontrol etmekten vazgeçerse (açarsa) gider misiniz? (%)	341
SB-2020-EK TABLO 128-a: Algıların ne yönde değiştiğini düşünüyorsunuz? (%)	342
SB-2020-EK TABLO 130-a: Siz, aileniz ve Türkiye’deki diğer Suriyeliler son 12 ayda/ bir yılda mahallenizde ya da çalıştığınız yerlerde size göre Türk toplumu ile ne ölçüde sosyal gerginlik yaşadığınızı puanlarsanız kaç verirsiniz? (Puan)	343
SB-2020-EK TABLO 131-a: Pandemi sürecinde hastanelere gitmeniz/sağlık hizmetlerle erişim konusunda sorun yaşadınız mı? (%)	344

GRAFİK LİSTESİ

SB-2020-GRAFİK 1: Suriyeli Sığınmacıların Buldukları Ülkeler (6.6 Milyon/31 Aralık 2020)	25
SB-2020-GRAFİK 2: Türk Hukukuna Göre Uluslararası Koruma Düzenlemesi	30
SB-2020-GRAFİK 3: Türkiye’de 2005-2020 Yılları Arasında	34
SB-2020-GRAFİK 4:Türkiye’de 2005-2020 Yılları Arasında Yakalanılan Düzensiz Göçmen Sayıları	36
SB-2020-GRAFİK 5: Türkiye’de 2005-2019 Yılları Arasında Yakalanılan Düzensiz Göçmen Sayıları	36
SB-2020-GRAFİK 6 : Türkiye’deki Geçici Koruma Altındaki Suriyelilerin 2011-2020 Arasındaki Sayısal Değişimi	56
SB-2020-GRAFİK 7: Türkiye’deki Suriyeliler ve Statüleri (31 Aralık 2020)	57
SB-2020-GRAFİK 8: Türkiye’deki Geçici Koruma Altındaki Suriyelilerin Yaşadığı İlk On İl (31.12.2020)	60
SB-2020-GRAFİK 9: Türkiye’deki Geçici Koruma Altındaki Suriyelilerin İllere Göre Dağılımı	61
SB-2020-GRAFİK 10: Suriyeli Nüfusun İl Nüfusuna Oranı–Aralık 2020	61
SB-2020-GRAFİK 11: Türkiye’deki Geçici Koruma Altındaki Suriyelilerin Geçici Barınma Merkezlerindeki Sayıları (31 Aralık 2020)	62
SB-2020-GRAFİK 12: Türkiye’deki Geçici Koruma Altındaki Suriyelilerin Yaş ve Cinsiyete Göre Dağılımı (31.12.2020)	64
SB-2020-GRAFİK 13: Türkiye’deki Suriyelilerin Nüfus Piramidi	65
SB-2020-GRAFİK 14: Türkiye’deki Suriyelilerin Nüfus Piramidi	65
SB-2020-GRAFİK 15: Suriyelilerin Genel Eğitim Durumu (2016)	67
SB-2020-GRAFİK 16: Yıllara Göre Ülkemizde Eğitime Erişimi Sağlanan Suriyeli Öğrenci Sayısı	69
SB-2020-GRAFİK 17: Sınıf Seviyelerine Göre Okullaşma Sayı ve Oranları (Nisan 2021)	70
SB-2020-GRAFİK 18: Yüksek Öğretimde Suriyeliler	74
SB-2020-GRAFİK 19: SUY Yardım Programı Kurumsal Yapısı (2020)	78
SB-2020-GRAFİK 20: Düzenli SUY Yardımlarının İllere Göre Dağılımı	79
SB-2020-GRAFİK 21: SUY Yardımlarının Uyruklara Göre Dağılımı (İlk 4 Uyruk)	79
SB-2020-GRAFİK 22: TÜRK & SURIYE TOPLUMLARI ARASINDAKİ SOSYAL MESAFE	115

Kısaltmalar

AB:	Avrupa Birliği
AFAD:	Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı
AİHM:	Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
BM:	Birleşmiş Milletler
DTM :	Displacement Tracking Matrix (Yer Değişimi İzleme Matriksi)
CHP:	Cumhuriyet Halk Partisi
ECHO:	Avrupa Birliği, Sivil Koruma ve İnsani Yardım Operasyonları Birimi
FRIT:	Facility for Refugees in Turkey
GEM:	Geçici Eğitim Merkezi
GİGM:	Göç İdaresi Genel Müdürlüğü
HDP:	Halkların Demokratik Partisi
HUGO:	Hacettepe Üniversitesi Göç ve Siyaset Araştırmaları Merkezi
IOM:	Uluslararası Göç Örgütü
MEB:	T.C. Millî Eğitim bakanlığı
MPM :	Göçmen Mevcudiyet Tespiti Programı (Migrants' Presence Monitoring Programme)
OGG:	Odak Grup Görüşmesi
SB:	Suriyeliler Barometresi
SUY:	Sosyal Uyum Yardımı
STK:	Sivil Toplum Örgütü
ŞEY:	Şartlı Eğitim Desteği
TAGU:	Türk Alman Üniversitesi Göç ve Uyum Araştırmaları Merkezi
TNSA:	Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması
TÜİK:	Türkiye İstatistik Kurumu
UNHCR:	Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği
WHO:	Dünya Sağlık Örgütü
YUKK:	Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu

Türkiye’deki Suriyeliler ve Uluslararası Koruma Alanında Yakın Dönem Kronolojisi

SB-2020-TABLO 1: Türkiye’deki Suriyeliler ve Uluslararası Koruma Alanında Yakın Dönem Kronolojisi

TARİH	GELİŞMELER	TÜRKİYE’DEKİ SURİYELİLERİN SAYILARI
25 Mart 2005	İltica ve Göç Alanındaki Avrupa Birliği Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Eylem Planı kabul edildi.	
Mart 2011	Suriye’de mevcut yönetim karşıtı gösteriler başladı.	
2011	Türkiye’de uluslararası koruma altında/başvurusu yapmış kişi sayısı: 58.018	
15 Mart 2011	Suriye’de Dera’da demokrasi yanlısı, yönetim karşıtı gösteriler başladı.	
29 Nisan 2011	Suriye’den Türkiye’ye sığınan 252 kişilik ilk grup Hatay’ın Yayladağ sınırından Türkiye’ye ulaştı	252
Nisan 2011		252
26 Nisan 2011	Suriye ordusu, ayaklanmanın fitilinin ateşlendiği Dera’ya girdi.	
Ekim 2011	Türkiye’deki Suriyeliler için fiili “Geçici Koruma” rejimi uygulanmaya başlandı. (Geçici Koruma statüsü Ekim 2014’te resmîyet kazandı.)	
Ocak 2012		14.237
30 Mayıs 2012	Türkiye, Suriye’nin tüm diplomatik personelinin ülkeden ayrılması talep etti.	
30 Haziran 2012	BM destekli Suriye Eylem Grubu öncülüğünde ilk Cenevre Görüşmesi yapıldı.	
Ocak 2013		224.655
11 Nisan 2013	Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu yürürlüğe girdi.	
14.11. 2013	Göç İdaresi Genel Müdürlüğü Taşra Teşkilatı Kurulu, Görev ve Çalışma Yönetmeliği çıkarıldı.	
16 Aralık 2013	Türkiye Cumhuriyeti ile Avrupa Birliği arasında İzinsiz İkamet Eden Kişilerin Geri Kabulüne İlişkin Anlaşma imzalandı.	
Ocak 2014		1.519.286
22 Ocak 2014	İkinci Cenevre Görüşmeleri başladı.	
11 Nisan 2014	6458 Sayılı Kanunda öngörüldüğü gibi, yürürlükten tam bir yıl sonra Göç İdaresi Genel Müdürlüğü faaliyete geçti.	
22 Nisan 2014	Kabul ve Barınma Merkezleri ile Geri Gönderme Merkezlerinin Kurulması, Yönetimi, İşletilmesi, İşlettirilmesi ve Denetimi Hakkında Yönetmelik çıkarıldı.	
11 Haziran 2014	DAEŞ T.C. Musul Başkonsolosluğunu ele geçirdi.	
28 Haziran 2014	DAEŞ İslam Devletini ve Hilafetini ilan etti.	
Eylül 2014	Göç İdaresi taşra teşkilatı oluşturulmaya başlandı.	
22 Ekim 2014	Geçici Koruma Yönetmeliği yürürlüğe girdi.	
Kasım 2014	DAEŞ’in Kobani’ye saldırısı gerçekleşti.	

Ocak 2015		2.503.549
18 Nisan 2015	Emniyet Genel Müdürlüğü Yabancılar Şube birimleri tarafından yerine getirilen iş ve işlemleri ve kanunda belirtilen diğer iş ve işlemleri yerine getirmek üzere İl Göç İdaresi Müdürlükleri görevlendirildi.	
Eylül 2015	Aylan Kurdi'nin ölümü	
Ocak 2016		2.834.441
Ocak 2016	Suriye ile Türkiye serbest vize anlaşması sonlandırıldı.	
15 Ocak 2016	Geçici Koruma Sağlanan Yabancıların Çalışma İzinlerine Dair Yönetmelik yürürlüğe girdi.	
25 Ocak 2016	Üçüncü Cenevre Görüşmeleri başladı.	
17 Mart 2016	İnsan Ticaretiyle Mücadele ve Mağdurların Korunması Hakkında Yönetmelik yürürlüğe girdi.	
17 Mart 2016	Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik yürürlüğe girdi.	
18 Mart 2016	AB-Türkiye Mutabakatı imzalandı.	
26 Nisan 2016	Uluslararası Koruma Başvuru Sahibi ve Uluslararası Koruma Statüsü Sahibi Kişilerin Çalışmasına Dair Yönetmelik yürürlüğe girdi.	
Ağustos 2016	Fırat Kalkanı Harekâtı başladı.	
Ocak 2017		3.426.786
Ocak 2017	Suriyelilerden alınan kayıt bilgilerinin güncellenmesi ve eksik bilgilerin tamamlanması (kayıtların güncellenmesi) süreci başladı.	
23-24 Ocak 2017	Türkiye ve Rusya'nın girişimiyle ilk Astana toplantısı yapıldı.	
Ocak 2018		3.623.192
Ocak 2018	Zeytin Dalı Harekâtı başladı.	
Mart 2018	Geçici Barınma Merkezleri AFAD'dan GİGM'ye devredildi.	
Ocak 2019		3.628.120
22 Temmuz 2019	İstanbul Valiliği kayıtsız veya başka illerde kayıtlı Suriyelilerin il dışına çıkışı için yazılı karar aldı.	
6 Aralık 2019	YUKK'da 7196 sayılı yasa ile değişiklikler yapıldı. (Bazı Kanunlarda ve 375 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun)	
31 Aralık 2019		3.576.370
28 Şubat 2020	Türkiye Yunanistan sınırlarını kontrol etmeme kararı aldı.	
11 Mart 2020	Dünya Sağlık Örgütü "Pandemi" ilan etti. Türkiye'de ilk Covid19 vakası tespit edildi.	
Aralık 2020	911 km'lik Türkiye-Suriye sınırına örülen 837 km uzunluğundaki duvar tamamlandı.	
31 Aralık 2020		3.641.370

Teşekkür

İlk Suriyeli sığınmacı kafilesi, 29 Nisan 2011’de 252 kişi hâlinde Türkiye’ye geldiğinde, kimse bu krizin bu kadar uzun süreceğini, sığınmacı sayılarının bu kadar yükseleceğini hatta bu tarihin Türkiye’nin geleceğinde sembolik anlamını hep koruyacak önemli bir dönüm noktası olacağını beklemiyordu. Sayıların artışıdan çok daha fazla dinamiklerin değişmesi ile Türkiye’deki Suriyelilerin kalıcılık eğilimlerinin ciddi bir biçimde güçlendiğine yönelik ipuçları çerçevesinde 2013’ten itibaren Hacettepe Üniversitesi Göç ve Siyaset Araştırmaları Merkezinde (HUGO), ardından da yine kurucu müdürü olduğum Türk Alman Üniversitesi Göç ve Uyum Araştırmaları Merkezinde (TAGU) konuyla ilgili farklı temalar çerçevesinde, genelde de saha araştırmaları odaklı çalışmalara başladım. Bu çalışmaların ilk ürünü “Türkiye’deki Suriyeliler: Toplumsal Kabul ve Uyum” çalışması 2014’te HUGO’da tamamlandığında Türkiye’deki Suriyeli sayısı 1.6 milyona ulaşmıştı. Anılan çalışma, görelilik olarak erken bir dönemde, Suriyelilerin çok büyük bölümünün Türkiye’de sürekli kalacağına dair bir iddiayı ortaya koyuyor ve “uyum” çalışmalarının yapılması gerektiğini ifade ediyor, bu çerçevede de “toplumsal kabul”e dikkat çekiyordu. Bu çalışmayı 2015’te Suriyelilerin iş dünyasına etkileri, 2016’da kamplarda yaşayan Suriyeli çocuklar, 2017’de ise Suriyeliler ve medya, ardından da Suriyeliler ve belediyelerin süreç yönetimi konularındaki çalışmalar takip etti. Bu çerçevede 2016’da hazırlıklarına başlanan ve alanında en kapsamlı akademik çalışma olan Suriyeliler Barometresi, “Uyum İçinde Yaşamın Çerçevesi” alt başlığı ile 2017’de gerçekleştirildi. Suriyeliler Barometresi hem Suriyeliler hem de Türk toplumunun huzurlu geleceği için toplumsal gerçekler ve algılarla yüzleşmek hedefiyle sürekliliği olan bir model geliştirdi. Bu model, “barometre” mantığında çalışmanın belirli aralıklarla benzer soru ve konularla tekrarlanmasını, böylece gelişmelerin zaman içindeki değişim eğilimlerini takip etmeyi öngörmekteydi.

Süreçle ilgili başta akademisyen ve politika yapımcıları olmak üzere kamuoyuna veri sunmayı amaçlayan Suriyeliler Barometresi, geniş bir ekip çalışması ve içten destekler ile gerçekleşmiştir. Bu çalışmada farklı düzeylerde katkıları olan herkese sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum. Başta 1987-2017 arasında mensubu olmaktan onur duyduğum 2010’da kurduğum H. Ü. Göç ve Siyaset Araştırmaları Merkezinde (HUGO) önemli çalışmalar yapmama imkân hazırlayan Hacettepe Üniversitesi ailesine minnet ve teşekkürlerimi sunuyorum. Aralık 2017 itibari ile katıldığım Türk Alman Üniversitesi ailesine ve özel olarak da bölüm arkadaşlarım ile sevgili öğrencilerime bana verdikleri destek için çok teşekkür ederim.

Suriyeliler Barometresi-2019 çalışmasında bana en çok gurur veren hususlardan biri, çalışmaya değer ve destek veren Türkiye ve dünyada konuyla ilgili son derece saygın isimlerden oluşan “Akademik Danışma Kurulu” olmuştur. Bu kurulda yer alan ve çalışmama çok değerli katkılar veren başta göç alanının duayen ismi, Mülkiye’de öğrencisi olmaktan da ayrıca gurur duyduğum **Prof. Dr. Nermin ABADAN-UNAT** olmak üzere **Prof. Dr. Mustafa AYDIN**, **Prof. Dr. Banu ERGÖÇMEN**, **Prof. Dr. Elisabeth FERRIS**, **Prof. Dr. Ahmet Kasım HAN**, **Prof. Dr. Ahmet İÇDUYGU**, **Omar KADKOY**, **Prof. Dr. Neeraj KAUSHAL**, **Prof. Dr. Ayhan KAYA**, **Prof. Dr. Fuat KEYMAN**, **Ümit KIZILTAN**, **Prof. Dr. Kemal KİRİŞÇİ**, **Prof. Dr. Nilüfer NARLI**, **Kathleen NEWLAND**, **Prof. Dr. Barbara OOMEN**, **Doç.Dr. Saime ÖZÇÜRÜMEZ**, **Prof. Dr. Nasser YASSİN**, **Doç.Dr. AyselİN YILDIZ**’a sonsuz müteşekkirim.

SB-2019 UNHCR Türkiye iş birliğinde gerçekleştirilmiştir. Destekleri ve daha da önemlisi gösterdikleri güven ve çabaları için UNHCR Türkiye Temsilcisi **Philippe LECLERC**, önceki UNHCR Türkiye Temsilci Yardımcısı **Jean-Marie GARELLİ**, **Neşe KILINÇOĞLU**, **Alev Orsel KARACA**, **Selin ÜNAL** ve **Gökçe SARAYDIN** ile diğer UNHCR çalışanlarına sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

Süreç içinde önemli katkıları olan ve 2014'te kurulmasına rağmen olağanüstü bir çaba ile süreci yönetmeyi başaran **Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün** değerli yönetici ve çalışanlarına ayrıca teşekkür ederim.

Araştırmanın anket saha uygulamasını gerçekleştiren Ankara Sosyal Araştırmalar Merkezi-ANAR Genel Müdürü **Kemal KAPTANER**, **Müzeyyen BUZLU**, **Funda USLU** ve **Ahmet BABAOĞLU'na** titiz ve her daim destek sağlayan çalışmalarını için çok teşekkür ederim. Ayrıca **Prof. Dr. Rita SÜSMUTH**, **Prof. Dr. Wolfgang WESSELS**, **Prof. Dr. Andre KAISER**, **Prof. Dr. Birgül DEMİRTAŞ**, **Prof. Dr. Macit KENANOĞLU**, **Dr. Ebru TURHAN**, **Dr. Güzin Suna AYDEMİR-DECKER**, **Dr. Hilal Ünal KAYA**, **Çiğdem ÇELİK**, **Selcen ALTINBAŞ**, **Kismet AKIN**, **Orhan HACİMEHMET**, **Dr. Walter GLOS**, **Prof. Dr. Orhan ÇELİK** ve **Metin ÇORABATIR'a** destekleri ve katkıları için teşekkür ederim.

Bir özel teşekkürü de varlıklarından ve dayanışmalarından hep güç aldığım, başarıları ile gururlandığım **Türk Alman Üniversitesindeki sevgili** öğrencilerime etmek isterim.

Ayrıca olağanüstü bir destek, fedakârlık ve sabır ile her aşamada yanımda olan **Rüya** kızıma ve sevgili eşim **Doç. Dr. Armağan ERDOĞAN'a** sonsuz ve özel teşekkürlerimi sunuyorum.

Kuşku yok ki bu çalışmanın ortaya çıkmasında en çok emeği olan SB-2020 araştırma ekibimde de yer alan, olağanüstü uyumlu ve gayretli çalışma arkadaşlarımdır. Her biri bu alanda özel isimler olan sevgili **Dr. Öğr. Üyesi Onur UNUTULMAZ (Proje Koordinatörü/Kıdemli Uzman)**, **Tulin HAJI MOHAMAD (Proje Suriyeliler Sorumlusu/Kıdemli Uzman)**, **Dr. Öğr. Üyesi Nihal EMİNOĞLU'na (Kıdemli Uzman)** ve **Deniz AYDINLI'ya (Kıdemli Uzman)** emekleri, katkıları ve sabırları için çok teşekkür ederim.

Bu çalışma, aynı zamanda bu zor sürecin gerçek kahramanı olan Türk toplumunun huzurlu geleceği ve Türkiye'de yaşayan herkesin onurlu hayatlarına mütevazı bir katkı çabasıdır. Bu nedenle son ve en önemli teşekkürüm 4 milyonu aşan sığınmacıyı; tereddütleri, endişeleri olsa da olağanüstü bir çaba ve iyi niyetle karşılayan **Türk toplumudur.**

Prof. Dr. M. Murat Erdoğan

SURİYELİLER BAROMETRESİ
2020

GİRİŞ

1

GİRİŞ¹

Mart 2011’de ortaya çıkan Suriye yönetimi karşıtı gösterilerin kontrolden çıkması ve bir süre sonra da bütün Suriye’yi saran bir iç savaşa dönüşmesinin ardından, hayatlarını kurtarmak için komşu ülkelere sığınmaya çalışan Suriyelilerin dramı on seneyi bulan bir süredir devam etmektedir. 2011’de nüfusu 22.5 milyon olan Suriye’de zorla yerinden edilenlerin sayısı, UNHCR 2020 küresel eğilimler raporu verilerine göre toplamda 13.5 milyon olarak gerçekleşmiştir. Bu sayının içinde 6.8 milyon Suriyeli ülke dışında, 6.7 milyon ise ülke içinde zorla yerinden edilmiştir.² Günümüzde Suriyelilerin %80’inden fazlası Türkiye, Lübnan ve Ürdün başta olmak üzere bölge ülkelerinde barınmaktadır. Suriyelilerin yaklaşık %15’i ise başta Almanya ve İsveç olmak üzere Avrupa’ya sığınmıştır. Suriye’deki sürecin bundan sonra ne şekilde devam edeceği konusunda net konuşmak son derece zordur. Ülkelerini terk etmek durumunda kalan Suriyelilerin hem Suriye’deki mevcut durum hem de buldukları ülkelerde kurdukları yaşam itibarıyla ülkelerine dönme imkân, motivasyon ve eğilimlerinde değişimler gözlenmektedir. Bu durum, Suriyeli sığınmacıların başta Türkiye olmak üzere yoğun olarak buldukları ülkelerin sosyal, ekonomik, siyasal ve güvenlik alanlarında ciddi planlamalar ve uygulamalar yapması gerekliliğini ortaya koymaktadır.

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiseri Filippo Grandi Suriye’de yaşananları “*zamanımızın en büyük insani ve mülteci krizi*” şeklinde tanımlamaktadır.³ Bu büyük krizin en önemli muhataplarından biri, Suriye ile 911 km’lik sınırı olan Türkiye’dir. Türkiye’ye Suriye’den ilk toplu nüfus hareketi, 29 Nisan 2011 tarihinde Hatay ili Yayladağı ilçesindeki Cilvegözü sınır kapısından 252 kişilik bir grupla olmuş, ardından Türkiye’ye yönelik Suriyeli sığınmacı akını 2017’ye kadar yoğun olarak devam etmiştir.⁴ Kendilerine “geçici koruma” statüsü verilen Suriyelilerin sayısı T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (GİGM) verilerine göre 31 Aralık 2020 itibari ile 3.641.370 olarak açıklanmıştır.⁵ Nüfusunun %4,38’ini aşan oranda Suriyeli barındıran Türkiye’de⁶, geçici korumadan T.C. vatandaşlığına alınanlara ve gönüllü geri dönüşlere rağmen, Suriyelilerin sayısında büyük ölçü-

1. Bu çalışmada Giriş ve Türkiye’de Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler başlıkları altında yer alan bölümler, SB-2019’dan alınmış, sadece 2019-2020’de gerçekleşen değişimler güncellenmiştir.

2. UNHCR-Global Trends in Forced Displacement – 2020 2020 <https://www.unhcr.org/60b638e37/unhcr-global-trends-2020>, s.7 (Erişim: 01.05.2021) and IOM-World Migration Report 2020, p.43 (https://publications.iom.int/system/files/pdf/wmr_2020.pdf) (Erişim: 01.12.2019)

3. United Nations High Commissioner for Refugees-UNHCR: <https://www.unhcr.org/syria-emergency.html> (Erişim: 01.12.2019) 85579

4. Türkiye, 1951 Cenevre Sözleşmesi ve 1967 Mültecilerin Hukuk Statüsüne İlişkin New York Protokolü’ne taraf olmakla birlikte, Sözleşme’deki coğrafi kısıtlamayı korumaktadır. Bu çerçevede yapılandırılan ulusal mevzuat ile Türkiye sadece Avrupa’da (Avrupa Konseyi üyesi ülkeler olarak yorumlanmaktadır.) olan olaylar sebebiyle gelen ve durumu 1951 Sözleşmesi “mülteci” tanımına uyanlara mültecilik statüsü vermektedir. Türkiye’de 2013 yılında yürürlüğe giren “Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu” da bu yaklaşımı benimsemiş, “mülteci”, “şartlı mülteci” ve “ikincil koruma” başlıkları ile farklı statüler düzenlemiştir. Türkiye’ye gelen Suriyeliler için ise, bir başka koruma türü olan “Geçici Koruma” statüsü verilmiştir. Bu çerçevede Türkiye’de Avrupa dışında meydana gelen olaylar sebebiyle yerinden edilmiş kişilerin, yapılan değerlendirmelerin ardından 1951 Sözleşmesi’ndeki ‘mülteci’ tanımını taşıdıkları belirlenmesine müteakip “şartlı mülteci” statüleri deklare edilmektedir. Bu çalışmada hukuki bağlamdan bağımsız ve Türk hukuk sisteminde bu şekilde tanımlanmadığının bilincinde olarak sosyolojik bağlamı ve yaygın günlük kullanımı çerçevesinde genelde “Suriyeli” ya da “sığınmacı” kavramı kullanılmaktadır. Benzer biçimde zaman zaman uluslararası değerlendirmelerde kullanılan “mülteci” kavramı da yine aynı anlam ve kısıtlılıkla kullanılmaktadır.

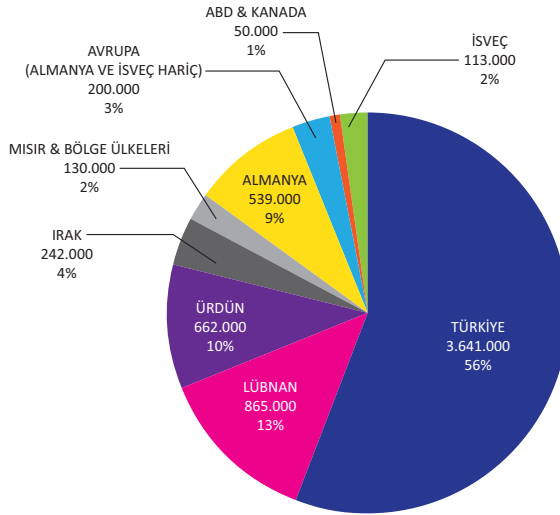
5. SB-2020 çalışmasında Göç İdaresi Genel Müdürlüğü tarafından 31 Aralık 2020 itibari ile verilen Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler sayısı yani 3.641.370 esas alınmaktadır.

6. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü Geçici Koruma altındaki Suriyeli sayısını, 31 Aralık 2020 tarihindeki T.C. vatandaşları sayısına (83.154.997) bölerek bu orana ulaşmaktadır. Bu oran eğer Türkiye’deki T.C. vatandaşları ve Geçici Koruma altındaki Suriyelilerin sayısı toplanıp, Geçici Koruma altındaki Suriyelilere bölünseydi oran %4.17 olurdu.

de doğal nüfus artışının (doğumların) da etkisi ile önceki yıllara göre yavaşlayan bir şekilde olsa da artış eğilimi devam etmektedir. Türkiye’de 2011-2017 arasında geçici koruma altındaki Suriyelilerin sayıları ciddi bir artış göstermiş, ardından 3.5-3.7 milyon bandında sabitlenmiştir. Aynı dönemde uluslararası koruma altındakilerin sayılarında da ciddi artış yaşanmıştır. 2011 yılında Türkiye’de “Uluslararası Koruma statü sahibi” ve “Uluslararası Koruma başvuru sahibi” sayısının 58.018 olduğu dikkate alındığında, Türkiye’nin geçici koruma ve uluslararası koruma sayıları ile 2014’ten bu yana dünyada en fazla “mülteci” barındıran ülke⁷ hâline dönüşmesinin nasıl büyük bir değişim olduğu çarpıcı bir biçimde görülmektedir.

UNHCR’nin Global Trends-2020 çalışmasında ülkelerinden kaçmak zorunda kalan 6,7 milyon Suriyeli sığınmacı 126 farklı ülkede yaşamaktadır. Aynı kaynağa göre Suriyelilerin %83’ü komşu ülkelerde yaşamaktadır.⁸ 31 Aralık 2020 itibari ile Türkiye’deki Suriyelilerin sayısı 3 milyon 641 bin yani yurt dışına kaçmak zorunda kalanların toplamının %54,7’sidir. Türkiye’yi %13 ile Lübnan (865 bin), %9,95 ile Ürdün (662 bin), %3,63 ile (Kuzey) Irak (242 bin), %1,95 ile Mısır (130 bin) takip etmektedir. Suriyeli sığınmacıların yaklaşık %15’i Avrupa Birliği, diğer Avrupa ülkeleri, Kanada, ABD, gibi ülkelerde yaşamaktadır. Avrupa’daki Suriyelilerin %70’inden fazlası Almanya (572 bin)⁹ ve İsveç’te (113 bin) yaşamaktadır.¹⁰

SB-2020-GRAFİK 1: Suriyeli Sığınmacıların Buldukları Ülkeler (6.6 Milyon/31 Aralık 2020)

7. IOM World Migration Report 2020, s.40 https://publications.iom.int/system/files/pdf/wmr_2020.pdf (Erişim: 18.04.2021)

8. UNHCR-Global Trends: Forced Displacement in 2020 <https://www.unhcr.org/statistics/unhcrstats/60b638e37/global-trends-forced-displacement-2020.html> (Erişim: 01.05.2021)

9. UNHCR-Global Trends-2020 verilerine göre Almanya’da 2020 içinde 102,600 yeni sığınma başvurusu yapılmış, bunun içinde ilk sırada 34,400 ile Suriyeliler ilk sırada, 9.900 ile Afganlar ikinci, 9.800 ile Iraklılar üçüncü sırada yer almıştır (s.39). UNHCR-Global Trends-2019 (s.40) ve 2020 ile 2020 verileri bir arada değerlendirildiğinde Almanya 2010-2020 arasında 2.2 milyon ile en fazla sığınma başvurusu yapılan ülke oldu. Bu sayı içinde yaklaşık 635 bin ile Suriyeliler ilk sırada yer almaktadır. Suriyelileri Afganistanlılar (242,000) ve Iraklılar (213,000) takip etmektedir. (UNHCR-Global Trends-2019 (<https://www.unhcr.org/statistics/unhcrstats/5ee200e37/unhcr-global-trends-2019.html>))

10. UNHCR 3RP çerçevesinde bölge ülkelerinde sayıları vermekte ve güncellemektedir (<https://data2.unhcr.org/en/situations/syria>). Ancak Avrupa ülkeleri ile ABD ve Kanada sayılarına ulaşmak konusunda sorunlar bulunmaktadır. Her ne kadar burada verilen sayılar gerçek sayılara son derece yakın olsa da kesin sayılar olarak zikredilemez.

1. Mülteci Hukuku ve Türkiye’de Uluslararası Korumaya İlişkin Hukuki Çerçeve¹¹

Mülteci hukukunun en önemli dayanağı, 10 Aralık 1948 tarihinde ilan edilen “İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi”dir. Beyannamenin 14. maddesi “Herkesin zulüm altında başka ülkelere sığınma ve sığınma olanaklarından yararlanma hakkı vardır.” hükmü ile yapılacak bütün uluslararası ve ulusal düzenlemeleri çerçeveleyecek bir özellik taşımaktadır. Uluslararası hukuk bakımından sığınmacılar ve mülteciler konusundaki hukuki zemin 1951 tarihli “Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Cenevre Sözleşmesi” ve bunu tamamlayan “Mültecilerin Hukuk Statüsüne İlişkin 1967 Protokolü” ile düzenlenmiştir. 2014 itibari ile 1951 Sözleşmesi’ne 144, 1967 Protokolü’ne ise 145 devlet taraftır. Bu anlaşmaya göre:

*“Mülteci; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden, zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan ya da söz konusu korku nedeniyle, yararlanmak istemeyen yahut tabiiyeti yoksa ve bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen her şahıstır”.*¹²

UNHCR verilerine göre günümüzde dünya üzerinde, zorla yerinden edilmiş 82.4 milyon kişi bulunmaktadır. Bu sayı içinde 26.4 milyon kişi “mülteci” statüsüne sahipken, 4,1 milyon insan vatansız olarak yaşamlarını sürdürürken, geri kalanı ise farklı statülere sahiptir.¹³

Dünyadaki mülteci sayısı ne yazık ki her geçen gün artmaktadır. Dünyada her 1 dakikada 30 kişi daha zorla yerinden edilmektedir. Tüm bu veriler Birleşmiş Milletler’in (BM) ilgili kurumlarının tespit edebildiği rakamlardır ve UNHCR da bu sayıların en az (“at least”) olduğunu ifade etmektedir. Bütün bu gerçekler içinde bir başka gerçek de mülteci ve sığınmacılardan kaynaklanan sorumluluk ve yük paylaşımındaki adaletsizliktir. Adil yük paylaşımı ve mülteci barındıran ülkelerle daha fazla dayanışma konusunda 2016 sonrasında BM öncülüğünde ortaya konulan çabalar, “Mültecilere İlişkin Küresel Mutabakat” metnine dönüşmüştür. Ancak mevcut dengesizliğin ortadan kalkması konusunda bu tür çabaların farkındalık yaratması önemli rol oynasa da uygulamada etkisinin sınırlı olacağı bilinmektedir.

Türkiye, mülteci hukuku konusunda sürecin başından beri uluslararası kamuoyu ile birlikte hareket etmiştir. Cenevre Sözleşmesi’ni 24 Ağustos 1951 tarihinde imzalamış olan Türkiye, içinde bulunduğu istikrarsız bölgeden kaynaklanan potansiyel riskleri azaltmak için o dönemde sözleşmenin kendisine verdiği imkânı kullanarak Sözleşme’yi coğrafi kısıtlama ile imzalamıştır¹⁴. Sözleşme’ye taraf olanların hepsi için başlangıçta tanınan iki önemli kısıtlama söz konusu olmuştur. Kısıtlamalardan ilki, sözleşmenin içinde yer alan “zaman aralığı” ile ilgilidir. Buna göre sadece “1951 öncesi olaylar” için bu mülteci statüsünden söz edilmektedir. Bu kısıtlama 1967 protokolü ile ortadan kalkmıştır. Ancak

11. Bu bölümdeki değerlendirmelerde kısmen M.M.Erdoğan, Türkiye’deki Suriyeliler: Toplumsal Kabul ve Uyum (2015), Bilgi Üniv. Yayınevi, İstanbul, s.43 vd. den yararlanılmıştır.

12. Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Sözleşme, 1. Bölüm, Madde 1 (2) <http://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/pdf01/179-199.pdf> (Erişim: 10.09.2019)

13. UNHCR, Figures at a Glance-2020 (<https://www.unhcr.org/figures-at-a-glance.html>) (Erişim: 02.06.2021)

14. 1951 Sözleşmesi 1(B)

Türkiye hâlen “coğrafi” kısıtlanmasını kendisine verilen bir hak olarak sürdürmektedir. Buna göre Türkiye, Cenevre Sözleşmesi’ndeki genel tanım yerine sadece Avrupa Konseyi’ne üye olan ülkelerde ortaya çıkan durumlardan dolayı gelen kişilerden Sözleşme’deki mülteci tanımına girdiği değerlendirilenleri “mülteci” olarak kabul etmektedir. Bu çerçevede Türkiye, mülteci tanımını Sözleşme’nin öngördüğü tanımlama üzerinden, coğrafi bir kısıtlama ile kabul etmiştir. Günümüzde 1951 Cenevre Sözleşmesi’ne taraf olan ülkeler arasında, coğrafi kısıtlamayı uygulayan sadece 4 ülke (Türkiye, Kongo, Madagaskar, Monako) kalmıştır. Ancak bu kısıtlamanın Türkiye’yi sığınmacı akınlarından koruyamadığı da açık biçimde ortaya çıkmıştır.

Türkiye’de uluslararası koruma (sığınma) başvuru sahipleri ile mülteciler konusundaki ilk önemli iç düzenleme, 1994’te “Türkiye’ye İltica Eden veya Başka Bir Ülkeye İltica Etmek Üzere Türkiye’den İkamet İzni Talep Eden Münferit Yabancılar ile Topluca Sığınma Amacıyla Sınırlarımıza Gelen Yabancılar ve Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik” ile yapılmıştır. Uluslararası hukuk bakımından oldukça tartışmalı olan ve özellikle Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine (AİHM) taşınan davalarda ortaya çıkan pek çok soruna kaynaklık eden bu yönetmelik, 2006 yılında yeniden düzenlenmiştir. Türkiye’de bu konuda kapsamlı ve uluslararası hukuka uyumlu düzenlemelerin yapılması konusundaki beklenti, özellikle AB ile yapılan müzakere sürecinde hız ve önem kazanmıştır. 2001 Katılım Ortaklığı Belgesi’nde “orta vade” öncelikleri arasında “Geniştirilmiş Siyasi Diyalog ve Siyasi Kriterler” başlığı altında “İltica alanında 1951 Cenevre Sözleşmesi için getirilen coğrafi kısıtlamanın kaldırılması ve mülteciler için ikamet ve sosyal destek birimlerinin geliştirilmesi” talebi dile getirilmiştir. Bu talep 2003 ve 2006 Katılım Ortaklığı Belgelerinde de ayrıntılandırılmış ve tekrarlanmıştır. AB tarafından sonuncusu 2008’de açıklanan Katılım Ortaklığı Belgesi bu konudaki düzenlemenin esaslarını 24. fasıl çerçevesinde dile getirmekte ve özellikle “entegre sınır yönetimi”, “sivilleşme” ve “coğrafi kısıtlamanın kaldırılması” hususlarına vurgu yapmaktaydı. AB tarafından 2001’de kabul edilen ve özel olarak geçici koruma statüsünü tanımlayan “AB Konseyi Direktifi” de Türk hukukunca benimsenmiştir. Bu direktif, özel olarak 1990’lı yıllarda Balkanlarda yaşanan gelişmelerin bir sonucu ortaya çıkmıştır. AB’nin bu önemli belgesinde geçici korumanın temel amacı, mülteci ve sığınmacıların, ivedi olarak güvenli bir ortama erişimlerini sağlamak ve temel insan haklarını güvence altına almak olarak nitelenmektedir. AB’nin, kitlesel akın durumunda geçici koruma statüsünün tanınmasına ilişkin Konsey Direktifi’ne göre, geçici koruma, kitlesel akın durumlarında uygulanan istisnai bir usul olarak geniş çapta sığınma olayları ile baş edilemediğinde gündeme gelecek ve olağan sığınma usulüne hâle getirmeyecek bir mekanizma olarak öngörülmüştür. Türkiye’de bu bağlamda en önemli belgelerden biri 2005 yılında yayımlanan “İltica ve Göç Alanındaki Avrupa Birliği Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Eylem Planı”dır.¹⁵ Bu plan aynı zamanda Türkiye’de yeni ve kapsamlı bir göç yasasının da önemli bir zemini olmuştur.

15. Ulusal Eylem Planının girişinde şu ifadeler yer verilmiştir:

Avrupa Birliği’ne katılım doğrultusunda yaşanan gelişmeler sürecinde ve Avrupa Birliği ile Üye Devletlerin mevzuat yükümlülüğüne cevaben, Türk Hükûmeti 2001 yılı Katılım Ortaklığı Belgesi’ni imzalamış ve 19 Mayıs 2003 tarihinde bu belgeyi revize ederek bu doğrultuda Avrupa Birliği mevzuatının benimsenmesi için Ulusal bir Program takip etmektedir.... Göç ve iltica alanında AB’nin Adalet ve İçişleri alanındaki müktesebata (mevzuata) uyum sağlayabilmek amacı ile, Türkiye sınır kontrolü, göç ve ilticadan sorumlu farklı devlet birimlerini bir araya getirdiği özel bir görev gücü oluşturmuştur. Türkiye, genel bir strateji geliştirebilme amacı ile bu alanlarda üç çalışma grubu (sınırlar, göç ve iltica) kurmuştur... Özel Görev Gücü çalışmalarının sonunda; “Türkiye’de Dış Sınırların Korunmasına İlişkin Strateji Belgesi” Nisan 2003’te, “Türkiye’nin Avrupa Birliğine Katılım Sürecinde İltica Alanında Yapılması Öngörülen Çalışmalara İlişkin Strateji Belgesi (İltica Strateji Belgesi)” Ekim 2003’te, “Türkiye’de Göç Yönetimi Eylem Planına Katkı Sağlayacak Strateji Belgesi (Göç Strateji Belgesi)” Ekim 2003’te hazırlanmıştır.

a. Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (2013)

Türkiye’de göç yönetimi konusundaki gelişmeler ile Türkiye-AB ilişkilerinin yakın bir ilişkisi olduğu bilinmektedir. Aralık 1999’da Türkiye’nin AB tarafından “aday ülke” ilan edilmesinden sonra 2001’de hazırlanan Türkiye’nin “Ulusal Programı” ve AB’nin “Katılım Ortaklığı Belgeleri”nde¹⁶ özellikle Schengen Anlaşması’nın tam olarak uygulanmasına hazırlık, düzensiz göç ile mücadele ve entegre sınır yönetimi konularına özel olarak yer verilmiştir. Bu ve sonraki belgelerde Türkiye’nin göç yönetimini sivilleştirilmesi ve AB ile uyumlu bir sınır yönetimi politikası izlemesi hususu sıklıkla dile getirilmiştir. Bu bağlamda Türkiye’de göç yönetimi konusunda bir yasa yapma ve bir kurum oluşturma çalışmaları Suriyeliler krizinden çok daha önce başlamıştır. Türkiye’de 11 Nisan 2013 tarih ve 28615 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren 6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK) ile ilk kez konuyla ilgili kapsamlı bir yasal düzenleme gerçekleştirilmiş, İçişleri Bakanlığına bağlı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (GİGM) 11 Nisan 2014’te faaliyete geçmiştir. Böylece Kanun bütün olarak yürürlüğe girmiştir.

YUKK ile birlikte Türkiye’deki Uluslararası Koruma bakımından mevzuatta daha önce yer almayan bazı kavramların yer alması da sağlanmıştır. Yasa, Uluslararası Koruma çeşitleri olarak “mülteci”, “şartlı mülteci”, “ikincil koruma” kavramlarını beraberinde getirmiştir. Yasanın hazırlandığı dönemde Suriye’den başlayan kitlesel akınlar mevzuat içine “geçici koruma”nın da girmesine vesile olmuştur. YUKK’un bu statülere ilişkin tanımlamaları şu şekildedir:

“MÜLTECİ: *Avrupa ülkelerinde meydana gelen olaylar nedeniyle; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen vatansız kişiye statü belirleme işlemleri sonrasında mülteci statüsü verilir.”* (YUKK-Md.61)

1951 Sözleşmesi’ndeki coğrafi kısıtlamayı benimseyerek yapılandırılan YUKK, “şartlı mülteci” kavramını mevzuata şu şekilde yerleştirmiştir:

ŞARTLI MÜLTECİ: *“Avrupa ülkeleri dışında meydana gelen olaylar sebebiyle; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen vatansız kişiye statü belirleme işlemleri sonrasında şartlı mülteci statüsü verilir. Üçüncü ülkeye yerleştirilinceye kadar, şartlı mültecinin Türkiye’de kalmasına izin verilir.”* (YUKK-Md.62)

16. T.C. İçişleri Bakanı S.Soylu’nun 24 Temmuz 2019 tarihinde NTV Televizyonuna yaptığı açıklama (7.18. saniye ve devamı): <https://www.youtube.com/watch?v=RSzHgMMIkxw>

Türkiye’de yasal statüsü “mülteci” olanların sayısı 2019 itibari ile 28 kişidir.¹⁷ Türkiye’de asıl önemli grup kuşku yok ki Avrupa dışında meydana gelen olaylar sebebi ile yerinden edilenlerin durumudur. Sayıları yüz binleri bulan uluslararası koruma başvuru sahiplerinin, başvurularının kabulü durumunda alacakları statü bu noktada “şartlı mülteci” statüsüdür.

Bu başvurulardan mülteci veya şartlı mülteci statüsü kapsamında olmayan, ancak yine de koruma ihtiyacı olan kişiler için yasanın 63. maddesi ile “ikincil koruma” statüsü düzenlenmiştir.

İKİNCİL KORUMA: “Mülteci veya şartlı mülteci olarak nitelendirilemeyen, ancak menşe ülkesine veya ikamet ülkesine geri gönderildiği takdirde; a) Ölüm cezasına mahkûm olacak veya ölüm cezası infaz edilecek ,b) İşkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya muameleye maruz kalacak, c) Uluslararası veya ülke genelindeki silahlı çatışma durumlarında, ayırım gözetmeyen şiddet hareketleri nedeniyle şahsına yönelik ciddi tehditle karşılaşacak, olması nedeniyle menşe ülkesinin veya ikamet ülkesinin korumasından yararlanamayan veya söz konusu tehdit nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancı ya da vatansız kişiye, statü belirleme işlemleri sonrasında ikincil koruma statüsü verilir.” (YUKK-Md.63)

YUKK’un kitlesel göç hareketleri konusunda ise “geçici koruma”dan hareket ettiği görülmektedir. Bölgede yaşanan kitlesel göç hareketleri nedeni ile hâlen Suriyeliler için geçerli olan “geçici koruma” statüsü büyük önem taşımaktadır. Geçici koruma konusunda düzenleme yasada şu şekilde yapılmıştır:

GEÇİCİ KORUMA:

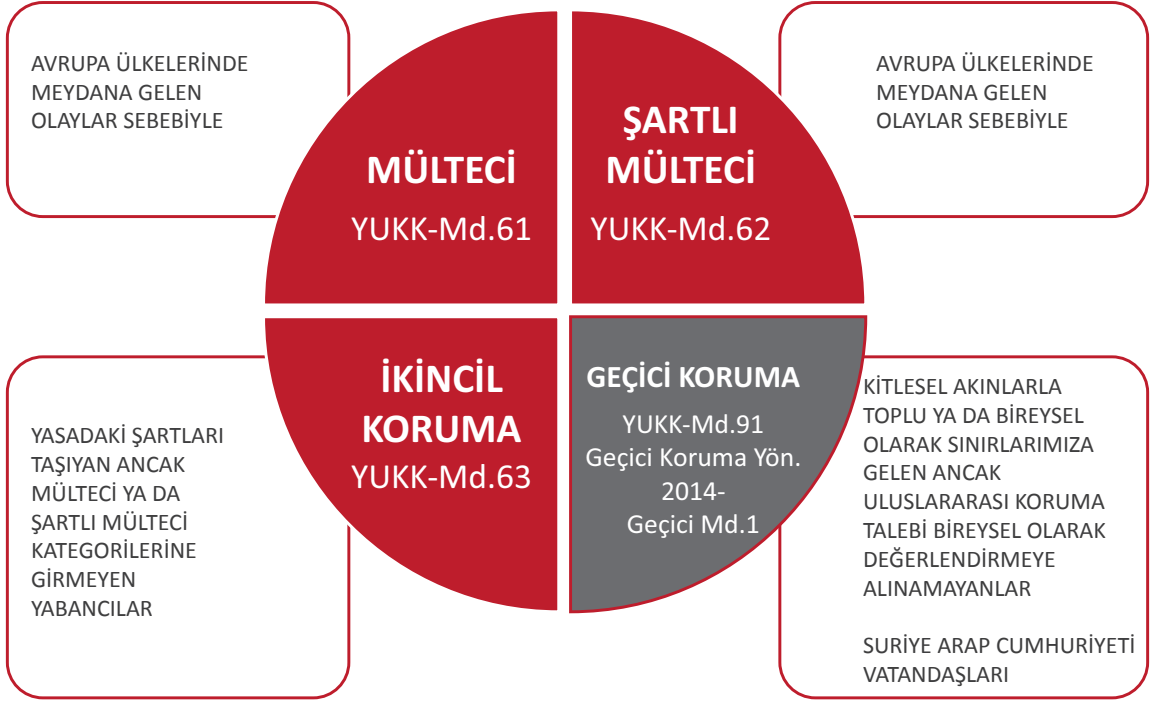
(1) Ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen yabancılara geçici koruma sağlanabilir.

(2) Bu kişilerin Türkiye’ye kabulü, Türkiye’de kalışı, hak ve yükümlülükleri, Türkiye’den çıkışlarında yapılacak işlemler, kitlesel hareketlere karşı alınacak tedbirlerle ulusal ve uluslararası kurum ve kuruluşlar arasındaki iş birliği ve koordinasyon, merkez ve taşrada görev alacak kurum ve kuruluşların görev ve yetkilerinin belirlenmesi, Cumhurbaşkanı tarafından çıkarılacak yönetmelikle düzenlenir. (YUKK-Md. 91)

17. T.C. İçişleri Bakanı S.Soylu’nun 24 Temmuz 2019 tarihinde NTV Televizyonuna yaptığı açıklama (7.18. saniye ve devamı): <https://www.youtube.com/watch?v=RSzHgMMIkxw>

SB-2020-GRAFIK 2: Türk Hukukuna Göre Uluslararası Koruma Düzenlemesi

Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (6458/4.4.2013) ve Geçici Koruma Yönetmeliği (6883/22.10.2014)

Dünyada genelde mültecilere yönelik her geçen gün daha fazla korumacı önlemler alındığı gözlenmektedir. Bu durum genelde krize komşu ya da yakın ülkelerin süreçlerden daha fazla etkilenmesine neden olmaktadır. BM tarafından da ifade edildiği üzere, mültecilerin %86'sı gelişmekte olan ya da yoksul ülkelerde yaşamaktadır. Zengin ve gelişmiş ülkelerin; mültecilere yönelik, her geçen gün artan kısıtlayıcı ve korumacı yaklaşımları, yeniden yerleştirme başta olmak üzere pek çok veriye yansımaktadır. 2020 yılı içinde yeniden yerleştirilen mülteci sayısı 34.400'dür. Bu sayı bir önce yılki 107.800 olan yerleştirme sayısının üçte biri anlamına gelmektedir.¹⁸ Bu durum Türkiye'nin mülteci politikasını da farklı şekillerde etkilemektedir. Türkiye bir taraftan kendi iltica sistemini geliştirmeye çalışmakta, bir taraftan 2014'ten bu yana dünyada en fazla sayıda mülteciyi barındırmakta, öte yandan Cenevre Sözleşmesi'ne taraf olmakla birlikte, mültecilik için coğrafi kısıtlamayı uygulamaya da devam etmektedir. Ancak bu konudaki tartışmaların da Suriye krizi ve Türkiye'nin ortaya koyduğu politikalar nedeni ile ciddi bir biçimde arka planda kaldığı gözlenmektedir.

18. UNHCR-Global Trends in Forced Displacement – 2020, s.3. (<https://www.unhcr.org/figures-at-a-glance.html>) (Erişim: 02.06.2021)

b. 6458 Sayılı Kanunda “Geri Göndermeme” (non-refoulement) İlkesi

YUKK, uluslararası ve geçici koruma kapsamındakiler de dâhil olmak üzere yabancılar bakımından “geri göndermeme” ilkesini açık, hukuka ve uluslararası sözleşmeler ile ortaya çıkan yükümlülüğe uygun biçimde tanımlamış ve garanti altına almıştır.

Türkiye’nin taraf olduğu 1951 Cenevre Sözleşmesi’nin 33. Maddesi “geri göndermeme ilkesi”ni şu şekilde tanımlamaktadır:

“Hiçbir taraf devlet, bir mülteciyi, ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir sosyal gruba mensubiyeti veya siyasi fikirleri dolayısıyla hayatı ya da özgürlüğü tehdit altında olacak ülkelerin sınırlarına, her ne şekilde olursa olsun geri göndermeyecek veya iade (refouler) etmeyecektir.” (Md. 33)

Türkiye’nin taraf olduğu 1984 tarihli İşkenceye ve Diğer Zalimane, İnsanlık Dışı veya Onur Kırıcı Muamele veya Cezaya Karşı Sözleşme de bu hususu düzenlemektedir:

“Hiçbir taraf devlet bir şahsı, işkenceye tabi tutulacağı tehlikesinde olduğuna dair esaslı sebeplerin bulunduğu kanaatini uyandıran başka devlete geri göndermeyecek, sınır dışı etmeyecek veya iade etmeyecektir” (Madde 3/1)

YUKK, yukarıda anılan sözleşmelerde yer alan ve bağlayıcı olan bu hükmün kapsamını daha da genişleterek bünyesine almıştır:

“Bu Kanun kapsamındaki hiç kimse, işkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya muameleye tabi tutulacağı veya ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi fikirleri dolayısıyla hayatının veya hürriyetinin tehdit altında bulunacağı bir yere gönderilemez.” (Md. 4)

YUKK’taki bu düzenleme, tereddüte mahal bırakmayacak şekilde sadece mülteci, şartı mülteci, uluslararası koruma ve geçici koruma gibi statü sahiplerini değil; geri gönderileceği ülkesinde; işkence, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya muameleye tabi tutulacak tüm yabancıları koruma altına almaktadır.¹⁹

c. Geçici Koruma Yönetmeliği²⁰

YUKK 91. maddesi ile tanımlanan “Geçici Koruma”nın içeriğinin Bakanlar Kurulu tarafından bir yönetmelik ile belirleneceği ifade edilmekteydi. İlgili Geçici Koruma Yönetmeliği 22 Ekim 2014’te Resmî Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.²¹ Ancak 9 Temmuz 2018’de Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi’ne geçiş ile birlikte hem YUKK’ta hem de Geçici Koruma Yönetmeliği’nde bazı değişiklikler yapılmıştır.²² 2.7.2018 tarihli 703 sayılı KHK’nin 71’inci maddesiyle, yasa da yer alan “Ba-

19. 6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’nda değişiklik yapılmasına dair 03.10.2016 tarih 676 sayılı KHK hakkında Anayasa Mahkemesine açılan davada, AYM Anayasa Mahkemesi, 30/05/2019 tarihli kararında KHK ile yapılan değişikliklerin, kötü muamele yasağıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkını ihlal ettiğine karar vermiş, bu ihlalin KHK ile değişik kanun maddeleri nedeniyle yapısal sorundan kaynaklandığı tespit ederek Kanunda değişiklik yapılması amacıyla keyfiyetin yasama organına bildirilmesine karar vermiştir. (AYM, Y.T. Başvurusu. Başvuru No: 2016/22418, K.T.: 30/05/2019)

20. T.C. Resmî Gazete (22.10.2014): <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/10/20141022-15-1.pdf>

21. Geçici Koruma Yönetmeliği konusundaki ayrıntılı değerlendirmeler “Türkiye’deki Suriyeliler: Toplumsal Kabul ve Uyum” çalışmasında yer almaktadır. Bu başlık içinde yer alan bilgiler de bu kaynaktan alıntılanmıştır.

22. Haziran 2021 itibari ile güncel YUKK için: <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6458.pdf> (Erişim: 2 Haziran 2021), güncel Geçici Koruma Yönetmeliği için: <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=20146883&MevzuatTur=21&MevzuatTertip=5> (Erişim: 2 Haziran 2021)

kanlar Kurulu” ibaresi “Cumhurbaşkanı”, “Bakanlar Kurulunca” ibaresi “Cumhurbaşkanınca” şeklinde değiştirilmiştir. Aynı doğrultuda Geçici Koruma Yönetmeliği’nde 25.12.2019 tarihli ve 30989 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan 1851 sayılı Cumhurbaşkanı Kararı ile “Bakanlar Kurulu” ibaresi “Cumhurbaşkanı” şeklinde değiştirilmiştir. Bu çerçevede yönetmeliğin 9. Maddesi “Geçici koruma kararı, Bakanlığın teklifi üzerine Cumhurbaşkanı tarafından alınır.” demektir. 10. Maddenin 2. fıkrasında ise “Cumhurbaşkanınca geçici koruma kararı alınmasını müteakip geçici korumadan yararlananlar hakkında verilebilecek bireysel kararlar Genel Müdürlük tarafından alınır.” denilmektedir.

Yönetmelik, kayıt altına alma konusunda yaşanan ve yaşanacak sorunları da ortadan kaldırmak amacıyla yabancıların “biometric” kaydının yapılmasına, bunun için hem parmak izi alınması hem de adres kayıt sistemine kayıt yaptırılması zorunluluğu getirmiştir. Yabancılar, temel hizmetlere ve diğer sosyal yardımlara erişim hakkı da sadece kayıtlı oldukları illerde bulunmaları şartı ile sağlanmaktadır. Yönetmeliğe göre geçici korunanların çalışmalarına ilişkin usul ve esaslar, İçişleri Bakanlığı görüşü alınarak Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının teklifi üzerine Cumhurbaşkanınca belirlenir. Bu yabancılar ancak Cumhurbaşkanınca belirlenecek sektörlerde, iş kollarında ve coğrafi alanlarda çalışabilir ve bu izni almak için Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına başvurabilir.

Yönetmelikte “**geri gönderme yasağı**”, Türkiye’nin taraf olduğu 1951 Sözleşmesi (M.33) ve AİHM (Md.3) ve YUKK 4. Maddeler ile uyumlu biçimde net olarak ifade edilmektedir (Md.6). Düzenlemeye göre yönetmelik kapsamındaki hiç kimse, işkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya muameleye tabi tutulacağı veya ırkı, dini, tabiiyeti belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi fikirleri dolayısıyla hayatının veya hürriyetinin tehdit altında bulunacağı bir yere gönderilemeyecektir.

Geçici Koruma Yönetmeliği’nin 11. Maddesi ise geçici koruma uygulamasının sona erdirilmesi hususunu düzenlemektedir. Bu düzenlemeye göre:

“MADDE 11- (1) Bakanlık, geçici korumanın sona erdirilmesi için Cumhurbaşkanına teklifte bulunabilir. Geçici koruma, Cumhurbaşkanı kararıyla sonlandırılır.

(2) Cumhurbaşkanı, sonlandırma kararıyla birlikte;

a) Geçici korumayı tamamen durdurarak geçici korunanların ülkelerine dönmesine,

b) Geçici korunanlara, koşullarını taşıdıkları statünün toplu olarak verilmesine ya da uluslararası koruma başvurusunda bulunanların başvurularının bireysel olarak değerlendirilmesine,

c) Geçici korunanların, Kanun kapsamında belirlenecek koşullarda Türkiye’de kalmalarına izin verilmesine, karar verebilir.

Geçici korumanın bireysel olarak sona ermesi veya iptali konusunda ise 12. maddede şu düzenleme yapılmıştır:

MADDE 12: Geçici korunanların;

a) Kendi isteğiyle Türkiye’den ayrılması,

b) Üçüncü bir ülkenin korumasından faydalanması,

c) Üçüncü bir ülkeye insani nedenler veya yeniden yerleştirme kapsamında kabul edilmesi ya da üçüncü bir ülkeye çıkış yapması,

ç) Ölmesi,

d) Kanunda yer alan diğer yasal kalış türlerinden biri ile kalış hakkı kazanması,

e) Türk vatandaşlığını kazanması, hâllerinde geçici koruma bireysel olarak sona erer.”

2019’da eklenen yeniden düzenlenen 3. Fıkra ile “bildirim yükümlülüğü” de geçici korumanın sonlandırılmasının bir nedeni olarak sayılmaktadır:

“(3) Mazeretsiz olarak bildirim yükümlülüğünü üç defa üst üste yerine getirmeyenlerin geçici korumaları Valilik tarafından iptal edilir. Bu maddenin uygulanmasında 13’üncü madde hükümleri uygulanır.”

d. Türkiye’deki Suriyelilerin Statüsü

Türkiye’deki yasal ve idari düzenlemeler, hem Suriyeliler Avrupalı olmadığı hem de kitlesel bir hareket söz konusu olduğu için Suriyelilerin “mülteci” olarak tanımlanmasına izin vermemektedir. Türk kamu kurumları ve siyasetçiler “mülteci” kavramından özellikle kaçınmış, Suriyeliler için 2014’te yapılan yönetmelikten önce resmi yazışmalarda genelde ‘Suriye uyruklu yabancılar’, ‘Türkiye’ye Toplu Sığınma Amacıyla Gelen Suriyeliler” vb. bir terminoloji kullanılmıştır. Yönetmeliğe kaynaklık eden 2013’te yasalaşan YUKK’un 91. Maddesi’nde “Geçici Koruma” şu şekilde tanımlanmaktadır:

“(1) Ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen yabancılarla geçici koruma sağlanabilir.

Bu kişilerin Türkiye’ye kabulü, Türkiye’de kalışı, hak ve yükümlülükleri, Türkiye’den çıkışlarında yapılacak işlemler, kitlesel hareketlere karşı alınacak tedbirlerle ulusal ve uluslararası kurum ve kuruluşlar arasındaki iş birliği ve koordinasyon, merkez ve taşrada görev alacak kurum ve kuruluşların görev ve yetkilerinin belirlenmesi, Cumhurbaşkanı tarafından çıkarılacak yönetmelikle düzenlenir.”

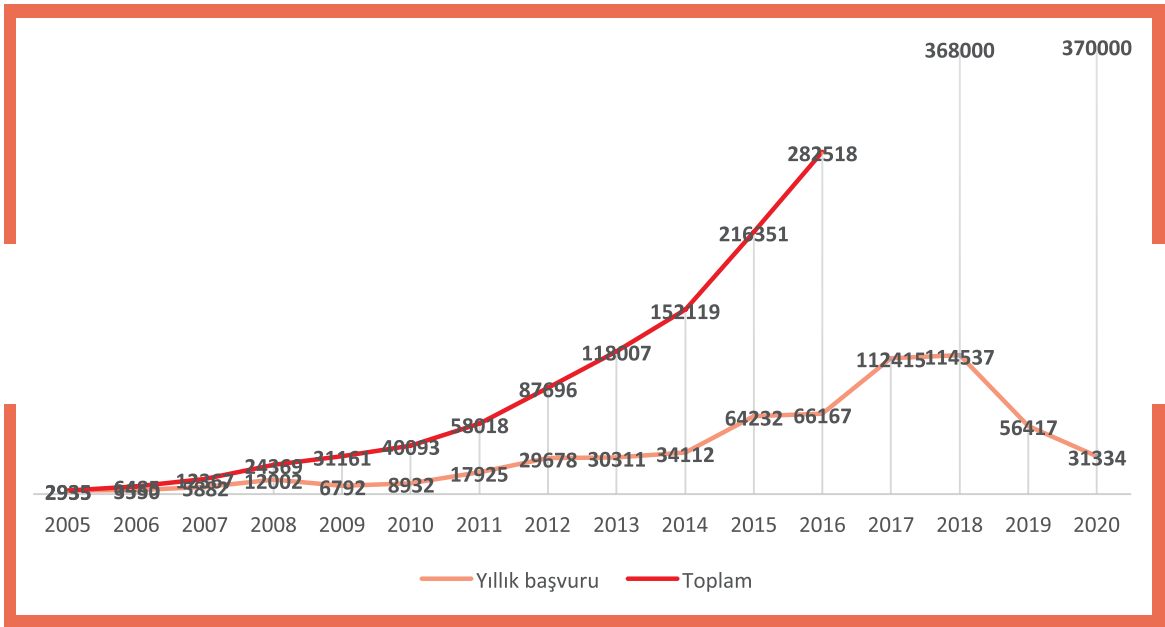
Geçici Koruma Yönetmeliği, YUKK 91. Maddesi’nde istinaden 13 Ekim 2014’te çıkartılmıştır. Bu yönetmelik aynı zamanda Türkiye’deki Suriyelilerin statüsünü de belirlemiştir. Yönetmeliğin geçici 1. Maddesi şu şekildedir:

“28/4/2011 tarihinden itibaren Suriye Arap Cumhuriyeti’nde meydana gelen olaylar sebebiyle geçici koruma amacıyla Suriye Arap Cumhuriyeti’nden kitlesel veya bireysel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen Suriye Arap Cumhuriyeti vatandaşları ile vatansızlar ve mülteciler, uluslararası koruma başvurusunda bulunmuş olsalar dahi geçici koruma altına alınırlar. Geçici korumanın uygulandığı süre içinde, bireysel uluslararası koruma başvuruları işleme konulmaz.”

e. Türkiye'deki Uluslararası Koruma Başvuru Sahipleri

Türkiye'ye yönelik bireysel ya da kitlesel insani hareketlilik, Türkiye'nin içinde bulunduğu coğrafya ve istikrarsız bölge nedeni ile her zaman yaşanmıştır. Ancak bölge ülkelerinin kendi içlerinde yaşadıkları yoğun ve uzun süreli güvenlik zaafı Türkiye'ye yönelen insanların sayısını ciddi biçimde artırmaktadır. GİGM'nin 2017'de yayımladığı "Türkiye'de 2005-2016 Yılları Arasında Uluslararası Koruma Başvurusu Yapan Kişilerin Sayısı" başlıklı tablo, son on yılda yaşanan olağanüstü artış açık biçimde ortaya koymaktadır. Bu tabloya göre Suriyelilerin kitleler hâlinde Türkiye'ye gelmeye başladığı 2011'deki toplam sayının sadece 58.018 olması dikkat çekicidir. Bu sayının geçici koruma kapsamındaki kişilerle birlikte kısa zamanda milyonları aşması ve 2019 sonunda 4 milyonu bulması, yönetimsel ve toplumsal alanda yaşanan durumu anlamak bakımından önemli bir referans noktası olarak anlaşılabilir.

SB-2020-GRAFİK 3: Türkiye'de 2005-2020 Yılları Arasında Uluslararası Koruma Başvurusu Yapan Kişilerin Sayısı

Not: GİGM 2016'ya kadar yıllık ve toplam sayıları birlikte veriyordu. Ancak 2017 ve sonrasında toplam sayı verilmemektedir. Grafikte yer alan 2018 ve 2020 toplam sayıları o yıllara ait UNHCR kaynaklarından alınmıştır.

Kaynak: GİGM: http://www.goc.gov.tr/icerik6/uluslararasi-koruma_0_378_4712_icerik (Erişim: 25.02.2021) ve <https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/UNHCR%20Turkey%20General%20Fact%20Sheet%20September%202020.pdf>

Bölgesel Mülteci ve Dayanıklılık Planı 3RP Türkiye Ülke Bölümü 2021-2022'de Türkiye'de 2020 itibarı ile kayıt altına alınmış uluslararası koruma kapsamındaki kişi (başvuru ve statü sahibi) sayısı 320 bin civarında verilmektedir.²³ GİGM uluslararası koruma başvuru sayılarını yıllık olarak ilan etse de

23. Bölgesel Mülteci ve Dayanıklılık Planı 3RP Türkiye Ülke Bölümü 2021-2022 (2021) https://www.unhcr.org/tr/wp-content/uploads/sites/14/2021/03/3RP-Turkey-Country-Chapter-2021-2022_TR-opt.pdf (Erişim: 25.04.2021). UNHCR Türkiye'nin 2017 verilerinde

(2017’de 112, 2018’de ise 114 bin) toplam mevcut uluslararası koruma sayılarını vermemektedir. Burada başvurusu kabul edilenlerin ülkesine gönüllü geri dönüş yapması ya da üçüncü bir ülkeye gitmesi gibi durumlar, sayıların değişmesine neden olmaktadır.²⁴ Ancak UNHCR Türkiye tarafından Mart 2020’de milliyet dağılımı verilmeksizin, Türkiye’deki kayıtlı uluslararası koruma başvuru ve statü sahibi sayısı 330 bin olarak verilmiştir.²⁵

Resmî veriler Türkiye’de farklı uluslararası koruma statülerinde (Suriyeli ve Suriyeli olmayanlar dâhil) 2020 sonu itibari ile 4 milyonun üzerinde geçici koruma ve uluslararası koruma statüsündeki kişinin yaşadığını göstermektedir. Bu sayıya Türkiye’de ikamet izni türlerinden biri ya da çalışma izni ile kalan yabancılar ile kayıtsız kişiler/düzensiz göçmenler dâhil değildir.

f. Türkiye’deki Düzensiz Göçmenler

Türkiye’nin düzensiz göçmen sayılarında özellikle 2015 sonrasında çok ciddi artış dikkat çekmektedir. Çok sayıda düzensiz göçmenin GİGM’nin verilerine göre büyük bölümü Afganistan, Pakistan ve Irak’dan olmak üzere 2015-2020 arasında 1 milyon 340 binin üzerinde düzensiz göçmen yakalanmıştır. Düzensiz göçmenlerin yaklaşık %70’i sınır ihlali yapanlardan, %30’u ise vize ihlali ya da Türkiye’den çıkış yapan Suriyelilerden oluşmaktadır. İçişleri Bakanlığının 15 Eylül 2021 tarihli Göç Kurulu toplantısında verilen sayılara göre ise 2016 yılından Eylül 2021’e kadar Türkiye’de yakalanan düzensiz göçmen sayısı 1.293.662’dir. Yakalanan düzensiz göçmenler içinde en büyük gruplar 470 bin ile Afganistan, 196 bin ile de Pakistan vatandaşıdır. Ancak yakalananlar içinde 195 bin yani %15’i mükerrerdir. Aynı açıklamaya göre Türkiye 2016-2021 arasında toplam 283 bin 790 yakalanan göçmeni kendi ülkelerine geri göndermiş, sınır dışı etmiştir. Açıklamada 2016 yılından itibaren Türkiye sınırlarında engellenen düzensiz göçmen sayısı ise 2 milyon 327 bin olarak verilmektedir.²⁶

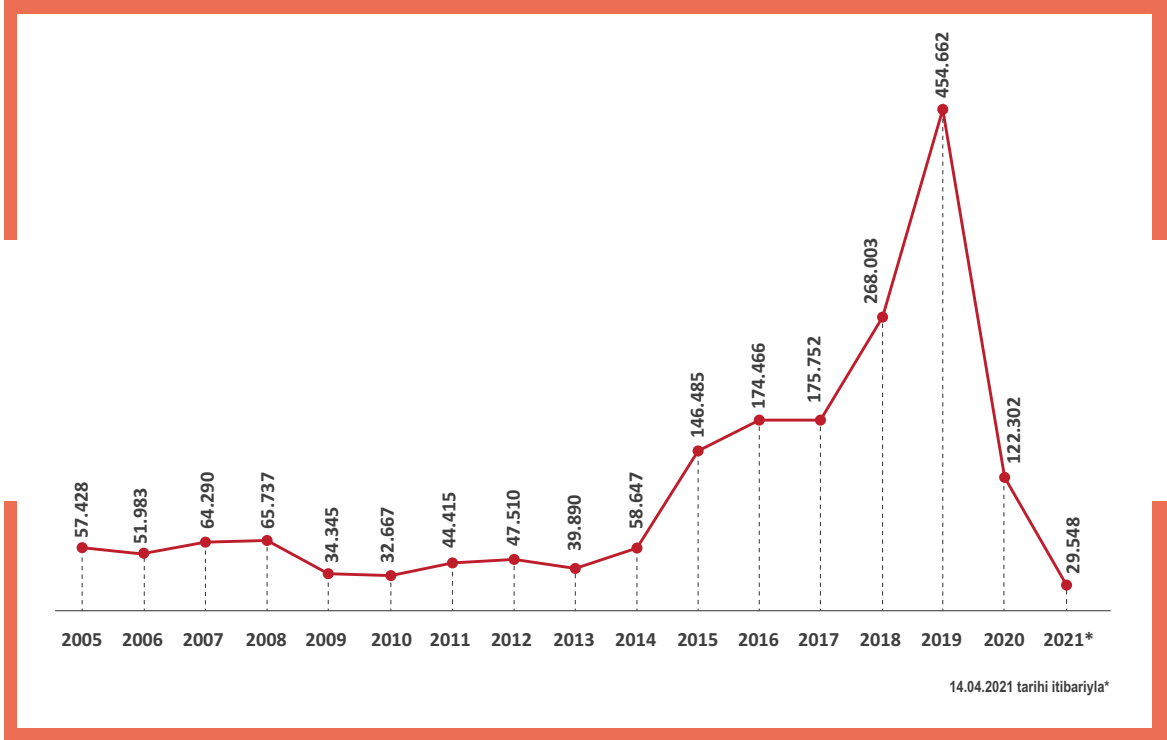
Türkiye’de uluslararası koruma altındakilerin ülke dağılımı şu şekilde verilmiştir: 170 bin Afganistan, 142 bin Irak, 39 bin İran, 5.700 Somali ve 11.700 diğer ülkelerden gelenler olmak üzere toplamda 368.400’dir. <http://www.unhcr.org/tr/unhcr-turkiye-istatistikleri> (Erişim: 20.10.2017)

24. GİGM: http://www.goc.gov.tr/icerik6/goc-idaresi-genel-mudurlugu-istisare-toplantisi_350_359_10676_icerik (Erişim: 05.09.2017). T.C. İçişleri Bakanı S.Soylu 24 Temmuz 2019’da NTV’ye yaptığı açıklamasında uluslararası koruma altındakilerin sayısını “337 bin civarı” olarak vermiştir. S.Soylu aynı açıklamasında Türkiye’deki geçici koruma altındakilerin sayısının 3 milyon 634 bin, ikametle Türkiye’de kalanların ise 1 milyon 23 bin olmak üzere toplamda sayının 4.9-5 milyona ulaştığını ifade etmektedir. <https://www.youtube.com/watch?v=RSzHgMMlkxw> (Erişim: 24.11.2019) (7.08. saniye ve devamı).

25. UNHCR Eylül 2021 raporunda bu sayıyı 330 bin olarak vermektedir. UNHCR Turkey Operational Update September 2021 (<https://data2.unhcr.org/en/documents/details/89474>) (Erişim: 15.10.2021)

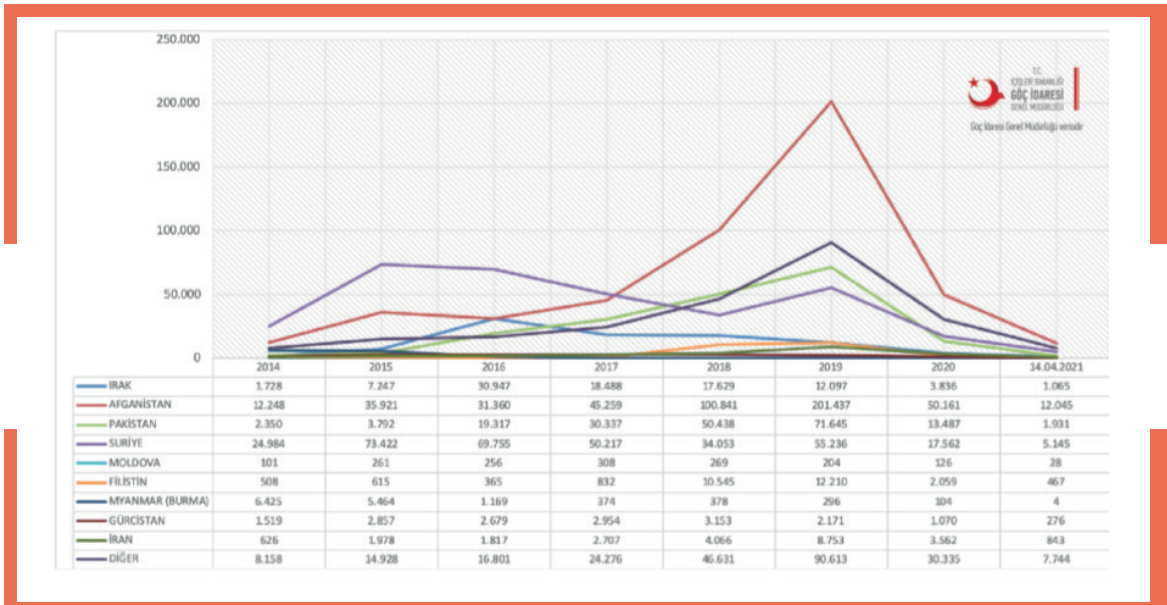
26. İçişleri Bakanı S.Soylu, “Göç Kurulu Toplantısı”nda konuştu. Açıklaması (15.09.2021) Haberler.com (<https://www.haberler.com/icisleri-bakani-soylu-goc-kurulu-toplantisi-nda-14397037-haberi/>)

SB-2020-GRAFİK 4: Türkiye’de 2005-2020 Yılları Arasında Yakanalan Düzensiz Göçmen Sayıları

Kaynak: GİGM: <https://www.goc.gov.tr/duzensiz-goc-istatistikler> (Erişim: 25.04.2021)

SB-2020-GRAFİK 5: Türkiye’de 2005-2019 Yılları Arasında Yakanalan Düzensiz Göçmen Sayıları

Kaynak: GİGM: <https://www.goc.gov.tr/duzensiz-goc-istatistikler> (Erişim: 25.04.2021)

2. Toplumsal Kabul ve Uyum

Suriyeliler Barometresi çalışması, Türkiye'deki Suriyeliler konusunda durum tespiti yapmayı, "huzur ve onur içinde, bir arada yaşama konusunda bir çerçeve" ortaya koyarak toplumsal uyum sürecine katkı sunmayı hedeflemektedir. Kitlesele insani hareketlilikler ile birlikte "yerel/ev sahibi toplum" ile ülkeye hangi nedenle ve ne şekilde gelirlerse gelsinler, "yeni gelenler" arasında bir arada nasıl yaşanacağı konusu kaçınılmaz olarak gündeme gelmektedir. Bu bağlamda "uyum" (veya literatürde kullanılan benzer içerikli kavramlar olan "integration"/"harmonization"/"cohesion", vb.) ve özellikle de "toplumsal uyum" ("social cohesion") kavramlarının genel literatürde ve konu özelinde nereye oturduğuna dair çok özet bir değerlendirme yapmak,²⁷ ardından da bu çalışmada toplumsal uyumun temel zemini olduğu iddia edilen "toplumsal kabul"den ne anlaşıldığını ifade etmek önem taşımaktadır.

Kitlesele insani hareketliliğin yoğunlaşması, farklı dinsel, kültürel, etnik, sosyal grupların birlikte ortak yaşamının nasıl "en az sorunla" başarılacağı; bu toplumsal çeşitliliğin mümkünse nasıl bir "toplumsal kazanca" dönüştürüleceğine dair pek çok alternatif konsept geliştirilmiştir. Bunların içinde entegrasyon²⁸ (*integration*), uyum/sosyal uyum (*social cohesion*), içirme (*inclusion*), asimilasyon (*assimilation*), kültürleşme (*acculturation*), çokkültürcülük (*multiculturalism*), kültürlerarasıcılık (*interculturalism*), hoşgörü/tahammül (*tolerance/toleratation*) vb. kavramlar sıklıkla dile getirilmektedir. Dünyada 2000 yılında 150 milyon civarında olan uluslararası göçmen sayısının, 2020'de 272 milyona, mülteciler ve zorla yerinden edilmişlerin sayısının ise aynı dönemde 35 milyondan 71 milyona çıkması yani insani hareketliliğin her geçen gün daha da yoğunlaşması ve çeşitlenmesi ile alana ilişkin yeni kavramlar da üretilmektedir. Dünya tarihinde ender görülen bir boyuta ulaşan Türkiye'deki Suriyeli sığınmacılar ve onlarla ilgili uyum çalışmaları da yeni kavramsal tartışmalara imkân sağlamakla kalmamakta, aslında bu tartışmaları zorunlu kılmaktadır.

Bu çalışmanın çerçevesini çizen "uyum" kavramının temel motivasyonu, bu kavram etrafında geliştirilen pek çok kavramda da olduğu gibi, bir araya gelen toplumun farklı kesimleri/grupları arasında olası sosyal, ekonomik, siyasal sorun ve çatışmaların yaşanmamasını ya da en az seviyede yaşanmasını; mümkünse, oluşan toplumsal çeşitliliğin topluma katkılarını artırmaktır. Uluslararası literatürde "*social cohesion*" olarak kullanılan bu kavramın Türkçe literatürdeki karşılığı çoğunlukla "sosyal uyum", bazen de "sosyal bütünleşme" olarak karşımıza çıkmaktadır. Çalışma bağlamında "sosyal uyum" kavramı ile bir toplumda yaşayan yabancıların (göçmenler, mülteciler vd.), başka bir ifadeyle çoğunluktan (ev sahibi toplumdan) sayıca az ve farklı olan "diğerlerinin", "toplumun huzurunu bozan bir tehdit unsuru olarak" algılanmadığı, toplumun her kesiminin çatışma ve gerginlikten uzak,

27. "Sosyal uyum" (Social cohesion) konusunda çok kapsamlı ve güncel bir değerlendirme için bk. IOM-World Migration Report 2020, p.185 vd. (https://publications.iom.int/system/files/pdf/wmr_2020.pdf) ve R. Bauböck –M.Tripkovic (Eds.) (2017) The Integration of Migrants and Refugees, An EUI Forum on Migration, Citizenship and Demography, European University Institute, Robert Schuman Centre for Advanced Studies (https://cadmus.eui.eu/bitstream/handle/1814/45187/Ebook_IntegrationMigrantsRefugees2017.pdf?sequence=3&isAllowed=y) (Erişim: 01.12.2019)

28. IOM Göç Sözlüğü entegrasyonu şöyle tanımlamaktadır: "Farklı ülkelerde ve bağlamlarda farklı kullanılan ve anlaşılan "entegrasyon" terimi, göçmenlerin hem birey hem de grup olarak toplumun bir parçası kabul edildiği süreç olarak tanımlanabilir. Genellikle göçmenler ve ev sahibi toplumlar arasında iki yönlü bir sürece atıfta bulunur. Ev sahibi toplumların göçmenleri kabul konusundaki gerekli somut koşullar, ülkeden ülkeye farklılık göstermektedir. Entegrasyon ile daimi yerleşimin kast edilmesi gerekmez. Ancak göçmenlerin ve ev sahibi toplumların haklarına ve yükümlülüklerine, farklı türde hizmetlere ve işgücü piyasasına erişime, göçmenleri ve ev sahibi toplulukları ortak bir amaç için bir araya getiren temel değerlerin tanımlanmasına ve bunların gözetilmesine ilişkin hususlara işaret eder." https://publications.iom.int/system/files/pdf/iml31_turkish_2ndedition.pdf (Erişim: 31.12.2109)

huzur içerisinde bir arada oldukları bir yaşamın koşullarının/yol haritasının nasıl olacağını ortaya koymaya çalışılmaktadır.

Göç tartışmalarının ayrılmaz birer parçası olan “uyum”, “harmonizasyon”, “entegrasyon” ile son dönemde daha yoğun olarak kullanılan “sosyal uyum” kavramları, farklı bağlamlarda ve farklı öncelikler ile üretilmiştir. Ancak literatürde en yoğun olarak kullanılan ve tartışmaların merkezinde yer alan “entegrasyon” kavramı genelde mevcut olanı önceleyen/temel alan bir karaktere sahip olduğu ve bu bağlamda da kendi içinde birbiriyle bağlantılı –en az- 4 önemli sorun barındırdığı gerekçesi ile sıklıkla eleştirilmektedir. Kavrama yöneltilebilecek ilk eleştiri “entegrasyon” kavramının sosyal alandan daha çok mühendislik/mekanik bir alana ait olması ve sonradan sosyal alan için kullanılmasının getirdiği sorunsalla ilgilidir. Mekanik bir ürünün parçalarının birine eklenmesi bir “entegrasyon” olayıdır. Bu durumun sosyal alandaki tatbikinin sorunlu olacağı açıktır. Entegrasyon konusundaki diğer itirazlar ise kavramın “hiyerarşik özünden” kaynaklanmaktadır. Bu aynı zamanda kavramın üçüncü sorununu da ortaya koymaktadır: “Kime, neye, nasıl uyum?”. Bu soru siyasi/ideolojik bir cevapla şekillenir. Süreci yöneten güç -ki bu genelde ev sahibi toplumun devletidir- daha çok güvenlik kaygıları ve endişeler ile şekillenen bir politik karar ile “uyumu” genelde “mevcut olan” çoğunluğun (ki burada “yerel toplum” kast edilir) “öncülüğünün” kabulü ve bunun yeni gelenlere dayatılması şeklinde tanımlar. Bu yaklaşım aynı zamanda “kuralı belirleme hakkı olan yerleşikler” bakışına da imkân sağlayabilir. Böylece bir arada yaşamın kuralı/zemini, sonradan gelenin var olana kendini uyumlaması şeklindeki bir yaklaşımı meşrulaştırabilmektedir. İşte tam bu noktada kavramla ilgili ciddi sorun ortaya çıkmaktadır: “Entegrasyon”, sonradan gelenlerin var olana uyması şeklinde meşrulaştırıldığı için, bu yaklaşım zaman içinde “asimilasyon”u da meşrulaştırabilir.²⁹ Bu nedenle pek çok sosyal bilimci için “entegrasyon”, neredeyse bir “tuzak” kavram olarak asimilasyona giden yoldur.³⁰

Göç konusunda çalışanların belki de uzlaştığı en temel konu, “uyum”, “sosyal uyum” ya da bu bağlamda üretilen diğer kavramlar konusunda herkesin her dönemde kabul edeceği ortak bir tanımdan söz etmenin mümkün olmadığıdır. Standart bir tanımın olmayışı kavramla ilgili farklı öznel sonuç ve değerlendirmelere yol açmaktadır. Avrupa Birliği tarafından hazırlanan “Entegrasyon Konusunda Politika Yapıcılar ve Uygulayıcılar için El Kitabı”nda³¹ “entegrasyonun göçmenlerin ve yurttaşların ortak katılımıyla işleyen dinamik ve iki yönlü bir süreç olduğu, eğitim ve istihdam alanlarının göçmenleri toplumda daha aktif duruma getirdiği, göçmenlerin ev sahibi toplumunun dilini, tarihini öğrenmesinin entegrasyon için vazgeçilemez bir koşul olduğu” belirtilmiştir. Burada “sonradan gelenlerin” sahip olması gereken hak ve imkânlara vurgu yapılırken, ev sahibi toplumun önceliklendirildiği de görülmektedir. Demireva da “Göç, Çeşitlilik ve Sosyal Uyum” başlıklı çalışmasında öncelikle bu kavram konusunda evrensel bir tanım olmadığını ve “sosyal uyum”un genellikle “dayanışma”

29. Suriye asıllı Alman vatandaşı Bassam Tibi'nin 1998'de yazdığı “Kimliği Olmayan Avrupa” başlıklı kitabında dile getirdiği, Almanya ve Avrupa'daki Müslüman göçmenlerin entegrasyonu konusunda önerdiği “Leitkultur” (“öncü kültür”) kavramı, “hiyerarşik yapı” ve “neye, kime uyum” tartışmaları bu bakımdan oldukça ilginç ipuçları vermektedir. bk. Bassam Tibi (1998) Europa ohne Identität? Leitkultur oder Wertebeliebtheit, Siedler V..

30. Entegrasyon kavramının asimilasyona yol açan bir doğası olduğunu sıklıkla dile getiren ve kavrama itiraz eden Türkiye’de göç çalışmalarının duayenlerinden Prof. Dr. Nermin Abadan-Unat’ın yaklaşımı için bk. N.Abadan-Unat, (2017) Bitmeyen Göç/Konuk İşçilikten Ulus-Ötesi Yurttaşlığa. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları (Gözden Geçirilmiş ve Güncellenmiş 3. Baskı).

31. Türkiye Cumhuriyeti Avrupa Birliği Bakanlığı, Türkiye Ulusal Ajansı, Erasmus+. Avrupa’daki Göçmenlerin Entegrasyonu’nda Yerel Kuruluşlar ve Çalışanlar için Rehber Kitap http://www.ii2ii.eu/pdf/Guidebook_for_Local_Bodies_and_Operators_on_Integration_of_Migrants_in_Europe_TR.pdf Erişim Tarihi: 12.01.2020.

(solidarity), “birliktelik” (togetherness), “hoşgörü” (tolerance) ve “uyum içinde bir arada yaşama” (harmonious coexistence) gibi kavramlarla ilişkilendirildiğini ifade eder. Demireva burada spesifik bir topluluğun sosyal düzenine referans vermekte ve “Bir toplum içinde yer alan tüm topluluklara ait vizyon ve aidiyet duygusu; insanların farklı geçmiş ve koşullarının çeşitliliğinin takdir edilmesi ve olumlu olarak değerlendirilmesi; farklı kökenlerden gelenlerin benzer yaşam olanaklarına ulaşması; iş yerinde, okullarda ve mahallelerde farklı kökenlerden insanlar arasında güçlü ve pozitif ilişkilerin varlığı, sosyal uyumu gösterir.” demektedir.³² UNHCR’in uzun süreli mültecilik hâllerinde “kalıcı çözümler” (durable solutions) olarak sunduğu 1. “Mültecilerin evlerine gönüllü dönüşü için çaba harcamak”, 2. “Üçüncü ülkeye yerleştirmeye çalışmak” ve 3. “uyum politikalarını devreye sokmak” yaklaşımı ile örtüşen bu tanımlama genel bir kabul görmektedir.³³

Kuşku yok ki, insanlar topluluklar hâlinde yaşamaya başladıklarından bu yana bir arada çatışmasız ve gerilimsiz, “mümkünse” huzur içinde yaşamın nasıl mümkün olabileceğini tartışmaktadır. Ancak 1648 Westfalya Anlaşması sonrasında ulus devletler ve ulusal kimliklerin ön plana çıkması, Anderson’un ifadesi ile “hayali cemaatlerin”³⁴ ve devletlerin sınırlarının daha net belirlenmesi konuya başka bir boyut kazandırmıştır. Göç yazınının önde gelen isimleri olan ve “Göçler Çağı” çalışmaları ile alana büyük katkı sağlayan Castles ve Miller’in de dile getirdikleri gibi kitlesel insani hareketlilik/göç, tarihin her döneminde var olmuş ve önemli etkiler yaratmıştır.³⁵ Yazarlar, sınır ötesinden gerçekleşen yoğun göçlerin belirlediği çağın, biri “devletlerin egemenlik anlayışı”, öteki ise “toplumsal dönüşüm ve uyum süreçleri” olmak üzere iki önemli soruyu da gündeme getirdiğinden söz etmektedirler. Yazarların, “sınır-ötesi göç sadece fiziki değil, duygusal/kültürel sınırları da tahrip etmekte, yıkmaktadır.” sözleri de göçün etkilerini anlamak bakımından önemlidir. Süreç sancılı olsa da göçten arındırılmış bir toplum yapısı artık neredeyse imkânsızdır. Faist’in dediği gibi dünyadaki birçok politikacı göçü “yeni normal” olarak görmektedir.³⁶ Faist aynı zamanda sosyal uyum denilen şeyin konusunun sadece sınır ötesinden gelenlerle ilgili olmadığını da altını çizmektedir. Buna göre, bir ülke içinde de vatandaşlar arasında etnik, dinsel, kültürel ya da diğer farklılıklardan kaynaklanan “ötekileştirme” ya da “sosyal uyum” tartışmaları yaşanabilmektedir.³⁷

Sınır-ötesi/sınır-aşırı insani hareketliliklerin yerel toplumlarda yarattığı etkiler bakımından son yüzyılda pek çok çalışma ve teori ortaya konmuştur. Bu alandaki çalışmalar, sosyal uyumun farklı alanlarına vurgu yapılarak geliştirilmiştir. Başından beri bir göç ülkesi olarak kurulan Amerika’da 20. yüzyılın başında nüfusun üçte birden fazlasını Amerika dışında doğanların oluşturduğu Chicago’daki gruplar arası ilişkileri inceleyen ve temel amaçları “birleştirici bir ulusal kimliğin inşası” olan Chicago

32. N. Demireva (2017) Immigration, Diversity and Social Cohesion. Briefing, The Migration Observatory, University of Oxford, ayrıca UNHCR: Solutions for Refugees (<https://www.unhcr.org/solutions.html>) ve IOM World Report 2020-sayfa.343.

33. UNHCR: Solutions for refugees (<https://www.unhcr.org/50a4c17f9.pdf>) (Erişim: 10.12.2019)

34. B.Anderson (2015) Hayali Cemaatler, Metis Yayınevi, İstanbul.

35. 1993’de Castles&Miller imzalı kitap daha sonra yeni yayınlarında Hass’in da katkıları ile yeni baskılar yapmıştır. Son baskı için bk. S. Castles&H. De Hass, M. Miller (2018) The Age of Migration: International Population Movements in the Modern World, Sixth Edition, The Guilford Press.

36. T.Faist (2018) A Primer on Social Integration: Participation and Social Cohesion in the Global Compacts. (COMCAD Working Papers, 161). Bielefeld: Universität Bielefeld, Fak. für Soziologie, Centre on Migration, Citizenship and Development (COMCAD). <https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:0168-ssoar-58138-7>

37. OECD tarafından yapılan ve bir ülkenin kendi vatandaşları arasındaki uyumu ele alan “sosyal uyum endeksi” çalışması bu bakımdan dikkat çekici sonuçları ortaya koymaktadır: <https://www.oecd.org/dev/inclusivesocietiesanddevelopment/social-cohesion.htm>

Sosyoloji Ekolü, kentsel alanda uyum konusuyla bilimsel açıdan ilgilenen ilk kuram olarak bilinir.³⁸ Bir arada yaşayan farklı toplulukların aynı potada erimesini uyum için gerekli gören Chicago Sosyoloji Ekolü'nün "Erime Potası" (*Melting Pot*) modeli göçmenlerin etno-kültürel ve dinsel kimliklerinden belirli ölçüde uzaklaşmak suretiyle Amerikan potasında eritilerek tek bir kültürün oluşturulmasını yani neticede -olumlu bir anlam yükleyerek- "asimilasyonu" savunur. Çünkü bu akım ve etkilediği akımlar, göçmenlerin göç etmeden önceki eski kimlik ve kültürlerinin varlığını sürdürmesini geldikleri yerdeki düzen için bir tehdit/tehlike olarak algılamaktadır. Bogardus'un 1925'te ortak yaşamı daha iyi anlamak ve sorunları tespit için geliştirdiği, Suriyeliler Barometresi çalışmasında da kullanılan, "sosyal mesafe ölçekleri" aslında farklılığı, ayırmayı anlamak ve gidermek için geliştirilmiştir.³⁹ Bu konunun öncü isimlerinden olan Amerikan kent sosyoloğu R. E. Park'ın "Sosyal Uyum Konsepti" ve "İrk İlişkileri Döngüsü" (*Race Relations Cycle*) adını verdiği teorisi⁴⁰ uyum sürecinin "karşılaşma" ve "ilişki kurma", "sınırlı kaynaklar üzerinde rekabet", "devletin yeni gelenleri kamusal alana dâhil etme çabası" ve "isteğe bağlı ya da zorunlu olarak asimilasyon ya da uyum" olmak üzere dört farklı aşamadan geçtiğini belirtir. Ancak sonucu asimilasyon olan ve kendisini âdeti bir "huzur projesi" olarak tanıtan yaklaşım "erime potası" beklenildiği kadar başarılı olamamıştır. Göçmenler etnik kültürel kimliklerini belirli ölçüde unutmak yerine göçün yarattığı yapısal ve psikolojik zorluklar nedeni ile kimliklerine daha fazla sarılma eğilimi göstermişlerdir⁴¹. Yani asimilasyon beklenirken, ayrışma daha da artmış, çatışma potansiyeli yükselmiştir.

Asimilasyon teorilerinin beklenen başarıyı gösterememesi hem de "toplumsal çeşitliliğin" her alanda ön plana çıkması ile birlikte 1960'lı yıllardan itibaren uyum bağlamında asimilasyon politikalarının reddedilmesine ve felsefe olarak "çokkültürcülük" (*multiculturalism*), uygulama olarak ise uyumun (entegrasyon), gündeme yerleştiği görülmektedir.⁴² Farklı grupların diğerleriyle çatışmadan uyum içinde yaşayabileceği görüşüne dayanan⁴³ "çokkültürcülük" (multiculturalism) kavramı ilk kez 1957 yılında New Mexico'lu bir eğitim uzmanı olan Edward A. Medina tarafından kullanılmıştır. Medina, çokkültürcülüğü "başarılı bir şekilde bir arada yaşamının anahtarı" olarak sunmuş yani çok dilli ve çok kültürlü bir toplumun barış içinde bir arada yaşaması için çokkültürcülük anlayışını ve uygulamalarını önermiştir. Çokkültürcülük "çok kültürlü bir toplumda farklı kültürel grupların kendilerine has aidiyetlerinin idamesi ve desteklenmesi süreci veya siyaseti" olarak tanımlanmaktadır. Kavramın popülerleşmesinde 1971 tarihli "Kanada Çokkültürcülük Yasası"nın çok önemli etkisi olduğu bilinmektedir. Bu yasa ile Kanada ülkedeki farklı kültürleri veya kültürel toplulukları Kanada'nın ayrılmaz bir mirası ve büyük bir zenginliği olarak nitelemiş ve bunların ahlaki olarak eşit olduklarını açıklıkla ifade etmiştir. Bu yaklaşım farklı kültürel grupları tanımakta, kültürlerini yaşamalarına izin vermekte ve bu nedenle her kültür grubunun bağımsız ibadethanelerini, okullarını tesis etmelerini de desteklemektedir.

38. Kaya, Ayhan (2014) "Türkiye'de Göç ve Uyum Tartışmaları: Geçmişe Dönük Bir Bakış", İdealkent Kent Araştırmaları Dergisi, Sayı 14, 2014, s.12

39. Emory S. Bogardus (1925) "Social Distance and Its Origins." *Journal of Applied Sociology* 9 (1925): 216-226, ve Emory S. Bogardus (1947) *Measurement of Personal-Group Relations, Sociometry*, 10: 4: 306-311.

40. bk. Stanford M. Lyman (1968) *The Race Relations Cycle of Robert E. Park*, *The Pacific Sociological Review*, Vol. 11, No. 1 (Spring, 1968), pp. 16-22

41. Ayhan Kaya, a.g.e. s. 13.

42. Bu konuda liberal bir yaklaşım için bk. W. Kymlicka, (1995), *Multicultural Citizenship: A Liberal Theory of Minority Rights*, Oxford: Oxford University Press.

43. B.Kartal ve E.Başçı, (2014) Türkiye'ye Yönelik Mülteci ve Sığınmacı Hareketleri, CBU Sosyal Bilimler Dergisi, 12 (2) s.222.

Entegrasyonu açıklamaya dair yapılan çalışmalar daha çok entegrasyon sürecine odaklanarak, entegre olmak için gerekli koşulları ya da göç alan topluma kültürel, yasal ve politik eklenmenin asgari standardını ortaya koymayı çabalamışlardır. Burada hedef, “sonradan gelenlerin” (göçmenlerin) eğitim, iş yaşamı, sağlık ve refah devletinin imkânlarında eşit konuma getirilmesi ve hâkim toplumun kurumlarından dışlanmasının önüne geçilmesi olmuştur.⁴⁴ Kaya, devletin belirleyiciliğini ve etkinliğini “uyum konusu etno-kültürel ve dinsel açılardan farklı grupların bir arada yaşadığı toplumlarda her zaman önemli bir nitelik arz etmiştir. Uyum konusundaki tartışmaların niteliği, büyük ölçüde ilgili toplumların ve devletlerin göç pratiği karşısındaki yaklaşımlarına bağlıdır.” sözleri ile ifade etmektedir.⁴⁵

Uyumun ne olduğu konusunda en bilinen tanımlardan birini yapan Hynie, uyumu en genel hatları ile “ekonomik ve sosyal anlamda dâhil olma ve katılım ama aynı zamanda hem yeni gelen topluluğun hem de ev sahibi topluluğun değişmesi ve birbirini değiştirmesi”⁴⁶ şeklinde tanımlamaktadır. “Uyumu anlamak” başlıklı önemli makalelerinde Ager&Strang ise uyumu “haklar ve uygulamalar, toplum içindeki gruplar arasındaki sosyal bağlantı süreçleri, dil, kültür ve yerel çevre ile ilgili engellerin azlığı” şeklinde tanımlamakta ve burada özellikle istihdam, konut, eğitim ve sağlık alanlarında başarı ve erişimin belirleyici olduğunun altını çizmişlerdir.⁴⁷ Jenson sosyal uyumun yapısal boyutunu beş unsura ayırmakta ve bunları aidiyet/izolasyon (Sosyal uyum aynı topluluğun bir parçası olma duygusu, paylaşılan ortak değerler gerektirir.), içerme/dışlama (sosyal uyum özellikle iş gücü piyasası açısından kapasite gerektirir.), katılım/pasiflik (Sosyal uyum siyasi katılım ve kamu işlerinin yönetiminde aktif şekilde yer almayı gerektirir.), kabul görme/reddedilme (Sosyal uyum çoğulculuğu farklılıklara karşı tolerans olarak değerlendirir.) ve meşruiyet/gayri meşruluk (Sosyal uyum çatışma durumlarında kamusal ve özel kurumların arabulucu olarak hareket etmelerini gerektirir.) olarak sıralamaktadır.⁴⁸ Bernard ise Jenson’ın ortaya koyduğu bu beş unsura eşitlik/eşitsizlik unsurunu eklemiştir.⁴⁹ Schmitt sosyal uyum kavramını varılması gereken amaçlar doğrultusunda ele almıştır. Bu amaçlar farklılıkların, eşitsizliklerin, sosyal dışlanmanın giderilerek sosyal ilişkilerin, sosyal etkileşimlerin, sosyal bağların güçlendirilmesi olarak ifade edilmiştir.⁵⁰ Sosyal uyumun güven, katılım, yardım etme isteği unsurlarına vurgu yapan Chan ise, sosyal uyumu ikili bir çerçevede ele almıştır. “Yatay boyut” topluluklar arası uyumu “dikey boyut” ise devlet-vatandaş uyumunu göstermektedir.⁵¹ Ancak Unutulmaz’ın da vurguladığı gibi bütün göç ve uyum politikaları, göç alan (muhatap) ülkenin koşulları, amaçları ve kapasitesi çerçevesinde geliştirmeye çalıştığı bir “siyasal proje”dir.⁵²

44. bk. A. Yükleyen & G. Yurdakul (2011) Islamic Activism and Immigrant Integration: Turkish Organizations in Germany, Immigrants & Minorities, 29:01, 64-85 .

45. Ayhan Kaya, Türkiye’de Göç ve Uyum Tartışmaları: Geçmişe Dönük Bir Bakış, İdeal Kent, Sayı 14, Ekim 2014, ss. 11-28.

46. M. Hynie (2018). Refugee integration: Research and policy. *Peace and Conflict: Journal of Peace Psychology*, 24(3), 265-276.

47. Bk.z: Ager, A., & Strang, A. (2008). Understanding integration: A conceptual framework. *Journal of Refugee Studies*, 21, 166–191.

48. Jenson, Jane, “Mapping Social Cohesion: The State of Canadian Research”, Canadian Policy Research Networks, Ottawa, 1998, s. 15.

49. Paul Bernard (2000) “Social Cohesion: A Dialectical Critique of a Quasi-Concept”, Strategic Research and Analysis Directorate, Department Of Canadian Heritage, Ottawa, s. 19.

50. Regina, Berger Schmitt, Social Cohesion as an aspect of the quality of Societies: Concept and Measurement. Eureporting Working Paper No 14, Centre For Survey Research And Methodology, Mannheim, 2000, s. 28.

51. Joseph Chan, Ho –pong to ve Elaine Chan, “Reconsidering social cohesion: Developing a Definition and Analytical Framework for Empirical Research”, *Social Indicators Research*, 2006, 75(2),s. 294.

52. Bu konuda bk. O.Unutulmaz (2016) Gündemdeki Kavram: Göçmen Entegrasyonu-Avrupadaki Gelişimi ve Britanya Örneği, Gülfer İhlamur-Öner, AŞ öner (der.) Küreselleşme Çağında Göç Kavramları ve Tartışmalar, İletişim Yayınları İstanbul, 2016, s. 157

Uyum bağlamında ortaya konulan önemli konseptlerden birisi olan “çokkültürcülük” özellikle Batı Avrupa’da Müslüman göçmenlerden kaynaklı biçimde sıklıkla tartışılmaktadır. Aslında çok kültürlülük ile “çokkültürcülük” arasında önemli fark bazen gözardı edilebilmektedir. Oysa çokkültürlülüğün bir gerçeklik olduğunu yani birden fazla kültür grubunun varlığının ve aynı zamanda farklı kültürlerin ahlaki eşitliğinin kabulüne dayandığını anlamak gerekmektedir.⁵³ Ancak bu yaklaşım da farklı toplulukların kendi içlerine kapanmalarını teşvik ederek toplumda bütünleşme değil, ayrılmaya neden olacağı; birbirleriyle yan yana yaşayan ama birbirleriyle bir şey paylaşmayan “paralel toplum” ve yaşamların çatışmalar yaratacağı/yarattığı gerekçeleri ile sıklıkla eleştirilmiştir.⁵⁴

“Asimilasyon” ve “çokkültürcülük” modellerinin içinde barındırdığı düşünülen sorunların çözümü “entegrasyon” konsepti ile giderilmeye çalışılmıştır. Yani entegrasyon, sonradan gelenlerin mevcut topluma hızla ve eşit haklarla katıldıkları, aynı zamanda geldikleri toplumun değerlerini benimzedikleri, ancak sahip oldukları kültürel değerleri de koruyabildikleri bir anlayışı temsil etmektedir. Bütün bu tartışmalarda toplumu tek bir birim olarak gören klasik yaklaşımın egemen olduğu, özellikle küreselleşme ve iletişim çağında kendiliğinden gelişen birden fazla kültürel aidiyet hususunun unutulmaması gerektiği de açıktır. İngiltere’nin 2007’de Castles başkanlığında kurduğu “Uyum ve Bütünleşme/Kaynaşma Komisyonu (*Commission on Integration and Cohesion*) asimilasyon ve çokkültürcülüğün olumsuzluklarını azaltan bir kavram olarak entegrasyonu ve toplumsal uyum kavramlarını ön plana çıkarmıştır. Göç ve uyum tartışmalarında genelde göçmenleri bir blok olarak görme ve buradan hareketle bütün göçmenler ve göçmenlik hâllerine yönelik indirgemeci bir anlayışı ortaya konulmaktadır. Oysa göçmen kitleler homojen bir blok olmadıkları gibi statik de değildirler, yani zaman içinde hızla dönüşmektedirler. Dolayısıyla göçmen gruplarının kendi içlerinde de heterojen ve her geçen gün daha da karmaşıklaşan bir kimlik yapıları söz konusudur. Bunu Foroutan “hibrit kimlikler”⁵⁵ olarak tanımlamaktadır. Bu yeni gerçeklik, uyum sürecini daha da karmaşık hâle getirmekte, yeni kimlikler yeniden tanımlamaya ihtiyaç duymaktadır.

Uyum konusunda en çok tartışılan konulardan biri de “aidiyet” kavramıdır. Bu kavram bir taraftan süreci tam bir asimilasyona götüreceği şekilde tanımlanabilecek iken, bir diğer taraftan yerel halk ile sonradan gelenlerin en azından ortak bir kültür şemsiyesi altında kendilerini bir toplumun parçaları gibi hissetmesine imkân sağlayan bir kavram olarak da düşünülebilmektedir. Aidiyetin baskın bir grup ile tanımlanması, kaçınılmaz olarak asimilasyon politikalarını meşrulaştırır ve uyum içindeki hiyerarşik yapı canlanmış olur. Ancak aidiyetin olmadığı “sadece bir coğrafya üzerinde birlikte yaşam hâli” de kopuşlara, paralel yaşamlara ve hatta çatışmalara kaynaklık edebilir. Bu konudaki tartışmalara zemin oluşturan 3B, yani “*Being*”/“*Belonging*”/“*Becoming*” (Varolmak/Ait Olmak/Dönüşmek) arasındaki hassas dengelerin kurulması; asimilasyona gitmeden ama çeşitlilik ve ortaklık üzerine duygusal bir sahiplenmeyi de içeren bir toplum olma hâlinin kurulması için imkânlar sağlanmalıdır.

53. bk. N.Yurdusev: İflas eden çok kültürcülük mü yoksa Almanya mı? (<https://www.dunyabulteni.net/iflas-eden-cok-kulturculuk-mu-yoksa-almanya-mi-makale,14912.html>) (Erişim: 29.12.2019) Ayrıca bk. W.Kymlicka (1995)

54. Bu konuda İngiltere’de yaşanan ve genelde Müslüman göçmenlerin merkezinde olduğu bazı olayların ardından Hükümetin Ted Cantele’ye bir rapor hazırlama görevi vermesi önemli bir dönüm noktası olmuştur. 2001 yılında yapılan çalışma ve hazırlanan “Cantle Raporu”nda, çok kültürlülüğün toplumsal ve kültürel gruplaşmalara yol açtığı ve paralel yaşamların ortaya çıktığı, farklı toplumsal gruplar arasında toplumsal diyalogun olmadığı hatta temasın bile gerçekleşmediği iddia edilmektedir. bk. http://news.bbc.co.uk/2/shared/bsp/hi/pdfs/25_05_06_oldham_report.pdf (Erişim: 29.12.2019)

55. bk. N. Foroutan,, I.Schäfer (2009) Hybride Identitäten – muslimische Migrantinnen und Migranten in Deutschland und Europa. In: Aus Politik und Zeitgeschichte (5/2009), s. 11-18.

Bu yapılırken, söz konusu sürecin devlet üzerinden ideolojik ve zorlama ile değil, toplum üzerinden ve gönüllülük üzerine olması gerekmektedir. Bu da ancak güçlü bir toplumsal kabul ile gerçekleştirilebilir.

2000'li yıllarında başından itibaren kendi göç yönetimi sistemini oluşturmaya çalışan Türkiye'nin 2013 yılında çıkan Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu ile "uyum" konusu ilk kez ciddiyetle ve yasanın önemli bir parçası hâline getirecek şekilde ele aldığı gözlenmektedir. Burada uyumu sürecin vazgeçilmez bir parçası hâline getiren yasa, felsefi bir duruş sergileyerek uyum ile asimilasyon arasında çok net bir çizgi çizdiğini hatta bunun için "harmonizasyon" kavramını tercih ettiğini ortaya koymaktadır. YUKK'un 96. Maddesi ile Göç İdaresi Genel Müdürlüğüne uyum çalışmaları konusunda görevler yüklemiştir. İlgili madde "Genel Müdürlük, ülkenin ekonomik ve mali imkânları ölçüsünde, yabancı ile başvuru sahibinin veya uluslararası koruma statüsü sahibi kişilerin ülkemizde toplumla olan karşılıklı uyumlarını kolaylaştırmak ve ülkemizde, yeniden yerleştirildikleri ülkede veya geri döndüklerinde ülkelerinde sosyal hayatın tüm alanlarında üçüncü kişilerin aracılığı olmadan bağımsız hareket edebilmelerini kolaylaştıracak bilgi ve beceriler kazandırmak amacıyla, kamu kurum ve kuruluşları, yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları, üniversiteler ile uluslararası kuruluşların öneri ve katkılarından da faydalanarak uyum faaliyetleri planlayabilir." ifadesine yer vermektedir. Yasa yabancıların toplumla olan karşılıklı uyumlarına ilişkin iş ve işlemleri yürütmek üzere Genel Müdürlük bünyesinde Uyum ve İletişim Dairesi oluşturmaktadır. Uyum konusundaki felsefi arka plan da şu şekilde ifade edilmektedir: "*Uyum; ne asimilasyon ne de entegrasyondur. Göçmenle toplumun gönüllülük temelinde birbirlerini anlamalarıyla ortaya çıkan harmonizasyondur.*" ifadesi kullanılmaktadır.⁵⁶

Uyum ile ilgili pek çok tartışma, başta bu kavramın içerdiği felsefe, kavramdan ne kastedildiği ve gerçek hayata nasıl uygulanacağı çerçevesinde daha da yoğunlaşarak devam edecek gibi görünmektedir. Uyum konusunda bir kavram üretmek son derece iddialı ve doğal olarak da risklidir. Zira hem uyum sadece göçle bağlantılanacak bir şey değildir hem de sadece göç kaynaklı olsa da dünyada birbirinden farklı binlerce uyum süreçleri yaşanmaktadır. Türkiye'deki Suriyeli'nin, Almanya'daki Türk'ün, Kanada'daki Somalili'nin, Japonya'daki Çinli'nin, Fransa'daki Cezayirli'nin uyum süreçlerini tek bir kavram içine yerleştirmek mümkün ve gerçekçi değildir. Bu kısıtlılıkların ve hatta "fazla genel", "muğlak" ve "soyut" olma risklerinin de farkında olarak Suriyeliler Barometresi'nde sıklıkla kullanılan uyum kavramından ne anlaşıldığını ifade etmek, böylece uyum politikalarına ve/veya uyum ile ilgili gelecek tahayyüllere arka plan olacak mütevazı bir tanımlama kaçınılmaz olmuştur. Bu tanım çabası kavramı ideolojiden ve hiyerarşik yapısından uzak tutmayı ve Kant'ın ifade ettiği temel bir ilkeyi içinde barındırmaktadır. Her ne kadar Suriyeliler Barometresi çalışması teorik tartışmalardan ziyade, saha çalışmasının sonuçlarını ön plana çıkararak uyum konusunda toplumsal algıların ve toplumsal kabulün altını çizmeyi hedeflemekteyse de I.Kant'ın "*Öyle davran ki davranışın temelindeki ilke, tüm insanlar için geçerli olan evrensel ilke veya yasa olsun.*" sözünü de dikkate alarak bir tanım önerisinde de bulunmaktadır. Suriyeliler Barometresinin sosyal uyum ile kast ettiği şu şekilde tanımlanabilir: "**Sosyal Uyum, kendiliğinden, isteyerek ya da zorunlu olarak bir araya gelen toplulukların, çoğulculuğun kabul gördüğü ortak bir aidiyet zemininde karşılıklı kabul ve saygı çerçevesinde huzur içinde bir arada olabildiği duygu ve yaşam biçimidir.**"

56. T.C. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü: Uyum Hakkında: <https://www.goc.gov.tr/uyum-hakkinda> (Erişim: 02.01.2020)

Kitlesel insani krizlerde ve devamındaki “bir arada barış içinde yaşama kültürü” olarak tanımlayabileceğimiz uyum süreçlerinde farklı koşullar, aktörler, engeller, fırsatlar, ilkeler ve süreçler yaşanmaktadır. Bu çalışmada bütün bu süreçler açısından en hassas ve önemli olanlardan birinin “toplumsal kabul” olduğu tezi savunulmaktadır. Bir toplumda “kabul” düzeyinin, göçün niteliğine göre farklılık gösterdiğinin altını çizmek gerekmektedir. Bir başka ifadeyle, iradi göçmenler ile zorunlu göç mağduru olan sığınmacıların/mültecilerin sosyal uyumu ve ev sahibi toplumla ilişkileri birçok noktada ayrılmaktadır ve bu nedenle de toplumdaki varlıkları farklı sonuçlar doğurmaktadır. Dünyada 2020 itibarıyla 272 milyon uluslararası göçmenin yaşadığı ülkeleri ve bunların içinde 82,5 milyon civarında zorla yerinden edilmiş kişilerin ağırlıkta yaşadığı yerleri incelediğimizde,⁵⁷ bu iki gruba yönelik olarak, gelişmiş ülkelerin politikalarında derin farklılıklar olduğu net bir şekilde görülmektedir. Bilindiği üzere zorla yerinden edilmiş olanların %73’ü komşu ülkelerde, %86’sı kalkınmakta olan ülkelerde yaşamaktadır. Yani gelişmiş ülkelerde yaşayan mültecilerin oranı %14 civarındadır. Ancak konu iradi veya literatürdeki diğer bir isimleri ile “ekonomik göçmenler” olunca oranlar radikal biçimde değişmektedir. Bunun bir tesadüf olmadığı açıktır. Göçmenler, özellikle de düzenli ve nitelikli göçmenler, yaşadıkları ülkede birer “katma değer” olarak algılanırken; mülteciler/sığınmacılar bir sorun ve risk unsuru olarak görülmekte ve devlet politikaları da buna göre belirlenmektedir. Bu bağlamda, büyük sayılardaki mülteciler için uyum politikaları konusunda da planlamalar ve uygulamaların oldukça sınırlı olduğu açıktır.

Türkiye’nin 2011 sonrasında karşı karşıya kaldığı durum, benzeri çok da görülmeyecek türden yoğunlukta bir zorunlu göç tecrübesidir ve Türkiye milyonları aşan sığınmacı için uyum politikaları geliştirmek durumunda kalmıştır.

Sınır aşan kitlesel insani göçlerde süreci belirleyen beş farklı alan karşımıza çıkmaktadır:

1. Kamusal alanda alınan önlemler, uygulamalar, sınır ve süreç yönetimi,
2. Ev sahibi toplumun toplumsal alandaki dayanışma ve kabulü,
3. “Sonradan gelenlerin” tutumları,
4. Göçe neden olan kaynak ülkedeki durum,
5. Uluslararası toplumun konuya yaklaşımı ve müdahalesi.

Birbiri ile kuşkusuz kesişen bu alanlar hem zorlu dönemlerin aşılmasında hem de bir arada yaşamın sorunsuz bir şekilde devam etmesi hatta bir olumluluğa evrilmesinde özel rol oynamaktadır. Buna ilaveten farklı bazı dinamiklerinde, uyum süreçlerinde önemli rol oynadığı bilinmektedir:

“Yeni gelenlerin motivasyonu” yani gönüllü göçmen veya mülteci olmaları, toplumun bu gruplara yönelik algıları/tepkileri bakımından ele alındığında uyum sürecinin en önemli unsuru olarak karşımıza çıkmaktadır, zira gönüllü göç yönetilebilir ve düzenli hâli tercih edilir bir durum olarak algılanırken; sığınmacılık/mültecilik ise belirsizlik, geçicilik, öngörülemezlik, travmatik bir durum olarak algılanmaktadır. Bu yaklaşım Eylül 2020’de taslağı yayımlanan AB’nin “Yeni Göç ve Sığınma Paketi”nda (New Pact on Migration and Asylum) da gözlenmektedir.⁵⁸

57. UNHCR-Global Trends: Forced Displacement in 2020 <https://www.unhcr.org/statistics/unhcrstats/60b638e37/global-trends-forced-displacement-2020.html> (Erişim: 21.06.2021)

58. EU Commission (23.09.2020) New Pact on Migration and Asylum (https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/promoting-our-european-way-life/new-pact-migration-and-asylum_en). Bu konudaki bir değerlendirme için bk. K.Kirisci, M.M.Erdoğan,N.Emi-

Bu durum mülteciler için uyum konusunun göçmenler için uyum konusuna göre çok daha sorunlu bir alan olduğunun önemli bir kanıtı olarak okunabilir.

Bu vesile ile BM'nin göçmen ve mülteciler konusunda ortaya koyduğu küresel çabanın da anılması gerekmektedir. 2016'da New York Deklarasyonu ile BM'de başlayan süreç sonunda 2018'de resmîleşen iki önemli uluslararası belge ortaya çıkmıştır. "Güvenli, Sistemli ve Düzenli Göç İçin Küresel Mutabakat" (Global Compact on Safe, Orderly and Regular Migration⁵⁹), "Mültecilere İlişkin Küresel Mutabakat" (Global Compact on Refugees⁶⁰). Burada iki farklı mutabakat belgesi üretilmesi hem hukuki çerçeve hem de haklar açısından iki grubun farklı rejimlere tabii olmasından kaynaklanmaktadır. Her iki mutabakat çalışması da adil bir sorumluluk paylaşımını, kalıcı çözümleri ve doğal olarak da uyum süreçlerinin önemini vurgulamaktadır.

Aktörler: Uyum sürecinin belirleyicisi olan altı ana aktörden söz etmek mümkündür: Ev sahibi (yerel) toplum, ev sahibi devlet kurumları, "yeni gelenler" (göçmenler/sığınmacılar/mülteciler); özellikle mülteciler bakımından önemli rol oynayan başta BM kurumları olmak üzere uluslararası kuruluşlar, STK'lar ve son olarak da "kaynak ülke" kurumları olarak sıralanabilir. Bu aktörlerin her biri, uyum sürecini kolaylaştırıcı veya zorlaştırıcı etki düzeyine sahip olmakla birlikte, aralarındaki koordinasyon da sürecin yönetimi için esas teşkil etmektedir.

Kültürel/Dinsel/Etnik Yakınlık mı Sayısal Büyüklük mü Daha Belirleyici? Yeni gelenlerle ev sahibi toplumun kültürel yakınlık düzeyi başlangıçta önemli bir unsur olarak ortaya çıkmaktadır. Bir başka ifadeyle, kültürel yakınlık düzeyinin yüksek olması, uyum sürecini hızlandırıcı pozitif bir etki doğurabilmektedir. Türkiye'de "Ensar-Muhacir"⁶¹ kavramı ile sıklıkla ifade edildiği gibi dinî ve etnik yakınlığın, özellikle başlangıçta toplumsal kabulde ve dayanışmada çok önemli bir rolü olduğu açıktır. Ancak bu durum sayıların büyümesi, kalıcılık eğiliminin kendini hissettirmesi ve iş, huzur, kamu hizmetlerinden yararlanmada kayıpların yaşanması gibi unsurlar sayesinde önemini yitirmekte ve gerginlik kültürel yakınlığın olumlu etkisini ortadan kaldırmaktadır. Hatta, yeni gelenlere mesafe koymak için bazen yerel toplum bilerek ve isteyerek "farklı" olduklarını ifade etmekten memnuniyet duyabilmektedir.

Sayısal Büyüklüklerin Belirleyiciliği: Yeni gelenlerin niteliği/statüsü (göçmen, sığınmacı, mülteci olmaları) uyum süreci açısından en önemli unsurların başında gelmekle birlikte, uyum sürecinin nasıl işleyeceği konusunda daha da etkili olan husus sayısal büyüklüklerdir. Ülkenin nüfusu, ekonomik durumu ve idari kapasitesine oranla makul düzeydeki sayılarda sürecin yönetimi daha mümkün iken, sayının yükselmesi durumunda toplumun tedirginliklerinin de artmasıyla bu sürecin daha da zorlaşması kaçınılmazdır. Uyumun sağlanamaması ve sürecin yönetilememesi, sığınmacıların daha çok içine dönmesine ve gettolaşmasına neden olacağı gibi, yerel toplumun da bu gruplara karşı tepkisinin ve tedirginliklerinin artmasına yol açacaktır. Bu kısır döngü beraberinde, kamu hizmetlerinin gerilemesi, suç oranlarının artması, iş kaybı ve endişesi, kimlik kaybı gibi sorunları ortaya çıkarabi-

noğlu) The EU's "New Pact on Migration and Asylum" is missing a true foundation, November 6, 2020, <https://www.brookings.edu/blog/order-from-chaos/2020/11/06/the-eus-new-pact-on-migration-and-asylum-is-missing-a-true-foundation/>

59. IOM: Global Compact on Safe, Orderly and Regular Migration (2018) (<https://www.iom.int/global-compact-migration>)

60. UNHCR: Global Compact on Refugees (2018) (<https://www.unhcr.org/the-global-compact-on-refugees.html>)

61. Arapça bir kelimeler olan "Muhacir" ile, Mekke'den Medine'ye göç eden Hz. Muhammed ve arkadaşları (yani Müslüman göçmenler); "Ensar" ile ise onlara kucak açan ve ev sahipliği yapan Medineliler kast edilmektedir.

lecektir. Literatürde “gettolaşma” ya da “paralel toplum yapılanması” denilen bu durum, sonradan gelenler için korunaklı gibi görünse de izolasyona da zemin hazırlamakta hatta bazen yeni gelenler kendi ulusal-kültürel kimliklerini, o kimliğin ötekisi ev sahibi toplum olacak şekilde yapılandırabilmektedirler.⁶² Bu bağlamda, uyum süreçleri bağlamında orta ve uzun vadede sayısal büyüklüklerin hem ev sahibi toplum hem yeni gelenler bakımından kültürel yakınlıktan daha önemli bir rol oynadığı söylenebilir.

Yerleştirme Planlaması ve Yerel Yönetimler: Gelişmiş ülkelerin pek çoğunda uluslararası korumaya başvuranlar için bir yerleştirme planlaması gerçekleştirilmektedir. Örneğin Almanya’daki eyalet sistemini gözeterek “*Königsteiner Schlüssel*” sistemi ile mülteciler belirlenen kriterler çerçevesinde ülkeye girdikleri andan itibaren dengeli olarak dağıtılmaktadır. Böylece eyaletler, kentler, ilçeler arasındaki yük dağılımı büyük ölçüde dengelenmektedir. Bu durum göç yönetimi bakımından ülkelere önemli bir imkân vermektedir. Ancak kitlesel akınlar neticesinde ortaya çıkan durumlarda, özellikle de kaynak ülkeye komşu olan ülkelerde merkezî bir planlama yapmak ve mültecileri bu şekilde yerleştirmek çok kolay olmamaktadır. Türkiye’ye 29 Nisan 2011’den bu yana gelen, önceleri sınır bölgesindeki illerde yapılan ve sayıları 26’ya, kapasiteleri 270 bine kadar çıkan kamplara (geçici barınma merkezlerine) yerleştirilen Suriyelilerin sayısı artınca Türkiye’deki kurumlar onların kendi iradeleri ile istedikleri yere gidip yerleşmesine “sessiz bir kabul” göstermiştir. Düzenli kayıtlamaların başlaması ile birlikte Suriyelilerin Türkiye’nin her tarafına ve gayet dengesiz biçimde dağıldıkları anlaşılmıştır. Sadece bölgeler arasında değil; iller, ilçeler ve hatta mahalleler arasında bile çok önemli sayısal farklılıklar oluşmuştur. Suriyeliler yerleştikleri kenti ya da ilçeyi orada tanıdıkları veya akrabaları olmasına, çalışma imkânı bulunmasına ve yaşamak için –özellikle mali bakımdan- uygun olmasına göre kendi iradeleri ile seçmişlerdir. Bugün Suriyeliler, Türkiye nüfusunun %4,5’ini oluşturmakla birlikte, yaşadıkları il nüfuslarına oranları arasındaki aşırı dengesizlik dikkat çekicidir. Örneğin, Suriyeli nüfusu Kilis’in nüfusunun %80’ini aşarken, bu oran İstanbul’da %3,6, Ordu’da ise %0,11’dir. Büyük kentlerin ilçeleri arasındaki farklar da dikkat çekicidir. Örneğin Şanlıurfa’da 13 ilçeden birinde 2000 Suriyeli varken, bir diğerinde sayı 80 bini aşmaktadır. İstanbul’un 39 belediyesinden birinde 100’ün altında Suriyeli bulunmaktayken, bir diğerinde sayınının 70 bini aşması da bu dengesizliği net biçimde göstermektedir. Bu durumun, süreci yönetmeyi güçleştirdiği açıktır. Ancak Türkiye’de edinilen tecrübe dikkat çekicidir ve denilebilir ki Suriyelilerin iradesi ile “kendiliğinden yerleşme” süreci, Suriyelilerin kendilerini güvende hissetmelerinde, kendi kendilerine yeter bir hayat kurmalarında ve çalışmalarında en önemli faktör olarak ortaya çıkmıştır. Her ne kadar yerel toplum, sayılar büyüğünde ve toplam nüfus içinde belirli bir oranı aştığında bu durumdan endişe ediyor olsa da sonradan gelenler için durum bambaşka bir anlam taşımaktadır. İşte tam da bu noktada hangi modelin yerel toplum ve sonradan gelenler için daha doğru olduğu tartışılmalıdır. Ancak bu konuda ilk ortaya çıkan husus, yerel toplum ile sonradan gelenin konuya yaklaşımlarının son derece farklı olduğudur. Bu çerçevede belki de söylenmesi gereken önemli hususlardan biri, kendiliğinden bir yerleşim söz konusu olduğunda, kısıtlı kaynaklarını sığınmacılar için de kullanmak durumunda kalan yerel yönetimlerin bu sürecin “kurbanı” olma riskidir. Eğer merkezî yönetim, bir anda nüfusları artan yerel yönetimlere kaynak aktarmaz ise, o zaman hem sosyal gerginliklerin artması söz konusu olabilecek hem de yerelde verilen hizmetler, hizmeti iyi vereni cazibe merkezine dönüştürerek mağdur edebilecektir.

62. A.N.Yurdusev (1997). Avrupa Kimliğinin Oluşumu ve Türk Kimliği, A.Eralp (Ed.), Türkiye ve Avrupa: Batılılaşma, Kalkınma, Demokrasi. Ankara: İmge Kitabevi, 17-85.

a. Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin Uyum Stratejisi ve Eylem Planı

Türkiye'de yabancıların uyumu konusundaki kurumsal yaklaşım, GİGM'yi merkezine alan bir yaklaşım ile ortaya konulmaktadır. Bu durum Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun 96. Maddesi'nde "Uyum"⁶³ başlığı altında şu şekilde ifade edilmektedir:

YUKK- Madde 96 – (1) "Genel Müdürlük, ülkenin ekonomik ve mali imkânları ölçüsünde, yabancı ile başvuru sahibinin veya uluslararası koruma statüsü sahibi kişilerin ülkemizde toplumla olan karşılıklı uyumlarını kolaylaştırmak ve ülkemizde, yeniden yerleştirildikleri ülkede veya geri döndüklerinde ülkelerinde sosyal hayatın tüm alanlarında üçüncü kişilerin aracılığı olmadan bağımsız hareket edebilmelerini kolaylaştıracak bilgi ve beceriler kazandırmak amacıyla, kamu kurum ve kuruluşları, yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları, üniversiteler ile uluslararası kuruluşların öneri ve katkılarından da faydalanarak uyum faaliyetleri planlayabilir."

Anılan yasa maddesi çerçevesinde uyum konusunda Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin yaklaşımını ve stratejisini ortaya koyan "Uyum Strateji Belgesi ve Ulusal Eylem Planı: 2018-2023"⁶⁴ de GİGM tarafından hazırlanmış ve kamuoyu ile paylaşılmıştır. Bu belgede "misyon", "ülkemizin tarihsel birikimi ile ulusal ve uluslararası mevzuat çerçevesinde göçmenlerin tüm iş ve işlemlerini bütüncül bir insan hakları yaklaşımı temelinde toplumsal uyumu tesis edecek şekilde düzenlemek ve kurumlararası koordinasyonu sağlamak", "vizyon" ise "insan odaklı, şeffaf ve hak temelli göç yönetimi doğrultusunda toplumsal uyumun varlığını sürdürmek" olarak belirlenmiştir. Belgede "etkin bir uyum politikasının temellerini oluşturmak için İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü koordinesinde ilgili kamu kurumları ile birlikte belediyelerin, uluslararası kuruluşların, sivil toplum kuruluşlarının ve ülkemizde yaşayan yabancıların görüşleri alınarak katılımcı bir yöntemle" çalışıldığı belirtilmektedir, böylece "yabancılara hizmet sağlayan kurumlar arasında koordinasyon kurularak yabancılara verilen hizmetlerin kalitesi arttırılacaktır." denilmektedir. Belgede konunun güvenlik boyutuna da "Ülkemize uyum sağlayan kişilerin marjinalleşme riskinin azalmasıyla kamu düzeni ve güvenliğine dolaylı olarak destek olunacaktır." şeklinde temas edilmektedir.

Belgede, "Ülkemize uyum sağlayan kişilerin marjinalleşme riskinin azalmasıyla kamu düzeni ve güvenliğine dolaylı olarak destek olunacaktır." ifadesi ile de konunun güvenlik boyutuna dikkat çekilmektedir.

Göç İdaresi Genel Müdürlüğü tarafından hazırlanan ve kamuoyu ile paylaşılan "Uyum Strateji Belgesi ve Ulusal Eylem Planı: 2018-2023" bu konuda en önemli resmî doküman olarak tanımlanabilir. Bu planda "toplumsal uyum" şöyle tanımlanmaktadır:

"*Toplumsal uyum; göçmenlerin kültürel, sosyal ve ekonomik olarak yaşadıkları topluma dâhil edilerek ortak bir aidiyet hissi geliştirebilmesi, kültürlerarası etkileşim, istişare, toplumsal diyalog çerçevesinde farklılıkların karşılıklı tanınması, saygının devam ettirilmesi ve bir arada yaşamalarının sağlanması olarak tanımlanmaktadır. Toplumsal uyum genel olarak göç-*

63. GİGM, kendi sayfasında YUKK'un (gayriresmî) İngilizce çevirisini de vermektedir. Burada "uyum" kelimesi "harmonization" olarak kullanılmaktadır. (<https://en.goc.gov.tr/kurumlar/en.goc/ingilizce-kanun/Law-on-Foreigners-and-International-Protection.pdf>)

64. GİGM (23.07.2020) Uyum Strateji Belgesi ve Ulusal Eylem Planı: 2018-2023 <https://www.goc.gov.tr/kurumlar/goc.gov.tr/Yayinlar/UYUM-STRATEJI/Uyum-Strateji-Belgesi-ve-Ulusal-Eylem-Plani.pdf> (Erişim: 02.03.2021)

menlerin toplumsal kabulü ve birlikte yaşam kültürünü hedeflemektedir. Göçmenin sağlıklı bir şekilde kimliğinin tanınması ve toplumsal hayata dışlanmadan katılabilmesi için dil, din ve kültür gibi farklılıklarının tanınması, kısaca çeşitliliğin toplumsal kabulü toplumsal uyum için önemlidir. Ayrıca, göçmenlerin toplumda kendi yetenek ve çalışmalarından dolayı takdir edilmesi ve faydalı bir birey olarak algılanması toplumsal uyum için önemli faktörlerdir.”

Uyum Strateji Belgesi ve Ulusal Eylem Planı, uyum çalışmalarının genel felsefesini ise şu şekilde tanımlamaktadır:

“Farklı hukuki statülerle ülkemizde yaşayan farklı uyruktan, kültürden, inançtan milyonlarca yabancıların bu topraklar üstünde Türk toplumu ile bir arada yaşaması etkin bir göç yönetiminin ayrılmaz bir bileşeni olan uyum politikalarının önemini daha da artırmaktadır. Etkin bir uyum politikasının temellerini oluşturmak için İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü koordinesinde ilgili kamu kurumları ile birlikte belediyelerin, uluslararası kuruluşların, sivil toplum kuruluşlarının ve ülkemizde yaşayan yabancıların görüşleri alınarak katılımcı bir yöntemle “Uyum Strateji Belgesi ve Ulusal Eylem Planı” hazırlanmıştır. Söz konusu belgelerle yabancılara hizmet sağlayan kurumlar arasında koordinasyon kurularak yabancılara verilen hizmetlerin kalitesi arttırılacaktır. İhtiyaç odaklı hizmetlerin sunulması yabancıların ülkemizde toplum ile olan karşılıklı uyumlarına destek olacaktır. Ülkemize uyum sağlayan kişilerin marjinalleşme riskinin azalmasıyla kamu düzeni ve güvenliğine dolaylı olarak destek olunacaktır”.

Buna göre uyumun temel amacı; yabancıların sosyal hayatın tüm alanlarına üçüncü kişilerin aracılığı olmadan dâhil olabilmesidir. Geliştirilmesinde uyum çatısı altında altı tematik konunun (toplumsal uyum, bilgilendirme, eğitim, sağlık, iş gücü piyasası ve sosyal destek (sosyal hizmet ve yardımlar)) belirlendiği Uyum Strateji Belgesi ve Ulusal Eylem Planı’nda “*Toplumsal uyum genel olarak göçmenlerin toplumsal kabulü ve birlikte yaşam kültürünü hedeflemektedir.*” denilmektedir.

GİGM’nin hem bir uyum strateji ve eylem planı belgesi geliştirmesi hem de bu konuda uzmanların, akademisyenlerin, yerel yönetimlerin, STK’ların da aralarında bulunduğu geniş istişarelere yer vermesi son derece değerlidir. Bilindiği üzere uyum sürecinin bir boyutu devletin, kamu kurumlarının düzenlemeleridir. Ama asıl belirleyici olan toplumun uyum konusunda açacağı alandır. Bu bağlamda devletin konuyu daha orta ve uzun vadeli ele alması ve koordinasyon alanında yaşanan sorunlara dikkat çekmesi önem taşımaktadır. GİGM’nin toplumsal uyumu tanımlamasının da “toplumsal kabul”, “içerme” ve “aidiyete” vurgu yapması ama öte taraftan da “farklılıkların tanınması” ve “birlikte yaşam kültürü”nden söz etmesi çoğulcu ve modern bir uyum yaklaşımının hedeflendiğini göstermektedir.

Her ne kadar Türkiye’deki genel beklenti/istek Suriyelilerin bir an önce evlerine dönmesi yönünde olsa da kalıcılık eğilimleri güçlendikçe, uyum çalışmalarının kaçınılmaz biçimde gündeme gelmesini sağlamıştır. Bu konuda özellikle GİGM, MEB ile Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı⁶⁵ tarafından gerçekleştirilen başta Suriyeliler olmak üzere ülkedeki farklı statülerdeki yabancılara yönelik projelerin pek çoğunun uyum politikaları çerçevesinde gerçekleştirildiği gözlenmektedir. Sürecin

65. T.C. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 21 Nisan 2021’de T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ve T.C. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı olarak iki ayrı bakanlık olarak ayrılmıştır.

dinamikliği ve belirsizlikler dolayısı ile politikaların bir kısmı “geçicilik” üzerine inşa edilse de pek çok alanda “de-facto uyum” çalışmalarının yapıldığı gözlenmektedir. Yapılan çalışmaların bir bölümü ise (örneğin okul çağındaki çocukların eğitime erişimi) uyum çalışmalarının değil, daha çok temel hak ve hürriyetlere ulaşım zemininde gerçekleşmektedir.

Türkiye’de konuyla ilgili bir başka önemli doküman ise 2019-2023 yıllarını kapsayan Onbirinci Kalkınma Planı’dır. Bu belgede “yabancıların uyumu”⁶⁶ konusu sıklıkla dile getirilmiş ve kamu kurumlarına bir görev olarak verilmiştir.⁶⁷

b. 3RP Sosyal Uyum⁶⁸

Sosyal uyum konusunda önemli bir başka belge de “3RP Türkiye Ülke Bölümü 2021-2022”dir. Bu çalışmada, sosyal uyum konusundaki hem genel bir durum tespiti hem de son bir yılda yaşanan pandeminin etkisi şu şekilde ifade edilmiştir:

“Türkiye’de geçici koruma sağlanan Suriyelilere ilişkin kapsamlı yasal çerçeve, sosyal uyum bileşenlerini ve uyuma yönelik çabaları kapsamaktadır. Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nin kapsayıcı politika çerçevesi ve ev sahibi toplumun pozitif tutumu, geçici koruma sağlanan Suriyelilerin, uluslararası koruma başvuru sahiplerinin ve statü sahiplerinin dışlanmasını azaltmaya ve ev sahibi toplum ile olumlu ilişkilerin teşvik edilmesine yönelik önemli bir katkı sağlamıştır. Ancak, COVID-19 salgını toplumun birçok kesimini olumsuz yönde etkilemiştir ve bu nedenle sosyal gerilimlerin artması riskini ele almak için 2021/22 döneminde sosyal uyumu teşvik etmeye yönelik yatırımların artırılması gerekmektedir. Geçim kaynaklarının kaybı ve iş imkânları için artan rekabet, yanlış bilgilendirme ve dil engelleri, Türkiye’de sosyal uyumu etkileyen ve sürekli ve koordineli destek gerektiren başlıca faktörler arasındadır.”⁶⁹

3RP’nin sosyal uyum ile ilgili kısmında, Şubat 2018’de Türkiye Cumhuriyeti Devleti Uyum Strateji Belgesi ve Ulusal Eylem Planı’nı kabul ettiği ve yasal çerçeveye uygun olarak ve GİGM koordinasyonunda, geçici koruma sağlanan Suriyeliler, uluslararası koruma başvuru ve statü sahipleri ve ev sahibi toplum arasında hem ulusal hem de il düzeyinde uyum faaliyetlerini teşvik edildiği vurgulanmaktadır. Sosyal uyum ile ilgili olarak 3RP kapsamında sektörler arası bir çerçeve geliştirilmiş ve Uyum Strateji Belgesi ve Ulusal Eylem Planı ile uyumlu hâle getirilmesi için güncellenmiştir. 2021/2022 döneminde, 3RP ortakları, ev sahibi toplum arasında farkındalık yaratma çabalarını artıracak, sosyal gerilimlere neden olan yanlış bilgilendirmeye ilgili zorlukları ele alacak ve ev sahibi toplum ve kana-

66. Kalkınma Planı’nın İngilizce versiyonunda uyum/sosyal uyum yerine “integration” ya da “social adaptation” kullanılmış ancak dikkat çekici biçimde “harmonisation” kullanılmamıştır.

67. Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, Onbirinci Kalkınma Planı (2019-2023): Md. 96. ... çevre ülkelerdeki istikrarsızlıklara da bağlı olarak dış göçün artması ve belirli kentlerde yoğunlaşması, nüfus dağılımı ve göçle gelen nüfusun kentsel yaşama entegrasyonuna ilişkin etkili politikaları gerektirmektedir.(s.22); Md. 546.Göçmenlerin sosyal uyumu sağlanacak; göç yönetiminin kapasitesi güçlendirilecektir.(s.145); Md. 661.2. Ülkemizde bulunan yabancıların ekonomik ve sosyal yaşama entegre edilmesine yönelik göç yönetiminin kurumsal yapısı güçlendirilecektir. (s.168) bk. Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, Onbirinci Kalkınma Planı (2019-2023) (<http://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2019/07/OnbirinciKalkinmaPlanı.pdf>) (Erişim: 12.04.2021)

68. Türkiye 3RP Ülke Bölümü: 2021-2022 https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/3RP%20Turkey%20Country%20Chapter%202021%202022_TR%20opt.pdf (Erişim: 12.05.2021)

69. 3RP Türkiye Ülke Bölümü 2021-2022 https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/3RP%20Turkey%20Country%20Chapter%202021%202022_TR%20opt.pdf (Erişim: 12.04.2021)

at önderlerini kapsayan ve yerel olarak yönetilen müdahaleleri destekleyecektir. 3RP dokümanında *“Uyum kavramının yasal çerçeveye dahiliyeti, ulusal hizmet sunumu kapsamında (sağlık ve eğitim gibi) sosyal uyum bileşenlerinin farklı kamu kurum ve süreçleri tarafından yaygınlaştırılmasına olanak sağlamıştır. Bu, geçici koruma sağlanan Suriyeliler ve uluslararası koruma başvuru ve statü sahiplerinin kendi kendine yeterliliğine katkıda bulunmak için sosyal ve ekonomik katılımı artırmaya yardımcı olmaktadır.”* denilmektedir.

3RP dokümanında, *“Geçici koruma sağlanan Suriyeliler, uluslararası koruma başvuru ve statü sahipleri için kendi kendine yeterlilik ve dayanıklılığın teşvik edilmesi, uyumun kilit unsurlarından biridir ve salgın döneminde daha da önemli ve zorlayıcı hâle gelmiştir.”* denilmektedir. 3RP ortaklarının, tüm ekonomik sektörlerdeki geçim kaynakları faaliyetlerini desteklemeye, örgün eğitime, mesleki eğitime ve yaşam becerileri gelişimine erişimi teşvik etmeye ve kayıtlı iş gücü piyasasının önündeki engelleri kaldırmaya çalışmaya devam edeceği vurgulanan belgede özel olarak da yerel yönetimlerden söz edilmektedir. 3RP sosyal uyum bölümünde *“Belediyeler, toplumlar arasındaki etkileşimlerde ön planda oldukları için, uyum ve sosyal uyum programlarının uygulanmasında kilit rol oynamaktadır. Yerel hizmetler ve tesisler, artan nüfustan kaynaklı baskının hafifletilmesi ve ev sahibi toplum arasındaki olumsuz algının azaltılması için daha fazla desteğe (ör. dijital araçlar) ihtiyaç duymaktadır. 3RP ortakları, topluluklar arasındaki diyaloga destek vererek ve bu konuda arabuluculuk yaparak liderlik rolü üstlenen yerel kurumları desteklemeye devam edecektir.”* denilmektedir.

c. Türkiye’deki Suriyeliler Özelinde Toplumsal Kabul ve Uyum

Türkiye’de sayıları 3.6 milyonu aşan Suriyeli ile on yılı bulan dönemi “minimum düzeyde çatışmalı” ve hatta “oldukça başarılı” olarak nitelenmek mümkündür. Türkiye’deki kamu kurumları, başlangıçtaki öngörülerini tamamen aşan bu dev insani krizin sorunsuz geçmesi konusunda olağanüstü çabalar ortaya koymuş ve bu konuda başta BM kurumları olmak üzere pek çok uluslararası kurumla iş birliğine gitmişlerdir. Dolayısıyla Türkiye’deki kurumlar dünya tarihinde bile ender görülen bu yoğunlukta bir krizde, üstelik kurumsal yapılanmada yaşanan dezavantajlara, özellikle de doğrudan konunun muhatabı olan Göç İdaresi Genel Müdürlüğü 2014 yılında kurulmasına rağmen en az sorun üretecek şekilde süreci yönetmeyi başarmıştır. Buradaki temel eleştiri noktası genel bir stratejik yaklaşımın tesis edilmesi yerine, sorunun içeriğinden kaynaklanan dinamik yapısının da neden olduğu “sorun çözme” amaçlı ve çoğunlukla kısa vadeli planlamaların/projelerin tercih edilmiş olmasıdır. Türkiye’deki beklenti Suriye’deki krizin sona ermesi ve Suriyelilerin evlerine geri dönmesidir. Bu yaklaşım süreç yönetiminin ister istemez “kısa vadeli” ve “sorun çözme” üzerine bina edilmesine yol açmaktadır. Kamusal alandaki karar ve uygulamalar zaman içinde değişime uğramakla birlikte, “geri dönüş” beklentisine rağmen, sahadaki gerçekliğin gerektirdiği adı konulmamış ama farklı düzey ve kurumlarda oldukça yaygın bir uyum politikasının da sürdürüldüğü gözlenmektedir.

Son yıllarda artan kaygılara, endişelere, itirazlara rağmen Türkiye’de toplumsal dayanışma ve toplumsal kabul düzeyi olağanüstü bir seviyede gerçekleşmiştir. 2011’de uluslararası koruma altında ya da başvuru sahibi olan 58 bin yabancı sayısının Suriyelilerin de gelmesiyle 4 milyonu yani ülke nüfusunun %5’ini aşması Türkiye’de uyum konusunun ülkenin öncelikli meselelerinin başında gelmesine neden olmuştur. Suriyelilerin neredeyse tamamı kentsel alanlarda Türklerle birlikte yaşıyor, çalışıyor olmalarına yani ciddi bir “toplumsal şok” yaşanmasına rağmen 2019’a kadar ülkede ciddi gerginlik ya da atışmaların yaşandığı söylenemez. Bu süreçte kuşku yok ki başlangıçta dinî/kültürel

yakınlığın ve “geçicilik” beklentisinin önemli rol oynadığı ve Türk toplumunun büyük bir dayanışma ve başarı ortaya koyduğu söylenebilir. Toplumsal kabul düzeyinde son dönemde ciddi bir aşınma, toplumda ciddi kaygı yükselişi ve sosyal mesafe gözlense de yüksek kabul düzeyinin hâlen varlığını sürdürdüğü söylenebilir. Türkiye’de sığınmacılar-mülteciler konusunun hâla siyaseti domine eden bir faktöre dönüşmemesi, toplumun şikâyetlerine rağmen bunu Suriyelilere aktarmamaları durumun en önemli kanıtları olarak görülebilir. Üçüncü alan olan “sonradan gelenlerin” (Suriyelilerin) çatışmasız ve sorun yaratmaksızın ülkede yaşamaları hususudur. Ayrıntıları daha sonraki bölümlerde tartışılacak olan iki kritik hususu özellikle vurgulamak gerekmektedir. Bu tür kitlesel insani hareketlerde yerel toplumu en çok tedirgin eden hususlar, özellikle de “ucuz işçilik nedeni ile işlerini kaybetme” ve “hızla artacak suç ortamı (kriminalite)” endişeleri genelde gerçekleşmemiştir. Suriyeliler -özellikle sınır bölgesinde aşırı yoğunluk olan yerler dışında- hem kendi ayakları üzerinde durmayı başarmış hem de toplumun huzurunu bozacak eylemlere girişmemiştir. Bütün bunlar ne kadar sürdürülebilirdir, bunu zaman gösterecektir ama 9 yılın pek çok endişeye rağmen nispeten başarılı geçtiği ve bu konuda Türk toplumunun dayanışma ve kabulünün birinci derecede rol oynadığı söylenebilir.

Kuşku yok ki krizin başladığı dönemde ve hatta 2013’e kadar ne sayıların bu kadar yükseleceği ne de Suriyelilerin bu kadar uzun kalacağı beklenmiyordu. Ancak süreç beklentilerden farklı işledi. Bu nedenle gerek Suriye gerekse Türkiye ve ülkedeki Suriyeliler için yeni bir durum ortaya çıktı. Türkiye açık kapı politikası ile birlikte konuyu “acil durum yönetimi” hatta “afet yönetimi” şeklinde ele aldı ve bu süreçte Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD)⁷⁰, başta geçici barınma merkezlerinin oluşturulması ve acil destek hizmetlerinin verilmesi konusu olmak üzere pek çok konuda son derece önemli bir rol üstlendi. 2011-2013 arasında Suriye’den gelenler hızla oluşturulan ya da inşa edilen kamplara yerleştirildi. Ancak kampların kapasitesi yetersiz kalmaya başlayınca, Suriyelilerin kendi imkânları ile ve sınır bölgesi dışında da barınmaları söz konusu oldu. Bu da kısa bir süre sonra kamp dışında yaşayan Suriyelilerin sayısının ve Türkiye’ye dağılımının yolunu açmış oldu. Ancak 2014’e kadar süreç yönetimini domine eden hususların “Suriye’deki yönetimin geleceği ile Türkiye’deki Suriyelilerin geri dönmeleri arasındaki doğrudan bağlantı”, “acil durum yönetimi” ve “geçicilik” olduğu söylenebilir.

Uyum çalışmalarının oldukça karmaşık, dinamik ve çok yönlü olduğu, daha da önemlisi uyum politikalarının kalıcılığı özendirme riski dikkate alınarak zorunlu kalınmadıkça tercih edilmediği de bilinmektedir. Bu bağlamda Türkiye’deki Suriyeliler konusunda da bugün bile net bir karar vermek ve buna yönelik politikalar uygulamak bir yana, zaman zaman birbiri ile taban tabana zıt politikaların (“geri dönüşün teşviki ve geri dönüş imkânlarının Suriye’de yaratılması” ile “uyum politikası”) aynı anda uygulanabildiğine de şahit olunabilmektedir.

Türkiye’deki Suriyeliler konusunda asıl önemli rolün ve sorumluluğun Türk toplumu tarafından üstlenildiğini ifade etmek gerekmektedir. Dünya tarihinde bile eşi benzeri çok görülmemiş bir biçimde milyonlarca sığınmacının çok kısa sürede ülkeye gelmesinin yarattığı “sosyal şok” ile karşılaşan Türk toplumunun bu süreçte ortaya koyduğu dayanışma ve fedâkarlık, yaşanması olası pek çok sorunun kendiliğinden ortadan kalkmasını ya da olumsuzlukların sınırlı düzeyde kalmasını sağlamıştır. Özellikle son dönemde artan kaygılara, endişelere, itirazlara rağmen Türkiye’de toplumsal dayanışma ve

70. 2009 yılında çıkarılan 5902 Sayılı Yasa ile Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı Başbakanlığa bağlı bir kurum olarak kurulmuştur. Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi ile ilgili yapılan düzenlemeler kapsamında, 15 Temmuz 2018 tarihinde yayımlanan 4 Nolu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı İçişleri Bakanlığına bağlanmıştır.

toplumsal kabul düzeyi hâlâ olağanüstü yüksek bir seviyede gerçekleşmiştir. Bu Türk toplumu için de Suriyeliler için de son derece değerli bir durumdur.

Kültürel yakınlığın başlangıçta önemli olumlu rol oynadığı söylenebilir. Ancak Türkiye'deki toplumsal kabulün yüksek olması sadece "kültürel yakınlık" ile açıklanamaz. Kabulü kolaylaştıran üç önemli dinamikten söz edilebilir. Bunlardan biri Türkiye'nin kendi içinde oldukça yoğun iç göç yaşaması yani son derece mobil toplumsal bir dinamiğe sahip olmasıdır. Durağan olmayan hatta ultra yoğun bir dinamizm içinde olan toplum yapısı sonradan gelenlere yönelik tepkileri ve kaygıları azaltmaktadır. İkinci önemli husus ise Türk ekonomisinin önemli bir yapısal sorunu olan kayıt dışı ekonominin varlığıdır. %36'yı aşan kayıt dışı ekonomi, doğru ve sürdürülebilir olmasa da sığınmacıların kendilerine yeni iş alanları yaratmalarına ve kendi ayakları üzerinde durmalarına ve daha da önemlisi -özellikle sınır bölgesinde aşırı yoğunluk olan yerler dışında- Türk toplumunu ciddi manada mağdur edecek işsizlik yaratmalarına imkân sağlamıştır. SB araştırma verileri, Suriyelilerin %37,9'unun çalıştıklarını ortaya koymaktadır. Her ne kadar bu veri resmî olarak kanıtlanamaz ve bu anlamda da dikkatle ifade edilmesi gereken bir araştırma verisi olsa da bize çalışan Suriyelilerin sayısı konusunda da önemli bir fikir vermektedir. Araştırma verileri Suriyelilerin Türkiye'deki 10 milyonu aşkın kayıt dışı çalışan T.C. vatandaşının arasında kendilerine yer açtığını göstermektedir.

Üçüncü önemli husus olarak da "Suriyelilerin performansından" söz etmek gerekmektedir: Türk toplumunun Suriyeliler ile ortak yaşamında nispeten az sorun yaşanmasında kuşku yok ki "sonradan gelenlerin" (Suriyelilerin) ülkede çatışmasız ve sorun yaratmaksızın yaşamalarının da büyük katkısı bulunmaktadır. Bu tür kitlesel insani hareketlerde yerel toplumu en çok tedirgin eden hususlardan olan "hızla artacak kriminalite" endişesi genelde gerçekleşmemiştir. Suriyeliler hem kendi ayakları üzerinde durmayı başarmış hem de toplumun huzurunu bozacak eylemlere girişmemiştir. Bütün bunlar ne kadar sürdürülebilirdir, bunu zaman gösterecektir ama on yılın pek çok endişeye rağmen nispeten başarılı geçtiği ve bu konuda Türk toplumunun dayanışma ve toplumsal kabulün birinci derecede rol oynadığı söylenebilmektedir.

Türkiye'deki Suriyeliler tecrübesinin geleceğini muhtemelen devletin politikalarından daha fazla Türk toplumu belirleyecektir. İşte tam da bu noktada Türkiye'nin toplumsal kırılğanlıklarının oynayacağı role dikkat çekmek gerekmektedir. Kısa süre içinde 4 milyonu aşan sayıda mülteciyi içine alan Türkiye'nin önünde iki temel sorun alanı bulunduğu söylenebilir. Bunlardan birincisi konunun göçmenler değil, mülteciler ile ilgili olması ve buna devlet olarak da toplum olarak da hazırlıksız olunması, diğeri ise Türk toplumunun içindeki kırılğanlık ve hatta son dönemde sıklıkla görülen "öfke" hâlinin yeni gelenler ile daha da kırılğan hâle gelme riski olduğu söylenebilir. Toplumsal kırılğanlık alanları Türkiye'de 2018 Yılında Avrupa Yaşam ve Çalışma Koşullarını İyileştirme Vakfı (Eurofound) ve Bertelsmann Stiftung'un sosyal uyum modelinden uyarlanarak sosyal uyum endeksi oluşturulmuştur. "Türkiye'de Sosyal Uyum" başlıklı çalışmada sosyal uyumun ana bileşenleri bağlantılılık, sosyal ilişkiler ve ortak fayda anlayışı olarak belirlenmiştir. Araştırmanın sonuçlarına göre Türk toplumunda toplumsal bağlantılılık duygusu ve sosyal ilişkiler güçlü olmakla birlikte güven ve adalet algısı için aynı durum söz konusu değildir. Farklılıkların kabulü konusunda yüksek seviyede olumlu bir yaklaşımın varlığından söz eden çalışmada, sosyal uyumun toplum olma boyutuna işaret eden ortak fayda anlayışının alt-orta düzeyde olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ancak bu çalışmada F.Keyman'ın "Türkiye, ortak değerlerin yaratılmasında, sivil topluma katılımı, farklı insanlara güvenle bakmada zayıf bir

“kimlikler ülkesi” görüntüsünde. Bu anlamda, “Değerler Türkiye’sinde değil, “Kimlikler Türkiye’sinde yaşıyoruz saptamasını yapabiliriz.” sözleri konunun aslında sadece sonradan gelen ve ülkenin vatandaşları olmayanları değil, bütün toplumsal grupları ilgilendirdiğini de ortaya konulmaktadır.⁷¹ Buradan bakıldığında Türkiye’deki mülteciler ve özel olarak da Suriyeliler konusunda “Kimlikler Türkiye’sinin yapısına uygun biçimde yeni bir kırılmanın oluşma riski olduğu söylenebilir.⁷² Benzer bir başka yaklaşım da G.Sak’ın, 2016’da Türkiye’nin OECD’nin sosyal uyum (*social cohesion*) endeksinde 155 ülke arasında 120’nci sırada yer almasını konu aldığı makalesinde dile getirilmiştir. G.Sak, bu durumun iç çatışmaların ve çatışma potansiyelinin varlığını ve sosyal sermayenin zayıf olduğu anlamına geldiğini, gelecekte çok ciddi sorunlarla karşı karşıya kalılabileceğini ifade etmektedir.⁷³ Buradan hareketle geleceğin Türkiye’sinde demografik olarak da oldukça etkili olacak bir grup ile yaşamın getireceği risklerin yükseldiği hatta mevcut kırılma alanlarına eklenecek yeni bir toplumsal kırılmanın geliştiğinden söz etmek gerekmektedir. Üstelik bu kırılmanın dışarıdan manipüle edilmeye oldukça açık olduğu da söylenebilir. Bunu ortadan kaldırmak çok mümkün olmasa da olumsuz etkilerinin azaltılması için yapılması gereken pek çok şey olduğu açıktır. Ortak, onurlu, huzurlu bir hayat için devlete, topluma ve Suriyelilere düşen çok görev bulunmaktadır.

Göç ve uyum politikaları neticede siyasi bir alana, bir taraftan da bir duyguya işaret etmektedir. Siyasi öz bazen sonradan gelenlerin doğrudan ya da dolaylı asimilasyonunu, bazen de mevcut toplumu yeni gelenler üzerinden dizayn etmeyi planlayabilir. Ancak bu çalışmada ifade edilen uyumun ideolojik ya da hiyerarşik bir yapısı olmadığı, nihai olarak çoğulcu ama ortak aidiyet bilincinin geliştiği bir toplumdan söz edildiği özellikle vurgulanmalıdır. Uyum konusu “kime, neye, nasıl uyum” sorularından bağımsız değildir. Bu nedenle genelde sonradan gelenler kendilerini “gayet uyumlu”, ev sahipleri ise sonradan gelenleri “uyumsuz” olarak nitelemeyi tercih ederler. Konunun karmaşık, çok aktörlü, değişken yapısı uyumun çerçevesini çizmeyi zorlaştırmaktadır. Zaten bu konuda ne eksiksiz bir uyum modelinden de eksiksiz uygulamalardan söz etmek mümkün olmayacaktır. Önemli olan etnik, dinsel, kültürel farklılıkları olan toplumların huzur içinde bir arada yaşamasını başarmasıdır. Onun için de bu çalışmada da üzerinde durulan şeyin bir modelden çok daha fazla bir “çerçeve” olduğundan söz edilebilir.

71. Ataseven, A., Bakış, Ç., (2018) “Türkiye’de Sosyal Uyum, İstanbul Politikalar Merkezi, İstanbul.

72. Aşen, Ataseven ve Çağla, Bakış, a.g.e.s.5.

73. G. Sak (2016) “Türkiye sosyal uyum endeksinde 155 ülke arasında 120’nci”, TEPAV web sayfası: <https://www.tepav.org.tr/blog/s/5513> (Erişim: 29.12.2019)

SURİYELİLER BAROMETRESİ
2020

TÜRKİYE'DE
GEÇİCİ KORUMA
ALTINDAKİ
SURİYELİLER

2

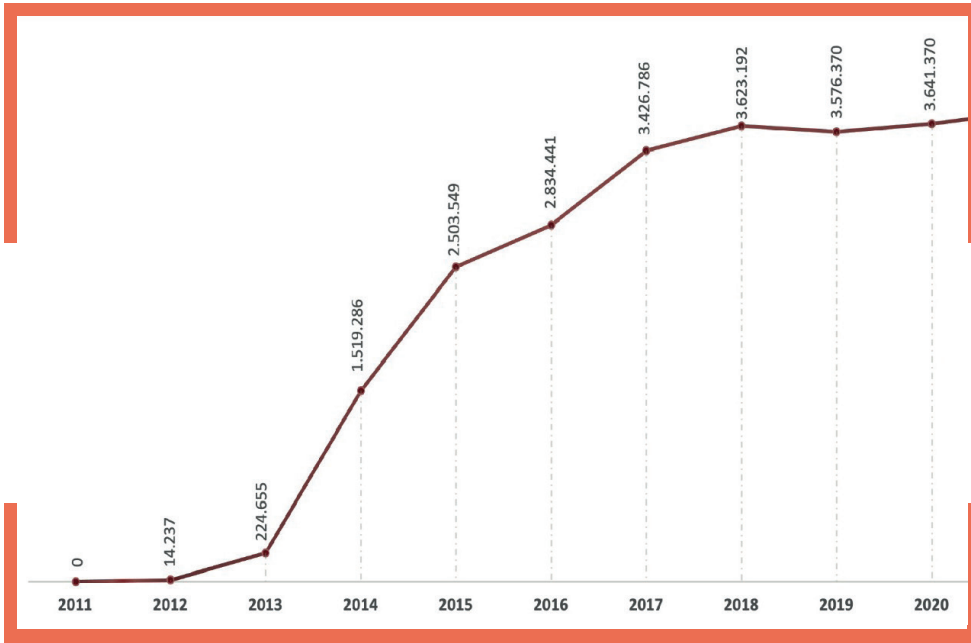
I. TÜRKİYE'DE GEÇİCİ KORUMA ALTINDAKİ SURIYELİLER

1. Türkiye'deki Suriyelilere İlişkin Sayısal Veriler

a. Genel Görünüm

Suriye'den Türkiye'ye ilk toplu nüfus hareketi, 29 Nisan 2011 tarihinde 252 kişilik bir grupla olmuş, ardından Suriyelilerin Türkiye'ye girişi son yıllarda azalan bir oranda da olsa aralıksız devam etmiştir. Türkiye'de kendilerine geçici koruma statüsü verilen Suriyelilerin sayısı 2012 başında 14 bin, 2013'te 224 bin, 2014'te 1 milyon 519 bin, 2015'te 2.5 milyon, 2016'da 2.8, 2017'de 3.4, 2018'de 3.6, 2019'da 3.576.370, 31 Aralık 2020'de ise 3 milyon 641.370 olmuştur.

SB-2020-GRAFİK 6: Türkiye'deki Geçici Koruma Altındaki Suriyelilerin 2011-2020 Arasındaki Sayısal Değişimi

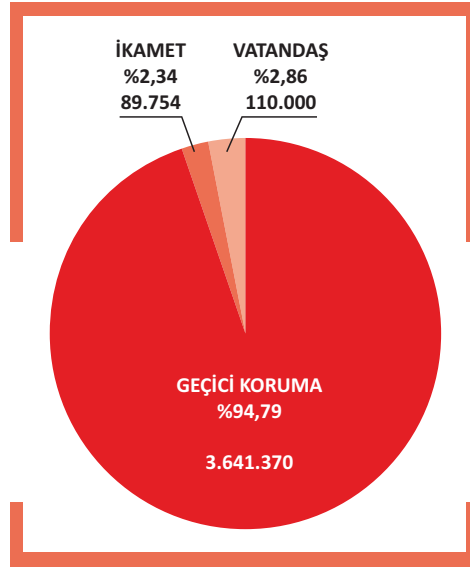
YIL	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
TOPLAM SURIYELİ SAYISI	14.237	224.655	1.519.286	2.503.549	2.824.441	3.426.786	3.623.192	3.576.370	3.641.370
SURIYELİLER YILLIK SAYILAR	14.237	210.418	1.294.631	984.263	330.892	592.345	196.406	-46.822	65.000
TÜRKİYE NÜFUSU MİLYON	73.7	74.7	75.6	76.6	77.7	78.7	80.8	82.0	83.1
TÜRKİYE NÜFUSUNA ORANI %	0,01	0,3	2,00	3,26	3,63	4,35	4,48	4,36	4,38

Kaynak: GİGM: <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638> (Erişim: 20.04.2021)

Türkiye'deki Suriyelilerin %95'inden fazlası Geçici Koruma altında olmakla birlikte, 31 Aralık 2020 itibari ile 89 bin Suriyeli de ikamet izni ile Türkiye'de yaşamaktadır. Ayrıca son iki yılda hızlanan bir tempoda Geçici Koruma altında olan Suriyelilerden bir bölümüne Türk vatandaşlığı verilmiştir. Bu

sayı Aralık 2019 itibari ile 110 bindir.⁷⁴ Mayıs 2021’de bir milletvekiline referansla yapılan bir haberde ise vatandaşlık verilen Suriyeli sayısı 150 bin olarak ifade edilmiştir.⁷⁵ Ancak son dönemde vatandaşlık işlemlerinin durdurulduğuna dair haberler de özellikle sosyal medyada ve Suriyeliler ile yapılan görüşmelerde yer almaktadır. Bilindiği üzere yabancıların T.C. vatandaşlığı almaya başvurma hakkı “evlilik”, Türkiye’de en az 5 yıl kesintisiz ikamet izni ile yaşaması, belirli miktarda yatırım yapmaları şeklinde gerçekleşebilmektedir. Bir diğer yol ise “istisnai vatandaşlık”tır. Türkiye’deki Suriyelilerin statüsünü belirleyen Geçici Koruma Yönetmeliği, bu statüde Türkiye’de yaşamının vatandaşlığa başvuru hakkını doğurmadığını açık biçimde ifade etmektedir.⁷⁶ Bu çerçevede Türkiye’deki Suriyeliler istisnai vatandaşlık yoluyla vatandaşlığa alınmaktadır. Ancak hem süreçler hem de sayılar konusunda bilgiler sınırlıdır.

SB-2020-GRAFİK 7: Türkiye’deki Suriyeliler ve Statüleri⁷⁷ (31 Aralık 2020)⁷⁸

Kaynak: GİGM: (<https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638>), (<https://www.goc.gov.tr/ikamet-izinleri>), (Erişim: 15.01.2021)

74. İçişleri Bakanı S.Soylu, 30 Aralık 2019’da CNN-TÜRK’teki programda sayının 110 bin olduğunu ifade etmiştir. S.Soylu 20 Ağustos 2019’da da Türkiye’de vatandaşlık alan Suriyelilerin sayısını 50 bini çocuk, 50 bini yetişkin olmak üzere 92 bin+10 bin yani 102 bin olarak; henüz kayıt altına alınmamışların sayısının ise 50-60 bin civarında olduğunu açıklamıştır. HABERTÜRK TV-20.08.2019: <https://www.haberturk.com/son-dakika-bakan-soylu-dan-onemli-aciklamalar-2514831> (Erişim: 22.08.2019). Ayrıca Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanı F. Altun’un açıklaması için bk. : <https://www.iletisim.gov.tr/haberler/haberler/detay/turkiye-suriyelilere-yardim-etme-konusunda-karar-li-adimler-atti> (Erişim: 22.08.2019)

75. Milliyet (09.05.2021) ‘150 bin Suriyeliye vatandaşlık verildi’ (<https://www.milliyet.com.tr/siyaset/150-bin-suriyeliye-vatandaslik-verildi-6501330>) (Erişim: 02.06.2021)

76. Geçici Koruma Yönetmeliği: MADDE 25- (1) “Geçici koruma kimlik belgesi, Türkiye’de kalış hakkı sağlar. Ancak bu belge Kanunda düzenlenen ikamet izni veya ikamet izni yerine geçen belgelere eşdeğer sayılmaz, uzun dönem ikamet iznine geçiş hakkı tanımaz, süresi ikamet izni toplamında dikkate alınmaz ve sahibine Türk vatandaşlığına başvuru hakkı sağlamaz.”

77. Bu tabloda “Türkiye’deki Suriyeliler”in içinde “vatandaşlığa alınanlar”ın da yer alması, sosyal uyum bağlamında değerlendirme yapmak için tercih edilmiştir. Ayrıca vatandaşlığa alınan Suriyelilerin istisnalar dışında Suriye Arap Cumhuriyeti vatandaşlıklarını da korudukları da bilinmektedir.

78. Aralık 2021 itibari ile Türkiye’deki Suriyelilerin statüleri şöyle olmuştur: Geçici Koruma: 3.739.240, İkamet: 103.655 (GİGM: <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638>), Vatandaşlık: 180.000 (medya açıklaması).

Türkiye'deki Suriyelilerin önemli özelliklerinden biri, özellikle 2013'ten sonra "kent mültecileri"ne dönüşmeleridir. 31 Aralık 2020 itibarıyla Türkiye'de bulunan 3 milyon 641 bini aşan Suriyelinin sadece %1,59'u (58.935) Hatay, Kilis, Adana, Kahramanmaraş ve Osmaniye'de bulunan 7 kampta yaşamaktadır. Kamplarda yaşayanların sayısındaki düşüş devam etmektedir. Yani Suriyeliler Türkiye'nin neredeyse tamamına yayılmış biçimde kent mültecileri olarak kamplar dışında yaşamaktadırlar.

b. Kayıtlama Süreci, Güncelleme ve Sayıların Güvenirliği

Türkiye'deki Suriyelilerin sayıları 29 Nisan 2011'den bu yana 2019'daki güncelleme nedeni ile azalma hariç⁷⁹, sürekli bir artış eğiliminde olmuştur. Kayıtlama sürecinde GİGM, UNHCR ile yakın iş birliği içinde çalışmıştır. GİGM'nin devrede olmadığı ve POLNET üzerinden yapılan kayıtlamalarda hem sistemsel hem de aşırı büyük sayılardan kaynaklanan tereddütler oluşmuş, bu da GİGM tarafından geliştirilen "GÖÇNET" yazılımı ile giderilmeye çalışılmıştır. GÖÇNET ile birlikte hem yeni kayıtlar sağlıklı biçimde alınmaya başlanmış hem de Türkiye'de 2011-2016 arasında farklı şekiller ve kurumlarca yapılan ve 2016 sonunda toplamı 2.7 milyona ulaşan kayıtların güncellenmesi çalışması 1 Ocak 2017'de GİGM-UNHCR iş birliğinde başlatılmıştır. GİGM-UNHCR iş birliğinde dünyadaki en büyük kayıt güncelleme projesi olan ve 2 yıl süren bu çalışma, Türkiye'deki Suriyeli sayılarının hesaplanması konusundaki tereddütlerin ortadan kalkmasında önemli bir rol oynamıştır. Böylece 1) illerde yapılan kayıtlama POLNET üzerinden bir databasede toplanmış, 2) Kayıtlar parmak izleri alınarak yapılmış, 3) Her kayıt için bir kimlik numarası oluşturulmuş, 4) Kaydı yapılanlara "güvenlikli kimlik kartları" verilmiş, 5) Kayıtlamada 90 civarındaki bilgi bölümünün yer aldığı formda "doldurulması zorunlu alanlar" tespit edilerek Suriyeliler konusunda demografik ve pek çok sosyoekonomik veri toplanmış, bu veriler aynı zamanda kayıtların takibinde ve rutin güncellenmelere imkân sağlayacak şekilde yapılandırılmıştır. İl Göç İdaresi Müdürlükleri, kayıtlanarak kendilerine geçici koruma verilen Suriyelilerin doğum, evlenme, boşanma, çocuklarının okul hayatları, sağlık hizmeti alma vb. konulardaki her türlü hareketliliği takip edilebilmektedir. Bu durum, Türkiye'deki Suriyelilerin sayıları konusunda daha sağlıklı verilere ulaşılmasına imkân sağlamış, duplikasyonları ortadan kaldırmış, aynı zamanda son derece dinamik olan bu süreçte, kayıtların güncel tutulması imkânını sağlamıştır.

Türkiye'de 1 Ocak 2017 itibarı ile 2 milyon 834 bin kayıtlı Suriyelinin güncellenmesi yapılırken, bir taraftan da 2017 yılına kadar kayıt altına alınmamışların, yeni gelenlerin ve Türkiye'de doğan Suriyeli bebeklerin kayıtları yapılmış, kendilerine geçici koruma verilmiştir. GİGM yetkilileri ile yapılan görüşmelerde 2017 yılında 415 bin yeni kayıt 102 bin yeni doğan bebek olmak üzere toplamda 517 bin; 2018 yılında 284 bin yeni kayıt 113 bin yeni doğan bebek olmak üzere 397 bin; 2019 yılında ise 193 bin yeni kayıt, 107 bin bebek olmak üzere 300 bin yeni kayıt yapılmıştır. Türkiye'de 2017-2018-2019 yıllarında 892 bin yeni kayıt ve 322 bin yeni doğan bebek olmak üzere 1 milyon 214 bini aşan sayıda yeni kayıt ve yeni doğanlar kayıtlanmış ve kendilerine geçici koruma statüsü verilmiş olduğu ifade edilmiştir.

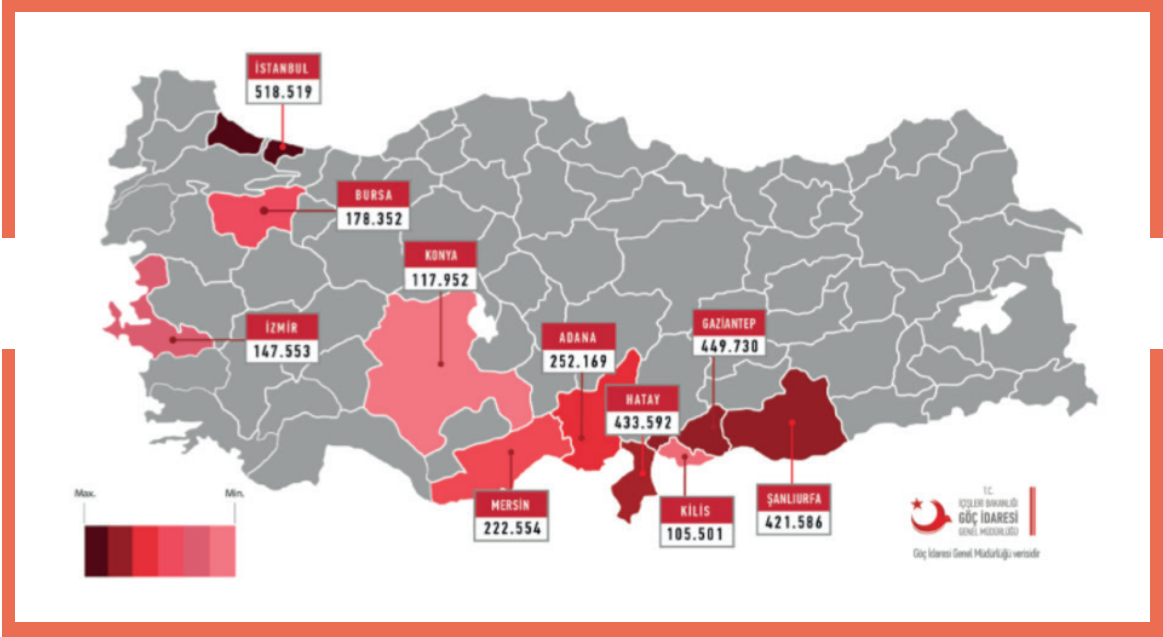
79. 2019'un bitmesine 4 gün kala 27 Aralık 2019'da yapılan bir güncelleme ile 2019 yıl sonu sayısı 120 bin civarında ani bir azalma ile 31 Aralık 2019 sayısı 3.576.370 olarak gerçekleşmiş ve böylece Türkiye'deki geçici koruma altındaki Suriyelilerin sayısında yıllık bazda ilk kez düşüş kaydedilmiştir. 2019 yılının son haftasındaki güncelleme çalışmasının, geçici koruma statüsü olduğu hâlde yaklaşık 1 yıldır herhangi bir güncelleme yapmayanların kayıtlarının "pasif" hâle dönüştürülmesi ile ilgili olduğu bilinmektedir.

GİGM ile IOM iş birliğinde 2018 ve 2019’da “Migrant Presence Monitoring/Göçmen Mevcudiyeti İzleme” (MPM)⁸⁰ çalışması da Türkiye’de bulunan geçici koruma altındaki Suriyeliler, uluslararası koruma başvuru sahipleri ve düzensiz göçmenlerin hem sayılarının hem de buldukları yerlerin tespit edilmesine yönelik olarak kapsamlı bir saha çalışması yapılmıştır. Araştırma İstanbul’un da içinde bulunduğu 25 ilde gerçekleştirilmiştir. Her ne kadar 1.1 milyon Suriyelilerin kayıtlı olduğu Hatay, Kilis, Adana, Mardin, Osmaniye, Kayseri, Ankara gibi iller bu araştırma kapsamı dışında olsa da, araştırma GİGM’in sayısal verileri ile saha çalışmasının toplamda örtüştüğünü, ancak Suriyelilerin Türkiye’de yoğun bir hareketlilik içinde olduğunu göstermektedir. MPM araştırması yapılan illerdeki Suriyeli sayısı 2 milyon 230 bin iken, MPM çalışmasındaki toplam sayı 2 milyon 245 bin çıkmıştır. Ancak 25 ildeki GİGM sayıları ile MPM sayıları özellikle İstanbul, Gaziantep, Şanlıurfa, İzmir ve Bursa’da oldukça farklı çıkmaktadır. İstanbul’da GİGM’nin 496 bin kayıtlı Suriyeli sayısına karşın İstanbul’da yaşayan Suriyeli sayısının 961 bini aştığı anlaşılmıştır. Öte taraftan sınır bölgesindeki Şanlıurfa, Gaziantep, Hatay, Kilis gibi illerde kayıtlı olup, İstanbul başta olmak üzere büyük kentlerde yaşayan Suriyelilerin varlığı da bu çalışma vesilesi ile tespit edilebilmiştir. Bu durum anılan kentlerdeki Suriyeli sayılarının resmi kayıtların altında kaldığını örneğin Şanlıurfa’daki 477 bin kayıtlı Suriyelinin 236 bin, Gaziantep’te ise 406 bin kayıtlı Suriyelinin 323 bin olduğunu ortaya koymuştur. GİGM’nin güvenli ve sürekli güncellenen GÖÇNET kayıtlama sistemi, GİGM’nin UNHCR ile yürüttüğü kayıt güncelleme çalışması ve GİGM-IOM işbirliğinde yapılan MPM saha çalışmaları, iller arasında yüksek düzeyde hareketlilik yaşanıyor olsa da toplam Suriyeli sayısının Türkiye’de ilan edilen resmi sayılarla örtüştüğünü ortaya koymaktadır.

c. Türkiye’deki Suriyelilerin İllere Göre Dağılımı

Türkiye’de geçici koruma altındaki Suriyelilerin illere dağılımı doğal olarak kayıt yeri itibari ile bilinmektedir. Ancak illerdeki kayıtlı sayılar ile fiilen o illerde bulunanların sayıları değişebilmektedir. Bu durum özellikle İstanbul, Ankara, İzmir, Bursa, Adana gibi büyük illerde yaşayanların sayılarının kayıt sayısının üzerinde olmasına, sınır bölgesinde bulunan Hatay, Şanlıurfa, Gaziantep, Kilis gibi kentlerde ise kayıt sayısının altında sayılarda Suriyeli yaşamasına yol açmaktadır. 31 Aralık 2020 itibari ile kayıt yeri esasına göre en fazla Suriyeli barındıran il, 518,519 ile İstanbul’dur. İstanbul’daki kayıtlı Suriyelilerin İstanbul nüfusuna oranı %3,34’dir. Sayısal olarak İstanbul’u takip eden Gaziantep’te 449 bin Suriyeli (nüfusun %21,73’ü), Hatay’da 433 bin Suriyeli (nüfusun %26,62’si) ve Şanlıurfa’da 421 bin Suriyeli (nüfusun %20,33’ü) yaşamaktadır. Kilis il bazında nüfusuna oranla en fazla Suriyeli barındıran ildir. Kilis yerel nüfusu 142 bin, Suriyeli sayısı 105 bindir. Yani nüfusun %74,04’sına denk gelen bir Suriyeli söz konusudur. Suriyelilerin Türkiye’de 100 binden daha fazla sayıda bulunduğu il sayısı ise 10’dur. Genel olarak, zaten pek çok yapısal sorunu olan kentlere çok yüksek sayılarda Suriyelinin gelmesiyle, bu kentlerdeki yoksulluk ve kamu hizmetlerinde yaşanan sorunlar daha da artmıştır.

80. IOM-Turkey: <https://turkey.iom.int/migrant-presence-monitoring> (Erişim: 21.02.2020)

SB-2020-GRAFİK 8: Türkiye’deki Geçici Koruma Altındaki Suriyelilerin Yaşadığı İlk On İl (31.12.2020)

Kaynak: <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638> (Erişim: 05.01.2020)

Türkiye’deki Geçici Koruma altına alınan Suriyelilerin kayıtlı oldukları illere göre dağılım tablosu, iller arasındaki önemli farklılıkları ortaya koymaktadır. Türkiye ortalaması olan %4,38’nin üzerinde yer alan il sayısı 12’dir. Nüfusa oranla yoğunluk bakımından sıralama Kilis (%74,04), Hatay (%26,62), Gaziantep (%21,73), Şanlıurfa (%20,33), Mersin (%12,09), Adana (%11,27), Mardin (%10,61), Osmaniye (%8,85), Kahramanmaraş (%8,05), Bursa (%5,84), Kayseri (%5,60) ve Konya (%5,28) şeklinde gerçekleşmektedir.

SB-2020-GRAFİK 9: Türkiye'deki Geçici Koruma Altındaki Suriyelilerin İllere Göre Dağılımı

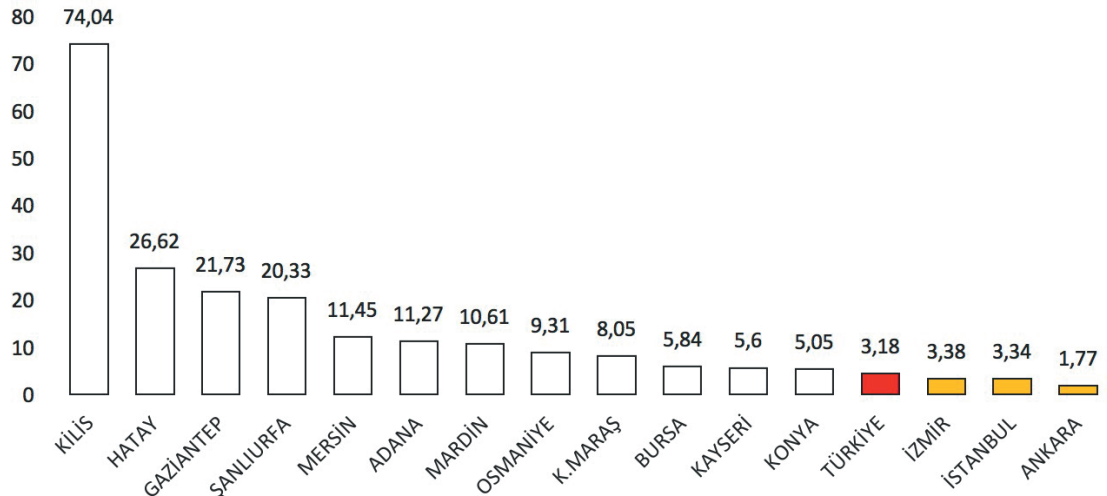
İL SIRA	İLLER	KAYIT EDİLEN SURİYELİ	İL NÜFUS	KAYITLI SURİYELİ NÜFUSU İL NÜFUSUNUN KARŞILAŞTIRILMA YÜZDESİ	İL SIRA	İLLER	KAYIT EDİLEN SURİYELİ	İL NÜFUS	KAYITLI SURİYELİ NÜFUSU İL NÜFUSUNUN KARŞILAŞTIRILMA YÜZDESİ
TOPLAM		3.641.370	83.154.997	4,38%	TOPLAM		3.641.370	83.154.997	4,38%
1	ADANA	252.169	2.237.940	11,27%	42	KAHRAMANMARAŞ	92.894	1.154.102	8,05%
2	ADYAMAN	22.228	626.465	3,56%	43	KARAMÜK	1.148	248.458	0,46%
3	AFYONKARAHİSAR	11.640	729.483	1,51%	44	KARAMAN	818	253.279	0,32%
4	AĞRI	1.206	536.199	0,22%	45	KARS	189	285.410	0,07%
5	AKSARAY	3.678	416.367	0,88%	46	KASTAMONU	3.844	379.405	0,80%
6	AMASYA	1.003	337.800	0,30%	47	KAYSERİ	78.826	1.407.409	5,60%
7	ANKARA	99.706	5.639.076	1,77%	48	KIRIKKALE	1.865	283.017	0,66%
8	ANTALYA	2.729	2.511.700	0,11%	49	KIRIKLARELİ	973	361.836	0,27%
9	ARDAHAN	118	97.319	0,12%	50	KIRSEHIR	1.627	242.938	0,67%
10	ARTVIN	40	170.875	0,02%	51	KİLİS	105.501	142.490	74,04%
11	AYDIN	7.983	1.110.972	0,72%	52	KOCAELİ	55.217	1.953.035	2,83%
12	BAI İKESİR	4.826	1.238.620	0,39%	53	KONYA	117.952	2.232.374	5,29%
13	BARIN	299	198.249	0,15%	54	KÜTAHYA	2.827	579.257	0,35%
14	BATMAN	15.497	608.659	2,55%	55	MALATYA	30.247	808.166	3,78%
15	BAYBURT	23	84.843	0,03%	56	MANİSA	13.677	1.440.611	0,95%
16	BİLECEK	628	219.427	0,29%	57	MARDİN	88.953	838.778	10,61%
17	BİNGÖL	1.052	279.812	0,38%	58	MERSİN	222.554	1.840.425	12,09%
18	BİTLİS	1.242	348.115	0,36%	59	MUĞLA	11.278	983.142	1,15%
19	BOLU	3.852	316.126	1,22%	60	MUŞ	1.597	408.809	0,39%
20	BURDUR	8.174	270.796	3,02%	61	NEVŞEHİR	11.383	303.010	3,76%
21	BURSA	178.352	3.056.120	5,84%	62	NİĞDE	5.879	362.861	1,62%
22	CANAKKALE	5.345	542.187	0,99%	63	ORDU	917	754.198	0,12%
23	CANKIRI	797	195.789	0,41%	64	OSMANİYE	47.656	538.759	8,85%
24	CORUM	3.900	530.864	0,73%	65	RİZE	1.894	343.212	0,32%
25	DENİZLİ	12.847	1.837.288	1,24%	66	SAKARYA	15.434	1.023.659	1,50%
26	DIYARBAKIR	23.412	1.756.353	1,33%	67	SAMSUN	7.461	1.348.542	0,55%
27	DÜZCE	1.757	392.166	0,45%	68	ŞİRT	4.424	330.280	1,34%
28	EDİRNE	1.065	413.903	0,26%	69	SİNOP	208	218.243	0,10%
29	ELAZIĞ	12.266	891.898	2,08%	70	SIVAS	3.656	638.956	0,56%
30	ERZİNCAN	118	234.747	0,05%	71	ŞANLIURFA	421.586	2.073.614	20,33%
31	ERZURUM	1.138	762.062	0,15%	72	SIRNAK	14.997	629.615	2,83%
32	FSKİŞEHİR	5.468	897.475	0,62%	73	TEKİRDAĞ	12.482	1.055.412	1,18%
33	GAZİANTEP	449.730	2.069.564	21,73%	74	TOKAT	1.875	612.747	0,18%
34	GİRSEAN	221	448.480	0,05%	75	TRABZON	3.467	808.974	0,43%
35	GÜMÜŞHANE	87	164.521	0,05%	76	TUNCULI	38	84.660	0,04%
36	HAKKARİ	5.182	280.991	1,83%	77	USAK	2.649	370.509	0,71%
37	HATAY	433.892	1.428.894	26,62%	78	VAN	2.246	1.136.787	0,20%
38	HODR	91	199.442	0,05%	79	VALOVA	3.902	270.976	1,44%
39	İSPARTA	6.853	444.914	1,54%	80	YOZGAT	5.822	421.200	1,19%
40	İSTANBUL	518.519	15.519.267	3,34%	81	ZONGULDAK	681	596.053	0,11%
41	İZMİR	147.553	4.367.251	3,38%					

*31.12.2020 tarihi itibarıyla

Kaynak: <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma> (Erişim: 05.01.2021)

SB-2020-GRAFİK 10: Suriyeli Nüfusun İl Nüfusuna Oranı-Aralık 2020

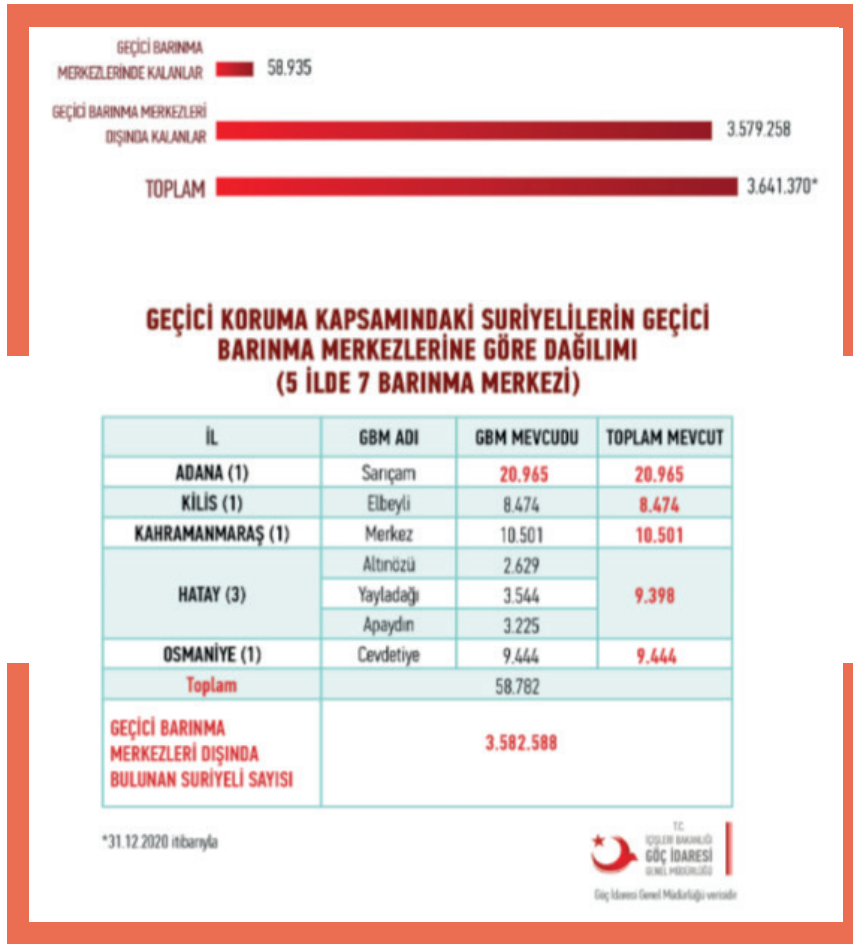
(100 Binden Fazla ya da Oransal Olarak Türkiye Ortalaması Üzerinde Suriyeli Olan Kentler)

d. “Kent Mültecileri”

Türkiye’deki Suriyelilerin önemli özelliklerinden birisi, özellikle 2013’ten sonra “kent mültecileri”ne dönüşmeleridir. 31 Aralık 2020 itibarıyla Türkiye’de bulunan 3 milyon 641 bin Suriyelinin sadece %1,62’si (58,935) 5 ilde bulunan 7 kampta (Hatay (3), Kilis (1), Adana (1), Kahramanmaraş (1), Osmaniye (1)) bulunmaktadır.

SB-2020-GRAFİK 11: Türkiye’deki Geçici Koruma Altındaki Suriyelilerin Geçici Barınma Merkezlerindeki Sayıları (31 Aralık 2020)

Kaynak: <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638> (Erişim: 05.01.2021)

e. Türkiye’deki Suriyelilerin Yaş ve Cinsiyet Dağılımı

Türkiye’de bulunan Suriyelilerin Türkiye ortalamasının 10 yaş daha altında bir yaşa tekabül ettikleri görülmektedir. Türkiye nüfusunun 2018 verilerine göre yaş ortalaması ise 31.7 iken geçici koruma altındaki Suriyelilerin yaş ortalaması 22.54’tür. 2020’de ise Türkiye’deki Suriyelilerin yaş ortalaması düşmüş ve 20.23 olmuştur. Türkiye nüfusu ise biraz daha yaşlanmış ve ortalama yaş 32.7 olmuştur.

Türkiye’de 2011 sonrasında doğan Suriyeli bebek sayısı her geçen gün artmaktadır.⁸¹ Hayatın normalleşmesinin de bir sonucu olarak anlaşılabilir olan yeni doğan bebek sayısı özellikle 2016 sonrasında hızlanmıştır. Türkiye’de 2011-2015 arasında 116 bin, 2016’da 82.850, 2017’de 111.325, 2018’de 113 bin, 2019’da 107 bin⁸², 2020’de ise 101 bin Suriyeli bebek doğmuştur⁸³. T.C. Sağlık Bakanlığı’nın resmi verilerine göre 2020 sonu itibari ile Türkiye’de dünyaya gelen Suriyeli bebek sayısı 625 bini aşmıştır.

Suriyeliler içinde 0-4 yaş arasında yer alan ve büyük bölümü Türkiye’de doğmuş olan bebeklerin sayısı 31 Aralık 2020 itibari ile 519 bindir. Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması 2018’e (TNSA) göre⁸⁴ Türkiye’de doğurganlık düzeyi %2,3’tür. Türkiye’de en yüksek düzey Doğu Anadolu’dadır ve %3,2’dir. Türkiye’deki Suriyelilerde toplam doğurganlık düzeyi %5,3’tür. Suriyelilerin doğumlarının %93’ünün bir sağlık kurumunda gerçekleştiği anlaşılmaktadır.

31 Aralık 2020 itibari ile 5-17 yaş grubunda yani “zorunlu okul çağında” yer alan Suriyeli çocuk ve gençlerin sayıları 1 milyon 197 bin civarında görünmektedir.

Aktif çalışma yaşındaki nüfus (15-64) ise 2.2 milyon civarındadır.

81. T.C. Sağlık Bakanlığı tarafından verilen bilgilere göre 31 Aralık 2016’da Türkiye’de doğan Suriyeli bebek sayısı 198.948’dir. 30 Eylül 2017’de ise bu sayı 276.158’e çıkmıştır. T.C. Sağlık Bakanlığı Türkiye Halk Sağlığı Kurumu Göç Sağlığı Daire Başkanlığı Nisan 2011-Eylül 2017 Sağlık Hizmetleri Sunumu. (Hacettepe Üniversitesi-16 Ekim 2017)

82. Cumhurbaşkanı R.T.Erdoğan’ın Cenevre’de 17 Aralık 2019’da düzenlenen Küresel Mülteci Forumu’nda yaptığı konuşmada son 8 yılda ülkemizde 516 bin civarında Suriyeli bebeğin dünyaya geldiğini ifade etmiştir. bk. T.C. Cumhurbaşkanlığı: (<https://www.tccb.gov.tr/konusmalar/353/113993/kuresel-multeci-forumu-nda-yaptiklari-konusma>.) (Erişim: 09.01.2019)

83. 2020 yılında Türkiye’de doğan 101.203 bebek sayısı Göç İdaresi genel Müdürlüğünden temin edilmiştir.

84. Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü (2019) http://www.hips.hacettepe.edu.tr/nufus_arastirmalari.shtml (Erişim: 10.04.2021)

SB-2020-GRAFİK 12: Türkiye'deki Geçici Koruma Altındaki Suriyelilerin Yaş Ve Cinsiyete Göre Dağılımı (31.12.2020)

GEÇİCİ KORUMA KAPSAMINDA BULUNAN SURIYELİLERİN YAŞ VE CİNSİYET DAĞILIMI

YAŞ	ERKEK	KADIN	TOPLAM
TOPLAM	1.964.318	1.677.052	3.641.370
0-4	262.045	257.733	519.778
5-9	275.572	257.005	532.577
10-14	214.311	187.536	401.847
15-18	152.652	124.204	276.856
19-24	293.162	218.496	511.658
25-29	207.058	146.798	353.856
30-34	160.487	117.307	277.794
35-39	119.596	97.155	216.751
40-44	85.002	75.879	160.881
45-49	59.601	56.977	116.578
50-54	47.846	45.677	93.523
55-59	32.915	33.447	66.362
60-64	22.654	23.679	46.333
65-69	14.678	15.347	30.025
70-74	8.203	8.812	17.015
75-79	4.561	5.617	10.178
80-84	2.075	2.851	4.926
85-89	1.301	1.670	2.971
90+	599	862	1.461

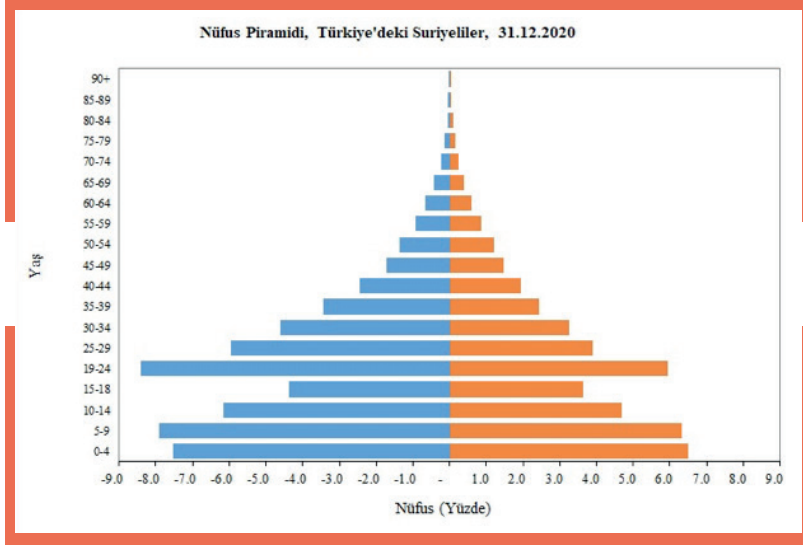
*31.12.2020 itibarıyla

Kaynak: GİGM: http://www.goc.gov.tr/icerik6/gecici-koruma_363_378_4713_icerik (Erişim: 05.01.2021)

Türkiye'deki Suriyelilerin cinsiyet bazlı dağılımı -Suriyelilerin bulunduğu Lübnan ve Ürdün'deki duruma da uygun biçimde- oldukça ilgi çekicidir. Türkiye'de geçici koruma altındaki Suriyelilerin 1 milyon 964 bini yani %54'ü erkeklerden, 1 milyon 677'si yani %46'sı ise kadınlardan oluşmaktadır. Erkek-kadın dengesi en çok 19-29 yaş arasında bozulmaktadır. Burada erkeklerin oranı %57,3 kadınlarınki %42,7'dir.

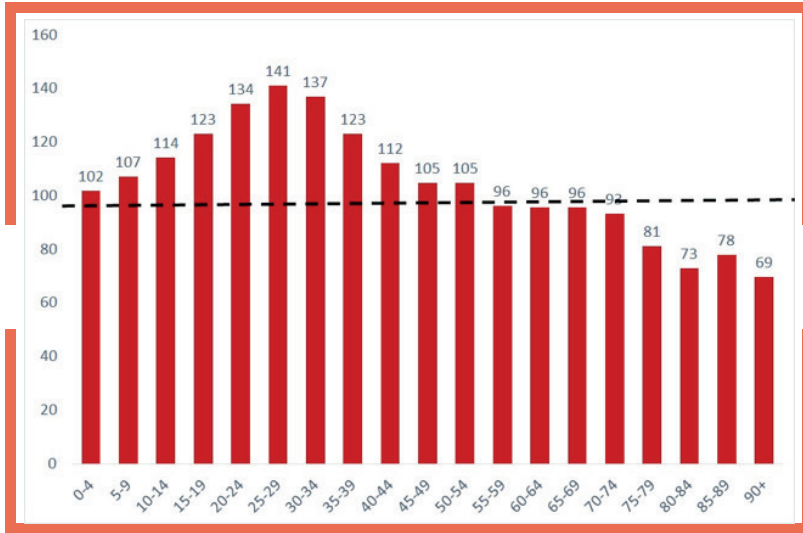
SB-2020-GRAFİK 13: Türkiye'deki Suriyelilerin Nüfus Piramidi

Grafik: Doç. Dr. Mehmet Ali Eryurt (Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü)

Grafik-13'de da görüleceği üzere 0-54 yaş aralığındaki bütün yaş gruplarında Suriyeli erkeklerin nüfusunun kadınlardan daha fazla olduğu açıktır. Aynı grafik, özellikle 20-34 yaş arasındaki gruplarda farkın çok yüksek olduğunu göstermektedir. En yüksek fark ise 100 Suriyeli kadına 141 Suriyeli erkeğin denk geldiği 25-29 yaş aralığıdır.⁸⁵

SB-2020-GRAFİK 14: Türkiye'deki Suriyelilerin Nüfus Piramidi

Grafik: Doç. Dr. Mehmet Ali Eryurt (Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü)

85. Bu grafikler için Sayın Doç. Dr. Mehmet Ali Eryurt'a (Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü) özel teşekkür ederiz.

2. Türkiye'deki Suriyeliler ve Eğitim⁸⁶

Türkiye'deki Suriyelilerin eğitim konusunu dört farklı alan üzerinden ele almak gerekmektedir. Bunlardan ilki Türkiye'ye gelen ve geçici koruma altına alınan Suriyelilerin genel eğitim seviyesidir. İkinci konu zorunlu okul çağındaki çocuk ve gençlerin eğitime erişimi, üçüncüsü yükseköğretimdeki yani Türkiye'deki üniversitelerde öğrenim gören Suriyeliler, dördüncüsü ise dil ve meslek eğitimleridir.

a. Türkiye'deki Suriyelilerin Genel Eğitim Durumu

Türkiye'deki Suriyelilerin genel eğitim durumu konusu hem uyum ve topluma katkı hem de okul çağındaki çocukların okullaşması ve okulda başarısı bakımından son derece önemlidir. Bu konuda eldeki sınırlı veriler, Suriyelilerin Türkiye ortalamasının oldukça altında bir eğitim seviyesine sahip olduklarını göstermektedir. Bu durum eğitim ve uyum süreçlerini yakından ilgilendirmektedir. Eğitim seviyesi, en çok da çocukların eğitimi konusunda ailelerin desteğinin alınması bakımından önem taşımaktadır. Yine Türkçe öğrenilmesi, ekonomiye katkı, girişimcilik, çalışma biçimleri, toplumsal hayatın çeşitlendirilmesi, yerel toplumun değer skalasının bilinirliği vb. konularda da genel eğitim seviyesinin önemli rol oynayacağı söylenebilir. Suriyelilerin ekonomik ve toplumsal hayata uyumunda önemli bir yeri olan ve yetişkinler için planlanan meslek edindirme çalışmalarının verimliliği konusu da yine eğitim seviyesi ile yakından ilişkilidir.

Türkiye'de-2019 verilerine göre okuryazar olmayan kişilerin oranı erkeklerde %0,8, kadınlarda %4.7 olmak üzere toplamda %2,8'dir.⁸⁷ 31 Aralık 2020 itibari ile Türkiye'nin nüfusunun %4.38'sine denk gelen Suriyeli nüfusun genel eğitim durumu hakkında oldukça sınırlı bilgi bulunmaktadır. Bugüne kadar konu hakkında neredeyse tek resmî kaynak T.C. Kalkınma Bakanlığı tarafından 2016'da AB ile müzakereler için hazırlanan "*Türkiye'deki Geçici Koruma Statüsündeki Suriyelilere Yönelik 2016-2018 Dönemini Kapsayan Birinci Aşama İhtiyaç Analizi*"⁸⁸ başlıklı çalışmada görebilmekteyiz. Bu çalışma AB ile yapılan ve 18 Mart 2016'da ortaya çıkan "AB-Türkiye Mütabakatı" müzakereleri için önemli bir altyapı oluşturmuştu.⁸⁹

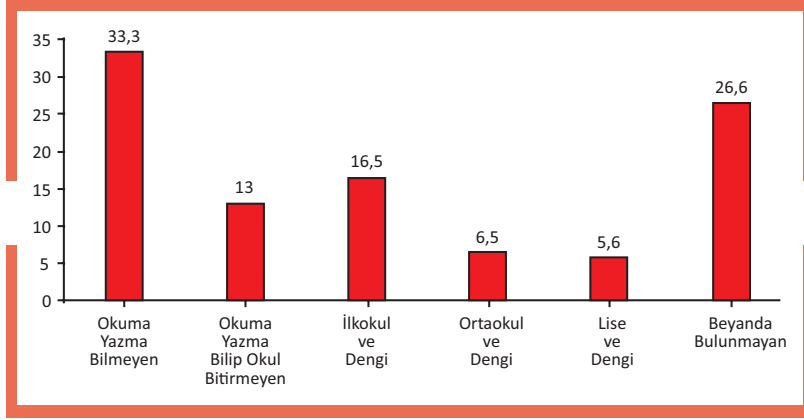
86. Bu bölümdeki bilgiler için M.M.Erdoğan tarafından 2019'da yazılan ve SB-2019'da da yararlanılan çalışma için bk. M.M.Erdoğan –M.Çorabatır (2019) "Suriyeli Mülteci Nüfusunun Demografik Gelişimi, Türkiye'deki Eğitim, İstihdam ve Belediye Hizmetlerine Yakın Gelecekte Olası Etkileri", GIZ, Quadra Programı.

87. Türkiye'de okuryazar olmayanların en yüksek oranda olduğu il %10 ile Şanlıurfa'dır. TÜİK: <https://data.tuik.gov.tr/Kategori/GetKategori?p=Egitim,-Kultur,-Spor-ve-Turizm-105> (Erişim: 01.05.2021) ve Anadolu Ajansı: <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/okuryazar-olmayanlarin-yuzde-85-2si-kadin/1504120> (Erişim: 08.09.2019).

88. T.C. Kalkınma Bakanlığı: Türkiye'deki Geçici Koruma Statüsündeki Suriyelilere Yönelik 2016-2018 Dönemini Kapsayan Birinci Aşama İhtiyaç Analizi, Mart 2016 /Ministry of Development: First Stage Needs Assessment Covering 2016-2018 Period for Syrians with Temporary Protection Status in Turkey, March 2016, s.6.

89. AB-Türkiye Mütabakatı/ "EU-Turkey Statement" (<https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2016/03/18/eu-turkey-statement/>) (https://www.mfa.gov.tr/turkiye-ab-arasinda-18-mart_ta-varilan-mutabakata-iliskin-soru-cevaplar.tr.mfa).

SB-2020-GRAFİK 15: Suriyelilerin Genel Eğitim Durumu (2016)

Kaynak: T.C. Kalkınma Bakanlığı: Türkiye'deki Geçici Koruma Statüsündeki Suriyelilere Yönelik 2016-2018 Dönemini Kapsayan Birinci Aşama İhtiyaç Analizi, Mart 2016

Kalkınma Bakanlığı tarafından GİGM'deki ilk kayıt verileri kullanılarak oluşturulan Mart 2016 tarihli tabloda, Türkiye'de bulunan Suriyelilerin %33'ünün okuryazar olmadığını, %13'ünün ise okuryazar olsa da herhangi bir okul diplomasına sahip olmadığını ortaya konulmaktadır. Aynı tabloda %26.6'lık bir grubun da "cevapsız" olarak işaretlendiği gözlenmektedir. Bu tabloda yer alan verilerin güvenilirliği konusunda bazı tereddütler olduğu açıktır. Zira ilk kayıt sürecinde yeterince sağlıklı veri toplanamadığı için 2017'de veri güncelleme çalışması yapılmıştır. Ancak güncelleme sonrasında ortaya çıkan durum kamuoyu ile paylaşılmamıştır. Dolayısı ile bu tablodan hareketle yapılacak yorumlarda dikkatli olmak gerekmektedir. Yine de bu veri dikkate alınırca çok ciddi bir eğitim sorunu olduğu anlaşılmaktadır. Yine benzer bir biçimde Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı –AFAD ve Dünya Sağlık Örgütü-WHO iş birliğinde yapılan "2016 Türkiye'deki Suriyeli Mültecilerin Sağlık Durumu Araştırması" çalışmasında da resmî eğitimi olmayan Suriyelilerin oranı %14.9, ilkokuldan az eğitimi olanların oranı ise %14.3 olarak tespit edilmiştir.⁹⁰ Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsünün 2018 çalışmasında ise eğitimi olmayan ya da ilkokulu bitirmemiş Suriyelilerin oranı erkekler içinde %35, kadınlar içinde ise %40 olarak tespit edilmiştir.⁹¹ Türkiye'deki Suriyelilerin eğitim durumu konusunda en önemli kaynaklardan biri Suriyeliler Barometresi'dir. Suriyeliler Barometresi-2017'de Suriyeliler içinde okuryazar olmayanların oranı %18.5, okul bitirmemiş ancak okuryazar olanların oranı ise %11.8 olarak tespit edilmiştir. Suriyeliler Barometresi-2019 araştırmasında "%8,2 okuma-yazma bilmiyor.", "%16,7 ilkokul bitirmedi." şeklinde bir veriye ulaşılmıştır. Yani 2019 itibari ile Türkiye'deki Suriyelilerin toplamda %24,9'nun okuryazar olmadığı ya da ilkokulu bitirmediği anlaşılmaktadır. SB-2020 araştırmasında ise okuryazar olmayan Suriyelilerin oranı %9, okula gitmemiş ama okuryazar olduğunu ifade edenlerin oranı ise %17,5 olarak tespit edilmiştir. 2020 itibari ile Suriyelilerin %16,5'uğunun okul eğitimi görmediği anlaşılmaktadır.

90. Mehmet Ali Eryurt-Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü : 18-59 yaşlarındaki Suriyeli Mültecilerin Eğitim Durumu, 2016 Türkiye'deki Suriyeli Mültecilerin Sağlık Durumu Araştırması, AFAD-SB-WHO.

91. Bu çalışmada Türkler arasında eğitimi olmayan/ilkokulu bitirmemişlerin oranı erkeklerde %14, kadınlarda %25 olarak tespit edilmiştir. Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü 2018 Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması (2018-TNSA), http://www.hips.hacettepe.edu.tr/tnsa2018/rapor/2018_TNSA_SR.pdf (Erişim: 04.12.2019)

Genel tabloyu anlamak bakımından Millî Eğitim Bakanlığının savaş öncesi Suriye'sine yönelik verileri de bazı ipuçları vermektedir. Buna göre Suriye'de 2011 öncesinde ilköğretimde %92, ortaöğretimde %69, lise seviyesinde ise %26 okullaşma söz konusudur. Yaklaşık aynı tarihte Türkiye'de ilköğretimde %99, ortaöğretimde %93, liselerde ise %70 okullaşma söz konusudur. Yani Suriye'nin okullaşma ortalaması %62,3 iken, Türkiye'ninki %87,3'tür.⁹² Üstelik Türkiye'ye en çok nüfusun geldiği Kuzey Suriye'de bu ortalamalar daha da düşüktür. Dolayısı ile Türkiye'deki Suriyelilerin genel eğitim seviyesi konusunda var olan pek çok dolaylı veri, genel tablonun çok parlak olmadığını ortaya koymaktadır.

SB-2020-TABLO 2: Suriyelilerin Eğitim Durumu (2019-2020)

Hanedeki Kişilerin Eğitim Durumu (6 ve üstü yaş grubu)				
	SB-2019 (Mayıs 2019)		SB-2020 (Aralık 2020)	
	Sayı #	%	Sayı #	%
Okuma yazma bilmiyor.	436	8,2	513	9,0
Okuma yazma biliyor ama bir okul bitirmedi.	891	16,7	995	17,5
İlkokul	1690	31,7	2167	38,1
İlköğretim/ortaöğretimde	1170	22,0	1082	19,0
Lise ve dengi okul	608	11,4	532	9,4
Ön lisans/MESYO	141	2,7	110	2,0
Lisans	373	7,0	279	4,9
Lisansüstü/doktora	15	0,3	6	0,1

Türkiye'de 2019 verilerine göre okuryazar olmayanların oranı %2.8'dir. Bu durum, Suriyeliler içindeki okuryazar olmayanların oranı konusunda eldeki verilere göre ciddi bir farklılığı ortaya koymaktadır.

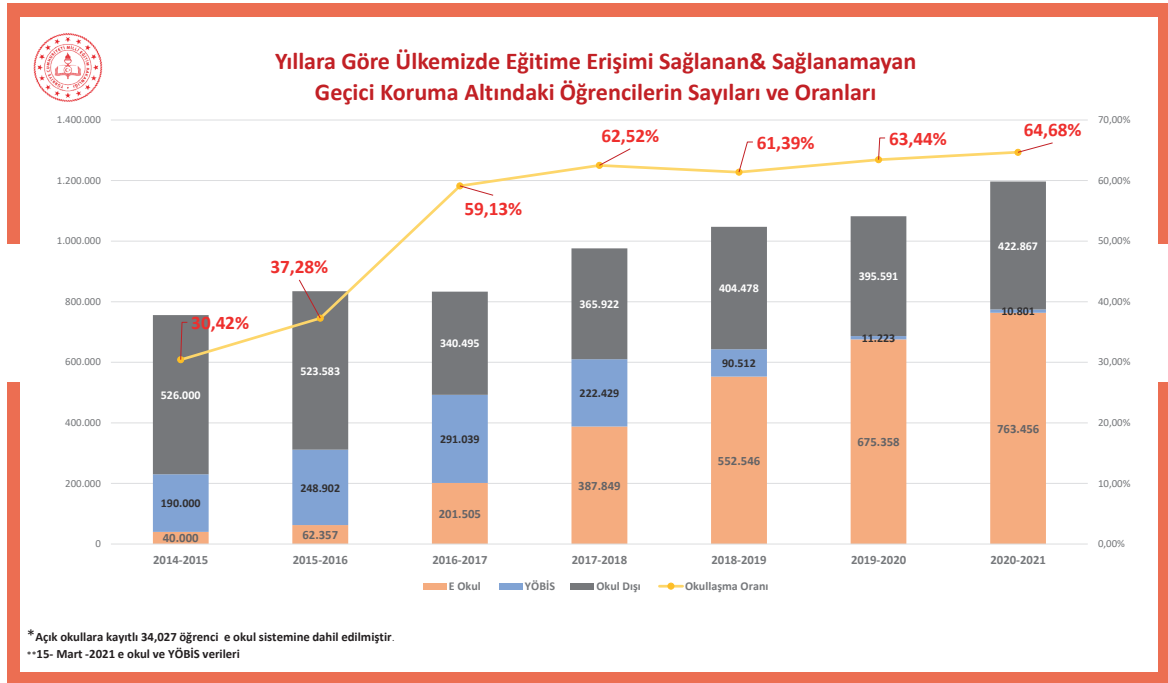
b. Türkiye'deki Okul Çağındaki (5-17 Yaş) Suriyeli Çocuk ve Gençler

Türkiye'de Suriyeli çocukların eğitimi konusu, hem kayıp kuşakların en aza indirilmesi, onurlu bir yaşam hem de bir arada huzur içinde yaşama yönelik gelecek planlamaları bakımından hayati bir önem taşımaktadır. GİGM ve MEB verilerine göre 31 Aralık 2020 itibarı ile Türkiye'de 5-17 yaş arasında yer alan yani zorunlu okul çağındaki Suriyeli çocukların sayısı 1 milyon 197 bindir. Bu sayı Türkiye'deki geçici koruma altındaki toplam Suriyeli sayısının %32,87'sine denk gelmektedir. Bir anda karşı karşıya kalınan ve bütün eğitim kapasitesini zorlayan bu büyük sayı konusunda Türkiye olağanüstü bir çaba sergilemektedir. Suriyeli çocukların 2014-2015 eğitim yılında 230 bini, 2015-2016'da 311 bini, 2016-2017'de 492 bini, 2017-2018'de 610 bini, 2018-2019'da 643.058'i ve 2019-2020'de 686 bini okullaştırılmıştır. 2020-2021 eğitim yılında ulaşılan sayı 774.257'dir. Bu öğrencilerin %98,5'i devlet okullarında, %1,5'i yani 10.801'si yoğun Türkçe eğitimin de verildiği ancak eğitim dilinin Arapça olduğu Geçici Eğitim Merkezlerinde (GEM) bulunmaktadırlar. Son verilere göre bu çocukların hâlen %64.68'i okullaştırılmıştır. Bu öğrencilerin Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) verilerine göre resmî

92. Suriyeliler Barometresi-2017, s.44, Suriyeliler Barometresi-2019, s.127.

okullarda ve GEM'lerde öğrenim gören öğrencilerin eğitim kademelerine göre okullaşma oranları ana okulunda (okul öncesi) %27,26 , ilköğretimde %79,86, ortaöğretimde %78,65, lisede ise %40,14 olarak gerçekleşmiştir.⁹³ Eğitim konusundaki en önemli sorunlardan birinin okul bırakma süreci olduğu, özellikle ileri yaşlarda ve sınıflarda okulu terkin çok ciddi bir biçimde artmasından da açık biçimde anlaşılmaktadır. 11 Mart 2020'de Dünya Sağlık Örgütü (WHO) tarafından ilan edilen Covid-19 Pandemisi sonrasında genel olarak okulların kapatılması ve uzaktan eğitime geçilmesi ile Suriyeli çocukların online eğitime erişimi ve başarılarının da ciddi darbe aldığı bilinmektedir.

SB-2020-GRAFİK 16: Yıllara Göre Ülkemizde Eğitime Erişimi Sağlanan Suriyeli Öğrenci Sayısı

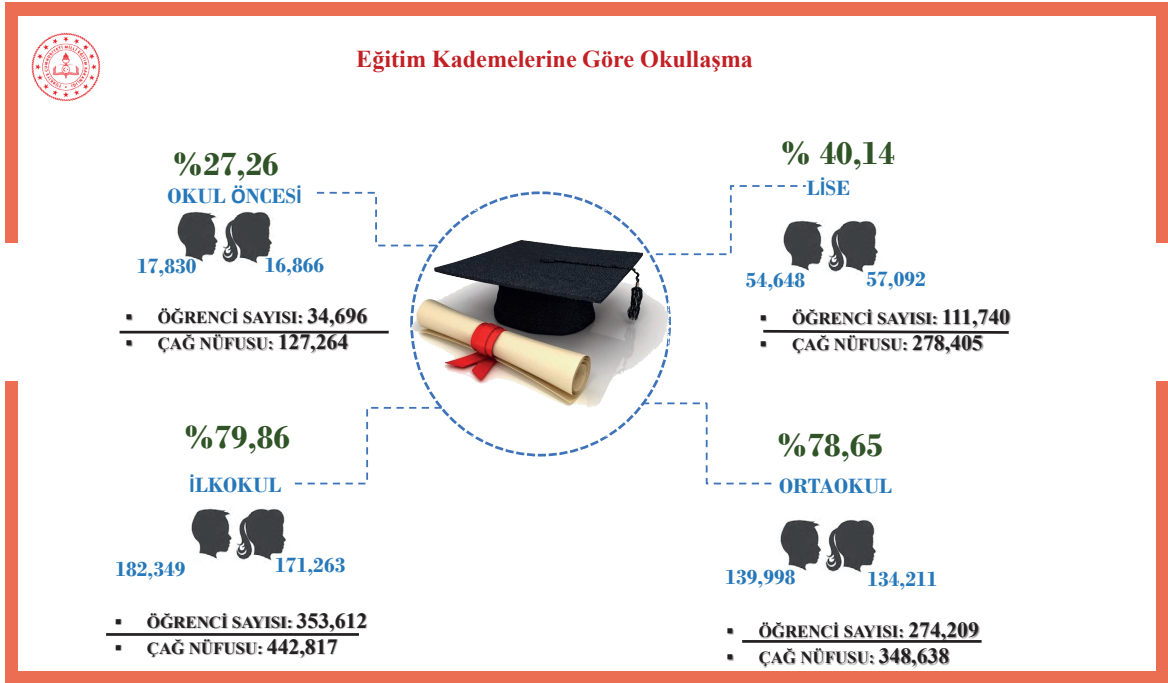

Kaynak: MEB Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü: https://hbogm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2021_03/18104635_Mart_internet_bulteni_.pdf (Erişim: 01.05.2021)

Türkiye'de eğitim gören Suriyeli okul çağındaki çocukların cinsiyet yapısı oldukça dengeli görünmektedir. Toplamda 684.728 öğrenciden kız öğrencilerin oranı %49,18, erkek öğrencilerin oranı ise %50,82 olarak gerçekleşmiştir.

93. Millî Eğitim Bakanlığı Hayatboyu Öğrenme Genel Müdürlüğü: https://hbogm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2019_11/06141131_11E-kim2019internetBulteni.pdf (Erişim: 05.12.2019)

SB-2020-GRAFİK 17: Sınıf Seviyelerine Göre Okullaşma Sayı ve Oranları (Nisan 2021)

Kaynak: MEB Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü: https://hbogm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2021_03/18104635_Mart_inter-net_bulteni_.pdf (Erişim: 01.05.2021)

c. Millî Eğitim Bakanlığının Suriyeli Çocukların Eğitimi Konusundaki Düzenlemeleri

Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) sürecin başından beri Suriyeli çocukların okullara erişimi konusunda düzenlemeler yapmıştır. Bunun ilk önemli adımı 7 Eylül 2013'te çıkarılan "MEB Orta Öğretim Kurumları Yönetmeliği"dir. Sözü edilen yönetmeliğin 29. maddesi ile "Yabancı Uyruklu Öğrenciler" başlığı altında ilk kez kapsamlı düzenlemeler yapılmıştır.⁹⁴ Ancak süreç hızlı ilerleyince Eylül 2014'te MEB'in "Yabancı Uyruklulara Yönelik Eğitim Hizmetleri" başlıklı bir genelgesi ile Suriyeli çocukların okula kaydolmasında oturma izni şartı kaldırıldı. 22 Ekim 2014'te Resmî Gazete'de yayımlanan Geçici Koruma Yönetmeliği, eğitim hizmetlerini 28. maddede düzenlenmiştir. Burada eğitim bir hak olarak tanımlanmış, görev ve denetim ise MEB'e bırakılmıştır. Yönetmeliğin "Hakların uygulanmasında kısıtlamalar" başlıklı 35. maddesi dikkat çekicidir. Burada "Yükümlülüklerini kısmen veya tamamen ya da istenen sürede yerine getirmeyenler, yükümlülüklerine uymaları konusunda ilgili birimler tarafından uyarılır, uymayanlar hakkında adli ve idari işlem başlatılır." denildikten sonra, "acil sağlık" ve "eğitim" kapsam dışı bırakılmıştır: "Kendilerine uyarı yapıldığı hâlde, yükümlülüklerine uymayanlar hakkında; eğitim ve acil sağlık hizmetleri hariç, diğer haklardan faydalanmalarında tamamen veya kısmen kısıtlamaya gidilebilir."⁹⁵ Millî Eğitim Bakanlığı, Suriyeli öğrencilere verilen eğitimin belgelendirilmesi amacıyla 2015 yılı Haziran ayında "Yabancı Öğrenciler İçin Lise Yeterlik ve Denklik Sınavı" düzenlemiştir. Yaklaşık 8.500 adayın katıldığı sınavda başarılı olanlara Millî Eğitim Bakanlığı onaylı denklik belgesi veya diploma verilmiş; mezun durumda olanların ülkemizdeki çeşitli üniversitelere yerleşmesi sağlanmıştır.

94. MEB Orta Öğretim Kurumları Yönetmeliği: <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/09/20130907-4.htm> (Erişim:03.07.2019)

95. Geçici Koruma Yönetmeliği: http://www.goc.gov.tr/files/files/03052014_6883.pdf (Erişim:03.07.2019)

MEB'in Suriyeli öğrenciler için 2016 yılında oldukça önemli atılımlar yaptığı görülmektedir. MEB'in ilk önemli adımı AB Delegasyonu ile 3 Mart 2016 tarihinde Türkiye'deki Sığınmacılar (Suriyeliler) için Mali İmkân (FRIT) kapsamında eğitim giderleri için 300 milyon € anlaşma imzalamak olmuştur. Ama asıl önemli adım Ağustos 2016'da gerçekleşmiş ve MEB Suriyeli çocukların eğitime erişimi konulu "yol haritası"nı belirlemiştir. Burada 2011-2015 arasındaki dönem ile karşılaştırıldığında çok ciddi bir yaklaşım farklılığı dikkat çekmektedir. MEB "yol haritası" ile yeni bir kurumsal yapı da oluşturmuş ve Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü içinde "Göç ve Acil Durum Eğitim Daire Başkanlığı"nı kurmuştur.⁹⁶ Yeni planlama ile mültecilerin eğitim alanında ulusal sistem içinde hak ve hizmetlere erişimi imkânı düzenlenmiş ve Suriyeli çocukların Türk eğitim sistemi içine entegrasyonu temel hedef olarak belirlenmiştir. Bunun doğal sonucu olarak Arapça ve Suriye müfredatına göre eğitim veren GEM'lerin de 3 yıl içinde yani 2020'ye kadar kademeli olarak kapatılmasına dair bir hedef belirlenmiştir.

Suriyeli çocuklar için de standartlara uygun, kaliteli ve aynı zamanda yerel toplumu rahatsız ve mağdur etmeyecek bir eğitim sağlayabilmek için öğretmen, derslik ve okul başta olmak üzere teknik kapasite artışını hızla sağlamak gerekmektedir. Kapasite artışı hem kayıp kuşakların azaltılması hem de yerel toplum ile Suriyeliler arasında hizmette yaşanabilecek aksaklıklar nedeniyle gerginliklerin ortaya çıkmaması için önemlidir. Ancak bunun ne kadar güç ve zaman alan bir süreç olduğu da unutulmamalıdır. Zira MEB verilerine göre Türkiye'de ortalama bir derslik 30 öğrenci, bir ilköğretim okulu 720 öğrenci kapasiteli olarak yapılandırılmakta, her 20 öğrenci için de 1 öğretmen planlanmaktadır. Bu çerçevede Türkiye'de 1 milyon 47 bin Suriyeli öğrenci için ihtiyaç son derece büyüktür. Kuşku yok ki eğitim aynı zamanda bir kapasite ve maliyet kalemidir. TÜİK'in hesaplamalarına göre Türkiye'de bir ilköğretim-ortaöğretim- lise öğrencisinin ortalama maliyeti 2017 yılında yıllık 8.111 TL olarak gerçekleşmiştir.⁹⁷ Bu rakam esas alındığında, okullandırılan 684 bini aşkın Suriyeli çocuğun bir yıllık okul maliyetinin 5.5 milyar TL yani Aralık 2019 Euro kuru ile (6.3 TL= 1 Euro) 873 milyon € olduğu görülmektedir. Sadece eğitim alanında bile okullardaki fiziki altyapıdan öğretmenine oldukça yüksek bir maliyet kaleminin söz konusu olduğu buradan da anlaşılmaktadır.

Eğitim maliyetinin bir başka önemli bölümü ise okul/derslik/öğretmen kapasitesinin artırılması için gerekli kaynaklardır. MEB'in Temmuz 2017'de yaptığı ihtiyaç analizi çalışmasında hem genel hem de il bazlı ihtiyaç ortaya konulmuştur.⁹⁸ Buradaki en çarpıcı bilgi ise, analizin yapıldığı tarihte 856 bin olarak hesaplanan okul çağındaki Suriyeli çocuklar için ihtiyacın 1.189 okul olarak belirlenmiş olması, ancak "AB Projeleri Kapsamında Yapılacak Okul" sayısının sadece ihtiyacın %15.3'üne denk gelen 183 olarak verilmesidir.⁹⁹ Bu çalışmada örneğin Şanlıurfa'daki okul çağı çocuk sayısı 142.042, ihtiyaç olan okul sayısı ise 197 olarak verilmiştir. Oysa Ekim 2018'de bu sayı 152.742'ye çıkmış, okul ihtiyacı da 212'ye çıkmıştır. Şanlıurfa'da "AB Projeleri Kapsamında Yapılacak Okul Sayısı" 14'te kalmıştır.

96. MEB: <http://www.meb.gov.tr/suriyeli-cocuklarin-egitimi-icin-yol-haritasi-belirlendi/haber/11750/tr> (Erişim:03.07.2019)

97. TÜİK: <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=27600> (Erişim: 11.07.2019)

98. T.C. Millî Eğitim Bakanlığı Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü Göç ve Acil Durum Eğitim Daire Başkanlığı Geçici Koruma Kapsamındaki Öğrencilere Yönelik Eğitim Hizmetleri, Temmuz 2017 (PPP: Slayt: 37).

99. AB Geçici Koruma Altındaki Suriyelerin Eğitim Altyapısını Desteklemek amacıyla; FRIT kapsamında 150 Milyon Avro (75 Betonarme Okul Binası), MADAD2 kapsamında 68 Milyon Avro (30 Okul Binası Prefabrik+ Betonarme) ve FRIT (Ek Fon) 45 Milyon Avro (46 Prefabrik Okul) yapılması planlanmıştır. T.C. Millî Eğitim Bakanlığı Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü Göç ve Acil Durum Eğitim Daire Başkanlığı Geçici Koruma Kapsamındaki Öğrencilere Yönelik Eğitim Hizmetleri, Temmuz 2017 (PPP-Slayt:36)

Kuşku yok ki Şanlıurfa ve diğer kentlerde AB Projeleri kapsamı dışında doğrudan MEB tarafından yapılan ya da özel sektörün yaptığı okullar ile diğer bağışçı kurumların yaptığı okullar da söz konusudur. Ancak ihtiyacın bütünüyle karşılanabilmesi için epeyce zaman gerektiği açıktır.

MEB'in Ağustos 2016'daki "yol haritası" ile Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü içinde "Göç ve Acil Durum Eğitim Daire Başkanlığı" kurulmuştur.¹⁰⁰ MEB'in Suriyeli çocuklar konusunda AB ile iş birliğinde geliştirdiği "Suriyeli Çocukların Türk Eğitim Sistemine Entegrasyonunun Desteklenmesi Projesi-PICTES" de 3 Mart 2016 anlaşması çerçevesinde 3 Ekim 2016'da başlatılmıştır. Projenin beklenen çıktıları ise "Suriyeli öğrencilerin eğitime erişiminin artırılması", "Suriyeli öğrencilere sunulan eğitimin kalitesinin artırılması" ve "Eğitim kurumlarının ve personelinin operasyonel kapasitesinin iyileştirilmesi" şeklinde tanımlanmıştır.¹⁰¹ Eğitim alanında fiziki koşullar ve öğretmenlerin-özel hizmet içi eğitimlerle güçlendirilmesi gibi- kapasite artışı gerçekleştirilmeden, sadece Suriyeli çocukların okullaştırılmasının Türk Millî Eğitim Sistemi üzerinde de olumsuz etkiler yaratması riski oldukça yüksektir. Kayıp kuşakların olmaması ama aynı zamanda Türk çocukların eğitim kalitesinin düşmemesi için yapılması gerekenler, sadece mali değil, kapasite sorunlarının varlığını da dikkate almayı gerektirmektedir.

MEB'in AB ile iş birliğinde Suriyeli öğrenciler için 2016 yılında oldukça önemli atılımlar yaptığı görülmektedir. Yapılan önemli çalışmalardan biri AB tarafından Mayıs 2017'den bu yana 66,5 milyon USD ile finanse edilen ve yoksul Suriyeli aileler bakımından son derece önemsenen "şartlı eğitim desteği"dir (ŞEY).

Şartlı Eğitim Desteği

Suriyelilere yönelik bir başka mali destek programı ise zorunlu okul çağındaki öğrencilerin okula gitmesini teşvik için kullanılmaktadır. UNICEF ile iş birliğinde 2003'ten bu yana T.C. vatandaşları için ASPB tarafından uygulanan bu sistem, normal şartlarda vatandaş olmayan çocuklara da açıktır. Ancak 2017 yılında, ASPB, Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF), MEB, Türk Kızılayı, ECHO, Norveç Hükûmeti ve diğerleri arasında kurulan bir ortaklıkla Suriyeliler ve diğer sığınmacıların dâhil edilme süreci hızlandırılmıştır. ŞEY programının ana amacı; çocukları olan yoksul ailelerin önündeki mali engelleri azaltmak ve aileleri, çocuklarını düzenli olarak okula göndermeye teşvik etmektir. ŞEY ödemeleri, okula düzenli olarak devam etmeleri şartıyla anaokulu çağından 12. sınıfa kadar (Türk Devlet Okullarında veya GEM'lerde) her çocuk için iki ayda bir yapılmaktadır. Burada kız çocuklarına daha fazla destek verilmektedir.¹⁰² Durumları uygun olan aileler hem Sosyal Uyum Yardımı (SUY) hem de Şartlı Eğitim Yardımı Programı (ŞEY) için başvurabilmektedir. UNICEF'in verdiği bilgiye göre Eylül 2019 itibari ile bu yardımdan faydalanan Suriyeli öğrenci sayısı 525 bindir.¹⁰³

100. MEB: <http://www.meb.gov.tr/suriyeli-cocuklarin-egitimi-icin-yol-haritasi-belirlendi/haber/11750/tr>

101. MEB: <https://pictes.meb.gov.tr/izleme/> (Erişim: 13.07.2019)

102. İlkokuldaki bir erkek çocuğu için 35 TL olan destek, kız çocuğu 40 TL, lisedeki bir erkek çocuğu için 50 TL olan destek kız çocuğu için 50 TL'dir. bk. UNICEF-Türkiye: [http://unicef.org.tr/files/editorfiles/ccte_brosur_TR_250817_printer\(1\).pdf](http://unicef.org.tr/files/editorfiles/ccte_brosur_TR_250817_printer(1).pdf) (Erişim: 20.10.2017)

103. UNICEF-Türkiye: Türkiye'de geçici koruma altındaki çocukların eğitimine ilişkin istatistik raporu (2020-2021) <https://www.unicef.org/turkey/media/10711/file/Ge%C3%A7ici%20koruma%20alt%C4%B1ndaki%20%C3%A7ocuklar%C4%B1n%20e%C4%9Fitim%20istatistikleri.pdf> (Erişim: 01.05.2021)

d. Türk Yüksek Öğretim Sistemi İçinde Suriyeliler

Bir bölümü ülkesinde yüksek öğrenimini yarıda bırakarak gelenler, bir bölümü ise Türkiye’de ilköğretim ve lise eğitimi aldıktan sonra Yabancı Öğrenci Sınavlarını ve dil sınavlarını başararak üniversitelere giren Suriyeli öğrenci sayısı sürekli olarak artış göstermektedir.¹⁰⁴ Türkiye’deki 121 devlet ve 57 vakıf (özel) üniversitesinde öğrenim gören Suriyeli öğrencisi sayısı 2016-2017 akademik yılında 14.747, 2017-2018 akademik yılında 20.701, 2018-2019 akademik yılında 27.606’ya, 2019-2020 akademik yılında ise 37.236’ya çıkmıştır. 2019-2020 akademik yılında Suriyeli öğrencilerin 23.823’ü erkek (%63,97), 13.413’ü (%36,02) ise kadınlardan oluşmaktadır.¹⁰⁵ Suriyeli öğrenciler, Türkiye’de yaklaşık 185 bin civarında olan uluslararası öğrenciler arasında da %20 ile son iki yılda sayısal büyüklük olarak ilk sırada yer almaktadırlar. 2017-2018 verilerine göre aralarında 410 doktora, 1.650 yüksek lisans öğrencisi bulunan Suriyeliler, 2020 yılı itibarıyla devlet üniversitelerinden her türlü harçlardan muaf olarak öğrenimlerine devam etmektedirler. Suriyeli öğrenciler için başta Yurt dışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı (YTB) olmak üzere pek çok ulusal ve uluslararası kurum burslar sağlamaktadır. Bunun içinde özellikle AB desteği, DAFI, HOPES ve SPARK burslarının önemli yeri bulunduğu bilinmektedir. Ancak yapılan araştırmalara göre Suriyeli üniversite öğrencileri içinde burs alanların oranı %15’ler civarında görünmektedir.

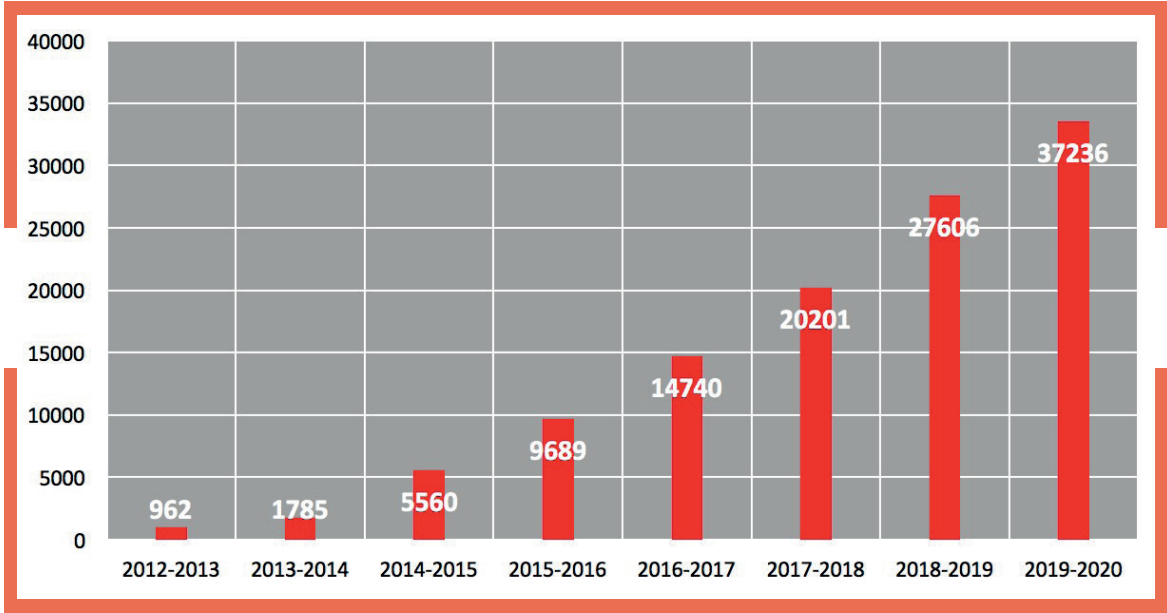
Suriyelilerin Türk üniversitelerinde her geçen gün daha yüksek sayılarla öğrenim görmesi konusunda Türk devletinin ve ilgili kurumlar olan MEB ve YÖK’ün özel çaba sarf ettiği bilinmektedir. Burada 4 temel amacın ortaya çıktığı bilinmektedir:

1. Savaş ortamının yıkıcılığından kaçan, bir bölümü üniversite eğitimi yarıda bırakan bir bölümü ise Türkiye’de okuyarak üniversiteye girme hakkına sahip olan Suriyeli gençlerin onurlu ve gelecek perspektifleri olan bir hayata kavuşmaları, kayıp kuşakların engellenmesi, insan sermayesinin geliştirilmesi
2. Suriyeli üniversite öğrencilerinin Türkiye’de bulunan ve kalıcılık eğilimleri her geçen gün güçlenen 3.6 milyonu aşan Suriyeli ile Türk toplumu arasında sosyal köprüler oluşturması, böylece bir arada huzur içinde yaşama kültürünün önemli aktörleri hâline gelmesi
3. Türkiye’ye katkı sunmaları
4. Ülkelerine dönmeleri hâlinde, yeni Suriye’nin inşasında özel rol üstlenmeleri

104. M.M.Erdoğan, A.Erdoğan, B.Yavçan, T.H.Mohamad (2019) Elite-Dialogue-II: “Elite Dialogue-II: Suriyeli Akademisyenler ve Lisansüstü Öğrenciler Aracılığıyla Türkiye’de Bulunan Suriyeli Sığınmacılar ile Diyalog Projesi”, TAGU-TMK.

105. Türkiye’de 2019-2020 akademik yılında 185 bin uluslararası öğrenci bulunmaktadır. Bunların 119 bini erkek (%65), 65 bini (%35) ise kadındır. Yükseköğretim Kurulu-YÖK: <https://istatistik.yok.gov.tr/> (Erişim: 01.05.2021)

SB-2020-GRAFİK 18: Yüksek Öğretimde Suriyeliler

Kaynak: YÖK: <https://istatistik.yok.gov.tr/> YÖK tarafından yayımlanan yıllık sayılar tablolaştırılmıştır.

Türkiye'nin bu konuda ortaya koyduğu çabada uluslararası kurumların, özellikle de mali destek bakımından önemli bir rolü olduğu ifade edilmelidir. Ancak bu rolün daha güçlendirilmesi ve sürdürülebilir kılınması da son derece önemlidir. Kayıp kuşakların engellenmesi, insan sermayesinin geliştirilmesi herkes için ortak yüce bir değer olarak savunulmalıdır.

e. Türkçe Dil Öğrenimi ve Meslek Kursları

Türkçe dil eğitimi Suriyeliler özelinde çok önemli bir başlık hâline gelmiştir. Türkiye ilk kez bu sayıda "yabancı" için Türkçe eğitim modülleri geliştirmek durumunda kalmıştır. MEB 2017 yılında "yabancılar için Türkçe" eğitimi vermek üzere 5.468 Türkçe eğitim personeli ve 491 Rehberlik ve Psikolojik danışman ile toplamda 5.959 geçici süreli eğitici (Eğitim Personeli) alımı yapmış ve bu eğiticilere de iki hafta süreyle özel eğitim verilmiştir. Suriyeli öğrencilere Yunus Emre Enstitüsünün geliştirdiği ve 925.000 adet basılan "Türkçe Öğretim" başlıklı bir eğitim seti dağıtılmıştır.

Türkçe eğitimi için Halk Eğitim Merkezlerinde de Türkçe dersleri için yaş gruplarına özel "Yabancılar için Türkçe Öğretimi" modülleri hazırlanmıştır. "Yabancılar için Türkçe Öğretimi" kurslarında Bakanlığın geliştirdiği "Yabancılar için Türkçe Öğretimi Modülleri" 6-12, 13-17 yaş gruplarına ve yetişkinlere yönelik olarak düzenlenmiş; A1, A2 ve B1 seviyelerinde uygulanmıştır. 2014-2020 arasında Türkçe kurslarına 496.739 Suriyeli kursiyer katılmıştır. Bu kursiyerlerin 203.414'ü (%40,95) Erkek, 293.325 (%59,05) kadındır.

Stratejik hedeflerinden biri Suriyelilerin halk eğitim merkezleri üzerinden yürütülen kurslara katılım oranlarının artırılması olan Millî Eğitim Bakanlığı Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğünün verilerinin de gösterdiği üzere, Türkiye'deki Suriyeliler için hem Türkçe dil eğitimi hem de meslek eğitimi

konusunda önemli bir çaba ortaya konulmaktadır. Bakanlık tarafından farklı yaş grupları dikkate alınarak hazırlanan Türkçe ve diğer kurslara 2014-2020 yılları arasında katılan Suriyeli sayısı 1.806.529 kişiye ulaşmıştır.

3. Türkiye'deki Suriyeliler ve Geçim Kaynakları¹⁰⁶

Bütün kitlesel insani hareketlerin en hassas konularından biri yaşam kaynakları ve istihdam başta olmak üzere çalışma alanıdır. Yerel toplum, sonradan gelen ve çok büyük ihtimalle “ucuz işçi” olarak çalışacak olan göçmen-mülteci-sığınmacı olanların işlerini ellerinden alacaklarından endişe eder. Bu haksız bir endişe de değildir. Hele işsizliğin yüksek olduğu durumlarda, yerel halkta “yeni gelenlere” yönelik endişe daha da artar. Suriyelilerin 2011’de Türkiye’ye gelmesi sonrasında Türk toplumu da bu “endişe” ile karşı karşıya kaldı. Birkaç sene içinde nüfusunun %5’ini aşan sayıda sığınmacı alan Türkiye’de doğal olarak istihdam konusu gündeme geldi. 2015 yılında hazırlanan ve Türk iş dünyasının konuyla ilgili görüşlerine yer verilen TISK raporunda¹⁰⁷, sadece işini ucuz iş gücü arzı nedeniyle kaybetme riski nedeni ile rahatsızlık duyan emekçiler değil, aynı zamanda kayıt dışı ekonomi nedeni ile ortaya çıkacak olumsuzluklara dikkat çeken işverenlerin de kaygılı olduğu gözlenmişti. Kurumsal şirketler, ucuz işçilik ve kayıt dışı ile rekabet etmenin güçlüklerini dile getirmişler hatta sırf bunun için Suriyelilere çalışma haklarının verilmesinin daha doğru olacağını ifade etmişlerdi. Burada kurumsal olan ve kayıt dışı insan çalıştırması mümkün olmayan şirketler ile kurumsal olmayan ve kısmen ya da bütün olarak kayıt dışı faaliyetlerde bulunan ticari yapılar arasında ciddi bir ayrışma yaşandığı açıktır. İkinci önemli ayrışma ise daha çok sınıfsal olmakla birlikte niteliksiz ya da çok az nitelik gerektiren iş alanlarında ortaya çıkan bir duruma işaret etmektedir.

Türkiye’ye Nisan 2011’de gelmeye başlayan Suriyelilerin çalışmaları hususu 2013’ten itibaren artan bir öneme sahip olmuştur. 2013’e kadar genelde kamplarda yaşayan ve sayıları nispeten az olan Suriyeliler için acil durum yönetiminin mantığı ile temel ihtiyaçları Türk devleti tarafından karşılanmıştır. Ancak Suriyelilerin sayılarının artması ve kamp dışı yaşayan Suriyeli sayısının hızlı artışı nedeni ile 2013 sonundan itibaren başka bir evreye geçilmiştir. Suriyelilerin kamp dışı alanlarda, kent merkezlerinde yaşamaya başlamasıyla birlikte ekonomik faaliyetlerin içinde yer almaları süreci bir planlama ile değil, kendiliğinden başlamıştır.

Türkiye’deki Suriyelilerin kamplar dışında yaşaması konusunda merkezî bir planlama yapılmamış, Suriyeliler de öncelikle tanıdıklarının olduğu ve çalışabilecekleri, günlük hayatlarını idame ettirebilecekleri yerlere yerleşmeyi tercih etmişlerdir.

a. Çalışma Hakkının Düzenlenmesi

Türkiye’de geçici koruma altında bulunan Suriyelilerin çalışmalarına imkân sağlayan düzenleme YUKK Kanunu’nun 91. Maddesi’nde düzenlenen “Geçici Koruma Yönetmeliği”nin, 29. maddesi’ne dayanılarak “Geçici Koruma Sağlanan Yabancıların Çalışma İzinlerine Dair Yönetmelik” ile 15 Ocak

106. Bu bölümdeki bilgiler için M.M.Erdoğan tarafından 2019’da yazılan ve SB-2019’da da yararlanılan çalışma için bk. M.M.Erdoğan –M.Çorabatır (2019) “Suriyeli Mülteci Nüfusunun Demografik Gelişimi, Türkiye’deki Eğitim, İstihdam Ve Belediye Hizmetlerine Yakın Gelecekte Olası Etkileri”, GIZ, Quadra Programı.

107. M.M.Erdoğan ve C.Ünver [2015] Perspectives, Expectations and Suggestions of the Turkish Business Sector on Syrians in Turkey, TISK.

2016'da yürürlüğe girmiştir. Düzenlemeye göre, geçici koruma altındaki Suriyelilerin çalışmaları şu koşul ve imkânlarla düzenlenmiştir:

1. Süre Şartı: Türkiye'de en az 6 ay geçici koruma statüsünde olmak
2. Yer Şartı: İstisnai izin verilenler dışında sadece kayıt olunan yerde çalışma
3. Kota Şartı: Bir iş yerinde çalışan vatandaş sayısının %10'undan fazla çalışmama (Eğer işverenin verdiği iş ilanına 4 hafta içinde vatandaşlar ilgi göstermez ise kota aşılabilmektedir.)
4. İşveren Şartı: Çalışma izni başvuruları, geçici koruma sağlanan yabancıları çalıştıracak işveren tarafından yapılır.
5. Ücret Şartı: Asgari ücretin altında ücret ödenemez.
6. İŞKUR: İŞKUR tarafından aktif iş gücü hizmetleri kapsamında düzenlenen kurs ve programlara katılabilir ve bu kapsamda bir iş yerinde mesleki eğitim ve işbaşı eğitimi görebilirler.
7. Muafiyet: Mevsimlik tarım veya hayvancılık işlerinde çalışacaklar için valiliklere başvuru yapılması ile çalışma izni muafiyeti sağlanmaktadır.
8. Sınırlama: Kanunlarda yalnızca Türk vatandaşları tarafından icrasına izin verilen iş ve meslekler için Suriyeliler başvuramaz.

Türkiye'deki Suriyelilerin ekonomik faaliyetleri ve uyumu bakımından son derece önemli olan ve Suriyelilerin resmî olarak çalışmasına imkân sağlayan bu adım, kayıt dışı çalışan Suriyelilerin kayıtlı hâle gelmesi bakımından sınırlı katkıda bulunmuştur. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının "Yabancıların Çalışma İzinleri" başlıklı raporunda 2018 için Suriye Arap Cumhuriyeti vatandaşlarına verilen çalışma izni sayısı 31.526'sı erkek, 3.047'si kadın olmak üzere toplamda 34.573 olarak açıklanmıştır.¹⁰⁸ Bakanlığın 2019 verilerinde ise yabancılara verilen toplam 145.232 çalışma izni içinde Suriye Arap Cumhuriyeti vatandaşlarına verilen çalışma izni sayısı 63.789 olarak ifade edilmektedir. Ancak Türkiye'de ikamet müsaadesi ile yaşayan yaklaşık 95 bin Suriyeli olduğu da bilinmektedir. Verilen çalışma izinleri içinde Geçici Koruma Altında olan ile ikamet ile Türkiye'de bulunan Suriyeliler ayırımına dair bir ayırım yapılmadığından, geçici koruma altındakilere verilen çalışma izni sayısı tam olarak anlaşılammamaktadır. UNHCR'in iki ayrı çalışmasında daha yüksek sayılardan söz edilmektedir. Ağustos 2019'daki bir belgede Türkiye'nin 80 bin çalışma izni verdiği,¹⁰⁹ 2020 tarihli diğer bir belgede ise 132.497 çalışma izni verildiği ifade edilmektedir.¹¹⁰ Ancak bu sayılar, Bakanlık tarafından verilen sayılarla eşleşmemektedir. Bu farklılığın aynı kişilerin yıllık yenilenen izinlerinden kaynaklı bir tekrarla ilişkili olması mümkündür.

108. T.C. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı: Yabancıların Çalışma İzinleri Work Permits of Foreigners <https://www.csgb.gov.tr/media/31746/yabanciizin2018.pdf> ve <https://www.csgb.gov.tr/media/63117/yabanciizin2019.pdf> (Erişim: 10.04.2021). Bakanlık tarafından Suriye Arap Cumhuriyeti vatandaşları için verilen çalışma izni sayıları 15 Kasım 2018'de 32.199, 31 Mart 2019'da ise 31.185 olarak verilmişti. UNHCR tarafından yayınlanan 3RP-Regional Strategic Overview-2020-2021 çalışmasında ise (12. Sayfa) Türkiye'nin Suriyelilere verdiği çalışma izni sayısı 132.497 olarak verilmektedir. Bu çalışmada T.C. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın açıkladığı Çalışma İstatistikleri belgesindeki 34.573 sayısı esas alınmıştır.

109. Update: Durable Solutions for Syrian Refugees (July-August 2019) <https://data2.unhcr.org/en/documents/download/70892>

110. UNHCR- 3RP Regional Strategic Overview (2020) <https://data2.unhcr.org/en/documents/download/73116> (Erişim: 02.05.2020)

Türkiye'deki Suriyelilerin büyük bölümü inşaat, üretim ve hizmet sektöründe çalışmaktadırlar. Dikkat çekici biçimde Suriyelilerin tarım ve hayvancılık alanında daha az aktif oldukları gözlenmektedir. Bu konuda AB'nin de politikalarına uyumlu biçimde ve AB'den destek alınarak bazı teşvik politikalarının istihdama ve sosyal uyuma katkı sağlayabileceği beklenebilir.¹¹¹

b. Sosyal Uyum Yardımı Programı (SUY/ESSN)

Suriyelilerin bir bölümü için mali destek programları Türkiye ile AB arasında 18 Mart 2016 mutabakatı ile AB'nin 4 sene boyunca Türkiye'deki sığınmacılar için sağlamayı taahhüt ettiği (3+3 milyar €) kaynak ile başlamıştır. Bu destek içinde ayrılan kaynak ile "Türkiye'deki Mülteciler için Mali Yardım Programı" çerçevesinde Sosyal Uyum Yardımı (SUY) (The Emergency Social Safety Net-ESSN) adındaki bir program ile yürütülmektedir. Dünyanın en büyük nakit para destek (cash transfer) programına dönüşen SUY, 2016 sonundan itibaren Suriyeli ve diğer mültecilerin bir bölümü için nispeten düzenli bir mali kaynağa dönüşmüştür.¹¹² Kişi başına ayda 120 TL (13 €¹¹³) destek sağlanan SUY Programı, Türkiye'de uluslararası koruma/geçici koruma alanında, kamp dışında yaşayan yabancı uyruklu kişilerin temel ihtiyaçlarını onurlu bir şekilde karşılamalarını sağlamak üzere tasarlanmıştır. Nisan 2021'de 155 TL'ye (16 €) yükseltilen SUY kapsamında ayrıca aile bazlı olarak üç ayda bir kez olmak üzere ilave bir mali destek sağlanmaktadır. Yardım, "muhtaçlık durumunun"¹¹⁴ değerlendirilmesi yapıldıktan sonra, KIZILAYKART aracılığı ile verilmektedir. Genel olarak "Kızılay Kart" şeklinde bilinen SUY destek programı AB Sivil Koruma ve İnsani Yardım Bürosu (ECHO) tarafından finanse edilmektedir. Program T.C. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı¹¹⁵, Türk Kızılayı ve Uluslararası Kızıllaç ve Kızılay Dernekleri Federasyonu (IFRC) tarafından uygulanmakta, İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü ve İçişleri Bakanlığı Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü ise destekleyici kurumlar olarak görev almaktadır.¹¹⁶

111. Bu konuda önemli bir çalışma için bk. Kemal Kirişçi (February 2020) How the EU can use agricultural trade to promote self-reliance for Syrian refugees in Turkey, TENT Foundation. (<https://www.tent.org/resources/self-reliance-for-syrian-refugees/> Erişim: 01.04.2021)

112. AB Türkiye Delegasyonu: <https://www.avrupa.info.tr/turkiyedeki-multeci-krizine-avrupa-birliginin-mudahalesi-710> (Erişim: 12.12.2019)

113. 31 Aralık 2020 tarihindeki Avro kuru 9.1 TL'dir.

114. 4 veya daha fazla çocuğu olan aileler, çok sayıda "bağımlı" bireyi olan aileler (her bir sağlıklı yetişkin başına en az 1,5 bağımlı birey), hanede başka bir yetişkinin olmadığı ve 18 yaşından küçük en az 1 çocuğun olduğu yalnız ebeveynler, bir veya daha fazla engellinin olduğu aileler, engellilik oranı %40 üzerinde olanlar, tek başına yaşayan kadınlar, ailede başka yetişkinin olmadığı 60 yaş üstü yaşlı kimseler "muhtaç kişiler olarak tespit edilmektedir. Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları tarafından takdir hakkı kullanılarak sisteme dâhil olanlar da bulunmaktadır. Ancak bunların sayısı Aralık 2019 itibarı ile 28.312 oranı ise %1.7'dir.

115. 21 Nisan 2021'de Resmî Gazete'de yayımlanan karara göre Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ikiye ayrıldı, yerine Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ile Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı kuruldu. Bu iki bakanlığı da ilgilendiren SUY konusunda bundan sonraki süreçte nasıl bir görev paylaşımı yapılacağı Nisan 2021 itibarı ile belirsizdir.

116. SUY Programının ilk uygulama döneminde (2016-2019) uygulayıcılar arasında BM Dünya Gıda Programı (WFP), destekleyicileri arasında ise başlangıçta Başbakanlık, ardından İçişleri Bakanlığının bir kurumu olan AFAD yer almaktaydı.

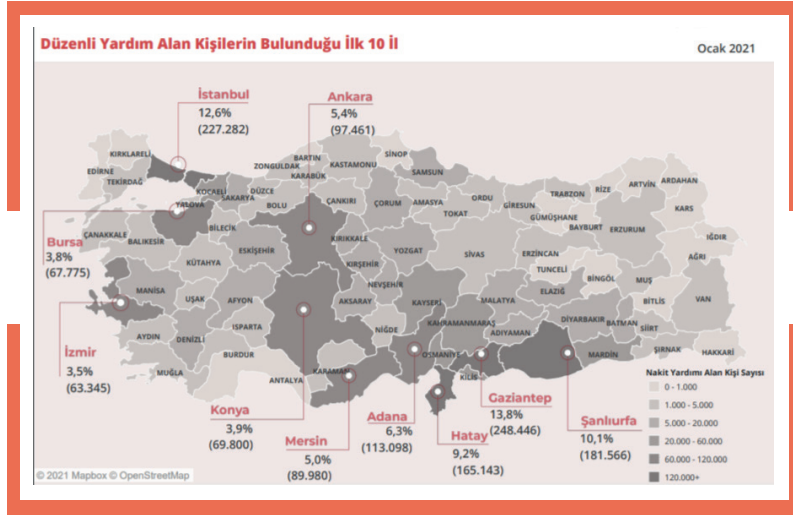
SB-2020-GRAFİK 19: SUY Yardım Programı Kurumsal Yapısı (2020)

Aralık 2016-Aralık 2020 arasında AB tarafından sağlanan 1 milyar avronun üzerinde (yaklaşık 9.4 milyar TL) finansman sayesinde SUY programı Türkiye’de toplamda 321.151 hanedeki 1.817.031 uluslararası ve geçici koruma altında kişiye destek sağlanmıştır. Bunun %89.6’sı yani 1.610.859’u (yaklaşık 285 bin hane) Suriyelidir. Ocak 2021 itibari ile SUY yardımlarından faydalanan Iraklı sayısı 110 bin (%6,7), Afganistanlı sayısı 63 bin (%3,2), İranlı sayısı ise 3.556 (%0,2) olarak gerçekleşmiştir. Sığınmacılar için bu kaynak özellikle kentsel alanlarda yaşayan, temel ihtiyaçları ve gıda gereksinimlerinin yanında kira, elektrik, su, ulaşım vb. giderleri ödemek zorunda olan aileler için yeterli olmasa da son derece önemlidir.

SUY yardımları geçici koruma altındaki Suriyelilerin 1.6 milyonu yani %44,2’si, uluslararası koruma altındaki diğer ülke vatandaşlarının 176 bini yani yaklaşık %50’si için önemli bir düzenli kaynağa dönüşmüştür. Ancak geride kalan 2.3 milyonu aşkın geçici koruma ve uluslararası koruma altındakilerin bundan yararlanamadığı, ayrıca ayda 120 TL paranın özellikle kent yaşamında oldukça sembolik kaldığı da unutulmamalıdır.¹¹⁷ Bu durum Suriyelilerin ve diğer uluslararası koruma altındakilerin yaşamlarını sürdürebilmek için çalışmalarını zorunlu kılmaktadır. Üstelik SUY yardımlarının Aralık 2016’da başladığı ve 2018 başında 1.1 milyona, 2019 başında 1.5 milyona, Aralık 2019’da ise 1.7 milyona, 2020’de ise 1.8 milyona ulaştığı dikkate alındığında, Nisan 2011’den itibaren Türkiye’ye gelmeye başlayan Suriyelilerin mali destek ihtiyaçlarının kendi çalışmaları ile karşılandığı daha iyi anlaşılmaktadır.

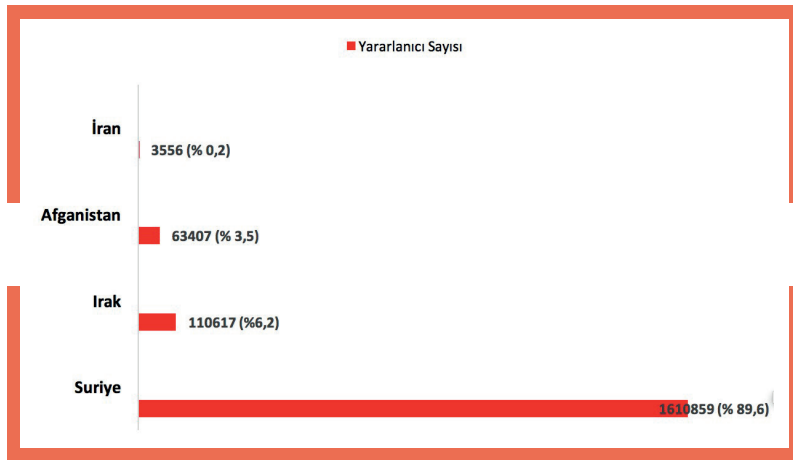
SB-2020-GRAFİK 20: Düzenli SUY Yardımlarının İllere Göre Dağılımı

Kaynak: Kızılay, <http://kizilaykart-suy.org/TR/hakkinda.html> (1 Şubat 2021)

SUY programının önemli bir katkısının da yoğun biçimde sığınmacıya ev sahipliği yapan kentler için dolaylı bir nakit akışı sağlamasıdır. Bu durum yerel ekonominin güçlenmesinde, dış kaynak ile desteklenmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Örneğin kişi başına 120 TL ödemeler dikkate alındığında Gaziantep'te 252 bin sığınmacı için ödenen paranın bu kente ayda 30, yılda ise 363 milyon TL; Şanlıurfa'da 179 bin sığınmacı için ödenen paranın ayda 21, yılda 258 milyon; Hatay'a ise 167 bin kişi için ödenen paranın ise ayda 20 yılda 241 milyon TL kaynak girişine imkân sağladığı görülmektedir. Bu da SUY desteğinin sadece doğrudan yararlanıcı sığınmacılar için değil, sınırlı ölçüde de olsa aynı zamanda yerel ekonomi için de değerli bir kaynak aktarımı olduğunu göstermektedir.

SB-2020-GRAFİK 21: SUY Yardımlarının Uyruklara Göre Dağılımı (İlk 4 Uyruk)

Kaynak: Kızılay, <http://kizilaykart-suy.org/TR/hakkinda.html> (1 Şubat 2021)

c. Kayıt Dışı Ekonomi ve Suriyeliler

Türkiye’de kamplar dışında kalan Suriyelilerin çalışmaksızın hayatlarını idame ettirme imkânına sahip olmaları neredeyse imkânsızdır. 2016 sonundan itibaren başlayan kişi başına aylık 120 TL destek içeren SUY programından yararlanan ve sayıları 2020’de 1 milyon 610 bine çıkan Suriyelinin de büyük ölçüde çalıştığı bilinmektedir. Bu konuda resmî bir veriye ulaşmak, konunun doğası gereği mümkün değildir. Ancak burada, kayıt dışı ekonominin Suriyelilerin kendi ayakları üzerinde durabilmeleri bakımından önemli bir imkân ve alan yarattığı anlaşılmaktadır. Kayıt dışılık¹¹⁸ kabul edilebilir ve sürdürülebilir olmasa da Türkiye gibi son derece yüksek bir işsizlik oranı olan ülkede Suriyelilere düzenli iş yaratmanın kısa-orta vadede neredeyse imkânsız olduğu söylenebilir. Bu durumun Türkiye’de Suriyelilere yönelik “kırılgan” olsa da hâlâ oldukça yüksek seviyede seyreden toplumsal kabulü kolaylaştıran bir husus olduğu değerlendirilebilir.¹¹⁹ Türkiye’de Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK) verilerine göre, 2020’de aktif çalışan T.C. vatandaşlarının %30,59’u herhangi bir sosyal güvenlik kuruluşuna bağlı olmadan çalışmaktadır. Kayıt dışılık tarım sektöründe %83,46 olarak tespit edilmiştir.¹²⁰ Yani Türkiye’nin toplam 30 milyon civarında olan 15 yaş üstü “iş gücü” içinde 7-9 milyon civarında T.C. vatandaşı hâlâ “kayıt dışı” çalışmaktadır. İşte bu geniş kayıt dışı ekonomi Suriyeliler için çalışma imkânı yaratmıştır. Suriyeliler Barometresi gibi kapsamlı saha çalışmalarında Suriyeliler içinde %30-40 arasındaki bir grubun çalıştıklarını ifade ettikleri görülmektedir. Bu durumda 3.6 milyon Suriyelinin içinde en az 1 milyonunun, %40 dikkate alınırsa 1.4 milyonunun Türkiye’de çalıştığı varsayılabilir. Araştırmalarda kamplarda yaşayanların bile %30’dan fazlasının çalıştığını beyan ettiği görülmektedir. Ayrıca unutmamak gerekir ki yaklaşık 630 bin-Suriyeli hanenin her birinde sadece 1 kişi çalışıyor olsa bile sayı 630 bini aşmaktadır. Özellikle ücretlerin genelde düşük olması, bir ailenin -özellikle de kentsel alanlarda- tek bir kişinin çalışması ile geçinemeyeceğini de ortaya koymaktadır. Bu bakımdan Türkiye’de kayıt dışı da olsa çalışan Suriyelilerin sayısının en az 1.3 milyon civarında olduğu tahmin edilebilir.

Türk ekonomisinin önemli yapısal sorunlarında biri olan kayıt dışılığın, Suriyeliler ile biraz daha büyüdüğü söylenebilir. Bunun çok ciddi bir emek sömürsüne yol açtığı açıktır ve hem çalışan hakları hem de ülke ekonomisi bakımından sürdürülebilir bir durum olmadığı kesindir. Ancak kayıt dışı ekonomik alan hem Suriyelilerin kendi ayakları üzerinde durmalarına imkân sağlamış hem de Türkiye’deki işsizlik rakamlarının Suriyelilerden dolayı artmasını da sınırlamıştır. Her ne kadar Türkiye’de işsizlik rakamları 2020’de-%13.2’ye, istihdam bekleyen T.C. vatandaşlarının sayısı 4.5 milyona çıkmış olsa da bu dramatik yükselişin -bazı sınır illerindeki istisnalar dışında- Suriyelilerden kaynaklandığını söylemek gerçekçi olmayacaktır. Bunun sebebi de Suriyelilerin 7-9 milyondan fazla T.C. vatandaşının zaten içinde yer aldığı kayıt dışı ekonomi içinde kendilerine yer bulmuş olmalarıdır.

118. Fuat OĞUZ vd. (2020) Kayıtlı İstihdama Geçiş Programı Birinci Faz Etki Analizi Çalışması, Uluslararası Çalışma Örgütü – Ankara. (https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---europe/---ro-geneva/---ilo-ankara/documents/publication/wcms_764195.pdf) (Erişim: 05.01.2021)

119. M.M.Erdoğan (2018), Suriyeliler Barometresi: Suriyelilerle Uyum İçinde Yaşamın Çerçevesi, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul

120. SGK Kayıt Dışı İstihdam Oranı (http://www.sgk.gov.tr/wps/portal/sgk/tr/calisan/kayitdisi_istihdam/kayitdisi_istihdam_oranlari/kayitdisi_istihdam_orani) (Erişim: 07.07.2019)

TÜİK Ocak 2021 verilerine göre¹²¹ Türkiye’de T.C. vatandaşlarının işgücüne katılma oranı erkeklerde %74,6, kadınlarda ise %35 olmak üzere toplamda %54,9 olarak gerçekleşmiştir. Suriyelilerde işgücüne katılımının, kadınların daha az çalışıyor olması, dil ve farklı çalışma kültürü engeli, geçicilik duygusu gibi nedenlerle T.C. vatandaşlarından daha düşük olması beklenebilir. Ancak yapılan bütün projeksiyonlar Türkiye’de 1 ila 1.3 milyon civarındaki Suriyeli’nin kayıt dışı çalışarak da kendi ayakları üzerinde durmayı başardığını, devletten mali destek ihtiyaçlarının azaldığını ve Türk ekonomisine katkıda bulunduğunu göstermektedir.

d. Girişimcilik

Türkiye’deki Suriyelilerin ekonomik uyum ve katkısında kuşku yok ki Suriyeli girişimcilerin de önemli rolü bulunmaktadır. Suriyeliler Türkiye’de kendi işlerini Türk Ticaret Kanunu’na uygun olarak kurabilmektedirler.¹²² Türkiye’de resmi olarak kayıtlı olan işletmelerde, işletme sahibi resmen çalışma izni için başvurabilmektedir. Suriyeliler tarafından Türkiye’de kurulan işletmelerin %55’inden fazlası 5 kişiden az kişinin çalıştığı “mikro” ölçekli işletmelerdir. Bu bağlamda bir bölümü sadece kendini finanse eden mikro düzeydeki iş yerlerinden de oluşsa hâlen Türkiye’de Suriyelilerin kurdukları şirket sayıları önemli bir artış eğilimindedir. 2017 ve 2018’de Türkiye’de kurulan en fazla yabancı şirket Suriyelilere aittir. Ticaret Bakanlığı tarafından yapılan açıklamaya göre 26 Şubat 2019 tarihi itibarıyla en az bir ortağı Suriye uyruklu olan şirket sayısının 15 bin 159 olduğunu belirtilmiştir.¹²³ Kayıt dışı açılan firmalarla birlikte sayının daha yüksek olduğu tahmin edilmektedir. Kurulan şirketlerin başında; toptan ticaret, gayrimenkul ve inşaat sektörleri gelmektedir. Suriyeli şirketlerin %55’inden fazlasının başta Suriye olmak üzere bölge ülkelerine ihracat yapmak üzere çalışmalarını dikkat çekicidir. UNHCR’in verdiği bilgilere göre 2018 sonunda Suriyelilerin Türkiye’deki girişimcilik sermayeleri 400 milyon USD’yi bulmuştur.¹²⁴

e. Covid-19 Pandemisi

11 Mart 2020’de Dünya Sağlık Örgütü (WHO) tarafından ilan edilen Covid-19 Pandemisi, dünyadaki ve Türkiye’deki mültecilerin yaşamlarını pek çok alanda daha da fazla olumsuz etkilemiştir. Kamuyu ile paylaşılan veriler olmamakla birlikte, sağlık alanında Suriyelilerin sorundan Türk toplumunun ortalamasına yakın ve hatta -biraz da genç nüfus yapısının avantajı ile- daha az etkilendiği tahmin edilmektedir. Ancak asıl büyük sorun iş kayıplarında ve eğitim alanında yaşanmıştır. Suriyelilerin genel olarak güvencesiz ve gündelik işlerde çalışması nedeni ile pek çok mülteci işini kaybetmiş, kayıt dışı ekonomi içinde oldukları için devletin kısıtlı da olsa rutin mali desteklerinden de yararlanamamışlardır. İlgili bölümde de analiz edildiği üzere SB-2020 araştırması Suriyeliler içinde 2020 yılında işini kaybedenlerin sayısının çok yüksek seviyede olduğunu ortaya koymaktadır. Her üç çalışan Suriyeliden 1’i pandemi sürecinde işini kaybetmiş, aylık maaşla çalışanların sayıları düşmüş, gündelik işler artmıştır.

121. TÜİK: <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Isgucu-Istatistikleri-2020-37484> (Erişim: 01.05.2021)

122. TEPAV’ın yaptığı araştırmada Suriyeliler tarafından kurulan 15 bini aşkın şirketin en az 44 bin Suriyeliliye istihdam yarattığı ifade edilmiştir. bk. https://www.tepav.org.tr/upload/files/1533018887-4.TEPAV_Suriye_Sermayeli_Sirketler_Bulteni__Haziran_2018.pdf (Erişim: 16.09.2019) , ayrıca: Hürriyet Gazetesi (06.09.2019): “Patron da çalışan da Suriyeli... Suriyelilerin kurduğu veya ortak olduğu 15 bin şirkette 44 bin Suriyeli çalışıyor.” <http://www.hurriyet.com.tr/ekonomi/patron-da-calisan-da-suriyeli-41322721> (Erişim: 16.09.2019)

123. CNN-TÜRK: <https://www.cnnturk.com/ekonomi/bakan-peckan-15-bin-159-suriyeli-sirket-var> (Erişim: 16.11.2019)

124. UNHCR- Update: Durable Solutions for Syrian Refugees: <https://data2.unhcr.org/en/documents/download/70892> (Erişim: 02.05.2020)

SURİYELİLER BAROMETRESİ
2020

GEREKÇESİ VE
ARAŞTIRMA
KÜNYESİ

3

I. SURIYELİLER BAROMETRESİ-2020 GEREKÇESİ VE ARAŞTIRMA KÜNYESİ

SURIYELİLER BAROMETRESİ (SB) çalışması, geçici koruma altındaki Suriyeliler ve Türk toplumu ile eş zamanlı ve düzenli yapılan bir araştırma olarak yapılandırılmıştır. Alanında en kapsamlı çalışma olan ve temsili örneklem üzerinden kapsamlı kamuoyu araştırmasına ilave olarak odak grup görüşmeleri üzerinden gerçekleştirilen SB çalışması, 2014'teki "Türkiye'deki Suriyeliler: Toplumsal Kabul ve Uyum", 2017 ve 2019'daki "Suriyeliler Barometresi: Suriyelilerle Uyum İçinde Yaşamın Çerçevesi" çalışmaları ile devamlık göstermektedir. SB, politik tartışma alanının mümkün olduğunca dışında kalarak, Suriyeliler ile Türk toplumu arasında sosyal alanda yaşananlara dikkat çekmeye, karşılıklı algıları tespit etmeye, daha da önemlisi algılardaki değişimi/gelişimi ölçmeye çalışmaktadır. Yine bu bağlamda ortak yaşam durumu, öngörüler, beklentiler, sorunlar, endişeler, iş birlikleri ve sosyal uyum süreçleri bir araştırmanın sınırlılıklarının farkında olarak ortaya konulmaya çalışılmaktadır. Kuşku yok ki burada yapılan değerlendirmelerde esas alınan kapsamlı anket çalışması ve odak grup görüşmelerinin bulguları genele teşmil edilemez. Başka bir ifade ile burada her ne kadar değerlendirmeler "Türk toplumu" ya da "Türkiye'deki Suriyelilerin görüşü" olarak verilmiş olsa da her iki toplumsal grubun da homojen sosyal gruplar olmadığı, bu görüşlerin odak grup ve anket katılımcılarına ait olduğu; yapılan tespitlerin "mutlak gerçeklik" olarak değil, araştırmaya katılan kişilerin görüşlerinden hareketle ifade edildiği, ancak bu sınırlılıklar içinde referans edilen toplumlarla ilişkilendirilebileceği unutulmamalıdır. Bu çalışmada akademik çerçevede mümkün olan en gerçek fotoğraf çekilmeye çalışılmakta; bunun için de araştırmanın metodolojisi, saha uygulaması ve analizleri titizlikle yapılmaktadır. Ancak bunlara rağmen ortaya çıkan çalışmanın temelde bir saha araştırmasının ürünü olduğu ve sınırlılıkları olduğu açıktır.

Temel amacı "uyum içinde birlikte yaşama dair bir çerçeve" sunmak olan SB'nin her yıl bir kez olmak üzere tekrarlanması planlanmaktadır. Araştırmanın hem konu ile ilgili çalışan kamu kurumlarına, araştırmacılara, akademisyenlere, sivil toplum örgütlerine, uluslararası kurumlara ve diğer ilgililere sağlıklı-düzenli veriler sağlaması hem de veri temelli politikalar için kaynak olması beklenmektedir.

Kitlesel insani hareketlilikler toplumlarda kaygılar yaratır. Özellikle de mülteciler konusu, dünyanın her yerinde göçmenlerden daha fazla kaygı yaratan bir sorun alanı olarak tanımlanmaktadır. Onun için dünyada göçmenlerin %80'inden fazlası gelişmiş ülkelerde yaşarken ve onlara kapı aralanırken, mültecileri almak konusunda bu ülkeler son derece dikkatli ve mesafeli davranmaktadırlar.¹²⁵ Mültecilerin sadece %15'inin gelişmiş ülkelere ulaşabildiği gerçeği de bunun göstergesidir.¹²⁶ Bu nedenle, mültecilerle bir arada yaşamak ve uyum politikaları uygulamak ile göçmenlerle bir arada yaşamak hâli oldukça farklı ve göçmenlere kıyasla mülteciler noktasında daha da zor ve karmaşıktır. Türkiye'de de uyumun sıklıkla tartışıldığı ve uygulandığı bu süreçte öncelikli olanın "göçmenler" değil "mülteciler" olduğunu belirtmek gerekmektedir.

SB araştırmasının soruları TAGU ekibi ve proje danışmanları tarafından hazırlanmış, değerlendirme ve raporlama çalışması da TAGU tarafından gerçekleştirilmiştir. Araştırma alan uygulaması, konuyla

125. En fazla "göçmen" bulunan ülkeler içinde ilk on ülke şu şekilde sıralanmaktadır: ABD (50.7 milyon), Almanya, Suudi Arabistan, Rusya Federasyonu, Birleşik Krallık, Birleşik Arap Emirlikleri, Fransa, Kanada, Avustralya, İtalya: IOM-World Migration Report 2020, p.10. En fazla mülteci barındıran ilk on ülke sıralaması ise Türkiye, Pakistan, Uganda, Sudan, Almanya, İran, Lübnan, Bangladeş, Etopya, Ürdün: United Nations High Commissioner for Refugees-UNHCR: <https://www.unhcr.org/globaltrends2018/> (Erişim: 15.01.2021)

126. United Nations High Commissioner for Refugees-UNHCR: <https://www.unhcr.org/syria-emergency.html> (Erişim: 15.01.2021)

ilgili uzman kuruluşlardan biri olan Ankara Sosyal Araştırmalar Merkezi-ANAR tarafından gerçekleştirilmiştir. Mümkün olduğunca kapsamlı ve temsili olması hedeflenen çalışmada T.C. vatandaşları ile 10-25 Aralık 2020 tarihlerinde 26 ilde 2.259, geçici koruma altındaki Suriyeliler ile 10 Aralık 2020-12 Ocak 2021 arasında 15 ilde 1.414 hane ile yüz yüze anket çalışması gerçekleştirilmiştir. Anket çalışmasının güven düzeyi %95, güven aralığı T.C. vatandaşları için %2.06, Suriyeliler için ise $\pm 2,6$ 'dır. Araştırmanın Odak Grup Görüşmeleri (OGG) ise 10'u T.C. vatandaşları, 10'u Suriyeliler olmak üzere 4 ayrı ilde (Ankara, İstanbul, Gaziantep, Hatay) gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın Suriyeliler bölümü kamplarda ve başka statülerde yaşayanları (ikamet, vatandaşlık vd.) kapsamamaktadır.¹²⁷

Araştırmanın Uygulama Zamanı

Anket:

Suriyeliler: 10 Aralık 2020- 12 Ocak 2021 (CAPI-Bilgisayar destekli yüz yüze anket yöntemi)

T.C. vatandaşları: 10-25 Aralık 2020 (CAPI-Bilgisayar destekli yüz yüze anket yöntemi)

Örneklem, Güven Düzeyi ve Aralığı

Türk toplumunun Suriyelilerle ilgili kanaatleri araştırmasında ortalama hane büyüklüğü TÜİK 2018 verileri çerçevesinde 3,4 olarak alınmıştır. Hane sayısı ise Türkiye'de yaşayan toplam $82.003.882/3,4=24.118.789$ olarak hesaplanmıştır. Örneklem büyüklüğü bu verilere dayanarak %95 güven düzeyi ve $\pm 2,06$ güven aralığında 2.271 olarak hesaplanmıştır.

Anket uygulaması Türk toplumu için NUTS-2 düzeyinde 26 il kent merkezinde 18+ yaş grubunda, sorulan soruları anlayacak ve cevap verecek yeterlilikteki kişiler üzerinde yapılmıştır. Anket uygulanacak bireylerin seçiminde basit rastgele örnekleme yönteminden yararlanılmış ve illerde anket uygulanacak bireylerin sayıları il nüfusları dikkate alınarak hazırlanan kotaya göre belirlenmiştir. İllerde görüşme yapılacak hanelerin seçiminde il saha sorumluları rastgele yürüyüş kuralını uygulamış ve anket uygulamasında cinsiyet ve yaş grupları oranlarının temsiline azami ölçüde özen gösterilmiştir. Araştırma sonuçları yaş, cinsiyet, eğitim ve meslek analizini de amaçladığı için örnekleme bunlara da dikkat edilmiştir.

Suriyeliler için yapılan çalışma, bir hane halkı araştırması şeklinde gerçekleşmiştir. Araştırmada gerekli bilgiler Suriyelilerle yüz yüze uygulanan bir anket formu ile kamp dışında yaşayan geçici koruma altındaki Suriyelilerden toplanmıştır. Anketler, hane halkında bilgi vermeye yetkili kişi ile yapılmıştır. Araştırmanın evreni belirlenirken, ortalama hane büyüklüğü 6 olarak belirlenmiştir. Toplam hane sayısı ise Türkiye'de yaşayan toplam Suriyeli sayısının bu ortalama hane büyüklüğüne bölünmesi ile yaklaşık $3.475.327/6=579.221$ (GİGM: 9.05.2019) olarak hesaplanmıştır. Örneklem büyüklüğü bu verilere dayanarak %95 güven düzeyi ve $\pm 2,6$ güven aralığında 1.414 olarak hesaplanmıştır.

Suriyelilere yönelik anket uygulaması ise Türkiye örneklemine uygun olarak kamp dışından 15 ilde 1.414 hane ile gerçekleştirilmiştir. Bu araştırma ile bu hanelerde yaşayan toplamda 6.953 Suriyelinin verilerine ulaşma imkânı sağlanmıştır.

127. 31 Aralık 2020 itibarıyla Türkiye'de 5 ilde bulunan toplam 7 Geçici Barınma Merkezinde kalan geçici koruma statüsü Suriyeli sayısı 58.935'e düşmüştür. Bu da anılan tarih itibarı ile toplam geçici koruma altındaki Suriyelilerin %1,61'i anlamına gelmektedir. bk. GİGM, <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638> (Erişim: 05.01.2021).

Odak Grup Görüşmeleri

Odak Grup Görüşmeleri (OGG): SB çerçevesinde aşağıda ayrıntıları verilen beş ilde (İstanbul, Ankara, Hatay, Gaziantep, Şanlıurfa), 10'u T.C. vatandaşı, 10'u geçici koruma altındaki Suriyeliler olmak üzere toplam 20 OGG yapılmıştır. Her bir OGG 6-10 arasında katılımcıyla gerçekleştirilmiş olup katılımcıların onayı alınarak yazılı olarak kayıt altına alınmıştır. OGG'lere katılan T.C. vatandaşı sayısı 80, Suriyeli sayısı ise 61 olmak üzere toplamda 141'dir. Tablo-3'te OGG grupları ve katılımcı sayıları verilmiştir. OGG'ler Aralık 2020 ve Ocak 2020'de gerçekleştirilmiştir.

- OGG verileri MAXQDA üzerinden analiz edilmiştir.

SB-2020-TABLO 3: SB-2020 Odak Grup Görüşmeleri (20 OGG, 80+61=141 OGG Katılımcısı)

		T.C. Vatandaşları	Suriyeliler	Toplam
METROPOLLER	İstanbul	Esnaf-Çalışan (8)	Esnaf-Çalışan (5)	6
		İşsiz Genç (9)	Öğrenci (6)	
		Kadın (8)	STK Çalışanı (6)	
	Ankara	Öğrenci (8)	Öğrenci (7)	4
		Memur (12)	Kadın (6)	
	SINIR KENTLERİ	Hatay	Esnaf-Çalışan (8)	-
Öğrenci (9)				
Öğretmen (8)				
Gaziantep		Kasın (6)	Kadın (6)	5
		İşsiz Erkek (5)	Esnaf-Çalışan (6)	
Şanlıurfa		-	STK Çalışanı (7)	2
		-	Kadın (7)	
Toplam		10	10	20
Türk OGG Katılımcı Sayısı: 80 (10 OGG / Ortalama OGG Katılımcı: 8)				
Suriyeli OGG Katılımcı Sayısı: 61 (10 OGG / Ortalama OGG Katılımcısı: 6.1)				

SB-2020 Araştırması, çoklu araştırma teknikleri kullanılmak suretiyle gerçekleştirilmiştir:

- Ayrıntılı literatür taraması,
- Mevcut resmî ve diğer istatistiki verilerin taranması,
- İlgili hukuki metinlerin incelenmesi,
- SB-2017 ve SB-2019 verilerinin gözden geçirilerek anket formlarının hazırlanması/güncellenmesi
- SB kapsamlı anket çalışmasının uygulanması:
 - * CAPI – Bilgisayar destekli yüz yüze anket yöntemi ile uygulanması:
 - Suriyeliler Anket Uygulaması (15 il): 10 Aralık 2020-12 Ocak 2021
 - T.C. Vatandaşları Anket Uygulaması (26 il): 10-25 Aralık 2020
 - Anket bulgularının SB-Akademik Danışma Kurulu ile paylaşılması ve onlardan gelen görüşlerin değerlendirilmesi

SB-2020 araştırmasının anket ve odak grup görüşmeleri 2020 yılının Aralık, 2021 yılının Ocak aylarında gerçekleştirilmiştir. Araştırma bulguları, doğal olarak anılan tarihlerdeki durumu yansıtmaktadır.

SURİYELİLER BAROMETRESİ
2020

TÜRK TOPLUMU
(T.C. VATANDAŞLARI)

ARAŞTIRMA
BULGULARI

4

III-. SB-2019: TÜRK TOPLUMU (T.C. Vatandaşları)

Suriyeliler Barometresi çalışması, Türkiye’de Suriyeliler konusunda gerçekleşen, Türk toplumu ve geçici koruma altındaki Suriyelileri inceleyen en kapsamlı çalışmalardan biridir. SB araştırmasının en önemli özelliği ise, zaman içindeki değişimlerin izlenmesine imkân sağlamasıdır. Bu çerçevede SB çalışması bundan sonraki yıllarda da aynı model üzerinden ve büyük ölçüde aynı sorularla devam edecektir. Bu çalışmada geçmişe yönelik kısmi bir referans kaynağı olarak M. M. Erdoğan tarafından 2014’te gerçekleştirilen “Türkiye’deki Suriyeliler: Toplumsal Kabul ve Uyum” çalışmasında kullanılan kamuoyu araştırması verileri hatırlatılmaktadır. Böylece konuya ilgi duyan araştırmacıların veri karşılaştırması yapmalarına imkân sağlanmaktadır. SB-2020’de, aynı model üzerinden uygulanan SB-2017 ve SB 2019 araştırmalarının bulguları karşılaştırmalı biçimde verilmektedir. Anket sonuçları oransal değerlerle verildiği gibi, “Likert” türü sorularda, özellikle karşılaştırmaları değerlendirmelerde, 5 üzerinden özel bir puanlama sistemi de kullanılmıştır.¹²⁸

128. 5’li Likert ölçeği kullanılarak sorulan ve çok sayıda hücrenin yer aldığı tablolardan oluşan sorularda anlaşılmayı ve değişkenlerin birbiriyle mukayeselerini kolaylaştırmak için yüzdelerle değerler puana dönüştürülmüştür. Puanlama için kullanılan yöntem şu şekildedir:

İlgili ölçeklerde her madde için cevaplar;

1=Hiç yeterli değil/hiç katılmıyorum/çok sorun yaşıyoruz/hiçbirine uygun değil/hiç kaygılı değilim,

2=Yeterli değil/katılmıyorum/sorun yaşıyoruz/çok azına uygun/kaygılı değilim,

3=Ne yeterli, ne yetersiz/ne katılıyor, ne katılmıyorum/bazen sorun yaşıyoruz, bazen yaşamıyoruz/ yarısı için uygun, yarısı için değil/ne kaygılı ne de kaygısızım,

4=Yeterli/katılıyorum/sorun yaşamıyoruz/çoğunluğuna uygun/kaygılıyım,

5=Çok yeterli/çok katılıyorum/hiç sorun yaşamıyoruz/tamamına uygun/çok kaygılıyım,

6=Fikrim yok/bilmiyorum,

7=Cevap yok, şeklindedir.

Puan hesaplarına geçilmeden önce, kodlar 1→1, 2→2, 3→3, 4→4, 5→5, 6→0, 7→0 olacak şekilde kodlanmıştır.

1= Tamamına uygun,

2= Çoğunluğuna uygun,

3= Yarısı için uygun, yarısı için değil,

4= Çok azına uygun,

5= Hiçbirine uygun değil,

6=Fikrim yok/bilmiyorum,

7=Cevap yok,

şeklinde olan soru için ise, kodlar 1→5, 2→4, 3→3, 4→2, 5→1 ,6→0, 7→0 olacak şekilde kodlanmıştır.

Her bir soru için verilen cevapların aritmetik ortalaması alınmıştır. Bu işlemler SPSS programında yapılmıştır.

Kullanılan puan skalası:

a) 0-2,99 puan : ‘Yeterli değil’; ‘Katılmıyorum’; ‘Sorun yaşıyor’; ‘Uygun değil’; ‘Kaygılı değil’

b) 3,0-5,0 puan : ‘Yeterli’; ‘Katılıyorum’; ‘Sorun yaşamıyor’; ‘Uygun’; ‘Kaygılı’.

III-A. SB-2019: TÜRK TOPLUMU (T.C. VATANDAŞLARI) ARAŞTIRMA KÜNYESİ VE PROFİLİ

1. Araştırma Altyapısı ve Profili

Suriyelilerle ilgili Türk toplumunun görüş ve algıları çalışması, Türkiye örnekleminde 26 ilde gerçekleştirilen 2.259 anket çalışmasına dayanmaktadır. Araştırmada bölge, sosyoekonomik statü, cinsiyet ve yaş kotaları uygulanmıştır. Araştırma örneklemini, TÜİK tarafından belirlenen Türkiye’de İstatistikî Bölge Birimleri Sınıflaması (İBBS) –*Nomenclature of Territorial Units for Statistics (NUTS) Düzey2 (NUTS-2)* esas alınarak 26 il üzerinden temsili esasa uygun biçimde oluşturulmuştur.¹²⁹ Anket uygulaması CAPI – Bilgisayar Destekli Yüz Yüze Anket Yöntemi ile 10-25 Aralık 2020 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın güven düzeyi %95 ve güven aralığı ise $\pm 2,06$ olarak gerçekleşmiştir.

SB-2020-TABLO 4: SB-2019 Türk Toplumunu İl Bazlı Örneklem

İller							
Sıra No.		#	%	Sıra No.		#	%
1	İstanbul	358	15,9	14	Trabzon	74	3,3
2	Ankara	133	5,9	15	Kayseri	68	3,0
3	Adana	110	4,9	16	Konya	66	2,9
4	İzmir	109	4,8	17	Van	64	2,8
5	Bursa	103	4,6	18	Mardin	63	2,8
6	Kocaeli	102	4,5	19	Tekirdağ	59	2,6
7	Şanlıurfa	97	4,3	20	Balıkesir	58	2,6
8	Manisa	92	4,1	21	Kırıkkale	55	2,4
9	Hatay	92	4,1	22	Malatya	49	2,2
10	Antalya	87	3,9	23	Erzurum	45	2,0
11	Samsun	82	3,6	24	Zonguldak	44	1,9
12	Aydın	82	3,6	25	Ağrı	44	1,9
13	Gaziantep	80	3,5	26	Kastamonu	43	1,9
Toplam						2259	100,0

129. AB ülkelerinin kullandığı İstatistikî Bölge Birimleri Sınıflandırması (İBBS) (Nomenclature of Territorial Units for Statistics-NUTS) Türkiye’nin Avrupa Birliğine uyum süreci doğrultusunda, 2002/4720 no’lu kanun gereğince yapılan çalışmalar neticesinde kabul edilmiştir. Bu bağlamda NUTS Türkiye’de yapılacak araştırmaların standardı ve güvenilirliği bakımından bir rehber niteliğindedir. Araştırmanın konusu ve hedefine göre 1, 2 ve 3 düzey olarak belirlenen NUTS’dan birisi tercih edilir. SB çalışması için evrensel güvenilirlik ve açıklıyıcılık kuralları çerçevesinde 26 ili kapsayan NUTS-2 (İBBS-2, Düzey-2) kullanılmıştır.

Araştırmada ortaya çıkan bulguların daha anlamlı değerlendirilmesi için anketin uygulandığı temsil grubun cinsiyet, yaş, sınır illeri/ metropol iller¹³⁰ /diğerleri, eğitim, meslek, etnik köken, mezhep ve siyasal eğilim gibi farklı özellikleri de dikkate alınmış, gelen cevaplar çapraz tablolar ile ayrıca analiz edilmiştir.

SB-2020-TABLO 5: Araştırmaya Katılan Türk Toplumunun Katılımcı Profili ve Demografik Özellikleri

Katılımcı Profili					
	#	%		#	%
Cinsiyet			Bölge		
Kadın	1116	49,4	Sınır iller	442	19,6
Erkek	1143	50,6	Metropol iller	600	26,5
Yaş			Metropol olmayan iller	1217	53,9
18-24 arası	697	30,8	Çalışma Durumu		
25-34 arası	512	22,7	Özel sektör çalışanı	531	23,5
35-44 arası	494	21,9	Esnaf	405	17,9
45-54 arası	330	14,6	Ev kadını/kız	366	16,2
55-64 arası	162	7,2	Öğrenci	349	15,5
65 ve üzeri	64	2,8	İşsiz	189	8,4
Öğrenim Durumu			Emekli	117	5,2
Okuryazar değil/okuryazar	53	2,4	Kamu sektörü çalışanı	113	5,0
İlkokul	436	19,3	Serbest meslek erbabı	110	4,9
Ortaöğretim/İlköğretim	346	15,3	İş adamı	57	2,5
Lise veya dengi okul	938	41,5	Diğer	10	0,4
Üniversite/lisansüstü	486	21,5	Cevap yok	12	0,5

SB-2020 araştırması tablolarında “çalışma durumu” grubunda yer alan “Diğer” ve “cevap yok” sayıca çok az olduğundan, tabloda gösterilmemiştir.

Araştırmada çalışmanın yapıldığı 26 ilin 5'i (Adana, Şanlıurfa, Hatay, Gaziantep, Mardin) Suriye sınırına yakın bölgede bulunan ve nüfusları dikkate alındığında çok yüksek oranlarda Suriyeli barındıran illerdir. Ortak yaşamın çok daha belirgin gerçekleştiği bu illerdeki veriler, diğer bölgeler ile karşılaştırılarak önemli ipuçlarına ulaşmaya çalışılmıştır. 3 il (İstanbul, Ankara, İzmir) “metropol iller” kategorisinde, 18 il ise “diğer iller” (metropol olmayan ve sınır bölgesinde olmayan iller) olarak Türkiye'nin farklı bölgelerinden temsile uygun şekilde seçilmiştir. Anket uygulamasında sınır illeri %20,3, metropoller %26,4, diğer iller ise %53 olarak yer almıştır.

130. SB-2017'e ilave olarak iller için yapılan kategorileştirmeye (“sınır illeri/diğer iller”) SB-2019'de İstanbul, İzmir ve Ankara'yı içine alan “metropol iller” kategorisi eklenmiştir.

SB-2020-TABLO 6: Örneklemin Coğrafi Dağılımı ve Oransal Büyüklükleri

Bölge	Sınır iller	Diğer iller			
		Metropol iller	Metropol (ve sınır bölgesinde) olmayan iller		
İller	Adana	Ankara	Ağrı	Kastamonu	Manisa
	Gaziantep	İstanbul	Antalya	Kayseri	Samsun
	Hatay	İzmir	Aydın	Kırıkkale	Tekirdağ
	Mardin		Balıkesir	Kocaeli	Trabzon
	Şanlıurfa		Bursa	Konya	Van
			Erzurum	Malatya	Zonguldak
Anket Sayısı	442	600	1.217		
Anket Oranı %	%19,6	%26,5	%53,9		
	%19,6	%80,4			

Anket çalışmasının yanı sıra, Türk toplumunun görüş, deneyim ve beklentileri hakkında daha derinlemesine bilgi edinilmesi amacıyla yapılan OGG'lerde, toplumun büyük kısmı hakkında bilgi vermesi yanında daha küçük ama önemli grupların farklı görüş ve deneyimlerinin göz ardı edilmemesi amaçlanmış ve bir çeşitlilik hedeflenmiştir. Bu nedenle, rastgele grupların oluşturulması yerine, OGG'lerin her birinde seçilmiş profildeki bireylerin katılması hedeflenmiştir.

Bu bağlamda, OGG'lerde kadın katılımcı sayısı yüksek tutulmuştur. Bunun nedeni, toplumsal cinsiyet farkındalığını çalışmaya güçlü bir biçimde yansıtabilmek ve kadınların farklı perspektif, deneyim, beklenti ve görüşlerini SB-2020 çalışmasına aktarabilmektir. Kadınların yanı sıra, T.C. vatandaşı ve Suriyeli OGG'lerde farklı mesleklerden bireylerden oluşan gruplar bir araya getirilmiştir. Bunlar öğretmenler, öğrenciler, esnaf ve çalışanlar olarak seçilmiştir. OGG'de katılımcıların önceden rızaları alınarak görüşmeler ses cihazlarıyla kayıt altına alınmış ve bu ses kayıtları daha sonra tamamen deşifre edilmiş ya da yazılı olarak kayıtları tutulmuş ve analize hazırlanmıştır.

Odak Grup Görüşmeleri

Odak Grup Görüşmeleri (OGG): SB çerçevesinde aşağıda ayrıntıları verilen dört ilde, T.C. vatandaşları ile 10 OGG yapılmıştır. Bu OGG'lere katılan T.C. vatandaşı sayısı 80'dir. Önceki çalışmalardan farklı olarak, COVID-19 pandemisi nedeniyle, yapılan OGG'lerin Gaziantep'te yapılan ikisi hariç tamamı çevrimiçi olarak yapılmıştır. Böylelikle katılımcıların sağlıkları riske edilmediği gibi, salgın nedeniyle toplantılara katılım sayılarının düşük olması riskinin önüne geçilmiştir.

Toplanan bu kapsamlı ve niteliksel verinin analizini sistematik bir biçimde yaparak sonuçlar çıkarabilmek için niteliksel veri analiz yazılımı olan MAXQDA programı kullanılmıştır. Bu bağlamda, görüşmelerin deşifrelerinin tamamı öncelikle programa yüklenmiş ve daha sonra her biri belirlenen kodlar ve alt kodlar kullanılarak kodlanmıştır. Böylece her bir kod kullanılarak yapılan aramalarda yapılan bütün OGG'lerin ilgili birimlerini bir araya getirme, çeşitli kodların kullanımında OGG türü veya şehrine göre kıyaslamalar yapma ve 20 OGG metninin tamamında çeşitli arama ve analiz araçları kullanma imkânı olmuştur.

Suriyeliler Barometresi-2020 çalışmasında anket verileri ile OGG bulguları bir arada değerlendirilmeye çalışılmıştır. Somut veriler anket çalışmasından gelmekle birlikte, özellikle anketler konusunda müteredit olan Suriyelilerin değerlendirmelerde yol gösterici en önemli faktör OGG bulguları olmuştur.

SB-2020-TABLO 7: SB-2020 Kapsamında T.C. Vatandaşları ile Gerçekleştirilen OGG'ler

Kategori	Şehirler	OGG Grubu	Toplam
Metropol Şehirler	İstanbul	Esnaf-Çalışan (8)	3
		İşsiz Genç (9)	
		Kadın (8)	
	Ankara	Öğrenci (8)	2
		Memur (12)	
Sınır Şehirleri	Hatay	Esnaf-Çalışan (8)	3
		Öğrenci (9)	
		Öğretmen (8)	
	Gaziantep	Kadın (6)	2
		İşsiz Erkek (5)	
T.C. Vatandaşları Toplam 10 OGG'de Katılımcı Sayısı: 80 (10 OGG, ortalama katılımcı sayısı: 8)			

III-B. SB-2020- TÜRK TOPLUMU ARAŞTIRMA BULGULARI

1. Türk Toplumunu ve Suriyelilerle Mekânsal Yakınlık/Farkındalık

Kapsamlı tespit çalışması yapma, ardından da sosyal uyum konusunda bir konsept sunma arayışı içinde olan SB araştırmalarında, Türk toplumuna, Suriyeliler ile yaşam alanlarının fiziki bağlamda ne kadar paylaşıldığına yönelik bir soru ile başlanmıştır. Türkiye'deki Suriyelilerin %1,6'sı dışındakilerin kampların dışında yaşadıkları, bunların da çok büyük oranda kentsel alanlarda ikamet ettikleri bilinmektedir. Ancak bölgeler, kentler, ilçeler ve hatta mahalleler arasında çok ciddi yoğunluk farklılıkları olduğu için, çalışmaya "Yaşadığınız mahallede/semte/bölgede Suriyeli var mı?" sorusu ile başlanmıştır. Bu soru hem bir "farkındalık" sorusu hem de daha sonraki algılara yönelik cevaplarla, fiziki olarak birlikte yaşam arasındaki ilişkileri anlamak için özel bir önem taşımaktadır. Bu soruya son üç

çalışmada da “evet, az var” ya da “evet çok var” cevabını verenlerin toplam oranı %80 civarındadır. SB-2020’de bu konuda gelen cevap %78,4 olarak belirlenmiştir. Bu oran, aslında %90’ından fazlası kentsel alanlarda yaşayan Suriyelilerin Türk toplumu ile bir arada yaşadığının önemli bir göstergesidir. Suriyeliler ile mekânsal paylaşım, sadece sınır illerinde değil, büyük kentlerde de gözlenmektedir. Ancak SB-2017’de %82,1, 2019’da %83,2 iken SB-2020’de %5 civarında gerilemesi dikkat çekicidir. Bunun bir taraftan “duyarsızlaşma” öbür taraftan ise pandemi dönemi izolasyon (eve kapanma) sürecinde görünür olmamaktan kaynaklandığı değerlendirilmektedir.

SB-2020-TABLO 8: Yaşadığınız mahallede/semte/bölgede Suriyeli var mı?

	2017		2019		2020	
	#	%	#	%	#	%
Evet	1715	82,1	1890*	83,2*	1772*	78,4*
Hayır	297	14,2	311	13,7	422	18,7
Fikrim yok/cevap yok	77	3,7	70	3,1	65	2,9
Toplam	2089	100,0	2271	100,0	2259	100,0

* Evet cevabı “Evet, çok var” ile “Evet, az var” ifadelerinin birleştirilmesi ile elde edilmiştir.

OGG Bulguları: Suriyelilerle Mekânsal Yakınlık/Farkındalık

Anket bulgularıyla uyumlu bir şekilde OGG katılımcılarının önemli bir bölümü çevrelerinde yaşayan ve çalışan Suriyeliler olduğunu, gündelik yaşamlarında Suriyelilerle sıkça karşılaştıklarını ifade etmişlerdir. Yine beklenebileceği gibi, sınır illerinde gerçekleşen OGG’lerde bu durum daha yoğun ve kesintisiz bir biçimde yaşanmakta ve dile getirilmektedir. Bu şehirlerdeki katılımcılar içinde yaşadıkları bölgede Suriyelilerin yaşadığını, çalıştığını ve/veya çocuklarıyla aynı sınıfta eğitim gördüğünü söylemeyen bir katılımcı olmamıştır.

Metropol şehirlerde yaşayan katılımcılar ise Suriyelileri gündelik hayatları içinde daha tesadüfi şekillerde gördüklerini ifade etmişlerdir. Burada Suriyelilerin Hatay, Gaziantep ve Şanlıurfa gibi sınır illerinde karşılıklı nüfus oranından dolayı çok daha yoğun bir görünürlüğe sahip olmaları ve metropol şehirlerde etnik ve kültürel çeşitliliğe daha alışkın olunmasının etkisi olduğu söylenebilir. Nitekim metropol illerdeki OGG’lerde sıkça Türkmenler, Somalililer gibi farklı göçmen gruplardan da bahsedilmiştir.

2. Türk Toplumu Suriyelileri Nasıl Tanımlıyor?

Farklı toplumsal gruplar arasında sosyal karşılaşma ve etkileşimin zeminini anlamak bakımından, toplumların birbirini nasıl tanımladığı önemlidir. Bu bağlamda SB çalışmalarının ilk içerik sorusu bir tanımlama sorusu olarak tasarlanmıştır. Türk toplumuna 10 farklı seçenek ile ülkedeki Suriyelileri nasıl tanımlayabilecekleri, bunun için en uygun ifadenin ne olacağı çoklu seçenek tanınarak sorulmaktadır. Türk toplumu nezdinde SB-2017’de en güçlü “tanımlama” seçeneği %57,8 ile “zulümden/

savaştan kaçan mağdur insanlar” iken, SB-2019’de bu tanımlamanın %35 ile dördüncü sıraya düştüğü, Suriyelileri tanımlamada tehdit algılarının, “ötekileştirme” ve yaygın endişeleri öne çıkaran tanımlamaların öne çıktığı gözlenmiştir.¹³¹ SB-2020 çalışmasında Türk toplumunda “mağdur” algısının yeniden ilk sıraya çıktığı gözlenmekte, ancak diğer endişe tasvir eden tanımlamaların da güçlü bir biçimde dile getirildiği gözlemlenmektedir. “Mazlum” algısında kadınların, 25-34 arasındaki yaş grubunun ve sınır illerinin daha ön plana çıktığı gözlemlenmektedir.

SB-2020-TABLO 9: Suriyelileri Tarif Etmek İçin En Uygun İfadeler (Çoklu Yanıt)

Sıra No.		2017		2019		2020	
		#	%	#	%	#	%
1	Zulümden/savaştan kaçan mağdur insanlardır.	1208	57,8	794	35,0	863	38,2
2	Bize yük olan insanlardır.	899	43,0	896	39,5	755	33,4
3	Kendi ülkelerini korumayan insanlardır.	-	-	940	41,4	559	24,7
4	Bize ileride çok sorun açacak tehlikeli insanlardır.	814	39,0	954	42,0	518	22,9
5	Ülkemizde misafirlerdir.	424	20,3	495	21,8	512	22,7
6	Din kardeşlerimizdir.	433	20,7	446	19,6	366	16,2
7	Ucuz iş gücü olarak sömürülen insanlardır.	298	14,3	308	13,6	290	12,8
8	Dilencilerdir/sadece yardımlarla yaşayan insanlardır.	509	24,4	343	15,1	257	11,4
9	Bizden oldukça farklı ve bize yabancı insanlardır.	376	18,0	448	19,7	206	9,1
10	Kendi hâlinde, zararsız insanlardır.	306	14,6	158	7,0	165	7,3
11	Diğer	15	0,7	42	1,8	14	0,6
	Fikrim yok/cevap yok	32	1,5	20	0,9	33	1,5

Tabloda genelde 2017’deki bulgunun, 2019’daki değişim trendinin 2020’de yeniden yön değiştirdiği gözlenmektedir. Bu bağlamda üç yıllık trende bakıldığında, Suriyelileri “dilenci”, “bize yük olan insanlar” veya “din kardeşlerimiz” olarak tanımlayanlarda düzenli bir azalma gözlenmektedir. “Ülkemizde misafirlerdir.” önermesinde ise az da olsa bir yükselme trendi söz konusudur. “Bize ileride çok sorun açacak tehlikeli insanlardır.” önermesinde de 2019-2020 arasında çok ciddi bir azalma söz konusudur. Diğer önermelerde de dikkat çekici değişimler gözlenmektedir. Bu durum “alışkanlıklar” ve “pandemi süreci ile önceliklerin değişmesi” ile kısmen açıklanabilir.

131. Türkiye’deki Suriyeliler: Toplumsal Kabul ve Uyum Araştırması-2014 araştırmasında soru tek seçenekli olarak sorulmuş ve ilk sırayı “Zulümden kaçan insanlardır.” (%41.1) alırken, “Ülkemizdeki misafirlerdir.” (%20.8), “Din kardeşlerimizdir.” (%12.1) bunu takip etmiştir. “Bize yük olan insanlardır.” (%20.1), “Asalaklardır (dilenci).” ise %5.9 destek almıştır.

SB-2020-TABLO 10: Suriyelileri Tarif Etmek İçin En Uygun İfadeler (Çoklu Yanıt %)

	Zulümden/ savaştan kaçan mağdur insanlardır.	Bize yük olan insanlardır.	Kendi ülkelerini korumayan insanlardır.	Bize ileride çok sorun açacak tehlikeli insanlardır.	Ülkemizde misafirlerdir.	Din kardeşlerimizdir.	Ucuz iş gücü olarak sömürülen insanlardır.	Dilencilerdir/ sadece yardımlarla yaşayan insanlardır.	Bizden oldukça farklı ve bize yabancı insanlardır.	Kendi hâlinde, zararsız insanlardır.	Diğer	Fikrim yok/ cevap yok
Cinsiyet												
Kadın	40,8	33,3	21,0	20,7	25,2	15,2	12,9	10,5	9,9	8,2	0,5	1,8
Erkek	35,7	33,5	28,4	25,1	20,2	17,1	12,8	12,2	8,4	6,4	0,7	1,1
Yaş												
18-24 arası	38,0	32,7	19,7	20,4	25,3	13,9	15,5	10,5	8,5	7,6	0,1	2,6
25-34 arası	41,0	31,4	24,0	21,9	24,0	16,6	15,4	10,7	9,2	7,6	0,4	1,0
35-44 arası	39,1	33,0	27,9	25,1	21,1	16,8	9,9	11,7	8,3	6,5	0,8	0,8
45-54 arası	36,4	38,5	26,1	21,5	20,0	16,7	11,5	12,1	8,5	7,0	1,8	1,2
55-64 arası	32,7	37,0	34,0	32,1	19,8	18,5	8,0	12,3	16,7	9,9	0,6	1,2
65 ve üzeri	34,4	25,0	31,3	26,6	17,2	25,0	4,7	17,2	6,3	3,1	-	-
Öğrenim Durumu												
Okuryazar değil/ Okur- yazar	39,6	37,7	13,2	13,2	26,4	26,4	24,5	5,7	3,8	9,4	-	-
İlkokul	39,0	31,4	30,0	26,8	20,0	20,4	8,0	10,6	9,6	6,9	0,7	1,4
Ortaöğretim/ İlköğretim	38,4	31,5	25,1	22,3	18,5	16,8	9,8	12,4	9,0	9,0	0,6	0,9
Lise veya dengi okul	37,5	34,0	23,3	23,1	23,7	14,4	14,2	11,8	9,5	6,8	0,9	1,7
Üniversite/lisansüstü	38,5	35,0	23,7	20,6	25,7	14,4	15,4	11,1	8,6	7,2	0,2	1,6
Bölge												
Sınır iller	43,2	28,7	31,0	22,9	11,1	5,2	14,9	1,8	6,6	5,4	0,2	1,6
Diğer iller**	37,0	34,6	23,2	22,9	25,5	18,9	12,3	13,7	9,7	7,8	0,7	1,4
Metropol iller	29,8	40,7	15,5	18,7	19,5	11,0	8,5	14,8	7,5	6,7	1,5	2,3
Metropol olmayan iller	40,5	31,6	27,0	25,1	28,4	22,8	14,2	13,1	10,8	8,3	0,3	1,0
Çalışma Durumu												
Özel sektör çalışanı	34,7	35,2	25,6	24,3	19,8	11,1	10,7	14,1	9,4	7,7	0,8	0,9
Esnaf	41,0	29,9	27,4	21,2	22,5	20,2	9,6	9,1	7,7	4,2	0,5	0,5
Ev kadını/kız	43,7	33,6	25,1	21,3	23,0	22,7	12,0	9,6	8,7	9,3	0,3	1,4
Öğrenci	36,7	31,8	21,5	23,8	26,4	12,9	20,1	9,7	12,9	8,9	0,3	2,6
İşsiz	40,2	36,5	20,6	19,6	23,8	16,9	15,3	13,8	4,2	6,9	0,5	1,6
Emekli	29,9	33,3	36,8	30,8	17,1	17,1	7,7	11,1	17,9	7,7	2,6	0,9
Kamu sektörü çalışanı	39,8	31,9	20,4	25,7	29,2	13,3	15,0	12,4	8,0	3,5	0,9	2,7
Serbest meslek erbabı	34,5	43,6	23,6	20,9	20,9	14,5	11,8	10,9	5,5	6,4	0,9	1,8
İş adamı	40,4	28,1	21,1	19,3	29,8	15,8	12,3	14,0	3,5	12,3	-	-
Genel	38,2	33,4	24,7	22,9	22,7	16,2	12,8	11,4	9,1	7,3	0,6	1,5

SB-2017, 2019 ve 2020 çalışmalarına birlikte bakıldığında, toplumdaki vicdan ve dayanışma duygusu ile rahatsızlıkların ve endişelerin dile getirildiği tavrın birlikte ortaya çıktığı gözlenmektedir. SB-2020 verilerinde “mağdur”dan sonra ilk sırada “bize yük olan insanlar”, “kendi ülkelerini korumayan insanlar” ve “Bize ileride çok sorun açacak tehlikeli insanlar” ifadelerinin de oldukça güçlü biçimde ifade edilmesi bu karmaşık yaklaşımı ortaya koymaktadır. Bütün bunlar, “duygusal yakınlık” ve “acıma/vicdan” hissi var olsa da yaygın endişelerin varlığını göstermektedir.

“Zulümden/savaştan kaçan mağdur insanlar” algısının sınır illerinde ve kadınlarda oldukça güçlü ve ilk sırada yer alan değerlendirme olduğu anlaşılmaktadır. “Bize yük olan insanlardır.” algısında ise metropol iller ve serbest meslek erbabında ön plana çıkmaktadır. 65 yaş üstünde ve okuryazar olmayanlarda “Din kardeşimizdir.” algısının diğer demografik gruplara göre daha belirginleştiği anlaşılmaktadır.

Suriyelileri tanımlamakla ilgili önermelere, yaşadıkları bölgede Suriyelilerin olup olmadığına dair soru ile birlikte bakıldığında, hem sıralama hem de oransal olarak bazı trendleri takip etme imkânı ortaya çıkmaktadır. Buna göre yaşadıkları bölgede Suriyeli olmadığını ifade edenlerin Suriyelileri “Zulümden/savaştan kaçan mağdur insanlar” şeklinde tanımlamasının daha güçlü olduğunu ama “bize yük olan insanlar”, kendi ülkelerini koruyamayanlar” ya da “Bize ileride çok sorun açacak.” değerlendirmesi yapanların, Suriyeli nüfus ile birlikte yaşayanlarda daha baskın olması dikkat çekmektedir. Bu durum merhamet duygusunun birlikte yaşamayanlarda daha fazla, olumsuz algıların ise daha çok Suriyelilerle birlikte yaşayanlarda olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda uyum çalışmalarında sıklıkla duyulan “tanırsan seversin” yaklaşımının her zaman olumlu etkiler yaratmadığı, bazen tanımanın ayrışmayı daha da güçlendirdiği anlaşılmaktadır.

SB-2020-TABLO 11: Suriyelileri Tarif Etmek İçin En Uygun İfadeler (Çoklu Yanıt %)/Yaşadığınız mahallede/semte bölgede Suriyeli var mı?

Sıra No.	Suriyelileri tarif etmek için en uygun ifadeler (Çoklu yanıt %)	Yaşadığınız mahallede/semte bölgede Suriyeli var mı?				
		Evet, çok var	Evet, az var	Hayır, yok	Fikrim yok/cevap yok	Genel
1	Zulümden/savaştan kaçan mağdur insanlardır.	33,6	37,3	47,9	49,2	38,2
2	Bize yük olan insanlardır.	38,8	31,0	27,0	36,9	33,4
3	Kendi ülkelerini korumayan insanlardır.	28,6	21,8	23,9	20,0	24,7
4	Bize ileride çok sorun açacak tehlikeli insanlardır.	27,9	20,7	19,4	10,8	22,9
5	Ülkemizde misafirlerdir.	19,0	24,8	26,5	16,9	22,7
6	Din kardeşlerimizdir.	11,5	18,0	21,1	21,5	16,2
7	Ucuz iş gücü olarak sömürülen insanlardır.	10,6	15,6	10,4	20,0	12,8
8	Dilencilerdir/sadece yardımlarla yaşayan insanlardır.	11,7	10,9	11,6	12,3	11,4
9	Bizden oldukça farklı ve bize yabancı insanlardır.	10,7	9,6	5,5	4,6	9,1
10	Kendi hâlinde, zararsız insanlardır.	6,2	9,8	4,7	4,6	7,3
11	Diğer	1,0	0,2	0,5	1,5	0,6
	Fikrim yok/cevap yok	0,6	1,4	2,6	6,2	1,5

OGG Bulguları: Suriyeliler Algısı

Suriyeliler algısı elbette ki çok subjektif ve coğrafi bağlamın yanı sıra kişisel karakter özellikleri, deneyimler, eğitim seviyesi, meslek vb. pek çok değişkene bağlı olarak değişebilmektedir. Yine de genel bir algı tespiti yapılmaya çalışıldığında Suriyelilere yönelik algının oldukça olumsuz olduğu görülmektedir. OGG'lerde de ağırlıklı olarak olumsuz algı tespit edilmiştir. Özellikle sınır bölgesindeki illerde algının metropol illere oranla daha da olumsuz bir kısıya büründüğü söylenebilir. Bu nedenle OGG'lerdeki tartışmaları iki bölümde incelemek yerinde olacaktır:

Metropol illerdeki Suriyeli algısıyla ilgili önemli bir gözlem buralardaki katılımcıların söylemlerinin daha genel ve makro ölçekli olduğudur. Aşağıda görüleceği gibi, sınır illerindeki katılımcılar algılarını aktarırken daha özel, kişisel ve mikro ölçekli bir yaklaşıma sahip olma eğilimindedir. Bu farkı açıklayabilecek faktörlerden biri genellikle büyük şehirlerdeki katılımcıların Suriyelilerle daha nadir ve daha düşük yoğunluklu etkileşimler yaşamalarıdır. Dolayısıyla bu katılımcıların çoğu Suriyelilerle ilgili bilgi ve gözlemlerini medya ve sosyal medyadan edinmektedir.

-Bence mağdurlar. Sahip oldukları haklarla ilgili yeterince bilgilendirilmiyorlar ve dil konusundaki sıkıntılardan dolayı mağdur olduklarını düşünüyorum. (T.C. Vatandaşı-Ankara-Öğrenci)

-İstismar ediliyorlar. Hem politik söylemde, muhalefet ve iktidar tarafından; hem de ekonomik ve sosyal hayatta da sigortasız çalıştırılması vb. konularda bu kişilerin istismar edildiğini görüyoruz. (T.C. Vatandaşı-Ankara-Öğrenci)

-Arada kalmış, yoksul, ötekileştirilen ve dışlanan bir grup. Bizim toplum onları dışlıyor. (T.C. Vatandaşı-Ankara-Memur)

Yukarıdaki söylemler çoğunlukta olsa da metropol şehirlerdeki katılımcıların tamamının sempatik ve görece liberal olduğu düşünülebilecek bir algıya sahip oldukları düşünülmemelidir. Nitekim oldukça olumsuz algılar da dile getirilmiştir:

-Bence nankörler. Bir şeyler yapıyoruz onlar için ama kıymetini bilmiyorlar...(T.C. Vatandaşı-İstanbul-Kadın)

-Çok rahat insanlar. Bilinçsizce çoğalıyorlar. (T.C. Vatandaşı-İstanbul-Kadın)

Sınır illerinde yapılan OGG'lerde dile getirilen Suriyeli algısının ise çok daha olumsuz olduğu göze çarpmaktadır. Üstelik, yukarıda da belirtildiği gibi, bu olumsuz algının arkasında çok daha kişisel, somut ve küçük ölçekli deneyimlerin bulunduğu ifade edilmektedir. Hatay ve Gaziantep'te yapılan OGG'lerde bu bağlamda 3 ana temanın öne çıktığı söylenebilir: (i) farklılık, (ii) devletin Suriyelileri kendi vatandaşlarından daha fazla kayırması ve desteklemesi, ve (iii) değişime kapalılık ve direnç.

(i)

-Yaşam tarzları bizimkinden farklı. Giyimleri farklı, kültürleri, dilleri farklı. Gece yaşıyor gündüz yatıyorlar. (T.C. Vatandaşı-Gaziantep-İşsiz)

- Farklı giyim tarzına sahip kişiler. Özellikle de kadınları genelde peçeli. Bizim kapalı kadınlarımızdan farklı bir kapalılıkları var. (T.C. Vatandaşı-Hatay-Esnaf/Çalışan)

-Kültürümüz farklı, örf ve adetlerimiz farklı, davranışlarımız farklı... (T.C. Vatandaşı-Gaziantep-Kadın)

(ii)

-Önceleri mağdur olduklarını düşünüyordum. Ama şimdi bizden daha avantajlılar. Artık mağdur olduklarını düşünmüyorum. (T.C. Vatandaşı-Hatay-Öğrenci)

-Hâlâ mağdur falan diyen var bu insanlara ama kaç yıl geçti, devlet millet yaptı yapacağını, bu saatten sonra mağdursa kendisinden dolaydır. Çoluk çocuk çalışıyorlar, bizden iyi yaşıyorlar. (T.C. Vatandaşı-Gaziantep-Kadın)

-Ben de çaresiz falan olduklarını düşünmüyorum, benim eşim ne maaş alıyorsa Suriyeli de onu alıyor, onun maaşı azsa bizimki de az. Üstüne onlar her yerden yardım da alıyor. (T.C. Vatandaş-Gaziantep-Kadın)

(iii)

- Rahatlar, geldikleri yere uyum sağlamak yerine buldukları yeri kendilerine özgü hâle getiriyorlar. (T.C. Vatandaş-Hatay-Öğrenci)

-Yeniliğe kapalılar. Türkçeye yatkınlıkları yok, öğrenmeye açık değil. “İyi akşamlar” denildiğinde bile anlamıyorlar. 10 sene oldu gelesi, Türkiye’ye alışmış olmaları gerekiyordu, kalıcı olacaklar çünkü ama hiç değişen bir şey yok gibi. (T.C. Vatandaş-Hatay-Öğrenci)

-Bence çok dirençli ve kapalılar. Değişime, yeni şeylere, Türk toplumuyla yakınlaşmaya... (T.C. Vatandaş-Hatay-Öğretmen)

3. Türk Toplumunun Suriyelilere Uygun Gördüğü Tanımlamalar/Etiketler

Suriyelileri tanımlamada Türk toplumunun ortaya koyduğu kalıplara bakıldığında, ciddi bir mesafe ve önyargının SB-2017 ve SB-2019’da var olduğundan biraz daha az oranda olsa da SB-2020’de de varlığını koruduğu dikkat çekmektedir. Araştırma, Türk toplumunun Suriyelileri ağırlıklı olarak “çalışkan”, “kibar”, “güvenilir”, “iyi”, “cana yakın” gibi olumlu sıfatlarla tanımlamaktan kaçındığını, olumsuz nitelikleri daha güçlü bir biçimde Suriyeliler için uygun gördüğünü ortaya koymaktadır. Bu durum “sosyal mesafe”nin de ipuçlarını vermektedir. SB-2020’de en güçlü destek “güvenilmez/tehlikeli” sıfatına %50,2 oranıyla gelirken, olumlu sıfatlar arasında en güçlü olarak %18,6 ile “çalışkan” yer almaktadır.

SB-2020-TABLO 12: Aşağıdaki özellikler ülkemizdeki Suriyeliler için ne kadarı uygundur? (Puan)

Sıra No.		Hiçbirine uygun değil	Çok azına uygun	Uygun değil	Yarisına uygun, yarisına değil	Çoğunluğuna uygun	Tamamına uygun	Uygun	Fikrim yok/cevap yok
1	Güvenilmez/tehlikeli	13,9	9,9	23,8	19,4	26,6	23,6	50,2	6,6
2	Kaba	14,8	10,9	25,7	18,3	27,9	22,0	49,9	6,1
3	Mesafeli	15,6	9,1	24,7	21,5	26,1	21,1	47,2	6,6
4	Tembel/asalak	19,7	11,4	31,1	19,3	24,4	19,9	44,3	5,3
5	Kötü	15,6	11,2	26,8	22,8	23,7	19,3	43,0	7,4
6	Çalışkan	42,4	16,8	59,2	18,3	12,6	6,0	18,6	3,9
7	Cana yakın	44,5	19,1	63,6	19,5	8,1	2,3	10,4	6,5
8	İyi	42,3	18,4	60,7	23,8	8,3	1,7	10,0	5,5
9	Kibar	51,9	18,9	70,8	16,9	6,0	1,6	7,6	4,7
10	Güvenilir	53,5	17,5	71,0	15,6	5,2	1,2	6,4	7,0

SB serisi itibarıyla bakıldığında, genel trendlerin kendini koruduğunu, ancak SB-2019'a göre bütün olumsuz nitelermelerde az da olsa azalma olduğu, olumlu olan nitelermelerde ise yine sınırlı ölçüde de olsa artış gözlenmektedir.

SB-2020-TABLO 13: Aşağıdaki özellikler ülkemizdeki Suriyeliler için ne kadarı uygundur? (Puan)

Sıra No.		SB-2017	SB-2019	SB- 2020
1	Güvenilmez/tehlikeli	2,9	3,3	3,2
2	Kaba	2,8	3,3	3,1
3	Mesafeli	2,8	3,1	3,1
4	Kötü	2,7	3,1	3,0
5	Tembel/asalak	2,8	3,3	3,0
Ortalama puan		2,3	2,5	2,5
6	Çalışkan	2,0	2,0	2,1
7	İyi	1,9	1,7	1,9
8	Cana yakın	1,9	1,7	1,9
9	Kibar	1,7	1,7	1,7
10	Güvenilir	1,7	1,6	1,6

3,0-5,0

0-2,99

Suriyeliler konusunda Türk toplumunun algısına cinsiyet, yaş, eğitim, çalışma durumu vb. özellikleri itibarıyla bakıldığında genelde çok yakın sonuçlara ulaşıldığı gözlenmektedir. Ancak en ciddi ayrışma, Suriyeli nüfusu ile daha uzun ve yoğun bir birliktelik yaşayan sınır bölgesindeki illerde gözlenmektedir. Suriyelileri "Güvenilmez/ tehlikeli" görme oranı ortalamada 3.2 puan alırken, sınır illerinde bu 3.4 puana çıkmaktadır. "Kaba" tanımlaması Türkiye ortalaması 3.1 puan iken, sınır illerinde 3.4'tür. Olumlu tanımlamalarda sınır illerindeki T.C. vatandaşlarının Suriyelilere Türkiye ortalamasının ya altında ya da aynı oranda puan verdikleri gözlenmektedir.

SB-2020-TABLO 14: Aşağıdaki özellikler ülkemizdeki Suriyelilerin ne kadarı için uygundur? (Puan) (Tablonun çapraz versiyonları için bk. EK Tablolar)

	Güvenilmez / tehlikeli	Kaba	Mesafeli	Kötü	Tembel / asalak	Çalışkan	İyi	Cana yakın	Kibar	Güvenilir	Ortalama puan
Cinsiyet											
Kadın	3,2	3,1	3,0	2,9	2,9	2,1	1,9	1,8	1,7	1,6	2,4
Erkek	3,2	3,2	3,1	3,0	3,0	2,2	1,9	1,9	1,7	1,6	2,5
Yaş											
18-24 arası	3,2	3,2	3,1	3,0	2,9	2,1	2,0	1,9	1,8	1,7	2,5
25-34 arası	3,1	3,0	3,0	2,8	2,8	2,2	1,9	1,8	1,7	1,6	2,4
35-44 arası	3,2	3,2	3,1	3,0	3,1	2,0	1,9	1,8	1,7	1,6	2,4
45-54 arası	3,1	3,1	3,0	3,0	3,1	2,1	1,9	1,9	1,7	1,6	2,5
55-64 arası	3,3	3,4	3,3	3,2	3,1	2,2	1,9	2,0	1,9	1,7	2,6
65 ve üzeri	3,1	3,1	2,9	3,0	2,8	2,0	1,7	1,7	1,7	1,5	2,4
Öğrenim Durumu											
Okuryazar değil/ okuryazar	2,9	2,8	2,6	2,7	2,6	2,1	1,9	1,8	2,0	1,7	2,3
İlkokul	3,2	3,1	3,1	3,1	2,9	2,2	1,8	1,9	1,7	1,6	2,5
Ortaöğretim/ ilköğretim	3,3	3,2	3,2	3,1	3,1	2,1	1,9	1,9	1,7	1,6	2,5
Lise veya dengi okul	3,2	3,2	3,1	3,0	3,1	2,1	1,9	1,8	1,7	1,6	2,5
Üniversite/ lisansüstü	3,0	3,0	3,0	2,8	2,8	2,0	2,0	1,8	1,7	1,6	2,4
Bölge											
Sınır iller	3,4	3,4	3,3	3,4	3,0	2,1	1,6	1,6	1,5	1,5	2,5
Diğer iller*	3,1	3,1	3,0	2,9	3,0	2,1	2,0	1,9	1,8	1,7	2,5
Metropol iller	3,3	3,3	3,2	3,2	3,3	2,0	2,0	2,0	1,8	1,7	2,6
Metropol olmayan iller	3,0	2,9	2,9	2,7	2,8	2,2	2,0	1,9	1,8	1,6	2,4
Çalışma Durumu											
Özel sektör çalışanı	3,4	3,3	3,3	3,2	3,1	2,0	1,8	1,8	1,6	1,5	2,5
Esnaf	3,1	3,1	3,1	2,9	2,9	2,3	2,0	2,0	1,8	1,7	2,5
Ev kadını/kız	3,1	3,0	2,9	2,9	2,9	2,1	2,0	1,8	1,8	1,7	2,4
Öğrenci	3,1	3,1	2,9	2,9	2,9	2,1	2,0	1,8	1,8	1,7	2,4
İşsiz	3,1	3,1	3,0	2,9	2,9	2,1	1,8	1,8	1,6	1,5	2,4
Emekli	3,4	3,5	3,4	3,2	3,3	2,1	1,8	1,8	1,6	1,5	2,6
Kamu sektörü çalışanı	3,0	2,9	2,9	2,8	2,8	2,0	1,7	1,6	1,5	1,5	2,3
Serbest meslek erbabı	3,2	3,1	3,0	2,9	2,7	2,1	2,0	2,0	1,7	1,7	2,4
İş adamı	3,4	3,3	3,1	3,2	3,2	2,0	1,9	1,9	1,8	1,9	2,6
Genel	3,2	3,1	3,1	3,0	3,0	2,1	1,9	1,9	1,7	1,6	2,5

Not: Çalışma durumu: "Diğer" ve "Cevap yok" sayıca az olduğundan tabloda gösterilmemiştir.

Tablonun diğer çapraz versiyonları EK Tablolar bölümünde yer almaktadır.

OGG Bulguları: Türk Toplumunun Suriyelilere Uygun Gördüğü Tanımlamalar/Etiketler

Anket bulgularını destekler bir biçimde OGG katılımcılarının Suriyelileri tanımlamak için kullanmış oldukları kavram ve etiketlere bakıldığında olumsuz kavramların olumlu olanlara oranla çok daha sık ve yoğun bir biçimde dile getirildiği görülmektedir. Burada yine metropol illerde yaşayan katılımcılar ile sınır illerde yaşayanlar arasında önemli bir farklılaşma göze batmaktadır. Metropol illerdeki OGG katılımcıları genellikle Suriyelilerin mağduriyetlerini merkeze alan kavramları tercih ederken, sınır illerindeki katılımcıların daha olumsuz nitelermelere yöneldiği gözlenmiştir.

- *Vatansız, yabancı, haklardan mahrum. ... Savaş mağduru, ayrımcılık mağduru. (T.C. Vatandaş-İstanbul-Öğrenci)*
- *Savaş nedeniyle göç eden. ... Kayıp. ...Yoksul. ... Dil sorunu yaşayan. ... - Örselenmiş, ruh hâli travmaya uğramış. ... Ucuz işgücü. ... Güvenlik tehdidi. ...Dilenme kültürü. ... Zorunlu göçmen. ...Kalabalık. (T.C. Vatandaş-İstanbul-Memur)*
- *Mücadele, yoksulluk. ... Arada kalmışlık ... Yoksulluk, ötekileştirme. ... Travma, sosyal dışlanma, ayrımcılık mağduru. ...Geçicilik ve kimlik edineme problemi (statüsüzlük). ... Ötekileşme ve kaçış. (T.C. Vatandaş-İstanbul-Esna/Çalışan)*
- *Rahat ve yeniliğe kapalı. ... Nargile. (T.C. Vatandaş-Hatay-Öğrenci)*
- *Çalışmayı sevmeyen. ... Farklı. ... Sürekli yardım alan insanlar. (T.C. Vatandaş-Gaziantep-Kadın)*
- *Çok çocuk. ... Cahil, cehalet. ... Steril değil. ... Sığınmacı. ... Keyfine ve rahatına düşkün. ... Mazlum... Fazla rahat. (T.C. Vatandaş-Hatay-Öğretmen)*

4. Kültürel Benzerlik Algısı

Kitlesel insani hareketliliklerin hem başlangıç döneminde hem de birlikte yaşam süreçlerinde, sonradan gelenler (göçmen ya da mülteci) ile yerel (ev sahibi) toplum arasındaki kültürel yakınlığın oynadığı rol, göç literatürünün önemli konularından biridir. Suriye ile Türkiye arasında ortak tarihî geçmişi, 911 km sınır komşuluğuna, büyük ölçüde benzer dinî ve mezhepsel özelliklere rağmen, SB çalışmaları, Türk toplumunun Suriyeliler ile arasına ciddi bir kültürel mesafe koyduğunu göstermektedir. Her ne kadar siyaset dilinde “Ensar”, “din kardeşliği”, “komşuluk”, “mezhepsel benzerlik”, “ortak geçmiş” vs. vurguları olsa da toplumda bunun karşılığının oldukça sınırlı kaldığı anlaşılmaktadır. “Türkiye’deki Suriyelilerin kültürel açıdan bize ne kadar benzediklerini düşünüyorsunuz?” sorusuna “Hiç benzemiyorlar.” ve “Benzemiyorlar.” şeklinde cevap verenlerin toplamı %77,6 gibi oldukça yüksek bir seviyede gerçekleşmektedir. “Benziyorlar.” ve “Çok Benziyorlar.” seçeneklerine gelen destek sadece %8,8’dir.¹³² Kültürel ötekileştirme trendinde yıllar içinde bazı değişiklikler olsa da en az seviyede çıkan sonucun bile %70’in üzerinde olduğu, bunun da çok güçlü bir kültürel reddiyeye işaret ettiği söylenebilir. SB-2017’de “Kültürel olarak benzer değiliz.” diyenlerin oranı %80,2, SB-2019’da

132. 2014’te yapılan “Türkiye’deki Suriyeliler: Toplumsal Kabul ve Uyum” araştırmasında “Suriyeliler ile kültürel olarak aynı olduğumuzu düşünüyorum.” önermesine %45.3 “Katılmıyorum.”, %25.3 ise “Kesinlikle katılmıyorum.” (toplamda %70.6) cevabı verilmiş, “Katılmıyorum.” ve “Kesinlikle Katılmıyorum.” diyenlerin toplam oranı %17.2 olarak gerçekleşmişti. Çapraz: (Katılmayanlar) Sınır Bölgesi: % 75,6 / Diğer iller: %69,6. bk. S.139.

%81,9 iken SB-2020’de biraz azalmış olsa da %77,6 gibi oldukça yüksek oranlarda tespit edilmektedir. Bir başka dikkat çekici bulgu ise, “Hiç benzemiyorlar.” oranının SB-2017’de %40,8, SB-2019’da %50,5, SB-2020’de ise %52,1 şeklinde yükseliş trendinde olmasıdır. Suriyeliler ile kültürel benzerliğe sahibiz diyenlerin oranı üç çalışmada da en fazla %8,8 oranında çıkmaktadır.

SB-2020-TABLO 15: Suriyelilerin kültürel açıdan bize ne kadar benzediklerini düşünüyorsunuz? (SB-2017/SB-2019/SB-2020)

	2017		2019		2020	
	#	%	#	%	#	%
Hiç benzemiyorlar.	853	40,8	1147	50,5	1177	52,1
Benzemiyorlar.	823	39,4	712	31,4	575	25,5
Ne benziyor, ne benzemiyorlar.	185	8,9	196	8,6	253	11,2
Benziyorlar.	152	7,3	153	6,7	192	8,5
Çok benziyorlar.	10	0,5	7	0,3	7	0,3
Fikrim yok/cevap yok	66	3,1	56	2,5	55	2,4
Toplam	2089	100,0	2271	100,0	2259	100,0

“Kültürel benzerlik” önermesine demografik ve sosyoekonomik kategoriler çerçevesinde bakıldığında genelde birbirine çok yakın tepkiler verildiği gözlenmektedir. Ancak ortalamanın üzerinde kültürel benzerliği reddedenlerin çoğunluğunun kadınlar, orta yaşlılar (35-44), okuryazar olmayan/ilkokul mezunu olanlar ve özel sektör çalışanları olduğu gözlenmektedir. Ancak bu soru için asıl şaşırtıcı sonuç, “sınır illeri”nde yaşayan T.C. vatandaşları ile ilgili olarak ortaya çıkmaktadır. Suriye ile sınırı olan ya da sınır bölgesine bağlantılı illerden oluşan bu grup, aslında Suriyeliler ile dil, din, etnik köken, gelenek, kültür vb. konularda oldukça yakın özelliklere sahiptir. Buna rağmen, Türkiye ortalamasında “Kültürel olarak Suriyelilere benzemiyoruz.” diyenlerin oranı %77,6 iken, sınır illerinde bu oran %83,4’e çıkmaktadır. “Benzeriz-çok benzeriz.” diyenlerin oranı da Türkiye ortalamasının altında kalmaktadır. Bu şaşırtıcı durum daha önce yapılan Şanlıurfa Barometresi çalışmasında da gözlenmişti.¹³³ SB-2019 çalışmasında sınır illerindeki “benzememe” algısı Türkiye ortalamasının biraz altında iken, bir yıl sonrasında yükselmesi dikkat çekicidir. Ortak yaşamda paylaşımlar arttıkça yabancılaşmanın da gerçekleşebileceğinin bir kanıtı olarak görülebilir. Ama daha da önemlisi, göç ve uyum politikalarının, tasavvur edilen kültürel benzerlik üzerinden yapılmasının doğru sonuçlar vermemesi ihtimali oldukça yüksek görünmektedir. Bu konuda bir hususa daha işaret etmek gerekmektedir. Kültürel yakınlık söylemi, kitlesel insani hareketlerde başlangıç aşamasında önemli ve olumlu bir rol oynamaktadır. “Zor durumda olan kardeşlere destek” kendini hissettirmektedir. Ancak sonradan gelenlerin kalış süreleri uzadıkça ve yerel toplumu tedirgin edecek sayısal büyüklüklere ulaşıncaya kültürel benzerlik algısı da katkısı da azalmaktadır.

133. Şanlıurfa Barometresi çalışması Şanlıurfa Valiliği tarafından; GAP İdaresi Başkanlığı, UNHCR ve Türk Alman Üniversitesi Göç ve Uyum Araştırmaları Merkezi-TAGU ile işbirliğinde Prof. Dr. M.Murat Erdoğan yöneticiliğinde 2018’de gerçekleştirilmiştir.

SB-2020-TABLO 16: Suriyelilerin kültürel açıdan bize ne ölçüde benzediklerini düşünüyorsunuz? (%)

	Hiç benzemiyorlar.	Benzemiyorlar.	Benzemiyor.	Ne benziyor, ne benzemiyorlar.	Benziyorlar.	Çok benziyorlar.	Benziyor.	Fikrim yok/ cevap yok
Cinsiyet								
Kadın	50,7	28,8	79,5	9,6	8,2	0,3	8,5	2,4
Erkek	53,5	22,2	75,7	12,8	8,8	0,3	9,1	2,4
Yaş								
18-24 arası	49,8	28,4	78,2	11,3	8,0	-	8,0	2,5
25-34 arası	49,2	27,7	76,9	11,7	9,0	0,4	9,4	2,0
35-44 arası	58,1	22,7	80,8	9,1	7,7	0,6	8,3	1,8
45-54 arası	51,8	22,7	74,5	13,0	8,8	-	8,8	3,7
55-64 arası	53,7	21,6	75,3	11,7	9,9	0,6	10,5	2,5
65 ve üzeri	51,6	20,3	71,9	10,9	10,9	1,6	12,5	4,7
Öğrenim Durumu								
Okuryazar değil/okuryazar	49,1	37,7	86,8	5,7	7,5	-	7,5	-
İlkokul	56,7	22,5	79,2	8,0	9,2	0,2	9,4	3,4
Ortaokul/İlköğretim	52,6	24,9	77,5	13,6	5,2	1,2	6,4	2,5
Lise veya dengi okul	51,8	24,9	76,7	11,2	9,7	0,2	9,9	2,2
Üniversite/lisansüstü	48,6	28,2	76,8	13,0	8,0	-	8,0	2,2
Bölge								
Sınır iller	67,6	15,8	83,4	7,7	8,1	0,2	8,3	0,6
Diğer iller*	48,3	27,8	76,1	12,1	8,6	0,3	8,9	2,9
Metropol iller	48,8	26,8	75,6	13,2	8,3	0,5	8,8	2,4
Metropol olmayan iller	48,1	28,3	76,4	11,5	8,7	0,2	8,9	3,2
Çalışma Durumu								
Özel sektör çalışanı	56,3	24,5	80,8	8,9	8,1	0,2	8,3	2,0
Esnaf	53,3	22,0	75,3	14,3	8,1	0,2	8,3	2,1
Ev kadını/kız	50,0	30,3	80,3	7,4	9,0	0,5	9,5	2,8
Öğrenci	45,6	27,8	73,4	14,6	9,7	-	9,7	2,3
İşsiz	48,1	31,7	79,8	9,5	6,9	-	6,9	3,8
Emekli	61,5	13,7	75,2	12,8	7,7	-	7,7	4,3
Kamu sektörü çalışanı	47,8	31,0	78,8	13,3	6,2	-	6,2	1,7
Serbest meslek erbabı	58,2	15,5	73,7	13,6	10,0	1,8	11,8	0,9
İş adamı	52,6	22,8	75,4	10,6	14,0	-	14,0	-
Genel	52,1	25,5	77,6	11,2	8,5	0,3	8,8	2,4

Kültürel benzerlik kadar, kültürel çeşitliliğe katkı da önemli bir tartışma alanıdır. TC. vatandaşlarının “Suriyeliler kültürel olarak bizi zenginleştirmektedir.” önermesine katılmayanların oranı SB-2020’de %87,5 olarak tespit edilmiştir. Bu oran aşağıdaki tabloda da görüleceği üzere SB-2019’da biraz daha yüksek tespit edilmişti. Ancak %87,5 oranı da son derece güçlüdür ve Türk toplumunun Suriyelilerin Türkiye’deki kültüre katkıları olacağına dair neredeyse hiçbir umutları olmadığı anlaşılmaktadır.

SB-2020-TABLO 17: Suriyelilerin ülkemizde yaşamasının sonuçlarıyla ilgili aşağıda yer alan ifadelere ne ölçüde katılıyorsunuz? (%): “Suriyeliler kültürel olarak bizi zenginleştirmektedir.”

	Hiç katılmıyorum.	Katılmıyorum.	KATILMIYORUM	Ne katılıyor, ne katılmıyorum.	Katılıyorum.	Çok katılıyorum.	KATILYORUM.	Fikrim yok/ cevap yok
SB-2017	52,8	31,8	84,6	7,7	5,7	0,5	8,2	1,5
SB-2019	79,3	11,1	90,4	3,3	3,7	0,6	4,3	2,0
SB-2020	68,1	19,4	87,5	5,8	4,8	0,5	5,3	1,4

OGG Bulguları: Kültürel Benzerlik Algısı

Anket bulgularıyla benzer şekilde OGG katılımcılarının büyük bir çoğunluğu Suriyelilerin kültürel açıdan kendilerine benzemediğini düşünmektedir. Bu durumun özellikle sınır illerinde daha sert ve yoğun biçimde ifade edilmiş olduğu da dikkat çekmektedir. O kadar ki kendilerine sorulan soru ne olursa olsun, sınır illerindeki katılımcılar genellikle Suriyelilerin ne kadar farklı bir kültüre sahip oldukları iddiası üzerinden cevaplarını vermiştir. Üstelik, farklı olduğu belirtilen bu kültür genellikle "geri kalmış" olarak nitelendirilmekte ve hakir görülmektedir.

Çok sayıda katılımcının "Türkler de Suriyeliler de kültürel açıdan homojen gruplar değildir." diyerek bu soruya itiraz ettiğini belirtmek gerekir. Elbette ki bu soruyla amaçlanan var olan kültürel çeşitliliği inkâr etmek ya da bir kültürel homojenlik iddiasını empoze etmek değil, daha soyut ve genel bir seviyede katılımcıların kültürel benzerlik algılarını ölçmektir. Bazı katılımcıların ise "Türk kültürü" içindeki çeşitliliğe dikkat çekerken çok homojen ve basmakalıp bir 'Suriyeli kültüründen' bahsetmesi de ilginçtir. Öte yandan, bu çeşitliliğe dikkat çeken ve çoğunluğu metropol illerde olan katılımcılar Suriyelilerin içindeki çeşitli grupların Türk toplumu içindeki çeşitli gruplara kültürel açıdan benzer olduğunu, diğerlerinin de olmadığını ifade etmiştir.

- *Türk toplumunun kültürel yapısı da büyük çeşitlilik içeriyor, Suriyeliler içinde de çeşitlilik çok Türkmen, Arap vs. (T.C. Vatandaşı-Ankara-Memur)*
- *Biz de çok kozmopolit bir yapıyız, farklı kültürde insanlar var. O nedenle onların bir kısmına benziyorlar ama bir kısmına da benzemiyorlar. (T.C. Vatandaşı-İstanbul/Kadın)*

OGG katılımcılarının önemli bir çoğunluğu Suriyelilerin kültürel açıdan Türk toplumundan çok farklı olduğunu ifade ettikleri gibi genellikle Suriyelilerin kültürünün Türk toplumununkinden "geri kalmış" bir kültür olduğu düşüncesini ifade etmişlerdir. Burada kültürleri doğrusal bir şekilde ilerleyen unsurlar olarak gören ve onları "gelişmemiş/geri kalmış/ilkel'den başlayıp 'gelişmiş/ileri/medeni'ye uzanan bir doğru üzerine yerleştiren modernist bir yaklaşımın yaygın olduğu anlaşılmaktadır. Dolayısıyla da daha gelişmiş ve modern bir ülke olan Türkiye'de toplumun kültürünün Suriyelilerinkinden daha ileri ve gelişmiş olduğu algısı yaygın biçimde ifade edilmiştir.

- *Toplumsal cinsiyet algısı bizde ve onlarda çok farklı. Özellikle kadınlar bu rolleri daha ağır şekilde yaşıyor. Ama aslında biz de tam anlamıyla seküler bir toplum değiliz ve toplumsal cinsiyet eşitliği tam olarak bizde de oturmamış. (T.C. Vatandaşı-İstanbul-Esnafl/Çalışan)*
- *Hiç benzemiyorlar ve benzemeye de çalışmıyorlar. Mesela sokakta kadınların giyimi bunu gösteriyor. Çaba çok önemli ve çaba göstermiyorlar. (T.C. Vatandaşı-Hatay-Öğrenci)*
- *Giyim sofrada, yemek kültürü vs. hiçbir şekilde bizlerle alakası yok. Gece uyanık ve gündüz uyuyorlar mesela. Temizlikleri yok, el yıkamıyorlar, kokan şeyleri bile yiyorlar, çok gürültülü ve pisler... (T.C. Vatandaşı-Hatay-Esnafl/Çalışan)*

Suriyelilerin kültürel olarak Türk toplumuna benzer olduklarını düşünenlere geçmeden önce önemli bir gözlemin altını çizmek faydalı olacaktır. Bu bölümün ilk kısmında belirtildiği gibi özellikle metropol illerde yapılan OGG'lerde yaygın biçimde dile getirilen "Suriyelilerin Türkiye'nin güneydoğusundaki illerde yaşayan bölge halkıyla kültürel olarak daha benzer/yakın olduğu" argümanının, bu illerin ikisi olan Hatay ve Gaziantep'teki katılımcılar tarafından net ve sert bir biçimde reddedildiği görülmektedir. Bu argümanın en sert biçimde reddedildiği il olan Hatay'da Arapça konuşan ve Suriye ile tarihî bağları olan önemli sayıda yerli halkın bulunduğu da unutulmamalıdır. Hatay ve Gaziantep'te gözlenen bu reddiyenin Suriyelilerle yerel halkın arasına net sınırlar koyma çabasıyla kaynaklanıyor olduğu söylenebilir.

OGG katılımcıları arasında Suriyelileri kültürel olarak Türk toplumuna benzer bulunduğunu, iki toplum arasında önemli kültürel benzerlikler bulunduğunu dile getirenler az sayıda katılımcı da olmuştur. Beklenebileceği gibi bu katılımcıların ezici bir çoğunluğu metropol illerde yaşayanlardır.

5. Suriyelilerle İlişki/İletişim

Geçici koruma altındaki Suriyeliler Aralık 2020 itibarıyla Türkiye nüfusunun %4,38'ine ulaşmış, kamp nüfusu toplam Suriyeli nüfus içinde %1,61'e düşmüştür. Bu duruma rağmen, bölgeler, kentler, ilçeler, semtler ya da mahalleler arasındaki ciddi farklılıklar bulunduğu da bilinmektedir. Veriler, toplumun Suriyelilerin farkında olduğunu ve birlikte yaşamın gerçekleştiğini ortaya koymaktadır. Ancak farkındalığın sonrasında "ilişkinin yoğunluğu/niteliği" araştırıldığında, oldukça mesafeli ilişkiler olduğu anlaşılmaktadır. Çalışma Türk toplumunun Suriyeliler ile olan sosyal ilişkilerinin hemen her alanda arttığını ortaya koymaktadır. Bu artışta, Suriyelilerin kısıtlı da olsa artık Türkçe konuşabilmeleri ve iş hayatı içinde çalışan ya da işletmeci olarak yer almasının etkili olduğu söylenebilir. İlginç olan, sorun yaşama ve kavga etmenin de artış eğiliminde olmasıdır. Bu da karmaşık sosyal yaşamın doğasına uygun bir durumdur.

SB-2020-TABLO 18: Aşağıdaki sosyal ilişki türlerini Suriyelilerle bugüne kadar kurup kurmadığınızı lütfen belirtiniz? (%)
(Tablonun çapraz versiyonları için bk. EK Tablolar)

Sıra No.		2017			2019			2020		
		Evet	Hayır	Fikrim yok/cevap yok	Evet	Hayır	Fikrim yok/cevap yok	Evet	Hayır	Fikrim yok/cevap yok
1	Sohbet etmek	46,1	53,0	0,9	38,0	61,5	0,5	48,4	50,6	1,0
2	Alışveriş yapmak	26,5	72,7	0,8	19,6	79,9	0,5	27,4	71,3	1,3
3	İş ilişkisi kurmak	15,6	82,8	1,6	12,2	87,3	0,5	19,6	79,0	1,4
4	Dostluk/arkadaşlık etmek	14,2	84,0	1,8	12,1	87,5	0,4	21,3	77,5	1,2
5	Sorun yaşamak*	10,6	87,2	2,2	12,9	86,7	0,4	19,7	79,0	1,3
6	Kavga etmek*				7,7	91,9	0,4	13,2	85,7	1,1
7	Flört	3,4	94,9	1,7	0,6	99,0	0,4	4,9	93,8	1,3
8	Evlilik	2,9	95,6	1,5	0,4	99,2	0,4	4,9	93,9	1,2
9	Destek/yardımlaşma	-	-	-	-	-	-	30,5	67,9	1,6

* "Sorun yaşamak" ve "Kavga etmek" maddeleri 2017'de tek madde şeklinde verilmiştir.

Sosyal ilişki türleri konusunda yapılan demografik değerlendirmelerde cinsiyet, yaş, eğitim, mesleki durum ve bölgesel farklılıklar konularında çok ciddi eğilim ya da tecrübe farklılıklarına rastlanmaktadır. Yine sınırlı düzeyde de olsa, ayrışmaların hem olumlu ilişkiler hem de sorunlar bağlamında yüksek sayılarda ve yoğunlukta Suriyelinin bulunduğu sınır bölgesi illerinde yaşandığı anlaşılmaktadır. Değerlendirmede sınır illerinde yaşayan T.C. vatandaşlarının Suriyelilerle Türkiye ortalamasının oldukça üzerinde iş ve dostluk/arkadaşlık ilişkisi içinde oldukları ama aynı şekilde daha fazla sorun yaşadıkları ve hatta kavga ettikleri gözlenmektedir. Ancak tekrarlar vurgulamak gerekmektedir ki sosyal ilişki türlerinde Türkiye ortalamasının dışında çok ciddi bir sapma/farklılaşma söz konusu değildir.

OGG Bulguları: Suriyelilerle İlişki/İletişim

OGG katılımcılarına Suriyelilerle nasıl deneyimler yaşadıkları, ilişki ve etkileşim durumları da sorulmuştur. Beklenebileceği gibi Suriyelilerle çok daha sık ve kişisel düzeyde ilişki kuranlar genellikle Suriyelilerin yoğun biçimde yaşadıkları sınır illerinde yaşayan katılımcılar olmuştur.

Yukarıda belirtildiği üzere sınır illerinde yaşayan Suriyeli nüfusun büyüklüğü bu şehirlerde görünürlüklerinin çok daha fazla artmasına neden olmakta ve algıları önemli biçimde etkilemektedir. Ancak, Ankara ve İstanbul'daki katılımcıların ifadelerinden anlaşılabilen üzere, bu büyük illerin metropol olma nitelikleri nedeniyle buralarda yaşayan halkın çeşitliliğe ve farklı göçmen grupların varlığına alışkın olmaları da algıları önemli derecede etkileyen bir unsur olarak öne çıkmaktadır. Böylece, daha az görünür durumda olan ve kendileriyle daha nadir ve yüzeysel ilişkiler kurulan Suriyelilerin varlığının metropol illerde daha hızlı bir biçimde normalleştiği söylenebilir.

Yukarıda alıntılanan son katkı özellikle metropol illerdeki katılımcıların sıkça ifade ettiği bazı yaygın algıları örneklendirmesi açısından önemlidir. Burada da dile getirildiği gibi Suriyelilerle ilgili ikili bir algı söz konusudur. "Aralarında çok düzgün ve iyi eğitilmiş olanlar var ki onlar bizden çok da farklı değiller. Öte yandan pek çoğu ise çok eşli, Türkiye'nin onlara sunduğu imkânları suiistimal etmek istiyor ve kültürel olarak bizden çok farklılar." Benzer biçimde, ilk gruptaki daha nitelikli göçmenlerin Avrupa'ya geçmek istedikleri ve Türkiye'nin payına da ikinci grupta olanların düştüğü sıklıkla öne sürülmüştür. "Avrupa 'iyi' Suriyelileri kaptı, bize eğitimsiz ve fakirleri kaldı." argümanının pek çok farklı soruya cevaben dile getirilmiş olduğunun altı çizilmelidir.

Sınır illeri olan Hatay ve Gaziantep'teki katılımcıların Suriyelilerle olan deneyimlerini anlatırken neredeyse istisnasız bir biçimde "biz ve onlar" söylemini ortaya koymaları çarpıcıdır. Bu, daha önce de ifade edilmiş olan iki toplum arasına net sınırlar çekme gayesinin bir parçası olarak görülebilir. Ayrıca, yine metropol illerdeki katılımcılardan farklılaşan bir biçimde, sınır illerindeki katılımcılar Suriyelilerin Türk toplumuyla yapıcı ilişkiler kurmak konusunda yeterince çaba sarf etmediklerini ifade etmişlerdir. Suriyelilerin nasıl algılandıkları kısmında belirtilen "fazla rahat" ve "nankör" algısıyla da örtüşen bu argüman genelde şu şekilde devam etmektedir: "Biz onlara ülkemizin kapılarını açarak üstümüze düşeni yaptık. Şimdi de onlar minnettarlıklarını göstermek adına buraya adapte olmak için üzerlerine düşen çabayı sarf etmeliler, örneğin Türkçe öğrenmeye çalışmalılar."

OGG katılımcılarının önemli bir kısmı Suriyeli çocuklar ve onlarla olan etkileşimlerinden bahsederken oldukça olumlu ifadeler kullanmıştır. Bunun en önemli nedeni Suriyeli çocukların Türkiye'de büyümeleri ve özellikle Türkçe bilmelerinin onların bu ülkeye daha kolay adapte olmalarını sağladığı düşüncesi olabilir.

"Çocuklar aramızda köprü gibi oluyor." (T.C. Vatandaşı-Gaziantep-Kadın)

6. Suriyelilere Destek

29 Nisan 2011 sonrasında Türkiye'ye gelmek zorunda kalan Suriyeliler konusunda toplumsal dayanışma ve aktif destek konusunda Türk toplumunun olağanüstü bir rol oynadığı açıktır. Türk kamu kurumlarının Suriyelilere yönelik destek hizmetlerinden bağımsız bir biçimde, özellikle de Suriyelilerin kamplar dışında, kentsel alanlarda yaşamalarıyla birlikte, bu dayanışma daha görünür hâle gelmiştir. Bu nedenle Suriyelilere yönelik tavrın hem niteliği hem de değişim sürecini anlamak için dayanışmanın daha somut bir alanı olan “aynı ya da nakdi yardım” eylemi önem taşımaktadır. “Bugüne kadar hiç Suriyelilere (dilencilere para verme dışında) aynı veya nakdi yardım yaptınız mı?” sorusuna SB-2019’da %34,1 oranında evet yanıtı gelirken, SB-2020’de daha da yükselerek %40,5 olarak evet denmiştir.¹³⁴ Suriyelilere aynı ya da nakdi destek verenler konusunda demografik özellikler itibarıyla bakıldığında, çok ciddi ve anlamlı ayrımlar olmadığı gözlenmektedir. Burada belki de dikkat çeken en önemli husus, sınır bölgesinde yaşayan halkın, genel ortalamanın altında bir destek verdiğinin tespitidir.

SB-2020-TABLO 19: Bugüne kadar hiç Suriyelilere (dilencilere para verme dışında) aynı veya nakdi yardım yaptınız mı?

	2019		2020	
	#	%	#	%
Evet, yaptım.	774	34,1	914	40,5
Hayır, yapmadım.	1446	63,7	1237	54,7
Hatırlamıyorum/cevap yok	51	2,2	108	4,8
Toplam	2271	100,0	2259	100,0

134. 2014 “Türkiye’deki Suriyeliler: Toplumsal Kabul ve Uyum” çalışmasında bu soru “Suriyeli Sığınmacıların kendisine ya da sığınmacılara ulaştırılmak üzere herhangi bir kurum/kuruluşa bir şekilde aynı veya nakdi bağışta, yardımda buldunuz mu?” sorusuna “evet” diyenlerin oranı %30 civarında çıkmıştır. s.129.

SB-2020-TABLO 20: Bugüne kadar hiç Suriyelilere aynı veya nakdi yardım yaptınız mı? (%)

	Evet, yaptım.	Hayır, yapmadım.	Hatırlamıyorum/ cevap yok
Cinsiyet			
Kadın	38,5	56,5	5,0
Erkek	42,3	53,1	4,6
Yaş			
18-24 arası	32,9	59,0	8,1
25-34 arası	41,8	53,9	4,3
35-44 arası	46,6	50,8	2,6
45-54 arası	43,0	55,2	1,8
55-64 arası	43,2	53,7	3,1
65 ve üzeri	45,3	46,9	7,8
Öğrenim Durumu			
Okuryazar değil/okuryazar	43,4	50,9	5,7
İlkokul	44,3	52,3	3,4
Ortaöğretim/İlköğretim	38,4	58,4	3,2
Lise veya dengi okul	39,6	55,9	4,5
Üniversite/lisansüstü	39,9	52,7	7,4
Bölge			
Sınır iller	39,8	52,9	7,3
Diğer iller*	40,6	55,2	4,2
<i>Metropol iller</i>	37,7	59,7	2,6
<i>Metropol olmayan iller</i>	42,1	53,0	4,9
Çalışma Durumu			
Özel sektör çalışanı	36,9	58,6	4,5
Esnaf	49,4	48,4	2,2
Ev kadını/kız	41,3	54,6	4,1
Öğrenci	34,1	59,3	6,6
İşsiz	34,4	58,7	6,9
Emekli	40,2	56,4	3,4
Kamu sektörü çalışanı	45,1	45,1	9,8
Serbest meslek erbabı	42,7	55,5	1,8
İş adamı	52,6	45,6	1,8
Genel	40,5	54,7	4,8

Not: Çalışma durumu: Diğer ve cevap yok sayıca az olduğundan tabloda gösterilmemiştir.

Suriyelilere aynı-nakdi yardım konusunda ilk yıllarda olağanüstü gayretli olan Türk toplumunda, Suriyelilerin kalıcı olma emareleri göstermeleri ve kendi ihtiyaçlarını çalışarak karşılamasıyla birlikte bir azalma olduğu gözlenmekteydi. Ancak pandeminin de etkisi ile bu desteğin yeniden arttığı anlaşılmaktadır. Suriyelilere yardım yaptığını ifade edenlere (ki bu sayı 914'tür) son bir yılda ne ölçüde yardım yaptıkları sorusu yöneltilmiştir. Son bir yıl, Suriyelileri daha ağır ekonomik sorunlarla mücadele etmek zorunda bırakan pandemi dönemine denk geldiği için, bu soru aynı zamanda “pandemi döneminde dayanışmanın ölçülmesi” olarak da değerlendirilmiştir.

“Son 1 yılda Suriyelilere aynı veya nakdi yardım yaptınız mı?” sorusuna gelen yanıtlarda, Türk toplumunun pandemi sürecinde Suriyelilere %79,7 gibi bir oranda ciddi bir destek verdiklerini göstermektedir. Genel olarak yardım etme davranışları için çıkan sonuçlar burada da demografik verilere aynen yansımıştır. Sınır illerinde Suriyelilere son 1 yıl içinde destek verenler Türkiye ortalamasının altında kalmıştır.

SB-2020-TABLO 21: Son 1 yılda Suriyelilere aynı veya nakdi yardım yaptınız mı?

	#	%
Evet, yaptım.	728	79,7
Hayır, yapmadım.	174	19,0
Bilmiyorum/hatırlamıyorum	12	1,3
Toplam	914	100,0
* “2020'ye kadar hiç Suriyelilere aynı veya nakdi yardım yaptınız mı?” sorusuna «Evet yaptım.» cevabını verenlere ait sonuçlardır.		

SB-2020-TABLO 22: Son 1 yılda Suriyelilere aynı veya nakdi yardım yaptınız mı? (%)

	Evet, yaptım.	Hayır, yapmadım.	Bilmiyorum/ hatırlamıyorum.
Cinsiyet			
Kadın	78,4	19,8	1,8
Erkek	80,8	18,4	0,8
Yaş			
18-24 arası	79,5	17,5	3,0
25-34 arası	76,2	22,0	1,8
35-44 arası	81,3	18,3	0,4
45-54 arası	83,8	16,2	-
55-64 arası	75,7	24,3	-
65 ve üzeri	82,8	17,2	-
Öğrenim Durumu			
Okuryazar değil/okuryazar	69,6	30,4	-
Okuryazar	77,7	20,7	1,6
İlkokul	85,7	14,3	-
Ortaöğretim/ilköğretim	77,9	20,2	1,9
Lise veya dengi okul	82,0	17,0	1,0
Üniversite/lisansüstü	75,6	22,7	1,7
Bölge			
Sınır iller	75,6	22,7	1,7
Diğer iller*	80,6	18,2	1,2
Metropol iller	80,5	17,3	2,2
Metropol olmayan iller	80,7	18,6	0,7
Çalışma Durumu			
Özel sektör çalışanı	78,1	20,4	1,5
Esnaf	83,0	16,5	0,5
Ev kadını/kız	73,5	24,5	2,0
Öğrenci	79,0	17,6	3,4
İşsiz	84,6	15,4	-
Emekli	80,9	19,1	-
Kamu sektörü çalışanı	82,4	17,6	-
Serbest meslek erbabı	83,0	17,0	-
İş adamı	76,7	20,0	3,3
Genel	79,7	19,0	1,3

Not 1: Çalışma durumu: "Diğer" ve "cevap yok" sayıca az olduğundan tabloda gösterilmemiştir.

Not 2: "2020'ye kadar hiç Suriyelilere aynı veya nakdi yardım yaptınız mı?" sorusuna "Evet yaptım." cevabını verenlere ait sonuçlardır.

Suriyelilere “Neden yardım yapmadınız?” sorusu yöneltildiğinde ilk sırada “Yardım etmek istemedim.” yer alırken, “Bizim vatandaşlarımız içinde ihtiyacı olanlara vermeyi tercih ediyorum.” yanıtı ikinci, “Yardıma ihtiyaçları olduğunu düşünmüyorum.” diyenlerin oranı ise üçüncü sıradadır.

SB-2020-TABLO 23: Neden hiç/son 1 yılda yardım yapmadınız? (Çoklu Yanıt)

Sıra No.		#	%
1	Yardım etmek istemedim.	595	42,2
2	Bizim vatandaşlarımız içinde ihtiyacı olanlara vermeyi tercih ediyorum.	332	23,5
3	Yardıma ihtiyaçları olduğunu düşünmüyorum.	261	18,5
4	Zaten onlara pek çok kurum destek veriyor.	217	15,4
5	Mali imkânlarım yardım etmeye elverişli değil.	204	14,5
6	Yardım edecek fırsat/yol bulamadım.	172	12,2
7	Onlara yardım etmek onları tembelleştirir, böyle bir alışkanlık edinmelerini istemem.	43	3,0
8	Diğer	7	0,5
	Fikrim yok/cevap yok	33	2,3
* “Bugüne kadar hiç Suriyelilere aynı veya nakdi yardım yaptınız mı?” sorusuna, «Hayır, yapmadım.» cevabını verenler ile “Son 1 yılda Suriyelilere aynı veya nakdi yardım yaptınız mı?” sorusuna «Hayır, yapmadım.» cevabını verenler ile ait sonuçlardır.			

7. Sosyal Mesafe

Sayıları 3,6 milyonu aşan ve %98'inden fazlası kampların dışında yaşayan Suriyeliler konusunda karşılıklı "sosyal mesafesi"nin (*social distance*) ölçülmesi, Suriyeliler Barometresi çalışmasının önemli hedeflerinden biri olarak belirlenmiştir. Emory S. Bogardus'un 1925'de geliştirdiği "sosyal mesafe" konusu¹³⁵ sosyal uyumu anlamlandırmak bakımından önemli bir araç sağlamaktadır. Suriyeliler Barometresi çalışmasının düzenli olarak uyguladığı "sosyal mesafe" ölçekleri özellikle ortak yaşam pratikleri bakımından büyük önem taşımaktadır. Suriyelilerle sosyal mesafe ölçeği hesaplamasında Cluster ve Discriminant analizleri kullanılmıştır. Bu çerçevede "Katlıyorum." cevabını verenlere "1", "Kısmen katlıyorum." cevabını verenlere "0", "Katılmıyorum." cevabını verenlere ise "-1" değeri verilerek puanlama yapılmıştır. Daha sonra her bir anket için bu değerlerin ortalamaları alınarak sosyal mesafe puanı hesaplanmıştır. Bu hesaplamada verilerin dağılımları göz önünde bulundurarak "Cluster analizi" ile 5 gruba ayrılmıştır. Ayrılan bu grupların uygun olduğu "Discriminant analizi" ile tespit edilmiştir. 5 gruba ayrılan sosyal mesafe puanlamalarının, ayrılan gruplar ile arasındaki korelasyonlarına bakıldığında %98,5 kuvvetli bir ilişki bulunmuştur.¹³⁶ "Suriyeliler ile ilgili duygularınızı yansıtması açısından aşağıdaki ifadelere ne ölçüde katıldığınızı lütfen belirtiniz." sorusuyla ve on farklı önerme ile anlaşılmaya çalışılan "sosyal mesafe" konusundaki bulgular, bize Türk toplumunun Suriyelilere yönelik ortaya koyduğu son derece yüksek düzeydeki sosyal mesafenin SB-2020'de de biraz gerilemekle birlikte devam ettiğini göstermektedir.

Türk toplumu, özellikle 2013 sonrasında Suriyeliler ile bir arada yaşamakla birlikte, her ne kadar SB-2019'daki-0,51 mesafe-0,42'ye gerilemiş olsa da hâla "uzak" kategorisinde yer almaktadır.

SB-2020-TABLO 24: SB-2020-Sosyal Mesafe Grupları

	#	%	Sosyal Mesafe Puanı
Çok uzak	792	35,2	-0,99
Uzak	589	26,2	-0,62
Ne uzak, ne yakın	428	19,1	-0,11
Yakın	282	12,6	0,38
Çok yakın	156	6,9	0,86
Genel	2247	100,0	-0,42

-1,00 ; -0,80 Puan: Çok Uzak	-0,79 ; -0,40 Puan: Uzak	-0,39 ; 0,19 Puan: Ne Uzak,Ne Yakın	0,20 ; 0,69 Puan: Yakın	0,70 ; 1,00 Puan: Çok Yakın
---------------------------------	-----------------------------	--	----------------------------	--------------------------------

135. Emory S. Bogardus (1925) "Social Distance and Its Origins." Journal of Applied Sociology 9 (1925): 216-226.

136. Cluster and Discriminant Analysis konusunda bk. C. Fraley and A. E. Raftery (1999) Software for Model-Based Cluster and Discriminant Analysis (<http://132.180.15.2/math/statlib/S/mclust/old/mclust.pdf>)

Sosyal mesafe bulgularının ayrıntılarına bakıldığında, eğitim/okul ortamında birliktelik hususunun (“Suriyeli çocukların benim çocuğumun okulunda eğitim görmesinden rahatsız olmam”) en yüksek seviyede (%37) kabul gördüğü anlaşılmaktadır. Bunu, azalan eğilimde de olsa bir Suriyeli ile “aynı iş yerinde çalışmak”, “aynı apartmanda oturmak” ve “aynı mahallede oturmak” seçenekleri takip etmektedir. Mesafenin en çok açıldığı hususlar ise bekleneceği üzere bir Suriyeli ile (kendisi, çocukları, kardeşleri açısından) “evlenmek” ve “iş ortaklığı” seçenekleri gelmektedir. SB-2019 ile SB-2020 oranları karşılaştırıldığında “iş ortaklığı kurmak” dışındaki bütün verilerde mesafenin az da olsa azaldığı gözlenmektedir.

SB-2020-TABLO 25: Suriyelilerle ilgili duygularınızı yansıtmaları açısından aşağıdaki ifadelere ne ölçüde katıldığınızı lütfen belirtiniz. (%)

Sıra No.			Katılmıyorum.	Kısmen katılıyorum.	Katılıyorum.	Fikrim yok/ cevap yok
1.	Suriyeli çocukların benim çocuğumun okulunda eğitim görmesinden rahatsız olmam.	2020	43,7	16,3	37,0	3,0
		2019	52,0	13,2	32,3	2,5
2.	Bir Suriyeli ile aynı iş yerinde çalışmaktan rahatsız olmam.	2020	48,1	17,1	32,4	2,4
		2019	56,3	12,6	28,2	2,9
3.	Bir Suriyeli ile aynı apartmanda yaşamaktan rahatsız olmam.	2020	53,4	17,9	26,5	2,2
		2019	60,4	14,8	23,3	1,5
4.	Oturdüğüm mahallede bazı Suriyeli ailelerin de yerleşmesinden rahatsız olmam.	2020	53,0	18,2	26,3	2,5
		2019	59,4	14,2	24,7	1,7
5.	Bir Suriyeli ile arkadaş olabilirim.	2020	54,7	17,8	25,6	1,9
		2019	61,1	15,4	21,8	1,7
6.	Suriyelilerin yoğun olarak yaşadıkları bir mahalleye yerleşmekten rahatsız olmam.	2020	62,3	14,5	20,9	2,3
		2019	70,5	11,3	16,7	1,5
7.	Bir Suriyeli ile iş için ortaklık kurabilirim.	2020	72,7	12,1	11,9	3,3
		2019	75,3	10,2	12,1	2,4
8.	Erkek ya da kız kardeşimin bir Suriyeli ile evlenmesinden rahatsız olmam.	2020	77,4	9,5	10,4	2,7
		2019	81,3	8,5	8,2	2,0
9.	Çocuğumun Suriyeli biriyle evlenmesine izin veririm.	2020	78,7	9,4	9,3	2,6
		2019	81,5	8,5	7,6	2,4
10.	Bir Suriyeli ile evlenebilirim.	2020	84,7	6,1	6,6	2,6
		2019	86,9	6,6	5,0	1,5

SB-2020, SB-2019 ve SB-2017 çalışmalarına topluca bakıldığında ise sosyal mesafenin her üç çalışmada da belirgin biçimde “uzak” kategorisinde olduğu ancak örneğin SB-2019’da %51 olan “çok uzak” mesafenin, SB-2019’da %51’e yükseldiği ama SB-2020’de %35,2’ye düştüğü gözlenmektedir. “Çok uzak” bulgularına göre Türk toplumunun Suriyelilere koyduğu mesafe içinde “Çok uzak” kategorisi içinde olanların %35,2 (-0,99 puan) gibi oldukça yüksek bir oranda olduğu gözlenmektedir.

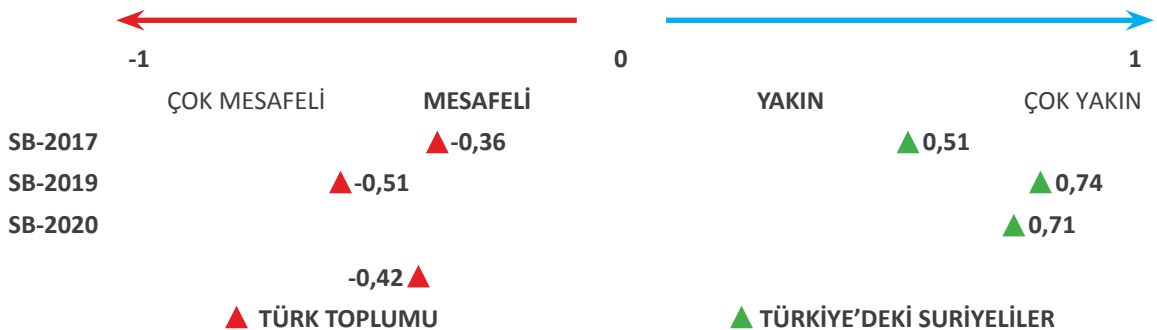
Sosyal mesafe konusunda SB-2017/SB-2019 Türk toplumunun tutumundaki eğilim ise olumsuz görünülmektedir. Çok uzak mesafe oranı 2017’de %36,1’den 2019’da %51’e yükselmiş, “Çok uzak/Uzak” toplamı ise %62,9’dan %66,3’e çıkmıştır. Yani çok uzaklaşma eğilimi daha belirgin biçimde artmıştır. “Yakın” ve “Çok yakın” sosyal mesafe ise SB-2017’de %19,6 iken, SB-2019’da %16,8’e düşmüştür. Puanlama esası dikkate alındığında, sosyal mesafenin -0,36’dan -0,51’e çıktığı gözlenmektedir. “Çok yakın” kategorisinin ise SB-2017’de %9’dan SB-2019’da %6’ya düşmüş, SB-2020’de ise az bir artış ile %6,9 olarak gerçekleşmiştir.

SB-2020-TABLO 26: Sosyal Mesafe Grupları*

	SB-2017			SB-2019			SB-2020		
	#	%	Sosyal Mesafe Puanı	#	%	Sosyal Mesafe Puanı	#	%	Sosyal Mesafe Puanı
Çok uzak	748	36,1	-0,95	1157	51,0	-0,97	792	35,2	-0,99
Uzak	555	26,8	-0,51	347	15,3	-0,55	589	26,2	-0,62
Ne uzak, ne yakın	363	17,5	-0,02	383	16,9	-0,10	428	19,1	-0,11
Yakın	220	10,6	0,44	244	10,8	0,36	282	12,6	0,38
Çok yakın	186	9,0	0,88	135	6,0	0,87	156	6,9	0,86
Genel	2072	100,0	-0,36	2266	100,0	-0,51	2247	100,0	-0,42

*SB-2017’de 17, SB-2019’da 5, SB-2020’de 12 kişi sosyal mesafe sorularına cevap vermediğinden gruplandırmalara dâhil edilmemiştir.

SB-2020-GRAFİK 22: TÜRK & SURIYE TOPLUMLARI ARASINDAKİ SOSYAL MESAFE

Sosyal mesafe ölçüğü, Türk toplumunun Suriyelilere karşı çok belirgin bir sosyal mesafe içinde olduğunu göstermektedir. Yaş yükseldikçe ve eğitim azaldıkça sosyal mesafenin arttığı, kadınların erkeklerden daha fazla mesafe koyduğu görülmektedir. Ancak SB-2020 çalışmasında asıl çarpıcı sosyal mesafenin sınır illerinde gerçekleştiği tespit edilmiştir. “Çok uzak” ve “Uzak” toplamı Türkiye ortalaması %61,4 iken, bu oran sınır illerinde %71,2’ye çıkmaktadır. Sınır illerindeki nüfusun Suriyeliler ile olan göreceli kültürel yakınlığının, sosyal mesafeyi azaltmadığı, aksine artırması son derece dikkat çekicidir. Bu veriler, yüksek sayılarda Suriyeli olan illerin, kültürel yakınlığı göz ardı ederek, mesafeyi daha da artırdıklarını ortaya koymaktadır.

SB-2020-TABLO 27: Sosyal Mesafe Grupları (%)

	Çok uzak	Uzak	Ne uzak, ne yakın	Yakın	Çok yakın
Cinsiyet					
Kadın	34,9	26,7	19,8	12,8	5,8
Erkek	35,6	25,8	18,3	12,3	8,0
Yaş					
18-24 arası	31,2	27,2	20,6	16,7	4,3
25-34 arası	33,1	26,8	21,8	11,4	6,9
35-44 arası	39,4	24,6	18,1	10,4	7,5
45-54 arası	37,1	26,1	14,9	10,3	11,6
55-64 arası	42,2	24,2	14,9	10,6	8,1
65 ve üzeri	37,1	29,0	19,4	9,7	4,8
Öğrenim Durumu					
Okuryazar değil/okuryazar	41,5	28,3	9,4	9,4	11,4
İlkokul	43,3	24,8	15,5	8,8	7,6
Ortaöğretim/İlköğretim	39,3	24,1	17,4	12,5	6,7
Lise veya dengi okul	32,8	27,3	18,8	14,2	6,9
Üniversite/lisansüstü	29,2	26,7	24,8	13,1	6,2
Bölge					
Sınır iller	50,1	21,1	14,7	9,3	4,8
Diğer iller*	31,6	27,5	20,1	13,3	7,5
Metropol iller	35,8	27,5	15,0	12,8	8,9
Metropol olmayan iller	29,5	27,5	22,6	13,6	6,8
Çalışma Durumu					
Özel sektör çalışanı	37,2	26,5	18,2	11,3	6,8
Esnaf	35,7	22,8	17,9	14,2	9,4
Ev kadını/kız	41,6	24,0	18,4	8,8	7,2
Öğrenci	26,9	28,1	22,3	17,8	4,9
İşsiz	34,0	31,9	18,1	12,8	3,2
Emekli	40,9	27,8	12,2	12,2	6,9
Kamu sektörü çalışanı	34,5	25,7	19,5	11,5	8,8
Serbest meslek erbabı	31,5	31,5	22,2	9,3	5,5
İş adamı	26,3	21,1	26,3	15,8	10,5
Genel	35,2	26,2	19,1	12,6	6,9
Not 2: 12 kişi sosyal mesafe sorularına cevap vermediğinden gruplamaya dâhil edilmemiştir.					

OGG Bulguları: Sosyal Mesafe

Sosyal mesafeyi ölçmek için anketlerde sorulmuş olan hipotetik ilişki türlerine yaklaşım soruları OGG'lerde de sorulmuştur. Katılımcıların "istemem" veya "isterim" cevaplarının ötesinde, bahse konu ilişki türlerindeki mesafelerini anlamak amaçlanmıştır. Çeşitli ilişki tiplerine yaklaşım tartışılmışsa da bütün OGG'lerde en mahrem ve fikir ayrılıklarına sahne olan soru evlilik sorusu olmuştur. OGG'lerdeki pek çok diğer soruda da gözlemlenen sınır iller ile metropol iller arasındaki önemli ayırım bu soruda da karşımıza çıkmaktadır. Şöyle ki metropol illerdeki katılımcıların çoğunluğu kişisel özelliklerine bakarak karşısındakinin kendisine uygun olduğunu düşündükleri müddetçe bu kişinin Suriyeli olmasının evlilik kararı almalarında bir etkisi olmayacağını belirtmiştir. Sınır illerdeki katılımcıların çoğunluğu ise Suriyelilerle aralarında büyük kültürel farklar olduğundan dolayı mutlu bir evlilik gerçekleştiremeyeceklerini düşündüklerini, bu nedenle de bir Suriyeli ile evlenmeyeceklerini ifade etmiştir. Yine de bütün OGG'lerde bu soruya olumlu ve olumsuz cevap veren katılımcılar bulunduğu altı çizilmelidir.

Sonraki soru olan bir Suriyeli ile iş yapmak konusunda katılımcıların iki gruba bölündüğünü söylemek mümkündür. Katılımcıların neredeyse yarısı bu konuda bir sorun yaşamayacaklarını hatta daha fazla Suriyeli müşteri kazanma potansiyeli nedeniyle bunu tercih bile edebileceklerini söylemiştir. Diğer gruptakiler ise kültürel farklılık ve hukuksal statü/haklardan kaynaklanabilecek potansiyel zorluklar gibi nedenlerle bir Suriyeliyle iş yapmayı veya birlikte çalışmayı tercih etmeyeceklerini belirtmiştir.

Arkadaş/dost olma sorusu bütün sorular içinde en olumlu yaklaşım ilişki türünü barındırmıştır. Tüm OGG'lerdeki katılımcıların büyük çoğunluğu bu konuda bir tereddütleri olmayacağını ama var olan kültürel farklılıklar dolayısıyla bunun çok sık gerçekleşemeyeceğini düşündüklerini ifade etmişlerdir.

Bir Suriyeli ile komşu olmak konusunda ise görüşlerin daha çeşitli olduğu gözlenmektedir. Suriyeli komşuları olmasının hiç sorun olmayacağını belirten katılımcılar olduğu gibi çeşitli gerekçelerle bunu tercih etmeyeceğini ifade edenler de bulunmaktadır. Belirtilen gerekçeler arasında en başta gelenler Suriyelilerin bir evde çok kalabalık yaşadıkları, gürültücü oldukları ve komşularına karşı düşüncesiz tutumlara sahip olduklarıdır. Bazı katılımcılar ise Suriyeli komşuları olursa kendilerini güvende hissetmeyeceklerini düşündüklerini ifade etmiştir. Bu konunun kendileri için bir sorun teşkil etmeyeceğini ifade eden katılımcıların dahi cevapları içinde belli şartlar öne sürmüş oldukları da belirtilmelidir.

Son olarak katılımcılara çocuklarının Suriyeli çocuklarla aynı sınıfta eğitim görmesi konusundaki görüşleri sorulmuştur. Katılımcıların büyük çoğunluğu bu konu hakkında olumlu görüş bildirmiş, ancak bunu "Suriyelilerin sınıfta çoğunluk olmamaları" şartına bağlamışlardır. Bu soruya olumsuz veya tereddütlü cevap verenlerin tamamı ise cevaplarını kendi çocuklarının alacağı eğitimin zarar görmesinden duydukları endişeye dayandırmıştır. Buna göre, sınıftaki Suriyeli çocuklar yeterince Türkçe bilemeyeceğinden veya genel seviyeleri düşük olacağından dolayı eğitimin kalitesinin düşecektir. Diğer bir deyişle, katılımcılardan hiçbiri Suriyeli çocukların Türkiye'de eğitim alma haklarına karşı argüman ileri sürmemiştir.

- Benim çocuğum Suriyelilerle okudu. Tabi biz ilk yazdığımızda bu kadar Suriyeli yoktu ama geçen sene mesela 35 kişilik sınıfta 15'i Suriyeliydi. Çocuk öğretmenini sevdiği için ben almadım sınıftan. Ve farklı şeyler öğrendi onlardan. Bir savaşın ne demek olduğunu öğrendi, o çocukların psikolojisini gördü. Farklı kültürleri tanıdı. Bunlar birer artıydı. (T.C. Vatandaşı-Ankara-Memur)

- Okul, öğretmen kapasitesi yeterli ise bir sorun olmaz. (T.C. Vatandaşı-Gaziantep-Kadın)
- Velilerin %99'u çocuklarını kaydettirirken çocuklarının sınıfındaki yabancı öğrenci sayısını soruyor, öğreniyorlar. Ve mevcut şubeler içinde yabancı öğrenci sayısının en az olduğu sınıflara kaydettirmeye çalışıyorlar. Kaydedemezlerse de okul değiştiriyorlar. Bunun oranı ne dersiniz %99 diyebilirim. Kalan %1 de eğitimle çok alakadar olmadığı için müdahale etmiyorlar. Bunun sebebi Suriyeli öğrencilerin ara sınıflara yerleştirilmesi ve büyük kısmının Türkçe bilmemesi. Küçükler, en baştan başlayanlar biliyor. Ara sınıftakiler hem dil bilmiyor hem de eğitim seviyeleri çok kötü. Öğretmenin bu çocuklara ulaşmak için ayrı bir yaklaşım uygulaması lazım bu da Türk öğrenciler açısından bir dezavantaj olacak diye aileler istemiyor. (T.C. Vatandaşı-Ankara-Memur)
- Suriyeli oldukları için değil ama mevcut durum okullarda eğitimi çok aksattı. Çocuklar arasında seviye farkı çok fazla ve öğretmenler kime göre neyi anlatsın bilemediler. Sınıfları ayırsalar daha iyi olur. (T.C. Vatandaşı-Gaziantep-Kadın)

8. Geçim Kaynakları: Türkiye'deki Suriyeliler geçimlerini nasıl sağlıyorlar?

Sosyal uyum konusunda yapılan çalışmalarda sıklıkla ev sahibi toplumun sonradan gelenlere itirazının önemli bir bölümünün, onların yarattığı ya da yarattığına inanılan "mali yükler" olduğu gözlenmektedir. Yani sonradan gelenlere yerel halkın vergileri üzerinden kamu kurumları üzerinden verilen destek, hem eleştiri hem de olumsuz algı meselesine dönüşebilmektedir. Bu konu Türkiye'deki Suriyeliler bağlamında da önemli bir bilgi eksikliğinin yaşandığı alanlardan birisidir. SB çalışmaları Suriyeliler ile bir arada yaşanılmasına rağmen, "nasıl yaşadıklarına" dair algıların oldukça eksik olduğunu, asıl belirleyici olanın ön yargılar ve yanlış bilgiler olduğunu göstermektedir. Bu konuda en çarpıcı hususlardan birisi Suriyelilere yapıldığı iddia edilen, gerçek durumla da fazla ilgisi olmayan "devletin mali katkısı" inancıyla ilgilidir. "Çoklu yanıt" tekniği ile "Türkiye'deki Suriyeliler geçimlerini nasıl sağlıyorlar?" sorusuna gelen cevaplar, toplumun %80'inden fazlasının (SB-2017'de %86,2, SB-2019'da %84,5, SB-2020'de %80,6) Türkiye'deki Suriyelilerin "Türk devletinin yardımı ile" yaşadıklarına inandığını göstermektedir. Bu algıda ya da inanışta, çok mikro düzeyde de olsa düzenli bir düşüş olduğu dikkat çekmektedir. Ancak veriler, Türk toplumunun %80'in üzerindeki kesimi için Türkiye'deki Suriyelilerin Türk devletinin aynı ya da nakdi desteği ile yaşadığına dair bir kanı olduğunu ortaya koymaktadır.

SB-2020-TABLO 28: Türkiye’deki Suriyeliler geçimlerini nasıl sağlıyor? (Çoklu yanıt)

Sıra No.		2017		2019		2020	
		#	%	#	%	#	%
1	Türk Devletinin yardımı ile	1801	86,2	1918	84,5	1820	80,6
2	Dilenerek	1359	65,1	1231	54,2	1199	53,1
3	Çalışarak	1040	49,8	1155	50,9	1123	49,7
4	Hayırseverlerin desteği ile	666	31,9	478	21,0	478	21,2
5	STK’ların (dernek-vakıf vb.) desteği ile	170	8,1	218	9,6	201	8,9
6	Yabancı kuruluşların/devletlerin desteği ile	101	4,8	181	8,0	152	6,7
7	Diğer	-	-	22	1,0	41	1,8
	Fikrim yok/cevap yok	19	0,9	31	1,4	41	1,8

Türk toplumuna göre Türkiye’deki Suriyeliler yaşamlarını temelde Türk devletinin desteği ile sürdürmektedir, ikinci sırada ise azalan eğilimde olsa da “dilenerek” seçeneği vardır. 2011-2014 arasında bu konuda toplumdaki algı oldukça güçlüydü. Bunun nedeni ise Suriyelilerin kent merkezlerine yerleşmeleri ve kentsel alanlarda bir kısım Suriyeli çocuk ya da yetişkinin dilenmesine şahitlik edilmesidir. Ancak “dilenerek” seçeneğinin hâlâ %53,1 gibi bir oranda geçim kaynağı olarak tanımlanması, konu hakkındaki olumsuz ve yanlış algının ne kadar belirleyici olduğunu da ortaya koymaktadır.

Suriyelilerin Türkiye’deki hayatlarını “çalışarak” idame ettirdiklerine dair algının her üç araştırmada da %50 civarında gerçekleşmesi (SB-2017 %49,8, SB-2019 %50,9, SB-2020 %49,7) dikkat çekmektedir. Suriyelilere ilişkin verilerin analizinde de görüleceği üzere, Suriyeliler içinde başta SUY olmak üzere devletten ya da başka kurumlardan destek alanların oranı %40 civarındadır. SB çalışmalarında ve başta Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO)’nun olmak üzere sahada yapılan çalışmalarda Suriyelilerin yaşamlarını temelde çalışarak idame ettirdiklerinin ortaya çıkmasına rağmen toplumdaki algının oldukça farklı olduğu gözlenmektedir.

SB-2020-TABLO 29: Türkiye'deki Suriyeliler geçimlerini nasıl sağlıyor? (Çoklu yanıt %)

	Türk Devletinin yardımı ile	Dilenerek	Çalışarak	Hayırseverlerin desteği ile	STK'ların (dernek-vakıf vb.) desteği ile	Yabancı kuruluşların/devletlerin desteği ile	Diğer	Fikrim yok/cevap yok
Cinsiyet								
Kadın	79,8	54,0	49,9	23,3	9,3	7,1	1,3	2,2
Erkek	81,3	52,1	49,5	19,1	8,5	6,4	2,4	1,4
Yaş								
18-24 arası	75,0	52,1	49,2	18,7	10,6	8,2	1,0	2,2
25-34 arası	83,0	53,3	49,8	22,3	7,2	6,8	1,8	1,0
35-44 arası	81,6	52,8	49,2	21,5	8,1	5,7	2,0	1,6
45-54 arası	84,8	53,9	52,4	21,2	9,7	6,1	2,4	1,8
55-64 arası	85,2	53,1	48,1	27,8	8,0	6,8	4,3	1,9
65 ve üzeri	79,7	59,4	48,4	20,3	7,8	1,6	-	6,3
Öğrenim Durumu								
Okuryazar değil/okuryazar	79,2	54,7	39,6	26,4	3,8	11,3	-	1,9
Okuryazar	84,4	54,4	52,8	23,4	6,2	3,9	2,8	2,1
İlkokul	77,7	52,3	45,4	18,5	8,7	6,6	2,0	1,4
Ortaöğretim/İlköğretim	79,6	51,8	52,2	19,6	10,1	7,8	2,0	1,6
Lise veya dengi okul	81,1	54,7	46,3	23,5	9,7	6,8	0,6	2,3
Üniversite/lisansüstü	75,3	44,3	60,0	8,1	3,6	10,0	4,3	1,4
Bölge								
Sınır iller	75,3	44,3	60,0	8,1	3,6	10,0	4,3	1,4
Diğer iller*	81,8	55,2	47,2	24,3	10,2	5,9	1,2	1,9
Metropol iller	81,8	47,8	48,5	14,8	8,5	3,2	1,8	2,0
Metropol olmayan iller	81,8	58,8	46,6	29,0	11,0	7,3	0,9	1,9
Çalışma Durumu								
Özel sektör çalışanı	83,2	54,2	47,8	18,5	9,2	5,6	2,6	1,5
Esnaf	78,8	49,6	52,6	17,5	5,7	4,9	1,7	0,7
Ev kadını/kız	83,3	53,8	52,2	26,8	7,9	6,8	1,6	2,2
Öğrenci	75,9	50,7	53,0	24,6	13,2	11,2	1,1	1,7
İşsiz	77,2	55,6	38,6	14,8	9,0	7,9	-	3,2
Emekli	85,5	61,5	49,6	20,5	8,5	3,4	5,1	1,7
Kamu sektörü çalışanı	87,6	62,8	51,3	31,9	7,1	3,5	-	-
Serbest meslek erbabı	74,5	48,2	48,2	18,2	10,0	6,4	1,8	3,6
İş adamı	78,9	43,9	50,9	21,1	10,5	10,5	3,5	-
Genel	80,6	53,1	49,7	21,2	8,9	6,7	1,8	1,8

Sınır illerinde yaşayan T.C. vatandaşları, muhtemelen kendi tecrübe ve gözlemlerinin de etkisi ile Suriyelilerin çalışarak hayatlarını idame ettirdiklerine daha çok inanmakta, devlet yardımı seçeneğine de ortalamanın 5 puan altında destek vermektedir.

9. Topluma Dıştan Bakış

SB-2020 araştırması, Türk toplumunun Suriyeliler konusundaki tavrını anlamak, yani toplumun değerlendirilmesi konusunda bazı önermeler üzerinden ipuçları yakalamak istemiştir. “Toplumumuzun Suriyelilere nasıl davrandığını aşağıdaki ifadelerden hangisi en iyi şekilde yansıtır?” başlıklı soruya gelen cevaplarda her üç barometre çalışmasında da ilk sırada “Halkımız Suriyelilere kucak açmıştır.” seçeneği gelmektedir. Bu cevap SB-2017’de %32,9, SB-2019’da %29,1, SB-2020’de ise %35,8 destek almıştır.¹³⁷ Burada diğer “olumlu” seçenek olan “(Türk toplumu) Suriyeliler için ellerinden geleni yapmaktadır.” seçeneği ise SB-2017’de %32,6, SB-2019’da 30,8 destek alsa da SB-2020’de %18,9 oranla üçüncü sıraya inmiştir. “Suriyeliler ucuz işçi olarak sömürülmektedir.” önermesine SB-2017’de ve SB-2019’da %18 civarında destek gelirken, bu seçenek SB-2020’de ciddi bir yükselişle hem ikinci sıraya çıkmış hem de %25,1 oranında destek almıştır. “Halkımız Suriyelileri aşağılamaktadır.” görüşüne katılanların oranı %8,9, “Halkımız Suriyelilere kötü davranmaktadır.” önermesine katılanların oranı ise %7,4 olarak görülmektedir. Bu durum, bir taraftan toplumun Suriyelilere çok ciddi destek verdiğinin ifadesi ama bu desteğe rağmen, içsel bir eleştirel bakışın da varlığını koruduğu şeklinde okunabilir.

SB-2020-TABLO 30: Toplumumuzun Suriyelilere nasıl davrandığını aşağıdaki ifadelerden hangisi en iyi şekilde yansıtır? (Tablonun çapraz versiyonları için bk. EK Tablolar)

Sıra No.		2017		2019		2020	
		#	%	#	%	#	%
1	Halkımız Suriyelilere kucak açmıştır.	687	32,9	660	29,1	809	35,8
2	Halkımız Suriyelileri ucuz işçi olarak sömürmektedir.	391	18,7	410	18,0	568	25,1
3	Milletimiz Suriyeliler için elinden geleni yapmaktadır.	681	32,6	699	30,8	428	18,9
4	Halkımız Suriyelileri aşağılamaktadır.	144	6,9	137	6,0	200	8,9
5	Halkımız Suriyelilere kötü davranmaktadır.	121	5,8	131	5,8	167	7,4
6	Diğer	-	-	-	-	23	1,1
	Fikrim yok/cevap yok	65	3,1	234	10,3	64	2,8
Toplam		2089	100,0	2271	100,0	2259	100,0

137. Türkiye’deki Suriyeliler: Toplumsal Kabul ve Uyum Araştırması-2014: “Türk halkı Suriyeli sığınmacılara kucak açmıştır.”: “Katılanlar: %78, Katılmayanlar: %9,8.

10. Kaygılar: Güvenlik-Huzur ve Toplumsal Kabul

29 Nisan 2011’de Türkiye’ye gelmeye başlayan ve özellikle de 2013 sonrasında kamp dışında çoğunlukla da kentsel alanlarda yaşayan Suriyeliler konusunda Türk toplumunun hem “kabul” ve “dayanışma” gösterdiği hem de ciddi kaygılara sahip olduğu gözlenmektedir. SB-2017 ve SB- 2019’da da ifade edildiği üzere “yüksek ama kırılğan kabul”, endişe ve kaygılarla birlikte bir tahammül şekline dönüşmektedir. 2011’de çok kısa sürmesi beklenen sürecin uzaması ve sayıların kısa zaman içinde milyonları aşması ile dayanışma duygularının törpülediği, kaygıların ise arttığı bir gidişat gözlenmektedir. Temel olarak sosyal uyum konusundaki durumu açıklamaya çalışan SB çalışmaları, Türk toplumunun destek ve kaygılarını da tespit etme amacıyla da özel sorular yöneltilmektedir. Böylece Türk toplumunun Suriyeliler konusundaki kaygılarının nedenleri, çeşitleri ve boyutları ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır.

SB-2017 ve SB-2019 araştırmalarında, her alandaki kaygıların artış eğiliminde olduğu gözlenmişti. Ancak SB-2020’de bu kaygılarda çok mikro düzeyde de olsa azalma tespit edilmiştir. SB-2017 araştırmasında ortalama kaygı düzeyi 5 üzerinden 3.2 iken, bu SB-2019’da 3.6’ye çıkmış, SB-2020’de ise 3.5 olarak gerçekleşmiştir.¹³⁸ Bütün bu oranlar, zaten oldukça yüksek bir kaygıya işaret etmektedir. Burada önemli olan tespit, kaygıların daha fazla yükselmemesidir. Yoksa var olan kaygıların küçümsemeyecek seviyede olduğu açıktır. Ancak daha önceki çalışmalarda olduğu gibi SB-2020’de de Suriyelilerin bu kaygılı Türk toplumunu farklı tanımladıkları anlaşılmaktadır. Yani Türk toplumunun kaygıları Suriyeliler tarafından ya hissedilmemekte ya da görmemezlikten gelmektedir. Bu da zaman zaman sert söylem ve kaygılara rağmen günlük hayatta başka bir gerçekliğin yaşandığını, tahammül düzeyinde de olsa toplumsal kabulün güçlü olduğunu göstermektedir.

138. SB-2017’de kaygı alanları 6, SB-2019’da ise 9 olarak yapılandırılmıştır.

SB-2020-TABLO 31: Suriyelilerin Türkiye’de bulunmaları nedeniyle aşağıdaki ifadelere ne ölçüde katıldığınızı lütfen belirtiniz. (Puan)

Sıra No.		2017	2019	2020
1	Vatandaş olmalarından kaygılıyım.*	-	3,5	3,8
2	Suriyelilerin ülkemizin ekonomisine zarar vereceklerini düşünüyorum.	3,4	3,8	3,7
3	Suriyeliler yüzünden devletin sağladığı kamu hizmetlerinde azalma ya da kalitesizleşme olacağını düşünüyorum.	-	3,7	3,6
4	Suriyelilerin Türkiye’nin sosyalkültürel yapısına zarar vereceklerini düşünüyorum.	3,3	3,6	3,6
5	Suriyelilerin Türk toplumunun kimliğini bozacaklarını düşünüyorum.	-	3,5	3,5
6	Suriyelilerin şiddet, hırsızlık, kaçakçılık ve fuhuş gibi suçlara bulaşarak toplumsal ahlak ve huzuru bozacaklarını düşünüyorum.	3,4	3,7	3,5
7	Suriyelilerin toplumumuza zarar vereceklerini düşünüyorum.	3,3	3,6	3,5
Ortalama puan		3,2	3,6	3,5
8	Suriyelilerin işlerimizi elimizden alacaklarını düşünüyorum.	3,1	3,5	3,4
9	Suriyelilerin şahsıma, aileme, çocuklarıma zarar vereceklerini düşünüyorum.	2,9	3,4	3,0
		0-2,99	3,0-5,0	
* 2019 yılında ifade (1): “Vatandaş olmaları ve Türkiye’nin kaderine, geleceğine karar vereceklerini düşünüyorum.” şeklindedir.				

SB-2020’de Türk toplumunda Suriyelilerden kaynaklı en ciddi endişenin/kaygının 3.8 puanla (%74,2) “vatandaşlık” olduğu anlaşılmaktadır. SB-2017 ve SB-2019 çalışmalarında ilk sırada çıkan “ülkemizin ekonomisine zarar vermelerinden” duyulan kaygı, yine çok yüksek bir seviyede (3.7) (%72,3) varlığını sürdürse de Suriyelilerin vatandaş olmaları konusunun daha da önemli bir kaygıya dönüştüğü gözlemlenmektedir.

Kaygı/endişe sorularında, kitlesel insani hareketliliklerde ortaya çıkan dört temel kaygı olan “işini kaybetme”, “suç oranlarının artması”, “kamu hizmetlerinin bozulması” ve “kimlik bozulması” hususları özel olarak Türk toplumuna yöneltilmiştir. Aşağıdaki tabloda da görüleceği üzere, Türk toplumunun nispeten geri planda kaygılandığı husus, 9 kategori içinde 7. sırada yer alan “işini kaybetme” kaygısıdır. Bu konudaki kaygı puanı ortalamanın altında 3.4 puan, yüzde olarak da %62,6’dır. Kuşkusuz bu oranlar da az değil ve son derece yüksek kaygıya işaret etmektedir. Bu oran, Türk toplumunun %62’sinden fazlasının Suriyelilerden dolayı işini kaybetme kaygısını taşıdığını göstermektedir. Ancak ilginç olan “ülkemizin ekonomisine zarar” (%72,3)¹³⁹, “sosyokültürel yapıya zarar” (%68,1), “kamu hizmetlerinde bozulma” (%67,9), “Türk toplumunun kimliğinin bozulması” (%65,6) ve “suç oranlarının artması” (%63,6) gibi kaygıların, “işini kaybetme” kaygısından daha çok önemsenmesidir.

139. Türkiye’deki Suriyeliler: Toplumsal Kabul ve Uyum Araştırması-2014:

“Bu kadar sığınmacıya bakılması Türkiye’nin ekonomisine zarar vermektedir”:

Katılanlar: %70,8 / Katılmayanlar: %21,4

“Suriyeli sığınmacılar buldukları yerlerde şiddet, hırsızlık, kaçakçılık ve fuhuş gibi suçlara bulaşarak toplumsal ahlak ve huzuru bozmaktadır”:

Katılanlar: %62,3 / Katılmayanlar: %23,1

“Suriyelilerin Türkiye’de kalması büyük sorunlara yol açabilir”:

Katılanlar:%76,5 / Katılmayanlar:16,5.

SB-2020-TABLO 32: Suriyeliler nedeniyle aşağıdaki kaygıları ne ölçüde hissediyorsunuz? (%)

Sıra No.		Kesinlikle katılmıyorum.	Katılmıyorum.	Katılmıyorum.	Ne katılıyor, ne katılmıyorum.	Katılıyorum.	Kesinlikle katılıyorum.	Katılıyorum.	Fikrim yok/ cevap yok
1	Vatandaş olmalarından kaygılıyım.	8,2	7,5	15,8	8,3	37,1	37,2	74,2	1,7
2	Suriyelilerin ülkemizin ekonomisine zarar vereceklerini düşünüyorum.	7,9	8,8	16,7	9,1	43,8	28,5	72,3	1,9
3	Suriyelilerin Türkiye'nin sosyalkültürel yapısına zarar vereceklerini düşünüyorum.	9,5	9,6	19,0	9,9	43,0	25,1	68,1	2,9
4	Suriyeliler yüzünden devletin sağladığı kamu hizmetlerinde azalma ya da kalitesizleşme olacağını düşünüyorum.	8,1	10,0	18,1	10,9	42,5	25,5	67,9	3,0
5	Suriyelilerin Türk toplumunun kimliğini bozacaklarını düşünüyorum.	10,4	11,6	22,0	10,2	40,2	25,4	65,6	2,2
6	Suriyelilerin şiddet, hırsızlık, kaçakçılık ve fuhuş gibi suçlara bulaşarak toplumsal ahlak ve huzuru bozacaklarını düşünüyorum.	8,9	10,1	19,1	14,3	38,5	25,1	63,6	3,1
7	Suriyelilerin işlerimizi elimizden alacaklarını düşünüyorum.	12,6	12,0	24,7	11,0	39,2	23,4	62,6	1,8
8	Suriyelilerin toplumumuza zarar vereceklerini düşünüyorum.	11,4	11,6	23,1	12,9	40,1	22,3	62,4	1,7
9	Suriyelilerin şahsıma, aileme, çocuklarıma zarar vereceklerini düşünüyorum.	21,5	16,7	38,2	14,0	30,8	15,1	45,8	1,9

Suriyeliler vesilesi ile yaşanan kaygılar için demografik analiz yapıldığında çarpıcı bir biçimde, bütün 9 alanda da sınır bölgelerinde yaşayanların, Türkiye ortalamasının çok daha üzerinde yüksek seviyede kaygılı olduğu gözlenmektedir. Ortalama kaygı puanı 3.5 iken, sınır bölgelerindeki puan 3.9 olarak tespit edilmiştir. Oysa hiçbir diğer demografik grup ortalama 3.6 puandan daha fazla bir seviyede gerçekleşmemiştir. Bu durum sınır bölgesinde hem sayısal hem de nüfuslarının içinde yüksek oranlarda Suriyeliler ile yaşayan illerdeki endişelerin ve buna bağlı gerilimin daha yüksek olduğunu göstermektedir. Sınır bölgesindeki illerde yaşayan T.C. vatandaşlarının Suriyeliler ile "kültürel yakınlığının" Türkiye ortalamasından daha yüksek olduğuna dair genel kabul bağlamında da ortaya çıkan sonuç önemlidir. Bu bölgelerde yaşayan insanlar "Suriyelilerin Türkiye'nin sosyalkültürel yapısına zarar vereceklerine" ve "Suriyelilerin Türk toplumunun kimliğini bozacaklarına" Türkiye ortalamasının belirgin biçimde üzerinde inanmakta ve hatta onlar için "işini kaybetme" endişesi bile bu önermelerin altında kalmaktadır. Bu da varsayılan kültürel yakınlık ile sosyal uyum süreçleri arasındaki ilişkinin çok da doğrusal bir ilişki olmadığını da bize göstermektedir.

SB-2020-TABLO 33: Suriyelilerin Türkiye’de bulunmaları nedeniyle aşağıdaki ifadelere ne ölçüde katıldığınızı lütfen belirtiniz. (Puan) (Tablonun çapraz versiyonları için bk. EK Tablolar)

	Vatandaş olmalarından kaygılıyım.	Suriyelilerin ülkemizin ekonomisine zarar vereceklerini düşünüyorum.	Suriyeliler yüzünden devletin sağladığı kamu hizmetlerinde azalma ya da kalitesizleşme olacağını düşünüyorum.	Suriyelilerin Türkiye’nin sosyal kültürel yapısına zarar vereceklerini düşünüyorum.	Suriyelilerin Türk toplumunun kimliğini bozacaklarını düşünüyorum.	Suriyelilerin şiddet, hırsızlık, kaçakçılık ve fuhuş gibi suçlara bulaşarak toplumsal ahlak ve huzuru bozacaklarını düşünüyorum.	Suriyelilerin toplumumuza zarar vereceklerini düşünüyorum.	Suriyelilerin işlerimizi elimizden alacaklarını düşünüyorum.	Suriyelilerin şahsıma, aileme, çocuklarıma zarar vereceklerini düşünüyorum.	Ortalama puan
Cinsiyet										
Kadın	3,8	3,7	3,6	3,5	3,5	3,4	3,4	3,4	2,9	3,5
Erkek	3,8	3,7	3,6	3,6	3,5	3,6	3,5	3,4	3,0	3,5
Yaş										
18-24 arası	3,7	3,6	3,6	3,5	3,5	3,5	3,4	3,4	2,8	3,4
25-34 arası	3,8	3,8	3,6	3,6	3,6	3,5	3,5	3,4	2,9	3,5
35-44 arası	3,9	3,7	3,6	3,6	3,6	3,6	3,5	3,5	3,1	3,6
45-54 arası	3,9	3,7	3,5	3,5	3,5	3,5	3,4	3,4	3,0	3,5
55-64 arası	3,9	3,7	3,5	3,6	3,6	3,6	3,5	3,5	3,0	3,5
65 ve üzeri	3,8	3,7	3,2	3,3	3,3	3,5	3,4	3,4	3,0	3,4
Öğrenim Durumu										
Okuryazar değil/ okuryazar	3,7	3,6	3,2	3,2	3,4	3,4	3,4	3,3	3,3	3,4
İlkokul	3,9	3,8	3,6	3,6	3,6	3,7	3,5	3,6	3,1	3,6
Ortaöğretim/İlköğretim	3,8	3,7	3,7	3,6	3,6	3,6	3,5	3,5	2,9	3,5
Lise veya dengi okul	3,8	3,7	3,6	3,5	3,5	3,5	3,4	3,4	3,0	3,5
Üniversite/lisansüstü	3,8	3,7	3,5	3,6	3,5	3,4	3,4	3,3	2,8	3,4
Bölge										
Sınır iller	4,1	3,9	4,0	4,0	4,0	4,0	3,8	4,0	3,4	3,9
Diğer iller*	3,7	3,6	3,5	3,4	3,4	3,4	3,4	3,3	2,8	3,4
<i>Metropol iller</i>	3,7	3,6	3,5	3,5	3,4	3,5	3,3	3,5	2,9	3,4
<i>Metropol olmayan iller</i>	3,8	3,7	3,4	3,4	3,4	3,4	3,4	3,2	2,8	3,4
Çalışma Durumu										
Özel sektör çalışanı	3,9	3,8	3,7	3,7	3,7	3,6	3,6	3,5	3,0	3,6
Esnaf	3,7	3,7	3,5	3,5	3,4	3,5	3,4	3,2	2,8	3,4
Ev kadını/kız	3,8	3,6	3,5	3,4	3,5	3,5	3,4	3,5	3,1	3,5
Öğrenci	3,8	3,6	3,6	3,5	3,5	3,5	3,4	3,4	2,9	3,5
İşsiz	3,8	3,7	3,6	3,6	3,5	3,5	3,4	3,6	2,9	3,5
Emekli	3,9	3,8	3,5	3,7	3,6	3,6	3,6	3,6	3,2	3,6
Kamu sektörü çalışanı	3,9	3,8	3,6	3,6	3,5	3,6	3,5	3,4	3,0	3,6
Serbest meslek erbabı	4,0	3,8	3,6	3,6	3,6	3,6	3,5	3,5	3,1	3,6
İş adamı	3,7	3,5	3,4	3,6	3,3	3,4	3,3	2,9	2,7	3,3
Genel	3,8	3,7	3,6	3,6	3,5	3,5	3,5	3,4	3,0	3,5

11. Suriyelilerden “Kişisel Zarar Görme” ve “Duyumlar”

a. Fiili Olarak Zarar Görmek

Toplumda Suriyelilere yönelik kaygılar ile bu kaygıları haklı kılacak tecrübeler arasındaki ilişki, analiz bakımından önem taşımaktadır. Bu bağlamda SB-2017’de %57,4, SB-2019’da %61,1, SB-2020’de ise ciddi bir azalma ile %45,8 olarak tespit edilen “Suriyelilerin şahsıma, aileme, çocuklarıma zarar vereceklerini düşünüyorum.” diyenlerin varlığından hareket ederek bu zarar görmenin gerçekleşip gerçekleşmediği sorgulanmıştır. Zaman ve eylem belirlenerek somutlaştırılmaya çalışılan soru “Son 5 yıl içinde bir Suriyeliden zarar gördünüz mü?” şeklinde yöneltilmiş, katılımcıların kendilerinin, ailelerinin ya da çevrelerinin zarar görüp görmediği anlaşılmaya çalışılmıştır. SB-2020 araştırmasına göre son 5 yıl içinde Suriyelilerden bizzat zarar gördüğünü ifade edenlerin oranı %11,4 olarak tespit edilmiştir. Bu oran SB-2017’de %9,4, SB-2019’da ise %13,7 idi. Yani 2017’ye göre artış ama 2019’a göre azalış gözlenmektedir. Ailesinde zarar görenlerin oranı SB-2017’de %7,7, SB-2019’da %8 iken, SB-2020’de bu oran %6,8’e gerilemiştir. Daha çok duyuma dayalı olan “çevrenizde zarar gören var mı” sorusuna SB-2017’de %38, SB-2019’de %34,7, SB-2020’de ise %30,8 destek gelmiştir. Burada da düzenli bir azalış olması dikkat çekicidir.

SB-2020-TABLO 34: Son 5 yıl içinde Suriyelilerden... (%) (Tablonun çapraz versiyonları için bk. EK Tablolar)

	2017			2019			2020		
	Evet	Hayır	Hatırlamıyor/ cevap yok	Evet	Hayır	Hatırlamıyor/ cevap yok	Evet	Hayır	Hatırlamıyor/ cevap yok
Siz bizzat bir zarar gördünüz mü?	9,4	90,4	0,2	13,7	86,0	0,3	11,4	87,8	0,8
Ailenizde zarar gören oldu mu?	7,7	92,0	0,3	8,0	91,1	0,9	6,8	92,4	0,8
Çevrenizde zarar gören oldu mu?	38,0	57,4	4,6	34,7	63,5	1,8	30,8	67,3	1,9

Suriyelilerden doğrudan (kişisel ya da aile bağlamında) zarar görme konusundaki demografik incelemede, bir alan hariç, istatistiksel olarak çok önemli ayrımlar söz konusu olmadığı görülmektedir. Bu hususta da beklentilerin aksine sınır illerinde de bir ayrışma gözlenmemektedir. En ciddi ayrım cinsiyet temelli görünmektedir. Kişisel zarar gördüğünü ifade eden kadınların oranı %7,9 iken, erkeklerde bu oran %14,9 çıkmaktadır.

b. “Ne Tür Zarar”

Kaygıları daha iyi anlayabilmek için, SB çalışmasına 2017’de yer almayan bir soru SB-2019 ve SB-2020’de çalışmaya ilave edilmiş ve “zararın niteliği” anlaşılmasına çalışılmıştır. Suriyelilerden kişisel ya da ailevi zarar gördüğünü ifade edenlere “Nasıl bir zarar gördünüz/gördüler?” şeklinde çoklu yanıt verilebilen ve 9 seçeneği olan ilave bir soru daha yöneltilmiştir. Araştırmaya dâhil olan T.C. vatandaşları, kendileri, aileleri ya da çevrelerine Suriyeliler tarafından verilen ve 9 farklı seçenek içinde dört “zarar alanını” ön plana çıkarmıştır. Bu ilk dört “zarar” şu şekilde sıralanmıştır: “hırsızlık” (SB-2019: %43,5; SB-2020: %47,9), “sataşma/taciz” (SB-2019: %40,5; SB-2020: %45,4), “şiddet” (SB-2019: %38,2; SB-2020: 40,7), “huzursuzluk/gürültü”dür (SB-2019: %38; SB-2020: 36,7).

Eldeki kısıtlı resmî veriler, Suriyelilerin suça karışma oranlarının ortalamaların gayet altında gerçekleştiğini göstermektedir. Ancak ortalamada her on kişiden birisi “kişisel zarar” gördüğünden söz etmektedir. Zarar gördüğünü ifade edenler içinde “şiddet görmek”ten şikâyet edenlerin oranı %40,7’dir. Kuşku yok ki zarar görme fiziki olabileceği gibi duygusal da olabilmektedir. Bu bağlamda “huzursuzluk/gürültü”yü de bir “zarar” olarak kabul etmek gerekmektedir.

Suriyelilerden zarar gördüklerini ifade edenlerin görüşlerine göre en yüksek zarar alanı %47,9 ile “hırsızlık” iken, bunu %45,4 ile “sataşma/taciz” ve %40,7 ile “şiddet” izlemektedir. Huzursuzluk/Gürültü ise %40,7 ile üçüncü sırada yer almaktadır.

Zarar görme maddeleri arasında dikkat çekici biçimde “iş kaybı” hem SB-2019 hem de SB-2020’de altıncı sırada ifade edilmiştir. Bu da Suriyelilerin T.C. vatandaşlarının işlerini kaybetmesinde çok ciddi bir rol oynamadıkları yönündeki yaklaşımı güçlendirmektedir.

SB-2020-TABLO 35: Nasıl bir zarar gördünüz/gördüler? (Çoklu yanıt) (Tablonun çapraz versiyonları için bk. EK Tablolar)

Sıra No.		2019		2020	
		#	%	#	%
1	Hırsızlık	386	43,5	385	47,9
2	Sataşma/taciz	360	40,5	365	45,4
3	Şiddet	339	38,2	327	40,7
4	Huzursuzluk/gürültü	337	38,0	295	36,7
5	Mülkü işgal	87	9,8	119	14,8
6	İşimi kaybettim.	57	6,4	45	5,6
7	İlişki/evlilik nedeniyle aile düzeni bozuldu.	45	5,1	22	2,7
8	Maddi/ekonomik zarar	17	1,9	9	1,1
9	Diğer	48	5,4	12	1,5
	Fikrim yok/cevap yok	8	0,9	8	1,0

OGG Bulguları: Suriyelilerden Görülen Zarar Algısı

OGG katılımcılarına kendilerinin veya yakınlarının Suriyelilerden doğrudan zarar görüp görmedikleri, görmüşlerse nasıl bir zarar gördükleri sorulmuştur. Bu bağlamda 3 gözlem öne çıkmaktadır. İlk olarak katılımcıların ifade ettikleri zararlar çok büyük çoğunlukla başkalarının deneyimlerini içeren duyularına dayanmaktadır. İkinci olarak Suriyelilerden zarar görme algısı sınır illerde çok daha güçlü görülmektedir. Hatta, metropol illerde yapılan OGG'lerin pek çoğunda tek bir katılımcı bile Suriyelilerden bir zarar gördüğünü ifade etmemiştir.

- *Pendik'te çok Suriyeli vardı. Toplu taşıma araçlarını kullanırken, fütursuz tavırlarına şahitlik ettim. Bana doğrudan değil ama gözlemlerim böyle. Ellerinde bir kart var ve onunla otobüste para ödemededen geçiyorlardı. Bunlardan rahatsız oldum (T.C. Vatandaşı-İstanbul-Kadın)*

- *Nişantaşı'nda Suriye konsolosluğu var. Orada her gün onlarca insan oluyor ve oradan geçen rahatsız oluyorum. Ben bizzat yaşamadım sorun ama onların fütursuz tavırları rahatsız edici. Hatta orada bir fotoğrafçı var, Suriyeliler yüzünden dükkânı kapatma noktasına gelmişti. Orada gördüğüm Suriyeliler çok zengin, altın kaplama arabalar falan görüyoruz. Adamların yanında bir sürü kadın ve çocuk var, yürürken kazara çarpsalar bile özür dilemiyorlar. Yanlarındaki kadınlara insan değilmiş gibi davranıyorlar. (T.C. Vatandaşı-İstanbul-Kadın)*

Üçüncü ve son olarak SB-2019 OGG'leriyle kıyaslandığında, katılımcıların bildirdiği zarar görme vakalarının sayısında bir artış olduğu görülmektedir. Sayıların ötesinde, görüldüğü ifade edilen zararların daha yoğun ve ağır bir şekilde dile getirildiğinin de altı çizilmelidir. Örneğin, SB-2019 OGG'lerinde Suriyelilerden görülen zararlar arasında en fazla parklar ve diğer kamusal alanlardaki kalabalık, gürültü ve Suriyelilerin gelmesinin dolaylı olarak tetiklediği düşünülen enflasyon ve işsizlik günde me getirilmişken; SB-2020 OGG'lerinde katılımcılar sıkça hırsızlık, dolandırıcılık ve cinayet gibi ciddi suçlara referans vermişlerdir.

- *Çevreden, televizyondan duyuyoruz, adam öldüren var, hırsızlık yapan var, kavga eden var. Ama bunları bizim halktan da yapan var sonuçta. Her millette iyi insan var kötü insan var. (T.C. Vatandaşı-Gaziantep-Kadın)*

12. Çalışma Hakları ve İşini Kaybetme Kaygısı

Bütün kitlesel akınlarda, ev sahibi toplumlara en çok tedirgin eden hususlardan biri, özellikle de ucuz iş gücü karşısında işini kaybetme endişesidir. Bu durum yeni gelenlere yönelik tepki ve endişelerde önemli bir rol oynamaktadır. Türk toplumunun özellikle ilk dönemdeki bu yaygın endişesi, zaman içinde önceliğini kaybetme eğiliminde görünmektedir. Yani Suriyeliler kentsel alanlarda yerleşmelerine ve çalışarak hayatlarını idame ettirmelerine rağmen, algılar bağlamında Suriyeliler nedeni ile işini kaybetme ciddi bir karşılık bulmamaktadır. Kuşku yok ki özellikle Suriyeli nüfusun yoğun yaşadığı sınır illerinde bu tür iş kayıpları Türkiye geneline göre daha yoğun yaşanmaktadır.

Türkiye'de geçici koruma altında yaşayan Suriyelilerin çalışmaları konusunda 15 Ocak 2016'da bir düzenleme yapılmıştır.¹⁴⁰ Bu düzenleme ile iş insanlarının başvuru yapması (daveti) ile Suriyelilerin

140. Geçici Koruma Sağlanan Yabancıların Çalışma İzinlerine Dair Yönetmelik (15.01.2016) <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/3.5.20168375.pdf> (Erişim: 22.05.2021), Ayrıca bk. Uluslararası İşgücü Genel Müdürlüğü, Geçici Koruma Sağlanan Yabancıların Çalışma İzinlerine Dair Uygulama Rehberi <https://www.ailevecalisma.gov.tr/medias/6248/gkkuygulamarehberi1.pdf> (Erişim: 22.05.2021)

Türkiye’de en az asgari ücret düzeyinde ücret alarak sigortalı olarak çalışmalarına imkân sağlamıştır. Ancak aradan geçen yıllarda, kayıtlı çalışan Suriyeli sayısı oldukça düşük seviyede kalmıştır. Çalışma Bakanlığının verilerine göre 2011-2019 arasında Suriye Arap Cumhuriyeti vatandaşlarına (yani ikamet ve geçici koruma altındakilere) verilen toplam çalışma izinleri sayıları dikkat çekici değişimler göstermektedir.

SB-2020-TABLO 36: 2011-2019 arasında Suriye Arap Cumhuriyeti vatandaşlarına verilen toplam çalışma izinleri¹⁴¹

YIL	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Çalışma İzni Sayısı	85	219	70	2.541	4.019	13.288	1.601	31.526	63.789

2019 Çalışma İzinleri raporu Suriyelilere 63.789 çalışma izni verildiğini göstermektedir. Ancak bu sayının içinde Türkiye’de ikamet müsaadesi ile yaşayan 95 bin Suriyelinin bir kısmı da bulunduğu için, geçici koruma altındakilerin tam olarak kaç çalışma izni aldığı bilinmemektedir. 63 bin sayısının tamamı geçici koruma altındakilere verilse bile, bu sayının fiili çalışanların %10’unun altında kaldığı anlaşılmaktadır.

SB araştırmaları, Türkiye’de en az 1 milyon Suriyelinin aktif çalışma hayatı içinde olduğunu ortaya koymaktadır. Ancak bunun Türkiye’de artan işsizlik ile ilişki bağı kurulamamaktadır. Burada Türk ekonomisinin önemli yapısal sorunlarından olan kayıt dışı ekonominin önemli bir rol oynadığı söylenebilir. Suriyelilerin tamamına yakınının kayıt dışı ekonomi içinde kendilerine yeni alanlar açtığı, bunun da yerel iş gücünün mağduriyetine sınırlı etki yarattığı anlaşılmaktadır. Bu nedenden dolayı Suriyelilerden yana duyulan kaygılar sıralamasında iş kaybı endişesi oldukça alt sıralarda yer almaktadır. “Kaygılar: Güvenlik-Huzur ve Toplumsal Kabul” alt başlığında da ayrıntılı biçimde ifade edildiği üzere Türk toplumunun “Suriyeliler işimizi elimizden alacak” kaygısı SB-2017’de 6 kaygı önermesi içinde 5. sırada (puan 3.2), SB-2019 ve SB-2020’de ise 9 kaygı önermesi içinde 8. sırada (puan 2019: 3.6, 2020: 3.5) yer almaktadır. SB-2019’da SB-2017’ye göre artan bu kaygı, SB-2020’de sıralaması aynı kalsa da oransal olarak azalmıştır.

“Suriyelilerin Türkiye’de çalışmalarıyla ilgili nasıl bir düzenleme yapılmalıdır?” sorusu çerçevesinde SB-2017, SB-2019 ve SB-2020 verileri değerlendirildiğinde, “Kesinlikle çalışma izni verilmemelidir./Çalışmalarına izin verilmemelidir.” diyenlerin oranının SB-2017’de %54,6, 2019’da %56,8, SB-2020’de ise biraz azalarak %49 şeklinde gerçekleşmiştir.¹⁴² “Sadece belirli işler için geçici çalışma izni” verilmesini önerenlerin oranı SB-2017’de %29,8, SB-2019’da %21,4, SB-2020’de ise %24,4 olarak tespit edilmiştir. Suriyelilerin her türlü işte “kalıcı” çalışma izni almasına olumlu bakanların oranı ise SB-2017’de %5,5, SB-2019’de %3,8, SB-2020’de ise %7,4’e yükselmiştir.

141. Geçici Koruma Sağlanan Yabancıların Çalışma İzinlerine Dair Yönetmelik (15.01.2016) <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/3.5.20168375.pdf> (Erişim: 22.05.2021), Ayrıca bk. Uluslararası İşgücü Genel Müdürlüğü, Geçici Koruma Sağlanan Yabancıların Çalışma İzinlerine Dair Uygulama Rehberi <https://www.ailevecalisma.gov.tr/medias/6248/gkkuygulamarehberi1.pdf> (Erişim: 22.05.2021)

142. Türkiye’deki Suriyeliler: Toplumsal Kabul ve Uyum Araştırması-2014: Çalışma Hakları: Kesinlikle çalışma izni verilmemelidir. (%47,4); Belli işlerde kısmi geçici çalışma izni verilmemelidir. (%29,5); Her türlü işte çalışmalarına geçici çalışma izni verilmemelidir. (%13,2) Her türlü işte çalışmalarına kalıcı çalışma izni verilmemelidir. (%5,4) Belli işlerde kalıcı çalışma izni verilmemelidir. (%4,5).

Özetle, Suriyelilere çalışma izni verilmesi konusunda Türk toplumunun kaygıları hâlâ çok yüksek düzeydedir ve toplumun yarısı bu izinlerin verilmesine karşı çıkmaktadır. Türk toplumunun yaygın kanısı olan “Suriyeliler Türk devletinin yardımı ile yaşamaktadırlar.” önermesi, Suriyelilerin Türk vergi ödeyicileri ve dolayısı ile devletine yük olduğu anlamına gelmektedir. Ancak bu rahatsızlığı dile getiren aynı kitlenin, çalışma yaşağını da desteklemesi dikkat çekicidir. Bu konunun ayrıca detaylı şekilde incelenmesi gerekmektedir.

SB-2020-TABLO 37: Suriyelilerin Türkiye’de çalışmalarıyla ilgili nasıl bir düzenleme yapılmalıdır?

	2017		2019		2020	
	#	%	#	%	#	%
Kesinlikle çalışma izni/çalışmalarına izin verilmemelidir.	1141	54,6	1290	56,8	1107	49,0
Sadece belirli işlerde çalışmaları için çalışma izni verilmelidir.	621	29,8	487	21,4	552	24,4
Her türlü işte çalışmalarına geçici çalışma izni verilmelidir.	169	8,1	336	14,8	363	16,1
Her türlü işte çalışmalarında kalıcı çalışma izni verilmelidir.	115	5,5	85	3,8	168	7,4
Diğer	-	-	-	-	13	0,6
Fikrim yok/cevap yok	43	2,0	73	3,2	56	2,5
Toplam	2089	100,0	2271	100,0	2259	100,0
* “Sadece belirli işlerde çalışmaları için çalışma izni verilmelidir.” ifadesinin 2017 yılındaki değeri “Belli işler için geçici çalışma izni verilmelidir.” ve “Belli işlerde kalıcı çalışma izni verilmelidir.” ifadelerinin birleşmesi ile elde edilmiştir.						

SB-2020-TABLO 38: Suriyelilerin Türkiye’de çalışmalarıyla ilgili nasıl bir düzenleme yapılmalıdır? (%)

	Kesinlikle çalışma izni/ çalışmalarına izin verilmemelidir.	Sadece belirli işlerde çalışmaları için çalışma izni verilmelidir.	Her türlü işte çalışmalarına geçici çalışma izni verilmelidir.	Her türlü işte çalışmalarında kalıcı çalışma izni verilmelidir.	Diğer	Fikrim yok/ cevap yok
Cinsiyet						
Kadın	48,6	25,2	16,4	6,5	0,4	2,9
Erkek	49,4	23,7	15,7	8,3	0,8	2,1
Yaş						
18-24 arası	38,0	32,0	18,7	6,9	0,3	4,1
25-34 arası	45,3	28,1	16,4	8,0	1,0	1,2
35-44 arası	57,7	18,4	13,8	7,7	0,8	1,6
45-54 arası	57,6	18,2	13,9	9,1	0,0	1,2
55-64 arası	61,7	14,8	15,4	5,6	1,2	1,3
65 ve üzeri	54,7	15,6	15,6	3,1	-	11,0
Öğrenim Durumu						
Okuryazar değil/ okuryazar	64,2	18,9	9,4	5,7	-	1,8
İlkokul	61,7	15,4	13,5	6,7	0,9	1,8
Ortaokul/ilköğretim	50,6	22,0	17,1	7,2	0,6	2,5
Lise veya dengi okul	44,7	27,6	16,5	8,4	0,1	2,7
Üniversite/lisansüstü	43,2	28,8	17,5	6,6	1,2	2,7
Bölge						
Sınır iller	68,8	13,8	11,1	3,8	-	2,5
Diğer iller*	44,2	27,0	17,3	8,3	0,7	2,5
<i>Metropol iller</i>	47,5	28,7	12,3	8,7	0,8	2,0
<i>Metropol olmayan iller</i>	42,6	26,2	19,7	8,1	0,7	2,7
Çalışma durumu						
Özel sektör çalışanı	52,5	22,4	15,1	7,5	0,4	2,1
Esnaf	51,6	20,7	15,3	10,6	0,7	1,1
Ev kadını/kız	54,1	22,4	15,3	5,7	0,3	2,2
Öğrenci	34,1	33,5	18,9	7,7	0,6	5,2
İşsiz	41,8	33,9	15,9	4,2	-	4,2
Emekli	59,8	17,9	13,7	3,4	1,7	3,5
Kamu sektörü çalışanı	48,7	28,3	16,8	5,3	-	0,9
Serbest meslek erbabı	55,5	17,3	18,2	8,1	0,9	-
İş adamı	45,6	14,0	22,8	15,8	1,8	-
Genel	49,0	24,4	16,1	7,4	0,6	2,5

Çalışma izinleri konusunda “Kesinlikle çalışma izni/çalışmalarına izin verilmemelidir.” seçeneğini tercih eden en kaygılı gruplar kimlerdir diye bakıldığında; kadınların, 35 yaş üstündekilerin, okur-yazar olmayan ya da ilkokul mezunlarının ön plana çıktığı görülmektedir. Ancak asıl büyük tepkinin ortalamasının (%49) yaklaşık 20 puan üzerinde %68,8 ile sınır bölgesinden geldiği görülmektedir. Bu bölgede Suriyelilerden kaynaklı iş kaybının daha etkili olduğu açıktır ve bu durum tercihlere de yansımaktadır.

13. İş Yeri Açma/Girişimcilik

Türkiye’deki Suriyelilerin kendi ayakları üzerinde durabilmesi ve ekonomik uyum süreçleri bakımından girişimcilik önemli bir rol oynamaktadır. Girişimcilik, önce kişinin kendisine ardından da başkalarına istihdam yaratması anlamına gelir. Bu işletmeler tek kişilik bir işletmeden, yüzlerce hatta binlerce kişiyi istihdam eden işletmeler/şirketler şeklinde de olabilir. Ancak Türkiye’de Suriyelilerin iş yeri/işletme/şirket kurmalarına Türk toplumunun oldukça yüksek oranlarda karşı çıktığı anlaşılmaktadır. Suriyelilerin çalışmalarına izin verilmesine karşı çıkanların oranı SB-2017’de %54,6, 2019’da %56,8, SB-2020’de %49 iken, “**Suriyeliler hangi durumlarda iş yeri açabilmeliler?**” sorusundaki seçenekler içinde “Kesinlikle açamamalıdır.” cevabı SB-2019’da %67,2¹⁴³ iken SB-2020’de %55’tir. Bu oran çalışma hakları verilmesi konusundaki reddiyelerinden daha güçlüdür. Burada arka planda “kalıcılığın reddedilmesi” hususunun önemli bir rol oynadığı söylenebilir.

SB-2020-TABLO 39: Suriyeliler hangi durumlarda iş yeri açabilmeliler?

	#	%
Kesinlikle açamamalıdır.	1253	55,5
Sadece belli iş alanları için açabilmeliler.	257	11,4
Eğer Türklerin de çalışacağı büyük yerler açarlarsa açabilmeliler.	79	3,5
Vergilerini öderlerse açabilmeliler.	564	25,0
Her türlü iş ve işletme alanı için açabilmeliler.	60	2,6
Diğer	2	0,1
Fikrim yok/cevap yok	44	1,9
Toplam	2259	100,0

143. SB-2019’daki soruda bu seçenek “Kesinlikle izin verilmemeli.” şeklinde sorulmuştur.

SB-2020-TABLO 40: Suriyeliler hangi durumlarda iş yeri açabilmeliler? (%)

	Kesinlikle açamamalllar.	Sadece belli iş alanları için açabilmeliler.	Eğer Türklerin de çalışacağı büyük yerler açarlarsa açabilmeliler.	Vergilerini öderlerse açabilmeliler.	Her türlü iş ve işletme alanı için açabilmeliler.	Diğer	Fikrim yok/ cevap yok
Cinsiyet							
Kadın	55,6	11,4	3,4	25,3	1,8	0,2	2,3
Erkek	55,3	11,4	3,6	24,7	3,5	-	1,5
Yaş							
18-24 arası	47,2	15,5	5,5	26,7	2,0	0,1	3,0
25-34 arası	54,7	13,1	2,3	25,4	2,9	0,2	1,4
35-44 arası	62,8	7,7	1,0	24,9	2,6	-	1,0
45-54 arası	61,5	7,0	3,9	23,6	3,3	-	0,7
55-64 arası	58,0	10,5	4,9	22,2	2,5	-	1,9
65 ve üzeri	57,8	6,3	4,7	17,2	4,7	-	9,3
Öğrenim Durumu							
Okuryazar değil/okuryazar	64,2	9,4	0,0	18,9	3,8	-	3,7
Okuryazar	63,1	7,8	2,3	22,0	3,0	-	1,8
İlkokul	59,0	12,1	4,0	21,1	2,6	-	1,2
Ortaöğretim/İlköğretim	52,6	11,8	3,8	27,3	2,5	0,1	1,9
Lise veya dengi okul	50,8	13,4	3,9	26,5	2,7	0,2	2,5
Üniversite/lisansüstü	73,5	7,0	0,9	15,6	1,6	-	1,4
Bölge							
Sınır iller	73,5	7,0	0,9	15,6	1,6	-	1,4
Diğer iller*	51,1	12,4	4,1	27,2	2,9	0,1	2,2
Metropol iller	55,7	10,8	5,0	25,0	2,2	0,2	1,1
Metropol olmayan iller	48,8	13,2	3,7	28,3	3,3	0,1	2,6
Çalışma Durumu							
Özel sektör çalışanı	59,1	12,2	2,1	21,8	2,8	0,2	1,8
Esnaf	57,8	7,4	5,2	26,2	3,0	-	0,4
Ev kadını/kız	58,5	10,7	3,0	23,5	2,7	-	1,6
Öğrenci	45,0	14,9	4,3	29,8	1,7	-	4,3
İşsiz	50,8	16,9	3,2	23,3	4,2	0,5	1,1
Emekli	62,4	7,7	4,3	19,7	2,6	-	3,3
Kamu sektörü çalışanı	53,1	10,6	0,0	33,6	0,9	-	1,8
Serbest meslek erbabı	59,1	12,7	3,6	22,7	1,9	-	-
İş adamı	50,9	1,8	10,5	33,3	3,5	-	-
Genel	55,5	11,4	3,5	25,0	2,6	0,1	1,9

Konuyu demografik özellikler ile ilişkilendirdiğimizde, iş yeri açmaya tepkinin orta yaş grubunda, ilkokul ve altındaki eğitim seviyesine sahip olanlarda arttığı söylenebilir. Ancak bu konuda asıl ayırım, yine sınır illerinde gözlenmektedir. Türkiye ortalaması %55,5 iken, sınır illerinde bu oran %73,5 olarak tespit edilmekte ve bu itirazın aynı zamanda bir tedirginliğin ifadesi olduğu görülmektedir. Bölge halkı Suriyelilerle ekonomik iş birliğine de gayet mesafeli yaklaştığını ortaya koymaktadır.

OGG Bulguları: Suriyelilerin Çalışmaları ve İş yeri Açmaları ile ilgili Görüşler

“Türkiye’deki Suriyelilerin çalışmaları konusunda nasıl bir düzenleme yapılması gerekir?” sorusuna verilen cevaplara bakıldığında, SB-2019’da olduğu gibi, SB-2020 kapsamındaki görüşmelerde odak noktası kayıt dışı çalışma ve ruhsatsız/vergisiz iş yeri açma konuları olmuştur. Katılımcıların büyük çoğunluğu bu durumdan şikâyetçi olmuş ve devletin konuyla ilgili acil adımlar atması gerektiğini belirtmiştir. Benzer şekilde, çoğu katılımcı bu durum nedeniyle Türk işçilerin ve girişimcilerin mağdur olduklarını ifade ederek durumun Türkiye ekonomisi için önemli bir maliyet oluşturduğunu ileri sürmüştür. Suriyelilerin kayıt dışı çalışmasına karşı çıkan katılımcıların bir kısmı ise bunun Suriyelilerin sosyal güvencesiz bir şekilde sömürülmesine neden olduğunu düşündükleri için engellenmesi gerektiğini belirtmiştir.

- *İnsancıl şartlarda çalışmaları gerekiyor. Suriyelilerin daha ucuza çalıştırılması doğru değil. Devlet Suriyelilerin de çalışma koşulları ve haklarını korumaları. (T.C. Vatandaşı-Ankara-Öğrenci)*

- *Zaten çalışıyorlar. Devlet izin versin ya da vermesin. Ucuz iş gücü olarak işverenin ihtiyacını karşılıyor. Sosyal güvenceleri de yok. İstatistiki bir profil elde edilmeli ve kimdir, ne iş yapıyorlar, hangi alanlara meyil var?.. Buna göre meslek edindirilebilir. Kontrol altına alınıp sisteme katılmalarını sağlamak lazım. (T.C. Vatandaşı-Ankara-Memur)*

- *Kayıtsız çalıştıkları zaman insanlar aslında gittikçe fakirleşiyor da. Suriyeliyi ucuza çalıştırdığında Türkler de işsiz kalıyor. Türkiye ekonomisine de ciddi zararı var, ki bizde zaten işsizlik vardı... Kayıtsız çalışmanın önüne geçilmesi lazım.. Çalışınlar ama kayıtlı çalışınlar... (T.C. Vatandaşı-İstanbul-Kadın)*

- *Haksız bir rekabet var aramızda. Covid yüzünden bu iyice arttı. Araştırmak lazım Covid öncesi kaç Suriyeli çalışıyordu şimdi kaç işsiz. Bir de Türklerin kaçının işi vardı şimdi kaç işsiz. Türkler daha çok işsiz kaldı bence. (T.C. Vatandaşı-Gaziantep-İşsiz)*

- *Çalışmalarına izin vermezseniz siz yardım sağlamak zorunda kalırsınız. Ama resmî olmalı ve kendi halkımızdaki gibi denetlenmeli. Kayıt altında olmayınca hem yardım alıyorlar dışarıdan hem de vergi ödemiyorlar. (T.C. Vatandaşı-Hatay-Esnaf/Çalışan)*

14. Ortak Toplumsal Gelecek Tasavvurunun Sınırı: “Suriyeliler Döner mi?”

2014’te Türkiye’de henüz 1.6 milyon Suriyeli varken yapılan çalışmada Türkiye’deki Suriyelilerin tamamının geri döneceğine inanların oranı %45,1 olarak tespit edilmişti.¹⁴⁴ SB-2017 araştırmasında toplumun %70’inde Suriyelilerin tamamının ya da çok önemli bölümünün Türkiye’de kalacağına dair öngörü olduğu, sadece %6,7’sinde “Tamamına yakını döner.” görüşü olduğu tespit edilmiştir. SB-2019’da Suriyelilerin kalıcılığı hususunda Türk toplumunun algılarındaki güçlü değişimi kendini belli etmiştir. SB-2019 araştırmasına göre Türk toplumunun sadece %10’u Suriyelilerin tamamının ya da büyük bölümünün döneceğine inandığını ifade etmiştir (“Çoğunluğu geri döner, yarısından azı Türkiye’de kalır.” (%6,4), “Tamamına yakını geri döner, çok azı Türkiye’de kalır.” (%2,8), “Tamamı geri döner.” %1,8)). SB-2020 çalışmasında bu oran %7’ye düşerken, toplumun %47,4’ü Suriyelilerin hiçbirinin geri dönmeyeceğine, %32,9’u “Bir kısmı dönse bile büyük bölümü Türkiye’de kalır.” seçeneği ve %10,9 ise “Yarısı döner, yarısı ise Türkiye’de kalır.” seçeneğini tercih etmiştir. Bu durumda 2019’dan bu yana Türk toplumunun %90’ının Suriyelilerin en az yarısının Türkiye’de kalacağına inandığını gözlemlemekteyiz. Yani aradan geçen zamanda Türk toplumunda Suriyelilerin kalıcılığına itirazların artmasına rağmen, geri gideceklerine dair umut ve inancın azaldığını göstermektedir.

SB-2020-TABLO 41: Türkiye’deki Suriyelilerin savaş bittikten sonra ülkelerine geri dönmeleri konusunda düşünceniz nedir?

Sıra No.		2017		2019		2020	
		#	%	#	%	#	%
1	Hiçbiri geri dönmez.	793	38,0	1106	48,7	1070	47,4
2	Bir kısmı dönse bile büyük bölümü Türkiye’de kalır.	679	32,5	674	29,7	744	32,9
3	Yarısı döner, yarısı ise Türkiye’de kalır.	238	11,4	203	8,9	247	10,9
4	Çoğunluğu geri döner, yarısından azı Türkiye’de kalır.	189	9,0	145	6,4	103	4,6
5	Tamamı geri döner.	-	-	42	1,8	53	2,3
6	Tamamına yakını geri döner, çok azı Türkiye’de kalır.	141	6,7	63	2,8	-	-
7	Diğer	-	-	-	-	1	0,1
	Fikrim yok/cevap yok	49	2,4	38	1,7	41	1,8
Toplam		2089	100,0	2271	100,0	2259	100,0

Suriyelilerin geri dönmesi konusunda en şüpheli demografik grubun sınır illerinde yaşayanlar olduğu da gözlenmektedir. “Hiçbiri geri dönmez.” görüşünde Türkiye ortalaması %47,4 iken bu grupta oran %62,2’ye çıkmaktadır.

144. Türkiye’deki Suriyeliler: Toplumsal Kabul ve Uyum Araştırması-2014:

“Şu an Türkiye’de 1,5 milyon üzerinde Suriyeli sığınmacı var. Suriyeli sığınmacıların savaş bittikten sonra ülkelerine dönmelerine ilişkin düşüncenizi aşağıdaki ifadelerden hangisi ifade eder?”:

Hepsinin geri dönmesini bekliyorum. (%45,1),

Yarısından az kısmının kalmasını bekliyorum. (%9,4),

Tamamının kalacağını düşünüyorum. (%12,1),

Yarıdan fazla kısmının kalmasını bekliyorum düşünüyorum. (%15,7),

En az yarısının kalmasını bekliyorum. (%17,6).

SB-2020-TABLO 42: Türkiye'deki Suriyelilerin savaş bittikten sonra ülkelerine geri dönmeleri konusunda düşünceniz nedir? (%)

	Hiçbiri geri dönmez.	Bir kısmı dönse bile büyük bölümü Türkiye'de kalır.	Yarısı döner, yarısı ise Türkiye'de kalır.	Çoğunluğu geri döner, yarısından azı Türkiye'de kalır.	Tamamı geri döner.	Diğer	Fikrim yok/bilmiyorum
Cinsiyet							
Kadın	48,8	33,4	10,3	3,3	2,2	0,1	1,9
Erkek	45,9	32,5	11,6	5,8	2,5	-	1,7
Yaş							
18-24 arası	45,5	32,6	12,1	3,4	4,0	0,1	2,3
25-34 arası	46,5	35,7	10,9	3,5	1,6	-	1,8
35-44 arası	53,0	28,5	10,7	5,7	1,2	-	0,9
45-54 arası	48,5	33,9	9,4	5,8	1,8	-	0,6
55-64 arası	41,3	38,3	9,9	6,2	1,9	-	2,4
65 ve üzeri	40,6	29,7	10,9	6,3	3,1	-	9,4
Öğrenim Durumu							
Okuryazar değil/okuryazar	49,1	37,7	9,4	1,9	-	-	1,9
İlkokul	47,0	34,4	9,6	4,6	1,8	-	2,6
Ortaöğretim/İlköğretim	48,3	31,2	11,0	6,1	2,0	-	1,4
Lise veya dengi okul	47,1	32,7	11,5	4,3	3,0	-	1,4
Üniversite/lisansüstü	47,3	32,7	11,1	4,3	2,1	0,2	2,3
Bölge							
Sınır iller	62,7	22,9	6,3	4,5	1,8	-	1,8
Diğer iller*	43,6	35,4	12,0	4,6	2,5	0,1	1,8
Metropol iller	54,8	30,0	9,5	4,0	0,7	-	1,0
Metropol olmayan iller	38,1	38,0	13,3	4,8	3,4	0,1	2,3
Çalışma Durumu							
Özel sektör çalışanı	53,1	30,1	10,9	2,6	2,1	-	1,2
Esnaf	50,4	26,7	13,6	6,9	1,2	-	1,2
Ev kadını/kız	43,7	40,7	9,3	2,2	1,9	-	2,2
Öğrenci	42,7	33,8	12,0	4,9	4,9	-	1,7
İşsiz	43,9	38,1	11,1	3,7	1,1	-	2,1
Emekli	44,4	33,3	10,3	7,7	2,6	-	1,7
Kamu sektörü çalışanı	46,0	38,9	7,1	2,7	1,8	-	3,5
Serbest meslek erbabı	50,0	27,3	6,4	9,1	3,6	-	3,6
İş adamı	45,6	28,1	15,8	10,5	-	-	-
Genel	47,4	32,9	10,9	4,6	2,3	0,1	1,8

OGG Bulguları: Suriyeliler Ülkelerine Dönecek mi?

SB anketlerinin bulgularıyla örtüşür bir biçimde, OGG'lere katılanlar da Suriyelilerin çok büyük bir bölümünün Suriye'ye geri dönmeyeceğini düşünürken, her geçen yıl bu düşüncenin daha fazla yaygınlaştığı görülmektedir. Nitekim SB-2020 OGG'lerindeki katılımcıların büyük çoğunluğu uzun vadede Suriyelerin kalıcı olacağını düşündüklerini ifade etmiştir. Öte yandan, belli şartlar dâhilinde ve gerekli politikaların izlenmesi durumunda önemli sayıda Suriyelinin savaş tamamen bittikten sonra ülkelerine döneceğini düşünenlerin de sayısı az değildir.

Katılımcıların çoğunluğu ise Suriye'de ne olacağından bağımsız bir biçimde Suriyelilerin tamamına yakınının Türkiye'de kalacağını düşünmektedir. Bu kişilere göre Suriyeliler artık uzun bir süredir Türkiye'de yaşamaktadır ve artık bu ülkede oturmuş bir düzenleri bulunmaktadır. Ayrıca, pek çok katılımcıya göre Türkiye Suriye'den çok daha gelişmiş bir ülke olduğu için, buraya gelmiş olan Suriyeliler için dönmek orada ne olursa olsun kısa ve orta vadede cazip olmayacaktır.

15. "Suriyeliler Nerede Yaşamalı?" "Birlikte Yaşamaya Hazır mıyız?"

Türk toplumu, aradan geçen on yıl sonrasında Suriyelilerin Türkiye'de kalıcılıklarının arttığının farkındadır. Toplumun neredeyse %90'ı Suriyelilerin en az yarısının Türkiye'de kalacağını düşünmektedir. Ancak "*Burada kalıcı olacaklar.*" görüşü beyan edilmesine rağmen, birlikte yaşam iradesinin son derece zayıf olduğu, yani Türk toplumunda Suriyelileri "*gönülsüz bir kabullenme*" durumu olduğunu söylemek mümkündür. "*Suriyeliler nerede yaşamalı?*" sorusuna gelen cevaplar bu çerçevede oldukça dikkat çekicidir. Zira hâlen %98'inden fazlası kentsel alanlarda Türk toplumu ile birlikte yaşayan Suriyelilerin "*istedikleri yerde Türk toplumuyla birlikte*" yaşamasına destek SB-2017'de %7,9, SB-2019'da %5,3, SB-2020'de ise %6,8'dir. Buna ilaveten SB-2017'de %7,7; SB-2019'da %5,5, SB-2020'de ise %6,1 "*Suriyelilerin Türkiye'ye dengeli dağıtılmalı.*" görüşündedirler. Bu iki seçenek ortalamada %15 bandında kalmaktadır. Türk toplumunun %90'ı Suriyelilerin kalıcılığına inanıyor olsa da %85'i bir arada yaşamayı değil, onların bir biçimde ya geri gönderilmesini ya da izole edilmesini önermektedir.¹⁴⁵ SB-2020'de Suriyeliler konusundaki öneriler şu şekilde sıralanmaktadır: "*Her halükârda geri gönderilmeliler.*" (2017: %11,5, 2019: %25, SB-2020: %48), "*Suriye'de güvenli bölgelerde yaşamalılar.*" (SB-2017: %37,4, SB-2019: %44,8, SB-2020:%32,5), "*Sadece kamplarda yaşamalılar.*" (2017: %28,1, 2019: %15, SB-2020:%3,1), "*Türkiye'de onlara özel şehir kurulmalı.*" (2017: %4,8, 2019: %2,4, SB-2020:%1,1). Bu durum Türk toplumunun birlikte yaşamaya hazır ve istekli olmadığı şekilde değerlendirilebilir. İlginç olan "Her halükârda geri gönderilmelidirler." seçeneğinin her seferde katlanarak artmasıdır. SB-2017, SB-2019'da en güçlü seçenek olan "Suriye'de kurulacak güvenli bölgelere gönderilmeli ve orada yaşamalılar." seçeneği, Türk toplumu nezdinde değerini yitirmektedir. Benzer biçimde kamp ve onlara özel şehirler oluşturulması seçenekleri de azalan trenddedir.

145. Türkiye'deki Suriyeliler: Toplumsal Kabul ve Uyum Araştırması-2014:

"Sığınmacılar, sadece kamplarda barındırılmalıdır.": Katılanlar: %73,3/Katılmayanlar: %19.

"Sığınmacılar, sınır boyunca Suriye topraklarında tampon bölge oluşturularak orada kurulacak kamplarda bakılmalıdır." Katılanlar: %68,8/Katılmayanlar: %18,1.

SB-2020-TABLO 43: Türkiye’de bulunan Suriyeliler nerede yaşamalı?

Sıra No.		2017		2019		2020	
		#	%	#	%	#	%
1	Her halükârda geri gönderilmeliler.	240	11,5	568	25,0	1083	48,0
2	Suriye’de kurulacak güvenli bölgelere gönderilmeli ve orada yaşamalıdır.	781	37,4	1017	44,8	735	32,5
3	İstedikleri şehirde yaşayabilmeli.	166	7,9	120	5,3	153	6,8
4	Türkiye’ye dengeli dağıtılmalı.	161	7,7	126	5,5	138	6,1
5	Sadece kamplarda yaşamalıdır.	587	28,1	341	15,0	70	3,1
6	Onlara Türkiye’de özel şehirler kurulmalı.	100	4,8	54	2,4	24	1,1
7	Diğer	-	-	-	-	12	0,5
	Fikrim yok/cevap yok	54	2,6	45	2,0	44	1,9
Toplam		2089	100,0	2271	100,0	2259	100,0

“Suriyeliler nerede yaşamalı?” konusundaki soruya gelen cevapların demografik incelemesi yapıldığında yine ilk dikkat çeken husus sınır illerinde ortaya çıkmaktadır. Her halükârda geri gönderilmeliler” seçeneğine sınır illerinden Türkiye ortalamasının neredeyse %20 üzerinde (%67,4) bir destek gelmektedir. Güvenli bölgelerin oluşturulması ve buralara gönderilmesi seçeneğine ise Türkiye ortalamasından %10 daha az ilgi söz konusudur. 35 yaş üzerindeki, ilkokuldan daha az eğitimi olanların ve ev kadınlarının da “Geri gönderilmeliler.” seçeneğine daha belirgin destek verdikleri anlaşılmaktadır.

SB-2020-TABLO 44: Türkiye’de bulunan Suriyeliler nerede yaşamalı? (%)

	Her halükârda geri gönderilmeliler	Suriye’de kurulacak güvenli bölgelere gönderilmeli ve orada yaşamalılar	İstedikleri şehirde yaşayabilmeli	Türkiye’ye dengeli dağıtılmalı	Sadece kamplarda yaşamalılar	Onlara Türkiye’de özel şehirler kurulmalı	Diğer	Fikrim yok/ cevap yok
Cinsiyet								
Kadın	48,5	34,6	6,2	5,0	2,5	1,0	0,3	1,9
Erkek	47,4	30,5	7,4	7,2	3,6	1,1	0,8	2,0
Yaş								
18-24 arası	42,5	37,9	5,5	7,2	2,7	1,1	0,7	2,4
25-34 arası	44,9	33,4	6,8	7,2	3,3	2,0	0,4	2,0
35-44 arası	52,0	29,6	8,3	3,8	3,6	0,2	0,6	1,9
45-54 arası	54,2	26,1	7,6	5,8	3,6	1,2	0,3	1,2
55-64 arası	52,5	30,2	6,2	6,8	2,5	0,6	0,6	0,6
65 ve üzeri	56,3	29,7	6,3	3,1	-	-	-	4,6
Öğrenim Durumu								
Okuryazar değil/okuryazar	62,2	20,8	7,5	5,7	3,8	-	-	-
İlkokul	55,3	26,6	6,2	5,0	4,4	0,7	0,2	1,6
Ortaöğretim/İlköğretim	49,1	32,9	8,4	3,5	2,9	1,4	0,3	1,5
Lise veya dengi okul	44,5	35,8	6,6	6,8	2,5	1,1	0,9	1,8
Üniversite/lisansüstü	45,7	32,5	6,4	7,6	3,3	1,2	0,4	2,9
Bölge								
Sınır iller	67,4	19,9	5,4	2,9	1,6	0,5	0,2	2,1
Diğer iller*	43,2	35,6	7,1	6,9	3,5	1,2	0,6	1,9
Metropol iller	44,8	31,5	6,7	7,7	5,5	1,3	1,5	1,0
Metropol olmayan iller	42,4	37,6	7,3	6,5	2,5	1,2	0,2	2,3
Çalışma Durumu								
Özel sektör çalışanı	50,8	31,5	7,2	4,9	3,4	0,8	0,4	1,0
Esnaf	47,4	31,6	9,1	5,9	2,7	1,2	0,5	1,6
Ev kadını/kız	54,4	27,6	8,5	4,6	3,0	0,5	-	1,4
Öğrenci	39,3	41,8	6,3	5,7	2,9	1,1	0,9	2,0
İşsiz	43,4	37,6	2,6	10,1	2,1	1,6	-	2,6
Emekli	51,3	32,5	4,3	6,8	1,7	-	0,9	2,5
Kamu sektörü çalışanı	46,0	31,9	4,4	6,2	5,3	0,9	0,9	4,4
Serbest meslek erbabı	51,8	25,5	5,5	6,4	3,6	1,8	1,8	3,6
İş adamı	38,5	29,8	7,0	12,3	5,3	3,5	1,8	1,8
Genel	48,0	32,5	6,8	6,1	3,1	1,1	0,5	1,9

16. Ortak Toplumsal Yaşama Bakış

Suriyelilerin tamamının ya da en az yarısının Türkiye’de sürekli kalacağına inananların oranı her geçen gün artmaktadır. Bu oran SB-2020 çalışmasında %90’ı bulmuştur. Ancak bu kabullenişe rağmen Türk toplumuna yöneltilen “Suriyelilerle huzur içinde bir arada yaşayabiliriz.” önermesine gelen destek, kaygıların yaygınlığını ve ortak gelecek tasavvurunun “kerhen kabulünü” net biçimde ortaya koymaktadır. Bu durum “Suriyeliler -Türkiye’de kalacaklarsa- nerede yaşamalılar?” sorusunun cevaplarına da açık biçimde yansımıştır. Türk toplumuna yöneltilen önermeler içinde yer alan “Suriyeliler ile huzur içinde bir arada yaşayabiliriz.” önermesine gelen cevaplarda da olumsuz gidişat kendini belli etmektedir. Bu önermeye “Hiç katılmıyorum.” ve “Katılmıyorum.” diyenlerin toplam oranı SB-2017’de %75, SB-2019’da %82,6, SB-2020’de ise %77,9 olarak tespit edilmiştir. “Suriyeliler ile huzur içinde bir arada yaşayabiliriz.” önermesine olumlu bakanların (“Katılıyorum.”, “Çok katılıyorum.”) diyenlerin oranı ise %8 ila 12 arasında değişmektedir (SB-2017: 11,4 %SB-2019: %8,6, SB-2020: %10,5).¹⁴⁶ Elde edilen bulgular puanlamaya tabi tutulduğunda da aynı çarpıcı kaygı durumu gözlenmektedir.

SB-2020-TABLO 45: Suriyelilerin ülkemizde yaşamasının sonuçlarıyla ilgili aşağıda yer alan ifadelere ne ölçüde katılıyorsunuz? (%) “Suriyelilerle huzur içinde bir arada yaşayabiliriz.”

	Hiç katılmıyorum.	Katılmıyorum.	KATILMIYORUM.	Ne katılıyor, ne katılmıyorum.	Katılıyorum.	Çok katılıyorum.	KATILYORUM.	Fikrim yok/ cevap yok
SB-2020	60,7	17,2	77,9	10,4	9,3	1,2	10,5	1,2
SB-2019	70,8	11,8	82,6	7,0	7,7	0,9	8,6	1,8
SB-2017	46,5	28,5	75,0	11,8	10,3	1,1	11,4	1,8

SB araştırmaları çerçevesinde ortak yaşam konusunda sorgulanan diğer alanlarda da karamsarlık ve kaygılar dikkat çekmektedir. Türk toplumu “Suriyeli sığınmacıları kabul ederek dünyaya güçlü devlet olduğumuzu gösterdik.” önermesine %18; “Suriyeliler ile huzur içinde bir arada yaşayabiliriz.” önermesine %10,5, “Suriyeli sığınmacılar ülkemizin ekonomisi için yararlıdır.”¹⁴⁷ önermesine %7,5 ve “Suriyeli sığınmacılar kültürel olarak bizi zenginleştirmektedir.” önermesine ise %5,3 destek vermektedir. Ancak SB-2017, SB-2019, SB-2020 çalışmalarına birlikte bakıldığında, çok sınırlı düzeyde de olsa bu önermelerin daha fazla destek aldığı gözlenmektedir.

146. Türkiye’deki Suriyeliler: Toplumsal Kabul ve Uyum Araştırması-2014: “Suriyelilerin Türkiye’de kalması büyük sorunlara yol açabilir.”: Katılanlar: %76,5; Katılmayanlar: %16,5.

147. Türkiye’deki Suriyeliler: Toplumsal Kabul ve Uyum Araştırması-2014: “Bu kadar sığınmacıya bakılması Türkiye’nin ekonomisine zarar vermektedir.”: Katılanlar: %70,8, Katılmayanlar %21,4.

SB-2020-TABLO 46: Suriyelilerin ülkemizde yaşamasının sonuçlarıyla ilgili aşağıda yer alan ifadelere ne ölçüde katılıyorsunuz? (Puan)

Sıra No.		SB-2017	SB-2019	SB-2020
1	Suriyeli sığınmacıları kabul ederek dünyaya güçlü devlet olduğumuzu gösterdik.	2,4	1,8	1,9
2	Suriyeli sığınmacılarla huzur içinde bir arada yaşayabiliriz.	1,9	1,5	1,7
3	Suriyeli sığınmacılar ülkemizin ekonomisi için yararlıdır.	1,7	1,4	1,5
4	Suriyeli sığınmacılar kültürel olarak bizi zenginleştirmektedir.	1,6	1,3	1,5

0-2,99
 3,0-5,0

SB-2020-TABLO 47: Suriyelilerin ülkemizde yaşamasının sonuçlarıyla ilgili aşağıda yer alan ifadelere ne ölçüde katılıyorsunuz? (%)

	Kesinlikle katılmıyorum.	Katılmıyorum.	Kesinlikle Katılmıyorum. + Katılmıyorum.	Ne katılıyor, ne katılmıyorum.	Katılıyorum.	Kesinlikle katılıyorum.	Kesinlikle Katılıyorum. + Katılıyorum.	Fikrim yok/ cevap yok
2017								
Suriyeli sığınmacıları kabul ederek dünyaya güçlü devlet olduğumuzu gösterdik.	34,2	20,3	54,5	12,5	23,9	6,8	30,7	2,3
Suriyeli sığınmacılarla huzur içinde bir arada yaşayabiliriz.	46,5	28,5	75,0	11,8	10,3	1,1	11,4	1,8
Suriyeli sığınmacılar ülkemizin ekonomisi için yararlıdır.	54,1	27,9	82,0	8,3	7,4	0,8	8,2	1,5
Suriyeli sığınmacılar kültürel olarak bizi zenginleştirmektedir.	52,8	31,8	84,6	7,7	5,7	0,5	6,2	1,5
2019								
Suriyelileri kabul ederek dünyaya güçlü devlet olduğumuzu gösterdik.	60,8	10,1	70,9	5,6	18,3	2,7	21,0	2,5
Suriyeliler ile huzur içinde bir arada yaşayabiliriz.	70,8	11,8	82,6	7,0	7,7	0,9	8,6	1,8
Suriyeliler Türkiye ekonomisi için yararlıdır.	77,5	9,9	87,4	4,3	5,5	0,5	6,0	2,3
Suriyeliler kültürel olarak bizi zenginleştirmektedir.	79,3	11,1	90,4	3,3	3,7	0,6	4,3	2,0
2020								
Suriyelileri kabul ederek dünyaya güçlü devlet olduğumuzu gösterdik.	53,7	17,4	71,1	8,5	12,8	5,4	18,2	2,2
Suriyeliler ile huzur içinde bir arada yaşayabiliriz.	60,7	17,2	77,9	10,4	9,3	1,2	10,5	1,2
Suriyeliler Türkiye ekonomisi için yararlıdır.	67,4	17,5	84,9	5,8	6,7	0,8	7,5	1,8
Suriyeliler kültürel olarak bizi zenginleştirmektedir.	68,1	19,4	87,5	5,8	4,8	0,5	5,3	1,4

SB-2020-TABLO 48: Suriyelilerin ülkemizde yaşamasının sonuçlarıyla ilgili aşağıda yer alan ifadelere ne ölçüde katılıyorsunuz? (Puan)
(Tablonun yüzdelik çapraz versiyonları için bk. EK Tablolar)

	Suriyelileri kabul ederek dünyaya güçlü devlet olduğumuzu gösterdik.	Suriyeliler ile huzur içinde bir arada yaşayabiliriz.	Suriyeliler Türkiye ekonomisi için yararlıdır.	Suriyeliler kültürel olarak bizi zenginleştirmektedir.	Ortalama puan
Cinsiyet					
Kadın	1,9	1,7	1,5	1,5	1,6
Erkek	1,9	1,7	1,5	1,4	1,7
Yaş					
18-24 arası	1,8	1,7	1,4	1,4	1,6
25-34 arası	2,0	1,8	1,5	1,5	1,7
35-44 arası	2,0	1,7	1,6	1,5	1,7
45-54 arası	2,0	1,7	1,6	1,5	1,7
55-64 arası	2,0	1,6	1,6	1,5	1,7
65 ve üzeri	2,1	1,8	1,6	1,4	1,7
Öğrenim Durumu					
Okuryazar değil/okuryazar	1,9	1,9	1,7	1,5	1,7
İlkokul	2,1	1,7	1,6	1,5	1,7
Ortaokul/ilköğretim	2,0	1,7	1,5	1,4	1,6
Lise veya dengi okul	1,9	1,7	1,5	1,4	1,6
Üniversite/lisansüstü	1,8	1,8	1,5	1,5	1,6
Bölge					
Sınır iller	1,7	1,4	1,3	1,3	1,4
Diğer iller*	2,0	1,8	1,6	1,5	1,7
<i>Metropol iller</i>	1,8	1,7	1,6	1,5	1,7
<i>Metropol olmayan iller</i>	2,0	1,8	1,5	1,5	1,7
Çalışma Durumu					
Özel sektör çalışanı	1,9	1,6	1,4	1,4	1,6
Esnaf	2,0	1,7	1,5	1,4	1,7
Ev kadını/kız	2,0	1,8	1,6	1,6	1,8
Öğrenci	1,7	1,7	1,5	1,5	1,6
İşsiz	1,8	1,8	1,5	1,4	1,6
Emekli	2,0	1,6	1,6	1,4	1,7
Kamu sektörü çalışanı	2,0	1,7	1,4	1,5	1,7
Serbest meslek erbabı	1,9	1,5	1,5	1,4	1,6
İş adamı	1,9	1,8	1,6	1,5	1,7
Genel	1,9	1,7	1,5	1,5	1,6

OGG Bulguları: Suriyelilerle Türk Toplumunu Huzur İçinde Birlikte Yaşayabilir mi?

OGG'lerde Türkiye'deki Suriyelilerin geleceği ile ilgili beklentileri öğrenmek ve özellikle de 'Türk toplumu ile Suriyelilerin gelecekte huzur içinde birlikte yaşayabileceğine inanıyor musunuz?' sorusuna cevap bulmak istenmiştir. Daha önce aktarılanlardan anlaşılacağı gibi, Türk toplumunda yaygın oldukları gözlenen çeşitli endişe ve korkuların bu bölümdeki tartışmalarda baskın bir biçimde dile getirildikleri görülmektedir. Öte yandan, önemli sayıdaki katılımcı karşılıklı bir uyum ve adaptasyon sürecinin er ya da geç kaçınılmaz olarak gerçekleşeceğini de ifade etmektedir. Diğer bir deyişle, bu katılımcılar önce çalkantılı ve zorluklar barındıran bir süreç yaşanmasının ardından huzur içinde birlikte yaşamın mümkün olduğunu düşünüyor görünmektedir.

- *Doğru politikalarla her şey daha iyiye gidecektir. Genç nesil daha eğitilmiş ve nitelikli olacak. Tabii bu ekonominin iyi gitmesine de bağlı. Ekonomi iyi olursa huzur içinde birlikte yaşanır. (T.C. Vatandaş-İstanbul-Öğrenci)*

- *Kendi kendimize de çok huzurlu bir toplum değildik yani daha kötü olmayız. Ama Suriyelilerin yeni jenerasyonu zaman geçtikçe buraya daha çok alışacak. (T.C. Vatandaş-İstanbul-Esnaf/Çalışan)*

- *Bir arada oldukça bir şekilde uyum sağlanacak bence. Olumsuz siyasi söylemler olmazsa bir şekilde bir arada yaşarız. Bir şekilde bir arada yaşamayı öğreneceğiz bence. Alışacağız. (T.C. Vatandaş-İstanbul-İşsiz)*

- *Yeni nesiller bu gerçeklikle büyüyecek. Biz doğduğumuzda Suriyeli yoktu ama çocuklarımız bu topluma doğacak ve bunu garipsemeyecek. Yetişkinler için çok değişmez ama yeni nesiller alışacaktır. (T.C. Vatandaş-Hatay-Öğrenci)*

- *Onlar bize alışacak biz de onlara alışacağız. İstesek de istemesek de. Hiç bilmediğiniz bir şarkıyı bile zamanla dilinize dolarsınız. Huzurlu yaşam olur mu bilemem ama biraz daha uyumlu olur. Alışacağız zaten. (T.C. Vatandaş-Hatay-Esnaf/Çalışan)*

Bu konuda daha "karamsar" olan katılımcılara göre ise Türkiye'yi çok daha sorunlu ve çalkantılı bir gelecek beklemektedir. Bu katılımcılara göre uyum ve entegrasyon konusunda ilerleme kaydedilse bile; siyasi, toplumsal, kültürel ve güvenlik riskleri o kadar büyüktür ki yakın bir gelecekte huzur içinde bir arada yaşam mümkün görünmemektedir.

- *Çok yüksek doğum oranları var ki bu sayılarının ve nüfus içindeki paylarının artacağını gösteriyor. Bu da zaten var olan kaygıları artıracaktır.-Suriyeliler ayrımcılığın henüz farkında değil ama olacaklar. Bu da toplumsal uzaklaşma ve ayrışmayı beraberinde getirecek. Bence huzursuz bir gelecek olasılığı daha yüksek. (T.C. Vatandaş-İstanbul-Öğrenci)*

- *Bence nüfusun artmasıyla büyük sıkıntılar yaşayacağız. Ulusal güvenlik sorunları teşkil edebilirler. Mesela, onların varlıkları nedeniyle dışarıdan Türkiye'ye müdahale riski olabilir. Ayrıca terör örgütleri buralarda daha aktif olma şansı yakalayabilir. (T.C. Vatandaş-İstanbul-Memur)*

- *Siyasi söylem aslında bizleri kutuplaştırıyor. İlerleyen zamanlarda daha da artacak bu ayrım. Yabancılar olumlu bakan bir millet değiliz bence. (T.C. Vatandaş-İstanbul-İşsiz)*

- *Suriyelilere karşı gelişen tepkiler, aslında diğer azınlık grupların da görünürliğini ve onlara yönelik tepkileri ve hatta çatışmaları da artıracak. (T.C. Vatandaş-İstanbul-İşsiz)*

- *Şu anki politikalar devam ederse umutsuzum. Çünkü mevcut politikalar Suriyelileri çok ötekileştiriyor. Uyumun karşılıklı olması gerektiği vurgusu yapılırsa o zaman bir arada huzurlu yaşam mümkün olabilir. (T.C. Vatandaş-İstanbul-Kadın)*

- *Bizim toplumun kurallarına uymadıkları sürece huzur olmaz. Kendi düzenlerini kurmuşlar. Şu anda da zaten huzur yok, daha kötüye gidecek. (T.C. Vatandaş-Hatay-Esnaf/Çalışan)*

17. Uyum: Suriyelilerin Türk Toplumuna Uyumu

Suriyeliler Barometresi çalışması, temelde sosyal uyum konusundaki durumu ortaya koymaya çalışan bir çalışmadır. Ancak “uyum”/“sosyal uyum” konusu, objektif ve sübjektif öğelerin bir araya geldiği karmaşık bir sosyolojik kavramdır. Burada kamunun karar ve uygulamaları kadar hatta ondan daha fazla toplumun verdiği reaksiyonlar ve algılar öne çıkmaktadır. Dolayısı ile bir araya gelmiş toplumsal gruplar arasında uyumun varlığının ölçülmesi de son derece zordur. Bu bağlamda “toplumsal kabul” kavramının sosyal uyumun en önemli zemini olduğu düşünülmektedir.

Uyum konusunun ev sahibi olanlar ile sonradan gelenler arasında oldukça farklı değerlendirildiği bilinmektedir. Bu nedenle elde edilen verilerin değerlendirmesi bize birtakım ipuçları verse de uyumun niteliğini ve seviyesini ölçmeye yetmeyeceği açıktır. Türk toplumuna yöneltilen “*Suriyeliler Türk Toplumuna/Türkiye’ye ne ölçüde uyum sağladı?*” sorusuna gelen cevaplar, Türk toplumunun Suriyelilerin uyumu konusunda oldukça karamsar olduklarını göstermektedir. Türk toplumunun %3,1’i Suriyelilerin Türk toplumuna “bütünüyle” uyum sağladığını, %13,3’ü “büyük ölçüde uyum sağladığını” ifade ederken, “çok az” diyenler %22, “Hiç uyum sağlamadı.” diyenler ise %47,9 olarak karşımıza çıkmaktadır. Yani az ya da çok uyum sağladı diyenlerin toplam oranı %16,4 iken, %69,9 hiç uyum sağlamadı, çok az sağladı cevabını vermektedir. SB-2019’da bu oranlar %13,2 ile %64,4’tür. Yani, ortak yaşam süresi uzadığı hâlde, Türk toplumunun Suriyelilerin uyum sağlamadığına dair yaklaşımı güçlenmiştir. Oysa Suriyelilere “Uyum sağladığınızı düşünüyor musunuz?” sorusu yöneltildiğinde, ortaya çıkan sonuç tam tersini işaret etmekte ve Suriyeliler kendilerini Türk toplumuna gayet iyi derecede uyum sağlamış bulmaktadırlar (Bkz. SB-2019-TABLO-113). İşte tam da bu noktada “*neye uyum, kime uyum*” sorusu gündeme gelmektedir. Bu arada vurgulamak gerekir ki, dünyadaki başka örneklerde de (mesela Almanya’daki Türkler için de) “*sonradan gelenlerin*” kendilerini “uyumlu”, ev sahiplerinin ise onları “uyumsuz” bulma yaklaşımı oldukça yaygın bir durumdur.¹⁴⁸

SB-2020-TABLO 49: Suriyeliler Türk Toplumuna/Türkiye’ye ne ölçüde uyum sağladı?

	2019		2020	
	#	%	#	%
Hiç sağlamadı.	1050	46,2	1081	47,9
Çok az sağladı.	413	18,2	497	22,0
Ne sağladı, ne sağlamadı./kısmen*	452	19,9	248	11,0
Büyük ölçüde sağladı.	248	10,9	300	13,3
Bütünüyle sağladı.	52	2,3	69	3,1
Fikrim yok/cevap yok	56	2,5	64	2,7
Toplam	2271	100,0	2259	100,0

* 2020 “Ne sağladı, ne sağlamadı.” 2019 ise “Kısmen” olarak cevaplanmıştır.

148. Avrupa’daki Türklerin uyum süreçleri konusunda yapılan Euro-Turks-Barometre çalışmasında Türkler kendilerini yaşadıkları toplumlara son derece yüksek derecede uyum sağlamış görmekteyiz. Bkz: M.M.Erdoğan (2013) Euro-Turks-Barometre. http://fs.hacettepe.edu.tr/hugo/dosyalar/ETB_rapor.pdf (Erişim: 12.10.2019)

Uyum süreçlerine demografik veriler çerçevesinde bakıldığında Suriyelilerin “uyum sağlamadığını” ortalamanın üzerinde ifade edenlerin daha çok kadınlar, 35-44 yaş grubu, ilkokul mezunları, özel sektör çalışanları ve serbest meslek erbabı kişiler olduğu gözlenmektedir. Sınır illerinde yine Türkiye ortalaması olan %64,4’ün üzerinden bir oranla (%75,8) Suriyelileri “uyum gösterememiş” olarak nitelendirilmesi ayrıca dikkat çekicidir.

SB-2020-TABLO 50: Suriyeliler Türk Toplumuna/Türkiye’ye ne ölçüde uyum sağladı? (%)

	Hiç sağlamadı.	Çok az sağladı.	Ne sağladı, ne sağlamadı.	Büyük ölçüde sağladı.	Bütünüyle sağladı.	Fikrim yok/ cevap yok
Cinsiyet						
Kadın	46,1	22,8	12,2	13,3	2,7	2,9
Erkek	49,5	21,2	9,8	13,3	3,4	2,8
Yaş						
18-24 arası	44,6	25,0	12,6	11,9	3,0	2,9
25-34 arası	45,3	22,7	12,7	14,8	2,1	2,4
35-44 arası	52,6	18,4	9,1	13,2	3,6	3,1
45-54 arası	49,7	18,5	10,6	14,8	3,6	2,8
55-64 arası	51,9	24,1	6,2	13,6	3,1	1,1
65 ve üzeri	46,9	25,0	7,8	7,8	3,1	9,4
Öğrenim Durumu						
Okuryazar değil/ okuryazar	49,1	24,5	7,5	11,3	1,9	5,7
İlkokul	52,5	17,0	10,6	13,1	3,0	3,8
Ortaöğretim/İlköğretim	50,9	19,4	8,9	14,2	3,8	2,8
Lise veya dengi okul	45,0	24,3	11,5	13,8	3,2	2,2
Üniversite/lisansüstü	46,9	23,7	12,1	12,1	2,5	2,7
Bölge						
Sınır iller	57,0	18,8	6,1	12,7	3,6	1,8
Diğer iller*	45,6	22,8	12,2	13,4	2,9	3,1
<i>Metropol iller</i>	44,0	24,5	11,8	15,2	3,0	1,5
<i>Metropol olmayan iller</i>	46,4	21,9	12,3	12,6	2,9	3,9
Çalışma Durumu						
Özel sektör çalışanı	52,9	20,2	9,6	12,8	2,4	2,1
Esnaf	46,4	19,3	10,6	17,5	4,9	1,3
Ev kadını/kız	48,1	20,8	10,4	13,9	3,3	3,5
Öğrenci	40,7	26,6	14,3	12,0	2,3	4,1
İşsiz	46,6	25,4	11,6	10,6	2,1	3,7
Emekli	51,3	25,6	8,5	6,8	2,6	5,2
Kamu sektörü çalışanı	45,1	29,2	11,5	11,5	1,8	0,9
Serbest meslek erbabı	52,7	14,5	9,1	15,5	3,6	4,6
İş adamı	47,4	19,3	14,0	14,0	5,3	-
Genel	47,9	22,0	11,0	13,3	3,1	2,7

OGG Bulguları: Uyum ve Suriyelilerin Türk Toplumuna/Türkiye'ye Uyum

Bu kısımda anket çalışmalarında toplanan verinin bir adım ötesine gidebilmek amacıyla öncelikle katılımcılara "uyum" kavramından ne anladıkları sorulmuştur. Bu bağlamda, bazı katılımcılara göre uyum yerel dili konuşabilme ve günlük yaşam normlarına hâkim olmak gibi oldukça pratik ve işlevsel bir anlama sahipken bazı katılımcılara göre ise çok daha derin bir aidiyet duygusu beslemeyi içeren önemli bir kişisel dönüşümü gerektirmektedir. Katılımcıların çoğunluğuna göre bir göçmen grubun kolektif olarak uyum sağlamış olduğunun söylenebilmesi için iki gereklilik vardır: (i) Yeni gelmiş olan grubun artık yabancı veya öteki olarak görülmemesi ve her iki tarafın birbirini normal olarak görmesi VE (ii) Göçmen grupla yerel halk arasında yeterli etkileşim ve iletişim bulunurken çatışma ve gerginliğin bulunmaması.

- *Bana göre uyum, göçmenlerin artık yabancı olarak tanımlanmadığı zaman gerçekleşmiştir. Tabii bu iki tarafı olmalı. (T.C. Vatandaşı-Ankara-Öğrenci)*

- *Bence uyum yaşanan yerin kültürünü ve değerlerini benimsemek ve bunlara saygı göstermektir. (T.C. Vatandaşı-Ankara-Öğrenci)*

- *Ben uyumu bir kabulleniş olarak görüyorum. Biz çok kültürlü, çok medeniyetli bir yeriz Hatay olarak. İki tarafın da birbirini kabullenmesi olarak görüyorum uyumu. İkimiz de birbirimizi kabul etmeliyiz. Çünkü benzemek için, kültürlerin birbirine yakınlaşması için belki 100-200 sene gerekiyor. Kabullenme ise mümkün. (T.C. Vatandaşı-Hatay-Öğrenci)*

- *Bence uyumdan söz edeceksek her tarafın uyumundan bahsetmeliyiz yani sadece Suriyelilerin uyumundan bahsederek aslında asimilasyonu kastediyor oluruz. (T.C. Vatandaşı-İstanbul-Kadın)*

Uyum tanımının tartışılmasının ardından Türkiye'deki Suriyelilerin Türkiye'ye ve Türk toplumuna ne ölçüde uyum sağladığı konusu tartışılmıştır. OGG katılımcılarının büyük çoğunluğuna göre Suriyelilerin tamamı veya büyük bir bölümü uyum sağlamamıştır. Öte yandan, uyum konusunda daha olumlu görüşler dile getiren ve Suriyelilerin artan bir kısmının uyum sağlamış/sağlamakta olduğunu söyleyen katılımcıların da sayısının SB-2019 OGG'lerine kıyasla artmış olduğunun altı çizilmelidir. Bu katılımcılar da "bütün Suriyelilerin" ve/veya "tamamıyla" uyum göstermiş olduklarını öne sürmeleri de bu konuda çok daha farklı bir resim çizdikleri söylenebilir.

"Suriyeliler uyum sağlamadı" diyen katılımcıların düşüncelerini desteklemek için öne sürdükleri argümanlara bakıldığında sınır illeri ile metropol OGG'lerinde bazı önemli farklılıklar gözlenmektedir. İlk olarak metropol illerdeki katılımcıların çoğunun uyum kavramını dil becerisi ve çatışmasızlık gibi unsurlara dayandırarak pratik bir şekilde yorumladıkları görülmektedir. Sınır illerindeki katılımcıların kafasındaki uyum kavramının ise kültürel farklılıklar, sosyal iletişim ve yerleşim yerlerindeki ayrışmalar gibi konularla ilgili daha derin bir anlama sahip olduğu anlaşılmaktadır.

- *Biz bile bir şehirden başka şehre gitsek yeni yerimize uyum sağlamamız zaman alıyor, bence o yüzden henüz Suriyeliler uyum sağlamadı daha zamanları var... Bir toplumun değişmesi en az 20 sene alır. (T.C. Vatandaşı-İstanbul-Kadın)*

- *Bence uyum sağlayamadılar. Eğitim seviyeleri, kadının değeri ve çocuklarını yetiştirme durumları bizim çok altımızda. Daha fazla eğitim verilmesi gerekiyor. (T.C. Vatandaşı-İstanbul-Esnaf/Çalışan)*

- Kendi mahallelerini kurdular, marketlerini vs. açtılar. Bizden daha iyi yaşıyorlar, âdeta biz burada ikinci vatandaşı olduk. (T.C. Vatandaşı-Hatay-Esnaflı/Çalışan)

İkinci farklılık olarak uyum sağlamanın kimin sorumluluğu olduğu konusundaki görüşler ele alınabilir. Burada, metropol illerdeki katılımcıların çoğu uyum konusunda hem göçmen toplulukların hem de yerel toplumun üzerine görevler düştüğünü ileri sürmektedir. Sınır illerindeki OGG'lerde ise genel kanaat değişme, adapte olma ve uyum sağlama sorumluluğunun yeni gelenlerin omuzlarında olması gerektiğidir. OGG'lerin tamamında Türkiye'de bir uyum/entegrasyon politikası bulunmadığı ve bu eksikliğin de Suriyelilerin uyum sağlama önündeki önemli engellerden olduğu dile getirilmiştir. Buna ek olarak özellikle metropol illerde Suriyelilere karşı artmakta olduğu düşünülen ayrımcılık ve ötekileştirmenin uyumunun önündeki en büyük engellerden olduğu ifade edilmiştir. Sınır illerde ise genellikle Suriyelilerin kendi "rahatlık" ve "isteksizlikleri" uyum sağlanmamasının en temel nedenleri olarak gösterilmiştir.

- Suriyelilerin dönüşmesi değil, iki tarafın birlikte dönüşmesi lazım. Ama baktığımızda iki taraf birbirinden izole ve ayrılmış durumda. (T.C. Vatandaşı-Ankara-Öğrenci)

- Uyum politikası eksik. Öyle bir genel çerçeve olmadan uyumun sağlanması zor. (T.C. Vatandaşı-Ankara-Memur)

-Eğitim sürecinde aksaklıklar var bence, bu da uyumun sağlanmasını geciktiriyor. Dil öğretme sürecine de bence ülkemiz çok odaklanmadı. Bu da uyumu zorlaştırıyor. (T.C. Vatandaşı-İstanbul-İşsiz)

-Ben kızımı, eşimi tek başına sokağa çıkaramıyorsam, parkta ben yokken vakit geçirmelerini istemiyorsam bir sorun var demektir. Gidiyorsun parka oturmuş bir sürü adam, genç gecenin geç saatlerine kadar oradalar, kimdir nedir bilemezsin. (T.C. Vatandaşı-Gaziantep-İşsiz)

Çocuklar uyum konusunda Suriyeliler içinde diğerlerinden ayrılan bir demografik grup olarak karşımıza çıkmaktadır. Suriyelilerin nasıl algılandıkları bahsinde de belirtildiği gibi OGG katılımcılarına göre Suriyeli çocuklar uyum konusunda yetişkinlere nazaran çok daha ileri bir seviyede bulunmaktadır.

-Çocukları uyum sağladı. Çoğu burada doğdu zaten, Türkçe biliyorlar, her şeyi anlıyorlar. Onlar anlatıyor anne babasına bir şey lazım olduğunda. (T.C. Vatandaşı-Gaziantep-İşsiz)

Daha az sayıdaki OGG katılımcısına göre ise Suriyeliler uyum sağlamaktadır hatta bu yolda çok önemli ilerleme kaydedilmiştir. Katılımcılar, uyumun mükemmel bir şekilde veya tüm Suriyeliler açısından gerçekleşmiş olduğunu iddia etmemekle birlikte, uyumun günlük hayatta gerçekleşmekte olduğunu ve zamanla daha da ilerleyeceğini düşündüklerini ifade etmektedirler.

-Bence uyum sağlandığına dair önemli emareler var. Mesela evlilikler arttı. Günlük hayat pratikleri birbirine yaklaşıyor. Zaten belli ölçüde kültürel benzerlik var. Ekonomik uyum gerçekleşmekte. Yani bence şu anki durum uyum açısından olumlu ama elbette daha zaman lazım. (T.C. Vatandaşı-Ankara-Öğrenci)

-Bence artık biz onlara uyum gösterdik. Mesela Sultanbeyli'de çok Suriyeli var ve birçok yerde Arapça tabela var. Anlıyorum ki oradaki yerli halk da alışmış o tabelalara ve rahatsız olmuyor. Kabullenme var. (T.C. Vatandaşı-İstanbul-Esnaflı/Çalışan)

18. Türk Toplumunun Algısında Suriyelilerin Türk Toplumuna Yönelik Yaklaşımları

SB araştırmasında Türk toplumunun kaygılarını ve beklentilerini daha net biçimde görebilmek için, Suriyelilere yönelik bazı olumlu ve olumsuz önermelerle görüşleri alınmaya çalışılmıştır. Dördü “olumlu”, ikisi “olumsuz” sayılabilecek önermelere gösterilen ilgi açık biçimde toplumdaki reddiyeyi ve olumsuzlamayı ortaya koymaktadır. Türklerin SB-2020 verilerine göre en çok destekledikleri önerme “Suriyeliler Türk toplumunu hiç sevmiyor.” SB-2019’da %30,9, SB-2020’de %34 destek alırken, “Suriyeliler Türk toplumunu sömürüyor.” önermesi ikinci sırada %33,2 ile güçlü destek almıştır. SB-2019’da bu oran %32,2’dir. Suriyeliler “Türk toplumuna uyum sağlamak için çaba gösteriyor.” önermesine %8 destek varken, diğer olumlu önermeler %6’nın altında kalmıştır.

SB-2020-TABLO 51: Suriyelilerin Türk toplumuna nasıl davrandığını aşağıdaki ifadelerden hangisi en iyi şekilde yansıtıyor?

	2019		2020	
	#	%	#	%
Suriyeliler Türk toplumunu hiç sevmiyor.	702	30,9	769	34,0
Suriyeliler Türk toplumunu sömürüyor.	731	32,2	751	33,2
Suriyeliler Türk toplumuna minnet duyuyor.	132	5,8	214	9,5
Suriyeliler Türk toplumuna uyum sağlamak için çaba gösteriyor.	302	13,3	180	8,0
Suriyeliler Türk toplumunu çok seviyor.	66	2,9	119	5,3
Suriyeliler Türk toplumuna karşı çok saygılı davranıyor.	90	4,0	70	3,1
Diğer	-	-	17	0,7
Fikrim yok/cevap yok	248	10,9	139	6,2
Toplam	2271	100,0	2259	100,0

Demografik incelemede sınır illerinde yapılan değerlendirmelerin daha karamsar olduğu açık biçimde görülmektedir. Örneğin “Suriyeliler Türk toplumunu hiç sevmiyor.” önermesine destek verenlerin oranı %60.6 olarak tespit edilmektedir.

SB-2020-TABLO 52: Suriyelilerin Türk toplumuna nasıl davrandığını aşağıdaki ifadelerden hangisi en iyi şekilde yansıtıyor? (%)

	Suriyeliler Türk toplumunu hiç sevmiyor.	Suriyeliler Türk toplumunu sömürüyor.	Suriyeliler Türk toplumuna minnet duyuyor.	Suriyeliler Türk toplumuna uyum sağlamak için çaba gösteriyor.	Suriyeliler Türk toplumunu çok seviyor.	Suriyeliler Türk toplumuna karşı çok saygılı davranıyor.	Diğer	Fikrim yok/ cevap yok
Cinsiyet								
Kadın	32,4	34,5	10,3	8,6	4,6	2,8	0,6	6,2
Erkek	35,6	32,0	8,7	7,3	5,9	3,4	0,9	6,2
Yaş								
18-24 arası	32,4	32,0	10,9	7,6	5,7	3,0	1,1	7,3
25-34 arası	31,8	37,7	9,0	8,6	4,5	2,1	0,4	5,9
35-44 arası	38,3	32,6	6,5	9,1	4,5	4,3	0,3	4,4
45-54 arası	33,6	31,2	9,4	7,6	6,7	3,6	0,9	7,0
55-64 arası	37,0	30,9	11,7	6,8	4,9	3,1	0,6	5,0
65 ve üzeri	31,3	32,8	15,6	3,1	6,3	-	1,6	9,3
Öğrenim Durumu								
Okuryazar değil/ okuryazar	34,0	37,7	7,5	5,7	5,7	7,5	-	1,9
İlkokul	36,5	32,3	8,9	6,9	6,2	2,5	0,7	6,0
Ortaöğretim/ilköğretim	38,4	31,2	7,8	7,5	4,0	3,5	1,2	6,4
Lise veya dengi okul	32,8	33,7	10,2	8,1	5,5	3,3	0,4	6,0
Üniversite/lisansüstü	31,1	34,2	9,9	9,3	4,7	2,5	1,2	7,1
Bölge								
Sınır iller	60,6	16,1	7,0	2,3	4,3	3,8	-	5,9
Diğer iller*	27,6	37,4	10,1	9,4	5,5	2,9	0,9	6,2
Metropol iller	28,2	38,5	10,7	7,0	5,2	3,0	0,8	6,6
Metropol olmayan iller	27,3	36,9	9,8	10,5	5,7	2,9	1,0	5,9
Çalışma Durumu								
Özel sektör çalışanı	38,0	33,7	9,4	5,5	4,0	3,4	0,8	5,2
Esnaf	36,8	28,9	8,1	12,3	6,4	2,5	0,7	4,3
Ev kadını/kız	29,0	38,8	10,9	7,4	5,7	3,6	-	4,6
Öğrenci	29,5	34,1	11,7	9,7	4,3	1,7	0,6	8,4
İşsiz	34,9	32,8	10,6	5,8	4,8	1,6	1,6	7,9
Emekli	38,5	28,2	7,7	5,1	7,7	3,4	2,6	6,8
Kamu sektörü çalışanı	32,7	36,3	6,2	10,6	3,5	3,5	-	7,2
Serbest meslek erbabı	31,8	29,1	8,2	4,5	8,2	6,4	1,8	10,0
İş adamı	36,8	29,8	5,3	7,0	8,8	5,3	-	7,0
Genel	34,0	33,2	9,5	8,0	5,3	3,1	0,7	6,2

Not: Çalışma durumu: "Diğer" ve "cevap yok" sayıca az olduğundan tabloda gösterilmemiştir.

19. Suriyeliler Türkiye’de Ne Kadar Önemli Bir Sorun?

Her toplumda olduğu gibi Türk toplumunun da bazen sürekli, bazen dönemsel sorunları olması doğaldır. Türk toplumunun son yıllarda terörle mücadele, ekonomi, istihdam, toplumsal gerginlik, dış politika vb. pek çok alanda sorunlar yaşadığı söylenebilir. SB araştırmasında “Türkiye’nin en önemli 10 sorunu içinde Suriyeliler konusu sizce kaçınıcı öncelikli konudur?” sorusu sorularak Türk toplumunun Suriyelileri ne ölçüde bir sorun olarak anlaşılmasına çalışılmıştır. SB-2019 çalışmasında Suriyeliler konusunu Türkiye’nin “en önemli”, “ikinci en önemli” ve “üçüncü en önemli” sorun olarak görenlerin toplamı %60’ı aşmaktadır. SB-2020 araştırmasında bu üçünün toplamı %52,3’e gerilemiştir. Bu oran puanlama ile belirlendiğinde sorun sıralamasında 3.8’e denk gelmektedir. Yani Türk toplumu her halükârda Suriyeliler konusunu Türkiye’nin ilk üç-dört sorunundan birisi olarak gördüğünü ifade etmektedir. “Suriyeliler bir sorun değildir/ilk 10’a girmez.” diyenlerin oranı SB-2019’da %5,4 iken, bu SB-2020’de %5.6’dır.

SB-2020-TABLO 53: Türkiye’nin en önemli 10 sorunu içinde Suriyeliler konusu size göre kaçınıcı öncelikli konudur?

	2019		2020	
	#	%	#	%
1. öncelikli	617	27,2	418	18,5
2. öncelikli	325	14,3	340	15,1
3. öncelikli	426	18,8	422	18,7
4. öncelikli	196	8,6	212	9,4
5. öncelikli	191	8,4	278	12,3
6. öncelikli	64	2,8	106	4,7
7. öncelikli	61	2,7	80	3,5
8. öncelikli	44	1,9	61	2,7
9. öncelikli	17	0,7	37	1,6
10. öncelikli	115	5,1	116	5,1
Suriyeliler bir sorun değildir./İlk 10’a giremez.	123	5,4	126	5,6
Fikrim yok/cevap yok	92	4,1	63	2,8
Toplam	2271	100,0	2259	100,0
Ortalama	3,3		3,8	
* Ortalama, öncelik belirtenler üzerinden hesaplanmıştır.				

Suriyelileri daha önemli sorun görmek konusunda demografik analizde en belirgin farklılık sınır illerinde gözlenmektedir. Türkiye ortalamasında 3.8. sırada görünen “Suriyeliler sorunu”, sınır illerinde yaşayanlar için 3. sırada yer almaktadır. Ancak daha da önemlisi, SB-2019’da sınır illeri Türkiye ortalaması ile aynı değerde yani 3.3 değerinde bir derecelendirme yaparken, Türkiye genelinde Suriyeliler konusu sorun olma sıralamasında 3.3’ten, 3.8’e gerilediği hâlde, sınır bölgelerinde 3.3’ten 3.8’e çıkmıştır. Bu durum özellikle yoğun Suriyeli nüfusun yaşadığı sınır illerinde giderek artan bir rahatsızlığın göstergesi olarak okunabilir.

SB-2020-TABLO 54: Türkiye’nin en önemli 10 sorunu içinde Suriyeliler konusu size göre kaçınıcı öncelikli konudur?

	Ortalama		Ortalama
Cinsiyet		Bölge	
Kadın	3,7	Sınır iller	3,0
Erkek	3,8	Diğer iller*	4,0
Yaş		<i>Metropol iller</i>	3,7
18-24 arası	4,2	<i>Metropol olmayan iller</i>	4,1
25-34 arası	3,9	Çalışma Durumu	
35-44 arası	3,5	Özel sektör çalışanı	3,6
45-54 arası	3,5	Esnaf	3,9
55-64 arası	3,0	Ev kadını/kız	3,5
65 ve üzeri	3,1	Öğrenci	4,3
Öğrenim Durumu		İşsiz	3,9
Okuryazar değil/okuryazar	3,3	Emekli	2,8
İlkokul	3,2	Kamu sektörü çalışanı	3,9
Ortaokul/ilköğretim	3,6	Serbest meslek erbabı	3,7
Lise veya dengi okul	3,9	İş adamı	3,6
Üniversite/lisansüstü	4,1		
Genel			3,8
Not 1: Çalışma durumu: “Diğer” ve “cevap yok” sayıca az olduğundan tabloda gösterilmemiştir.			
Not 2: Ortalama, öncelik belirtenler üzerinden hesaplanmıştır.			

20. Siyasal Haklar ve Vatandaşlık

SB araştırmalarında toplumun %90'nına yakını, Suriyelilerin en az yarısının Türkiye'de kalacağı düşüncesini ifade ediyor olmasına rağmen, Türk toplumunda Suriyelilere siyasal haklar verilmesi ve vatandaşlık konusunda ciddi itirazları dikkat çekmektedir. Araştırmanın da ortaya koyduğu gibi, Türk toplumunun Suriyeliler konusunda dile getirilen en önemli endişelerinden biri Suriyelilerin vatandaşlık almalarıdır. Bu konu "Kaygılar: Güvenlik-Huzur ve Toplumsal Kabul" başlığı altında ele alınmış ve toplumun Suriyelilere yönelik bütün diğer kaygıları içinde vatandaşlık konusu ön plana çıkmıştı. SB çalışmalarında "siyasal haklar verilmesi" ve "vatandaşlık" konularında özel sorular da sorularak Türk toplumunun konu hakkındaki düşünce ve algısı ortaya konulmaya çalışılmıştır. "Suriyelilere siyasal hakları ile ilgili nasıl bir düzenleme yapılmalıdır?" sorusuna Türk toplumunun SB-2017'de %85,6'sı, SB-2019'da %87,1'i SB-2020'de ise %83,8'i "Hiçbir siyasal hak verilmemelidir." görüşünü dile getirdikleri ortaya konulmuştur. Siyasal haklar ile vatandaşlık arasındaki ilişki, herkes tarafından bilinmeyebilir. Bu bağlamda ikinci bir soru olarak da "Suriyelilere vatandaşlık verilmesi ile ilgili nasıl bir düzenleme yapılmalıdır?" sorulmuştur. Türk toplumuna sorulan ve çoklu cevap verebilme imkânı tanınan "Suriyelilere vatandaşlık verilmesi ile ilgili nasıl bir düzenleme yapılmalıdır?" sorusuna "Hiçbiri vatandaşlığa alınmamalı." cevabı SB-2017'de %75,8, SB-2019'de %76,5, SB-2020'de ise %71,8 olarak tespit edilmiştir. Bu oran, Suriyelilere vatandaşlık verildiğine dair açıklamalarla daha da yükselebilmektedir. "Hepsi vatandaşlığa alınmalı." diyenlerin oranı SB-2017'de %4 iken, bu oran 2019'da %1,5, SB-2020'de ise %3,6 olarak tespit edilmiştir.¹⁴⁹ "Eğitilmiş olmak", "Türkiye doğmuş olmak", "Türkmen olmak", "Türkçe bilmek", "genç olmak" gibi "koşullu destek" seçenekleri ise SB-2020'de toplamda %25 civarındadır. Bu oran 2017'de %17,3, 2019'da %19,2 idi. "Hepsi vatandaşlığa alınsın" önermesini koşullu vatandaşlığa eklediğimizde toplam oran 2017'de %21,3 iken, bu oran 2019'da 20,7'ye düşmüştür.¹⁵⁰ Bu tablo, vatandaşlık politikasında Türk toplumunun -siyasal eğilimleri de aşan- artış eğiliminde ciddi kaygıları olduğunu ortaya koymaktadır.

149. Türkiye'deki Suriyeliler: Toplumsal Kabul ve Uyum Araştırması-2014: "Suriyeli Sığınmacılar Türkiye vatandaşlığına alınmalıdır.": Katılanlar: %7,7/Katılmayanlar: %84,5.

150. Türkiye'deki Suriyeliler: Toplumsal Kabul ve Uyum Araştırması-2014: "Suriyeli Sığınmacılar Türkiye vatandaşlığına alınmalıdır.": Katılanlar: %7,7/Katılmayanlar: %84,5.

SB-2020-TABLO 55: Suriyelilerin siyasal hakları ile ilgili nasıl bir düzenleme yapılmalıdır?

	2017		2019		2020	
	#	%	#	%	#	%
Hiçbir siyasal hak verilmemelidir.	1789	85,6	1979	87,1	1892	83,8
Bütün seçimlerde hem oy kullanabilmeli hem de aday olabilmeliler.	33	1,6	67	3,0	95	4,2
Yalnızca yerel seçimlerde oy kullanabilmeliler.	96	4,6	61	2,6	93	4,1
Bütün seçimlerde oy kullanabilmeliler.	84	4,0	67	3,0	82	3,6
Yalnızca yerel seçimlerde hem oy kullanabilmeli, hem de aday olabilmeliler.	25	1,2	6	0,3	19	0,8
Diğer	-	-	-	-	8	0,4
Fikrim yok/cevap yok	62	3,0	91	4,0	70	3,1
Toplam	2089	100,0	2271	100,0	2259	100,0

SB-2020-TABLO 56: Suriyelilere vatandaşlık verilmesi ile ilgili nasıl bir düzenleme yapılmalıdır? (Çoklu yanıt)

Sıra No.		SB-2017*		SB-2019		SB-2019	
		#	%	#	%	#	%
1	Hiçbiri vatandaşlığa alınmamalı.	1584	75,8	1737	76,5	1621	71,8
2	Belli bir süredir Türkiye’de yaşayanlar vatandaşlığa alınmalı.	153	7,3	135	6,0	223	9,9
3	Türkiye’de doğanlar vatandaşlığa alınmalı.	101	4,8	48	2,1	184	8,1
4	Eğitilmişler vatandaşlığa alınmalı.	124	5,9	114	5,0	180	8,0
5	Türkçe bilenler/öğrenenler vatandaşlığa alınmalı.	47	2,2	9	0,4	106	4,7
6	Türk kökenliler/Türkmenler vatandaşlığa alınmalı.	63	3,0	53	2,3	91	4,0
7	Gençler vatandaşlığa alınmalı.	11	0,5	-	-	82	3,6
8	Bir Türk vatandaşı ile evlenenler vatandaşlığa alınmalı.	-	-	65	2,9	55	2,4
9	Hepsi vatandaşlığa alınmalı.	84	4,0	35	1,5	19	0,8
	Fikrim yok/cevap yok	61	2,9	75	3,3	45	2,0

Siyasal haklar ve vatandaşlık konusunda demografik inceleme yapıldığında dikkat çekici husus yine Suriyeli nüfusun yüksek sayı ve oranlarda yaşadığı sınır illerindeki vatandaşlardan gelmektedir. “Siyasal haklar verilmesin.” seçeneğinin Türkiye ortalaması %83,8 iken, bu oran sınır illerinde %90’a, “Vatandaşlık verilmesin.” konusunda Türkiye ortalaması %71,8 iken, sınır illerinde bu oran %82,4’e çıkmaktadır.

SB-2020-TABLO 57: Suriyelilerin siyasal hakları ile ilgili nasıl bir düzenleme yapılmalıdır? (%)

	Hiçbir siyasal hak verilmemelidir.	Bütün seçimlerde hem oy kullanabilmeli hem de aday olabilmeliler.	Yalnızca yerel seçimlerde oy kullanabilmeliler.	Bütün seçimlerde oy kullanabilmeliler.	Yalnızca yerel seçimlerde hem oy kullanabilmeli, hem de aday olabilmeliler.	Diğer	Fikrim yok/ cevap yok
Cinsiyet							
Kadın	82,4	3,8	4,9	3,9	1,0	0,4	3,6
Erkek	85,0	4,6	3,3	3,3	0,7	0,4	2,7
Yaş							
18-24 arası	80,9	2,9	6,5	3,3	1,4	0,3	4,7
25-34 arası	86,7	4,5	2,5	2,9	0,8	-	2,6
35-44 arası	86,4	3,8	3,0	3,6	0,8	0,7	1,7
45-54 arası	81,8	6,1	4,2	4,5	0,3	0,6	2,5
55-64 arası	85,2	5,6	3,1	3,1	-	0,6	2,4
65 ve üzeri	76,6	6,3	1,6	9,3	-	-	6,2
Öğrenim Durumu							
Okuryazar değil/ okuryazar	75,5	5,7	13,2	3,8	-	-	1,8
İlkokul	84,6	5,3	3,0	4,1	0,2	0,2	2,6
Ortaokul/İlköğretim	82,7	4,6	4,9	3,8	1,2	0,3	2,5
Lise veya dengi okul	82,8	4,1	4,2	3,7	1,3	0,4	3,5
Üniversite/lisansüstü	86,4	3,1	3,5	2,9	0,4	0,4	3,3
Bölge							
Sınır iller	90,0	2,9	0,9	3,4	-	0,2	2,6
Diğer iller*	82,2	4,5	4,9	3,7	1,0	0,4	3,3
Metropol iller	82,8	3,7	4,3	4,2	1,2	0,3	3,5
Metropol olmayan iller	81,9	4,9	5,2	3,5	1,0	0,4	3,1
Çalışma Durumu							
Özel sektör çalışanı	86,1	4,3	3,4	2,4	1,1	0,4	2,3
Esnaf	85,4	5,7	3,2	3,7	0,2	0,2	1,6
Ev kadını/kız	79,2	5,5	5,7	4,6	0,5	0,3	4,2
Öğrenci	81,9	2,6	6,0	2,9	0,6	0,3	5,7
İşsiz	85,2	1,6	2,6	5,3	2,1	-	3,2
Emekli	83,8	7,7	0,9	4,3	-	-	3,3
Kamu sektörü çalışanı	89,4	0,9	1,8	4,4	0,9	-	2,6
Serbest meslek erbabı	85,5	3,6	4,5	1,8	-	2,7	1,9
İş adamı	75,4	5,3	7,0	7,0	5,3	-	-
Genel	83,8	4,2	4,1	3,6	0,8	0,4	3,1
Not: Çalışma durumu: "Diğer" ve "cevap yok" sayıca az olduğundan tabloda gösterilmemiştir.							

SB-2020-TABLO 58: Suriyelilere vatandaşlık verilmesi ile ilgili nasıl bir düzenleme yapılmalıdır? (Çoklu yanıt %)

	Hiçbiri vatandaşlığa alınmamalı.	Eğitimli vatandaşlığa alınmalı.	Belli bir süre için Türkiye'de yaşayanlar vatandaşlığa alınmalı.	Türkiye'de doğanlar vatandaşlığa alınmalı.	Bir Türk vatandaşı ile evlenenler vatandaşlığa alınmalı.	Türk kökenli/ Türkmenler vatandaşlığa alınmalı.	Hepsi vatandaşlığa alınmalı.	Türkçe bilenler/ öğrenenler vatandaşlığa alınmalı.	Diğer	Fikrim yok/ cevap yok
Cinsiyet										
Kadın	72,7	9,1	8,7	8,2	5,2	3,7	2,4	2,2	0,8	2,7
Erkek	70,9	10,6	7,6	7,7	4,2	4,4	4,8	2,7	0,9	1,3
Yaş										
18-24 arası	66,4	11,3	10,0	9,8	4,9	4,9	2,2	2,4	1,3	3,0
25-34 arası	70,5	11,7	6,8	8,4	6,1	4,9	3,9	2,3	0,6	1,2
35-44 arası	75,9	8,9	8,1	7,5	3,2	4,0	3,6	2,8	1,0	1,2
45-54 arası	75,2	7,0	8,5	4,8	4,8	2,1	5,8	1,8	0,3	0,9
55-64 arası	77,8	9,3	3,7	6,8	3,1	2,5	4,3	3,1	0,6	1,9
65 ve üzeri	75,0	3,1	7,8	7,8	6,3	1,6	4,7	1,6	-	9,4
Öğrenim Durumu										
Okuryazar değil/okuryazar	66,0	7,5	9,4	17,0	9,4	1,9	1,9	1,9	-	3,8
İlkokul	78,2	5,3	6,4	6,4	2,8	1,1	5,7	1,6	0,5	2,1
Ortaöğretim/İlköğretim	74,6	6,9	7,8	7,8	2,9	3,2	4,0	0,6	0,6	2,0
Lise veya dengi okul	70,3	10,7	8,8	7,8	5,0	4,7	2,8	2,9	1,3	2,1
Üniversite/lisansüstü	67,5	14,8	8,4	8,8	6,6	6,2	3,3	3,7	0,6	1,4
Bölge										
Sınır iller	82,4	4,8	5,0	5,2	2,9	2,0	3,4	0,9	0,2	1,6
Diğer iller*	69,2	11,1	8,9	8,6	5,1	4,5	3,7	2,8	1,0	2,1
Metropol iller	73,8	9,7	9,3	6,0	2,2	1,7	3,3	3,5	1,0	1,3
Metropol olmayan iller	66,9	11,8	8,7	9,9	6,6	5,9	3,9	2,5	1,0	2,5
Çalışma durumu										
Özel sektör çalışanı	72,9	8,5	7,3	5,5	3,0	3,8	4,3	2,8	0,6	1,9
Esnaf	74,6	8,1	7,2	5,9	3,2	2,7	5,7	2,5	0,7	0,7
Ev kadını/kız	73,5	7,4	9,8	9,8	6,0	3,3	3,3	1,6	0,5	3,8
Öğrenci	64,5	15,2	12,3	10,3	7,4	5,2	2,0	1,7	0,9	2,9
İşsiz	73,5	10,1	6,9	10,6	4,2	4,8	0,5	3,7	1,1	0,5
Emekli	78,6	7,7	1,7	6,0	5,1	0,9	6,0	-	-	1,7
Kamu sektörü çalışanı	70,8	15,9	4,4	9,7	8,0	8,8	2,7	4,4	0,9	-
Serbest meslek erbabı	73,6	9,1	10,0	9,1	2,7	5,5	1,8	1,8	1,8	0,9
İş adamı	61,4	10,5	10,5	7,0	3,5	5,3	5,3	5,3	3,5	1,8
Genel	71,8	9,9	8,1	8,0	4,7	4,0	3,6	2,4	0,8	2,0

Not: Çalışma durumu: "Diğer" ve "cevap yok" sayıca az olduğundan tabloda gösterilmemiştir.

OGG Bulguları: Suriyelilerin Siyasal Hakları Olmalı mı?

OGG'lerde Suriyelilerin Türkiye'de ne tür hakları olması gerektiği konusu tartışmaya açılmıştır. Bütün OGG'lerde Suriyelilere oldukça yüksek seviyelerde toplumsal, ekonomik ve kültürel haklar verilmesine destek gösterilmiş veya en azından karşı çıkılmamıştır. Haklar konusundaki en önemli istisna ise siyasal haklar olarak görülmektedir. Bu bağlamda OGG katılımcılarının büyük çoğunluğu Suriyelilere siyasal hakların verilmesi fikrine karşı çıkmaktadır. Konu 'seçilme hakkı' olduğu zaman itirazın daha da net ve şiddetli biçimde dile getirildiğinin altı çizilmelidir. Suriyelilere dilekçe hakkı veya dernek kurma hakkı gibi daha ikincil hakların verilmesi fikrine özellikle metropol illerdeki katılımcılar sıcak yaklaşmıştır. Hatta bazı katılımcılar Suriyelilerin seçimlerde oy kullanmasına bile destek verebileceklerini söylemişlerdir. Ama Suriyelilerin meclise girmesi veya belediye başkanlığını kazanmaları gibi ihtimaller dile getirildiğinde, katılımcıların neredeyse tamamı buna itiraz etmişlerdir. Çarpıcı şekilde, Suriyelilerin vatandaş olabilmeleri konusunda önemli sayıda katılımcı, belli kriterlere bağlanmak ve sıkı bir denetime tabi olmak kaydıyla, olumlu yönde görüş belirtmiştir. Bu konularda da sınır illerindeki tartışmanın tonunun daha sert olduğu da belirtilmelidir. Ayrıca, sınır illerindeki katılımcıların pek çoğunda Suriyelilerin çoğunluğunun hâli hazırda vatandaşlığa alınmış oldukları ve seçimlerde oy kullanmakta olduğuna dair güçlü bir kanaat olduğu anlaşılmıştır.

- *Belli kriterlere bağlı olarak verilmeli: Dil, profesyonel deneyim, aidiyet. Sonradan gelenler vatandaş olmamalı, burada doğanlar olmalı. (T.C. Vatandaşı-Ankara-Öğrenci)*
- *Vatandaş olmasalar bile yaşadıkları yerdeki belediye seçimi vs. seçimlerde söz haklarının olması lazım. Hatta bu uyum sürecini de olumlu yönde etkileyecektir. (T.C. Vatandaşı-İstanbul-Esnaflı/Çalışan)*
- *Yerel seçimlerde oy kullanabilmeliler seçmen olarak ama bence seçilme hakları olmasın. (T.C. Vatandaşı-İstanbul-Kadın)*
- *Burada yaşayacaklarsa siyasi hakları da olsun. Ama onları vatandaşlığa alırken de kriter sunmadık... Ama seçme hakkı olsun, seçilme değil. Mesela siyasi parti kurmamalılar. (T.C. Vatandaşı-Hatay-Esnaflı/Çalışan)*
- *Vatandaşlık alanların bile siyasal haklara sahip olmak için bir süre beklemesi gerekir. Çünkü çok yoğun bir nüfus var. Bir ara süreç olmalı ve uyum sağlayabildikleri görüldükten sonra hakları verilebilir. (T.C. Vatandaşı-Ankara-Memur)*
- *Gitsinler ya da kalsınlar bir yabancıнын hakları ne ise onunla sınırla kalmalı, vatandaş değilse nasıl aynı hakka sahip olacağız? (T.C. Vatandaşı-Gaziantep-İşsiz)*
- *İstemem, sayıları çok fazla. (T.C. Vatandaşı-Hatay-Esnaflı/Çalışan)*

21. Suriyeli Çocukların Eğitim İmkânlarına Bakış

Suriyelilerin Türkiye’de kalıcılıkları güçlendikçe, çocukların eğitimi konusu ön plana çıkmaktadır. Aralık 2020 itibarıyla Türkiye’de Suriyeli okul çağındaki (5-17 yaş arası) çocuk sayısı 1.197.124’tür.¹⁵¹ Hâlen bu çocuklardan okullandırılanların oranı %64,5, sayısı ise toplamda 773.040’tır.¹⁵² Ancak okullaşamayan kayıp kuşaklar da bir başka gerçektir. Hâlen bu sayı 424 bin olarak verilmektedir. Bu konuda da yoğun çalışmalar yapıldığı bilinmektedir. Kuşku yok ki, 773 binden fazla çocuğun okullandırılması çok önemli bir başarı ve aynı zamanda önemli bir maliyet kaynağıdır. Bir ilköğretim okulu öğrencisinin Türkiye’deki yıllık maliyetinin 11 bin TL olarak hesaplandığı dikkate alınırsa¹⁵³ 773 bin öğrencinin Türkiye’ye yıllık 750 milyon ile 1 milyar € civarında bir maliyeti olduğu hesaplanabilir. Üstelik bu konu mali yükünden daha fazla Türkiye’nin mevcut eğitim sisteminin aşırı yük almasının getirdiği başka riskleri de düşünmeyi gerektirmektedir.

SB-2017, SB-2019 ve SB-2020 bulgularına göre Türk toplumunun, Suriyeli çocukların eğitimi konusunda “duyarlılık” içinde olduğu gözlenmektedir. “Suriyelilerin çocuklarına Türkiye’deki okullarda eğitim verilmesine ilişkin nasıl bir düzenleme yapılmalıdır.” sorusuna gelen cevaplarda “Üniversite eğitimi de dâhil olmak üzere her türlü eğitim imkânından ücretsiz yararlanabilmeliler.” önermesine SB-2017’de %9,5, SB-2019’da %6 oranında destek verilirken SB-2020’de ciddi bir artış ile bu oran %29,9’a yükselmiştir. “12 yıllık zorunlu eğitimden ücretsiz yararlanabilmeliler.” önermesine SB-2017’de verilen %23,5 destek, SB-2019’da %26,8’e çıkmış, SB-2020’de ise -bir önceki seçenek bunu da kapsadığı için biraz düşerek- %23 olarak gerçekleşmiştir. Toplumda %16-17 civarındaki bir kitlenin düzenli bir biçimde “Hiçbir şekilde eğitim verilmemelidir.” ifadesine destek verdikleri, bu görüşün SB-2017’de %25,7, SB-2019’da %16,7, SB-2020’de ise %16,9 ilgi gördüğü gözlemlenmektedir.

151. T.C. Millî Eğitim Bakanlığı Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü (2021) https://hbogm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2021_05/21110500_MayYs2021_internet_bulteni_.pdf (Erişim: 23.05.2021)

152. Toplam kayıtlı öğrencilerin 8.437’si yani %1,09’u YÖBİS sisteminde yani Geçici Eğitim Merkezlerinde bulunmaktadır.

153. “Öğrenci başına kamu harcaması göstergeleri” okul öncesi için 11 bin TL, ilköğretim için 13 bin TL, ortaöğretim için 8.900 TL olarak hesaplanmaktadır. bk. ERG-Eğitim Reformu Girişimi (2021) Eğitim Yönetişimi ve Finansmanı Eğitim İzleme Raporu 2021, S.34. (https://www.egitimreformugirisimi.org/wp-content/uploads/2010/01/E%C4%B0R2021_YonetisimVeFinansman.pdf)

SB-2020-TABLO 59: Suriyeli çocuklara devlet okullarında eğitim verilmesine ilişkin nasıl bir düzenleme yapılmalıdır?

Sıra No.		2017		2019		2020	
		#	%	#	%	#	%
1	Üniversite eğitimi de dâhil olmak üzere her türlü eğitim imkânından yararlanabilmeliler.	198	9,5	136	6,0	675	29,9
2	12 yıllık zorunlu eğitimden yararlanabilmeliler.	491	23,5	608	26,8	521	23,0
3	Hiçbir şekilde eğitim verilmemelidir.	537	25,7	380	16,7	381	16,9
4	Sadece Türkçe öğretilmelidir.	680	32,6	326	14,4	275	12,2
5	Suriyeli çocuklar devlet okullarında ayrı sınıflarda eğitim alabilmeliler.	-	-	355	15,6	155	6,9
6	Suriyelilere Türk çocuklardan ayrı Arapça eğitim veren okullarda eğitim verilmeli.	-	-	218	9,6	138	6,1
7	Okullara gidememeli ama mesleki eğitim alabilmeliler.	103	4,9	30	1,3	46	2,0
8	Diğer	-	-	-	-	11	0,5
	Fikrim yok/cevap yok	80	3,8	218	9,6	57	2,5
Toplam		2089	100,0	2271	100,0	2259	100,0

Kitlesel göçlerden sonra kamu hizmetlerinde azalma ya da bozulma bağlamında önemli bir risk alanı olan eğitim sektörü, bu bağlamda da dikkate alınmalıdır. Suriyeli çocukların eğitimi sosyal uyumu güçlendiren en önemli unsurlardan biri olmakla birlikte, eğitim hizmetinde aksamalar yerel toplumda Suriyelilere yönelik tepkileri artırma riskini de yaratabilmektedir. SB-2020 çalışmasında özellikle Suriyeli nüfusun yoğun yaşadığı sınır illerinde yaşayanların belirgin itiraz ve eleştirileri, bu riskin toplumsal uyuma da olumsuz yansıtacağına dair işaretler vermektedir. Suriyeli çocukların eğitimine verilen desteğin ortalamanın altında olduğu ve hatta bu konudaki politikalara ortalamanın üzerinde eleştiriler geldiği açık biçimde gözlenmektedir. “Üniversite eğitimi de dâhil olmak üzere (Suriyeli çocuklar/gençler) her türlü eğitim imkânından yararlanabilmeliler.” önermesine verilen desteğin Türkiye ortalaması %29,9 iken, sınır bölgesinde yaşayanlarda oran %23,1’e düşmektedir. “Hiçbir şekilde eğitim verilmemelidir.” seçeneğinde de Türkiye ortalaması %16,9 iken, sınır illerinde bu önermeye destek %21,3 olarak görülmektedir. Benzer biçimde “Suriyeli çocuklar devlet okullarında ayrı sınıflarda eğitim alabilmeliler.” önermesine Türkiye genelinde %6,9 destek gelirken, sınır illerinde bu talep ikiye katlanarak %11,8’e yükselmektedir. Bütün bunların, önemli kamu hizmetlerinden olan eğitim konusundaki aksamaların getirdiği itirazlar olarak okunması mümkündür.

SB-2020-TABLO 60: Suriyeli çocuklara devlet okullarında eğitim verilmesine ilişkin nasıl bir düzenleme yapılmalıdır? (%)

	Üniversite eğitimi de dâhil olmak üzere her türlü eğitim imkânından yararlanabilmeliler.	12 yıllık zorunlu eğitimden yararlanabilmeliler.	Hiçbir şekilde eğitim verilmemelidir.	Sadece Türkçe öğretilmelidir.	Suriyeli çocuklar devlet okullarında ayrı sınıflarda eğitim alabilmeliler.	Suriyelilere Türk çocuklardan ayrı Arapça eğitim veren okullarda eğitim verilmeli.	Okullara gidememeli ama mesleki eğitim alabilmeliler.	Diğer	Fikrim yok/ cevap yok
Cinsiyet									
Kadın	30,8	24,1	14,8	10,9	8,4	5,8	2,1	0,3	2,8
Erkek	29,0	22,0	18,9	13,4	5,3	6,4	2,0	0,7	2,3
Yaş									
18-24 arası	29,7	27,5	13,2	14,1	4,7	4,6	2,6	0,3	3,3
25-34 arası	31,6	21,9	13,1	14,3	7,2	6,1	2,0	0,5	3,3
35-44 arası	28,1	20,9	18,2	10,1	10,3	7,9	1,8	0,7	2,0
45-54 arası	27,9	23,0	23,6	10,3	6,7	6,4	1,5	0,6	-
55-64 arası	30,9	17,3	23,5	10,5	4,9	8,0	1,9	0,6	2,4
65 ve üzeri	39,1	15,6	25,0	4,7	6,3	3,1	1,6	-	4,6
Öğrenim Durumu									
Okuryazar değil/ okuryazar	34,0	11,3	32,1	13,2	3,8	3,8	-	-	1,8
İlkokul	25,2	20,2	22,5	10,8	7,6	9,2	1,6	0,5	2,4
Ortaöğretim/ ilköğretim	28,3	23,4	17,3	10,4	8,1	7,2	3,2	0,6	1,5
Lise veya dengi okul	30,8	23,6	15,6	12,7	6,4	5,5	2,2	0,4	2,8
Üniversite/lisansüstü	32,9	25,7	12,3	13,6	6,6	3,9	1,4	0,6	3,0
Bölge									
Sınır iller	23,1	7,7	21,3	10,6	11,8	22,2	0,5	0,2	2,6
Diğer iller*	31,5	26,8	15,8	12,5	5,7	2,2	2,4	0,6	2,5
Metropol iller	33,7	27,7	15,2	7,2	7,2	1,7	2,8	0,6	3,9
Metropol olmayan iller	30,5	26,4	16,1	15,2	4,9	2,5	2,2	0,5	1,7
Çalışma Durumu									
Özel sektör çalışanı	26,4	22,8	17,5	10,4	9,6	7,2	2,1	0,9	3,1
Esnaf	34,1	16,3	22,7	14,6	4,2	5,7	1,4	0,5	0,5
Ev kadını/kız	28,7	21,6	17,8	10,4	10,1	7,7	1,4	0,2	2,1
Öğrenci	30,4	29,5	11,2	14,9	2,9	5,2	2,3	-	3,6
İşsiz	32,3	25,9	13,8	12,7	7,4	2,1	2,6	-	3,2
Emekli	25,6	26,5	22,2	6,0	5,1	8,5	1,7	0,9	3,5
Kamu sektörü çalışanı	35,4	17,7	13,3	13,3	7,1	7,1	2,6	0,9	2,6
Serbest meslek erbabı	25,5	31,8	13,6	12,7	6,4	5,5	2,7	-	1,8
İş adamı	36,8	21,1	12,3	12,3	7,0	5,3	3,4	1,8	-
Genel	29,9	23,0	16,9	12,2	6,9	6,1	2,0	0,5	2,5

SURİYELİLER BAROMETRESİ
2020

GEÇİCİ KORUMA
ALTINDAKİ
SURİYELİLER

ARAŞTIRMA
BULGULARI

5

IV- SB-2020: SURİYELİLER ARAŞTIRMA KÜNYESİ VE BULGULARI

IV- A. SB-2020: SURİYELİLER ARAŞTIRMA KÜNYESİ VE PROFİLİ

1. Araştırma Altyapısı, Profili ve Güvenirlik

Suriyeliler Barometresi-2020 araştırması çerçevesinde Türkiye örnekleme uygun olarak 15 ilde kamp dışında yaşayan toplamda 1.414 hanede “hane bazlı anket” uygulanmıştır. Bu hane halkı sayısının 873’ü sınır illerinde, 352’si metropol illerde (İstanbul, Ankara, İzmir) 189’u ise diğer illerde yaşayanlar ile CAPI¹⁵⁴ yani “bilgisayar destekli yüz yüze anket yöntemi” ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmada “sınır bölgesi illeri”, “metropol iller” ve “diğer iller” bölgesel ayrımının yanı sıra sosyoekonomik statü, cinsiyet ve yaş kotaları da uygulanmıştır. Araştırma, temsili esasa dayalı olarak gerçekleştirilmiş ve il bazındaki temsil dikkate alınmıştır. SB-2019’da olduğu gibi SB-2020 çalışmasında da kamplarda yaşayan yaklaşık 60 bin Suriyeli araştırma alanı dışında bırakılmıştır. Özü uyum konusunda bir konsept ortaya koymak olan SB çalışmalarının Türkiye’de hemen hepsi kentsel alanlarda Türk toplumuyla birlikte kamp dışında yaşayan Suriyelileri araştırmada muhatap alması da bu mantığı yansıtmaktadır. SB-2017, SB-2019 ve SB-2020 karşılaştırmalarında SB-2017’nin sadece kamp dışı verileri dikkate alınmıştır.

SB-2020-TABLO 61: SB-2020 Suriyeliler İl Bazlı Örneklem

Sıra No.	İller	#	%
1	İstanbul	245	17,3
2	Hatay	191	13,5
3	Gaziantep	190	13,4
4	Şanlıurfa	184	13,0
5	Adana	93	6,6
6	Mersin	93	6,6
7	Bursa	75	5,3
8	İzmir	66	4,7

Sıra No.	İller	#	%
9	Konya	47	3,3
10	Kilis	46	3,3
11	Ankara	41	2,9
12	Mardin	41	2,9
13	Kayseri	37	2,6
14	Kahramanmaraş	35	2,5
15	Kocaeli	30	2,1
	Toplam	1.418	100,0

SB çalışmalarında sosyal uyum alanında Suriyeli nüfusun yoğun olarak yaşadığı sınır bölgesinde yaşayanlar ile nispeten daha az sayı ve yoğunlukta bulunan bölgeler arasında karşılaştırmalar yapabilmek için iki ana grupta (sınır bölgesi-diğer iller) üç bölgesel kategori (sınır bölgesi, metropol iller, metropol olmayan iller) oluşturulmuştur.

154. CAPI: Computer Assisted Personal Interview

SB-2020-TABLO 62: SB-2020 Anket Çalışması Bölge Kategorisi

	Bölge	İller	#	%	#	%
Sınır bölgesi	Sınır bölgesi iller	Adana, Gaziantep, Hatay, Kahramanmaraş, Kilis, Mardin, Mersin, Şanlıurfa	873	61,7	873	61,7
Diğer iller	Metropol iller	Ankara, İstanbul, İzmir	352	24,9	541	38,3
	Metropol olmayan iller	Bursa, Kayseri, Kocaeli, Konya	189	13,4		
Toplam			1414	100,0		

Suriyeliler için yapılan çalışma, CAPI yöntemi ile bir “hane halkı” araştırması şeklinde tasarlanmıştır. Anketler, hane hakkında bilgi vermeye yetkili kişi ile yapılmıştır. Araştırmanın evreni belirlenirken, ortalama hane büyüklüğü 6 olarak belirlenmiştir. Toplam hane sayısı ise Türkiye’de yaşayan toplam Suriyeli sayısının bu ortalama hane büyüklüğüne bölünmesi ile yaklaşık $3.475.327/6=579.221$ olarak hesaplanmıştır. Örneklem büyüklüğü bu verilere dayanarak %95 güven düzeyi ve $\pm 2,6$ güven aralığında 1414 olarak hesaplanmıştır. Suriyeliler ile yapılan anket çalışması 10 Aralık 2020, 12 Ocak 2021 tarihleri arasında ile gerçekleştirilmiştir.

SB-2020 araştırmasının Suriyeliler ile ilgili anket çalışması $\pm 2,6$ yanılma payına göre hazırlanmış ve uygulanmış olan temsili örneklem dikkate alındığında, bazı konularda rezervler olmak kaydı ile SB-2020’de elde edilen verilerin konu hakkında güçlü ipuçları verdiğine ve Türkiye’deki kamplar dışında yaşayan geçici koruma altındaki bütün Suriyelilerin profilinin gerçeğe en yakın şekilde yansıtıldığı düşünülmektedir. Ancak çalışmanın başlangıç kısmında da ifade edildiği üzere, bu araştırma ile elde edilen bulguların “kesin doğrular” ve/veya “mutlak algılar” ya da “gerçeklik” şeklinde bir iddia taşımadığı, son derece dinamik bir süreç içinde sınırlılıklarının farkında olarak toplumsal gerçekliğe yakınlaşmaya çalıştığı unutulmamalıdır.

2. Araştırmaya Katılan Suriyelilerin Katılımcı Profili ve Demografik Özellikleri

SB-2020-TABLO 63: Araştırmaya Katılan Suriyelilerin Katılımcı Profili ve Demografik Özellikleri (15 il-1414 hane 6953 kişi)

	Sayı #	%		Sayı #	%
Cinsiyet (Hanedeki dağılım)			Hanedeki Kişilerin Eğitim Durumu**		
Kadın	3457	49,7	Okuma yazma bilmiyor.	513	9,0
Erkek	3496	50,3	Okuma yazma biliyor ama bir okul bitirmedi.	995	17,5
Toplam	6953	100,0	İlkokul	2167	38,1
Hanedeki Yaş Durumu			İlköğretim/ortaokul	1082	19,0
0-5 arası	1269	18,2	Lise ve dengi okul	532	9,4
6-11 arası	1110	16,0	Ön lisans/MESYO	110	2,0
12-17 arası	983	14,1	Lisans	279	4,9
18-24 arası	915	13,2	Lisansüstü/doktora	6	0,1
25-34 arası	1064	15,3	Toplam	5684	100,0
35-44 arası	806	11,6	Hanedeki Kişilerin Çalışma Durumu*		
45-54 arası	466	6,7	Ev kadını	1488	32,5
55-64 arası	231	3,3	Çalışıyor	1343	29,4
65 ve üzeri	109	1,6	Öğrenci	900	19,7
Toplam	6953	100,0	İşsiz	697	15,2
Hanedeki Türkiye'deki Statüleri			Çalışma engelli veya yaşlı	136	3,0
Geçici koruma kimlik belgesi	6874	98,9	Emekli	10	0,2
Herhangi bir belge sahibi değil/kayıtsız	29	0,4	Toplam	4574	100,0
Geçici koruma kayıt belgesi	25	0,4	Hanedeki Kişilerin Çalıştığı İş Türü***		
T.C. vatandaşı olduğuna dair kimlik belgesi	14	0,2	Yevmiyeli (günderlik) çalışan	593	44,2
İkamet belgesi	11	0,2	Düzenli ücretli çalışan	481	35,8
Toplam	6953	100,0	Mevsimsel çalışan	178	13,2
Hanedeki Kişilerin Medeni Durumu*			Kendi hesabına çalışan/esnaf	66	4,9
Evli	2763	60,4	İşveren (1 ve üzeri çalışanı olan)	20	1,5
Bekâr/hiç evlenmedi.	1583	34,6	Ücretsiz aile çalışanı	5	0,4
Eşi öldü/dul	174	3,8	Toplam	1343	100,0
Boşandı.	46	1,0			
Ayrı yaşıyor.	8	0,2			
Toplam	4574	100,0			

* 12 ve üzeri yaşta kişiler için sonuçlardır.

** 6 ve üzeri yaşta kişiler için sonuçlardır.

*** 12 ve üzeri yaşta herhangi bir gelir getirici işte çalıştığını söyleyen kişilere ait sonuçlardır.

SB çalışmalarının “Suriyeliler” olarak isimlendirilen bölümü, Türkiye’de “Geçici Koruma Altındaki Suriyelileri” kapsamaktadır. Bu kapsamda SB-2020’de 1.418 hanede görüşme yapılanlar ve o hanede yaşayanlarla birlikte toplam 6.953 kişinin %98,9’u (6874) “Geçici Koruma Kimlik Belgesi” sahibidir. Araştırmanın uygulamasının yapıldığı hanelerde 25 kişi de Geçici Koruma Kayıt Belgesine sahiptir. “Geçici Koruma Kimlik/Kayıt Belgesi” olmayanların (herhangi bir statüsü yok, vatandaşlığa geçmiş ya da ikamet ile Türkiye’de kalanların) toplamı 54’tür. Anketler hane halkı şeklinde gerçekleştirildiği için, hane adına bilgileri veren kişilerin demografik özellikleri ile hanede bulunanların özellikleri farklılaşabilmektedir. SB-2020 anket uygulamasında kadınların oranı %41,9, erkeklerin ise %58,1’dir. Ancak hanedeki kişilerin cinsiyet dağılımı %49,7 kadın ve %50,3 erkek şeklindedir.

SB-2020-TABLO 64: Cinsiyet Profili

Görüşülen Kişilerin Cinsiyeti			Hanedeki Kişilerin Cinsiyeti		
	#	%		#	%
Kadın	592	41,9	Kadın	3457	49,7
Erkek	822	58,1	Erkek	3496	50,3
Toplam	1414	100,0	Toplam	6953	100,0

Türkiye’de yaşayan Suriyelileri statü ve sosyolojik bağlamında 4 farklı kategoriye ayırmak mümkündür. 3.6 milyonun üzerindeki sayı ile en büyük grubu Geçici Koruma Altındakiler oluşturmaktadır. Ayrıca Türkiye’de, sayıları 100 bin civarında olan ve Türkiye’de “ikamet izinli” ile yaşayan Suriyeliler bulunmaktadır. Son bir kategori ise hukuki olarak “Suriyeli” sayılmasa da toplumsal bağlamda “Suriyeli” olarak algılanmaya devam eden yeni T.C. vatandaşlarıdır. Özellikle son iki yılda neredeyse tamamı geçici koruma altındaki Suriyelilerden oluşan 150 bin civarında Suriyeli “istisnai vatandaşlık” yolu ile T.C. vatandaşlığına alınmıştır.¹⁵⁵

SB-2020-TABLO 65: Medeni Durum Profili

Görüşülen Kişilerin Medeni Durumu (18 + yaş)			Hanedeki Kişilerin Medeni Durumu (12 + yaş)		
	#	%		#	%
Bekar/Hiç evlenmedi.	1229	86,9	Bekar/Hiç evlenmedi.	2763	60,4
Evli	104	7,4	Evli	1583	34,6
Ayrı yaşıyor.	49	3,5	Ayrı yaşıyor.	174	3,8
Eşi öldü./dul	26	1,8	Eşi öldü./dul	46	1,0
Boşandı.	6	0,4	Boşandı.	8	0,2
Toplam	1414	100,0	Toplam	4574	100,0

155. Milliyet Gazetesi (09.05.2021) “150 bin Suriyeliye vatandaşlık verildi.” (<https://www.milliyet.com.tr/siyaset/150-bin-suriyeliye-vatandaslik-verildi-6501330>) (Erişim: 04.06.2021)

SB-2020-TABLO 66: Sahip Olunan Belge Türü

SB-2020 Görüşülen Kişilerin Sahip Olduğu Belge Türü			Hanedeki Kişilerin Sahip Olduğu Belge Türü		
	#	%		#	%
Geçici koruma kimlik belgesi	1412	99,9	Geçici koruma kimlik belgesi	6874	98,9
Geçici koruma kayıt belgesi	2	0,1	Herhangi bir belge sahibi değil./kayıtsız.	29	0,4
Toplam	1414	100,0	Geçici koruma kayıt belgesi	25	0,4
			T.C. vatandaşı olduğuna dair kimlik belgesi	14	0,2
			İkamet belgesi	11	0,2
			Toplam	6953	100,0

Türkiye'deki Suriyelilerin genel eğitim durumu konusunda sağlıklı veriler bulunmamaktadır. 2015 yılında T.C. Kalkınma Bakanlığının bir yayınında, kayıt esnasında alınan beyan çerçevesinde Suriyelilerin içinde okuyamaz olmayanların oranının %33,3, okula gitmediği hâlde okuyamaz olan ancak bir diploması olmayanların oranı ise %13 olarak ifade edilmektedir. Bu bilgilendirmenin ardından kamuoyu ile başka bir veri paylaşılmamıştır. Ancak SB çalışmaları Suriyelilerin aralarında eğitimin de yer aldığı sosyoekonomik özellikleri konusunda önemli ipuçları vermektedir. SB 2017, 2019 ve 2020 saha çalışması verileri, Türkiye'deki Suriyelilerin eğitim durumunun Türkiye ortalamasının oldukça gerisinde olduğunu ortaya koymaktadır. 2016 sonrasında Suriyeli çocukların Türk devlet okullarına dâhil edilmesi ile Suriyelilerin ortalama eğitim verilerinde ciddi bir iyileşme gözlemlense de okuyamaz olmayan ya da diploması olmayanların oranlarının çok yüksek seviyede olduğu anlaşılmaktadır. "Okuma yazma bilmiyor." ve "Okuma yazma biliyor ama bir okul bitirmedi." toplamı SB-2017'de %30,3, SB-2019'da %24,9, SB-2020'de ise %26,5 olarak tespit edilmiştir. Bu durum doğal olarak sosyal yapıyı, alışkanlıkları, beklentileri, verimi ve daha da önemlisi Türkiye'de okullaşan ya da okullaşacak Suriyeli çocukların eğitim süreçlerini de yakından ilgilendiren önemli bir duruma işaret etmektedir.

SB-2020-TABLO 67: Eğitim profili hanedeki kişilerin öğrenim durumu
*6 ve üzeri yaşta kişilere ait sonuçlardır.

	SB-2017		SB-2019		SB-2020	
	#	%	#	%	#	%
Okuma yazma bilmiyor.	1200	18,5	436	8,2	513	9,0
Okuma yazma biliyor ama bir okul bitirmedi.	768	11,8	891	16,7	995	17,5
İlkokul	1817	28,0	1690	31,7	2167	38,1
İlköğretim/ortaokul	1278	19,7	1170	22,0	1082	19,0
Lise ve dengi okul	709	10,9	608	11,4	532	9,4
Ön lisans/MESYO	213	3,3	141	2,7	110	2,0
Lisans	463	7,1	373	7,0	279	4,9
Lisansüstü/doktora	37	0,6	15	0,3	6	0,1
Toplam	6485	100,0	5324	100,0	5684	100,0

Eğitim ve Dil Bilgisi

SB-2020 çalışmasında, ortalamada 5 yıldan fazladır Türkiye’de ve yoğunlukla da büyük kentlerde yaşayan Suriyelilerin Türkçe bilme seviyeleri kendi beyanları ile öğrenilmeye çalışılmıştır. Bu çerçevede yöneltilen “Hanedeki kişiler Türkçeyi hangi seviyede biliyor?” sorusuna gelen cevaplarda “ileri seviyede” diyenler %24, orta seviyede diyenler ise %36,6 olarak tespit edilmiştir. Ancak bu verilerin, hane halkı adına anket yapılan kişinin verdiği beyanlar üzerinden hesaplandığı, sadece bir izlenim ortaya koyduğu unutulmamalıdır. “İleri derecede Türkçe’den kastın ne olduğunu belirlemek oldukça zordur. Bu cevap, sokakta, alışverişte ya da komşuları ile iletişim sürecinde “anlaşılabilir/ anlayabilir” olmanın yansıması da olabilir. Örneğin “okuyazar olmayanların içinde %10,7’nin “ileri düzeyde Türkçe” bilgisi bu duruma işaret etmektedir.

SB-2020-TABLO 68: Hanedeki kişiler Türkçeyi hangi seviyede biliyor? (6 ve üzeri yaşta kişiler)

	#	%
Ana dil seviyesinde	115	2,0
İleri seviyede	1365	24,0
Orta seviyede	1740	30,6
Düşük seviyede	1427	25,1
Bilmiyor.	1037	18,3
Toplam	5684	100,0

Demografik analizde “Hiç Türkçe bilmiyor.” olanların kadınlarda, 45 ve üstü yaşlarda ve eğitim seviyesine paralel biçimde gerçekleştiği gözlenmektedir.

SB-2020-TABLO 69: Hanedeki kişilerin Türkçeyi hangi seviyede biliyor? (%)

	Ana dil	İleri	Orta	Düşük	Bilmiyor.
Cinsiyet					
Kadın	2,4	20,9	26,2	26,6	23,9
Erkek	1,7	27,1	35,1	23,6	12,5
Yaş					
6-11 arası	1,9	22,1	34,2	26,7	15,1
12-17 arası	2,0	41,2	38,6	12,3	5,9
18-24 arası	2,3	37,4	29,0	16,4	14,9
25-34 arası	2,0	19,7	33,7	28,3	16,3
35-44 arası	2,6	12,0	29,4	35,7	20,3
45-54 arası	1,7	8,6	21,0	37,8	30,9
55-64 arası	1,3	8,2	8,2	31,2	51,1
65 ve üzeri	-	6,4	2,8	21,1	69,7
Öğrenim Durumu					
Okuma yazma bilmiyor.	6,2	10,7	12,1	13,8	57,2
Okuma yazma biliyor ama bir okul bitirmedi.	1,8	20,5	29,9	28,6	19,2
İlkokul	1,5	26,7	32,3	23,8	15,7
İlköğretim/ortaokul	1,7	25,6	33,0	27,5	12,2
Lise ve dengi okul	1,1	32,0	29,7	27,1	10,1
Ön lisans/MESYO	1,8	12,7	42,7	34,5	8,3
Lisans/lisansüstü/doktora	2,1	23,2	41,8	26,3	6,6
Genel	2,0	24,0	30,6	25,1	18,3

Odak Grup Görüşmeleri

OGG'ler özellikle Suriyelilerin durumlarını daha iyi anlamak bakımından oldukça etkili olmaktadır. Bu nedenle OGG'lerden elde edilecek olan verinin Suriyelilerin büyük kısmı hakkında bilgi verebilmesi ama bir yandan da daha küçük önemli grupların farklı görüş ve deneyimlerinin göz ardı edilmemesi için katılımcılar arasında önemli bir çeşitlilik bulunması hedeflenmiştir. Bu nedenle, rastgele grupların oluşturulması yerine, OGG'lerin her birinde seçilmiş profildeki bireylerin katılması hedeflenmiştir.

Bu bağlamda, 10 ayrı OGG ile ama aynı zamanda en fazla sayıda kadın katılımcı ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Bunun nedeni, toplumsal cinsiyet farkındalığını çalışmaya güçlü bir biçimde yansıtabilmek ve kadınların farklı perspektif, deneyim, beklenti ve görüşlerini SB çalışmalarına aktarabilmektir. Kadınların yanı sıra, farklı mesleklerden bireylerden oluşan gruplar oluşturulmuştur. Bunlar "kadın", "öğrenciler", "esnaf" ve "çalışanlar" ile "STK çalışanları" olarak seçilmiştir. OGG'ler Suriyelilerin yoğun biçimde yaşadığı iki sınır ili (Gaziantep, Şanlıurfa) ve iki metropol şehirde (İstanbul, Ankara) Aralık 2020 içinde gerçekleştirilmiştir. Suriyelilerin OGG'leri, SB Araştırma ekibinin Suriyeli kıdemli uzmanı tarafından Arapça gerçekleştirilmiş, SB ekibinden de en az bir uzman da çalışmaya tercüman aracılığı ile eşlik etmiştir. Toplamda 10 OGG'de 61 katılımcı ile gerçekleşen OGG'ler 5 ile 7 katılımcı (ortalama 6.1 kişi) ile gerçekleşmiştir.

SB-2020-TABLO 70: SB-2020 kapsamında Suriyeliler ile Gerçekleştirilen OGG'ler

Kategori	Şehirler	OGG Grubu	Toplam
Metropol Şehirler	İstanbul	Esnaf/Çalışan (5)	3
		Öğrenci (6)	
		STK Çalışanı (6)	
	Ankara	Öğrenci (7)	2
		Kadın (6)	
Sınır Şehirleri	Gaziantep	Kadın (6)	3
		Esnaf/Çalışan (6)	
		STK Çalışanı (5)	
	Şanlıurfa	Kadın (7)	2
		STK Çalışanı (7)	

Suriyeli Toplam 10 OGG'de Katılımcı Sayısı: 61 (10 OGG, ortalama katılımcı sayısı: 6.1)

SURİYELİLER BAROMETRESİ
2020

ARAŞTIRMA
BULGULARI

6

IV- B. SB-2020: SURIYELİLER ARAŞTIRMA BULGULARI

1. Suriyeliler Yaşamlarını Türkiye’de Nasıl İdame Ettiriyor?

Türkiye’deki Suriyelilerin yaşamlarını ne şekilde idame ettirdikleri konusu sıklıkla tartışılan ve toplumsal uyumu önemli ölçüde etkileyen konulardan biridir. 15 Ocak 2016’dan bu yana, belirli koşullar ve en önemlisi kendisine en az asgari ücret ödemeyi kabul eden bir işverenin daveti ile kendilerine yasal çalışma imkânı da sağlanan Suriyelilerin çok büyük bölümünün kayıt dışı işlerde çalıştığı bilinmektedir. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığının son verileri¹⁵⁶, 2018’e göre neredeyse iki katına çıksa da 2019 itibarıyla Türkiye’de çalışma izni verilen Suriyeli sayısının 63.789 olduğunu göstermektedir. Bu sayı içinde ne kadar geçici koruma statüsünde ne kadar ikamet izni ile Türkiye’de yaşayan Suriyeli olduğuna dair kamuoyu ile paylaşılan veri yer almamaktadır.

Türkiye’de yaşayan geçici koruma altındaki Suriyelilere yönelik en önemli mali destek programı Sosyal Uyum Yardımı’dır (SUY/Kızılay Kart). Kaynağı AB tarafından karşılanan bu destek programı Türkiye’de 1.6 milyonu Suriyeli, geri kalan Suriyeli olmayan uluslararası koruma altındakiler olmak üzere toplam 1.8 milyon kişiye verilmektedir. Bu mali destek aylık kişi başına 120 TL olarak gerçekleşmiştir.¹⁵⁷

Türkiye’deki Suriyelilere “Son 12 ayda/bir yılda herhangi bir kurum veya kişiden yardım aldınız mı?” sorusu yöneltildiğinde buna evet diyenlerin oranının SB-2017’de %22, SB-2019’da %36,3 iken SB-2020’de, muhtemelen Covid-19 pandemisi nedeni ile özel olarak artan destekler sayesinde %46,2’ye çıktığı gözlemlenmiştir.

SB-2020-TABLO 71: Son 12 ayda/bir yılda herhangi bir kurum veya kişiden yardım aldınız mı?

	2017		2019		2020	
	#	%	#	%	#	%
Evet	195	22,0	515	36,3	653	46,2
Hayır	684	77,1	896	63,2	759	53,7
Fikrim yok/cevap yok	8	0,9	7	0,5	2	0,1
Toplam	887	100,0	1418	100,0	1414	100,0

Suriyelilere yardımı hangi kurumlardan aldıkları sorulduğunda, %90’ın üzerindeki oranla Kızılay Kart/SUY çıkmaktadır. Bu sayı SUY programı verileri ile de büyük ölçüde örtüşmektedir. Gelen cevaplarda dikkat çeken husus, uluslararası kuruluşların yardım/destek programları içindeki payının artmasıdır. SB-2019’da 1,9 iken SB-2020’de %9,2’ye çıkmasıdır. Belediyelerin yardım programlarının da tersine bir gelişme söz konusudur (SB-2019: %7, SB-2020: %2,1).

156. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı (2020) Yabancıların Çalışma İzinleri-2019 / Work Permits of Foreigners-2019, <https://www.csgb.gov.tr/istatistikler/calisma-hayati-istatistikleri/resmi-istatistik-programi/yabancilarin-calisma-izinleri/> (Erişim: 22.05.2021)

157. SUY ödemesi 2021 içinde 120 TL’den 155 TL’ye çıkarılmıştır. Ancak 2020’de de ödemeler 120 TL olarak yapılmıştır. SUY ödemeleri Euro üzerinden hesaplandığında programın başladığı Aralık 2016’da ödenen 120 TL 32 €’a karşılık gelirken (1€= 3.66 TL), Aralık 2020’de (1€= 9.51 TL) 12,61 €’ya gerilemiştir.

SB-2020-TABLO 72: Kimden ya da nereden yardım aldınız? (Çoklu yanıt)

Sıra No.		2019		2020	
		#	%	#	%
1	Kızılay kart/SUY	481	93,4	592	90,7
2	Uluslararası kuruluşlar	10	1,9	60	9,2
3	Sivil toplum kuruluşları	20	3,9	32	4,9
4	Belediyeler	36	7,0	14	2,1
5	Diğer	12	2,3	32	4,9
6	Suriye'deki ailemden/akrabalarımın	11	2,1	-	-
	Fikrim yok/bilmiyorum	-	-	3	0,5

* Son 12 ayda/bir yılda herhangi bir kurum veya kişiden yardım aldığını belirten 653 kişiye ait sonuçlardır.

Türk toplumunun Suriyelilerin geçim kaynakları konusundaki algısı oldukça farklıdır. SB-2017'de %86,2'si, SB-2019'da %84,5'i SB-2020'de ise Türk toplumunun %80,6'sı Suriyelilerin "Türk devletinin yardımı ile" yaşadıklarına inanmaktadır. Türk toplumu SB-2017'de %54,2, SB-2019'da %65,1, SB-2020'de ise %53,1'i Suriyelilerin yaşamlarını "dilenererek" sağladıkları görüşünü ortaya koymaktadır. Suriyelilerin çalışarak hayatlarını idame ettirdikleri görüşü SB-2017'de %49,8, SB-2019'da %50,9, SB-2020'de ise yine üçüncü sırada ve %49,7 olarak ifade edilmektedir. Bu algı doğal olarak Suriyelilerin "devletin, milletin üzerinde bir yük" olarak görülmesinde önemli rol oynamaktadır.

2. Suriyelilerin Çalışma Durumları ve Geçim Kaynakları

Türkiye'deki Suriyelilerin çalışmalarına dair düzenlemeler YUKK çerçevesinde 22 Ekim 2014 tarihinde çıkan Geçici Koruma Yönetmeliği'nin 29. Maddesi'nde düzenlenmiş,¹⁵⁸ bu düzenlemeden hareketle 15 Ocak 2016'da Türkiye'de geçici koruma altında olan Suriyelilerin çalışmalarına yönelik olarak "Geçici Koruma Sağlanan Yabancıların Çalışma İzinlerine Dair Yönetmelik" çıkarılmıştır.¹⁵⁹ %98'inden fazlası kamplar dışında yaşayan ve son iki yıl içinde AB tarafından fonlanan ancak yararlanıcı Suriyeli sayısının 1.6 milyon civarında olduğu, kişi başına aylık 120 TL verilen SUY dışında Suriyeliler için istisnai durumlar dışında sürekli ve düzenli bir gelir kaynağı bulunmamaktadır. Kentsel alanda sadece SUY programı dışında kalan değil, SUY desteği alanların da ayda 120 TL kişi başına kaynak ile hayatlarını devam ettirmelerinin neredeyse imkânsız olduğu açıktır. Türkiye'deki Suriyelilerin kayıt dışı ekonomi içinde kendilerine alan açtıkları ve çalıştıkları bilinen bir gerçektir. Ancak burada ne kadarının çalıştıkları sorusuna yanıt bulmak, bazı projeksiyonlar çerçevesinde yapılacak tahminler dışında, kayıt dışı ekonominin doğası gereği mümkün değildir.

158. Geçici Koruma Yönetmeliği, <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/10/20141022-15-1.pdf> (Erişim: 10.05.2019)

159. Geçici Koruma Sağlanan Yabancıların Çalışma İzinlerine Dair Yönetmelik Resmî gazete(15.01.2016) (<http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/3.5.20168375.pdf>) (Erişim: 20.10.2019).

SB- 2017 ve SB-2019'da olduğu gibi SB-2020'de de Suriyelilerin çalışma durumları ile ilgili iki önemli soru ile duruma sınırlı da olsa ışık tutmaya çalışmıştır. SB-2019 ve SB-2020 araştırmalarında Suriyelilere sorulan “Gelir getirici bir işte çalışıyor musunuz?” sorusuna gelen cevapta, 12 ve üstü yaş kategorisinde hane halkının SB-2019'da %37,9'u, SB-2020'de ise %29,4'ü “Çalışıyor.” görünmektedir. Aralık 2020 itibarıyla Türkiye'de 12 ve üstü yaş grubunda olan Suriyeli sayısı 2,3 milyon civarındadır. Araştırmada ortaya çıkan oran dikkate alındığında, Türkiye'de 2020'de çalıştığını beyan eden 12 yaş ve üzerindeki kişi sayısının 700 bin ile 1 milyon arası olduğu tahmin edilmektedir.¹⁶⁰ Ancak burada asıl dikkat çekici olan husus, 2019 ile 2020 arasındaki ciddi azalmadır. Çalışanların oransal ve sayısal olarak azalmasının yanı sıra, kendini “işsiz” olarak tanımlayanların oranındaki artış (SB-2019: %10,4, SB-2020: %15,2), çalışma şekli (yani günlük ya da düzensiz işlerde çalışma) ve başka kurumlardan destek alma hususları ile birlikte değerlendirildiğinde, Covid-19 pandemi sürecinin de etkili olduğu göstermektedir.

SB-2020-TABLO 73: Hanedeki kişilerin herhangi bir gelir getirici işte çalışma durumu

Sıra No.		SB-2019		SB-2020	
		#	%	#	%
1	Ev kadını	1.420	32,7	1488	32,5
2	Çalışıyor.	1.648	37,9	1343	29,4
5	Öğrenci	635	14,6	900	19,7
6	İşsiz	451	10,4	697	15,2
3	Çalışma engelli/özürlü veya yaşlı	182	4,2	136	3,0
4	Emekli	7	0,2	10	0,2
Toplam					
* 12 ve üzeri yaştaki kişilere ait sonuçlardır.					

SB-2020-TABLO 74: Hanedeki kişilerin herhangi bir gelir getirici işte çalışma durumu

	#	%
Çalışıyor	1343	29,4
<i>Kadın</i>	<i>105</i>	<i>7,8</i>
<i>Erkek</i>	<i>1238</i>	<i>92,2</i>

160. ILO bu çalışmasında 15 ve üstü yaş grubu çerçevesinde bu değerlendirme yapmaktadır. Bkz. ILO Syrians in The Turkish Labour Market, Data from TURKSTAT Household Labour Force Survey (HHLFS) 2017, http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---europe/---ro-geneva/---ilo-ankara/documents/genericdocument/wcms_738618.pdf (Erişim: 18.03.2020)

SB-2020-TABLO 75: Hanedeki kişilerin herhangi bir gelir getirici işte çalışma durumu

	#	%
Kadın (12 yaş üzeri)	2306	66,7*
Çalışıyor.	105	4,6
Erkek (12 yaş üzeri)	2268	64,9**
Çalışıyor.	1238	54,6
* Kadınlar içerisindeki oran		
** Erkekler içerisindeki oran		

Türkiye'deki Suriyeliler içinde cinsiyete göre çalışma durumu oldukça dengesiz bir duruma işaret etmektedir. Toplam çalışan Suriyeliler içinde kadınların oranı %7,8; bütün kadınlar içinde çalışanların oranı ise %4,6 olarak tespit edilmiştir.

Türkiye'deki Suriyelilerin demografik özelliklerine bakıldığında, 31 Aralık 2020 itibarıyla 15-65 yaş arası grubun, yani aktif çalışma nüfusunun 2.1 milyon civarında olduğu görülmektedir. TÜİK verilerine göre Ocak 2021 itibarıyla T.C. vatandaşları arasında işgücüne katılım oranı %50,3'tür. Erkeklerde iş gücüne katılma oranı %69,4, kadınlarda ise %31,5 olarak gerçekleşmektedir.¹⁶¹ Suriyeliler konusunda SB çalışmalarında elde edilen veriler, kadınların iş gücüne katılma oranının Türkiye ortalamasının çok altında olduğunu da ortaya koymaktadır. SB-2019'da Suriyeli kadınların %32,7'si, SB-2020'de ise %32,5'i kendisini "ev kadını" olarak tanımlamaktadır.

Suriyeli çalışanlar içinde 18 yaş altında olanların oranı SB-2019'da %7,7 iken, bu SB-2020'de %6,9 olarak tespit edilmiştir.

SB-2020-TABLO 76: Hanedeki 12-17 yaş arasında çalışanların dağılımı

	SB-2019		SB-2020	
	#	%	#	%
12 yaş	5	3,9	1	1.1
13 yaş	7	5,5	6	6,4
14 yaş	12	9,4	9	9,7
15 yaş	29	22,7	13	14,0
16 yaş	32	25,0	30	32,2
17 yaş	43	33,5	34	36,6
Toplam	128	100,0	93	100,0

161. TÜİK: İşgücü İstatistikleri, Ocak 2021, <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Isgucu-Istatistikleri-I.-Ceyrek:-Ocak--Mart,-2021-37545> (Erişim: 29.05.2021)

Çalışan Suriyelilerin nasıl işlerde, nasıl bir statüde çalıştıklarına dair veriler de oldukça dikkat çekicidir. Buna göre çalışan Suriyelilerin SB-2019'da %50,2'si düzenli ücret getiren işlerde çalışmakta iken, SB-2020'de bu oran %35,8 olarak gerçekleşmiştir. Burada ciddi bir azalma söz konusudur. Bu durum günlük/yevmiye üzerinden çalışanların sayısına da yansımıştır. SB-2019'da %33,6 olan "yevmiyeli (gündelik) işlerde çalışma", SB-2020'de %44,2'ye yükselmiştir. Yani zaten güvenceli çalışmak konusunda sorun yaşayan Suriyelilerin gündelik işlerle daha da güvencesiz hâle geldiği anlaşılmaktadır. Kendi hesabına çalışanlar, esnaf ya da iş insanı olan Suriyelilerin toplam oranı SB-2019'da 13,7 iken, SB-2020'de %6,4'e düşmüştür.

SB-2020-TABLO 77: Hanedeki Kişilerin Yaptığı İş (12 + yaş)

Sıra No.		SB-2019		SB-2020	
		#	%	#	%
1	Yevmiyeli (gündelik) çalışan	553	33,6	593	44,2
2	Düzenli ücretli çalışan	828	50,2	481	35,8
3	Mevsimsel çalışan	32	1,9	178	13,2
4	Kendi hesabına çalışan/esnaf	184	11,2	66	4,9
5	İşveren (1 ve üzeri çalışanı olan)	41	2,5	20	1,5
6	Ücretsiz aile çalışanı	10	0,6	5	0,4
Toplam		1648	100,0	1343	100,0
* 12 ve üzeri yaşta herhangi bir gelir getirici işte çalıştığını söyleyen kişilere ait sonuçlardır.					

Yukarıda da ifade edildiği üzere Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığının son verilerine göre¹⁶², 2018'de çalışma izni verilen Suriyeli sayısı: 34.573 iken bu sayı 2019 itibarıyla 63.789 olmuştur. Bakanlık henüz 2020 verilerini ilan etmediğinden, gelişimi görmek mümkün olamamaktadır. Ayrıca verilen çalışma izinleri içinde ne kadar geçici koruma statüsünde, ne kadar ikamet izni ile Türkiye'de yaşayan Suriyeli olduğu da bilinmemektedir. Ancak 2019 ve 2020'de yayımlanan iki ayrı UNHCR belgesinde çalışma izni sayıları 80 bin¹⁶³ ve ve 132.497 olarak açıklanmıştır.¹⁶⁴ Burada sözü edilen 132 bin sayısının, 2016 sonrasındaki her yıl verilen izinlerin toplamı olduğu anlaşılmaktadır. Ancak mevcut resmî sayıların fiilen çalıştığı tahmin edilen kişiler içinde oldukça düşük bir orana tekabül ettiği görülmektedir.

162. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı (2020) Yabancıların Çalışma İzinleri-2019 / Work Permits of Foreigners-2019, <https://www.csgeb.gov.tr/istatistikler/calisma-hayati-istatistikleri/resmi-istatistik-programi/yabancilarin-calisma-izinleri/> (Erişim: 22.05.2021)

163. Update: Durable Solutions for Syrian Refugees (July-August 2019) <https://data2.unhcr.org/en/documents/download/70892>

164. UNHCR- 3RP Regional Strategic Overview (2020) <https://data2.unhcr.org/en/documents/download/73116> (Erişim: 02.05.2020)

Bilindiği üzere Türk ekonomisinin en ciddi yapısal sorunlarından biri kayıt dışılıktır. Son yıllarda artma eğiliminde olan kayıt dışılık Ocak 2021 TÜİK verilerine göre T.C. vatandaşları için de %28,1'dir.¹⁶⁵ Suriyelilerin dil ve “farklı çalışma kültürü” başta olmak üzere pek çok dezavantajı bulunmakta, genelde yüksek nitelikli olmadıkları için de temelde küçük ve orta boyuttaki Türk işletmecilerde “vasıfsız işlerde” çalışmaktadırlar. Bu durumda SB-2020 araştırması çerçevesinde tahminimiz, Aralık 2020 itibarıyla 1 milyon civarında Suriyelinin Türkiye’de çalıştığı yönündedir.

Suriyelilerin çalışma durumları ile Türkçe bilmeleri arasındaki bağlantı çapraz tablolar ile analiz edilmeye çalışılmıştır. Buna göre; ana dilinin Türkçe olduğunu ifade edenler ile ileri derecede Türkçe bildiklerini ifade edenlerin toplamda %31,8'i, hiç Türkçe bilmeyenler ve az derecede bildiğini ifade edenlerin ise %34,9'u çalıştığını beyan etmektedir. Ana dili Türkçe/İleri derecede Türkçe bilenlerin %39,2'si, bilmeyenlerin/az bilenlerin ise %28,5'i düzenli gelir getiren işlerde çalışmaktadırlar. Ana dili Türkçe/İleri derecede Türkçe bilenlerin %17,3'ü, bilmeyenlerin/az bilenlerin ise %55,4'ü ise işsiz olduğunu ifade etmektedir. Bu durum Suriyelilerin çalışma alanlarının niteliğine dair ipuçları vermektedir. Türkçe bilmek ile eğitim seviyesi arasındaki doğrusal ilişki, genelde nitelikli iş beklentisinde olan eğitimlilerin iş bulma şansının daha az olduğunu ortaya koymaktadır.

SB-2020-TABLO 78: Hanedeki çalışan kişiler Türkçeyi hangi seviyede biliyor? (%)

	Anadil	İleri	Orta	Düşük	Bilmiyor
Yevmiyeli (gündelik) çalışan	2,9	26,1	36,9	24,0	10,1
Düzenli ücretli çalışan	3,1	27,2	45,6	19,3	4,8
Mevsimsel çalışan	0,6	24,7	38,2	26,4	10,1
Kendi hesabına çalışan/esnaf	7,6	21,2	40,9	24,2	6,1
İşveren (1 ve üzeri çalışanı olan)*	-	15,0	60,0	20,0	5,0
Ücretsiz aile çalışanı**	-	-	20,0	40,0	40,0
Genel	2,8	25,8	40,7	22,6	8,1

* İşveren (1 ve üzeri çalışanı olan) 20 kişiye ait sonuçlardır.

** Ücretsiz aile çalışanı 5 kişiye ait sonuçlardır.

Not: 12 ve üzeri yaşta herhangi bir gelir getirici işte çalıştığını söyleyen 1343 kişiye ait sonuçlardır.

165. “Sosyal güvenlik kuruluşuna bağlı olmadan çalışanların toplam çalışanlar içindeki payını gösteren kayıt dışı çalışanların oranı 2021 yılı I. çeyreğinde bir önceki yılın aynı çeyreğine göre 2,0 puan azalarak %28,1 olarak gerçekleşti. Tarım dışı sektörde kayıt dışı çalışanların oranı ise bir önceki yılın aynı çeyreğine göre 3,3 puan azalarak %17,1 oldu.” Bkz. TÜİK: İşgücü İstatistikleri, Ocak 2021, <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Isgucu-Istatistikleri-I.-Ceyrek--Ocak---Mart,-2021-37545> (Erişim: 29.05.2021).

3. Barınma

Türkiye'deki Suriyelilerin %90'ından fazlası kentsel alanlarda yaşamaktadır. Bu durum kuşku yok ki mültecilerin yaşadıkları yer konusunda ciddi sorunlar ve gerginlikler ortaya çıkarmaktadır. Hem yapı kalitesi hem de yaşanan yerin büyüklüğü yaşam kalitesini doğrudan etkilemektedir. Ancak özellikle de Suriyelilerin yaşadıkları kentlerin yoksul bölgelerindeki Türk toplumunun ciddi bir bölümünün de yapı kalitesi bakımından oldukça sorunlu yapılarda yaşadıkları da bir gerçektir. Suriyelilerin aile büyüklükleri, mali kısıtlılıkları ve Türkiye'de bazı bölgelerde yapı kalitesindeki düşüklük nedeni ile sorunlar yaşandığı bilinmektedir. SB çalışmalarında Suriyelilerin genelde apartmanlarda yaşadıkları anlaşılmaktadır. Apartmanlarda yaşayan Suriyelilerin oranı SB-2017'de %64,4, SB-2019'da %80,3, SB-2020'de ise %74,8'dir. İkinci sırada ise "müstakil ev" gelmektedir. Burada da oranlar SB-2017'de %23,7, SB-2019'da %16,8, SB-2020'de ise %18,5'dur. "Apartman dairesi" ya da "müstakil ev" in tek başına açıklayıcı olmadığı açıktır. Bu konutların yapı kalitesi, altyapısı, büyüklüğü, nerede bulunduğu, ne kadar kira ödediği gibi pek çok sorunun cevabı bu çalışma kapsamında olmamakla birlikte, ortaya çıkan sonuçların genel bir bilgi verdiği söylenebilir.

SB-2020-TABLO 79: Ailenin yaşadığı yer

	SB-2017		SB-2019		SB-2020	
	#	%	#	%	#	%
Apartman	571	64,4	1.139	80,3	1057	74,8
Müstakil ev	210	23,7	238	16,8	262	18,5
Gecekondu	95	10,7	23	1,6	57	4,0
Depo	7	0,8	11	0,8		
Dükkân	3	0,3	7	0,5		
Çadır	1	0,1	-	-	23	1,6
Diğer					15	1,1
Toplam	887	100,0	1.418	100,0		

4. Suriyelilerin Sorun Alanları

Suriyelilerin Türkiye’de ne gibi sorunlar yaşadıkları konusunda doğrudan Suriyelilerin görüşlerinin alınması, huzurlu bir ortamın zemini bakımından son derece önem taşımaktadır. Bu çerçevede Suriyelilere 7 kategoride yöneltilen “sorun alanları” sorusu özellikle de süreç takibi bakımından önemli ipuçları vermektedir. “Aşağıdaki konularda aile olarak ne ölçüde sorun yaşadığınızı lütfen belirtiniz.” sorusuna gelen cevaplar, SB-2017, SB-2019 ve SB-2020’de verilen cevaplar arasında genelde uyum olduğunu, yani sorunlar sıralamasında benzerlik olduğu, örneğin en fazla “çalışma koşulları”ndan şikâyet edildiği görülmektedir. Ancak oransal olarak gözlem yapıldığında, 2017’ye göre 2019’da yaşanan sorunlarda sınırlı da olsa azalmalar olduğu, yani iyimserliğin hâkim olduğu görülürken, SB-2020’de ise sorunların yeniden arttığı gözlenmektedir. Bunun önemli bir nedeninin pandemi süreci olduğu düşünülebilir.

SB-2020-TABLO 80: Aşağıdaki konularda aile olarak ne ölçüde Türkiye’de sorun yaşadığınızı lütfen belirtiniz. (Puan)

Sıra No.		2017	2019	2020
1	Çalışma koşulları	3,2	2,9	3,4
2	Gıda Temini	2,7	2,7	3,2
3	Barınma	2,7	2,7	3,0
4	Sağlık	2,5	2,5	3,0
Ortalama Puan		2,7	2,6	2,8
5	İletişim (dil)	3,1	2,9	2,7
6	Eğitim	2,1	1,9	2,4
7	Ayrımcılık	2,6	2,6	2,3
8	Koruma desteği/hukuki destek*	-	-	2,1
		0-2,99	3,0-5,0	
* “Koruma desteği/hukuki destek” seçeneği SB-2020’de ilave edilmiştir.				

SB-2020 verileri; Türkiye’deki Suriyelilerin sekiz konu başlığı içinde en çok çalışma koşullarından rahatsız olduğunu, bunu gıda temini yani günlük gıda ihtiyacına ulaşma konusundaki sorunları ve barınmanın izlediğini göstermektedir. Suriyelilerin, sorunlar kataloğunda en düşük rahatsızlığı “ayrımcılık” konusuna vermeleri, özellikle sosyal uyum bakımından SB-2017 ve SB-2019’da da gözlemlenen son derece önemli ve çarpıcı bir bulgudur.

SB-2020-TABLO 81: Aşağıdaki konularda aile olarak ne ölçüde Türkiye’de sorun yaşadığınızı lütfen belirtiniz. (%)

Sıra No.		Çok sorun yaşıyoruz.	Sorun yaşıyoruz.	Sorun yaşayan	Bazen sorun yaşıyoruz, bazen yaşamıyoruz.	Sorun yaşamıyoruz.	Hiç sorun yaşamıyoruz.	Sorun yaşamayan	Fikrim yok/ cevap yok
SB-2017									
1	Sağlık	5,0	15,9	20,9	15,0	55,8	7,8	63,6	0,5
2	Barınma	10,4	15,6	26,0	16,5	49,7	7,0	56,7	0,8
3	Ayrımcılık	8,5	16,6	25,1	18,5	45,0	7,7	52,7	3,7
4	Eğitim	6,9	11,4	18,3	13,4	40,5	10,1	50,6	17,7
5	Gıda	5,7	15,3	21,0	28,2	44,2	5,9	50,1	0,7
6	İletişim (Dil)	16,7	23,7	40,4	23,8	26,9	7,0	33,9	1,9
7	Çalışma koşulları	17,8	32,5	50,3	17,6	25,0	2,4	27,4	4,7
SB-2019									
1	Sağlık	5,3	11,7	17,0	14,6	65,4	2,3	67,7	0,7
2	Eğitim	3,0	4,4	7,4	10,1	61,9	3,5	65,4	17,1
3	Ayrımcılık	9,0	12,1	21,1	14,4	59,8	2,0	61,8	2,7
4	Barınma	8,7	17,6	26,3	15,5	55,0	2,8	57,8	0,4
5	Gıda	5,6	21,1	26,7	19,0	49,7	1,0	50,7	3,6
6	İletişim (dil)	11,3	21,9	33,2	17,7	44,3	4,1	48,4	0,7
7	Çalışma koşulları	9,6	26,6	36,2	18,4	43,1	0,9	44,0	1,4
SB-2020									
1	Ayrımcılık	5,0	7,8	12,8	10,5	67,3	7,9	75,2	1,5
2	Koruma desteği/hukuki destek	5,3	5,0	10,3	8,6	63,7	10,7	74,4	6,7
3	Eğitim	5,5	16,3	21,8	14,4	48,5	7,1	55,6	8,2
4	İletişim (dil)	7,5	14,4	21,9	26,9	43,6	4,7	48,3	2,9
5	Sağlık	12,7	26,4	39,1	12,9	42,4	5,0	47,4	0,6
6	Barınma	9,3	31,2	40,5	15,2	37,4	6,1	43,5	0,8
7	Gıda	10,3	38,2	48,5	16,8	29,2	4,9	34,1	0,6
8	Çalışma koşulları	15,5	41,6	57,1	16,1	22,6	3,5	26,1	0,7
* “Koruma desteği/hukuki destek” seçeneği SB-2020’de ilave edilmiştir									

Suriyelilerin sorunlar sıralamasında SB-2017, SB-2019 ve SB-2020 çalışmalarında genelde tutarlı bir durum söz konusudur. Ancak SB-2020 bulguları SB-2019’u takip etmezken, genelde SB-2017 ile benzerlik göstermektedir. Örneğin her üç çalışmada da şikâyet edilen konularda ilk sırada yer alan “çalışma koşulları” konusunda SB-2017’deki %57,1 SB-2019’da %36,2’ye inmişken, SB-2020’de muhtemelen pandemi etkisi ile yeniden yükselmiştir (%50,3). Bu durum, çalışma koşullarının yanı sıra sağlık ve eğitim alanlarında da kendini belli etmektedir. Sağlık ve eğitim konularında yaşanan sıkıntıların da pandemi dönemi koşulları ile yakından bağlantılı olduğu görülmektedir. Bu üç Barometrenin karşılaştırmasında “gıda temini” (özel olarak hayat pahalılığı) ve “barınma” (özel olarak kiralar) konularında düzenli bir biçimde sorunların arttığı anlaşılmaktadır. Sorunların düzenli olarak azaldığı alanlar ise “iletişim/dil” ile “ayrımcılık” hususunda yaşanmaktadır.

SB-2020-TABLO 82: Aşağıdaki konularda aile olarak ne ölçüde sorun yaşadığınızı lütfen belirtiniz. (%) (İlk kez SB-2020’de kullanılan “koruma desteği/hukuki destek” karşılaştırma olanağı vermediği için bu tabloda yer almamaktadır.)

Sorun Alanı		Çok sorun yaşıyoruz.	Sorun yaşıyoruz.	Sorun yaşıyan	Bazen sorun yaşıyoruz, bazen yaşamıyoruz.	Sorun yaşamıyoruz.	Hiç sorun yaşamıyoruz.	Sorun Yaşamayan	Fikrim yok/ cevap yok
Çalışma koşulları	2020	15,5	41,6	57,1	16,1	22,6	3,5	26,1	0,7
	2019	9,6	26,6	36,2	18,4	43,1	0,9	44,0	1,4
	2017	17,8	32,5	50,3	17,6	25,0	2,4	27,4	4,7
Gıda temini	2020	10,3	38,2	48,5	16,8	29,2	4,9	34,1	0,6
	2019	5,6	21,1	26,7	19,0	49,7	1,0	50,7	3,6
	2017	5,7	15,3	21,0	28,2	44,2	5,9	50,1	0,7
Barınma	2020	9,3	31,2	40,5	15,2	37,4	6,1	43,5	0,8
	2019	8,7	17,6	26,3	15,5	55,0	2,8	57,8	0,4
	2017	10,4	15,6	26,0	16,5	49,7	7,0	56,7	0,8
Sağlık	2020	12,7	26,4	39,1	12,9	42,4	5,0	47,4	0,6
	2019	5,3	11,7	17,0	14,6	65,4	2,3	67,7	0,7
	2017	5,0	15,9	20,9	15,0	55,8	7,8	63,6	0,5
İletişim (Dil)	2020	7,5	14,4	21,9	26,9	43,6	4,7	48,3	2,9
	2019	11,3	21,9	33,2	17,7	44,3	4,1	48,4	0,7
	2017	16,7	23,7	40,4	23,8	26,9	7,0	33,9	1,9
Eğitim	2020	5,5	16,3	21,8	14,4	48,5	7,1	55,6	8,2
	2019	3,0	4,4	7,4	10,1	61,9	3,5	65,4	17,1
	2017	6,9	11,4	18,3	13,4	40,5	10,1	50,6	17,7
Ayrımcılık	2020	5,0	7,8	12,8	10,5	67,3	7,9	75,2	1,5
	2019	9,0	12,1	21,1	14,4	59,8	2,0	61,8	2,7
	2017	8,5	16,6	25,1	18,5	45,0	7,7	52,7	3,7

SB-2020’de Suriyelilerin ailece sorun yaşadıkları alanlar konusunda elde edilen verilerin demografik incelemesinde de ilginç hususlar ortaya çıkmaktadır. Suriyeli kadınların ve erkeklerin anılan sorun alanlarını daha farklı tanımladıkları, kadınların her alanda erkeklere göre daha fazla sorun gördüğü anlaşılmaktadır.

SB-2020-TABLO 83: Aşağıdaki konularda aile olarak ne ölçüde Türkiye’de sorun yaşadığınızı lütfen belirtiniz. (%) Cinsiyet (Tablonun çapraz versiyonları için bk. EK Tablolar)

		Çok sorun yaşıyoruz.	Sorun yaşıyoruz.	Sorun yaşayan	Bazen sorun yaşıyoruz, bazen yaşamıyoruz.	Sorun yaşamıyoruz.	Hiç sorun yaşamıyoruz.	Sorun yaşamayan	Fikrim yok/ cevap yok
Çalışma koşulları	Kadın	16,6	45,8	62,4	15,9	16,2	4,4	20,6	1,1
	Erkek	14,7	38,6	53,3	16,2	27,1	2,9	30,0	0,5
Gıda temini	Kadın	12,8	42,6	55,4	17,7	20,3	5,9	26,2	0,7
	Erkek	8,4	35,0	43,4	16,1	35,6	4,1	39,7	0,8
Barınma	Kadın	11,8	34,6	46,4	15,0	29,7	7,8	37,5	1,1
	Erkek	7,5	28,7	36,2	15,3	42,9	4,9	47,8	0,7
Sağlık	Kadın	17,1	32,1	49,2	12,8	30,7	6,6	37,3	0,7
	Erkek	9,6	22,4	32,0	13,0	50,7	3,8	54,5	0,5
Eğitim	Kadın	6,9	20,6	27,5	16,7	37,2	9,1	46,3	9,5
	Erkek	4,5	13,1	17,6	12,8	56,7	5,7	62,4	7,2
İletişim (dil)	Kadın	10,5	19,6	30,1	29,9	31,1	5,9	37,0	3,0
	Erkek	5,4	10,6	16,0	24,7	52,6	3,8	56,4	2,9
Ayrımcılık	Kadın	6,6	9,5	16,1	11,0	60,1	10,1	70,2	2,7
	Erkek	3,8	6,6	10,4	10,1	72,5	6,3	78,8	0,7
Koruma desteği/ hukuki destek	Kadın	5,2	6,1	11,3	9,8	54,1	16,9	71,0	7,9
	Erkek	5,4	4,1	9,5	7,7	70,7	6,2	76,9	5,9

Suriyelilerin sorun algısında yaşadıkları yerin etkisine bakıldığında sınır bölgesinde yaşayanların “iletişim” dışında genelde Türkiye ortalamasının üzerinde sorun yaşadıkları görülmektedir. Ancak sağlık ve eğitim alanında sorunların diğer illere göre daha az dile getirildiği de gözlenmektedir.

Sorun alanları içinde belki de ortak huzurlu yaşam bakımından en hassas olan “ayrımcılık” konusudur. Neredeyse tamamına yakını kentsel alanlarda Türk toplumuyla birlikte yaşayan Suriyelilerin sekiz sorun alanı içinde “ayrımcılık” konusuna 8. sırada yer vermeleri sosyal uyum bakımından umut vericidir. Türk toplumundaki bütün kaygılara ve şikâyetlere rağmen, Suriyelilere yönelik tepkiselliğin son derece sınırlı kaldığı ve “toplumsal kabul” düzeyinin olağanüstü yüksek olduğunun önemli bir göstergesi olarak kabul edilebilecek olan bu veri, geleceğin olası ortak ve huzurlu yaşamı bakımından büyük değer taşımaktadır.

OGG Bulguları: Suriyelilerin Sorun Alanları

OGG katılımcılarına Türkiye'deki Suriyelilerin sorunlarının neler olduğu sorulmuştur. Bu bağlamda, sadece kendilerinin kişisel olarak yaşamış oldukları sorunların değil, gözlemlerine dayanarak tüm Suriyelilerin sorun yaşadıkları alanların tartışılması hedeflenmiştir. Bu soruya cevaben bazıları oldukça genel ve bütün Suriyelileri etkilediği düşünülen, bazıları ise daha belirli ve küçük Suriyeli gruplar bağlamında etkili olan sorunlar sıralamıştır. OGG'lerde anket çalışmalarından ciddi biçimde ayrılan husus "ayrımcılık" konusunda gözlemlenmiştir. Bu konu özellikle iki bağlamda dile getirilmiştir: (i) Çeşitli kamu kurumlarında yapılan işlemler sırasında kamu çalışanlarından Suriyelilere yönelik hissedilen ayrımcı tavır ve tutumlar, (ii) Günlük yaşamın farklı alanlarında Türk toplumundan kendilerine yöneltildiği hissedilen ayrımcı ve zaman zaman 'ırkçı', 'düşmanca' ve 'nefret dili' içerdiği düşünülen tavır ve tutumlar.

"Dilden sonra bizi en çok etkileyen ayrımcılıktır. Şivemizden zaten Suriyeli olduğumuz fark ediliyor. Üniversitede isimimden dolayı Türk olmadığımı anlıyorlar. Ben mesela hocalarla pek çok sorun yaşadım ve birinci sınıftan hâlâ 2 dersim var. Suriyeli öğrenci olduğum için hocalar bana doğru notu vermediler." (Suriyeli-Gaziantep-Kadın)

"En büyük problemimiz ayrımcılıktır. Bunu her gün yaşıyoruz. Biz kendi irademizle buraya gelmedik. Biz her gün ülkemize dönmek için dua ediyoruz. Keşke bu konuda bilinçlendirme kampanyaları yapılsaydı. Biz buraya geldiğimizde zaten paramparçaydık." (Suriyeli-Gaziantep-STK)

"Biz Türkiye'de kalıcı mıyız geçici miyiz, hâlâ bilmiyoruz. Kamu kurumlarının çalışanları bizi her hâlde geçici olarak görüyorlar onun için bize çok kötü davranıyorlar. Genel tavır bence Türklerle uyumumuzu engelliyor. Bizi çok aşağılıyorlar ve ayrımcılık yapıyorlar." (Suriyeli-Gaziantep-Çalışan)

"Okullarda hâlâ çok fazla ayrımcılık oluyor. Sadece çocuklar değil, biz de kamu kurumlarda ayrımcılığa uğruyoruz." (Suriyeli-İstanbul-STK)

Yukarıda alıntılanan ifadelerden de anlaşılacağı gibi Suriyeli katılımcılar karşılaştıkları ayrımcılık konusunda devletin harekete geçmesi gerektiğini düşünmektedir. Okullarda, üniversitelerde ve kamu kurumlarında karşı karşıya kaldıkları ayrımcı ve kötü muamele konusunda devletin kamu hizmeti sunan çalışanlarına daha doğrudan müdahalede bulunması ve bu durumun engellenmesi beklentisi açıkça görünmektedir. Toplumun çeşitli kesimlerinden günlük hayatta karşılaştığı düşünülen ayrımcılık ile ilgili olarak ise toplumun bilinçlendirilmesi gerektiği düşüncesi baskın görünmektedir. Bu bağlamda, bir yandan toplumda Suriyelilerle ilgili yayılan bazı yanlış bilgilerin giderilmesi yönünde bilgilendirilme çalışmaları yapılması; diğer yandan da Suriyelilerin ülkelerini isteyerek terk etmedikleri, iç savaş sonucunda ayrılmaya mecbur kaldıklarının Türk toplumuna hatırlatılması arzusu dile getirilmektedir.

Sıklıkla bildirilen ikinci sorun alanı Suriyelilerin Türkiye'deki yasal statüleri ile ilgili olmuştur. Bu bağlamda öne çıkan sorunların en başında seyahat etme kısıtlamaları gelmektedir. Bilindiği üzere geçici koruma altındaki Suriyelilerin kayıtlı buldukları ilin dışına seyahat edebilmeleri için öncelikle izin almaları gerekmektedir. Katılımcıların pek çoğu bu durumun hem kendilerini psikolojik olarak köşeye sıkışmış hissettirdiğini hem de zaten sınırlı olan iş bulma olanaklarının ellerinden aldığını ifade etmektedir. Seyahat sınırlamalarının ardından en fazla dile getirilen sorun alanı ise kayıt yaptıрма ve kimlik çıkarma konularını kapsamaktadır. Suriyelilerin sahip oldukları geçici koruma statüsü ile ilgili öne çıkan son temel sorun alanı ise katılımcıların ifadeleri ile sahip oldukları hakları bilmemeleridir. Bu konunun ekonomiden barınmaya her alanda karşılarına çıktığı ifade edilmektedir.

"Geçici koruma altında olduğumuz için köşeye sıkışmış gibi hissediyoruz. Seyahat kısıtlaması olduğu için biz hiçbir yere gidemiyoruz." (Suriyeli-Ankara-Kadın)

"Biz haklarımızı bilmiyoruz. Suriyelilerin sorunları bence bilgi eksikliğinden başlıyor." (Suriyeli-Ankara-Kadın)

“Geçici koruma altındaki Suriyeliler için hareket kısıtlaması var Türkiye içinde. Devletin perspektifinden baktığımız zaman ben haklı olduklarını düşünüyorum, herkesin ne yaptığını öğrenmeleri lazım ama Suriyelilerin perspektiflerine göre bu bir sorundur. Biraz iletişim eksikliği var kurumlarda.” (Suriyeli-Ankara-Öğrenci)

“Türkiye’deki Suriyelilere yönelik çok fazla iş fırsatları yok. Suriyeliler hem iş bulmakta çok zorlanıyorlar hem de seyahat kısıtlamasından dolayı başka illerde iş aramıyorlar. Seyahat kısıtlaması Suriyelilerin Türkiye’de çalışmaları için çok büyük bir engel oluşturuyor.” (Suriyeli-Şanlıurfa-Kadın)

“Yasal konulara bakarsak kararlar net bir şekilde söylenmiyor bize. Seyahat kısıtlaması da kaçakçılar ve fırsatçılara yol açıyor. Artık (yurt içi) şehirler arası kaçakçılar var. İnsanlar mecbur kaldıkları için ve seyahat izni reddedildiği için bu yolu seçiyorlar ve kaçakçılara gidiyorlar.” (Suriyeli-Gaziantep-STK Çalışanları)

“Şimdi pandemiden dolayı işler biraz daha kolaylaştı. Ama pandemiden önce biz seyahat izni almak için göç idaresinde 7 saat bekliyorduk.” (Suriyeli-İstanbul-Öğrenci)

Seyahat izni almak, kimlik çıkartmak ve benzeri prosedürlerdeki zorluklar, bu prosedürlerin ve Suriyelilerin sahip oldukları hakların yeterince bilinmemesiyle birleştiğinde, katılımcıların pek çoğuna göre Suriyeliler hem kurallar dışında hareket etmeye itilmekte hem de kendilerine sorunlarını para karşılığında çözmeyi vadedenlerin sömürüsüne açık hâle gelmektedir. "Sömürülme" ve haksızlığa uğrama konuları başka alanlarda da Suriyelilerin karşılaştığı bir sorun olarak ifade edilmiştir. Bu konuda iki ana başlık öne çıkmaktadır. Suriyeliler bir yandan ekonomik alanda düşük ücretlerle ve sosyal güvence olmaksızın çalışıyor olmalarını sömürü olarak ifade etmektedirler. Buna göre, hem Suriyelilerin yasal statülerinden ötürü çalışma izinleri belli kısıtlamalara tabi tutulmakta hem de sosyoekonomik durumlarından ötürü Türk işçilerin pek tercih etmedikleri işlerde ve onların kabul etmeyeceği ücretlere çalışmak durumunda kalmaktadırlar. Kayıt dışı çalışmalarının bir sonucu olarak da yaşayabilecekleri iş kazalarında kendilerini koruyacak herhangi bir güvenceye sahip olamamaktadır.

Sömürü olarak ifade edilen bir diğer sorun da Suriyelilerin çeşitli alanlarda, örneğin kiralık ev veya iş yeri ararken ya da üniversite eğitimi için başvururken, kendilerine aracılık etmeyi vadeden kişilerin kendilerinden para alması olmuştur. Bazı katılımcılar özellikle üniversite eğitimi konusunda bunun artık bilinen bir sektöre dönüştüğünü ve üniversitelerdeki bazı resmî görevlilerle iş birliği hâlinde yürütüldüğünü ifade etmiştir.

“İşçilerimiz burada sigortasız bir şekilde çalışıyorlar ve hiçbir hakları yok. Onlara herhangi bir şey olursa kimse onlara yardım etmeyecek ve etmiyor çünkü yasa dışı ve sigortasız çalışıyorlar. Bu yetmiyormuş gibi onlara çok düşük maaşlar veriliyor.” (Suriyeli-Gaziantep-Çalışan)

Bir diğer önemli sorun alanı olarak Suriyelilerin çoğunluğunun Türkçe bilmedikleri için Türk toplumuyla yeterli derecede iletişim kuramamaları olarak ifade edilmiştir. Bu bağlamda özellikle belli bir yaşın üzerindeki Suriyeliler için Türkçe öğrenmenin zor olduğu, bu durumun da onları daha fazla içlerine kapanmaya ittiği ifade edilmiştir.

“Bence en büyük sorunumuz dili ilgili... Dili öğrendikten sonra sorunlar daha kolay bir şekilde çözülüyor. Ben dili öğrendikten sonra sorunların %90 azaldığını gördüm.” (Suriyeli-Gaziantep-Kadın)

“Bence en büyük sorunumuz dili bilmemek. Dil eğitimi zorunlu olsaydı çok daha iyi olurdu. Avrupa’da mülteciler zorunlu bir şekilde dili öğreniyorlar bu uyumu kolaylaştıran bir şeydir.” (Suriyeli-Gaziantep-Çalışan)

“Çocuklarımız Türk okullarına girdiklerinde dili bilmedikleri için Türk öğrencilerle iletişim kuruyorlardı ama dili öğrendiklerinde daha az problem yaşamaya başladılar. Bizim de aynı şekilde dili öğrenip sorunlarımızı çözmemiz gerekiyor.” (Suriyeli-İstanbul-STK Çalışanı)

“Bence şu an en büyük sorunumuz kendi içimize kapanmamız. Kaldığımız yurttaki Suriyeliler sadece birbiriyle yemek yiyorlar ve bu çok büyük bir problem bence.” (Suriyeli-İstanbul-Öğrenci)

5. Suriyelilerle Türklerin Kültürel Benzerliği

Toplumlar arasındaki kültürel benzerliğin ya da yakınlığın, kitlesel insani hareketlilikler sonrasındaki toplumsal karşılaşmalar üzerindeki etkisi oldukça tartışmalıdır. Dünyadaki pek çok tecrübe, özellikle kitlesel zorunlu göçler söz konusu olduğunda, başlangıçta kültürel benzerliğin/yakınlığın “kardeşlik”, “soydaşlık”, “dindaşlık”, “komşuluk” vb. kavramlar çerçevesinde olumlu rol oynadığını ve başlangıçta güçlü bir dayanışma ve desteğin ortaya çıktığını göstermektedir. Ancak süreç uzadığında ve sonradan gelenlerin kalıcılığa doğru evrildiği fark edildiğinde, kültürel yakınlığın oynadığı rol azalmakta, sayısal büyüklüğe ve toplumdaki kırılmalara paralel olarak fiili kazançlar ve kayıplar ön plana çıkmaktadır. Toplumlar arasındaki benzerlik hususu, temelde bir algı meselesidir. Onun için sonradan gelenler ile yerel toplumun kültürel yakınlığa bakışı da farklılaşmakta hatta bazen kendi içinde önemli çelişkiler de barındırabilmektedir.

“Uyum”, “sosyal uyum” ya da “entegrasyon” tartışmalarında, kültürel yakınlık ile uyum süreçleri arasındaki ilişki bakımından Türkiye’deki Suriyeliler konusu, göç literatürünü de yakından etkileyecek oldukça önemli bir test imkânı da vermektedir.

Türkiye’deki Suriyelilere sorulan “Suriyelilerin kültürel açıdan Türklere ne kadar benzediklerini düşünüyorsunuz?” sorusuna verilen cevaplar, Suriyelilerin Türk toplumuna kendilerini kültürel olarak oldukça yakın hissettiklerini ortaya koymaktadır. “Benziyorlar.” ve “Çok benziyorlar.” seçeneklerine Suriyelilerden SB-2017’de %56,8, SB-2019’da %57,1, SB-2020’de ise %41,4 destek gelmiştir. SB-2020’de kültürel benzerlik olduğunu düşünenlerde %15,7 gibi çok ciddi bir azalma dikkat çekmektedir. İlginç olan “Kültürel olarak benzer değiliz.” diyenlerin oranında çok ciddi bir değişim olmamakla birlikte, kararsız olanların yani “Ne benziyor, ne benzemiyor.” yani “kararsız” olanların oranının da %12,2 artmasıdır. Bu durum, süreç içinde bir arada yaşam başladığında “benzerlik” algısının nasıl değişebileceğini de ortaya koymaktadır.

SB-2020-TABLO 84: Suriyelilerin kültürel açıdan Türklere ne kadar benzediklerini düşünüyorsunuz?

	2017		2019		2020	
	#	%	#	%	#	%
Hiç benzemiyorlar.	71	8,0	51	3,6	91	6,4
Benzemiyorlar.	141	15,9	259	18,3	253	17,9
Ne benziyor, ne benzemiyorlar.	140	15,8	281	19,8	452	32,0
Benziyorlar.	417	47,0	669	47,2	527	37,3
Çok benziyorlar.	87	9,8	141	9,9	58	4,1
Fikrim yok/cevap yok	31	3,5	17	1,2	33	2,3
Toplam	887	100,0	1418	100,0	1414	100,0

Türk toplumu başından bu yana Suriyelilere kültürel olarak benzediğini kabullenmemektedir. Bu konuda 2014 (%70,6), SB-2017’de %80,2, SB-2019’da %81,9 olan “Benzemiyoruz.” yaklaşımı SB-2020’de de %77,6 olarak tespit edilmiştir. Sosyal mesafe ölçeklerinde de bu tekrarlanmaktadır. Azalma eğiliminde de olsa Suriyeliler kendilerinin kültürel olarak Türk toplumuna benzediklerine inanmaktadırlar.

SB-2020-TABLO 85: Suriyelilerin kültürel açıdan Türklere ne kadar benzediklerini düşünüyorsunuz? (%)

	Hiç benzemiyorlar.	Benzemiyorlar.	Benzemiyor.	Ne benziyor, ne benzemiyorlar.	Benziyorlar.	Çok benziyorlar.	Benziyor	Fikrim yok/bilmiyorum
Cinsiyet								
Kadın	8,8	20,1	28,9	27,2	35,8	3,5	39,3	4,6
Erkek	4,7	16,3	21,0	35,4	38,3	4,5	42,8	0,8
Yaş								
18-24 arası	11,2	20,0	31,2	36,8	24,8	3,2	28,0	4,0
25-34 arası	5,6	23,6	29,2	33,3	33,7	2,1	35,8	1,7
35-44 arası	6,0	17,0	23,0	32,0	36,1	6,7	42,8	2,2
45-54 arası	6,6	9,9	16,5	30,6	46,3	3,7	50,0	2,9
55-64 arası	4,1	12,4	16,5	23,7	50,5	6,2	56,7	3,1
65 ve üzeri	10,8	13,5	24,3	29,8	45,9	-	45,9	-
Öğrenim Durumu								
Okuma yazma bilmiyor.	11,2	22,4	33,6	37,1	24,1	-	24,1	5,2
Okuma yazma biliyor ama bir okul bitirmedi.	-	19,6	19,6	31,4	43,1	2,0	45,1	3,9
İlkokul	7,5	22,9	30,4	29,2	33,6	3,4	37,0	3,4
İlköğretim/ortaöğretim	8,1	15,4	23,5	34,1	36,0	4,7	40,7	1,7
Lise ve dengi okul	3,7	13,8	17,5	32,8	43,4	5,8	49,2	0,5
Ön lisans/MESYO	1,6	10,9	12,5	28,1	54,7	4,7	59,4	-
Lisans/lisansüstü/doktora	2,3	10,0	12,3	33,1	46,9	6,9	53,8	0,8
Bölge								
Sınır iller	6,1	12,4	18,5	32,8	41,2	4,1	45,3	3,4
Diğer iller*	7,0	26,8	33,8	30,7	30,8	4,1	34,9	0,6
<i>Metropol iller</i>	7,4	25,0	32,4	26,4	36,1	5,1	41,2	-
<i>Metropol olmayan iller</i>	6,3	30,2	36,5	38,6	21,2	2,1	23,3	1,6
Genel	6,4	17,9	24,3	32,0	37,3	4,1	41,4	2,3

Suriyeliler içinde erkekler, 35 yaş üzerindeki, daha yüksek eğitimliler ve sınır illerinde yaşayanların Türklerle kültürel yakın olduğuna daha çok destek verdikleri gözlenmektedir.

Türk toplumu ile Suriye toplumu arasında kültürel, tarihsel ve coğrafi yakınlık yadsınamaz. Ancak beklenmedik koşullar altında bir arada yaşama söz konusu olduğunda, bu kültürel yakınlığın önce tanımlanmasında sonra pratiğinde önemli sorunlar ortaya çıkabilmektedir. Suriyeliler ile Türk toplumu arasındaki ilişkilerin duygusal altyapısı özellikle de toplumsal algılar bakımından son derece önemlidir. Bu konu, geleceğin uyum politikaları için de önemli bir hareket noktasıdır. “Kültürel benzerlik”, uyum politikalarının en çok önemsenen alanlarından biridir. Genelde kültürel yakınlığı olan toplumların bir arada yaşamak konusunda çok az sorun yaşayacağına dair bir algı söz konusudur. Ancak Türkiye’deki Suriyeliler konusunda yapılan derinlemesine analizlerde, kültürel yakınlığın başlangıçta olumlu bir rol oynamasına rağmen, süreler uzadıkça ve kalıcılık durumu ortaya çıkınca, olumlu etkisinin azaldığı gözlenmektedir. Başka bir ifade ile toplumlar zor durumda kalan ve muhtaç hâldeki topluluklara destek vermekte kültürel yakınlığı önemseseler de söz konusu ortak bir gelecek olduğunda etnisite, din, kültür vb. bağlar arka plana düşmektedir. Özellikle yeni gelenlerden dolayı iş kayıpları yaşanır, kamu hizmetleri aksar, suç oranları yükselir ve kimlik kaybı endişesi ortaya çıkarsa kültürel benzeşlik algısı karşılık bulamamaktadır. Burada asıl belirleyici olan “kalıcılık” ve daha da önemlisi sayısal büyüklükler olmaktadır.

Kültürel benzerlik konusunda Türk toplumu ile Suriyeliler arasındaki çarpıcı farklılık, bir gerçeklikten daha fazla algıya işaret etmektedir. Ancak bu algı geleceğin uyum politikalarında mutlaka göz önünde bulundurulması gereken bir husus olarak görülmektedir.

OGG Bulguları: Suriyelilerin Türk Toplumuyla Kültürel Benzerlik Algısı

Yukarıda da aktarıldığı gibi Türk toplumu güçlü bir şekilde Suriyelilerin kendilerine kültürel olarak benzemediğini ifade ederken, Suriyeliler ise Türk toplumunun kendilerine kültürel olarak oldukça yakın ve benzer olduğunu düşünmektedir. Bütün SB çalışmalarında tekrarlanan ve SB-2020’de de doğrulanan bu bulguyu daha derinlemesine bir şekilde anlayabilmek için OGG katılımcılarına aynı soru sorulmuş ve düşüncelerini mümkün olduğunca detaylı biçimde gerekçelendirmeleri istenmiştir. Daha önceki bulgularla uyumlu biçimde katılımcıların büyük çoğunluğu Suriyeliler ile Türk toplumunun kültürel açıdan birbirlerine benzer olduğu görüşünü ileri sürmüştür. Böyle düşünen katılımcılara göre Türkler ve Suriyeliler pek çok gelenek ve göreneği paylaştığı gibi din ve dilde önemli ortaklıklara sahiptir. Bu kültürel benzerliklerin ortak tarihî deneyimler ve coğrafi yakınlıktan kaynaklandığı dile getirilmiştir.

“Bence çok benziyoruz. Nazara biz de çok inanıyoruz mesela ama biz nazar boncuklarını her yerde takmıyoruz.” (Suriyeli-Gaziantep-Kadın)

“İki toplumun arasında tarihten gelme birçok benzerlik var. Bazı kelimeler aynı ve yemeklerimiz çok benzer hatta aynı. Dinde ve uygulamalarda çok benzer şeyler var. Bence biz en çok Türklere ve Kürtlere benziyoruz.” (Suriyeli-Şanlıurfa-Kadın)

“Türkler hem Müslümanlar hem de Sünniler. Benzerliklerimiz bence daha çok. Biz körfez ülkesinin vatandaşlarından daha çok Türklere benziyoruz.” (Suriyeli-Gaziantep-Çalışan)

Yine önemli sayıda katılımcıya göre iki toplum arasında kültürel açıdan benzerlikler olduğu gibi farklılıklar da bulunmaktadır. Bu katılımcılar genel bir yargıdan ziyade kültürel açıdan benzer ve farklı olarak gördükleri hususları dile getirmiştir.

“Duygusalılıkta çok benziyoruz. Ama bizim parti kurma ya da dernek kurma kültürümüz yok, aksine Türkler çok kolay bir şekilde örgütleniyorlar, dernek ve partiler kuruyorlar, hatta farklı farklı din gurupları da var. Bunun iki halk arasındaki en büyük fark olduğunu düşünüyorum.” (Suriyeli-Gaziantep-STK)

“Geleneklerimiz ve hatta tarihimiz aynı. Dinde uygulamalarımız biraz farklı, namaz kılma şekli ve bazı inançlar birbirinden farklı olabilir ama uyum sağlanırsa bunların da değişeceğini inanıyorum.” (Suriyeli-Gaziantep-Çalışan)

6. Suriyelilerin Türklerle Sosyal Mesafesi

Ortak yaşam ve olası geleceği paylaşmak konusunda Türk ve Suriyeli toplumun birbirine “sosyal mesafe”lerinin tespit edilmesi, toplumsal sorunların azaltılması ya da giderilmesinde oldukça önemli bir katkı sunmaktadır. SB-2017, SB-2019 ve SB-2020 çalışmalarında ortaya çıkan veriler, Türk toplumu için Suriyeliler ile kültürel yakınlık tezinin çok da kabul görmediğini, sosyal mesafe konusunda da Türk toplumunda oldukça yüksek bir direncin varlığını ortaya koymaktadır. Türk toplumunun Suriyeliler için normalin çok üstünde bir “sosyal mesafe” koyduğu, bu mesafe SB-2020’de biraz azalmış olsa da yine de oldukça yüksek seviyede gerçekleştiği görülmektedir. +1 (en yakın) ile -1 (en uzak) arasında değerlendirilen sosyal mesafe SB-2017’de “- 0,36” iken SB-2019’da bu oran “- 0,51”, SB-2020’de ise -0,42 olarak tespit edilmiştir.

Türkiye’deki Suriyelilerin Türk toplumuna olan sosyal mesafesi ise tam tersine bir tablo ortaya koymaktadır. SB-2017’de yakın + çok yakın= %73,5, mesafe değeri ise 0,51 iken, SB-2019’da “yakın” “çok yakın” toplamı %85,7, mesafe değeri 0,74, SB-2020’de ise “yakın + çok yakın” toplamı %85,6, mesafe değeri ise 0,71 olarak tespit edilmiştir. Her üç yıl için de bu değerler “çok yakın” kategorisine girmektedir. Türk toplumunun araştırmaya yansıyan gayet net “mesafe” tavrına rağmen, Suriyelilerin ortaya koydukları “yakınlık” yaklaşımı dikkat çekicidir. Aslında bu veriler Türkiye’deki Suriyelilerin Türk toplumunun kendileri hakkındaki olumsuz algı ve kaygılarını da güçlü biçimde hissetmediğini göstermektedir. Bu durum hem Suriyelilerin kendi içlerine kapalılığı hem de huzursuz olmasına rağmen aktif karşılık sergilemeyen Türk toplumunun “yüksek kabul düzeyi”nin bir yansıması olarak okunabilir.

SB-2020-TABLO 86: Sosyal Mesafe Grupları¹⁶⁶

	2017			2019			2020		
	#	%	Sosyal Mesafe Puanı	#	%	Sosyal Mesafe Puanı	#	%	Sosyal Mesafe Puanı
Çok uzak	13	1,5	-0,87	13	0,9	-0,85	50	3,6	-0,99
Uzak	35	4,0	-0,21	32	2,3	-0,29	26	1,9	-0,22
Ne uzak, ne yakın	186	21,0	0,16	156	11,1	0,18	125	8,9	0,17
Yakın	359	40,6	0,53	328	23,2	0,53	309	22,0	0,54
Çok yakın	291	32,9	0,91	882	62,5	0,97	893	63,6	0,97
Genel	884	100,0	0,53	1411	100,0	0,74	1403	100,0	0,71

-1,00 ; -0,80 Puan: Çok Uzak	-0,79 ; -0,10 Puan: Uzak	-0,09 ; 0,39 Puan: Ne Uzak,Ne Yakın	0,40 ; 0,79 Puan: Yakın	0,80 ; 1,0 Puan: Çok Yakın
---------------------------------	-----------------------------	--	----------------------------	-------------------------------

SB-2020’deki sosyal mesafe bulgularına soru bazlı oranlar çerçevesinde bakıldığında, Türkiye’deki Suriyelinin kendisinin, çocuklarının ya da kardeşlerinin bir Türk ile evlenmesi konusunda kısmi tereddütler dışında, son derece yüksek değerlere ulaşıldığı gözlenmektedir. Suriyeliler, Türk toplumu ile birlikte yaşamaya, birlikte çalışmaya, komşuluk yapmaya, arkadaşlığa, ortaklığa son derece olumlu bakmaktadırlar.

166. SB-2017’de 3 kişi, SB-2019’da 7 kişi, SB-2020’de 11 kişi sosyal mesafe sorularına cevap vermediğinden gruplamaya dâhil edilmiştir.

SB-2020-TABLO 87: Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları ile ilgili duygularınızı yansıtması açısından aşağıdaki ifadelere ne kadar katıldığınızı lütfen belirtiniz. (%)

Sıra No.		Katılmıyorum.	Kısmen katılıyorum.	Katılıyorum.	Fikrim yok/ cevap yok
1	Türk çocukların benim çocuğumun okulunda eğitim görmesinden rahatsız olmam.	3,9	2,3	89,7	4,0
2	Bir Türk ile aynı apartmanda yaşamaktan rahatsız olmam.	4,0	2,8	89,2	4,0
3	Oturduğum mahallede bazı Türk ailelerin de yerleşmesinden rahatsız olmam.	4,1	2,8	89,0	4,2
4	Türklerin yoğun olarak yaşadıkları bir mahalleye yerleşmekten rahatsız olmam.	3,9	3,0	88,8	4,2
5	Bir Türk ile aynı iş yerinde çalışmaktan rahatsız olmam.	4,2	2,5	88,6	4,6
6	Bir Türk ile arkadaş olabilirim.	6,7	4,7	85,5	3,0
7	Bir Türk ile iş için ortaklık kurabilirim.	8,8	3,5	80,5	7,3
8	Çocuğumun Türk biriyle evlenmesine izin veririm.	19,0	5,8	69,1	6,1
9	Erkek ya da kız kardeşimin bir Türk ile evlenmesinden rahatsız olmam.	18,7	6,4	69,0	5,9
10	Bir Türk ile evlenebilirim.	29,0	5,3	59,9	5,8

Sosyal mesafede demografik ayrışma çok belirgin olmamakla birlikte, bazı sosyal gruplarda ilginç veriler ortaya çıkmıştır. Özellikle erkeklerin, 55-64 yaş arası grubunun, okullarda (formel) eğitim almamış olanların ve sınır bölgesinde yaşayanların Türk toplumuna yönelik sosyal mesafelerinin daha da az oldukları anlaşılmaktadır. Daha önce analiz edildiği üzere (Tablo 27) Türk toplumunun Suriyelilere yönelik ortaya koyduğu “çok uzak” kategorindeki sosyal mesafenin, yoğun Suriyeli nüfusunda yaşadığı sınır bölgesindeki illerde Türkiye ortalamasının (%35,2) çok üzerinde bir oranda (%50,1) gerçekleşmesi dikkat çekicidir. Bu durum “kültürel benzerlik/yakınlık” ile sosyal uyum arasındaki ilişkinin de her zaman doğrusal olmadığını da ortaya koymaktadır. Bu konuda asıl önemli olan husus “kültürel yakınlıklar” değil, sayısal büyüklükler olduğu iddia edilebilir. Türk toplumu içinde “iş adamları” ve “üniversite mezunlarının” en az seviyede mesafe koyması da ayrıca dikkat çekicidir.

SB-2020-TABLO 88: Sosyal Mesafe Grupları (%)

	Çok uzak	Uzak	Ne uzak, ne yakın	Yakın	Çok yakın
Cinsiyet					
Kadın	2,7	1,5	11,2	24,7	59,9
Erkek	4,2	2,1	7,2	20,1	66,4
Yaş					
18-24 arası	4,1	2,4	12,2	25,2	56,1
25-34 arası	4,5	2,5	9,9	20,9	62,2
35-44 arası	2,1	1,1	7,2	24,4	65,2
45-54 arası	5,8	2,1	8,3	19,5	64,3
55-64 arası	-	1,0	8,3	23,7	67,0
65 ve üzeri	2,7	-	10,8	10,8	75,7
Öğrenim Durumu					
Okuma yazma bilmiyor.	4,3	3,5	20,7	26,7	44,8
Okuma yazma biliyor ama bir okul bitirmedi.	-	2,0	3,9	17,6	76,5
İlkokul	2,2	3,0	10,0	20,9	63,9
İlköğretim/ortaokul	4,8	1,1	7,3	22,9	63,9
Lise ve dengi okul	5,9	0,5	5,9	22,3	65,4
Ön lisans/MESYO	4,8	1,6	9,5	23,8	60,3
Lisans/lisansüstü/doktora	2,3	-	4,7	20,1	72,9
Bölge					
Sınır iller	5,0	0,9	4,0	20,2	69,9
Diğer iller*	1,3	3,4	16,8	25,0	53,5
Metropol iller	0,9	2,0	18,5	23,9	54,7
Metropol olmayan iller	2,2	5,9	13,5	27,0	51,4
Genel	3,6	1,9	8,9	22,0	63,6

Sosyal mesafe ile Türkçe bilme arasındaki bağlantıyı anlamak için yapılan çapraz analiz çok minimal düzeyde de olsa ilginç bir veriyi ortaya koymaktadır. Burada ana dil düzeyinde Türkçe bilenlerin Türk toplumuna sosyal mesafesi genel ortalama olan 0,79'un altında 0,71 olarak çıkmaktadır. Türkçesi "ileri ve orta düzeyde" olanların sosyal mesafesi ise genel ortalama uygun biçimde 0,78 ve 0,79 olarak tespit edilmiştir. Bu durum, her ne kadar OGG'lerde bazı farklı görüşler dile getirilmiş olsa da ana dili Türkçe olanların -hatta vatandaşlık almanın- toplumla kendiliğinden kolay bir ilişki kurmaya yetmeyebileceğini göstermektedir.¹⁶⁷

167. Türkiye'deki Suriyeli üniversite öğrencileri arasında yapılan bir araştırmada, öğrenciler arasında vatandaşlığa alınmışların sosyal mesafesi, henüz alınmamış olanlara göre daha yüksek çıkmıştı. Bkz. M.M.Erdoğan, A.Erdoğan, B.Yavçan, T.H.Mohamad (2019) Elite Dialogue-II: Suriyeli Akademisyenler ve Lisansüstü Öğrenciler Aracılığıyla Türkiye'de Bulunan Suriyeli Sığınmacılar ile Diyalog, Yayınlanmamış araştırma, Türk Alman Üniversitesi Göç ve Uyum Araştırmaları Merkezi-TAGU&HOPES.

SB-2020-TABLO 89: Sosyal Mesafe Grupları (Türkçe bilenler %)**

	Çok uzak	Uzak	Ne uzak, ne yakın	Yakın	Çok yakın
Cinsiyet					
Kadın	3,2	0,9	10,5	32,0	53,4
Erkek	6,3	2,6	7,4	22,2	61,5
Yaş					
18-24 arası	5,1	2,6	12,8	30,8	48,7
25-34 arası	5,2	2,8	9,1	21,7	61,2
35-44 arası	2,4	1,0	8,2	30,6	57,8
45-54 arası	14,1	2,4	2,4	17,6	63,5
55 ve üzeri ***	-	-	8,7	34,8	56,5
Öğrenim Durumu					
Okuma yazma bilmiyor.	4,4	-	23,9	41,3	30,4
Okuma yazma biliyor ama bir okul bitirmedi.***	-	-	-	33,3	66,7
İlkokul	3,5	5,2	10,1	27,9	53,3
İlköğretim/ortaokul	7,4	0,6	6,8	24,4	60,8
Lise ve dengi okul	8,3	-	5,2	20,9	65,6
Ön lisans/MESYO	7,9	2,6	7,9	15,8	65,8
Lisans/lisansüstü/doktora	2,5	-	3,7	19,7	74,1
Bölge					
Sınır iller	8,6	0,8	4,0	22,5	64,1
Diğer iller*	1,3	3,6	13,8	28,9	52,4
Metropol iller	-	1,5	15,0	28,9	54,6
Metropol olmayan iller	3,6	7,2	11,7	28,8	48,7
Genel	5,3	2,1	8,4	25,4	58,8
* Diğer iller, metropol ve metropol olmayan illeri kapsamaktadır. ** Türkçeyi bilme seviyesi "Ana dil", "İleri", "Orta" seviyede olan 678 kişiye ait sonuçlardır. *** "55 ve üzeri" 23 kişi, "Okuma yazma biliyor ama bir okul bitirmedi." 12 kişiye ait sonuçlardır.					

Araştırma, Türkler ile Suriyeliler arasında sosyal mesafenin birbirinden oldukça farklı olduğunu ortaya koymaktadır. Bu konuda iki anket formunu bir araya getirdiğimizde, ayrışma daha da net olarak gözlenebilmektedir. Suriyelilerin olumlu cevaplarının ortalaması %80,93 iken, Türklerde bu oran %20,69'dur.

SB-2020-TABLO 90: Sosyal Mesafe Karşılaştırması Türk Toplumunu/Suriyeliler: Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları ile / Suriyeliler ile ilgili duygularınızı yansıtmaları açısından aşağıdaki ifadelerle ne kadar katıldığınızı lütfen belirtiniz. (%)

Sıra No.		Katılmıyorum.	Kısmen katılıyorum.	Katılıyorum.	Fikrim yok/ cevap yok
1	Bir Türk ile aynı apartmanda yaşamaktan rahatsız olmam.	4,0	2,8	89,2	4,0
	Bir Suriyeli ile aynı apartmanda yaşamaktan rahatsız olmam.	53,4	17,9	26,5	2,2
2	Türk çocukların benim çocuğumun okulunda eğitim görmesinden rahatsız olmam.	3,9	2,3	89,7	4,0
	Suriyeli çocukların benim çocuğumun okulunda eğitim görmesinden rahatsız olmam.	43,7	16,3	37,0	3,0
3	Bir Türk ile aynı iş yerinde çalışmaktan rahatsız olmam.	4,2	2,5	88,6	4,6
	Bir Suriyeli ile aynı iş yerinde çalışmaktan rahatsız olmam.	48,1	17,1	32,4	2,4
4	Türklerin yoğun olarak yaşadıkları bir mahalleye yerleşmekten rahatsız olmam.	3,9	3,0	88,8	4,2
	Suriyelilerin yoğun olarak yaşadıkları bir mahalleye yerleşmekten rahatsız olmam.	62,3	14,5	20,9	2,3
5	Oturduğum mahallede bazı Türk ailelerin de yerleşmesinden rahatsız olmam.	4,1	2,8	89,0	4,2
	Oturduğum mahallede bazı Suriyeli ailelerin de yerleşmesinden rahatsız olmam.	53,0	18,2	26,3	2,5
6	Bir Türk ile arkadaş olabilirim.	6,7	4,7	85,5	3,0
	Bir Suriyeli ile arkadaş olabilirim.	54,7	17,8	25,6	1,9
7	Bir Türk ile iş için ortaklık kurabilirim.	8,8	3,5	80,5	7,3
	Bir Suriyeli ile iş için ortaklık kurabilirim.	72,7	12,1	11,9	3,3
8	Çocuğumun Türk biriyle evlenmesine izin veririm.	19,0	5,8	69,1	6,1
	Çocuğumun Suriyeli biriyle evlenmesine izin veririm.	78,7	9,4	9,3	2,6
9	Erkek ya da kız kardeşimin bir Türk ile evlenmesinden rahatsız olmam.	18,7	6,4	69,0	5,9
	Erkek ya da kız kardeşimin bir Suriyeli ile evlenmesinden rahatsız olmam.	77,4	9,5	10,4	2,7
10	Bir Türk ile evlenebilirim.	29,0	5,3	59,9	5,8
	Bir Suriyeli ile evlenebilirim.	84,7	6,1	6,6	2,6

Mesafe ölçeğinin belirlenmesi için Suriyelilere yöneltilen önermeler içinde en provakatif soru "bir Türk ile evlenebilirim." önermesidir. Buna SB-2017'de verilen destek %24, SB-2019'da %55,5, SB-2020'de ise %59,9'dur. "Türklerle ortaklık yapma" konusunda da SB-2017'de %70,7, SB-2019'da %83,8, SB-2020'de ise %80,5 oranı tespit edilmiştir. Yani Suriyelilerde ortak yaşam konusundaki talep ya da yakınlaşma eğilimi her alanda kendini belli etmektedir.

OGG Bulguları: Sosyal Mesafe ve İlişki Türleri

Anket çalışmasında sorulan ilişki türleri OGG katılımcılarına da sorulmuştur. Böylece "Bu tür bir ilişkiyi isteyebilirim." veya "istemem" cevabının arkasında yatan düşünce, deneyim ve algıları daha derinden anlayabilmek amaçlanmıştır. Sorulan ilişki türleri içinde muhtemelen herkes tarafından en derin ve mahrem olarak görülecek olanı evliliktir. Zira diğer ilişki türlerinde neredeyse hiç itiraz gelmemiş, başka bir deyişle katılımcıların genelde tamamı Türklerle arkadaş/dost olmak, birlikte iş yapmak, komşu olmak ve çocuklarının aynı sınıfta olmasında hiçbir mahsur görmediklerini ifade etmişlerdir. Hatta bu alanların pek çoğunda böyle olmasından mutluluk duyacaklarını ve Türk toplumunun bu konularda kendilerine açık kapı bırakması durumunda bu ilişkileri kurmaya yöneleceklerini ifade etmişlerdir. Bu grup içerisinde yalnızca "birlikte iş yapma" sorusunda az sayıda katılımcı çok istekli olmayabileceklerini dile getirmişlerdir. Ancak bu soruda da büyük çoğunluğun yine olumlu görüş bildirdiği vurgulanmalıdır.

"Biz onlarla hem komşu olmak, arkadaş olmak ve iş arkadaşı olmak çok isteriz. Ben de evlilik dışında her ilişkiyi kurabilirim." (Suriyeli-Ankara-Kadın)

"Ben Türklerle Suriyelilerden çok iş yapmak isterim." Bize zarar vereceklerini hiç düşünmüyorum." (Suriyeli-Gaziantep-Kadın)

"Onlar bizi kabul ederlerse biz niye etmeyelim ama Türk toplumu bizden baya uzak duruyor." (Suriyeli-Şanlıurfa-STK)

"Tabi ki ekonomiye çok yararlı olacağını düşünüyorum. Biz sonuçta aynı ülkede yaşıyoruz onun için en iyisi birlikte uyumlu bir şekilde çalışmamız gerekiyor." (Suriyeli-Şanlıurfa-STK)

Ancak yukarıda da belirtildiği gibi konu evliliğe geldiğinde durum değişmektedir. Öyle ki bu soruda katılımcıların neredeyse eşit iki gruba ayrıldığı ve "bir Türkle evlenmek isterim" veya "Bu benim için sorun olmaz." diyenlerle böyle bir evliliği istemediğini ya da bunun kendileri için önemli bir sorun teşkil edeceğini söyleyenlerin sayılarının birbirine çok yakın olduğu görülmektedir. Bu tartışmanın hipotetik yönünün vurgulanmasına rağmen cevap verme konusunda kararsız kalan katılımcıları da tartışmaya dâhil etme amacıyla soru "Çocuğunuz bir Türkle evlenmek istese bu sizin için sorun olur muydu?" şeklinde de sorulmuştur. Bu soruya "Evet isterdim/bu benim için sorun olmazdı." diyen katılımcılar genelde evliliğin kişilerin karakterleriyle ilgili olduğunu, milliyet veya etnik kökenin önemli olmaması gerektiğini, iki kişi birbirini sever ve birbiriyle iyi anlaşırsa evlenebileceklerini düşündüklerini ifade etmişlerdir.

"Bu konu kişinin vatandaşlığı ile alakalı bir şey değil bence. Evlilikte vatandaşlık konusunu düşünenecek olursak bence büyük bir sorunun içindeyiz." (Suriyeli-Ankara-Öğrenci)

“Ben kabul ederim. Evlenme konusunda vatandaşlığa bakmam. Anlaşmamız önemli.” “Ben de aynı şekilde ve aynı sebeplere kabul ederim.” (Suriyeli-Şanlıurfa-Kadın)

“Aynı dine inandığımız için ben kabul ederim. Kızım ya da oğlum isterse ben de isterim. Onlarla herhangi bir ilişki kurabilirim.” (Suriyeli-İstanbul-Çalışan)

Diğer taraftan katılımcıların diğer büyük bir kısmı ise böyle bir evlilik yapmayı tercih etmeyeceklerini veya daha sert bir ifadeyle bunu kesinlikle istemediklerini dile getirmiştir. Böyle düşünen katılımcıların öne sürdüğü en önemli iki gerekçe ortaya çıkmaktadır. Birincisi kültürel olarak Suriyelilerle Türkler arasında var olduğu düşünülen farklılığın evlilikte önemli sorunlar çıkarabileceği beklentisidir. Buna göre çok farklı gelenek ve göreneklere sahip olan bu iki kişinin evlilikte iyi anlaşması oldukça güç olacaktır. İkinci gerekçe olarak ise dil farkının evlilikte önemli bir bariyer oluşturması beklentisi ifade edilmiştir.

“İstemem. Ailem bir Türk ile evlenmemi çok isterler ama ben istemem. Kavga ettiğimizde kendi dilimde kavga etmek isterim.” (Suriyeli-Ankara-Kadın)

“Çok zor. Araplar bu konuda Türklerden çok farklı. Birçok şeyde benzer olabiliriz ama düşüncelerimiz ve fikirlerimiz çok ayrı. Aşk çeviri ile olmaz.” (Suriyeli-Ankara-Kadın)

“2020 için hayır kabul etmem ama belki ilerde ya da 20-30 yıl geçerse kabul ederim çünkü hayatımız değişir ve artık Türk oluruz. Şu an kabul etmem çünkü ülkemizin hâlâ belirsiz ve Türkiye’de kalma ya gitme durumumuz hâlâ net değil. Bir de hâlâ Türkleri çok iyi tanımıyoruz.” (Suriyeli-Şanlıurfa-Kadın)

“Ben tabi ki oğlumun kararına saygı gösteririm ama Suriyeli bir kişiyle evlenmesini tercih ederim. Türk olursa torunlarım için endişelenirim. Suriye’ye dönerse çocuklar iki ülke arasında istikrarlı yaşayamazlar.” (Suriyeli-Gaziantep-STK)

7. Suriyelilerin Sosyal İlişki Düzeyleri

Türkiye’de ortalama 5,5-6 yıldır yaşayan Suriyelilerin, Türk toplumu ile olan “sosyal yakınlık” ya da “sosyal mesafe”lerini daha iyi analiz edebilmek ve SB- çalışmalarında sosyal ilişki türleri ile yoğunluğunu ortaya koymak için “Bugüne kadar herhangi bir Türk vatandaşı ile (sohbet/ alışveriş/kavga/ sohbet/...) oldu mu?” sorusu yöneltilmiştir. Burada “sohbet” gibi yoğunluğu çok düşük ilişki biçiminden, “evlilik” gibi çok yakın birlikteliğe kadar pek çok alan sorgulanmıştır. Bekleneceği üzere ilişki modelleri içinde en yüksek oran SB-2017’de %75,5, SB-2019’da %81,7 ve SB-2020’de %78,7 ile “sohbet” olmuştur. İkinci sırada “Alışveriş” (SB-2017’de %72,9, SB-2019’da %74,8, SB-2020’de %75,3), üçüncü sırada ise sürekli bir artış eğiliminde olan “iş ilişkisi” (SB-2017’de %62,5, SB-2019’da %68,1, SB-2020’de %70,9) gelmektedir. “Evlilik” ilişkisinin arttığı, sorun (kavga) ilişki biçiminin ise azaldığı gözlenmektedir. Ancak, Türk toplumdaki mesafeli duruşa rağmen, hem sosyal mesafe ölçekleri hem de sosyal ilişki yoğunlukları bakımından Suriyelilerin Türk toplumuna belirgin biçimde daha da yakınlaştıklarını ve bunun için çaba gösterdiklerini ortaya koymaktadır.

SB-2020-TABLO 91: Şimdiye kadar herhangi bir Türk vatandaşı ile aşağıdaki gibi sosyal ilişkileriniz hiç oldu mu? (%) (Tablonun çapraz versiyonları için bk. EK Tablolara)

Sıra No.		2017			2019			2020		
		Evet	Hayır	Hatırlamıyorum	Evet	Hayır	Hatırlamıyorum/ cevap yok	Evet	Hayır	Hatırlamıyorum/ cevap yok
1	Sohbetiniz	75,5	24,1	0,4	81,7	18,1	0,2	78,7	20,7	0,6
2	Alışverişiniz	72,9	26,6	0,5	74,8	24,6	0,6	75,3	23,7	1,0
3	İş ilişkiniz	65,6	33,9	0,5	68,1	31,2	0,7	70,9	27,6	1,5
4	Arkadaşlık	56,9	41,7	1,4	73,8	25,4	0,8	70,7	27,9	1,4
5	Destek/yardımlaşma*	-	-	-	-	-	-	13,2	76,5	10,3
6	Evlilik	3,4	94,3	2,3	2,8	96,3	0,9	5,7	85,6	8,7
7	Kavganız	6,5	92,4	1,1	6,8	91,0	2,2	4,1	87,4	8,5
8	Sorunuzuz	10,6	87,7	1,7	6,7	91,0	2,3	4,0	87,6	8,4
9	Flört	5,2	93,2	1,6	3,1	95,7	1,2	1,7	89,6	8,7

*“Destek/ yardımlaşma” seçeneği ilk kez SB-2020’de eklenmiştir.

8. Suriyelilerin Türkiye’deki Yaşama, Türk ve Kendi Toplumuna Yönelik Algıları

Türkiye’deki Suriyelilerin Türk toplumuna gayet “yakın” olduğu ve sosyal ilişki düzeyleri bakımından da hemen her alanda daha yakınlaşmaya doğru giden bir trend olduğu anlaşılmaktadır. Bu çerçevede Suriyelilerin hem Türk toplumuna yönelik genel bakışına hem de Suriyeli topluma yönelik değerlendirmelerine yönelik bir soru seti hazırlanmıştır.

Suriyelilere göre kendileri Türk toplumuna uyum göstermek için ciddi bir çaba içindedir. Diğer önermeler içinde en yüksek desteği alan bu önermeye destek verenlerin oranı %47,6’dır. Suriyelilerin %41,8’i Suriye toplumunun Türk toplumuna “minnet duydukları”, Türk toplumunu “çok sevdikleri” (%41,6) ve “saygılı davrandıkları” (%35,9) görüşündedir. Olumsuz iki sorudan “Suriyeliler Türk toplumunu hiç sevmiyor.” (%1,1) ve “Suriyeliler Türk toplumunu sömürüyor.” (%0,8) önermelerine gelen destek ise son derece sınırlıdır. 5’li likert ile yönlendirilen sorularda, olumlu ve olumsuz unsurlar bir arada yönlendirilmiştir. Soru ile Suriyelilerin gelecek beklentileri, Türk toplumuna yönelik hissiyatları, yaşadıkları olumsuzluklar ve olumluluklar ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Söz konusu değerlendirmeler hususunda SB çalışmalarındaki değişim trendi bazı ipuçları vermektedir. Buna göre SB-2017 ile SB-2019 karşılaştırıldığında ortaya çıkan “olumlu” trend, SB-2020’de yükselmemiş hatta belirli konularda olumsuzlaşmıştır. Ancak Suriyelilerin ortaya konulan on önermeye verdikleri sıralama/öncelik değer neredeyse aynı kalmıştır. Ancak her on önermede de “Ne katılıyor, ne katılmıyor.” ile “fikrim yok/cevap yok” seçenekleri toplamı %43 ile %58 arasında değişmek-

tedir. Bu da, SB-2017, SB-2019 ve SB-2020 arasındaki trendin değişmesinde önemli rol oynamıştır. Yani SB-2020 çalışmasında, kararsız ve cevap vermek istemeyenlerden dolayı oranlar değişmekle birlikte SB-2019 ve SB-2017 ile benzer eğilimlerin ortaya çıktığı gözlenmektedir. Zira, bu tereddüt ve/ya da kararsızlık, güçlü görüş vermeyi törpülemektedir. Başka bir ifade ile görüş verenler yani “katılanlar” ile “katılmayanlar” toplanıp oransal değerlendirme bu ikisi arasında yapılırsa aslında SB-2019 trendine uygun bir durum ortaya çıkmaktadır. Bu konuda OGG’ler sayesinde daha fazla veri elde imkânı ortaya çıkmıştır.

SB-2020-TABLO 92: Türkiye’deki Suriyelilerin durumu ile ilgili olarak aşağıdaki ifadelere ne ölçüde katılıyorsunuz? (Puan)

Sıra No.		2017	2019	2020
1	Suriyeliler vatandaşlık almak istiyor.	3,5	3,4	3,1
2	Suriyeliler Türk toplumuna minnet duyuyor.	3,0	3,2	3,0
3	Suriyeliler Türkiye’de kalmak istiyor.	2,7	3,1	2,8
4	Suriyeliler Türkiye’de mutlu.	2,7	3,0	2,7
5	Suriyeliler başka bir ülkeye gitmek istiyor.	2,6	2,8	2,7
6	Suriyeliler Türkiye’de dışlanıyor.	2,5	2,3	2,3
7	Türkler Suriyelileri sömürüyor.	2,8	2,3	2,2
8	Suriyeliler kolaylıkla çalışıyor.	2,2	2,6	2,2
9	Suriyeliler emeklerinin karşılığını alıyor.	2,2	2,6	2,1
10	Suriyeliler Türkleri sevmiyor.	2,3	2,0	1,9

0-2,99

3,0-5,0

SB-2020 çerçevesinde konuya bakıldığında, ortaya konulan on önermeden en çok ilgi çeken husus, daha önceki çalışmalarda da olduğu gibi “Suriyeliler vatandaşlık almak istiyor.” önermesine verilen destektir. Bunu “Suriyeliler Türk toplumuna minnet duyuyor.” ve “Suriyeliler Türkiye’de kalmak istiyor.” izlemektedir. Suriyelilerin en çok katılmadıkları hususlar ise “Suriyeliler Türkleri sevmiyor.”, “Suriyeliler kolaylıkla çalışıyor.”, “Suriyeliler emeklerinin karşılığını alıyor.”, “Suriyeliler Türkiye’de dışlanıyor.” ve “Türkler Suriyelileri sömürüyor.” önermeleridir.

Suriyelilere yöneltilen bu önermeler ile Suriyelilerin gelecek beklentileri, Türk toplumuna yönelik hissiyatları, yaşadıkları olumsuzluklar ve olumluluklar ortaya konulmaya çalışılmıştır. Aşağıdaki tabloda da yer aldığı üzere, önermelere gelen cevaplar belirli kategoriler çerçevesinde değerlendirilebilir.

SB-2020-TABLO 93: Türkiye'deki Suriyelilerin durumu ile ilgili olarak aşağıdaki ifadelere ne ölçüde katılıyorsunuz? (Puan)

	Suriyeliler vatandaşlık almak istiyor.	Suriyeliler Türk toplumuna minnet duyuyor.	Suriyeliler Türkiye'de kalmak istiyor.	Suriyeliler Türkiye'de mutlu.	Suriyeliler başka bir ülkeye gitmek istiyor.	Suriyeliler Türkiye'de dışlanıyor.	Türkler Suriyelileri sömürüyor.	Suriyeliler kolaylıkla çalışıyor.	Suriyeliler emeklerinin karşılığını alıyor.	Suriyeliler Türkleri sevmiyor.	Ortalama Puan
Cinsiyet											
Kadın	3,1	2,9	2,9	2,7	2,9	2,4	2,3	2,0	2,0	2,0	2,5
Erkek	3,1	3,0	2,8	2,8	2,6	2,2	2,1	2,3	2,2	1,9	2,5
Yaş											
18-24 arası	2,8	2,8	2,8	2,6	2,7	2,3	2,3	2,1	2,1	1,9	2,4
25-34 arası	2,9	2,8	2,7	2,6	2,6	2,3	2,0	2,1	2,1	1,8	2,4
35-44 arası	3,2	3,1	2,9	2,8	2,9	2,4	2,3	2,2	2,2	2,0	2,6
45-54 arası	3,2	3,0	2,9	2,8	2,7	2,3	2,2	2,2	2,1	1,9	2,5
55-64 arası	3,2	3,1	3,0	3,0	2,6	2,1	2,2	2,3	2,3	2,2	2,6
65 ve üzeri	3,0	3,1	2,5	2,6	2,0	2,0	2,0	2,3	1,7	1,9	2,3
Öğrenim Durumu											
Okuma yazma bilmiyor.	2,9	2,9	2,7	2,7	2,8	2,4	2,3	2,1	2,1	2,1	2,5
Okuma yazma biliyor ama bir okul bitirmedi.	3,4	3,0	3,1	3,3	2,1	2,4	1,8	2,5	2,3	2,1	2,6
İlkokul	3,0	3,0	2,8	2,7	2,7	2,3	2,2	2,2	2,1	1,9	2,5
İlköğretim/ortaokul	3,0	2,8	2,7	2,6	2,7	2,2	2,1	2,1	2,1	1,8	2,4
Lise ve dengi okul	3,3	3,0	3,0	2,9	2,8	2,3	2,1	2,3	2,1	1,9	2,6
Ön lisans/MESYO	3,1	3,0	3,0	2,8	2,8	2,4	2,6	2,0	2,1	2,2	2,6
Lisans/lisansüstü/doktora	3,4	3,2	3,1	3,0	2,7	2,4	2,2	2,3	2,3	1,9	2,7
Bölge											
Sınır iller	2,9	2,7	2,6	2,6	2,4	2,0	1,8	2,0	2,0	1,7	2,3
Diğer iller*	3,4	3,4	3,1	3,0	3,3	2,8	2,8	2,5	2,3	2,2	2,9
Metropol iller	3,4	3,4	3,1	3,0	3,6	2,8	2,9	2,5	2,2	2,2	2,9
Metropol olmayan iller	3,4	3,4	3,2	3,1	2,7	2,6	2,5	2,5	2,5	2,2	2,8
Genel	3,1	3,0	2,8	2,7	2,7	2,3	2,2	2,2	2,1	1,9	2,5

* Diğer iller, metropol ve metropol olmayan illeri kapsamaktadır.

SB-2020-TABLO 94: Türkiye’deki Suriyelilerin durumu ile ilgili olarak aşağıdaki ifadelere ne ölçüde katılıyorsunuz? (%)

		Hiç katılmıyorum.	Katılmıyorum.	Katılmıyorum.	Ne katılıyor, ne katılmıyorum.	Katılıyorum.	Çok katılıyorum.	Katılıyorum.	Fikrim yok/ cevap yok
GELECEK PERSPEKTİFİ/ KALICILIK EĞİLİMİ	Suriyeliler vatandaşlık almak istiyor.	2,7	1,1	3,8	31,8	38,0	11,0	49,0	15,4
	Suriyeliler Türkiye’de kalmak istiyor.	4,4	3,8	8,2	35,4	31,8	7,5	39,3	17,1
	Suriyeliler başka bir ülkeye gitmek istiyor.	4,2	4,9	9,1	36,8	21,3	12,3	33,6	20,5
TÜRK TOPLUMU İLE İLİŞKİ/ HİSSİYAT	Suriyeliler Türk toplumuna minnet duyuyor.	1,8	3,0	4,8	33,2	38,6	6,7	45,3	16,7
	Türkler Suriyelileri sömürüyor.	10,1	12,6	22,7	33,2	15,0	4,6	19,6	24,5
	Suriyeliler Türkleri sevmiyor.	17,8	31,4	49,2	26,4	7,6	0,4	8,0	16,4
ÇALIŞMA HAYATI/ KOŞULLARI	Suriyeliler emeklerinin karşılığını alıyor.	14,8	23,3	38,1	26,7	14,8	2,5	17,3	17,9
	Suriyeliler kolaylıkla çalışıyor.	14,9	26,8	41,7	25,4	14,4	2,8	17,2	15,7
	Suriyeliler Türkiye’de dışlanıyor.	8,8	14,6	23,4	38,0	15,1	3,3	18,4	20,2
MUTLULUK	Suriyeliler Türkiye’de mutlu.	4,4	8,2	12,6	39,9	26,1	5,7	31,8	15,7

Türkiye’deki Suriyelilerin söz konusu 10 önerme için ortaya koydukları tavrı SB-2019 ve SB-2020 karşılaştırması ile ortaya koymak bakımından aşağıdaki tablo ayrıca üretilmiştir. Burada sadece “Çok katılıyorum. & Katılıyorum.” ile “Hiç katılmıyorum. & Katılmıyorum.” toplam yüzdelik oranlar verilmiş, tablodan “Ne katılıyorum ne katılmıyorum.” ve “Fikrim yok, cevap yok.” seçenekleri kaldırılmıştır. Bu tabloda açık biçimde ortaya çıkan husus, SB-2019’a göre SB-2020’de Suriyelilerin tedirginlikleri ve kararsızlıkları olmaktadır.

SB-2020-TABLO 95: Türkiye'deki Suriyelilerin durumu ile ilgili olarak aşağıdaki ifadelere ne ölçüde katılıyorsunuz? (%)

		Çok katılıyorum. + Katılıyorum.	Hiç Katılmıyorum. + Katılmıyorum.
Suriyeliler vatandaşlık almak istiyor.	SB-2020	49,0	3,8
	SB-2019	63,4	5,7
Suriyeliler Türk toplumuna minnet duyuyor.	SB-2020	45,3	4,8
	SB-2019	54,9	8,4
Suriyeliler Türkiye'de kalmak istiyor.	SB-2020	39,3	8,2
	SB-2019	54,0	8,0
Suriyeliler Türkiye'de mutlu.	SB-2020	31,8	12,6
	SB-2019	48,1	16,4
Suriyeliler başka bir ülkeye gitmek istiyor.	SB-2020	33,6	9,1
	SB-2019	40,4	24,1
Suriyeliler emeklerinin karşılığını alıyor.	SB-2020	17,3	38,1
	SB-2019	29,1	43,4
Suriyeliler kolaylıkla çalışıyor.	SB-2020	17,2	41,7
	SB-2019	26,3	46,3
Türkler Suriyelileri sömürüyor.	SB-2020	19,6	22,7
	SB-2019	20,0	43,0
Suriyeliler Türkiye'de dışlanıyor.	SB-2020	18,4	23,4
	SB-2019	19,2	44,5
Suriyeliler Türkleri sevmiyor.	SB-2020	8,0	49,2
	SB-2019	11,2	57,4

8.a-Suriyelilerin Gelecek Perspektifi

Türkiye'deki Suriyelilerin gelecek/kalıcılık perspektifleri konusunda "Suriyeliler vatandaşlık almak istiyor.", "Suriyeliler Türkiye'de kalmak istiyor." ve "Suriyeliler başka bir ülkeye gitmek istiyor." önermelerinin topluca analiz edilmesinin anlamlı olacağı düşünülmektedir. Buna göre, on önerme içinde en yüksek ilgi "vatandaşlık" konusu olurken, ilk on içinde üçüncü sırada yer alan "Suriyeliler Türkiye'de kalmak istiyor." önermesine verilen destek ile gelecek perspektifinin ne kadar güçlü olduğu anlaşılmaktadır. Suriyeliler, Suriyelilerin vatandaşlık alma isteğini "%49 ile onaylarken, sadece %5,7 buna katılmadığını ifade etmektedir. Aslında bu cevap başlı başına gelecek perspektifine ilişkin genel durumu ortaya koymaktadır. "Suriyeliler Türkiye'de kalmak istiyor." önermesine katılanların oranı %39,3, katılmayanlar ise %8,2'dir. "Suriyeliler başka bir ülkeye gitmek istiyor." önermesine katılanların oranı ise %33,6, katılmayanların oranı ise %9,1'dir.

8.b-Türk Toplumuna İlişki/Hissiyat

Suriyelilerin Türk toplumuna yönelik duygu, düşünce ve algıları bakımından sorulan önermeler "Suriyeliler Türk toplumuna minnet duyuyor.", "Suriyeliler Türkleri sevmiyor." ve "Suriyeliler Türkiye'de dışlanıyor." önermeleri net biçimde "olumlu" bir algıya işaret etmektedir. "Minnet duyma" önermesine destek verenlerin oranı %45,3 ile çok güçlü destek alırken, "Suriyeliler Türkleri sevmiyor." önermesi %49,2 ile en yüksek seviyede reddediliyor. Bu önermeye destek verenlerin oranı %8'dir. Toplumsal kabulün seviyesini anlamak bakımından önemli bir önerme de "dışlanma" seviyesine yönelik önermedir. Suriyeliler "Suriyeliler Türkiye'de dışlanıyor." önermesine 10 önerme içinde 7. sırada önem atfeden Suriyelilerin %23,4 gibi bir oranla "katılmadıklarını" gözlenmektedir. Bu önermeye katılanların oranı %18,4'tür. Ancak bu önermeye katılanların oranı, katılmayanların üzerinde gerçekleşmiştir. Yani bu konuda önceki barometre çalışmalarına göre bir artış dikkat çekmektedir. Bu durum OGG'lerde de daha hissedilir bir biçimde tartışılmaktadır.

8.c-Çalışma Hayatı

Suriyelilerin Türkiye'de en fazla sorun yaşadıkları alanın çalışma hayatı olduğu açıktır. Bu durum pek çok önerme ya da soruda net biçimde ortaya çıkmaktadır. 10 önerme içinde yer verilen "Suriyeliler emeklerinin karşılığını alıyor.", "Suriyeliler kolaylıkla çalışıyor.", "Türkler Suriyelileri sömürüyor." önermelerine en yüksek oranla gelen reddiye (katılmama) %38,1 ile "Suriyeliler emeklerinin karşılığını alıyor." olmuştur. Bu önermeye katılmayanların oranı %17,3'tür.

SB-2020-TABLO 96: Türkiye'deki Suriyelilerin Durumu ile İlgili İfadelere Ne Ölçüde Katılıyorsunuz?

	Suriyeliler vatandaşlık almak istiyor.	Suriyeliler Türk toplumuna minnet duyuyor.	Suriyeliler Türkiye'de kalmak istiyor.	Suriyeliler Türkiye'de mutlu.	Suriyeliler başka bir ülkeye gitmek istiyor.	Suriyeliler emeklerinin karşılığını alıyor.	Suriyeliler kolaylıkla çalışıyor.	Suriyeliler Türkiye'de dışlanıyor.	Türkler Suriyelileri sömürüyor.	Suriyeliler Türkleri sevmiyor.	Ortalama Puan
Cinsiyet											
Kadın	3,1	2,9	2,9	2,9	3,0	2,3	2,4	2,4	2,5	2,2	2,7
Erkek	3,5	3,4	3,2	3,1	2,6	2,2	2,1	2,3	2,2	1,9	2,5
Yaş											
18-24 arası	3,3	3,3	3,1	3,1	2,7	2,7	2,6	2,4	2,2	2,0	2,7
25-34 arası	3,4	3,1	3,1	3,0	2,8	2,6	2,5	2,3	2,3	2,0	2,7
35-44 arası	3,4	3,3	3,1	3,0	2,9	2,5	2,5	2,4	2,4	2,0	2,8
45-54 arası	3,4	3,3	3,2	2,9	2,6	2,5	2,6	2,3	2,3	2,1	2,7
55-64 arası	3,5	3,4	3,3	3,1	2,8	2,5	2,6	2,2	2,3	2,2	2,8
65 ve üzeri	3,2	3,5	3,5	3,2	2,7	2,7	2,7	2,1	2,4	1,8	2,8
2,4Öğrenim Durumu											
Okuma yazma bilmiyor.	3,3	3,1	3,0	2,8	2,8	2,3	2,3	2,7	2,6	2,2	2,7
Okuma yazma biliyor ama bir okul bitirmedi.	3,2	2,9	3,0	2,9	2,8	2,3	2,4	2,8	2,4	2,2	2,7
İlkokul	3,3	3,3	3,1	3,0	2,8	2,6	2,5	2,3	2,2	1,9	2,7
İlköğretim/ortaokul	3,3	3,2	3,1	3,0	2,8	2,5	2,6	2,4	2,4	2,1	2,8
Lise ve dengi okul	3,4	3,3	3,1	2,9	2,8	2,7	2,5	2,3	2,2	2,0	2,7
Ön lisans/MESYO	3,5	3,5	3,3	3,3	3,3	2,7	2,8	2,6	2,7	2,4	3,0
Lisans/lisansüstü/doktora	3,8	3,4	3,5	3,3	2,5	2,8	2,8	2,1	2,2	1,8	2,8
Bölge											
Sınır iller	3,4	3,3	3,3	3,3	2,6	2,8	2,6	2,4	2,3	2,2	2,8
Diğer iller*	3,3	3,2	2,8	2,6	3,1	2,3	2,4	2,3	2,4	1,8	2,6
<i>Metropol iller</i>	3,3	3,1	2,8	2,5	3,2	2,1	2,3	2,4	2,5	1,9	2,6
<i>Metropol olmayan iller</i>	3,5	3,4	3,0	2,7	2,7	2,6	2,6	2,0	2,2	1,8	2,7
Genel	3,4	3,2	3,1	3,0	2,8	2,6	2,6	2,3	2,3	2,0	2,7

* Diğer iller, metropol ve metropol olmayan illeri kapsamaktadır.

Provokatif bir önerme olan “Türkler Suriyelileri sömürüyor.” önermesine gelen destek SB-2019’da %20 iken SB-2020’de %19,6 olarak gerçekleşmiştir. Ancak bu önermeye katılmayanların oranında ciddi bir düşüş dikkat çekmektedir. SB-2019’da Suriyelilerin %43’ü bu önermeyi reddederken, SB-2020’de oran %22,7’ye gerilemiştir. Bu da geçen yıla göre yaşanan tecrübelerin bazı tereddütlere neden olduğunu göstermektedir.

8.d-Mutluluk Algısı

Türkiye’de ortalama olarak 5,5-6 yıldan bu yana yaşayan Suriyelilerin Türkiye’deki yaşamlarından “ne kadar mutlu oldukları” hususu, her ne kadar tamamen bir algı sorusu olsa da SB araştırmasının özel ilgi duyduğu alanlardan biridir. Daha da önemlisi bu duygudaki değişim eğilimidir. SB-2017’de “Suriyeliler Türkiye’de mutlu” önermesine “Katılıyorum.” ve “Çok katılıyorum.” şeklinde cevap verenlerin toplam oranı %33,7 olarak belirlenmişken; SB-2019’da bu oran %48,1’e yükselmişti. SB-2020’de bu önermeye katılan Suriyelilerin oranı %31,8’e gerilemiştir. “Suriyeliler mutlu” önermesine “katılmayan” ve “hiç katılmayanların” oranı SB-2017’de toplamda %21,9 iken bu oran SB-2019’da %16,4, SB-2020’de ise 12,6’ya düşmüştür. Yani mutlu olma algısı azalmış olsa da mutlu olmama algısında da azalma gözlenmektedir. Suriyelilerin Türkiye’deki mutluluk durumları konusunda daha ayrıntılı bilgilere OGG’lerde ulaşılabilmektedir.

OGG Bulguları: Türkiye’deki Suriyelilerin Mutluluk Algısı

“Suriyeliler Türkiye’de mutlu mu?” sorusuna verilen cevaplar incelendiğinde Suriyeli katılımcıların çoğunluğunun, SB-2019 OGG’lerinde olduğu gibi, Türkiye’de yaşamaktan mutlu olduklarını ifade ettikleri görülmüştür. Katılımcıların önemli bir kısmı, ülkelerini terk etmek zorunda kalmanın hüznünü taşımaya devam etseler de Türkiye’nin onlara sunmuş olduğu hak ve imkânlar nedeniyle mutlu olduklarını belirtmiştir. Eğitim ve sağlık alanlarında Suriyelilere sunulan hizmet ve olanakların özellikle pek çok katılımcı tarafından vurgulandığı belirtilmelidir. Yine, özellikle genç Suriyeli katılımcılar tarafından Türkiye’de vatandaşlık alma ve artık bu ülkede bir yabancı olarak değil, toplumun tam bir üyesi olarak yaşama şansının vurgulandığı görülmüştür. Devletin sunduğu bu olanakların yanı sıra önemli sayıda katılımcı Türk toplumunun da Suriyelilere yönelik olumlu tavır ve tutumlar sergilediklerini ifade etmiştir. Ayrıca, kültürel bağlamın da Suriyelilerin alışkın oldukları öğeleri barındırması pek çok katılımcıya göre Türkiye’deki Suriyelilerin rahat bir yaşam sürmelerine katkıda bulunmaktadır. Bazı katılımcılar kendi kişisel deneyimlerine veya çevrelerindeki Suriyelilerin deneyimlerine dayanarak Türkiye’yi Suriyelilerin yoğun biçimde yaşadıkları Ürdün veya Lübnan gibi ülkelerle kıyaslayarak, bu ülkenin Suriyeliler açısından en yaşanması ülke olduğu fikirlerini paylaşmışlardır.

“Türkler Suriyelilere iyi davrandığı için bence Suriyeliler mutlu.” (Suriyeli-Ankara-Kadın)

“Genel olarak baktığımızda bence Suriyeliler mutlu çünkü burada eğitim ve iş fırsatları daha çok. Asgari ücretle çalıştıkları hâlde bence Suriye’deki (güvenli bölgelerde) çalışma ve eğitim koşullarından daha iyi. Geliri olan daha mutlu. Sosyal hayat olunca daha da mutlu oluyorlar. Kendilerini güvenli hissettikleri zaman mutlu oluyorlar.” (Suriyeli-Ankara-Öğrenci)

“Bence Türkiye’de mutlular. Biz Suriye’de her şeyi bıraktık ve Türkiye’de yeni bir hayat kurduk. Türkiye beni hem okuttu hem de çalışmama izin verdi ondan sonra vatandaş olduğumda hayata Türkiye’de devam edebilirim. Bence mutlu olmak için Türkiye bize kolaylık sağladı.” (Suriyeli-Ankara-Öğrenci)

“Tabi ki mutlular. Bazı Suriyeliler burada kısa bir zamanda Türkçeyi öğrendiler ve burada eğitim almaya başladılar. Eğitime devam etmek bizim için bir hayaldi. Özellikle Türk okullarında eğitim alan gençlerimiz için çok büyük fırsatlar açıldı.” (Suriyeli-Şanlıurfa-Kadın)

“Bence Suriyeliler güvenli ve istikrarlı bir ülkede yaşadıkları için mutlu. Ama biz yine de kendi vatanımızda hissettiğimiz duyguları hissetmiyoruz burada.” (Suriyeli-Şanlıurfa-Kadın)

“Genel olarak biz burada iyi bir hayat yaşıyoruz. Biz yabancı olmamıza rağmen Türklere verilen hizmetler bize de veriliyor. Ama tabi ki durumu iyi olmayan insanlar da var mesela çalışma izni almayan mutlu değil.” (Suriyeli-Gaziantep-STK)

“Avrupa’ya giden arkadaşlarım Türkiye’ye dönmek istediklerini, Türkiye’deyken kendilerini daha mutlu hissettiklerini söylüyorlar.” (Suriyeli-İstanbul-STK)

Azımsanamayacak sayıda katılımcı ise Suriyelilerin çoğunluğunun Türkiye’de mutlu olmadıklarını düşündüklerini ifade etmiştir. Katılımcılara göre bu durumun iki temel nedeni bulunmaktadır: İlk ve en önemli neden olarak Türkiye’deki Suriyelilerin içinde buldukları sosyoekonomik durum belirtilmiştir. Buna göre Suriyeliler Türkiye’de zor işlerde çok uzun saatler çalışmak zorunda kalmakta ama buna rağmen yeterli gelir seviyesine ulaşamamaktadır. Bu argümanı dile getiren katılımcılar, iyi işlerde çalışabilen ve sermaye sahibi olduğu için yeterli gelire sahip olan Suriyelilerin burada mutlu olduğunu, çoğunluğun ise maddi zorluklar yaşadıkları ve para kazanmak için çok çalışırken ailelerinden uzak kaldıklarını ifade etmişlerdir.

Suriyelilerin mutlu olmamalarının ikinci ana nedeni olarak ise toplumda karşılaştıkları olumsuz davranışlar ve yüz yüze kaldıkları ayrımcılık gösterilmiştir. Buna göre Türk toplumunda Suriyelilere yönelik olumsuz tavır, tutum ve davranışlar giderek artmaktadır. Bu noktada yine özellikle Türkçe öğrenmiş olan Suriyelilerin ayrımcılıktan bir derece de olsa daha az etkilendikleri belirtilmiş ancak çoğunluğun bu anlamda kötü deneyimlerinin her geçen gün arttığı ifade edilmiştir.

“Suriyelilerin çok azı mutlu, burada iş yapan ve sermayesi olan Suriyeliler mutlu. Ama genel olarak bakarsak bence mutlu değiller. Hatta bazı üniversite mezunları Türkiye’de birçok şeyi kaybetti, çoğu burada garson ya da işçi olarak çalışıyor.” (Suriyeli-Ankara-Kadın)

“Bence mutlu değiller çünkü Türkler bizi vatan hainleri olarak görüyorlar.” (Suriyeli-Ankara-Kadın)

“Bence çoğunluk, özellikle dili bilmeyenler mutsuz. Fabrikalarda çalışan gençler de mutsuz. Dil bilen insanlar daha iyi işlerde çalıştıkları için mutlular. Çünkü Türkler onlara saygı gösteriyor ve onlara iyi davranıyorlar.” (Suriyeli-Gaziantep-Kadın)

“Mutlu değiller sadece daha güvendeler. Burada Suriyelilerin maddi durumları çok kötü ama yine de bu durum ölüm korkusundan daha iyi.” (Suriyeli-Şanlıurfa-STK)

“Bence Suriyeliler sadece ülkesinde mutlu olurlar.” (Suriyeli-Gaziantep-Çalışan)

9. Suriyelilere Göre Türk Toplumunun Suriyeliler Konusundaki Kaygıları

Kitlesel insani hareketliliklerde, yerel toplumu kaygılandıran unsurlar evrensel bir özellik taşımaktadır. Burada öncelikle yeni gelenlerden dolayı işini kaybetme endişesi, suçların artacağına, kamu hizmetlerinin bozulacağına, toplumsal/ulusal kimliğin kaybedileceğine dair kaygılar ön plana çıkmaktadır. Yine yeni gelenlerin o toplumun siyasi geleceğine hâkim olma endişesi de (seçimlere katılma, vatandaş olma vb.) önemli kaygılar arasında yer almaktadır. SB çalışmasında Türkiye’deki Suriyelilere, Türk toplumunun bu konulardaki kaygılarını ne kadar doğru bulduklarına yönelik bir soru yöneltilmiştir. Burada “Suriyeliler Türk toplumu ile ne kadar empati kurulabiliyor?” sorusuna da cevap aranmaktadır.

Altı temel kaygının hatırlatıldığı soruda Suriyelilere “Sizce Türk Toplumunu Suriyeliler nedeniyle aşağıdaki kaygıları ne ölçüde hissediyor?” sorusuna gelen cevaplarda Suriyelilerin neredeyse hiçbir kaygıyı yeterince yüksek görmediğini ortaya koymaktadır. Genelde “Kaygı duymuyorlar, hiç kaygı duymuyorlar.” toplamı %45,3 ile, “Kaygı duyuyorlar, çok kaygı duyuyorlar.” toplamı olan %23,9’dan yüksektir. Ancak yine de Suriyelilerce tespit edilen kaygı sıralaması, Türk toplumunun verdiği kaygı sıralaması ile büyük ölçüde örtüşmektedir. Türk toplumunun “Suriyelilerden dolayı işlerini kaybetme” kaygısını en güçlü şekilde vurgulayan Suriyeliler, bu kaygıyı hissettiklerini %38,1 oranında ifade ederken, ikinci sıraya (SB-2019’dan üçüncü sırada olan) “Suriyelilerden dolayı kamu hizmetlerinde azalma ya da eksilme” (%26) yerleşmektedir. “Suriyelilerin yaratacağı güvenlik sorunları” %24,5 ile üçüncü, Suriyelilerin siyasete (seçim) katılmalarına dâhil endişesi %20,8 ile dördüncü, “vatandaşlık üzerinden Türkiye’nin geleceğine karar verme” %19,4 ile beşinci ve “Türk toplumunun kimliğini bozma endişesi” son sırada %14,9 ile “kaygılı” ve “çok kaygılı” şeklinde desteklenmektedir.

SB-2020-TABLO 97: Türk toplumu Suriyeliler nedeniyle aşağıdaki kaygıları ne ölçüde hissediyor? (%)

Sıra No.		Hiç kaygılı değiller.	Kaygılı değiller.	Kaygılı değil.	Ne kaygılı ne de kaygısızlar.	Kaygılılar.	Çok kaygılılar.	Kaygılılar.	Fikrim yok/ cevap yok
1	Suriyelilerden dolayı işlerini kaybetme	17,0	17,0	34,0	15,8	31,0	7,1	38,1	12,1
2	Suriyelilerden dolayı kamu hizmetlerinde azalma ya da eksilme	21,5	24,8	46,3	13,4	21,6	4,4	26,0	14,3
3	Suriyelilerin yaratacağı güvenlik sorunları	22,0	26,4	48,4	12,4	19,9	4,6	24,5	14,7
4	Suriyelilerin siyasete (seçim) katılmalarına dâhil endişesi	20,7	24,0	44,7	9,4	17,0	3,8	20,8	25,1
5	Suriyelilerin vatandaşlık olarak Türkiye’nin kaderine, geleceğine karar vermeleri	20,2	23,6	43,8	9,6	15,6	3,8	19,4	27,2
6	Suriyelilerin Türk toplumunun kimliğini bozma endişesi	27,1	27,7	54,8	8,0	12,3	2,6	14,9	22,3

Suriyelilerin Türk toplumunun kaygıları konusundaki değerlendirmelerine SB-2019, SB-2020 bağlamında bakıldığında, Suriyelilerin Türklerin kaygı düzeyini daha da az gördükleri de anlaşılmaktadır. SB-2019 ortalamasında kaygı düzeyi 5 puan üzerinden 2,1 iken, SB-2020’de 2,0’dir.

SB-2020-TABLO 98: Türk toplumunun Suriyeliler nedeniyle aşağıdaki konularda ne ölçüde kaygılı olduklarını lütfen belirtiniz. (Puan)

Sıra No.		2019*	2020
1	Suriyelilerden dolayı işlerini kaybetme	2,6	2,6
2	Suriyelilerden dolayı kamu hizmetlerinde azalma ya da eksilme	2,3	2,2
3	Suriyelilerin yaratacağı güvenlik sorunları	2,4	2,1
Ortalama Puan		2,1	2,0
4	Suriyelilerin siyasete (seçim) katılmalarına dâhil endişesi	2,0	1,8
5	Suriyelilerin vatandaşlık olarak Türkiye’nin kaderine, geleceğine karar vermeleri	1,8	1,8
6	Suriyelilerin Türk toplumunun kimliğini bozma endişesi	1,8	1,7

* 2019 yılında “Türk Toplumunu Suriyeliler nedeniyle aşağıdaki kaygıları ne ölçüde hissediyor?” şeklinde sorulmuştur.

OGG Bulguları: Suriyelilerin Gözünden Türk Toplumunun Suriyelilerle ilgili Kaygıları

Yukarıda da belirtildiği gibi SB çalışmalarının istikrarlı bulgularından biri Türk toplumu içinde Suriyelilerden ötürü belirli kaygıların oluştuğu ve bu kaygıların zaman içinde büyüme eğiliminde olduklarıdır. Ekonomik, siyasal, kültürel ve güvenlikle ilgili alanlarda gözlenebilen bu kaygıların yeterince iyi yönetilememesi ve bazılarının giderilememesi durumunda birlikte huzur içinde yaşama konusunda önemli sorunların yaşanması olasıdır. Bu nedenle Türk katılımcılara sorulduğu gibi Suriyeli katılımcılara da Türk toplumunun kendileriyle ilgili kaygılarını nasıl algıladıkları sorulmuştur.

Bu bağlamda katılımcılara öncelikle Türk toplumunun Suriyelilerle ilgili hangi kaygılara sahip olduğunu düşündükleri sorulmuştur. Katılımcılara göre Türk toplumu Suriyelileri kendilerine pek çok alanda rakip olarak görmekte ve Suriyelilerden dolayı bu alanlarda zarara uğradıklarını hissetmektedir. En fazla sayıda katılımcıya göre, bu alanlar arasında en başta ekonomi gelmektedir ve Türkler Suriyelilerin işlerini çaldığını ve bu nedenle işsizliğin yükseldiğini düşünmektedir. Ekonomik alanın dışında, katılımcılara göre Türkler eğitim alanında Suriyeliler nedeniyle daha olanakların azaldığını düşünmektedir. Ayrıca, özellikle Türk kadınları arasında Suriyelilerin kocalarını çalacağı veya Türk erkeklerle evlenecekleri yönünde bir kaygı bulunduğu da ifade edilmiştir.

“Türk vatandaşlığı almamızdan ve devletin bize onlarla eşit bir şekilde davranacağından kaygılanıyorlar.” (Suriyeli-Şanlıurfa-Kadın)

“Fabrika sahipleri Suriyeli çalışanları daha çok tercih ediyorlar çünkü onlara az maaşlar veriyorlar onun için Türkler kaygılar yaşıyor çünkü işsizlik arttı. Ama diğer taraftan birçok Suriyeli aynı sebepten işsiz kaldı.” (Suriyeli-Şanlıurfa-Kadın)

“Sayımız fazla olduğu için artık ev bulmakta zorlanıyorlar ve ev kiralari çok yükseldi. Biz de ev arayınca çok zorlanıyoruz ve çok yüksek paralar ödüyoruz.” (Suriyeli-Şanlıurfa-Kadın)

“Özellikle Türk kadınlar ve anneler, bir Suriyeliyi gördükleri zaman bize ‘Siz oğlumun işini alınız.’ diyor. Onların çocukları çalışmak istemiyor, biz yabancı bir ülkeden geldik ve çalışmak istedik ve çalıştık. Onlar çalışmak istemedikleri için işsizler.” (Suriyeli-Gaziantep-STK)

“Eğitim fırsatlarını çaldığımızı söylüyorlar ve gençlerimizin Türk gençlerin işlerini çaldıklarını söylüyorlar. Kaygılarında haklılar.” (Suriyeli-Şanlıurfa-STK)

“Özellikle Şanlıurfa’daki kadınlar, Suriyeli kadınların kocalarını alacaklar diye korkuyorlar. Haklılar ama biz suçlu değiliz” (Suriyeli-Şanlıurfa-STK)

Bu sorunun ardından katılımcılara Türk toplumunun bu tür kaygılara sahip olmasını haklı bulup bulmadıkları sorulmuştur. Bu soruya verilen cevaplara bakıldığında, kaygılara hak verenler bulunsa da katılımcıların büyük çoğunluğunun bu kaygıları yersiz buldukları görülmektedir. Kaygılara hak veren katılımcılar empati yaptıklarında Türk toplumunda beliren bazı rahatsızlıkları ve kaygıları anlayabildiklerini ifade etmiş ve bunları kısa bir süre içinde çok sayıda mültecinin ülkeye girmiş olmasına bağlamışlardır.

“Ben Şamlı olduğum için çocukluğumda yeni gelen göçmenlere ya da mültecilere aynı gözle bakıyordum ve neden onların pek çok hizmet aldıklarını sorguluyordum. Hatta bize aynı derecede hizmetlerin verilmediğini düşünürdüm. Bence bu durum normal. Ama Türkleri kaygılarını gidermek için Suriyeliler olarak kendimizi anlatmamız gerekiyor.” (Suriyeli-Gaziantep-STK)

Bu bölümde son olarak katılımcılara Türk toplumunun kaygılarının nasıl giderilebileceğini düşündükleri sorulmuştur. Bu konuda katılımcıların çoğunluğunun iyimser bir profil sergiledikleri söylenebilir. Buna göre kaygıların sayısı fazla olsa da içleri boş olduğu için yok edilmeleri de zor değildir. Kaygıların giderilmesi konusunda bazı katılımcılara göre daha büyük sorumluluk Suriyelilere düşmektedir. Bu görüştekilere göre Suriyeliler kendilerini Türk toplumuna daha iyi tanıtmak için çaba sarf etmelidir. Bu anlamda en önemli adım olarak "dil öğrenmek" öne çıkarılmıştır. Diğer bazı katılımcılara göre ise bu kaygıların giderilmesi için asıl sorumluluk Türkiye’de devlete, medyaya veya topluma düşmektedir.

“Bir sürü kaygıları var ama bence çok büyük kaygıları yok. Bu kaygıları gidermek için bence Suriyeliler çalışmalı Türk devleti ya da Türk toplumu değil. (Suriyeli-Ankara-Kadın)

“Dili öğrendiğimizde iletişimi kolaylaştırıyor ve böylece yanlışları ve doğruları daha iyi bir şekilde diğer tarafa anlatabiliriz. İyilik yapanları öne çıkartmamız gerekiyor. Bir kişinin yaptığı bir hata yüzünden bütün milleti suçlamamalıyız ve yargılamamalıyız.” (Suriyeli-Ankara-Öğrenci)

“Bu kaygıları azaltmak için Suriyeliler ve Türkler aynı iş yerlerinde dengeli bir şekilde çalışmaları gerekiyor. Bir yerde sadece Suriyelilerin çalışması bence çok yanlış. Uyum sağlarsak bence bu kaygılar çok azalacak.” (Suriyeli-Gaziantep-Kadın)

“Bence bu kaygıları azaltmak için Türk devletinin çalışmalar yapması gerekiyor. Net açıklamalar yapılmadığı için toplum dedikodular çıkartmaya başladı.” (Suriyeli-Şanlıurfa-Kadın)

“Biz burada aktif bireyler olduğumuzu ve bu ülkeye faydalı olduğumuzu anlatmamız gerekiyor. Türklerden daha az maaşlar aldığımız hâlde çabamızı görmüyorlar.” (Suriyeli-Gaziantep-STK)

10. Suriyelilere Göre Türk Toplumunu Suriyelilere Nasıl Davranıyor?

Sosyal uyum bakımından hukuki, fiziki altyapı kadar önemli olan belki de duygusal ilişki zeminidir. Türkiye'deki on yıllarını geride bırakan Suriyeliler Türkiye'ye geldikleri ilk yıllarda Türk toplumundan olağanüstü destek ve dayanışma gördüler. Aradan geçen zamana, Suriyelilerin sayısının 3,6 milyonu aşması ve ciddi kaygılarına rağmen Türk toplumu hâlâ bu dayanışmasını yani "toplumsal kabulünü" sürdürmektedir. Bu son derece değerlidir. Ancak Suriyelilerin Türk toplumunun Suriyelilere yaklaşımını nasıl değerlendirdiği de önemli bir konudur. Bu konu, kuşku yok ki bir algı konusudur. Dolayısı ile yapılan değerlendirmeler de kısmen spekülatif kalacaktır.

Suriyelilere yöneltilen ve "çoklu cevap" sistemi ile cevaplanması istenilen 2 "olumlu" 3 "olumsuz" önerme "Sizce Türk toplumu Suriyelilere nasıl davranıyor?" sorusu ile yöneltilmiştir. SB-2019'da iki olumlu önerme ilk iki sırada, olumsuz önerme ise üçüncü sırada iken, SB-2020'de sıralama değişmiştir. SB-2019'da %63,3'ü, SB-2020'de %62,3'üne göre "Türk toplumu Suriyelilere kucak açmıştır." "Türk toplumu Suriyelileri ucuz işçi olarak sömürmektedir." görüşü SB-2020'de SB-2019 ile neredeyse aynı oranda olsa da %34,7 ile ikinci sırada yer almıştır. Üçüncü sırada, SB-2019'da %42,7 ile ikinci sırada yer alan ancak SB-2020'de %32,7'ye gerileyen "Türk toplumu Suriyeliler için elinden geleni yapmaktadır." takip etmektedir. Diğer iki olumsuz seçenek yani "Türk toplumu Suriyelilere kötü davranmaktadır." SB-2019'da %8,3 iken SB-2020'de %3,3'e, "Türk toplumu Suriyelileri aşağılamaktadır." görüşüne destek verenlerin oranı ise SB-2019'da %3,8 iken SB-2020'de %2'ye gerilemiştir.

SB-2020-TABLO 99: Türk toplumu Suriyelilere nasıl davranıyor? (Çoklu yanıt)
(Tablonun çapraz versiyonları için bk. EK Tablolar)

	2019		2020	
	#	%	#	%
Türk toplumu Suriyelilere kucak açmıştır.	898	63,3	881	62,3
Suriyelileri ucuz işçi olarak sömürmektedir.	500	35,3	491	34,7
Türk toplumu Suriyeliler için elinden geleni yapmaktadır.	605	42,7	463	32,7
Türk toplumu Suriyelilere kötü davranmaktadır.	117	8,3	46	3,3
Türk toplumu Suriyelileri aşağılamaktadır.	54	3,8	28	2,0
Fikrim yok/cevap yok	110	7,8	83	5,9

OGG Bulguları: Türk Toplumunun Suriyelilere Davranışları

Bu bölümde OGG katılımcılarına “Türk toplumu genel olarak Suriyelilere nasıl davranıyor? Açıklar mısınız?” sorusu yöneltilmiştir. Bu soruya verilen cevapları 3 ana grupta sınıflandırmak mümkündür: (i) Kötü davranıyorlar, (ii) İyi davranıyorlar, (iii) Kişiye/duruma/yere göre değişiyor.

(i) Başka sorulara verilen cevaplarda da kendini gösterdiği gibi Suriyeliler arasında Türk toplumunun kendilerine kötü ve ayrımcı bir şekilde davrandığı algısı yaygınlaşmaktadır. Böyle düşünen katılımcılara göre Türk toplumunda Suriyelilere karşı güçlü önyargılar bulunmaktadır. Bu önyargılara örnek olarak Suriyelilerin "vatan haini" oldukları, ülkeleri için savaşmak yerine kaçmayı tercih ettikleri ve aldıkları yardım ve destekler sayesinde Türkiye’de çalışmadan rahat bir yaşam sürdürdükleri sıralanmıştır. Ayrıca Suriyelilere bakışın ve Türk toplumunun davranışlarının zaman geçtikçe olumsuzlaştığı, daha önceki yıllarda olumlu davranışlar gösterenlerin bile zamanla tavır değiştirdiği dile getirilmiştir.

“Bize ‘Siz Suriyelisiniz.’ dedikleri zaman çok üzülüyoruz, sanki biz aşağıda ve onlar yukardalar gibi hissediyorsun. ‘Yabancı mısınız?’ diye sordukları zaman daha mutlu oluyorum.” (Suriyeli-Gaziantep-Kadın)

“Bizden çekiniyorlar ve rahatsız oluyorlar. Bazıları kıyafetlerimizden, yemeklerimizden ve konuşmamızdan rahatsız oluyorlar. Bence bu normal bir tepki. Genelleme yapmak mümkün değil ama bazı insanlar özellikle cahil olan insanlar kötü davranışlar sergiliyorlar. Bizde de iyi ve kötü insan var.” (Suriyeli-Şanlıurfa-STK)

“Yanlış bilgiler yayıldığı için bence kötü davranıyorlar. Taksi şoförleri bile bize ‘Dönecek misiniz?’ diye soruyorlar. ‘Döneceğiz.’ dediğimizde yaşadığı mutluluğu görmemek mümkün değil. Bence Türk halkı artık bize empati kurmuyor.” (Suriyeli-İstanbul-STK)

“İlk geldiğimizde bize ‘Biz Ensar siz de Muhacirsiniz.’ diyorlardı, şimdi bunu da söylemiyorlar. Bence davranışları olumsuz bir şekilde değişti.” (Suriyeli-İstanbul-Çalışan)

“Herkes kötü davranmıyor ve bütün Suriyeliler iyi değil. Ama Suriyeli nüfusun fazla olan şehirlerde Suriyelilere kötü davranıldığını düşünüyorum.” (Suriyeli-Ankara-Kadın)

(ii) Artışta olduğu görülen olumsuz algılara karşın önemli sayıda katılımcı ise Türk toplumunun Suriyelilere iyi davrandığını dile getirmiş ve çok daha olumlu bir ilişki resmi çizmişlerdir. Bu katılımcılara göre ayrımcılık yapanlar ve Suriyelilere kötü davrananlar Türk toplumu içinde bir azınlıktan ibaretken toplumun çoğunluğu Suriyelilere iyi ve saygılı bir biçimde davranmaktadır. Kötü davranan azınlığın da sosyal medyadaki yanlış ve provokasyon içeren bilgilerden etkilendiğini düşünen bu katılımcılara göre, geçen uzun süre içerisinde büyük toplumsal çatışmaların yaşanmamış olması ve Suriyelilerin Türkiye’de kendilerini güvende hissediyor olmaları bu durumun en önemli kanıtıdır.

“Genel olarak Türk toplumu yabancılara ve Suriyelilere iyi davranıyor. O kadar ayrımcılık olmuyor. Ayrımcılık yapan insanların %80’i hiç Suriyelilerle karşılaşmamış insanlardır. Sadece televizyondan, internette ya da haberlerden kaynaklı bir önyargıları oluşmuş. Onun için ayrımcılık ve nefret arttı diyebilirim. Bir Suriyeli gördüklerinde ve onu tanıdıklarında bakışlarını değiştirebilirler, ben bunu yaşadım.” (Suriyeli-Ankara-Öğrenci)

“Problemler olabilir ama bence Suriyeliler burada güvende olduklarını hissediyorlar ve bazıları gerçekten bize çok iyi davranıyorlar. Zamanla problemler ya da çatışmalar azaldığını görüyorum ben.” (Suriyeli-İstanbul-STK)

(iii) Diğer bir yaygın görüşe göre ise Türk toplumun Suriyelilere nasıl davrandığıyla ilgili genel bir yargıya varmak mümkün değildir. "Türk toplumu" ve "Suriyeliler" kavramları homojen topluluklara işaret etmemektedir. Dolayısıyla kişilerin eğitim seviyeleri, sosyoekonomik statüleri, meslekleri, yaşanan bölgede Suriyelilerin hangi yoğunlukta yaşadığı vb. değişkenler Suriyelilere nasıl davranıldığını belirlemektedir. Bu bağlamda katılımcılara göre Suriyelilere nasıl davranılacağını belirleyen en önemli etkenlerden biri Türkçe dil bilme seviyeleri olmaktadır. Buna göre, Türkçeyi iyi konuşan Suriyeliler Türk toplumu tarafından daha fazla uyum göstermiş olarak algılanmakta ve daha iyi bir muameleyle karşılaşmaktadır. Türk toplumun davranışları yaşadıkları bölgedeki Suriyeli sayısına göre değişebilir.

“Bölgeye göre değişiyor. Bence Gaziantep’te ya da Fatih’te yaşayan Suriyeliler sayıları çok olduğu için kendileri daha güçlü hissediyorlar ve kendilerini savunabiliyorlar. Metroya binerseniz Suriyelilerin sesleri Fatih durağına kadar çok yüksek oluyor, Bahçelievler’e gelince seslerini kısıyorlar çünkü orası onların bölgesi değil.” (Suriyeli-Ankara-Kadın)

11. “Uyum”/“Sosyal Uyum”/“Yerel Uyum”

Uyum, sosyal uyum ve yerel uyum kavramları bu çalışmanın “toplumsal kabul ve uyum” başlığı altında ele alınmıştır. SB-2019 ve SB-2020 çalışmalarında bu konu UNHCR’in “kalıcı çözümler” yaklaşımını çerçevesinde değerlendirilmiştir. UNHCR, mülteciler için üç “kalıcı çözüm”den söz etmektedir.¹⁶⁸ Bunlardan birincisi mültecilerin ülkelerine “gönüllü geri dönüşü”, ikincisi “üçüncü ülkelere yerleştirilmesi” ve üçüncüsü -eğer ilk iki seçenek gerçekleşmez ya da yeterince etkili olmaz ise- “yerel uyum”dur. UNHCR “yerel uyum” ile sosyal ve ekonomik, en çok da hukuki uyum süreçlerini bir bütün olarak tanımlamaktadır. Bu kavram, aslında hukuki olarak vatandaşlara yakın haklar verilmesini, mültecilerin sığınma ülkesinde kalıcı olmalarını ve vatandaşlığa doğru giden bir süreci kapsamaktadır. Ancak vatandaşlık bir hedef ya da zorunlu süreç olarak belirlenmemiştir. Bu bağlamda “yerel uyum” kavramsal olarak “sosyal uyumdan” farklılaşmaktadır. Türkiye’de “yerel uyum” aynı zamanda yerel yönetimlerin lokal uyum süreçleri şeklinde de kullanılmaktadır. Bütün bu kavramsal farklılıklar dikkate alındığında Türkiye’deki Suriyelilerin geleceği konusundaki öngörüler ve gerçeklikler belirleyici olmaktadır. Türkiye’deki Suriyelilerin geleceği hususunda (“gidecekler”/“kalacaklar” türünde) net bir ifade kullanmak doğru olmayabilir. Ancak hem aradan geçen on yılda inşa edilen hayatlar, hem de Suriye’deki kronikleşen savaş ortamı ve ülkenin uğradığı tahribat dikkate alındığında Suriyelilerin gönüllü geri dönüşe yönelik ilgilerinin son derece azaldığı da gözlenmektedir. Bu durumda “kalıcı çözümler” değerlendirildiğinde, UNHCR’in değindiği ilk iki kalıcı çözüm yani geri dönüş ve yeniden yerleştirme hususunda çok da umut verici bir durum olmadığı genel kabul görmektedir. Bu durum yerel uyum ve sosyal uyum konusunu ön plana çıkarmaktadır. Bu bağlamda Suriyelilerin uyum konusundaki görüşlerinin ve çabalarının ortaya konulması SB çalışmalarının önemli bir alanı olarak belirlenmiştir.

168. UNHCR (2021) Kalıcı Çözümler: <https://www.unhcr.org/tr/kalici-cozumler> (Erişim: 03.02.2021)

Suriyeliler Türk toplumuna yönelik duygu ve davranışlarını inceleyen altı önermeden en çok uyum konusuna önem vermiştir. “Suriyeliler Türk toplumuna uyum sağlamak için çaba gösteriyor.” önermesine SB-2019’da %47,6, SB-2020’de ise %43,1 ile en yüksek seviyede destek verilmiştir. Bunu “Suriyeliler Türk toplumunu çok seviyor.” önermesi SB-2020’de %39,9 ile takip ederken, (SB-2019: %41,6), ardından “Suriyeliler Türk toplumuna minnet duyuyor.” %39,6 (SB-2019: %41,8) destek almıştır. Suriyeliler, Suriyelilerin toplum olarak da “Türk toplumuna karşı çok saygılı.” davrandıklarına inanmaktadır (SB-2020: %34,8, SB-2019: %35,9). Yüksek oranlar kadar iki “olumsuz” nitelermeye Suriyelilerin verdiği son derece düşük destek de dikkat çekicidir. “Suriyeliler Türk toplumunu hiç sevmiyor.” SB-2019’da %1,1 iken SB-2020’de 0,7; “Suriyeliler Türk toplumunu sömürüyor.” önermesi ise SB-2019’da %0,8, SB-2020’de ise 0,4 seviyesinde kalmıştır.

SB-2020-TABLO 100: Suriyelilerin Türk toplumuna karşı duyguları nasıl? (Çoklu yanıt)
(Tablonun çapraz versiyonları için bk. EK Tablolar)

	2019		2020	
	#	%	#	%
Suriyeliler Türk toplumuna uyum sağlamak için çaba gösteriyor.	675	47,6	609	43,1
Suriyeliler Türk toplumunu çok seviyor.	590	41,6	564	39,9
Suriyeliler Türk toplumuna minnet duyuyor.	593	41,8	560	39,6
Suriyeliler Türk toplumuna karşı çok saygılı davranıyor.	509	35,9	492	34,8
Suriyeliler Türk toplumunu hiç sevmiyor.	16	1,1	10	0,7
Suriyeliler Türk toplumunu sömürüyor.	11	0,8	6	0,4
Fikrim yok/cevap yok	79	5,6	71	5,0

Bilindiği üzere “sosyal uyum” konusu, kavramın kendisinden başlamak üzere oldukça karmaşıktır ve herkesin üzerinde uzlaştığı bir tanımı bulunmamaktadır. Uyum konusunda yerleşik/ev sahibi toplumun görüşleri ve yaklaşımı yani “toplumsal kabul düzeyi”¹⁶⁹nin asıl belirleyici olduğu söylenebilir. Kuşku yok ki toplumun kapasitesi, mevcut kırılabilirlikleri, sonradan gelenlerin yarattığı kamusal sorunlar ve sayısal büyüklükler uyum süreçlerinde etkili hususlardır. Uyum konusunda sonradan gelenlerin, ele aldığımız konu itibari ile Suriyelilerin kendilerine bakışı da önemli bir husustur. “Suriyeliler Türkiye’ye uyum sağladı mı/sağlayacak mı?” sorusunun muhatabı sadece Türk toplumu değil, aynı zamanda Türkiye nüfusunun %5’ine yaklaşan 3,6 milyonu aşkın Suriyeli’dir. Bu nedenle Suriyelilere “Sizce Suriyeliler Türk Toplumuna/Türkiye’ye ne ölçüde uyum sağladı?” sorusu yöneltil-

169. Bkz. M.M.Erdoğan (2018) (Genişletilmiş 2.Baskı) Türkiye’deki Suriyeliler: Toplumsal Kabul ve Uyum, Bilgi Üniv. Yayınları, İstanbul.

miştir. Türk toplumundaki genel yaklaşımın aksine, Suriyelilerin SB-2019’da %51,6’ı, SB-2020’de ise %46,3’ü Suriyelilerin Türk toplumuna “bütünüyle” ve “büyük ölçüde” uyum sağladığına inanmaktadır. SB-2019’da %36,9, SB-2020’de ise %44,8’i “az/kısmen” uyum sağladığına inanmaktadır. Suriyelilerin “çok az uyum sağladığına” ya da “hiç uyum sağlayamadığına” inanan Suriyelilerin toplam oranı ise SB-2019’da %8,5, SB-2020’de ise sadece %5,6’dır. Yani Türk toplumundaki yaygın olumsuz söylemin aksine, Suriyelilerin yaklaşık yarısı Türk toplumuna uyum sağladıklarına inanmaktadır. Türklerin “Hiç uyum sağlayamadılar./sağlayamayacaklar.” söylemi, öbür tarafın “Büyük ölçüde uyum sağladık.” söylemi birer “inancı” dile getirmektedir. Ancak bu inanç durumu, yakınlaşmayı zorlaştıran bir rol oynamaya da adaydır.

SB-2020-TABLO 101: Suriyeliler Türk toplumuna ne ölçüde uyum sağladı?*

	2019*		2020	
	#	%	#	%
Bütünüyle sağladı.	119	8,4	88	6,3
Büyük ölçüde sağladı.	613	43,2	566	40,0
Kısmen sağladı/az sağladı.	523	36,9	634	44,8
Çok az sağladı.	95	6,7	62	4,4
Hiç sağlamadı.	25	1,8	17	1,2
Fikrim yok/cevap yok	43	3,0	47	3,3
Toplam	1418	100,0	1414	100,0
*2019 yılında soru “Suriyeliler Türk Toplumuna/Türkiye’ye ne ölçüde uyum sağladı?” şeklinde sorulmuştur.				

Erkekler, gençler ve 65 yaş üstündekiler, ilköğretim/ortaöğretim mezunları ve metropol olmayan illerde yaşayan Suriyeliler “bütünüyle uyum sağlandığı” görüşüne daha çok destek vermişlerdir. Metropol illerdeki, okuryazar olmayanlar ve kadınlar ise uyumun gerçekleşmediği görüşüne daha çok destek vermişlerdir.

SB-2020-TABLO 102: Suriyeliler Türk toplumuna ne ölçüde uyum sağladı? (%)

	Bütünüyle sağladı.	Büyük ölçüde sağladı.	Az sağladı.	Çok az sağladı.	Hiç sağlamadı.	Fikrim yok/ cevap yok
Cinsiyet						
Kadın	3,0	34,3	50,7	4,4	1,3	6,3
Erkek	8,5	44,2	40,6	4,4	1,1	1,2
Yaş						
18-24 arası	10,4	29,6	51,2	3,2	1,6	4,0
25-34 arası	7,3	33,3	49,4	4,8	1,0	4,2
35-44 arası	4,8	45,1	42,7	3,7	0,7	3,0
45-54 arası	5,0	46,7	38,0	5,4	2,9	2,0
55-64 arası	3,1	45,4	41,2	6,2	-	4,1
65 ve üzeri	10,8	46,0	43,2	-	-	-
Öğrenim Durumu						
Okuma yazma bilmiyor.	5,2	34,5	45,7	5,2	2,6	6,8
Okuma yazma biliyor ama bir okul bitirmedi.	3,9	39,2	51,0	3,9	-	2,0
İlkokul	5,7	36,6	47,2	5,1	1,2	4,2
İlköğretim/ortaöğretim	8,4	41,9	41,1	3,4	1,7	3,5
Lise ve dengi okul	7,4	39,2	46,6	4,8	0,5	1,5
Ön lisans/MESYO	1,6	45,3	50,0	1,6	-	1,5
Lisans/lisansüstü/doktora	4,6	52,3	37,7	4,6	0,8	-
Bölge						
Sınır iller	2,3	45,8	43,9	3,1	0,1	4,8
Diğer iller*	12,6	30,7	46,4	6,5	2,9	0,9
Metropol iller	8,8	33,5	47,4	7,7	2,6	-
Metropol olmayan iller	19,6	25,4	44,4	4,2	3,7	2,7
Genel	6,3	40,0	44,8	4,4	1,2	3,3

* Diğer iller, metropol ve metropol olmayan illeri kapsamaktadır.

S.31. Türk Toplumunu Suriyeliler nedeniyle aşağıdaki kaygıları ne ölçüde hissediyor?

Suriyelilerin uyum konusuna bakışı, tıpkı SB-2017 ve SB-2019 çalışmalarında olduğu gibi SB-2020’de de oldukça olumlu bir inancı ortaya koymaktadır. Her ne kadar uyum süreçleri çift taraflı olsa ve toplumsal kabul belirleyici bir rol oynasa da Suriyelilerin kendilerinin uyum sağladıklarına inanmaları dikkat çekmektedir. Burada yaşanan (ev sahibi) toplumun tepki ve kaygıları görmemezlikten gelinerek kendiliğinden bir uyum sürecinin devreye girmesi olgusu çerçevesinde belki de “kendi kendine uyum” (“self-integration”) kavramını da tartışmak gerekmektedir.

OGG Bulguları: Uyum Kavramı ve Suriyelilerin Uyum Algısı

Türk toplumundan katılımcılara sorulduğu gibi, Suriyeli katılımcılara da öncelikle "uyum" kavramından ne anladıkları, sonrasında da kendi düşüncelerine göre Türkiye'deki Suriyelilerin ülkeye ne ölçüde uyum sağlamış oldukları sorulmuştur. Tartışmalarda bu bölümün sonunda ise katılımcıların görüşüne göre uyum sürecinin nasıl bir doğrultuda devam ettiği sorulmuştur.

Türkiye'deki Suriyeliler "Uyum" Kavramından Ne Anlıyor?

Bu soruya verilen cevaplar arasında üç temanın öne çıktığı söylenebilir: Bunlardan ilkinin "uyum" konusunda daha büyük sorumluluğu Suriyelilerin omuzlarına yüklediği; diğer bir deyişle, uyumu Suriyelilerin yaşayacağı bir dönüşüm üzerinden tanımladığı gözlenmektedir. Bu şekilde düşünen katılımcılara göre uyum yeni gelenlerin yerli toplumun dilini, kültürünü ve normlarını öğrenmesi demektir.

"Yeni bireylerin yerli toplumun dili ve kültürü öğrenmesi demektir. Bunun yanında empati kurmak ve gerektiğinde yardımlaşmak demektir. İki tarafın düşünceleri ve gelenekleri öğrenmek demek." (Suriyeli-Ankara-Kadın)

"Yabancı hissetmemek ve hissettirmemek demek. Aynı zamanda kültürü ve düşünceleri anlamak demek." (Suriyeli-Gaziantep-Kadın)

"Kanunları bilmekle başlayan bir şeydir bence uyum. Uyum alışkanlıkları ve gelenekleri anlamak ve onlara uyum sağlamak demek." (Suriyeli-İstanbul-Çalışan)

"Türkiye'de uyum dili öğrenmektir." (Suriyeli-İstanbul-Çalışan)

İkinci öne çıkan uyum tanımı ise uyumu daha çok yerli toplumun yaşayacağı bir dönüşüm üzerinden tanımlamaktadır. Buna göre uyum yerli toplumun yeni gelenleri "kabul etmesidir". Bu görüşte olan katılımcılara göre uyum ancak Türk toplumu Suriyelileri yabancı olarak görmemeye başladıklarında, onları toplumun doğal bir üyesi olarak gördüklerinde ve onları 'garipsemediklerinde' gerçekleşmiş sayılabilecektir.

"Bence uyum öncelikle Türkler bana baktığında ve beni Suriyeli olduğumu bildiklerinde bir tepki vermemeliler." (Suriyeli-Ankara-Öğrenci)

"İki tarafın birbirini ve farklılıklarını kabul etmek demek." – "Karşı tarafın bizi kabul etmesi demek bence." (Suriyeli-Şanlıurfa-Kadın)

"Uyum, Türklerin Suriyelileri yabancı olarak görmemesi demek. Tabi bunun için dili öğrenmemiz gerekiyor ve toplumun gelenekleri anlamamız gerekiyor. Her iki tarafın çalışması gereken bir şey. Bence uyum bütünleşmek anlamına gelmiyor, sadece iki taraf birbirini kabul etmesi gereken bir şeydir." (Suriyeli-Gaziantep-STK)

"Uyum, kişilerin alıştıkları gelenekleri uygulamak ve diğer tarafın bu alışkanlıklarını kabul etmesi demek." – "Günlük hayatımızın %90 Suriye'deki gibi normal bir şekilde yaşadığımızda ve diğer taraf bunu kabul ettiğinde uyum sağlanmış olur." (Suriyeli-Gaziantep-STK)

Üçüncü öne çıkan uyum tanımı ise bu kavramı bir karşılıklı alışma ve olumlu ya da en azından çatışmasız, ilişkiler kurma durumu olarak görmektedir. Bu görüşteki katılımcılara göre uyum farklı grupların birbirlerini ya da kendilerini değiştirmek yerine farklılıklarına rağmen birlikte yaşamayı başardıklarında gerçekleşmiş sayılabilecektir.

"Uyum kapımızı açtığımızda komşularımıza merhaba demekten çekinmemek demek." (Suriyeli-Ankara-Kadın)

“Bence uyum tamamen onlar gibi davranmak değil. Onlara alışmak demek.” (Suriyeli-Gaziantep-Çalışan)

“Suriyeli ya da Türk ayırmadan insani ilişkiler kurmak demek. Bence uyum eşitlik demek.” (Suriyeli-İstanbul-Öğrenci)

“Bence uyum toplumla eşleşmek demek. Yani Türklerin ve Suriyelilerin farklılıklarına rağmen iyi bir şekilde aynı topraklarda yaşamaları demektir.” (Suriyeli-İstanbul-Öğrenci)

“Bence uyum farklı fikir ve düşünceden korkmamak demek. Uyum farklılıkları anlayarak ve kabul ederek bir arada yaşamak demek.” (Suriyeli-Ankara-Öğrenci)

Suriyeliler, Türkiye’deki Suriyelilerin Ne Ölçüde Uyum Sağladıklarını Düşünüyor?

SB çalışmalarının istikrarlı bulgularından bir tanesi Suriyelilerin Türkiye’ye ne ölçüde uyum sağladığı konusunda iki topluluk arasında önemli derecede farklılık gözlemlenmiştir. Diğer bir deyişle, SB anketlerinde Türk katılımcılar büyük ağırlıkla Suriyelilerin Türkiye’ye uyum sağlayamadığını veya çok düşük seviyelerde uyum sağladığını belirtirken; Suriyeli katılımcılar genelde büyük ölçüde uyumun sağlandığını düşündüklerini ifade etmektedir. Bu bulgunun daha derinlemesine irdelenebilmesi için bu soru OGG’lerde de sorularak derinlemesine tartışılmıştır. Önceki yıllardaki SB çalışmaları ve SB-2020’nin anket bulgularıyla paralel bir şekilde Suriyeli OGG katılımcıları ekseriyetle Suriyelilerin Türkiye’ye önemli ölçüde uyum sağladıklarını düşündükleri tespit edilmiştir. Böyle düşünen katılımcılara göre bu alanda herhangi somut bir politika veya uygulama bulunmasa da Suriyeliler geçen süre içinde Türkiye’ye kendiliğinden uyum sağlamışlardır. Bunun birer kanıtı olarak katılımcılar Türklerle Suriyelilerin birlikte çalışmalarını, artan toplumsal ilişki ve iletişimi, Suriyeli öğrencilerin eğitim kurumlarında artan sayılarını ve hatta bazı Suriyelilerin isimlerini değiştirerek Türk isimleri almalarını sıralamaktadır.

“Belki bazı bariyerleri aşamıyoruz (dil ve yabancılik duygusu gibi) ama bence biz uyum sağladık. Bazı Suriyeliler Türkçe öğrendikleri hâlde ve hatta başörtüleri Türkler gibi giydikleri hâlde o yabancılik duygusunu hâlâ hissediyorlar ama yine de biz bir plan olmadan ve fark etmeden uyum sağladık.” (Suriyeli-Gaziantep-STK)

“Uyum sağlamasaydık burada onlarla çalışmazdık, bence çoğumuz uyum sağladı.” (Suriyeli-İstanbul-Çalışan)

Suriyeliler içinde bazı grupların diğerlerinden daha yüksek derecede ve kolaylıkla uyum sağladığı konusunda geniş bir konsensüs bulunduğu görülmektedir. Buna göre, özellikle çocuklar ve gençler Türkiye’ye erken yaşta geldikleri, burada okula gittikleri ve Türkçeyi yetişkinlere oranla daha erken, daha kolay ve daha fazla öğrenebildikleri için Türkiye’ye ve Türk toplumuna son derece uyum sağlamış durumdadırlar. Bazı katılımcılara göre Suriyeli gençleri Türk gençlerden ayırt etmek mümkün olamamaktadır. Dolayısıyla tüm Suriyeliler konusunda fikir ayrılıkları olsa da Suriyeli çocukların ve gençlerin uyum sağlamaları konusunda katılımcıların ezici bir çoğunluğu fikir birliğine varmış görünmektedir.

“Çocuklarımız tamamen uyum sağladılar artık Türkler gibi giyinmek ve Türkler gibi olmak istiyorlar.” (Suriyeli-Ankara-Kadın)

“Bazı Suriyeliler Türkçe bildikleri hâlde hiç uyum sağlamadılar. Bence Suriyeli öğrenciler tamamıyla uyum sağladı. Ama ailelerimiz ve büyüklerimiz uyum sağlamadılar.” (Suriyeli-Şanlıurfa-Kadın)

Öte yandan, SB-2019 OGG'lerine kıyasla artan sayıda katılımcının uyum konusunda daha karamsar bir çerçeve çizdikleri ve uyumun gerçekleşmediği düşüncesini ifade ettiği de görülmektedir. Bu katılımcılara göre Suriyelilerin Türkiye ve Türk toplumuna uyum sağlamamış olmalarında en fazla öne çıkan unsur dil bariyeri nedeniyle toplumsal iletişim ve diyalog kanallarının açık olmaması ve Suriyelilerin kendi içlerine kapanmalarındır. Bazı başka katılımcılara göre ise uyumun gerçekleşmemesinin temel nedeni Türk toplumu ve Suriyelilerin girişmek durumunda kaldıkları ekonomik rekabettir. Diğer bir deyişle, Türk toplumunun belirli kesimleri Suriyelilerle benzer iş alanlarında benzer işlerde çalışmak istemekte, bu da doğal olarak Suriyelileri kendilerine rakip olarak görmeleri ve onları kabullenmemelerini beraberinde getirmektedir. Bazı katılımcılar da ekonomik rekabete değinmeden karşılıklı toplumsal kabullenmenin eksik olduğunu ve bunun da uyumu engellediğini ifade etmişlerdir.

"Bence Türkçe öğrenmedikleri için ve kanunları bilmedikleri için uyum sağlamadılar. Ama çocuklar Türk okullarda okudukları için tamamen uyum sağladıklarını düşünüyorum." (Suriyeli-İstanbul-Çalışan)

"Bence uyum sağlamadık. Ne biz onları kabul ettik ne onlar bizi. Kimse kimseye bir adım atmıyor." (Suriyeli-İstanbul-Öğrenci)

Yukarıda alıntılanan ifadelerde görüldüğü gibi bazı katılımcılar toplumsal kabulün eksik olmasında her iki toplumun da sorumluluğu olduğunu ifade etmektedir. Bazı katılımcılara göre ise uyumun gerçekleşmemesinin temel nedeni Türk toplumunun Suriyelileri kabullenememeleri ve onlara alışmamaları. Böyle düşünen katılımcılara göre "Suriyeliler Türkiye'ye uyum sağlamıştır ancak Türkler Suriyelilere uyum sağlayamamakta alışamamaktadır."

Suriyelilere Göre Uyum Konusunda Durum İyiyeye mi yoksa Kötüye mi Gidiyor?

Yukarıda görüldüğü üzere Suriyelilerin Türkiye'ye uyumları konusunda farklı algılar bulunmaktadır. Peki, katılımcılar uyum konusunda durumun gidişatını nasıl değerlendirmektedirler? Suriyelilere göre uyum iyiyeye mi yoksa kötüye mi gitmektedir? Diğer bir ifadeyle, gelecekte Suriyelilerin Türkiye'ye giderek artan biçimde uyum sağladıklarını mı yoksa uyumun giderek azaldığını mı görmemiz daha olasıdır?

Bu konuda azımsanamayacak sayıda Suriyeli katılımcıya göre karamsar bir gelecek bizi beklemektedir. Bu görüştekilere göre Türk toplumunda Suriyelilere karşı artmakta olan olumsuz algı, tutum ve tavırlar bulunmakta, Suriyeliler giderek artan bir şekilde ayrımcı ve ırkçı davranışlara maruz kalmaktadır. Bu durumun nedeni olarak Suriyelilerin artan sayıları ve Türkiye'de kalış sürelerinin uzamasının yanı sıra en önemli etken olarak medyanın Suriyeliler hakkındaki yanıltıcı ve provoke edici haberlerinin artması gösterilmektedir.

"Bence sorunlar ve çatışmalar artıyor. İlk geldiğimizde Türkler bizi daha çok seviyorlardı ama sayı arttıkça insanları bizi tahammül etmemeye başladılar ve olumsuz yönlerimize daha çok odaklanıyorlar." (Suriyeli-Şanlıurfa-Kadın)

"Medya Suriyeliler üzerinden odaklandığı için ve her ay Suriyeliler nargile içiyor ya da bunu yapıyorlar dediği için uyum kötüye gittiğini düşünüyorum. Suriyeliler de insan hata yapabilirler ama buna aşırı odaklandıkları için uyum olmuyor ya da uyumla bir engel oluşturuyor." (Suriyeli-Gaziantep-STK)

"İki taraf ekonomide sorunlar yaşadığı için ve rekabet olduğu için bence bu durum kötüye gidiyor." (Suriyeli-İstanbul-Çalışan)

Öte yandan önemli sayıda katılımcı ise çok daha iyimser ve pozitif bir tablo çizmektedir. Bu katılımcılara göre Suriyeliler ve Türk toplumu birbirine alışmaktadır ve bu durum geçen zamanla daha da artacaktır. Bu bağlamda Suriyeli öğrencilerin Türk okullarında Türk öğrencilerle birlikte eğitim almaları özellikle geleceğe dair iyimser olma noktasında vurgulanmıştır. Benzer şekilde, artan ekonomik ilişkiler ve birlikte iş/alışveriş yapma deneyimlerinin de uyumu geliştireceği düşüncesi ifade edilmiştir. Son olarak da geçen zaman içerisinde Suriyelilerin daha büyük bir bölümünün Türkçe öğreneceği ve bunun iletişimi artıracığı beklentisi dile getirilmiştir.

“Bence iyiye gidiyor çocuklarımız aynı okullarda ve aynı sınıflarda okuyorlar ve onlar uyumumuz için bir yol açtılar. Daha iyiye gitmesi için iki toplumun da çaba göstermesi gerekiyor.” (Suriyeli-İstanbul-STK)

“Ben iyiye gideceğini düşünüyorum. Türkler kötü insanlar değil onlarla iletişimi kurmamız gerekiyor. Biz dili öğrenmezsek sorunlarımızı çözmeyeceğiz. Biz onlara bir adım atmamız gerektiğini düşünüyorum.” (Suriyeli-Ankara-Kadın)

“Biz uyum sağlamak istiyoruz ama Türkler bize kapıyı açmıyorlar.” (Suriyeli-Gaziantep-Kadın)

“Bence uyum konusunda devletin yapabileceği pek bir şey yok. Halk kabul etmeden uyum olmaz bence. Zamanla yavaş yavaş uyum sağlayacağız ve bizi kabul edecekler diye düşünüyorum.” (Suriyeli-Şanlıurfa-STK)

“Çoğu Suriyeli bence uyum sağlamak istiyor ama Türkler ortada bir bariyer koymuşlar. Bence Türklere bizim uyum sağlamamızı istemiyorlar. Bence daha iyiye gitmesi için daha çok iletişim hâlinde olmalıyız.” (Suriyeli-İstanbul-Öğrenci)

“Bence en çok devlet bu konuda çalışması gerekiyor. Türkiye’de dili öğrenmemiz için bize zorunlu bir eğitim verilmedi.” (Suriyeli-İstanbul-Öğrenci)

Suriyelilerinin uyumunun daha ileri seviyelere gelmesini belli şartlara bağlı gören ikinci gruba göre ise bu konudaki temel sorumluluk ve görevler Suriyelilerin kendilerine düşmektedir. Bu bağlamda Suriyelilerin uyum sağlama konusunda daha fazla çaba sarf etmesi gerektiği dile getirilmiştir. Buna göre Suriyeliler Türkçe öğrenerek ve Türkiye’deki kültürel normlara adapte olarak bu konuda Türk toplumunun gözünde daha iyi bir noktaya gelebilecekler ve bu da uyum konusundaki bazı engellerin aşılmasını sağlayacaktır.

Uyum konusunun iyiye gitmesinin bazı şartlara bağlı olduğunu ifade eden gruplar içinde en kalabalık olanı ise bu konuda hem Suriyelilere hem de Türk devleti ve toplumuna önemli görevler düştüğünü öne sürenlerdir. Bu görüştekilere göre Suriyelilerin ülkeye uyumunun gelişebilmesi için Suriyeliler gayret ve çaba göstermeli, devlet bu konudaki engellerle mücadele ederek uyumun yolunu açmalı, Türk toplumu ise Suriyelilere karşı olumsuz yargıları ve ayrımcı tutumlarından arınmalıdır.

“İlk başta biz bu ülkenin kanunlarına ve geleneklerine saygı göstermemiz gerekiyor ve biz onlara uyum sağlamamız gerekiyor. Diğer taraftan Türk devleti ve Türk toplumunun bize yardım etmeleri gerekiyor. Toplum bize fırsat verip bizim de bir hayatımız, sevincimiz ve kederimiz olduğunu anlamaları gerekiyor ve kapıları yüzümüze tamamen kapatmamaları gerekiyor. İki toplumun arasında herhangi bir benzerliği düşünmesek bile, iki tarafın insanlık bağı birbirine bağlanması gerekiyor.” (Suriyeli-Gaziantep-STK)

“Herkesin uyum için çalışması gerekiyor (devlet, Suriyeliler ve Türk Toplumunu) ama en çok gelen kişiler uyum için çaba göstermeleri gerektiğini düşünüyorum.” (Suriyeli-İstanbul-Öğrenci)

12. Türk Devleti'nin Suriyelilere Verdiği Destekler

Türkiye'de ortalama 5,5-6 yıldır yaşayan Suriyelilerin Türk Devleti'nin verdiği hizmetler konusundaki görüşleri ve algılarını ölçmek, günlük yaşamlarının idamesi için gerekli olan hizmetlere ne ölçüde ulaşıldığı ve bundan ne kadar memnun kaldığı öğrenmek, sürecin yönetimi bakımından da gereklidir. Bu çerçevede Türkiye'deki Suriyelilerin, Türk Devleti'nin sunduğu 5 temel alandaki (sağlık, koruma/ hukuki destek, eğitim, barınma, gıda temini ve parasal/mali) hizmet ve yardımları ne kadar yeterli bulduklarına ilişkin “Türkiye’de devletin aşağıdaki konularda suriyelilere verdiği yardım ve destekleri ne ölçüde yeterli buluyorsunuz?” sorusuna “yeterli”, “çok yeterli” diyenlerin toplamı dikkate alındığında SB-2017’de ortalamada (kamp dışı) %28,62 gibi bir memnuniyet ile karşılanmışken, bu oran SB-2019’da %34,96’ya yükselmiştir. SB-2020’de ise %31,5 ortalamasına ulaşılmıştır. SB-2017’de %72, SB-2019’da %71,8, SB-2020’de ise %61,9 ile en yüksek memnuniyetin “sağlık” alanında olduğu görülmektedir. SB-2020’de ilk kez seçenekler arasında yer alan “Koruma desteği/ hukuki destek” seçeneği %47,8 oranında “çok yeterli ve yeterli” kategorisinde destek almıştır. Üçüncü olumlu kamusal hizmet alanı ise eğitim olarak görülmektedir. SB-2017’de %58 olan memnuniyet, SB-2019’da %64,6’ya yükselmiş, ancak SB-2020’de %47’ye inmiştir. Bu düşüşte pandemiye bağlı online eğitimin önemli bir rolü olduğu düşünülmektedir.

SB-2020-TABLO 103: Türkiye’de devletin aşağıdaki konularda Suriyelilere verdiği yardım ve destekleri ne ölçüde yeterli buluyorsunuz? (%)

Sıra No.		Hiç yeterli değil.	Yeterli değil.	Yeterli değil.	Ne yeterli, ne yetersiz.	Yeterli.	Çok yeterli.	Yeterli.	Fikrim yok/ cevap yok
1	Sağlık desteği	4,1	15,3	19,4	17,1	49,4	12,5	61,9	1,6
2	Koruma desteği/ hukuki destek	8,9	18,7	27,6	16,5	37,0	10,8	47,8	8,1
3	Eğitim desteği	5,7	20,2	25,9	16,1	37,5	9,5	47,0	11,0
4	Gıda yardımı	28,7	43,7	72,4	12,1	9,7	1,8	11,5	4,0
5	Kalacak yer desteği	30,6	43,0	73,6	11,2	9,0	1,6	10,6	4,6
6	Para yardımı	29,9	45,2	75,1	11,4	9,1	1,3	10,4	3,1

Kamusal hizmetlerin en önemli ayrışma alanı, Suriyeli nüfusun yoğun olarak yaşadığı sınır illeri ile diğer bölgeler arasında gözlenmektedir. Örneğin sağlık hizmetleri, eğitim, gıda, barınma ve mali (para) destek konularında Suriyelilerin memnuniyeti Türkiye ortalamasının altında kalmaktadır. Sadece “koruma desteği/hukuki destek” alanında sınır bölgesinde yaşayanların, muhtemelen STK’lar ve uluslararası kurumların da desteği ile Türkiye ortalamasının üzerinde bir memnuniyet ortaya koydukları anlaşılmaktadır.

SB-2020-TABLO 104: Türkiye’de devletin aşağıdaki konularda Suriyelilere verdiği yardım ve destekleri ne ölçüde yeterli buluyorsunuz? (%)

	Hiç yeterli değil.	Yeterli değil.	Yeterli değil.	Ne yeterli, ne yetersiz.	Yeterli.	Çok yeterli.	Yeterli.	Fikrim yok/ cevap yok
Sınır iller								
Sağlık desteği	3,5	16,7	20,2	16,8	49,0	12,2	61,2	1,8
Koruma desteği/ hukuki destek	5,2	18,3	23,5	16,7	40,5	9,7	50,2	9,6
Eğitim desteği	4,2	24,2	28,4	15,8	34,3	8,9	43,2	12,6
Gıda yardımı	27,8	51,1	78,9	8,8	6,5	1,3	7,8	4,5
Kalacak yer desteği	28,9	49,8	78,7	8,7	6,3	1,1	7,4	5,2
Para yardımı	30,0	52,0	82,0	7,1	6,6	0,8	7,4	3,5
Diğer iller*								
Sağlık desteği	5,2	12,9	18,1	17,6	49,9	13,1	63,0	1,3
Eğitim desteği	7,9	13,9	21,8	16,6	42,7	10,5	53,2	8,4
Koruma desteği/ hukuki destek	15,0	19,2	34,2	16,1	31,4	12,6	44,0	5,7
Gıda yardımı	30,1	31,8	61,9	17,4	14,8	2,8	17,6	3,1
Kalacak yer desteği	33,5	32,0	65,5	15,3	13,3	2,4	15,7	3,5
Para yardımı	29,8	34,2	64,0	18,3	12,9	2,2	15,1	2,6
Metropol iller								
Sağlık desteği	5,7	17,3	23,0	14,8	49,4	11,6	61,0	1,2
Eğitim desteği	8,2	17,6	25,8	13,9	44,3	9,7	54,0	6,3
Koruma desteği/ hukuki destek	17,0	24,7	41,7	13,9	33,8	4,8	38,6	5,8
Gıda yardımı	31,3	33,8	65,1	12,2	16,2	3,1	19,3	3,4
Para yardımı	30,1	36,1	66,2	13,6	14,8	2,8	17,6	2,6
Kalacak yer desteği	34,7	33,5	68,2	11,1	14,2	2,6	16,8	3,9
Metropol olmayan iller								
Sağlık desteği	4,2	4,8	9,0	22,8	50,8	15,9	66,7	1,5
Koruma desteği/ hukuki destek	11,1	9,0	20,1	20,1	27,0	27,0	54,0	5,8
Eğitim desteği	7,4	6,9	14,3	21,7	39,7	12,2	51,9	12,1
Gıda yardımı	28,0	28,0	56,0	27,1	12,2	2,1	14,3	2,6
Kalacak yer desteği	31,2	29,1	60,3	23,3	11,7	2,1	13,8	2,6
Para yardımı	29,1	30,7	59,8	27,0	9,5	1,1	10,6	2,6

SB çalışmasında 5'li likert soru yapısında elde edilen puanlama çerçevesinde SB-2017, SB-2019 ve SB-2020 karşılaştırıldığında, ortalamada puanın arttığı gözlemlenmektedir. Ancak daha önceki SB çalışmalarına göre sağlık ve eğitim hizmetlerindeki memnuniyette azalma dikkat çekmektedir. Bunun yaşanan pandemi ile ilişkili bir durum olduğu söylenebilir.

SB-2020-TABLO 105: Türkiye’de devletin aşağıdaki konularda Suriyelilere verdiği yardım ve destekleri ne ölçüde yeterli buluyorsunuz? (Puan)
(Tablonun çapraz versiyonları için bk. EK Tablolar)

Sıra No.		2017	2019	2020
1	Sağlık desteği	3,6	3,6	3,5
2	Koruma desteği/hukuki destek	-	-	3,0
3	Eğitim desteği	2,9	3,3	2,9
Ortalama Puan		2,2	2,5	2,6
4	Gıda yardımı	1,6	1,8	2,0
5	Para yardımı	1,4	1,8	2,0
6	Kalacak yer desteği	1,5	1,8	1,9
		0-2,99	3,0-5,0	

OGG Bulguları: Suriyelilere Yönelik Politika ve Uygulamalara Bakış

Bu bölümde OGG katılımcılarına yalnızca devlet tarafından sağlanan destekleri sormak yerine, tartışmanın kapsamını daha genişletebilmek için Türkiye’deki Suriyelilere yönelik politika ve uygulamaları nasıl buldukları sorulmuştur. Aşağıda, katılımcıların eleştirileri ve çeşitli politikalarla ilgili değişim beklentileri detaylı biçimde ele alınmıştır. Ancak belirtmek gerekir ki önemli sayıdaki katılımcı Türkiye’deki Suriyelilere yönelik politika ve uygulamalarla ilgili memnuniyetlerini dile getirmiş, bunları yerli ve yerinde bulduğunu ifade etmiştir. Bu anlamda en çok öne çıkan politika ve kamu hizmeti alanı sağlık olmuştur. Nitekim pek çok katılımcının olumlu biçimde belirttiği bu alanla ilgili herhangi bir eleştiri veya iyileştirme beklentisi de dile getirilmemiştir.

Politika ve uygulamalarla ilgili yaşanan sorunlar ve değişim beklentisi dile getirilen hususlara gelince, dört alan öne çıkmaktadır. Bunlar, (i) seyahat ve yerleşme kısıtlamaları, (ii) çalışma konusundaki uygulamalar, (iii) geçici koruma statüsünün beraberinde getirdiği belirsizlikle ilgili hususlar, (iv) eğitim uygulamalarındaki eksiklikler ve Suriyeli çocuklara Arapça öğretilmemesidir. Bunların dışında daha küçük ölçekte gündeme taşınan bir konu ise devletin yukarıda da belirtilmiş olan toplumda yükselen ayrımcılıkla mücadele etmediği algısıdır.

(i) Yukarıda da değinildiği gibi Türkiye'deki Suriyelilerin en önemli sorunları arasında görülen seyahat kısıtlaması uygulamasının değışmesine yönelik yaygın bir talep görünmektedir. Bu kısımdaki tartışmalar aşağıda "Seyahat/Yol Kısıtı" başlıklı bölümde ayrıntılı biçimde aktarılmıştır.

(ii) En az seyahat kısıtlaması kadar yoğun bir biçimde dile getirilen bir konu da Suriyelilerin çalışmasıyla ilgili politika ve uygulamalar olmuştur. Bu bağlamda katılımcılar bir yandan Suriyelilerin çalışmasıyla ilgili mevcut politika nedeniyle çoğu Suriyelinin kayıtsız, sigortasız ve düşük ücretlerle çalışmaya razı olmak zorunda kaldıklarını ifade etmişlerdir. Buna göre, bu durum geçimini sağlama-ya çalışan Suriyeliler açısından zorluk yaratmakta ve güvencesizlik ortamında Suriyelileri iş kazaları ve sağlık sorunlarına karşı korumasız bırakmakta olduğu gibi Türk işçilerin gözünde Suriyelilerin haksız rekabet eden rakipler olarak konumlandırılmasına yol açmaktadır. Ayrıca Suriyelilerin Türk işçilerden daha uzun saatler ve günlerde çalıştırılmasının hatta hafta sonlarında bile tatil yapmalarının bu mevcut çalışma politikasının sonucu olduğu ifade edilmektedir. Devletten Suriyelilerin sömürülmesinin önüne geçmesi, Suriyelilerin eşit ücretler kazanmasını sağlayacak ve onlara sosyal güvence verecek düzenlemeler yapması beklenmektedir.

Bunlara ek olarak kayıtlı bir biçimde çalışmak isteyen Suriyelilerin de uzun ve zorlu prosedürlerle karşılaştığı belirtilmiştir. Çalışma izni alma süreçlerinin kolaylaştırılması ve özellikle nitelikli Suriyelilerin kendi kalifikasyonlarına uygun işler bulabilmeleri konusunda da devletten bir beklenti olduğu görülmektedir.

"Çalışma izninin eğitimlilere daha kolay verilmesi gerekiyor. Biz gerçekten bu ülkeye faydalı bireyler olarak yaşamak istiyoruz ve onun için yasal olarak çalışmak istiyoruz." (Suriyeli-Gaziantep-STK)

"Çalışmak için bizden dil bilmemizi istiyorlar, dili öğrendiğimizde bizden diploma isteniyor, diplomayı verdiğimizde T.C. vatandaşı olman gerekiyor diyorlar, vatandaşlığa geçtiğimizde sigorta yapmamızı istiyorlar, sanki bizi çalıştırmamak için uygulamalar yapmışlar." (Suriyeli-Şanlıurfa-STK)

"Suriyelilerin ekonomik durumları düzeltmek adına ciddi ve somut kararlar alınması gerektiğini düşünüyorum. Eskiden savaştan geldiğimiz için psikolojik sorunlar yaşıyorduk şimdi ekonomik sorunlar yaşamaya başladık. Çalışanlara seyahat izni istenmemesi gerekiyor, biz ticaretle uğraştığımız için farklı şehirlere gitmemiz gerekiyor ama bize her zaman izin verilmiyor." (Suriyeli-İstanbul-Çalışan)

(iii) Suriyelilere yönelik politikalar bağlamında en fazla dile getirilen alanlardan biri de eğitim politikaları ve bu alandaki uygulamalar olmuştur. Bu durumun Türkiye'de eğitim almakta olan öğrenciler arasında daha yoğun olması beklenebilecek iken, Suriyeli OGGlerinde eğitim politika ve uygulamalarıyla ilgili en fazla görüş ifade edenler kadınlar olmuştur. Bu görüşlerin bir kısmı Suriyeli öğrenciler için Türkiye'de özellikle yüksek öğretim kurumlarına girmenin zorluğuyla ilgilidir. Bunun dışında eğitim politikasının, özellikle de ilköğretim seviyelerinde Suriyelilerin resmî Türk devlet okullarında eğitim alabilmesinin övüldüğü görülmüştür. Buna göre Suriyeliler, hem Türkiye'ye daha iyi adapte olabilmek hem de burada yardımlara bağımlı olmaksızın kendi ayaklarında durabilmek için eğitime büyük önem vermektedirler.

“Sadece YÖS sınavında değil, kabul sürecinde de çok sorunlar yaşıyoruz. TÖMER, SAT ve YÖS’e girdiğimiz hâlde üniversiteler bizi kabul etmiyor. Onun için artık öğrenciler eğitimden uzaklaşıyorlar.” (Suriyeli-Gaziantep-Kadın)

“Biz yardımlar almak istemiyoruz. Türkiye’deki Suriyeliler burada çalışmak ve eğitim almak istiyor. Bence daha çok kurslar ve diplomalı eğitimler verilmeli özellikle kadınlar için.” (Suriyeli-İstanbul-STK)

“Türk okullarda eğitim alan Suriyeli çocuklar uyum sağladılar ve Türklerle aynı okulda okuması bence çok iyi bir şeydi. Çocuklarımız Türkçe okudukları için artık annelere ve babalara Türkçe öğretiyorlar.” (Suriyeli-İstanbul-Çalışan)

Öte yandan, Türkiye’nin Suriyeli çocukları milli eğitim sistemine tamamen entegre etme politikası uyum ve sosyoekonomik gelişim bakımlarından övülmekle birlikte, pek çok katılımcı bu politikanın istenmeyen bir sonucu olarak Suriyeli yeni nesillerin Arapçayı unuttuklarını ifade etmiştir. Bu katılımcıların bir kısmına göre bu durum Suriyeli yeni nesillerin asimile olmaları olarak görülmektedir. Bu bağlamda devletten mevcut eğitim politikasına devam ederken, Suriyeli öğrencilerin ana dillerini öğrenmelerine yönelik destek mekanizmalarını da eğitim sistemine eklemesi talep edilmektedir. Bazı katılımcılar ise yeni nesillerin Arapça öğrenmemesi veya bu dili unutmaları konusundan eğitim sistemini değil, Suriyeli aileleri sorumlu tutmaktadır. Bunlara göre aileler çocuklarına ana dillerini evde öğretmelidir.

“Arapça dili ya da eğitimle ilgili büyük sorunlar yaşıyoruz, çocuklar Türkçe öğreniyorlar ve Arapçayı unutuyorlar. Hâlbuki mülteciler geri dönecekler diye bir düşünce var, burada 2-3 yıl daha kalıp tekrar ülkelerine dönecekler diye bir algı var. Peki bu çocuklar Suriye’ye döndükleri zaman ne yapacaklar? Dönerlerse sadece Türkçe biliyor olacaklar. Türkiye’deki aldıkları eğitimin Suriye’de çok faydalı olamayacağını düşünüyorum. Uyum için gösterilen tüm bu çabaların Suriyeli çocukların kimliklerini bozmak gibi bir etkisi var, tabii ki bu sorun iyi niyetli bir şekilde oluşmuş olabilir ancak bu durum Suriyeli çocuklara zarar verecek ve bunun için bir çözüm bulmak gerekiyor.” (Suriyeli-Gaziantep-STK)

“Çocuklarımız artık Türkçe konuşuyor. Suriyeli çocukların Türk çocuklarla okuması bence çok olumlu bir şey. Ama keşke Türk okullarda Arapça kursları da açılsaydı.” (Suriyeli-İstanbul-STK)

“Bence bilerek bu ülkede bizi değil çocuklarımızı istiyorlar ve onun için politikalar geliştiriyorlar. Çünkü 10 yıl sonra çocuklarımız bu ülkeye bizden daha fazla fayda verecekler. Biz çocuklarımızı kaybettik ama onlar çocuklarımızı kazandılar.” (Suriyeli-İstanbul-Çalışan)

13. Suriyelilerin Türkiye’de Tercih Edecekleri Statü

Ortalamada Türkiye’de 5,5-6 yıl civarında bir yaşam tecrübeleri oluşan Suriyelilerin gelecekleri kadar “geçici koruma” statüleri de sıklıkla dile gelen tartışma konularından biridir. Bu konuyu biz-zat Suriyelilerin nasıl değerlendirdikleri ve taleplerinin ne yönde olduğu hususu SB çalışmasının önemli alanlarından biri olarak belirlenmiştir. Suriyelilerin Türkiye’de nasıl bir statüde olmak istediğine dair yöneltilen soru oldukça çarpıcı bir biçimde “vatandaşlık” seçeneğinin çok ön plana çıktığı gözlenmektedir. Türkiye’deki Suriyelilerin SB-2017’de %70,2’si, SB-2019’da %80,3’ü, SB-2020’de ise %72,3’ü “hem Suriye hem T.C. olmak üzere çifte vatandaş olmak” ve “sadece Türk vatandaşı olmak” seçeneklerini tercih etmişlerdir. Daha önce birlikte sorulan “Mülteci statüsünde olmak/geçici koruma statüsünde olmak” seçeneği SB-2020’de iki ayrı seçeneğe dönüştürülmüştür. SB-2020’de dikkat çeken husus ise “Geçici koruma statüsünde olmaya devam etmek” seçeneğindeki %17,9’luk yükseliştir. Buna “mülteci statüsünde olmak” da eklendiğinde toplam oran %19,2’ye çıkmaktadır. Özellikle 2019’daki %9,9’dan %19,2’ye yükseliş, vatandaşlığa geçenlerin, kamudan hizmet alımlarında bazı ayrıcalıklarını kaybetmekle ilgili olabilir. Çifte ya da sadece T.C. vatandaşlığı ve mülteci/geçici koruma statüleri dışındaki seçeneklere neredeyse hiç ilgi gösterilmemiştir.

SB-2020-TABLO 106: Türkiye’de nasıl bir statüde olmak isterdiniz?

Sıra No.		2017		2019		2020	
		#	%	#	%	#	%
1	Hem Suriye, hem T.C. olmak üzere çifte vatandaş olmak	376	61,8	818	57,7	911	64,4
2	Mülteci statüsünde olmak/geçici koruma statüsünde olmak	95	15,6	140	9,9	-	-
	Geçici koruma statüsünde olmaya devam etmek	-	-	-	-	253	17,9
	Mülteci statüsünde olmak	-	-	-	-	19	1,3
3	Sadece Türk vatandaşı olmak	51	8,4	320	22,6	111	7,9
4	Uzun süreli/süresiz oturma izni almak	21	3,5	9	0,6	8	0,6
5	Şimdi nasılsam o şekilde olmak	35	5,8	45	3,2	-	-
6	Çalışma izni almak	13	2,1	-	-	-	-
	Fikrim yok/cevap yok	17	2,8	86	6,0	112	7,9
Toplam		608	100,0	1418	100,0	1414	100,0

Çifte vatandaşlık konusunda erkeklerin, lise ve üzerinde eğitime sahip olanların ve metropol illerde yaşayan Suriyelilerin ilgisinin ortalamadan daha yüksek olduğu görülmektedir. Sadece T.C. vatandaşlığı seçeneğine ise erkekler, 65 yaş üzerindeki, okuryazar seviyede eğitimi olanlar ile sınır illerinde yaşayan Suriyelilerin ilgisi daha yüksektir. “Geçici koruma statüsünde olmaya devam etmek” seçeneğine gelen talep ise daha çok kadınlardan, 25-34 yaş grubundakilerden, okuma yazma bilmeyenlerden ve metropol illerde yaşayanlarda daha fazla ön plana çıkmaktadır.

SB-2020-TABLO 107: Türkiye’de nasıl bir statüde olmak isterdiniz? (%)

	Hem Suriye, hem Türk Vatandaşı olmak üzere çifte vatandaş olmak.	Geçici koruma statüsünde olmaya devam etmek.	Sadece Türk Vatandaşı olmak.	Mülteci statüsünde olmak.	Uzun süreli/süresiz oturma izni almak.	Fikrim yok/cevap yok
Cinsiyet						
Kadın	60,8	19,6	6,4	1,4	0,3	11,5
Erkek	67,0	16,7	8,9	1,3	0,7	5,4
Yaş						
18-24 arası	64,8	17,6	7,2	2,4	-	8,0
25-34 arası	64,6	21,8	5,4	1,3	0,2	6,7
35-44 arası	63,9	16,8	8,7	0,9	0,9	8,8
45-54 arası	64,5	13,6	9,5	1,2	1,2	10,0
55-64 arası	64,9	16,5	10,3	3,1	-	5,2
65 ve üzeri	64,9	13,5	13,5	-	-	8,1
Öğrenim Durumu						
Okuma yazma bilmiyor.	39,7	24,1	12,1	4,3	-	19,8
Okuma yazma biliyor ama bir okul bitirmedi.	54,9	15,7	25,5	2,0	-	1,9
İlkokul	61,9	20,8	6,5	1,4	0,8	8,6
İlköğretim/ortaöğretim	62,8	19,3	8,1	0,8	-	9,0
Lise ve dengi okul	75,7	11,6	5,8	-	0,5	6,4
Ön lisans/MESYO	68,7	17,2	7,8	4,7	1,6	-
Lisans/lisansüstü/doktora	86,2	7,7	4,6	-	1,5	-
Bölge						
Sınır iller	64,0	17,3	9,0	1,3	0,5	7,9
Diğer iller*	65,1	18,9	5,9	1,5	0,7	7,9
Metropol iller	61,6	20,7	6,8	0,9	1,1	8,9
Metropol olmayan iller	71,4	15,4	4,2	2,7	-	6,3
Genel	64,4	17,9	7,9	1,3	0,6	7,9

Bu veriler çok açık bir biçimde Suriyelilerdeki yüksek düzeyde vatandaşlık talebini ortaya koymaktadır. Kuşku yok ki vatandaşlık talebi mutlaka “kalıcılık” ifadesi olarak nitelenemez. Hatta bazı Suriyelilerin odak gruplarda “*Vatandaşlık alırsak kendimizi güvende hissederiz ve dönmeyi düşünürüz.*” dediklerini de biliyoruz. Ancak her halükârda vatandaşlık talebi aynı zamanda gelecek perspektifine ışık tutmaktadır.

OGG Bulguları: Suriyelilerin Yasal Statü Konusuna Bakışları

Katılımcıların çoğuna göre, Türkiye'nin Suriyelileri geçici koruma altına almış olması bir yönüyle Suriyeliler için hem bugünkü konumları hem de gelecekleri açısından bir belirsizlik oluşturmaktadır.

“Geleceğimizle ilgili birçok sorumuz ve sorunumuz var, biz burada kalacak mıyız yoksa bizi gönderecekler mi? Bu sorunun cevabını aldığımızda biz rahatlayacağız.” (Suriyeli-Gaziantep-Çalışan)

“Geçici korumada bir sorun var. Geçici koruma dediğimde korku yaşıyorum. Sanki bir gün hepimize gidin diyecekler diye hissediyoruz. Geçici korumanın konsepti değiştirebilirler, keşke ona ‘kalıcı koruma’ deselerdi.” (Suriyeli-İstanbul-Öğrenci)

“Geçici koruma yerine artık bence ikamet verebilirler. Geçici korumayı, insanların korumak için verilmesi gereken bir şey olduğunu düşünüyorum ama şimdi bizi neyden koruyorlar. Bence bu statü çok siyasi bir statü.” (Suriyeli-İstanbul-Öğrenci)

Suriyelilerin sahip oldukları yasal statü ve bu statü kapsamındaki hak ve sorumlulukları bağlamında bir diğer önemli sorun daha dile getirilmiştir. Önemli sayıdaki katılımcıya göre Türkiye'deki Suriyelilerin büyük çoğunluğu hangi haklara sahip olduklarını bilmedikleri gibi, kanunları ve bu kanunlar karşısındaki yükümlülüklerini de yeterince bilmemektedir. Bu durum onları bir yandan sömürüye açık hâle getirmekte diğer yandan da iyi niyetli Suriyelilerin bile istemeden kuralları uygulamayan kişiler olarak görülmelerine neden olmaktadır. Bu bağlamda devletten Suriyelileri hem Türkiye'deki hukuksal düzen ve sistem hakkında daha fazla bilgilendirmesi hem de kendilerini koruyabilmelerini sağlamak için sahip oldukları haklar hakkında bilinçlendirmesi beklenmektedir.

14. Suriye'ye Dönmek?¹⁷⁰

SB çalışmalarının en hassas konularından biri Türkiye'deki Suriyelilerin ülkelerine gönüllü geri dönüşü konusundaki düşünce ve eğilimlerini tespit etmektir. Suriyelilerin Türkiye'deki kalıcılığı hususu iki yönlü ele alınmalıdır. Bunlardan ilki herhangi bir gerekçe ile Türkiye'de kalma arzusu/durumu, ikincisi ise Suriye'ye “dönmemeye isteği” ya da “dönememe durumu”. Bu nedenle geri dönüş konusunda Suriyelilerin görüşleri, sosyal uyum özelinde yapılan bir çalışma olan SB çalışmaları için büyük önem taşımaktadır.

Olağanüstü belirsizliklerin yaşandığı süreçte Suriyelilerin geri dönmek konusunda ortaya koydukları görüşlerin de oldukça görece olacağı açıktır. Zira bu konuda Türkiye'deki Suriyelilerin arzuları kadar Suriye'deki gelişmeler ve ev sahibi Türkiye'nin tavrı da önemli rol oynayacaktır. Bu nedenle Suriyelilere “Dönmeyi düşünüyor musunuz?” türü doğrudan sorular sormak kadar, diğer dolaylı bulguların da değerlendirilmesi gerekmektedir. Bu hassas konuda da unutulmaması gereken bir hususu tekrarlamakta fayda görülmektedir: Çalışmada sıklıkla ifade edildiği üzere, SB çalışmaları temsili bir örnekleme yapılan son derece kapsamlı ve güvenilirlik oranı oldukça yüksek bir çalışma olsa da SB çalışmasında ortaya çıkarılan bulgular, neticede Türkiye'deki bütün Suriyelilerin değil, SB araştırmasına dâhil olan kitlenin görüşlerini yansıtmaktadır.

170. SB-2019'da sorulan ancak yeterince anlamlı sonuçlar alınamayan “Hangi koşullar sağlanırsa geri dönmeyi düşünürsünüz? Belirtiniz.” sorusu SB-2020'de sorulmamıştır. Bu konu daha çok odak gruplardaki görüşmelerde aydınlatılmaya çalışılmıştır.

14-a. Türkiye’deki Suriyelilerin Genel Olarak Suriye’ye Dönmek Konusundaki Görüşleri

SB araştırmasında “Genel olarak, Suriye’ye dönmek konusunda aşağıdaki ifadelerden hangisi sizin tutumunuzu daha iyi açıklar?” temel sorusu çerçevesinde geri dönüş eğilimi konusunda ipuçlarına ulaşılmaya çalışılmıştır. Burada en çarpıcı bulgu, SB-2017’de bu soruya “Suriye’ye dönmeyi hiçbir şekilde düşünmüyorum.” diyenlerin %16,7 olan oranının SB-2019’da %51,8’e, SB-2020’de ise %77,8’e çıkmasıdır. Herhangi bir şart ortaya koymaksızın hiçbir şekilde geri dönmeyeceğini ifade edenlerin oranındaki bu olağanüstü yükselişin Türkiye’deki Suriyelilerin geleceği ve uyum süreçleri bakımından dikkatle ele alınması gerekmektedir. Bu bulgu, Suriye’de önümüzdeki dönemde yaşanacakların da çekiciliğini yitirdiğini ve kararları etkileme gücünün radikal biçimde azaldığını ortaya koymaktadır. Yani bu iki sene içindeki değişim, diğer bulgularla bir arada değerlendirildiğinde Suriyelilerin kalıcılık eğilimlerinin güçlendiğinin en önemli göstergesi olarak kabul edilebilir.

SB-2020-TABLO 108: Genel olarak Suriye’ye dönmek konusunda aşağıdaki ifadelerden hangisi sizin tutumunuzu daha iyi açıklar?

	2017		2019		2020	
	#	%	#	%	#	%
Suriye’ye dönmeyi hiçbir şekilde düşünmüyorum.	148	16,7	735	51,8	1059	77,8
Suriye’de savaş biter ve bizim istediğimiz şekilde bir yönetim oluşursa dönerim.	529	59,6	429	30,3	218	16,0
Suriye’de güvenli bölge oluşursa dönerim.	-	-	83	5,9	32	2,3
Suriye’de savaş biterse bizim istediğimiz şekilde bir yönetim oluşmasa da dönerim.	114	12,9	78	5,5	9	0,7
Suriye’de savaş devam etse bile dönerim.	19	2,1	3	0,2	-	-
Fikrim yok/bilmiyorum	46	5,2	64	4,5	38	2,7
Cevap yok	31	3,5	26	1,8	6	0,5
Toplam	887	100,0	1418	100,0	1362	100,0
* 2017 yılında “Suriye’de savaş biter ve bizim istediğimiz şekilde bir yönetim oluşursa dönerim.” ifadesi “Suriye’de savaş biter ve iyi bir yönetim oluşursa dönerim.”, “Suriye’de savaş biterse, bizim istediğimiz şekilde bir yönetim oluşmasa da dönerim.” ifadesi “Suriye’de savaş biterse, iyi bir yönetim oluşmasa da dönerim.” şeklinde sorulmuştur.						

İkinci sırada ilgi çeken “Suriye’de savaş biter ve bizim istediğimiz şekilde bir yönetim oluşursa dönerim.” seçeneğindeki çekiciliğin de ciddi biçimde azaldığı gözlemlenmektedir. Bu seçeneğe destek verenlerin oranı SB-2017’de %59,9 iken, SB-2019’da %30,3’e, SB-2020’de ise %16’ya düşmüştür. Dolayısı ile ilk iki seçenek açık biçimde Suriyelilerin gönüllü geri dönüş konusunu artık gündemlerinden çıkardığı şekilde değerlendirilebilir. Suriyelilerin bu yaklaşımı, pek çok diğer soru ile mesela statü tercihi ve vatandaşlık konusu ile de test edilmiş ve benzer sonuçlara ulaşılmıştır.

“Suriye’de savaş biterse bizim istediğimiz şekilde bir yönetim oluşmasa da dönerim.” diyenlerin oranı SB-2017’de %12,9’dan SB-2019’da %5,5’a, SB-202’de ise %0,7’ye düşmüştür. SB-2019’a eklenen “Suriye’de güvenli bölge oluşursa dönerim.” diyenlerin oranı ise SB-2019’da %5,9, SB-2020’de ise %2,3’te kalmıştır. Aslında bütün veriler son dört senede Suriyelilerin geri dönme isteklerinin/eğilimlerinin dramatik biçimde azaldığını göstermektedir.

SB-2020-TABLO 109: Genel olarak Suriye’ye dönmek konusunda aşağıdaki ifadelerden hangisi sizin tutumunuzu daha iyi açıklar? (%)

	Suriye’ye dönmeyi hiçbir şekilde düşünmüyorum.	Suriye’de savaş biter ve bizim istediğimiz şekilde bir yönetim oluşursa dönerim.	Suriye’de güvenli bölge oluşursa dönerim.	Suriye’de savaş biterse, bizim istediğimiz şekilde bir yönetim oluşmasa da dönerim.	Fikrim yok/ cevap yok
Cinsiyet					
Kadın	78,7	14,0	3,0	0,5	3,8
Erkek	77,1	17,5	1,9	0,8	2,7
Yaş					
18-24 arası	86,6	8,4	0,8	-	4,2
25-34 arası	72,3	20,5	3,1	0,9	3,2
35-44 arası	78,2	15,3	2,6	0,2	3,7
45-54 arası	82,5	14,0	1,7	0,4	1,4
55-64 arası	78,5	14,0	1,1	2,2	4,2
65 ve üzeri	81,1	10,8	2,7	2,7	2,7
Öğrenim Durumu					
Okuma yazma bilmiyor.	84,4	11,0	1,8	-	2,8
Okuma yazma biliyor ama bir okul bitirmedi.	89,8	6,1	-	-	4,1
İlkokul	78,9	15,2	1,0	0,6	4,3
İlköğretim/ortaöğretim	79,0	15,2	2,6	0,6	2,6
Lise ve dengi okul	73,6	20,9	3,8	-	1,7
Ön lisans/MESYO	61,9	28,6	4,8	3,2	1,5
Lisans/lisansüstü/doktora	73,2	16,3	4,9	1,6	4,0
Bölge					
Sınır iller	79,3	15,1	1,7	0,7	3,2
Diğer iller*	75,0	17,6	3,4	0,6	3,4
Metropol iller	77,5	16,0	2,8	0,9	2,8
Metropol olmayan iller	70,5	20,5	4,5	-	4,5
Genel	77,8	16,0	2,3	0,7	3,2

Suriye'ye gönüllü geri dönüşü hiçbir şekilde düşünmeyenler içinde kadınların, 18-24 yaş arası grubun, eğitim seviyesi daha düşük olanların ve sınır illerinde yaşayan Suriyelilerin ortalamanın daha üzerinde oldukları gözlenmektedir.

14-b. 12 Ay İçinde Geri Dönme Planı Var mı?

Geri dönme eğilimleri konusunda ipuçları yakalamak bakımından Türkiye'deki Suriyelilere yöneltilen "Önümüzdeki 12 ay içinde Suriye'ye geri dönmeye ilgili planlarınız nedir?" sorusuna "Geri dönmeyi planlamıyorum." diyenlerin oranı SB-2019'da %56,1 iken, bu oran SB-2020'de %89'a çıkmıştır. Bu oran bir önceki bölümde yöneltilen "Suriye'ye dönmeyi hiçbir şekilde düşünmüyorum." seçeneğine gelen %77,8'lik oranın oldukça üzerindedir. "Önümüzdeki 12 ay içinde geri dönmeyi planlıyorum." diyenlerin oranı da %6,8'den %3,7'ye inmiştir. Yani Suriyeliler içinde kısa vadede geri dönme konusundaki direnç daha da yüksektir. Bunda Covid-19 pandemisinin de etkisi olduğu söylenebilir.

SB-2020-TABLO 110: Önümüzdeki 12 ay içinde Suriye'ye geri dönmeye ilgili planlarınız nedir?

	2019		2020	
	#	%	#	%
Geri dönmeyi planlamıyorum.	795	56,1	1259	89,0
Kararsızım.	266	18,8	75	5,3
Geri dönmeyi planlıyorum.	96	6,8	52	3,7
Fikrim yok/bilmiyorum.	261	18,3	28	2,0
Toplam	1418	100,0	1414	100,0

14-c. Geri Dönmeme Gerekçeleri¹⁷¹

Türkiye'deki Suriyelilerin geri dönmeyi planlamamasının nedenlerine bakmak da oldukça açıklayıcıdır. Çoklu yanıt sistemi ile "Suriye'ye geri dönmeyi planlamamanızın en önemli 3 sebebini belirtiniz." denildiğinde ilk sırayı "güvenli bir yer olmadığı için" (SB-2020: %69,9) cevabı almaktadır. İkinci sırada, SB-2020 ile eklenen bir seçenek olan "Türkiye'de vatandaşlık almak istediğim için" çıkmaktadır. Bu seçeneğe gösterilen ilgi aslında hem gelecek perspektifi ve geri dönme eğilimi bakımından oldukça önemli ipuçları vermektedir. Üçüncü sırada, ilk seçenek ile çok benzer "savaş devam ettiği için" (SB-2020: %25,3) cevabı gelmektedir. SB-2020 sıralamasını takip ettiğimizde, "Suriye'deki

171. SB çalışmasında geri dönme-dönmeme eğilimleri için katılımcılara mümkün olduğunca çok sayıda seçenek verilmesine çalışılmıştır. Toplam seçenek sayısı 17 ("Güvenli bir yer olmadığı için", "Savaş devam ettiği için", "Türkiye'de çalıştığım için", "Suriye'de bize ait olan bir şey kalmadı.", "Burada mutlu olduğum için", "Türkiye'deki eğitim daha iyi olduğu için", "Dönmek istemiyorum.", "Çocuklarıma daha iyi bir gelecek temin etmek için", "Rejim tarafından arandığım için", "Türkiye'de kalmak istediğim için", "Suriye'de hayat koşulları çok zor.", "Mevcut Yönetim/rejim olduğu sürece gitmem.", "Türkiye'yi sevdiğim için", "Ailem Türkiye'de yaşadığı için", "Suriye'de kimsen kalmadı.", "İslam ülkesi olduğu için", "Askere gitmemek için"), "Diğer" ve "Fikrim yok/cevap yok" ile toplamda 19'dur. Bu çalışmada ilk 10 sıradaki seçenekler değerlendirilmeye tabi tutulmuştur. Ayrıca 10. sıranın altında yer alan hiçbir seçenek %3'ten daha güçlü değildir.

kötü ekonomik durum" (%19,5), "Suriye'de bize ait olan bir şey kalmadı." (SB-2019: %14,6, SB-2020: %18), "Başka bir ülkeye gitmek için" (%16,1), "Çocuklarıma daha iyi bir gelecek temin etmek için" (%11,8), "Türkiye'de yeni bir hayat kurduğumuz için" (%10,5) gerekçeleri görülmektedir. Bundan sonra gelen gerekçeler %5'in altında kalmaktadır "Geri dönmeme" gerekçeleri içinde Suriye'deki güvenlik kaygısı ön planda iken, her geçen gün, Türkiye'de kurulan hayata tutunma çabasının da görünür hâle geldiği söylenebilir.

SB-2020-TABLO 111: Suriye'ye geri dönmeyi planlamamanızın (dönmek istememenizin) nedenlerini lütfen belirtiniz. (Çoklu yanıt %)
(Önümüzdeki 12 ay içinde Suriye'ye geri dönmeyi planlamayan 1259 kişiye ait sonuçlardır.)
(Tablonun çapraz versiyonları için bk. EK Tablolar)

Sıra No.		2019		2020	
		#	%	#	%
1	Güvenli bir yer olmadığı için	341	42,9	880	69,9
2	Türkiye'de vatandaşlık almak istediğim için	-	-	383	30,4
3	Savaş orada devam ettiği için	248	31,2	318	25,3
4	Suriye'deki kötü ekonomik durumundan dolayı	-	-	245	19,5
5	Suriye'de bize ait olan bir şey kalmadığı için	116	14,6	226	18,0
6	Başka bir ülkeye gitmek için	-	-	203	16,1
7	Çocuklarıma daha iyi bir gelecek temin etmek için	33	4,2	149	11,8
8	Türkiye'de yeni bir hayat kurduğumuz için	-	-	132	10,5
9	Türkiye'deki eğitim daha iyi olduğu için	67	8,4	61	4,8
10	Türkiye'de çalıştığım için	164	20,6	53	4,2
11	Diğer	280		166	
	Fikrim yok/cevap yok	31	3,9	3	0,2

Suriye güvenli bir yer olmadığı için dönme planlaması yapmadığını ifade edenler içinde daha genç yaşta olanların ve 65 yaş üstü olanların, lise ve dengi meslek okulu ve üstünde eğitime sahip olanların ve sınır illerinde yaşayanların daha yüksek oranda bu seçeneği kullandığı görülmektedir.

OGG Bulguları: Geri Dönüş

Katılımcılara OGG'lerde de kendilerinin ve genel olarak Türkiye'deki Suriyelilerin Suriye'ye geri dönüp dönmeyecekleri sorulmuştur. Önemli sayıda katılımcı Suriyelilerin (i) büyük çoğunluğunun ya da (ii) en azından önemli bir kısmının Suriye'ye döneceklerini düşündüğünü ifade etmiştir. Bu katılımcılara göre Suriyelilerin geri dönmesinin en önemli şartı Suriye'de savaş ortamının bitmesi ve mevcut olan rejim ve siyasi yönetimin değişmesidir. Bunun dışında bazı katılımcılar güvenliklerinin sağlanacağından emin olması hâlinde pek çok Suriyelinin döneceğini dile getirmiştir. Bazı katılımcılar Suriye'deki siyasi sorunun çözülmesi ve istikrarın sağlanması durumunda Türkiye'de vatandaşlık almış olsalar dahi burada kendilerini yabancı hissedecekleri için döneceklerini ifade etmiştir. Suriyelilerin yalnızca bir kısmının döneceğini ifade eden katılımcılara göre ise genç Suriyeliler, özellikle de Türkiye'de doğan ya da buraya çocuk yaşta gelip Türk okullarında eğitim görenler, Suriye'de durum düzelse bile dönmeyecektir. Katılımcılar, belli bir yaşın üzerinde olan Suriyelilerin, geride akrabaları kalanların, Suriye'de toprak veya mülk sahipleri gibi grupların savaşın bitmesi durumunda döneceğini ifade etmişlerdir.

(i)

"Rejim değişmezse kimse dönmez. Rejim değişse bile oranın yaşam şartları düzelmezse bence kimse dönmeyecek ve dönmek istemeyecek. Çocuklarımız kesinlikle dönmek istemiyor ama bence durumlar düzelse dönerler." (Suriyeli-Ankara-Kadın)

"Bizim sorunumuz siyasi bir sorun, onun için rejim değiştiğinde Suriye'ye döneriz. Ama bence 20 yıl sonra ancak siyasi istikrar sağlanır." (Suriyeli-Ankara-Kadın)

"Ben geri dönmek isterim vatandaş olursam bile dönerim. Çünkü ben hep yabancı olarak burada yaşayacağım. Bence onun için çoğu geri döner." (Suriyeli-İstanbul-Öğrenci)

(ii)

"Savaş biterse ve bence uzun yıllar sonra biter, bazı Suriyeliler döner. Ülkeleri olduğu için dönerler." (Suriyeli-Gaziantep-Kadın)

"Şu an kimse dönmek istemiyor hatta düşüncesi bile yok bizde. Rejim değişirse bile birçok Suriyeli burada bir müddet daha Türkiye'de kalacaklarını söylüyorlar. Suriye'de Eğitim, sağlık ve altyapı çok kötü onun için kimse dönmez." (Suriyeli-Şanlıurfa-Kadın)

"Bence sınır bölgesine yakın oturan ya da Suriye'deki memleketi Türkiye sınıra yakın olan Suriyeliler dönerler." (Suriyeli-Gaziantep-STK)

"Burada okuyan insanlar dönmeler. Buraya alışamayan ve burada çalışmayan insanlar dönerler çünkü zaten yaşama uyum sağlamadılar. Ama burada 6-7 yıldır yaşayan Suriyeliler tekrar dönmez." (Suriyeli-Şanlıurfa-STK)

"Çocuklarımız burada okudu ve burada yaşamak istiyorlar. Ama bizim yaşlardaki Suriyeliler bence Suriye'de yaşlanmak ve orada ölmek isterler çünkü ben orada büyüdüm. Ama vatanımız ne zaman güvenli bir yer olur onu bilmiyoruz ve sürekli bunu düşünmekten yorulduk." (Suriyeli-İstanbul-STK)

Katılımcılar arasında çoğunluğu oluşturan bir grup ise Suriyelilerin büyük çoğunluğunun Suriye'ye dönmeyeceğini düşündüklerini ifade etmişlerdir. Oldukça sarsıcı cevapların da verildiği bu bölümde katılımcıların bu görüşlerini 3 temel üzerinde ifade ettiklerini söylemek mümkündür.

- Birinci olarak Suriye'de hâlâ güvenliğin sağlanmadığı ve sağlanabileceğine inancın olmadığı dile getirilmiştir. Diğer bir ifadeyle, pek çok katılımcı dönmeleri durumunda Suriyelilerin cezalandırılacağı veya yeniden kendilerini şiddet olaylarının içinde bulacağı korkusunu yaşadıklarını düşünmektedir. Bazı katılımcılar sadece Suriye devletinden değil, toplumundan da tepki görmekten endişeli olduklarını ifade etmekteydiler.
- İkinci olarak bazı katılımcılar Suriye'de artık hiçbir şeyleri kalmadığını, oradaki tüm varlıklarını ya savaşta kaybettiklerini ya da Türkiye'ye gelirken sattıklarını söylemişlerdir. Dolayısıyla Suriye'de geri dönecekleri bir varlıkları olmadığını düşünmektedirler.
- Üçüncü ve son olarak ise katılımcılar Suriyelilerin artık Türkiye'de yeni bir hayat kurduklarını, yalnızca burada geçerli olabilecek diplomalar aldıklarını ve bütün birikimleriyle burada mülk edinip iş kurduklarını ifade etmişlerdir. Bu katılımcılara göre Suriyelilerin sıfırdan kurmuş oldukları bu hayatlardan vazgeçip geri dönmeyi istemeleri pek olası değildir.

“Herkes rejim değişirse döneceğiz diye söylüyor ama bence dönmeyecekler. Haberleri izlediğimizde kesinlikle bir çözüm olmadığını görüyoruz. Rejim değişirse bile oradaki kalan insanlar, Esat'la yaşamış ve ondan birçok alışkanlık öğrenmiş 18 milyon bir nüfus var. Rejim giderse bile Suriye'de birçok Beşşar Esat olacağından eminim.” (Suriyeli-Ankara-Kadın)

“Çok zor çünkü Suriye'de bir şey kalmadı. Artık sadece rejimle sorunumuz yok, orada kim bizimle savaşıyor? Onu bilmiyoruz. Suriye artık güvenli bir yer değil. Biz burada yeni bir hayat kurduk, tekrar oradan sıfırdan başlamak çok zor olacak.” (Suriyeli-Gaziantep-Kadın)

“Bütün Türkiye bu soruyu bize soruyor her zaman. Bence dönmezler. Evlerimiz yıkıldı, biz öğrenciler olarak mezun olduktan sonra Suriye bizim diplomalarımızı kabul edecek mi Suriye'nin durumu zaten gittikçe kötüye gidiyor.” (Suriyeli-Gaziantep-Kadın)

“Bence dönmeyecekler. Çoğu Suriye'deki evlerini satıp burada ev almaya başladılar. Güvenli bölge olursa bile bence çoğu oraya gitmez. Suriyeliler artık Suriye'den korkuyor.” (Suriyeli-Şanlıurfa-Kadın)

“Bence dönmezler ve planlamıyorlar. Suriye'de bir şey kalmadı, savaş her şeyi yıktı, iş yok, elektrik yok ve okullar yok, nereye dönecekler. Suriye hâlâ güvenli bir yer değil.” (Suriyeli-Şanlıurfa-STK)

14-c. Üçüncü Bir Ülkeye (Türkiye ve Suriye Dışında) Gitmek ve Oraya Yerleşmek

Türkiye’de yaşayan Suriyelilerin üçüncü bir ülkeye gitme eğilimleri “Türkiye ve Suriye dışında başka bir ülkeye gitmek ve oraya yerleşmek ister miydiniz?” sorusu ile anlaşılmaya çalışılmıştır. SB-2020 bulguları, SB-2017 ve SB-2019’dan oldukça farklı biçimde, Türkiye’deki Suriyelilerin üçüncü bir ülkeye gitme niyetlerinin güçlendiğini ortaya koymaktadır. SB-2020’de “Fırsatım olsa giderim.” seçeneği %49,1 ile ilk sıraya yerleşmiştir. Oysa bu seçenek SB-2017’de %23, SB-2019’da ise %34,1 ile ikinci sırada gelmekteydi. Bu durum, imkân yaratabilirse gitmek isteyenlerin oranının yükseldiğini göstermektedir. Çoklu yanıt imkânı ile cevaplanan bu soruya gelen cevaplarda SB-2017’de %65,8, SB-2019’da ise %58,6 oranı ile ilk sırasında yer alan “Hiçbir şekilde gitmeyi düşünmem.” cevabı, SB-2020’de ikinci sıraya düşmüş ve %42,7 destek almıştır. Diğer seçeneklerde ortaya çıkan “koşullu gitme” fikri de yaygınlaşmıştır.

SB-2020-TABLO 112: Türkiye ve Suriye dışında 3. bir ülkeye gitmeyi düşünüyor musunuz? (Çoklu yanıt)

Sıra No.		2017*		2019*		2020	
		#	%	#	%	#	%
1	Fırsatım olursa giderim.	204	23,0	483	34,1	694	49,1
2	Hiçbir şekilde gitmeyi düşünmem.	584	65,8	831	58,6	604	42,7
3	T.C. vatandaşı olamazsam giderim.	-	-	71	5,0	123	8,7
4	Orada bana yardımcı olacak bir yakınım olursa giderim.	3	0,3	196	13,8	99	7,0
5	Bana iş imkânı sağlanırsa giderim.	36	4,1	202	14,2	72	5,1
6	Türkiye’de iş bulamazsam giderim.	24	2,7	64	4,5	27	1,9
7	T.C. vatandaşı olduktan sonra yurt dışına gidip orada yerleşmek isterim.	-	-	43	3,0	14	1,0
8	Türkiye’de eğitim alamazsam giderim.	4	0,5	23	1,6	8	0,5
9	İşte emeğimin karşılığı parayı alamazsam giderim.	8	0,9	19	1,3	3	0,2
10	Çocuğumuza sağlık desteği sağlanırsa giderim.	-	-	-	-	1	0,1
Fikrim yok/cevap yok		24	2,7	23	1,6	18	1,3

* 2017 ve 2019 yılında soru “Türkiye ve Suriye dışında başka bir ülkeye gitmek ve oraya yerleşmek ister miydiniz?” şeklinde sorulmuştur.

“Fırsatım olsa giderim.” önermesine kadınlar, 18-44 yaş arasındakiler, yani nispeten “gençler”, ilköğretim ve ilköğretim okulu mezunları ortalamasının üzerinde değer vermektedirler. “Hiçbir şekilde gitmeyi düşünmem.” diyenlerin içinde 45 yaş üstündekiler, okur-yazar olmayan ya da ilköğretim mezunları ön plana çıkmaktadır.

SB-2020-TABLO 113: Türkiye ve Suriye dışında 3. bir ülkeye gitmeyi düşünüyor musunuz? (Çoklu yanıt %)

	Fırsatım olursa giderim.	Hiçbir şekilde gitmeyi düşünmem.	T.C. vatandaşları olamazsam giderim.	Orada bana yardımcı olacak bir yakınım olursa giderim.	Bana iş imkânı sağlarsa giderim.	Türkiye'de iş bulamazsam giderim.	T.C. vatandaşları olduktan sonra yurt dışına gidip orada yerleşmek isterim.	Diğer	Fikrim yok/ cevap yok
Cinsiyet									
Kadın	49,5	43,2	8,8	7,1	3,2	0,8	0,7	0,8	1,5
Erkek	48,8	42,3	8,6	6,9	6,4	2,7	1,2	0,9	1,1
Yaş									
18-24 arası	51,2	43,2	2,4	1,6	0,8	1,6	0,8	-	2,4
25-34 arası	53,6	38,7	8,6	6,7	6,3	1,5	0,8	0,8	0,8
35-44 arası	48,7	42,3	10,1	8,5	5,7	1,8	0,9	1,1	0,7
45-54 arası	44,2	49,2	9,1	8,7	5,0	2,9	1,2	0,4	0,8
55-64 arası	43,3	44,3	9,3	7,2	3,1	3,1	1,0	2,1	4,1
65 ve üzeri	35,1	51,4	10,8	-	2,7	-	2,7	-	5,4
Öğrenim Durumu									
Okuma yazma bilmiyor.	45,7	49,1	3,4	4,3	1,7	1,7	-	0,9	-
Okuma yazma biliyor ama bir okul bitirmedi.	23,5	66,7	9,8	5,9	5,9	-	-	-	2,0
İlkokul	54,7	39,7	6,1	7,1	5,3	1,8	0,6	0,8	1,0
İlköğretim/ortaöğretim	52,8	41,1	7,3	7,3	5,9	2,0	0,6	0,6	0,8
Lise ve dengi okul	47,6	41,8	10,6	9,0	5,8	0,5	2,1	0,5	3,2
Ön lisans/MESYO	45,3	39,1	15,6	6,3	1,6	1,6	6,3	3,1	1,6
Lisans/lisansüstü/doktora	33,8	46,9	20,8	6,2	5,4	5,4	0,8	1,5	1,5
Bölge									
Sınır iller	44,0	45,5	10,9	6,4	4,0	2,4	1,4	0,8	1,5
Diğer iller*	57,3	38,3	5,2	7,9	6,8	1,1	0,4	0,9	0,9
<i>Metropol iller</i>	61,4	33,5	6,5	11,9	8,0	1,4	0,6	1,4	0,6
<i>Metropol olmayan iller</i>	49,7	47,1	2,6	0,5	4,8	0,5	-	-	1,6
Genel	49,1	42,7	8,7	7,0	5,1	1,9	1,0	0,8	1,3

15. Suriyeliler İçin Türkiye’de Gelecek Beklentisi

Suriyelilerin Türkiye’de kendilerine bir gelecek görüp görmemeleri hem kalıcılık eğilimleri hem de uyum süreçleri için son derece önemli ipuçları vermektedir. Bu çerçevede Suriyelilere üç farklı aktör bağlamında “Kendiniz, aileniz ve diğer Suriyeliler için Türkiye’de bir gelecek olduğuna inanıyor musunuz?” sorusu yöneltilmiştir. Ortaya çıkan tablo, Suriyelilerin “kendileri” ve “aileleri” için hem SB-2019’da hem de SB-2020’de %62’den fazla bir oranda, yani oldukça güçlü bir biçimde bir gelecek olduğuna inandıklarını göstermektedir. “Suriyeliler için” bir gelecek olduğu konusunda oran SB-2019’da %47,2 iken, bu da SB-2020’de 52,1’e yükselmiştir.¹⁷²

Kendilerine ve ailelerine Türkiye’de gelecek gören Suriyeliler içinde buna en güçlü şekilde inananlar/vurgulayanlar sınır illerde yaşayanlardır. “Kendim için bir gelecek bekliyorum.” diyenlerin genel ortalaması %62,2 iken, sınır illerinde bu oran %72,9’a çıkmaktadır. Bu oraların en düşük seviyede metropol illerde çıkması dikkat çekicidir.

SB-2020-TABLO 114: Kendiniz, aileniz ve Türkiye’deki diğer Suriyeliler için Türkiye’de bir gelecek olduğuna inanıyor musunuz? (%)
(Tablonun çapraz versiyonları için bk. EK Tablolar)

		Evet	Hayır	Fikrim yok/ cevap yok
Kendiniz için	2019	62,5	30,1	7,4
	2020	62,2	30,8	7,0
Aileniz için	2019	63,7	28,9	7,4
	2020	63,4	29,7	6,9
Türkiye’deki diğer Suriyeliler için	2019*	47,2	21,7	31,1
	2020	52,1	24,4	23,5
*2019 yılında “Suriyeliler için” şeklinde sorulmuştur.				

172. Bu soru SB-2017’de “Kendiniz ve aileniz için Türkiye’de bir gelecek olduğuna inanıyor musunuz? (%)” şeklinde ve “Evet”, “Hayır, Türkiye’de bir geleceğim olsun istemem.”, “Fikrim yok/ bilmiyorum.”, “Cevap yok” seçenekleri ile sorulmuştur. Bu soruya kamp dışında yaşayan Suriyeliler içinde “Evet” cevabı verenlerin oranı %49,7 olarak gerçekleşmiştir.

OGG Bulguları: Suriyeliler İçin Türkiye’de Gelecek Beklentisi

Suriyeliler Türkiye’de bir Gelecekleri Olduğuna İnanıyor mu?

OGG katılımcılarına bu bölümde ilk olarak Suriyelilerin Türkiye’de bir gelecekleri olduğuna inanıp inanmadıkları sorulmuştur. Alınan cevaplar 3 ana kategori içinde gruplandırılabilir: (i) ‘Evet, Suriyeliler Türkiye’de bir gelecekleri olduğuna inanıyor.’, (ii) ‘Hayır, buna inanmıyorlar.’ ve (iii) ‘Suriyelilerin buna inanıp inanmaması bazı etkenlere göre değişiyor.’

(i) Suriyelilerin Türkiye’de bir gelecekleri olduğuna inandıklarını düşünenler Suriyelilerin artık Türkiye’de bir hayat kurduklarını ve başka bir ülkede yaşamayı düşünmediklerini ifade etmiştir. Buna göre, Türkiye’de eğitim gören, iş kuran, vatandaşlık alan pek çok Suriyeli vardır ve bunlar doğal olarak geleceklerini de bu ülkede görmektedir. Ayrıca Suriyeliler ve Türkler arasında karşılıklı evliliklerin de artmasının iki toplumun birbirine karışması ve birleşmesi olarak görülmesi gerektiği dile getirilmiştir.

(ii) Bu soruya olumsuz cevap veren katılımcılara göre ise Suriyelilerin büyük bir çoğunluğu vatandaşlık alamadıkları ve hâlâ geçici koruma statüsüne sahip oldukları için Türkiye’de bir gelecekleri olduğuna inanmamaktadır. Bu görüşteki katılımcıların bir diğer vurguladıkları nokta ise Suriyelilerin Türkiye’de yaşamakta oldukları ekonomik zorluklar ve iş bulamamalarıdır. Bu katılımcılara göre, bu hususlarda bir gelişme/iyileşme olmaması durumunda Suriyelilerin de bu ülkede bir gelecekleri olduğuna inanmaları beklenmemelidir.

(iii) Son olarak bu konuda bir genelleme yapmaktan kaçınan katılımcılar bulunmaktadır. Bunlara göre Suriyelilerin Türkiye’deki gelecek tahayyülleri iki temel unsura bağlıdır. Bunlardan ilki, diğer cevaplarda da ipucu verilmiş olan Suriyelilerin profili, ekonomik durumu ve yasal statüsüdür. Bu bağlamda daha eğitilmiş ve nitelikli olanlar, daha varlıklı olanlar ve vatandaşlık alabilmiş olanlar kendilerine Türkiye’de bir gelecek hayal etmektedir. Öte yandan, eğitimsiz ve niteliksiz olanlar, maddi olanakları sınırlı olanlar ve vatandaşlık alamayanlar geleceklerini Türkiye’de hayal edememektedirler. Bu konuda belirleyici olacağı ifade edilen bir diğer unsur ise Türkiye’deki siyasi yönetimdir. Katılımcılardan bazılarının göre Suriyelilerin Türkiye’de kalabilmeleri siyasi iktidarın değişmemesine bağlıdır. Bu katılımcılara göre yönetim değişirse yeni gelecek yönetimin Suriyelileri ayrılmaya zorlaması olasıdır ve bu ihtimal bulunurken Suriyelilerin geleceklerini güvenli bir biçimde Türkiye’de hayal etmeleri beklenemez.

Gelecekte Türk Toplumuyla Huzur içinde Yaşama

OGG katılımcılarının büyük çoğunluğunun Suriyelilerin önemli bir kısmının Türkiye’de kalıcı olacağını düşündüklerini göz önünde bulundurarak gelecekte Türk toplumuyla Suriyelilerin huzur içinde bir arada yaşayabilip yaşayamayacakları sorulmuştur. Bu soruya verilen cevapların genellikle iyimser beklentiler içinde olduğu söylenebilir. Nitekim, hiçbir katılımcının net ve koşulsuz bir biçimde ‘Hayır, yaşayamazlar.’ cevabını vermemiş olması önemli bir bulgudur. Öte yandan, ‘Evet huzur içinde yaşarlar.’ cevabını vermiş önemli sayıda katılımcı vardır. Bu katılımcılara göre huzur içinde bir arada yaşamının koşulları şimdiden oluşmaya başlamıştır ve gelecekte iki toplum birbirlerine daha fazla alıştıkça bu durum da daha fazla pekişecektir. Yine, pek çok katılımcının yeni nesil Suriyeliler ve dil öğrenme konusunu vurguladıklarının altı çizilmelidir. Diğer bir ifadeyle, katılımcıların çoğuna göre gelecekte Suriyelilerin çoğunluğunu oluşturacak olan yeni nesiller ya Türkiye’de doğmuş ya da buraya çok küçük yaşlarda gelmiş olanlardan oluşacaktır. Eğitimlerini Türkiye’de almış ve iyi derecede Türkçe konuşabilecek olan bu Suriyelilerle Türk toplumu rahat biçimde huzur içinde beraber yaşayabilecektir.

“Bence biz şimdiden birlikte huzur içinde yaşıyoruz. 10 yıl sonra durumlar daha düzelir ve daha iyi bir şekilde birlikte yaşarız.” (Suriyeli-Şanlıurfa-STK)

“Evet biz onlara alışacağız onlar da bize alışacaklar.” (Suriyeli-Şanlıurfa-STK)

“Bizi Suriyeli olarak değil diğer yabancılar gibi görürlerse bence huzurlu bir şekilde yaşarız.” (Suriyeli-İstanbul-Öğrenci)

Bu soruya olumsuz cevap vermemiş olsalar da bazı katılımcıların gelecekle ilgili tereddütlerini ifade ettikleri de görülmüştür. Bu katılımcılar için ileride huzur içinde bir arada yaşanıp yaşanamayacağına en önemli belirleyicilerinden biri, siyasi yönetimde kimlerin olacağıdır. Toplumun çeşitli kesimlerinden edindikleri izlenimlere de dayanarak bu katılımcılar mevcut hükûmetin değişmesi durumunda Türk toplumuyla Suriyeliler arasında huzurlu bir birlikte yaşamın risk altına gireceğini düşündüklerini dile getirmişlerdir.

16. Size İmkân/izin Verilse Türkiye’de Başka Bir Şehre Taşınmak ve Orada Yaşamak İster misiniz?

Suriyeliler Türkiye’de özellikle 2013-2018 arasında çok büyük ölçüde kendi istedikleri yerlerde yerleşip yerleşmeye başlamışlardır. Ancak 2018 sonrasında Geçici Koruma Yönetmeliği düzenlemesi uygulanmaya başlanmış ve Suriyelilerin başka illere geçişi düzenlenmeye çalışılmış, böylece iller arasındaki geçişler zorlamıştır. Suriyeliler bir yere yerleştiklerinde, o bölgede tanıdıkların akrabalarının olması; iş bulma ve çalışma imkânları, kamu hizmet ve yardımlarından daha iyi yararlanabilmeyi mümkün kılacak yerleri tercih etmektedirler. Sınır bölgelerinde yaşayan Suriyelilerin bir bölümünün ise izinsiz de olsa bir başka ülkeye geçmek istedikleri anlaşılmaktadır. Ancak mevzuat gereğince hâlen Türkiye’de Geçici Koruma altındaki Suriyeliler, kendi kayıtlı oldukları ilden seyahat ya da yerleşme amacıyla ancak izin alarak ayrılabilirler. SB-2020’de sorulan “Size imkân/izin verilse Türkiye’de başka bir şehre taşınmak ve orada yaşamak ister misiniz?” sorusuna gelen cevaplarda, Suriyelilerin buldukları yerlerden genelde memnun olduklarını, il değiştirmeye sıcak bakanların toplam oranının %11,5 olduğu gözlenmektedir.

SB-2020-TABLO 115: Size imkân/izin verilse Türkiye’de başka bir şehre taşınmak ve orada yaşamak ister misiniz?

	#	%
Kesinlikle istemem.	877	62,0
İstemem.	307	21,7
Kararsızım.	35	2,5
İsterim.	138	9,8
Kesinlikle isterim.	38	2,7
Fikrim yok/cevap yok	19	1,3
Toplam	1414	100,0

Başka bir şehre gitmek isteyenlerin içinde kadınlar, 35-44 yaş arasındakiler, lise ve üzerinde eğitimi olanlar ve sınır illerinde yaşayanlar daha ön plana çıkmaktadır.

SB-2020-TABLO 116: Size imkân/izin verilse Türkiye’de başka bir şehre taşınmak ve orada yaşamak ister misiniz? (%)

	Kesinlikle istemem.	istemem.	Kararsızım.	İsterim.	Kesinlikle isterim.	Fikrim yok/ cevap yok
Cinsiyet						
Kadın	57,1	25,3	2,7	9,1	4,1	1,7
Erkek	65,6	19,1	2,3	10,2	1,7	1,1
Yaş						
18-24 arası	68,0	20,0	1,6	5,6	4,0	0,8
25-34 arası	68,2	15,9	2,7	9,8	2,5	0,9
35-44 arası	57,2	24,6	2,8	9,7	3,7	2,0
45-54 arası	56,6	27,7	2,1	11,2	1,7	0,7
55-64 arası	57,7	25,8	3,1	12,4	-	1,0
65 ve üzeri	64,9	18,9	-	8,1	2,7	5,4
Öğrenim Durumu						
Okuma yazma bilmiyor.	63,8	29,3	0,9	2,6	1,7	1,7
Okuma yazma biliyor ama bir okul bitirmedi.	31,4	56,9	5,8	3,9	2,0	-
İlkokul	67,2	19,6	1,9	7,5	2,4	1,4
İlköğretim/ortaöğretim	65,4	19,8	1,3	8,7	3,4	1,4
Lise ve dengi okul	61,4	19,6	4,2	10,1	2,6	2,1
Ön lisans/MESYO	42,2	25,0	3,1	26,6	3,1	-
Lisans/lisansüstü/doktora	53,8	16,2	4,6	21,5	3,1	0,8
Bölge						
Sınır iller	47,3	30,6	3,3	13,2	3,7	1,9
Diğer iller*	85,8	7,4	1,1	4,3	1,1	0,3
<i>Metropol iller</i>	89,8	6,3	0,5	2,0	1,1	0,3
<i>Metropol olmayan iller</i>	78,3	9,5	2,1	8,5	1,1	0,5
Genel	62,0	21,7	2,5	9,8	2,7	1,3

İl değiştirme isteklerini dile getirenlerin %46’sı, İstanbul’da yerleşmek istediğini ifade etmektedir.

SB-2020-TABLO 117: Hangi ile gitmek istersiniz? (Çoklu yanıt)

Sıra No.		#	%
1	İstanbul	81	46,0
2	Gaziantep	12	6,8
3	Mersin	10	5,7
4	Bursa	10	5,7
5	Ankara	10	5,7
6	İzmir	9	5,1
7	Antalya	5	2,8
8	Konya	3	1,7
9	Adana	3	1,7
10	Kilis	2	1,1
11	Trabzon	2	1,1
12	Malatya	2	1,1
13	Diğer	6	3,4
	Fikrim yok/bilmiyorum.	32	18,2
	Cevap yok	7	4,0

* "Size imkân/izin verilse Türkiye'de başka bir şehre taşınmak ve orada yaşamak ister misiniz?" sorusuna "İsterim." ve "Kesinlikle isterim." cevabını veren 176 kişiye ait sonuçlardır.

17. Seyahat İzni/Yol İzni

Türkiye'de geçici koruma altındaki Suriyeliler kayıtlı oldukları iller dışındaki yerlere gitmeleri gerektiğinde yol izin belgesi almak zorundadırlar. Bu durum sadece Suriyeliler için değil, uluslararası koruma başvurusu yapmış ya da statü almış diğer yabancılar için de geçerlidir. Genel olarak görüşme yapılan kişiler tarafından "seyahat kısıtı" olarak adlandırılan bu konu, Suriyelilerin özellikle OGG'lerde sıklıkla dile getirdiği sorunlardan biri olarak karşımıza çıktığı için, bu soru SB-2020'de anket çalışmasına da aktarılmıştır.

Çoklu yanıt imkânı verilerek sorulan "Seyahat/yol izni alma zorunluluğu hayatınızı nasıl etkiliyor?" sorusuna ilk sırada %45,3 ile "Özgürlüğümün kısıtlandığını hissediyorum." cevabı gelirken, ikinci sırada %44,3 ile "Etkilemiyor." cevabının gelmesi dikkat çekicidir. Buradaki "Etkilemiyor." cevabı, ya stabil yaşamdan ve ihtiyaç olmamasından ya da "Zaten kontrol yapılmıyor." şeklinde yorumlanabilir. Bu iki seçeneği %30,1 ile "İş bulma fırsatlarımızı azaltıyor.", %17 ile "Aile/akrabalık ilişkilerimize zarar veriyor", %12,4 ile "Seyahat izni alma süreçlerinde yaşadığımız olumsuzluklardan kurtulmak istiyorum.", %9,7 ile psikolojim bozuluyor." seçenekleri takip etmektedir.

SB-2020-TABLO 118: Yol İzni/Seyahat izni alma zorunluluğu hayatınızı nasıl etkiliyor?
(Çoklu yanıt)

Sıra No.		#	%
1	Özgürlüğümün kısıtlandığını hissediyorum.	641	45,3
2	Etkilemiyor.	627	44,3
3	İş bulma fırsatlarımızı azaltıyor.	426	30,1
4	Aile/akrabalık ilişkilerimize zarar veriyor.	240	17,0
5	Seyahat izni alma süreçlerinde yaşadığımız olumsuzluklardan kurtulmak istiyorum.	175	12,4
6	Psikolojim bozuluyor.	137	9,7
7	Kamu hizmetlerine daha iyi ulaşma imkânım azalıyor.	15	1,1
8	Diğer	18	1,3
	Fikrim yok/cevap yok	49	3,5

Seyahat izni gerekliliğinden en fazla şikâyetçi olanların erkekler, 45-65 yaş arasındakiler, yüksek eğitilmişler ve sınır illerinde yaşayanlar olduğu görülmektedir. “İş bulmamızı engelliyor.” diyenler içinde en yüksek seviyede sınır illerinde yaşayanlar olduğu dikkat çekmektedir.

SB-2020-TABLO 119: Seyahat/yol izni alma zorunluluğu hayatınızı nasıl etkiliyor? (Çoklu yanıt %)

	Özgürlüğümün kısıtlandığını hissediyorum.	Etkilemiyor.	İş bulma fırsatlarımızı azaltıyor.	Aile/akrabalık ilişkilerimize zarar veriyor.	Seyahat izni alma süreçlerinde yaşadığımız olumsuzluklardan kurtulmak istiyorum.	Psikolojim bozuluyor.	Kamu hizmetlerine daha iyi ulaşma imkânım azalıyor.	Diğer	Fikrim yok/ cevap yok
Cinsiyet									
Kadın	37,3	51,5	21,3	13,3	10,5	8,4	0,7	1,0	5,2
Erkek	51,1	39,2	36,5	19,6	13,7	10,6	1,3	1,5	2,2
Yaş									
18-24 arası	37,6	52,0	27,2	11,2	9,6	4,0	-	0,8	1,6
25-34 arası	40,0	49,6	25,3	13,8	8,8	7,5	0,6	0,8	4,0
35-44 arası	49,2	41,8	33,6	18,6	13,3	11,0	1,4	1,4	2,8
45-54 arası	51,2	38,4	35,5	23,1	18,6	12,0	1,7	1,7	3,3
55-64 arası	53,6	35,1	34,0	19,6	11,3	16,5	-	1,0	5,2
65 ve üzeri	35,1	43,2	16,2	10,8	18,9	8,1	5,4	5,4	8,1
Öğrenim Durumu									
Okuma yazma bilmiyor.	44,8	43,1	22,4	8,6	14,7	6,0	0,9	-	7,8
Okuma yazma biliyor ama bir okul bitirmedi.	31,4	49,0	27,5	13,7	17,6	5,9	-	-	9,8
İlkokul	38,1	52,6	25,5	17,8	13,0	7,3	0,4	0,4	3,0
İlköğretim/ortaöğretim	50,0	40,5	28,2	18,7	13,7	10,3	1,1	1,7	3,4
Lise ve dengi okul	46,6	41,3	32,3	16,4	8,5	11,6	2,1	3,2	3,2
Ön lisans/MESYO	56,3	34,4	50,0	17,2	14,1	14,1	-	1,6	-
Lisans/lisansüstü/doktora	59,2	31,5	48,5	18,5	6,9	16,9	3,1	2,3	1,5
Bölge									
Sınır iller	49,1	39,2	41,7	21,1	18,7	12,6	1,4	1,7	4,5
Diğer iller*	39,2	52,7	11,5	10,4	2,2	5,0	0,6	0,6	1,8
Metropol iller	43,8	48,3	12,5	12,2	2,8	6,8	0,9	0,6	2,3
Metropol olmayan iller	30,7	60,8	9,5	6,9	1,1	1,6	-	0,5	1,1
Genel	45,3	44,3	30,1	17,0	12,4	9,7	1,1	1,3	3,5

* Diğer iller, metropol ve metropol olmayan illeri kapsamaktadır

OGG Bulguları: Seyahat İzni

Yukarıda da değinildiği gibi Türkiye'deki Suriyelilerin dile getirdiği en önemli sorunları arasında görülen seyahat izni uygulamasının değişmesine yönelik yaygın bir talep görünmektedir. Bununla ilgili olarak bazı katılımcılar son dönemlerde bazı illerde istisnai durumlar dışında yeni Suriyeli kaydı yapılmamasından da şikâyetçi olmuşlardır. Bu bağlamda dile getirilen argümanlar arasında seyahat kısıtlamalarının Suriyelilerin başka illerde yaşayan aile üyelerini görememeleri hatta hasta oldukları zamanlarda bile onlara yardım etmeye olanak vermediği en başta gelmektedir. Bunun dışında seyahat sınırlamalarıyla ilintili olarak bir Suriyeli'nin kayıtlı bulunduğu il dışında sağlık hizmetlerinden faydalanamaması veya okul kayıtları gibi süreçlerde sorunlar yaşamaları da sorun alanları olarak ifade edilmiştir. Son olarak "çalışma politikaları" kısmında daha detaylı ele alındığı üzere, bazı katılımcılara göre seyahat sınırlaması uygulaması Suriyelilerin iş bulmalarına veya yaptıkları işte başarılı biçimde çalışmalarına da engel olabilmektedir. Bazı Suriyeli OGG katılımcıları, seyahat kısıtının hem illegal yollara başvuranların sayısını artırdığını hem de "iller arası göçmen kaçakçılığı" yapılarının oluşmasına zemin hazırladığını iddia etmişlerdir.

"Bence bir sürü uygulama değişmeli. En başta seyahat izni değişmeli ya da kaldırılmalı. Çocuklarımız ya da yakınlarımız hasta olunca ve başka bir ile gitmeleri gerektiğinde biz seyahat izni verilmiyor. Belki şimdi pandemiden dolayı bunu hissetmiyoruz ama seyahat izni bizi çok rahatsız ediyor ve kendimizi baskı altında olduğumuzu hissettiriyor." (Suriyeli-Şanlıurfa-STK)

"Bu aralar seyahat için ve yaşam alanlarımızla ilgili birçok yeni kararlar çıkıyor, peki neden bunu ilk geldiğimizde yapmadılar? İlk başta bizi istediğimiz yere yerleşmeyi izin verdiler şimdi bu hakları kaldırıyorlar." (Suriyeli-Gaziantep-Kadın)

18. Pazarkule Sınır Kapısında Mültecilerin Geçişlerinin Engellenmemesi Kararı¹⁷³

27 Şubat 2020 günü İdlib'de TSK mensuplarına yönelik gerçekleştirilen saldırı sonucu 33 askerin hayatını kaybetmesiyle başlayan gelişmeler sonrasında "Türkiye'nin Suriyeli ve diğer mültecilerin Avrupa'ya geçişini engellememe kararı aldığı" duyuruldu.¹⁷⁴ 27 Şubat 2020 ile 27 Mart 2020 arasında yaşanan ve merkezinde Suriyeli mültecilerin olduğu gelişmelerin SB araştırmasında da ele alınmasının önemli olduğu düşünülerek SB-2020'de bazı ilave sorular geliştirilmiştir.

Bu konudaki ilk soru "Şubat ayında Türkiye Pazarkule/Yunanistan sınırını kontrol etmeme (sınırları açma) kararı aldığına gitmeyi düşündünüz mü?" şeklindedir. SB-2020 çalışmasına katılan Suriyelilerin çok büyük bölümü yani %83'ü gitmeyi planlamadıklarını ve sınıra gitmediklerini ifade etmişlerdir. Suriyelilerin %2,5'u sınıra gittiğini ama geçemediğini, %13,9'u ise gitmeyi düşündüğünü ama gitmediğini ifade etmiştir.

173. Bu konudaki gelişmeler için bk. Göç Araştırmaları Derneği-GAR (2020) Türkiye-Yunanistan Sınırında Neler Oldu? (<https://gocarastirmalaridernegi.org/attachments/article/160/turkiye-yunanistan-sinirinda-neler-oldu.pdf>) (Erişim: 12.04.2021)

174. Hürriyet Gazetesi (29.02.2020) Cumhurbaşkanı R. T. Erdoğan: "Kapıları açtık, bu sabah itibarıyla 18 bin oldu. Bugün herhâlde 25 bin 30 bini bulabilir. Biz bu kapıları bundan sonraki süreçte de kapatmayacağız. Biz bu kadar mülteciyi beslemek durumunda değiliz." (<https://www.hurriyet.com.tr/gundem/cumhurbaskani-erdogan-kapilari-actik-bundan-sonraki-surecte-de-kapatmayacagiz-41458102>) (Erişim: 12.04.2021)

SB-2020-TABLO 120: Şubat ayında Türkiye Pazarkule/Yunanistan sınırını kontrol etmeme (sınırları açma) kararı aldığında gitmeyi düşündünüz mü?

	#	%
Evet, gittim ama geçemedim.	36	2,5
Evet, gitmeyi düşündüm ama gitmedim.	196	13,9
Hayır, düşünmedim.	1174	83,0
Fikrim yok/cevap yok	8	0,6
Toplam	1414	100,0

“Evet, (sınırı) gittim ama geçemedim.” diyen 36 kişi içinde erkeklerin, 18-24 yaş arasındakilerin, ilkokul mezunlarının ve metropol illerde yaşamayan Suriyelilerin daha yüksek sayıda olduğu gözlenmiştir. Ancak 18-24 yaş arası grup, aynı zamanda “Gitmeyi düşünmedim.” diyenler içinde de en fazla eğilimin olduğu gruptur. Sınır kentlerinde yaşayanların da gitmeyi düşünmeyenler arasında ön plana çıktığı anlaşılmaktadır.

SB-2020-TABLO 121: Şubat ayında Türkiye Pazarkule/Yunanistan sınırını kontrol etmeme (sınırları açma) kararı aldığında gitmeyi düşündünüz mü? (%)

	Evet, gittim ama geçemedim.	Evet, gitmeyi düşündüm ama gitmedim.	Hayır, düşünmedim.	Fikrim yok/cevap yok
Cinsiyet				
Kadın	2,2	14,5	82,4	0,9
Erkek	2,8	13,4	83,5	0,3
Yaş				
18-24 arası	3,2	5,6	89,6	1,6
25-34 arası	3,1	13,8	82,8	0,3
35-44 arası	2,3	16,8	80,5	0,4
45-54 arası	2,1	14,5	82,2	1,2
55-64 arası	2,1	12,4	85,5	-
65 ve üzeri	-	8,1	91,9	-
Öğrenim Durumu				
Okuma yazma bilmiyor.	2,6	15,5	80,2	1,7
Okuma yazma biliyor ama bir okul bitirmedi.	2,0	9,8	88,2	-
İlkokul	2,0	12,8	84,4	0,8
İlköğretim/ortaöğretim	3,9	13,1	82,7	0,3
Lise ve dengi okul	1,0	17,5	81,5	-
Ön lisans/MESYO	3,1	18,8	78,1	-
Lisans/lisansüstü/doktora	3,1	12,3	83,8	0,8
Bölge				
Sınır iller	1,9	10,4	86,9	0,8
Diğer iller*	3,5	19,4	76,7	0,4
<i>Metropol iller</i>	3,4	23,6	72,4	0,6
<i>Metropol olmayan iller</i>	3,7	11,6	84,7	-
Genel	2,5	13,9	83,0	0,6

“(Yunanistan) sınırına gitmeyi düşünmedik.” cevabı veren Suriyelilere, bunu neden düşünmedikleri ya da yapmadıkları sorusu çoklu yanıt yöntemi ile yöneltildiğinde, ilk sırada %52,6 ile “Davetsiz ya da yasa dışı yollardan gitmeyi tercih etmedim.” cevabı gelmektedir. Bunu “Türkiye’deki hayatımdan memnun olduğum için” (%36,6) ve “Türkiye’de vatandaşlık almak istediğim için” (%31,8) cevapları takip etmektedir. Diğer seçenekler ise “Sınırı geçme sürecinde zarar görmekten endişelendiğim için” (%13,4), “Türkiye’de yeni bir hayat kurduğum için” (%13,1), “Geçemeyeceğimi bildiğim için gitmedim./gidenin geçemediğini gördük./duyduk.” (%8,2), Çocuklarım burada okudukları için. (%8,2) ve “Türkiye’de çalıştığım için” %4,8) şeklinde sıralanmaktadır.

SB-2020-TABLO 122: Neden düşünmediniz ya da gitmediniz? (Çoklu yanıt)
(Tablonun çapraz versiyonları için bk. EK Tablolar)

Sıra No.		#	%
1	Davetsiz ya da yasa dışı yollardan gitmeyi tercih etmedim.	720	52,6
2	Türkiye’deki hayatımdan memnun olduğum için	502	36,6
3	Türkiye’de vatandaşlık almak istediğim için	435	31,8
4	Sınırı geçme sürecinde zarar görmekten endişelendiğim için	183	13,4
5	Türkiye’de yeni bir hayat kurduğum için	179	13,1
6	Geçemeyeceğimi bildiğim için gitmedim./gidenin geçemediğini gördük./duyduk.	113	8,2
7	Çocuklarım burada okudukları için	102	7,4
8	Türkiye’de çalıştığım için	66	4,8
9	Türkiye’deki eğitimden memnun olduğum için	43	3,1
10	Gidecektim ama Türkiye sınırdakileri geri gönderiyordu.	18	1,3
11	Maddiyatım olmadığı için	15	1,1
12	Mevcut Türkiye’deki hukuki statümü kaybetmekten endişelendiğim için	14	1,0
13	Diğer	11	0,8
	Fikrim yok/cevap yok	21	1,5
* “Şubat ayında Türkiye Pazarkule/Yunanistan sınırını kontrol etmeme (sınırları açma) kararı aldığında gitmeyi düşündünüz mü? “ sorusuna "Evet, gitmeyi düşündüm ama gitmedim.", "Hayır, düşünmedim." cevabını veren 1370 kişiye ait sonuçlardır.			

SB-2020 kapsamında Türkiye’de Geçici Koruma Altındaki Suriyelilere “Türkiye sınırları tekrar kontrol etmekten vazgeçerse (açarsa) gider misiniz?” sorusu da yöneltilmiştir. Bu soruya %8 “Giderim”, %2,5 ise “Kesinlikle giderim.” cevabı vermiştir. Ancak “Gitmem.” (%51,7) ve “Kesinlikle gitmem.” (%28,4) cevaplarının toplamı olan Suriyelilerin %80,1’i gitmeyeceklerini beyan etmiştir.

SB-2020-TABLO 123: Türkiye tekrar sınırlardaki kontrolleri gevşetirse gider misiniz?
(Tablonun çapraz versiyonları için bk. EK Tablolar)

	#	%
Kesinlikle gitmem.	402	28,4
Gitmem.	731	51,7
Kararsızım.	118	8,3
Giderim.	113	8,0
Kesinlikle giderim.	35	2,5
Fikrim yok/cevap yok	15	1,1
Toplam	1414	100,0

OGG Bulguları: Pazarkule Sınır Kapısı'nda Mültecilerin Geçişlerinin Engellenmemesi Kararı

Suriyelilerin bu kararı ve uygulamayı nasıl değerlendirdikleri OGG'lerde de tartışılmıştır. Katılımcıların çok büyük bir çoğunluğu bu uygulamayı yanlış bulduklarını ve bu nedenle hayal kırıklığı yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Bu görüşü gerekçelendirirken katılımcılar kararı tamamen siyasi buldukları ve Türkiye'nin kendilerini siyasi bir hesaplaşmada koz olarak kullandığını hissettiklerini dile getirmişlerdir. Ayrıca, uygulamanın insani olmadığı ve pek çok göçmen ve mültecinin mağdur olmasına yol açtığı sıkça dile getirilmiştir.

Bazı katılımcılar ise bu uygulamanın özellikle Türkiye'de çalışamayan ve geçinemeyen Suriyeliler açısından Avrupa'da daha iyi bir hayat yaşamak için bir umut yarattığını ifade etmişlerdir. Bu katılımcılara göre Türkiye onları gitmeye mecbur etmemiş, gitmek isteyenleri engellemeyeceğini duyurmuştur. Nitekim, yine bu katılımcıların ifadelerine göre, Türkiye'de kurulu düzenlerinden memnun olan Suriyeliler, aileler ve yaşlı ilerlemiş Suriyeliler genel olarak sınıra doğru hareketlenmemişlerdir. Gidenlerin yukarıda ifade edildiği gibi Türkiye'deki hayatlarını oturtamamış gençler olduğu söylenmiştir. Ayrıca bazı katılımcılar bu politikanın sonuçlarını beğenmeseler de Türkiye'nin neden böyle bir adım attığını anladıklarını ifade etmişlerdir. Buna göre, Türkiye mevcut bağlamda adil olmayan külfet paylaşımını Avrupa kamuoylarına daha net hissettirmek ve Avrupalı devletleri bu konuda yapıcı adımlar atmaya zorlamak için adımı atmıştır.

“Oraya giden insanlar Türkiye’de kaybedecekleri bir şey olmayan Suriyelilerdi. Bazı Suriyeliler bu kararı bir umut ışığı olarak gördüler ama çoğu bu karardan şüphe ettiler ve onun için gitmediler.” (Suriyeli-Ankara-Kadın)

“Ben Edirne’ye giden bir aile görmedim. Oraya giden hemen hemen hepsi gençti.” (Suriyeli-Ankara-Kadın)

19. Pandemi

Dünya Sağlık Örgütü tarafından 11 Mart 2020’de ilan edilen Covid-19 Pandemisi, bütün dünyada önemli sağlık, sosyal ve ekonomik sorunlar yaratmıştır. Bu süreç, doğal olarak günlük çalışma ile hayatlarını idame ettirmek zorunda olan yoksul kitleler ve mülteciler üzerinde daha fazla olumsuz etkiler yaratmıştır. Sürecin yarattığı ekonomik zorluklar ve yoksullaşmanın, toplumlarda yabancılara, göçmenlere ve mültecilere yönelik yaklaşımların daha da olumsuzlaştırma riski olduğu sıklıkla ifade edilmektedir. Bu bağlamda Türkiye’deki Suriyelilerin bakımından pandemi sürecinin en önemli olumsuz etkisinin sağlıklarının bozulmasından da etkili biçimde iş kayıpları ve yoksullaşma şeklinde gerçekleştiği anlaşılmaktadır. SB-2019’da çalışan Suriyeli oranının %37,9’dan SB-2020’de %29,4’e gerilemesinin en önemli nedeninin de pandemi süreci olduğu anlaşılmaktadır. Bunu destekleyen diğer bir husus da SB-2019’da, çalışanlar içinde “düzenli işlerde” çalıştığını ifade edenlerin oranının (%50,2) SB-2020’de %35,8’e gerilemesi, tam tersine gündelik işlerde çalışanların oranının SB-2019’da 33,6 iken SB-2020’de 44,2’ye çıkmasıdır. Son bir husus da dışarıdan yardım alma konusundaki verilerdir. “Son 12 ayda/bir yılda herhangi bir kurum veya kişiden yardım aldınız mı?” sorusuna SB-2019’da Suriyelilerin %36,3’ü SB-2020’de ise %46,2’si evet demiştir.

Sosyal uyum konusuna odaklanan SB çalışmasında pandeminin sosyal etkisini anlamak için öncelikle “COVID-19/Pandemi salgınından sonra genel olarak Türk toplumunun Suriyelilere yönelik algısında bir değişiklik olduğunu düşünüyor musunuz?” sorusu yöneltilmiştir. Bu soruya “Evet” cevabı verenlerin oranı %13,7, “Kısmen” cevabı verenlerin oranı %13,8 iken, algıda değişiklik olmadı yani “Hayır” diyenlerin oranı %67,5 olarak gerçekleşmiştir.

SB-2020-TABLO 124: COVID-19/Pandemi salgınından sonra genel olarak Türk toplumunun Suriyelilere yönelik algısında bir değişiklik olduğunu düşünüyor musunuz?

	#	%
Evet	194	13,7
Kısmen	195	13,8
Hayır	954	67,5
Fikrim yok/cevap yok	71	5,0
Toplam	1414	100,0

Algıların değiştiğini ifade eden 194 kişiye, bir takip sorusu olarak “Algıların ne yönde değiştiğini düşünüyorsunuz?” sorusu yöneltilmiştir. Bu soruya gelen cevaplar, etkinin her iki yönde de gerçekleştiğini, ama “olumsuz” yöndeki değişimin %44,3 ile “olumlu” yöndeki değişimden (%30,9) daha güçlü olduğu anlaşılmaktadır.

SB-2020-TABLO 125: Algıların ne yönde değiştiğini düşünüyorsunuz?
(Tablonun çapraz versiyonları için bk. EK Tablolar)

	#	%
Olumludan olumsuz doğru değişti.	86	44,3
Olumsuzdan olumluya doğru değişti.	60	30,9
Hem olumlu hem olumsuz yönde değişti.	47	24,2
Fikrim yok/bilmiyorum.	1	0,5
Toplam	194	100,0

* COVID-19/Pandemi salgınından sonra genel olarak Türk toplumunun Suriyelilere yönelik algısında bir değişiklik olduğunu düşünülere ait sonuçlardır.

Demografik analize bakıldığında, en ilginç olan hususun sınır bölgesindeki illerde yaşayan Suriyeliler bakımından gerçekleştiği söylenebilir. Sınır bölgelerindeki Suriyeliler, pandemi sürecinde yerel halkın algısını daha çok olumlu yönde değiştirdiğine inanmakta olduklarını ortaya koymuşlardır.

Pandeminin Türk toplumunun Suriyelilere yönelik algısında olumsuz etkisi olduğuna inananlara sorulan “Olumsuz yöndeki bu değişimin sebepleri nelerdir?” sorusuna ilk üç sırada “Suriyelilerin salgını daha da artırdıklarına yönelik söylemler ortaya çıktı” (%31,4), “Pandemi döneminde Suriyeliler Türk toplumuyla fazla iletişim/etkileşim içine giremediler.” (%30,2) “Pandemi ile birlikte artan işsizlik ve iş piyasasındaki rekabetin sorumlusu olarak görüldük.” (%26,7) cevapları gelmiştir.

SB-2020-TABLO 126: Olumsuz yöndeki bu değişimin sebepleri nelerdir? (Çoklu yanıt)

Sıra No.		#	%
1	Suriyelilerin salgını daha da artırdıklarına yönelik söylemler ortaya çıktı.	27	31,4
2	Pandemi döneminde Suriyeliler Türk toplumuyla fazla iletişim/etkileşim içine giremediler.	26	30,2
3	Pandemi ile birlikte artan işsizlik ve iş piyasasındaki rekabetin sorumlusu olarak görüldük.	23	26,7
4	Suriyeliler ile ilgili yapılan provakatif yayınlar etkiledi.	14	16,3
5	Suriyeliler ile ilgili medya dilinin kötüleşmesi etkiledi.	9	10,5
6	Yardımlara erişim konusunda her iki toplum arasında oluşan rekabet etkiledi.	7	8,1
7	Şubat-Mart ayında Yunanistan sınırının açılması ve orada yaşananlar etkiledi.	3	3,5
8	Sağlık ve diğer kamu hizmetlere erişim konusunda her iki toplum arasında oluşan rekabet etkiledi.	2	2,3
	Fikrim yok/bilmiyorum.	7	8,1
	Cevap yok.	5	5,8

* COVID-19/Pandemi salgınından sonra genel olarak Türk toplumunun Suriyelilere yönelik algısında bir değişiklik olduğunu ve algıların olumludan olumsuz doğru değiştiğini belirten 86 kişiye ait sonuçlardır.

SB-2020 çalışması 2020 yılındaki gelişmeleri kapsamaktadır. Ancak kuşku yok ki 2020 yılı, 11 Mart 2020’de ilan edilen Covid-19 pandemisi, hem Türk toplumu hem de Suriyeliler için özel bir dönem yaratmıştır. Bu durum Türk toplumu ile Suriyeliler arasında farklı bir ilişki zemini yaratmış görünmektedir. Pandemi, doğal olarak iki toplumun önceliklerini de değiştirmiştir. Bu nedenle Suriyelilere “Siz, aileniz ve Türkiye’deki diğer Suriyeliler son 12 ayda/bir yılda mahallenizde ya da çalıştığınız yerlerde size göre Türk toplumu ile ne ölçüde sosyal gerginlik yaşadığınızı puanlarsanız kaç veririrsiniz?” sorusu yöneltilerek hem genel olarak hem de pandemi ile bağlantılı biçimde sürece dair ipuçları elde edilmeye çalışılmıştır. Bu soruya gelen cevaplarda Suriyelilerin şahıs olarak da aile olarak da toplum olarak da son bir yılda yaşadıkları gerginliğin %10,4 ile %13,4 arasında gayet sınırlı kaldığı anlaşılmaktadır. Buradan hareketle, Türk toplumu ile olan ilişkilerin pandemi sürecinden makul ölçülerde olumsuz etkilendiği söylenebilir.

SB-2020-TABLO 127: Siz, aileniz ve Türkiye’deki diğer Suriyeliler son 12 ayda/bir yılda mahallenizde ya da çalıştığınız yerlerde size göre Türk toplumu ile ne ölçüde sosyal gerginlik yaşadığınızı puanlarsanız kaç veririrsiniz? (%)

(Tablonun çapraz versiyonları için bk. EK Tablolar)

	Hiç yaşamadım.	Yaşamadım.	Yaşamayan	Kısmen yaşadım.	Yaşadım.	Çok fazla yaşadım.	Yaşayan	Fikrim yok/ cevap yok
Kendiniz	49,4	29,8	79,2	9,5	8,1	2,6	10,7	0,6
Aileniz	49,5	30,0	79,5	9,3	7,9	2,5	10,4	0,8
Türkiye’deki Suriyeliler	32,5	27,1	59,6	13,7	9,6	3,8	13,4	13,3

Demografik analizde, Suriyelilerin hem bireysel hem de aileleri ve Suriyeli toplum bağlamında en fazla gerginliği metropol kentlerde yaşadığı anlaşılmaktadır.

SB-2020’de pandemi döneminde Suriyelilerin sağlık hizmetleri konusunda sorun yaşayıp yaşamadıkları “Pandemi sürecinde hastanelere gitmeniz/sağlık hizmetlerle erişim konusunda sorun yaşadınız mı?” sorusu ile anlaşılmaya çalışılmıştır. Bu soruya gelen cevaplar, Türkiye’deki Suriyelilerin neredeyse tamamının sağlık hizmetleri alanında sorun yaşamadığını ortaya koymaktadır. Suriyelilerin %88,3’ü “hiçbir sorun yaşamadığını” ifade etmektedir. Toplamda %10 kadar Suriyeli, süreç içinde hasta olduklarını ama sağlık hizmetinden yararlanmada farklı sorunlar yaşadıklarını ifade etmektedirler. Ancak her halükârda Türkiye’de geçici koruma altındaki Suriyelilerin, sağlık hizmetlerine erişiminde, pandemi döneminde de sınırlı sorunların yaşanmış olması son derece değerli bir durumu ortaya koymaktadır.

SB-2020-TABLO 128: Pandemi sürecinde hastanelere gitmeniz/sağlık hizmetlerle erişim konusunda sorun yaşadınız mı?

(Tablonun çapraz versiyonları için bk. EK Tablolar)

	#	%
Hayır, hiçbir sorun yaşamadım.	1248	88,3
Evet, hastalandım ama hastaneye gidemedim.	30	2,1
Evet, hastalandım ama hastane beni kabul etmedi.	50	3,5
Evet, hastalandım ama hastane doluydu.	25	1,8
Evet, hastalandım ama tercüman yoktu.	31	2,2
Diğer	10	0,7
Fikrim yok/cevap yok	20	1,4
Toplam	1414	100,0

Pandemi konusunda Suriyelilere sorulan bir başka soru da “*Pandemi dönemi Türkiye’deki yaşantınızı ne yönde etkiledi?*” şeklindedir. Çoklu yanıt verilebilen bu soruya gelen cevaplarda üç husus öne çıkmaktadır. Bunlardan birincisi %64,2 ile “*Maddi durumumu olumsuz etkiledi.*” cevabıdır. İkinci sırada daha genel bir husus olan “*Duygusal/psikolojik durumumu olumsuz etkiledi.*” (%63,8) gelmekte, üçüncü olarak da ilk cevapla bağlantılı olan ve %47,9 oranında tespit edilen “*İşimi kaybettim.*” cevabı gelmektedir. İş kaybı konusunda SB-2020’de elde edilen diğer verilerle birlikte bu takip sorusu da oldukça çarpıcı iş kaybı durumunu ortaya koymaktadır.

SB-2020-TABLO 129: Pandemi dönemi Türkiye’deki yaşantınızı ne yönde etkiledi? (Çoklu yanıt)

	#	%
Maddi durumumu olumsuz etkiledi.	908	64,2
Duygusal/psikolojik durumumu olumsuz etkiledi.	902	63,8
İşimi kaybettim.	678	47,9
Türk komşu/arkadaş ve çalıştığımız kişilerle diyalogumuz azaldı/bozuldu.	223	15,8
Hiç etkilemedi.	160	11,3
Sağlığım bozuldu.	156	11,0
Ben/ailemden birileri eğitime erişemedi/çok zor erişim sağladı.	85	6,0
Planlarımı gerçekleştiremedim. (3. ülkeye/seyahat/Suriye’ye dönme planları/iş kurma/eğitim vb.)	30	2,1
Fikrim yok/cevap yok	13	0,9

“Maddi durumumu olumsuz etkiledi.” diyenler içinde sınır illerinde yaşayan, ilkökul düzeyinin altında eğitimi olan ve 35-44 yaş arasındaki grubun ön plana çıktığı görülmektedir. “İşimi kaybettim.” diyenlerde de erkeklerin, 35-44 yaş grubunun, ilkökul düzeyinde eğitimi olanların ve yine sınır illerinde yaşayanların daha fazla etkilendiği anlaşılmaktadır. “Duygusal/ psikolojik durumumu olumsuz etkiledi.” cevabını verenler içinde kadınların erkeklerden çok yüksek seviyede etkilendiği, sınır illerinde yaşayan Suriyelilerin de yine en çok etkilenen gruplardan oldukları görülmektedir. “Türk komşu/arkadaş ve çalıştığımız kişilerle diyalogumuz azaldı/bozuldu.” diyenler içinde de yine kadınların ve sınır illerinde yaşayan Suriyelilerin ortalamanın oldukça üzerinde etkilendiği anlaşılmaktadır.

SB-2020-TABLO 130: Pandemi dönemi Türkiye'deki yaşantınızı ne yönde etkiledi? (Çoklu yanıt %)

	Maddi durumumu olumsuz etkiledi.	Duygusal/psikolojik durumumu olumsuz etkiledi.	İşimi kaybettim.	Türk komşu/arkadaş ve çalıştığımız kişilerle diyalogumuz azaldı/bozuldu.	Hiç etkilemedi.	Sağlığım bozuldu.	Ben/ailemden birileri eğitime erişemedi/çok zor erişim sağladı.	Planlarımı gerçekleştiremedim. (3.ülkeye/seyahat/Suriye'ye dönme planları/iş kurma/egitim vb.)	Fikrim yok/cevap yok
Cinsiyet									
Kadın	64,0	69,4	37,3	18,1	9,1	14,0	7,6	2,5	1,4
Erkek	64,4	59,7	55,6	14,1	12,9	8,9	4,9	1,8	0,6
Yaş									
18-24 arası	48,0	50,4	44,8	9,6	22,4	1,6	3,2	0,8	1,6
25-34 arası	62,6	62,1	50,6	13,8	10,9	7,5	6,7	2,1	1,0
35-44 arası	70,6	69,4	50,8	17,0	6,7	12,4	8,0	2,1	0,5
45-54 arası	63,2	63,6	47,1	19,0	14,9	16,5	4,1	2,5	1,2
55-64 arası	67,0	68,0	36,1	20,6	7,2	16,5	4,1	3,1	1,0
65 ve üzeri	64,9	54,1	27,0	13,5	21,6	21,6	-	2,7	-
Öğrenim Durumu									
Okuma yazma bilmiyor.	60,3	53,4	34,5	8,6	19,8	12,1	0,9	1,7	-
Okuma yazma biliyor ama bir okul bitirmedi.	70,6	64,7	37,3	15,7	15,7	21,6	-	2,0	-
İlkokul	65,2	65,4	54,3	13,0	11,9	7,9	4,3	1,0	0,6
İlköğretim/ortaöğretim	61,7	60,9	49,7	13,7	9,8	10,6	6,1	2,2	2,2
Lise ve dengi okul	64,0	64,0	44,4	21,2	9,0	15,3	5,8	3,7	0,5
Ön lisans/MESYO	64,1	65,6	43,8	25,0	12,5	14,1	17,2	7,8	-
Lisans/lisansüstü/doktora	68,5	73,1	41,5	26,2	6,9	11,5	13,8	1,5	0,8
Bölge									
Sınır iller	68,7	74,2	52,9	22,8	9,6	14,9	7,3	1,5	0,8
Diğer iller*	56,9	47,0	39,9	4,4	14,0	4,8	3,9	3,1	1,1
Metropol iller	61,1	59,1	42,3	5,4	6,0	7,4	4,5	3,4	0,6
Metropol olmayan iller	49,2	24,3	35,4	2,6	29,1	0,0	2,6	2,6	2,1
Genel	64,2	63,8	47,9	15,8	11,3	11,0	6,0	2,1	0,9

SB-2020 kapsamında Suriyelilere pandemi konusunda sorulan bir başka soru, bilgilendirme araçları konusunda olmuştur. Suriyelilere "Pandemi sürecinde salgına yönelik bilgileri nereden aldınız?" sorusu yöneltildiğinde ilk sırayı %85,8 ile "TV/sosyal medya/internet", ikinci sırayı %4,5 ile Suriyeli komşular/arkadaşlar/akrabalar, üçüncü sırayı ise "Türk devlet kurumları" (%4,4) almaktadır. Her ne kadar "TV/sosyal medya/internet" seçeneği yeterince açık tanımlanmamış olmasa da ortaya çıkan sonuç, Suriyeliler arasındaki sosyal medya kullanımının da etkisini ortaya koymaktadır.

SB-2020-TABLO 131: Pandemi sürecinde salgına yönelik bilgileri nereden aldınız?

	#	%
TV/sosyal medya/internet	1213	85,8
Suriyeli komşular/arkadaşlar/akrabalar	64	4,5
Türk devlet kurumları	62	4,4
STK'lar	35	2,5
Türk komşu/arkadaşlar	21	1,5
Diğer	17	1,2
Fikrim yok/cevap yok		
	2	0,1
Toplam	1414	100,0

OGG Bulguları: Pandemi

OGG katılımcılarına son 1 yıllık pandemi sürecinde yaşadıkları ve bu süreçte devletin kendilerine yönelik politika ve uygulamalarını nasıl değerlendirdikleri sorulmuştur. Bu bağlamda katılımcıların önemli bir kısmı Suriyelilerin süreçten oldukça olumsuz bir biçimde etkilendiğini ancak bunun politikalarla ilgili olmadığını, Türklerin de aynı olumsuz etkileri yaşadıklarını belirtmiştir. Bu katılımcıların en fazla vurguladıkları olumsuz etkiler ekonomik kayıplar olmuştur. Ayrıca, hastalanan Suriyelilerin hastanelerde Türk vatandaşlarıyla aynı şekilde tedavi ediliyor olması bir memnuniyet unsuru olarak dile getirilmiştir.

“Bildiğim kadarıyla mülteciler COVID’e yakalandıklarında hastanelerde tedavi görebiliyor. Sağlık açısından bir sıkıntı olmadığını düşünüyorum. Sadece gelir kaynakları etkilendi ama bu durum iki tarafa olan bir şey.” (Suriyeli-Ankara-Öğrenci)

“Pandemi herkesi etkiledi. Türkleri nasıl etkilediyse bizi de aynı şekilde etkiledi. Suriyelilere özel bir şey yaşamadık.” (Suriyeli-Gaziantep-STK Çalışanı)

“Bence Suriyeliler ve Türkler aynı şekilde etkilendi. Hatta herkes etkilendi, pandemi bütün dünyada olduğu için. Uygulamalar çok iyi. Pandemi sürecinde bize eşit davranıldı.” (Suriyeli-Şanlıurfa-STK Çalışanı)

Bazı katılımcılar ise Türkiye’deki Suriyelilerin süreçten vatandaşlara göre daha fazla olumsuz şekilde etkilendiğini öne sürmüşlerdir. Bunun nedenleri olarak Suriyelilerin genelde kayıtsız ve sigortasız çalışmalarının etkileri, vatandaş olmadıkları için devletten maddi destek alamamaları ve Türklerin aksine yeterli genişlikte sosyal destek ağlarına sahip olmadıkları sıralanmıştır. Bu konuda en çok dile gelen hususlardan biri de EBA sistemine ulaşımdaki sorunlardır.

“Uzaktan eğitim olduğu için Suriyeliler eğitimde daha fazla sorun yaşıyor. Birçok şeyi anlamıyoruz. Başka konularda bütün dünya gibi etkilendik.” (Suriyeli-Şanlıurfa-Kadın)

“Suriyelileri diğerlerinden biraz daha fazla etkiledi, belki Türklerin burada akrabaları ve arkadaşları olduğu için onlardan borç alabiliyorlar. Ama Suriyelilerin maaşları kesildiğinde para almıyorlar.” (Suriyeli-Ankara-Öğrenci)

“Suriyeli vaka sayısı çok azdı. Ama maddi destek almadıkları için Türklerden daha çok etkilendiler.” (Suriyeli-Gaziantep-Çalışan)

20. Genel OGG Bulguları: Suriyelilerin Türkiye'deki Deneyimleri

SB çalışmaları kapsamlı ve temsili anketler ile OGG'ler üzerinden gerçekleştirilmektedir. Türk toplumu ile yapılan anket çalışması bulguları ile OGG bulguları arasında büyük ölçüde paralellik gözlenmektedir. Ancak Suriyelilerde anket ile OGG bulguları arasında bazı konularda ciddi ayrışmalar gözlemlenmektedir. Samimi, güvene dayalı ve ayrıntılı konuşma, Suriyelilerin klasik cevaplar dışındaki değerlendirmelerine imkân sağlamaktadır. Ancak SB-2020 Suriyeli OGG'lerinde, daha öncekiler ile karşılaştırılmayacak derecede eleştiri ve tepkilerin arttığı gözlenmiştir. SB-2017 ve SB-2019'da Suriyelilere yaşadıkları sorunları ve devlet uygulamaları sorulduğunda, genelde eleştiri yapmadan önce "Türk toplumuna ve devletine yönelik teşekkür ve minnet" ifadelerine yer verdikleri gözlemlenirken, SB-2020'de Suriyelilerin yaşanan sorunlar ve uygulanan politikalara yönelik daha sert ve net eleştiriler yaptığı görülmüştür. Suriyelilerin Türk toplumuna ve devletine yönelik değerlendirmelelerinde daha eleştirel bir söylem geliştirmeleri dikkat çekici bir değişime de işaret etmektedir.

OGG'lerde gerçekleşen tartışmaların büyük kısmı yukarıda ilgili bölümler altında sunulmuştur. Bu kısımda OGG tartışmalarının diğer başlıklar altında sunulmamış, anket bulgularıyla örtüşmeyen ya da bulgulardan ayrışan kısımları sunulmaktadır.

ŞEHRE/İLE GÖRE SORUNLAR: Türk Toplumuyla Yaşanan Çatışma, Gerilim ve Sorunlar

Katılımcılara Türk toplumuyla herhangi bir çatışma, gerilim veya sorun yaşayıp yaşamadıkları sorulmuştur. Verilen cevaplar arasında 5 husus öne çıkmıştır: (i) toplumun çeşitli kesimlerden Suriyelilere yönelen ayrımcılık, ırkçı tavırlar ve olumsuz davranışlar; (ii) devlet kurumlarında yaşanan sorunlar ve görülen olumsuz muamele; (iii) polise şikâyet edilme ve yaşanan bazı olaylarda haksız bir biçimde suçlu duruma sokulma; (iv) kitlesel boyutta saldırıya uğrama; (v) eğitimde karşılaşılan sorunlar.

Türkiye'deki Suriyeli Kadınların Deneyimleri

Burada, katılımcıların toplumsal cinsiyetleri bağlamında, yani birer kadın olarak ve/veya kadın oldukları için yaşamış olabilecekleri deneyimler sorulmuştur. Bu soruyla muhatap olan katılımcıların çoğu Türkiye'deki yaşamlarının Suriyeli kadınlar açısından önemli artılar getirdiğini, örneğin daha çeşitli ekonomik alanlarda çalışma şansı elde ettiklerini, devletten daha fazla destek aldıklarını hissettiklerini ve toplumda daha az rahatsız edildiklerini ifade etmişlerdir. Bununla birlikte toplumsal cinsiyetleri bağlamında erkeklerden farklılaşan deneyimler yaşamadıklarını, yani deneyimlerinin Suriyeli ve mülteci kimlikleri tarafından kadın kimliklerinden olduğundan daha fazla etkilendiğini söyleyen katılımcılar da olmuştur.

"Diğer ülkelere göre Türkiye bence kadınlara daha destek veriyor. Suriye'de kadınlar sadece evleniyordu, burada durumlar değişti. Suriye'deyken ben kadınların değerleri olduklarını görmüyordum, Suriye'de kadın sadece yemek yapmak ve aileye bakmak için yaratılmıştı. Ama burada her şeyi yapabiliyoruz." (Suriyeli-Gaziantep)

"Türkiye'de kadınlarımız birçok işte ve sektörde çalışmaya başladı. Suriye'deyken kadınlar sadece kuaför, öğretmen ve terzi olabiliyordu. Ama şimdi emlak sektöründe ya da alışveriş merkezlerinde çalışıyorlar. Suriyeli kadınlar artık burada daha fazla çalışıyorlar. Ben Türkiye'ye eği-

timimi tamamlamak için yalnız geldiğimde, Suriye'deki insanlar aileme 'Niye onu yalnız başına gönderdiniz?' dediler. Ama Türklere bunu anlatınca çok destek veriyorlar ve mutlu oluyorlar.” (Suriyeli-Gaziantep)

“Başörtülü ya da başörtüsüz kadınları burada rahatsız etmiyorlar. Suriye'de erkek kardeşlerimizle yürüdüğümüz hâlde insanlar bizi çok rahatsız edici davranışlar ve konuşmalar yapıyorlardı. Burada kadınlara daha çok saygı gösteriyorlar. Belki kadınlar burada Suriye'den daha rahat bir şekilde yaşadıkları için, Suriye'ye dönmek istemiyorlar.” (Suriyeli-Gaziantep)

Türkiye'deki Suriyeli Kadınların Sorunları

Benzer bir şekilde, Türkiye'deki Suriyelilerin sorunları genel olarak sorulmuş olmakla birlikte, bu bölümde Suriyeli kadınların toplumsal cinsiyet kimlikleri bağlamında yaşadıkları kendilerine özel sorunları olup olmadığı sorulmuştur. Bu bağlamda en fazla dile getirilen sorun eşini kaybetmiş ya da bir şekilde eşinden ayrı olan kadınların Türkiye'de kayıt olmak veya kimlik çıkartmak gibi amaçlarla kamu kurumlarına gittiğinde yaşadıkları ifade edilen zorluklardır. Bu bağlamda evin reisi olarak erkeklerin kabul edilmesinin kadınları hem zor duruma düşürdüğü hem de evlenmeleri konusunda üzerlerinde baskı yarattığı ifade edilmiştir. Bunun dışında kadınların kendilerini temsil eden kurum ya da kişilerin olmaması önemli bir sorun olarak ifade edilmiştir. Ayrıca, kadınların hem dışarda çalışmak hem de ev içi işleri yapmak zorunda kaldıklarında çok daha ağır biçimde çalıştıkları da dile getirilmiştir.

“Bence Suriyeli kadınları temsil edecek kimse yok. Bizi temsil eden ve gerçek sorunlarımızı ortaya çıkartan birisi lazım. Suriyeli kadınlar olarak bence kurumlar, STK'lar ve medya bizi oyuncak gibi görüyorlar ve kullanıyorlar. Özellikle yalnız yaşayan kadınlar hakkında sürekli çalışmalar ve manşetler yazılıyor ama bizim sorunlarımız öyle çözülmüyor.” (Suriyeli-Ankara)

“Suriyeli kadınların iş yükü erkeklerden çok daha fazla çünkü kadınlar hem çalışıyor hem de çocuklara bakıyor.” (Suriyeli-Ankara)

Suriyeli Esnaf/Çalışanların Türkiye'de Çalışma Deneyimleri

Esnaf ve çalışan OGG'lerinde de daha önce dile getirilmiş deneyimlerin ifade edildiğini söyleyebiliriz. Bu bağlamda öne çıkan hususlar sigortasız ve güvencesiz çalışma şartları, düşük ücretler, seyahat sınırlamasının ekonomik alanda yarattığı zorluklar ve Suriyelilerin Türkiye'nin hukuk sistemini ve kurallarını bilmemelerinden kaynaklanan sorunlardır.

“Düşük maaşlardan başka bir problem yaşamıyoruz. Onun için bence bir kanun çıkartmaları gerekiyor.” (Suriyeli-İstanbul)

“Rahat bir şekilde seyahat etmediğimiz için işlerimizi iyi yapmıyoruz ya da iş bulmakta çok zorlanıyoruz.” (Suriyeli-Gaziantep)

“Suriyeli işverenler, esnaf ve çalışanlar hâlâ kanunları bilmiyor. Biz sorunlar ve problemler yaşadığımız zaman kanunu öğreniyoruz ve problemi çözüyoruz. Elimizden geldiği kadarıyla kanunlara saygı göstererek işimizi yapıyoruz.” (Suriyeli-İstanbul)

Suriyeli Esnaf ve Çalışanların Suriyelilerin Çalışmasına Yönelik Uygulamalar Üzerine Görüşleri

Bu bağlamda esnaf ve çalışan OGG'lerinde özellikle Suriyelilerin Türkiye'de çalışmasıyla ilgili uygulamaların daha derinlemesine tartışılması hedeflenmiştir. Burada da yine daha önceki kısımlarda belirtilen hususların daha detaylı biçimde dile getirildiği söylenebilir.

“İş kurmakta büyük sorunlar yaşamadık. Başta kanunları bilmediğimiz için birkaç problem yaşadık ama artık o kanunları öğrendiğimiz için aynı hataya düşmemeye başladık.” (Suriyeli-Gaziantep)

“Devlet uygulamalarının bu konuda çok iyi olduğunu düşünüyorum. İş kurmakta herhangi bir sorun yaşamıyoruz. İşlemler biraz uzun sürebilir ama bunun normal olduğunu düşünüyorum. Suriyelilere çok kolaylıklar sağlandı, bence devletin yaptığı çalışmalar çok iyi. Birçok Suriyeli şirket burada kuruldu ve birçok Suriyeli burada çok iyi işler yapıyorlar.” (Suriyeli-İstanbul)

“Bence daha iyi kararların alınması ve uygulamaların yapılması gerekiyor. Böylece Suriyeliler yardım almak yerine çalışırlar.” (Suriyeli-İstanbul)

Suriyelilerin Türkiye’de Öğrenci Olma Deneyimleri

Suriyelilerin eğitimi konusu bütün OGG'lerde sıkça gündeme gelen konulardan biri olmuştur. Türkiye’deki çeşitli üniversitelerde eğitim görmekte olan Suriyeli öğrencilere bunun nasıl bir deneyim olduğu sorulmuştur. Her ne kadar öğrenciler genellikle deneyimlerinin olumlu olduğundan bahsetse de bazı katılımcılar ayrımcılık deneyimlerinden bahsetmiştir. Ayrıca sistemdeki belirsizliklerin giderilmesi gerektiği de ifade edilmiştir.

“Olumsuz yanları hiç yok. Olumlu yanları çok. Biz, Suriyeliler, burada eğitimimiz için ücret ödemiyoruz ama diğer yabancılar ödüyorlar.” (Suriyeli-Ankara)

“Suriyeli öğrenciler ve burada kalıp ve çalışmak isteyen Suriyeliler, vatandaşlık almazlarsa Türkiye’de çalışamazlar. Bir tek bunu olumsuz olarak görüyorum, zaten olumlu şeyler saymakla bitmez.” (Suriyeli-Ankara)

Suriyeli Öğrencilerin Gelecek Beklentileri

Suriyeli öğrencilere Türkiye’de eğitim almış birer birey olarak gelecekte neler bekledikleri ve gelecekle ilgili planları sorulmuştur. Alınan cevaplara bakıldığında katılımcıların genellikle gelecek planları konusunda çok net olamadıkları görülmüştür. Önemli sayıdaki katılımcı Suriye’de savaşın bitmesi ve istikrarın sağlanması hâlinde Suriye’ye dönerek ülkelerinin yeniden inşasında rol sahibi olmak istediklerini belirtmiştir. Bazı katılımcılar ise Türkiye’de istedikleri şartlarda bir iş bulamamaları hâlinde Avrupa başta olmak üzere yurt dışındaki üçüncü ülkelere gitmeyi düşünebileceklerini ifade etmişlerdir. Türkiye ile güçlü bağlar kurduğunu ve her halükârda burada kalmak istediğini belirten katılımcılar da olmuştur.

“Mezun olduktan sonra ne yapacağımız hiç belli değil Türk vatandaşı olmadık. KPSS sınavına giremiyoruz. İş bulmak bizim için zor. Ben yüksek lisans yapmak istiyorum ve arkadaşlarım bana yüksek lisansa girmek için bir torpilim olması gerektiğini söylediler.” (Suriyeli Ankara)

“Bilgisayar mühendisliği okuduğum için yurt dışına gitmek isterim. Ama tekrar Türkiye’ye gelip ve burada hem çalışmak hem yaşamak isterim.” (Suriyeli-İstanbul)

“İyi bir iş fırsatı bulursam Türkiye’de yaşayacağım ama yurt dışında iyi bir iş fırsatı gelirse yurt dışına giderim.” (Suriyeli-İstanbul)

“Ben Türkiye’de yüksek lisans ve doktora yapmak isterim. Suriye’nin durumu düzelirse Suriye’ye dönüp orayı tekrar inşaya yardım etmek isterim. Suriye’nin durumu düzelmezse yurt dışına sağlık personeline daha çok kıymet veren bir ülkeye gitmek isterim.” (Suriyeli-İstanbul)

“Suriye’ye dönmek isterim tabii ki. Eğitimimi tamamladıktan sonra ve durum düzelirse mutlaka oraya dönerim.” (Suriyeli-İstanbul)

“Ben kesinlikle Suriye’ye dönmem. Ben duygusal olarak İstanbul’a çok bağlandım ve burada doktora yapmak ve çalışmak istiyorum. T.C vatandaşı olursam tabii ki kalırım ama olmazsam belki yurt dışına giderim.” (Suriyeli-İstanbul)

SURİYELİLER BAROMETRESİ
2020

TEMEL
BULGULAR

7

SURIYELİLER BAROMETRESİ (SB) 2020

TEMEL BULGULARI

29 Nisan 2011'den bu yana ülkelerindeki kriz, kaos ve savaş ortamından kaçarak Türkiye'ye sığınan ve kendilerine geçici koruma statüsü verilen Suriyelilerin sayısı 31.12.2020 itibarıyla 3 milyon 641 bini aşmıştır. Bu sayı Türkiye'nin aynı tarihteki 83.1 milyonluk nüfusunun %4,38'ine denk gelmektedir. Türkiye'de geçici koruma altındakilerin yanı sıra, 90 bin Suriyeli de ikamet izni ile yaşamaktadır. Geçici koruma altında ya da ikamet izni ile yaşayan Suriyelilerin bir bölümüne de istisnai olarak T.C. vatandaşlığı verilmiştir. İçişleri Bakanlığı tarafından Ekim 2021'de "son durum raporu" başlığı ile yapılan bir açıklamaya göre 2011-2021 arasında toplam 174.726 Suriyeliye T.C. vatandaşlığı verilmiştir.¹⁷⁵ Türkiye'deki Suriyeliler T.C. vatandaşlığını aldıklarında, Suriye Arap Cumhuriyeti vatandaşlığını da korumakta, böylece çifte vatandaş olmaktadır. Bu durumda Türkiye'deki farklı statülerde olan Suriyelilerin sayısının yaklaşık 4 milyon olduğu söylenebilir. Türkiye'deki Suriyelilerin önemli bir özelliği de %98'inden fazlasının kamplar dışında ve çoğunlukla da kentsel alanlarda yani Türk toplumuyla birlikte yaşamalarıdır.

Suriyelilerin Türkiye'de on yılı aşkın varlıkları, yeni bir sosyolojik yapının oluşmasına da zemin yaratmıştır. Bu sosyolojik değişimin sayısal referansları oldukça çarpıcıdır. Şöyle ki, 2011'den bu yana Türkiye'de 650 bini aşkın Suriyeli bebek dünyaya gelmiştir. 770 bini aşkın 5-17 yaş arasındaki Suriyeli çocuk ilk ve ortaöğretim kurumlarına kayıt yaptırmıştır ve Türkçe eğitim almaktadır. 35 bini aşkın Suriyeli Türkiye'de üniversitelerde öğrenim görmektedir. SB çalışmalarının ortaya koyduğu verilere göre 1 milyonun üzerinde Suriyeli Türkiye'de aktif çalışma hayatı içinde yer almaktadır. Belki de en önemli sosyolojik husus, 3,6 milyonu aşan sayıdaki Suriyeli'nin, bütün Türkiye'ye dağılmış bir vaziyette yani kentsel alanlarda Türk toplumu ile birlikte yaşamasıdır. Eş zamanlı bir biçimde Suriyelilerin gönüllü olarak Suriye'ye dönmesini zorlaştıran, caydırıcı pek çok gelişme yaşanmış ve yaşanmaya da devam etmektedir. Bunların başında da Suriye'de kronikleşen karmaşık savaş, çatışma ve kaos ortamının insanların yaşamlarını tehdit etmesi gelmektedir. Bunun yanı sıra, ülkenin çöken altyapısı, ülkelerinden kaçanların mal-mülk varlıklarına fillî ve yasal araçlarla el konulması da Suriyelilerin geri dönüşe sıcak bakmamasının önemli gerekçeleri olarak ortaya çıkmaktadır. 10 yılın sonunda Türk toplumundaki güçlü kaygılar ve sosyal mesafeye rağmen, Suriyelilerin gönüllü geri dönüş eğilimlerinin her geçen gün daha da zayıfladığı, Türkiye'de bir yaşam inşa etme çabasının ön plana çıktığı SB çalışmalarında da net biçimde gözlemlenmektedir.

Türkiye nüfusunun %5'ine yaklaşan sayısal büyüklük ve öngörülemez sürecin getirdiği pek çok dezavantaja rağmen on yılı aşan "zorunlu ortak yaşamın" büyük ölçüde çatışmasız ve dayanışma ortamında geçtiği söylenebilir. Bunda kuşku yok ki en büyük pay Türk toplumuna aittir. Ancak Türk toplumunun yüksek seviyedeki toplumsal kabul düzeyinde zaman içinde ciddi bir azalmanın yaşandığı ve yaygın endişelerin varlığı SB çalışmalarında da kendini gösteren bir başka gerçekliktir. Suriyelilerin hayatlarının ise Türkiye'de her geçen gün daha da normalleştiği, SB-2019'da da ifade edildiği üzere adı konulmamış "kendiliğinden uyum" sürecinin çok yönlü olarak devam ettiği söylenebilir. Türkiye'de ortalama kalış süreleri 5,5 yılı aşan Suriyelilerin, gerek Türkiye'nin "çekiciliği" gerekse Suriye'deki koşulların "itcililiği"nin devam ettiği bu uzun yıllar içinde, Türkiye'de hayatlarını

175. CNNTürk (12.10.2021) "174 bin Suriyeli Türk vatandaşı oldu" (Erişim: 15.10.2021)

daha fazla kalıcılığa doğru evrildiğine dair pek çok kanıt ve bulgu elde edilmiştir. 2017'den bu yana SB çalışmalarının en çok dikkat çeken bulgularından biri her iki toplumun da Suriyelilerin Türkiye'de kalıcı olduklarına yönelik ortak öngörüleridir. Kuşku yok ki bu ortak "öngörü" ile, beklentilerin ve isteklerin örtüştüğü anlamı çıkarılmamalıdır.

Suriyeliler Barometresi, Türkiye'deki Suriyeliler ile Türk toplumu arasındaki ilişkiyi her iki toplumsal grupla yaptığı kapsamlı kamuoyu araştırması ve odak grup görüşmeleri üzerinden tanımlamaya ve politika önerilerinde bulunmaya çalışan akademik bir çalışmadır. Bu çalışmanın temel amacı, sosyal alanda yaşananlara ışık tutmak ve buradan hareketle, belirli bir süre ya da sürekli ortak bir yaşam konusunda "uyum içinde bir arada yaşamın çerçevesini" ortaya koymaktır. Bu çalışma, sahadaki kapsamlı araştırmalar sonucu, mümkün olduğunca gerçek bir fotoğrafa ulaşma ve bu görüntüyü akademik bir bakış ve yöntem ile yorumlama gayretindedir. Yürütülen araştırmanın odak noktasını her iki toplumun algıları oluşturmaktadır. Bu nedenle her iki toplumun yapmış olduğu değerlendirmelerde reel gerçeklikten farklı bazı algılar dile getirilmiş olabilir. Ancak tüm bu hususlar toplumsal algının ortaya konulması açısından son derece değerlidir. Bu çalışmada "mümkün olduğunca" gerçekliğe en yakın yorum ve analizlerle var olan durum ortaya konmaya çalışılmış, bu nedenle karma araştırma yöntemleri uygulanmıştır. Bu nedenlerle, her ne kadar Suriyeliler Barometresi Türkiye'de yapılan konuyla ilgili en kapsamlı ve süreklilik arz eden bir çalışma olsa ve son derece dinamik bir yapısı olan sürece ayna tutmaya çalışsa da araştırmanın bulgularını "mutlak gerçeklik" olarak tanımlama iddiası bulunmamaktadır. Ayrıca bu çalışmanın Suriyelilerin Türkiye'deki kalıcılığı konusunda ne reddedici ne de teşvik edici bir rol oynama niyeti vardır. Çalışma, akademik kısıtlılıklar içinde sosyal alandaki gerçekliğe ışık tutmaya, bir arada yaşama sürecinde yönelik politika önerilerinde bulunmaya çalışmaktadır.

Suriyeliler Barometresi-2020 çalışması, 2014'ten bu yana dünyada en fazla sayıda mülteci barındıran Türkiye'de geçici koruma altında bulunan ve hemen hepsi artık kent mültecilerine dönüşen Suriyeliler ile kapsamlı kamuoyu araştırmasına ve odak grup görüşmelerine dayanmaktadır. SB araştırmasının saha çalışması anketler ve odak grup görüşmeleri şeklinde yapılmıştır. T.C. vatandaşları ile TÜİK tarafından belirlenen 26 ilde 2.259, Türkiye'de geçici koruma altındaki Suriyeliler ile 15 ilde 1.414 hane ile (6953 kişinin verilerine ulaşılarak) yüz yüze anket çalışması gerçekleştirilmiştir. Anket çalışmasının güven düzeyi %95, güven aralığı ise Türkler için $\pm 2,06$, Suriyeliler için ise $\pm 2,6$ 'dır. Araştırmanın odak grup görüşmeleri ise 10'u T.C. vatandaşı, 10'u ise Suriyelilerle olmak üzere 5 ayrı ilde (Ankara, İstanbul, Gaziantep, Hatay, Şanlıurfa) gerçekleştirilmiştir. OGG'lere toplamda 80 T.C. vatandaşı, 61 Suriyeli katılmıştır. Çalışmanın Suriyeliler bölümü sadece Türkiye'deki kamp dışında yaşayan ve geçici koruma altındaki Suriyeliler ile gerçekleştirilmiştir. Anket çalışması 15 Aralık 2020-12 Ocak 2021'de, odak grup görüşmeleri ise Aralık 2020'de gerçekleştirilmiştir. Araştırmada ortaya çıkan bulguların daha anlamlı değerlendirilmesi için anketin uygulandığı temsilî grubun cinsiyet, yaş, sınırlı illeri/metropol iller/diğerleri, eğitim, meslek, etnik köken ve siyasal eğilim gibi farklı özellikleri de dikkate alınmış, çapraz tablolar ile gelen cevaplar ayrıca analiz edilmiştir.

Sosyal bilimler ve kamuoyu araştırmalarıyla göç alanında son derece değerli çalışmaları olan SB-2020 akademik danışma kurulu üyelerinin görüşlerine sunulan araştırma raporu, kurul üyelerinden gelen değerlendirmeler de dikkate alınarak sonuçlandırılmıştır.

SB-2020 TEMEL BULGULAR

SB-2020 araştırmasında ortaya çıkan temel bulgular SB-2017 ve SB-2019 araştırmalarının verdiği karşılaştırma imkânından da yararlanarak şu şekilde özetlenebilir:

- Araştırma 2020 yılını kapsamakta, saha çalışmaları da bu çerçevede 10 Aralık 2020 ile 12 Ocak 2021 arasında gerçekleştirilmiştir. Yani saha araştırması 11 Mart 2020’de ilan edilen Covid-19 pandemisinin de yoğun olarak yaşandığı bir döneme denk gelmiştir. Pandemi sürecinin yoksul, özellikle de güvencesiz ve her gün çalışmak zorunda kalan kitleleri daha fazla etkilediği açıktır. Bu durum SB-2020 araştırmasında elde edilen bulgular ile pandemi arasında bağlantıyı dikkate almayı gerektirmektedir. Araştırmanın belki de en belirgin bulgularından biri, pandemi sürecinin Türkiye’deki Suriyelileri, başta çalışma koşulları, eğitim ve sağlık alanları olmak üzere ciddi biçimde etkilemesidir. Aynı süreçte Türk toplumunun sorunlar arasındaki öncelik sıralamasında Suriyeliler konusunu biraz arka plana ötelediği görünmektedir.
- Türk toplumunun Suriyelilerin varlığından duyduğu bütün endişelere ve rahatsızlığa rağmen, **toplumsal kabul seviyesi** SB-2020 araştırmasında da yüksek görünmektedir. Bu durum, Türk toplumunun yüksek kaygılarının ve eleştirilerinin ortadan kalktığı anlamına da gelmemektedir. Ancak Türk toplumunun kabulü, birlikte ortak yaşam kurma anlayışına değil, büyük ölçüde **“tahammül etme”**ye dönüşmektedir.
- Toplumsal kabul düzeyinin yüksekliği iddiası hem Suriyelilerle yapılan görüşmelerden elde edilen araştırma bulguları hem de iki önemli hususla desteklenebilmektedir: 1. Özellikle 2014 sonrasında kentsel alanlarda gerçekleşen ortak yaşam büyük ölçüde çatışmasız ve sorunsuz devam etmektedir. Yani bütün endişelere, kaygılara ve yoksulluğa rağmen bir arada yaşam başarılmasıdır. 2. Suriyeliler konusu on yıllık tecrübe içinde henüz siyasetin önemli bir “enstrümanı” hâline gelmemiştir. Yani toplumun konuyla ilgili tavrı büyük ölçüde “göz ardı etme” şeklindedir. Özetle Türk toplumu Suriyeliler konusunda endişeli ve rahatsız olsa da bunu fiziki saldırılara ya da siyasi cezalandırmaya dönüştürmemektedir.
- SB-2017 ve SB-2019 araştırmalarında olduğu gibi SB-2020’de de Türk toplumunun yüksek kaygılı tavrı görülmektedir. Ancak SB-2020 araştırmasında, genel olarak Türk toplumunun Suriyelilere yönelik oldukça yüksek düzeydeki “olumsuz” yaklaşımlarında, sosyal mesafesinde ve ilişkiden kaçınma eğilimlerinde çok sınırlı düzeyde de olsa “azalma”/“gevşeme” tespit edilmiştir. Bu azalma, oransal olarak çok anlamlı olmasa da trend olarak dikkat çekmektedir. Suriyelilerin ise, önceki araştırma bulguları ile karşılaştırıldığında, Türk toplumuna ve kendi yaşam koşullarına bakışta daha eleştirel ve karamsar olduğu gözlenmektedir. Yani Suriyelilerde Türkiye’deki kamu hizmetleri ve toplumla ilişkilerde “memnuniyetlerde” azalma, “şikâyetlerde” ise artış dikkat çekmektedir. SB-2020 çalışmasının özellikle Odak Grup Görüşmelerinde Suriyelilerin Türk toplumuna ve devletine yönelik değerlendirmelerinde daha eleştirel bir söylem geliştirmeleri dikkat çekici bir değişime de işaret etmektedir.
- Pandemi sürecinde yapılan bu çalışma, Türk toplumu ile Suriyeliler arasındaki dayanışma ilişkisine yönelik önemli ipuçları da vermiştir. Toplumsal dayanışmanın, özellikle de komşuluk yardımlaşmasının arttığı gözlemlenmiştir. Süreç içinde Türk toplumu yaşanan sorunu Suriyelilerle ilişkilendirmemiş, tersine onların da mağdur olduğu inancıyla destek vermeye çalışmıştır.

- Kitlesel insani akınlar sonrasında genelde bütün toplumlarda ortaya çıkan iki temel kaygı, ucuz iş gücü nedeni ile iş kaybı ve suç oranlarında ortaya çıkacak artışlardır. Türk toplumunun Suriyeliler konusundaki endişe ve olumsuz duyguları oldukça yüksek seviyededir. Ancak buna rağmen SB-2020 çalışmasında sınırlı düzeyde de olsa bu kaygılarda azalma tespit edilmiştir. Bunda hem iş kaybı hem de kriminalite konusunda var olan endişelerin gerçek hayatta karşılık bulmamasının da etkisi olduğu düşünülmektedir. Hatta Türk toplumunda Suriyeliler ile ilgili temel kaygılar arasında iş kaybı ve suç oranlarında artış konuları dikkat çekici bir biçimde –örneğin “Ekonomimize zarar veriyorlar.”, “Kültürümüze zarar veriyorlar.” gibi endişelerin bile gerisinde kalmaktadır.
- Suriyelilerin Türkiye’de kalmaları ya da ülkelerine geri dönmeleri konusu pek çok faktöre bağlıdır. Bütün risklere rağmen, gönüllü geri dönüş, kişilerin inisiyatifine bağlıdır ve gerçekleşebilir. Öte taraftan kendilerine geçici koruma statüsü verilen Suriyelilerin bu statüsünün devam etmesi ya da kaldırılması Türk devletinin inisiyatifindedir. Türk devletinin Türkiye’deki Suriyeliler için geçici korumayı kaldırması, ya başka bir statü verilmesi ya da gönüllü geri dönüş beklentisi ile gerçekleşebilir. Ancak hem uluslararası hukuk hem de Türkiye’deki düzenlemelerde açık biçimde “(zorla) geri göndermeme” ilkesi geçerlidir. Yani Türkiye’deki Suriyeliler, statülerinden bağımsız biçimde geri gönderilemezler. Hukuki engeller kadar, bu tür bir kararın pratikte uygulanabilmesi de gerçekçi görünmemektedir. SB çalışması, geri dönüş konusunu devletin ya da uluslararası toplumun politik/hukuki kararları çerçevesinde değil, toplumsal algıları ve eğilimleri bakımından çözümlenmeyi hedeflemektedir. Bu yönü ile konuya bakıldığında, Suriyelilerin “gönüllü geri dönüş” eğilimlerinin sosyolojik bakımdan da her geçen gün daha da azaldığı açık bir biçimde görülmektedir.
- SB araştırmalarında “Genel olarak **Suriye’ye dönmek** konusunda aşağıdaki ifadelerden hangisi sizin tutumunuzu daha iyi açıklar?” temel sorusu çerçevesinde **geri dönüş eğilimi** konusunda ipuçlarına ulaşılmaya çalışılmıştır. Bu sorunun cevapları arasında yer alan “**Suriye’ye dönmeyi hiçbir şekilde düşünmüyorum.**” görüşünü dile getiren Suriyelilerin oranı SB-2017’de %16,7, SB-2019’da %51,8 iken, bu oran SB-2020’de %77,8’e yükselmiştir. Geri dönüş eğilimi konusundaki bu çarpıcı dönüşüm “Suriye’de savaş biter ve bizim istediğimiz şekilde bir yönetim oluşursa dönerim.” diyenlerin oranındaki radikal azalma ile de gözlenmektedir. Bu seçenek SB-2017’de %59,6, SB-2019’da %30,3 destek alırken, SB-2020’de %16’ya gerilemiştir. Suriyelilere yöneltilen “Önümüzdeki 12 ay içinde **Suriye’ye geri dönmeyle ilgili planlarınız nedir?**” sorusuna “Geri dönmeyi planlamıyorum.” diyenlerin oranı SB-2019’da %56,1 iken SB-2020’de %89’a çıkmıştır. Sahadan toplanan ve geri dönüş eğilimlerini ortaya çıkarmaya yönelik bütün veriler, Suriyelilerin gönüllü geri dönme isteklerinin/eğilimlerinin belirgin biçimde azaldığını ortaya koymaktadır.
- Geri dönme konusundaki kararları ve buna bağlı eğilimlerini etkileyen faktörlerden bir bölümü Suriye’nin durumu, diğeri ise Suriyelilerin Türkiye’de kurdukları yaşamla ilgilidir. **Klasik göç analiz yöntemlerinden olan “itici” ve “çekici” faktörler bakımından konuya bakıldığında, Suriye’nin mevcut ve yakın-orta gelecekteki “itici” rolünü, Türkiye’nin ise Suriyeliler için çok yönlü “çekici” rolünü görmek mümkündür. Suriyelilerin geri dönme imkân ve eğilimlerinde radikal azalma, Türk toplumunun konuyla ilgili kaygı ve itirazlarından da Suriye’de yaşanacak siyasi ve askeri gelişmelerden de bağımsızlaşmış gibi görünmektedir.**

TÜRK TOPLUMUNUN SB-2020 ARAŞTIRMASINDA ÖNE ÇIKAN GÖRÜŞ VE DÜŞÜNCELERİ

- DEĞİŞİM TRENDİ: SB serisi itibarıyla bakıldığında, Türk toplumundaki yüksek düzeyli kaygılar ve itirazların devam ettiğini ancak SB-2019 ile SB-2020 karşılaştırıldığında olumsuz nitelermelerde az da olsa azalma, olumlu olan nitelermelerde ise yine sınırlı ölçüde de olsa artış gözlenmektedir. Bu durum, fiilî bir arada yaşamın kısmen normalleşmesi hatta “alışkanlık” yaratması ve pandemi ile önceliklerin değişmesi ile açıklanabilir.
- SINIR BÖLGESİ FARKI: SB-2020 araştırmasında önemsenen hususlardan biri, Türk toplumunun Suriyeliler konusundaki tavrında demografik özelliklere ilişkin farklılaşmaların analizidir. Ancak yapılan demografik incelemelerde, cinsiyet, yaş, meslek, eğitim gibi değişkenlerin, Suriyeliler konusundaki görüşlerde ciddi farklılaşmalar göstermediğini ortaya koymaktadır. **Demografik incelemede karşılaşılan temel farklılaşma, sayısal ve oransal olarak yoğun Suriyeli nüfusun bulunduğu “sınır bölgesi illerinde yaşayanlar” grubunda ortaya çıkmaktadır. Suriyeli nüfusun çok sayıda ve oransal olarak oldukça yüksek seviyede olduğu sınır bölgesi illerinde yaşayanların Suriyelilere yönelik yaklaşımları daha gergin, olumsuz ve daha karamsardır.** Türk toplumunun Suriyeliler konusundaki düşünce ve görüşlerinden ayrışan “sınır bölgesinde yaşayanlar kategorisi”, hem genel analizlerde hem de bölgeye yönelik özel politikalar bağlamında dikkat edilmesi gereken bir husustur.
- SURİYELİLERİ TANIMLAMAK: Türk toplumunun Suriyelileri tanımlamasında “mağdur/mazlum olmak” ile “sorun olmak” arasında değişen skaladaki tercihleri SB-2020’ye de yansımıştır. Çoklu yanıt yöntemi ile yöneltilen bu soruda kümeleme ağırlığının azaldığı, Suriyelileri hem “mağdur” hem de “sorun/tehdit” olarak görenlerin birlikte mevcut olduğu anlaşılmaktadır. Ancak çevresinde/mahallesinde çok sayıda Suriyeli olduğunu ifade edenlerin, Suriyelileri daha fazla “sorun/tehdit” olarak tanımladıkları, olmayanların ise daha fazla “mazlum” olarak tanımladığı gözlenmektedir. Suriyelileri tanımlamada Türk toplumunun ortaya koyduğu kalıplara bakıldığında, ciddi bir mesafe ve önyargının SB-2017 ve SB-2019’da var olduğundan biraz daha az oranda olsa da SB-2020’de de varlığını koruduğu dikkat çekmektedir.
- KÜLTÜREL BENZERLİK: Suriye ile Türkiye arasında tarihî ortak geçmişe, 911 km sınır komşuluğuna, büyük ölçüde benzer dinî ve mezhepsel özelliklere rağmen, SB çalışmaları, Türk toplumunun Suriyeliler ile arasına ciddi bir kültürel mesafe koyduğunu göstermektedir. “Türkiye’deki Suriyelilerin kültürel açıdan bize ne kadar benzediklerini düşünüyorsunuz?” sorusuna “Hiç benzemiyorlar.” ve “Benzemiyorlar.” şeklinde cevap verenlerin toplamı %77,6 gibi oldukça yüksek bir seviyede gerçekleşmektedir. “Benziyorlar.” ve “Çok benziyorlar.” seçeneklerine gelen destek sadece %8,8’dir. Kültürel ötekileştirme trendinde yıllar içinde bazı değişiklikler olsa da en az %70 ile ifade edilen çok güçlü bir kültürel yakınlık reddiyesi tavrı olduğu görülmektedir. “Kültürel benzerlik” önermesinde asıl şaşırtıcı sonuç, “sınır illeri”nde yaşayan T.C. vatandaşları ile ilgili olarak ortaya çıkmaktadır. **SB-2020’de “Kültürel olarak Suriyelilere benzemiyoruz.” diyenlerin oranı Türkiye ortalamasında %77,6 iken, sınır illerinde bu oran %83,4’e çıkmaktadır.** Bölgede “benzeriz-çok benzeriz” diyenlerin oranı da Türkiye ortalamasının altında kalmaktadır.
- TOPLUMSAL İLİŞKİ YOĞUNLUĞU: Türk toplumunun, Suriyeliler ile ne tür ilişkileri hangi yoğunlukta kurduklarına yönelik cevapları, SB-2017, SB-2019 ve SB-2020 bağlamında önemli ipuçları

vermektedir. Çalışma Türk toplumunun Suriyeliler ile olan sosyal ilişkilerinin SB-2019 ile karşılaştırıldığında hemen her alanda az da olsa arttığını ortaya koymaktadır. Bu artışta, Suriyelilerin kısıtlı da olsa artık Türkçe konuşabilmeleri ve iş hayatı içinde çalışan ya da işletmeci olarak yer almasının etkili olduğu söylenebilir. İlginç olan, sorun yaşama ve kavga etmenin de artış eğiliminde olmasıdır. Bu da karmaşık sosyal yaşamın doğasına uygun bir durumdur.

- **DAYANIŞMA/DESTEK:** “Bugüne kadar hiç Suriyelilere (dilencilere para verme dışında) aynı veya nakdi yardım yaptınız mı?” sorusuna Türk toplumu SB-2019’da %34,1 ile evet derken, SB-2020’de bu oran daha da yükselerek %40,5’e çıkmıştır. “Son 1 yılda Suriyelilere aynı veya nakdi yardım yaptınız mı?” sorusuna gelen yanıtlarda, Türk toplumunun %79,7 gibi çok ciddi bir oranda evet demiştir ve bu da **pandemi sürecinde Suriyeliler ile dayanışmanın insani bazda arttığını** ve destek verdiklerini göstermektedir.
- **SOSYAL MESAFE:** Sosyal uyum konusuna odaklanan SB çalışmaları Boragrdus’un “sosyal mesafe ölçekleri” ile Türk toplumu ile Suriyeliler arasındaki mesafeyi tespit etmeye çalışmaktadır. Türk toplumu, her ne kadar SB-2019’daki -0,51 mesafe -0,42’ye gerilemiş olsa da Suriyelilere “uzak” kategorisinde mesafe koymaktadır. Bu durum Suriyelilerde bütünüyle farklı gerçekleşmekte ve Suriyeliler Türk toplumuna karşı yüksek seviyede “çok yakın” durduklarını ortaya koymaktadır. Ancak yıllar içindeki değişime bakıldığında, SB-2019’a göre Türk toplumunun Suriyelilere mesafesinde az da olsa azalma, Suriyelilerin Türk toplumuna yakınlaşmasında ise duraklama olduğu gözlenmektedir. Ancak SB-2020 çalışmasında asıl çarpıcı sosyal mesafenin sınır illerinde gerçekleştiği tespit edilmiştir. “Çok uzak” ve “uzak” toplamı Türkiye ortalaması %61,4 iken, bu oran sınır illerinde %71,2’ye çıkmaktadır. **Sınır illerindeki nüfusun Suriyeliler ile olan görece kültürel yakınlığının, sosyal mesafeyi azaltmadığı, aksine artırması son derece dikkat çekicidir. Bu veriler, yüksek sayılarda ve yoğunlukta Suriyeli olan illerin, kültürel yakınlığı göz ardı ederek mesafeyi daha da artırdıklarını ortaya koymaktadır.**
- **SURİYELİLERİN GEÇİM KAYNAKLARI:** SB çalışmaları Suriyeliler ile bir arada yaşanılmasına rağmen, onların “nasıl yaşadıklarına” dair algıların oldukça eksik olduğunu, **asıl belirleyici olanın ön yargılar ve yanlış bilgiler olduğunu göstermektedir.** Bu konuda en çarpıcı hususlardan biri Suriyelilere yapıldığı iddia edilen, gerçek durumla örtüşmeyen “devletin mali katkısı” inancıyla ilgilidir. “Çoklu yanıt” tekniği ile “*Türkiye’deki Suriyeliler geçimlerini nasıl sağlıyorlar.*” sorusuna gelen cevaplar, toplumun %80’ininden fazlasının Suriyelilerin “*Türk devletinin yardımı ile*” yaşadıklarına inandığını göstermektedir. Suriyelilerin Türkiye’deki hayatlarını “çalışarak” idame ettirdiklerine dair algının her üç araştırmada da %50 civarında gerçekleşmesi dikkat çekmektedir. Oysa Türkiye’deki Suriyelilerin SB ve diğer saha çalışmalarında ortaya konulduğu gibi, hayatlarını çalışarak ikame ettikleri bilinmektedir. Suriyeliler içinde SUY yardım programı çerçevesinde mali destek alan Suriyeli sayısı 1.6 milyon, oranı ise %44 civarındadır. Bunun dışında, bütün spekülasyonlara rağmen, Türk devletinin Suriyelilere yönelik düzenli ve sürekli bir mali destek programı bulunmamaktadır. Suriyeliler çalışarak hayatlarını idame ettirseler de Türk toplumunu domine eden algı bu gerçeklikle örtüşmemektedir.
- **KAYGILAR: GÜVENLİK-HUZUR VE TOPLUMSAL KABUL:** Temel olarak sosyal uyum konusundaki durumu açıklamaya çalışan SB çalışmaları, Türk toplumunun destek ve kaygılarını tespit etme amacıyla da özel sorular yönelmektedir. Böylece Türk toplumunun Suriyeliler konusundaki kay-

gılarının nedenleri, çeşitleri ve boyutları ortaya çıkarılmaya çalışılmaktadır. SB-2017 ve SB-2019 araştırmalarında, her alandaki kaygıların artış eğiliminde olduğu gözlenmişti. Ancak SB-2020’de bu kaygılarda mikro düzeyde de olsa azalma tespit edilmiştir. SB-2020’de Türk toplumunda Suriyelilerden kaynaklı en ciddi endişenin/kaygısının %74,2 “Suriyelilere vatandaşlık verilmesi” olduğu anlaşılmaktadır. SB-2017 ve SB-2019 çalışmalarında ilk sırada çıkan “ülkemin ekonomisine zarar vermelerinden” duyulan kaygı, yine çok yüksek bir seviyede (%72,3) varlığını sürdürse de Suriyelilerin vatandaş olmaları konusunun daha da önemli bir kaygıya dönüştüğü gözlemlenmektedir.

- GENEL KAYGILAR: Kaygı/endişe sorularında, kitlesel insani hareketliliklerde ortaya çıkan dört temel kaygı olan “işini kaybetme”, “suç oranlarının artması”, “kamu hizmetlerinin bozulması” ve “kimlik bozulması” hususları özel olarak Türk toplumuna yöneltilmiştir. Türk toplumunun endişe/kaygı önceliklendirmesinde, şaşırtıcı biçimde işini kaybetme ve suç oranlarının artması hususları, sıralamada nispeten geri planda kalmaktadır. 9 kategori içinde 6. sırada suç oranlarının artması (%63,6), 7. sırada “işini kaybetme” kaygısı (%62,6) yer almaktadır. Kuşkusuz bu oranlar da oldukça yüksek kaygıya işaret etmektedir. Ancak ilginç olan “ülkemin ekonomisine zarar”, “sosyokültürel yapıya zarar”, “kamu hizmetlerinde bozulma”, “Türk toplumunun kimliğinin bozulması” ve “suç oranlarının artması” gibi kaygıların, “işini kaybetme” kaygısından daha çok önemsenmesidir.
- KAYGILARDA SINIR İLLERİ FARKI: Suriyeliler vesilesi ile yaşanan kaygılar için demografik analiz yapıldığında çarpıcı bir biçimde, bütün alanlarda da sınır bölgelerinde yaşayanların, Türkiye ortalamasının çok daha üzerinde yüksek seviyede kaygılı olduğu gözlenmektedir. Ortalama kaygı puanı 3.5 iken, sınır bölgelerinde bu 3.9 olarak tespit edilmiştir. Bu durum, sınır bölgesinde hem sayısal hem de nüfuslarının içinde yüksek oranlarda Suriyeliler ile yaşayan illerdeki endişelerin ve buna bağlı gerilimin daha yüksek olduğunu göstermektedir. Oysa sınır bölgesindeki illerde yaşayan T.C. vatandaşlarının Suriyeliler ile “kültürel yakınlığının” Türkiye ortalamasından daha yüksek olduğuna dair genel kabul bağlamında da ortaya çıkan sonuç önemlidir. Bu bölgelerde yaşayan insanların “Suriyelilerin Türkiye’nin sosyokültürel yapısına zarar vereceklerini düşünüyorum.” ve “Suriyelilerin Türk toplumunun kimliğini bozacaklarını düşünüyorum.” önermelerine de Türkiye ortalamasının belirgin biçimde -hatta işini kaybetme” endişesinin bile- üzerinde destek vermeleri, varsayılan “kültürel yakınlık” ile sosyal uyum süreçleri arasındaki ilişkinin çok da doğrusal bir ilişki olmadığını bize göstermektedir.
- SURIYELİLERDEN “KİŞİSEL ZARAR” GÖRME VE “DUYUMLAR”: Toplumda Suriyelilere yönelik kaygılar ile bu kaygıları haklı kılacak tecrübeler arasındaki ilişki analiz bakımından önem taşımaktadır. Zaman ve eylem belirlenerek somutlaştırılmaya çalışılan soru “*Son 5 yıl içinde bir Suriyeliden zarar gördünüz mü?*” şeklinde yöneltilmiş, katılımcıların kendilerinin, ailelerinin ya da çevrelerinin zarar görüp görmediği anlaşılmaya çalışılmıştır. SB-2020 araştırmasına göre Son 5 yıl içinde Suriyelilerden bizzat zarar gördüğünü ifade edenlerin oranı %11,4 olarak tespit edilmiştir.
- ÇALIŞMA HAKLARI VE İŞİNİ KAYBETME KAYGISI: Bütün kitlesel akınlarda, ev sahibi toplumları en çok tedirgin eden hususlardan biri, özellikle de ucuz iş gücü karşısında işini kaybetme endişesidir. Türk toplumunun özellikle ilk dönemdeki bu yaygın endişesi, zaman içinde önceliğini kaybetmiş görünmektedir. Yani Suriyeliler kentsel alanlarda yerleşmelerine ve çalışarak hayatlarını

idame ettirmelerine rağmen, algılar bağlamında Suriyeliler nedeni ile işini kaybetme görüşü ciddi bir karşılık bulamamıştır. Kuşku yok ki özellikle Suriyeli nüfusun yoğun yaşadığı sınır illerinde bu tür iş kayıpları Türkiye geneline göre daha yoğun yaşanmaktadır. SB araştırmaları, Türkiye’de en az 1 milyon Suriyelinin aktif çalışma hayatı içinde olduğunu ortaya koymaktadır. Ancak Türk toplumu bu durumla Türkiye’de artan işsizlik arasında bağ kurmamaktadır. Burada Türk ekonomisinin önemli yapısal sorunlarından olan kayıt dışı ekonominin önemli bir rol oynadığı söylenebilir. Suriyelilerin tamamına yakınının kayıt dışı ekonomi içinde kendilerine yeni alanlar açtığı, bunun da yerel iş gücünün mağduriyetine sınırlı etki yarattığı anlaşılmaktadır. Bu nedendir ki Suriyelilerden yana duyulan kaygılar sıralamasında iş kaybı endişesi oldukça alt sıralarda yer almaktadır. Türk toplumunun “Suriyeliler işimizi elimizden alacak.” kaygısı SB-2020’de 9 kaygı önermesi içinde 8. sırada çıkmaktadır.

- **ÇALIŞMA İZİNLERİ:** Suriyelilerin Türkiye’de çalışmaları konusunda “*Kesinlikle çalışma izni verilmemelidir./çalışmalarına izin verilmemelidir.*” diyenlerin oranının, SB-2017’de %54,6, 2019’da %56,8, SB-2020’de ise %49 şeklinde gerçekleştiği görünmektedir. Çalışma izinleri konusunda sınırlı da olsa direncin azalması dikkat çekmektedir. Bu durum aslında Suriyelilerden kaynaklı iş kayıplarının olacağına dair genel endişelerin gerçekleşmemesi ile de ilgili görünmektedir.
- **İŞ YERİ AÇMA/GİRİŞİMCİLİK:** Türkiye’de toplumun Suriyelilerin çalışmasından daha fazla iş yeri işletme/şirket kurmalarına karşı çıktığı anlaşılmaktadır. Suriyelilerin çalışmalarına izin verilmesine karşı çıkanların oranı SB-2017’de %54,6, 2019’da %56,8, SB-2020’de %49 iken, “Suriyeliler hangi durumlarda iş yeri açabilmeliler?” sorusundaki seçenekler içinde “Kesinlikle açamamalıdır.” cevabı SB-2019’da %67,2 iken SB-2020’de %55’tir. Burada arka planda “haksız rekabet” algısı ve “kalıcılığın reddedilmesi” olduğu söylenebilir.
- **“SURIYELİLER ÜLKELERİNE DÖNER Mİ?”:** SB-2017 araştırmasında toplumun %70’inde Suriyelilerin tamamının ya da çok önemli bölümünün Türkiye’de kalacağına dair öngörü, SB-2019 ve SB-2020’de %90’ı aşmıştır. Bu durum aradan geçen zamanda Türk toplumunda Suriyelilerin kalıcılığına itirazların artmasına rağmen, geri gideceklerine dair umut ve inancın azaldığını göstermektedir.
- **“TÜRK TOPLUMU BİRLİKTE YAŞAMA HAZIR MI?”:** Türk toplumunun %90’ı Suriyelilerin en az yarısının Türkiye’de kalacağını düşünmektedir. Ancak “*Burada kalıcı olacaklar.*” görüşü beyan edilmesine rağmen, birlikte yaşam iradesinin son derece zayıf olduğu anlaşılmaktadır. Yani Türk toplumunda Suriyeliler “*gönülsüz bir kabullenme*” konusudur. “*Suriyeliler nerede yaşamalı?*” sorusuna gelen cevaplar bu çerçevede oldukça dikkat çekicidir. Türk toplumun %85’i bir arada yaşamayı değil, Suriyelilerin bir biçimde ya geri gönderilmesini ya da kamplarda, güvenli bölgelerde, özel şehirlerde izole edilmesini önermektedir. Türk toplumuna yöneltilen “*Suriyelilerle huzur içinde bir arada yaşayabiliriz.*” önermesine gelen destek, kaygıların yaygınlığını ve ortak gelecek tasavvurunun “*kerhen kabulünü*” net biçimde ortaya koymaktadır. Bu önermeye “Hiç katılıyorum.” ve “Katılmıyorum.” diyenlerin toplam oranı SB-2017’de %75, SB-2019’da %82,6, SB-2020’de ise %77,9 olarak tespit edilmiştir.

- SURIYELİLERİN TÜRK TOPLUMUNA UYUMU: Uyum konusunun, ev sahibi olanlar ile “sonradan gelenler” arasında oldukça farklı değerlendirildiği bilinmektedir. Bu nedenle elde edilen verilerin değerlendirmesi bize birtakım ipuçları verse de uyumun niteliğini ve seviyesini ölçmeye yetmeyeceği açıktır. Türk toplumuna yöneltilen “Suriyeliler Türk Toplumuna/Türkiye’ye ne ölçüde uyum sağladı?” sorusuna gelen cevaplar, Türk toplumunun Suriyelilerin uyumu konusunda oldukça karamsar olduklarını göstermektedir. Yani, ortak yaşam süresi uzadığı hâlde, Türk toplumunun Suriyelilerin uyum sağlamadığına dair yaklaşımı güçlenmiştir. Oysa Suriyelilere “Uyum sağladığınızı düşünüyor musunuz?” sorusu yöneltildiğinde, ortaya çıkan sonuç tam tersini işaret etmekte ve Suriyeliler kendilerini Türk toplumuna gayet iyi derecede uyum sağlamış bulmaktadırlar.
- "SURIYELİLER TÜRKİYE’DE NE KADAR ÖNEMLİ BİR SORUN?": SB araştırmasında “Türkiye’nin en önemli 10 sorunu içinde Suriyeliler konusu sizce kaçınıcı öncelikli konudur?” sorusuna SB-2019 çalışmasında 3.3, SB-2020’de ise 3.8 cevabı alınmıştır. Yani Türk toplumu her halükârda Suriyeliler konusunu Türkiye’nin ilk dört sorunundan biri olarak gördüğünü ifade etmektedir.
- SİYASAL HAKLAR VE VATANDAŞLIK: SB araştırmalarında toplumun %90’nına yakını, Suriyelilerin en az yarısının Türkiye’de kalacağı düşüncesini ifade ediyor olmasına rağmen, Türk toplumunda Suriyelilere siyasal haklar verilmesi ve vatandaşlık konusunda ciddi itirazları dikkat çekmektedir. Araştırmanın da ortaya koyduğu gibi, Türk toplumunun Suriyeliler konusunda dile getirilen en önemli endişelerinden birisi Suriyelilerin vatandaşlık almalarıdır. SB çalışmalarında “siyasal haklar verilmesi” ve “vatandaşlık” konularında özel sorular da sorularak Türk toplumunun konu hakkındaki düşünce ve algısı ortaya konulmaya çalışılmıştır. “Suriyelilere siyasal hakları ile ilgili nasıl bir düzenleme yapılmalıdır?” sorusuna Türk toplumunun SB-2017’de %85,6’sı, SB-2019’da %87,1’i SB-2020’de ise %83,8’i “Hiçbir siyasal hak verilmemelidir.” görüşünü dile getirdikleri ortaya konulmuştur. “Suriyelilere vatandaşlık verilmesi ile ilgili nasıl bir düzenleme yapılmalıdır?” sorusuna gelen cevaplarda “Hiçbiri vatandaşlığa alınmamalı.” cevabı SB-2017’de %75,8, SB-2019’de %76,5, SB-2020’de ise %71,8 olarak tespit edilmiştir.
- SURIYELİ ÇOCUKLARIN EĞİTİMİ: SB-2017, SB-2019 ve SB-2020 bulgularına göre Türk toplumunun Suriyeli çocukların eğitimi konusunda “duyarlılık” içinde olduğu gözlenmektedir. Toplumda %16-17 civarındaki bir kitlenin düzenli bir biçimde “Hiçbir şekilde eğitim verilmemelidir.” ifadesine destek verdikleri anlaşılmaktadır. Bu konuda Suriyeli nüfusun yoğun olduğu sınır illerinde daha yüksek itirazların gelmesi de aslında kapasite sorunu ve eğitim kalitesinin bozulmasına yönelik bir eleştiri olarak anlaşılabilir.
- SİYASAL DAVRANIŞA ETKİ: Türkiye’deki Suriyeliler konusu her ne kadar bugüne kadar çok politize olmamış ve seçimlerde etkili bir unsur olmamış olsa da Türkiye’nin ilk 4 sorunu arasında sayılan bir konunun siyasetin ilgi alanı dışında kalması beklenemez. Bu nedenle SB araştırmasında, Suriyeliler konusunun Türk toplumu için taşıdığı siyasi değeri ortaya koymaya yönelik olarak “Siyasi parti ya da liderlerinin Suriyelilerle ilgili politika ve söylemleri, seçimlerde vereceğiniz kararı etkiler mi?” sorusu yöneltmiştir. Bu soruya “Hiç etkilemez.” ve “Etkilemez.” diyenlerin toplam oranı %40,4 iken, “Etkiler.” ve “Çok etkiler.” diyenlerin toplam oranı %47’dir. Bu durumun, bundan sonraki seçimlerde politikacılar üzerinde etki yaratacak oldukça yüksek bir oran olduğu açıktır.

SURİYELİLERİN SB-2020 ARAŞTIRMASINDA ÖNE ÇIKAN GÖRÜŞ VE DÜŞÜNCELERİ

- **KALICILIK EĞİLİMİNİN GÜÇLENMESİ VE PANDEMİ:** SB-2020 araştırmasında Suriyelilerin genel görüş ve düşüncelerinde iki önemli faktörün belirleyici olduğu söylenebilir. Bunlardan birincisi on yıllık geçmiş ve inşa edilmiş hayatla ve buna paralel biçimde ülkelerine geri dönüş konusunda umutlarının da isteklerinin de neredeyse kalmamasıdır. İkincisi ise SB-2020 araştırmasının saha çalışmalarının yapıldığı dönemde yaşanan Covid-19 pandemisinin etkileridir.
- **ODAK GRUP GÖRÜŞMELERİ İLE ANKET ÇALIŞMASININ BULGULARININ AYRIŞMASI:** SB çalışmasının saha çalışması kapsamlı anket çalışması ve OGG'ler ile gerçekleşmektedir. Türk toplumu ile yapılan anket ve OOG'ler arasında oldukça tutarlı bir veri paylaşımı gerçekleşirken, Suriyelilerde OGG'lerde elde edilen bulgular anketten farklılaşmaktadır. Bunun da Suriyelilerin anketlere cevap verirken, muhtemelen yeterince kendilerini güven içinde hissetmemeleri ile ilişkili olduğu düşünülmektedir. Bu bağlamda SB-2020 araştırmasında özellikle Suriyeliler için anket verileri ile OGG bulgularının bir arada değerlendirilmesi, durumun daha iyi saptanması bakımından son derece önemlidir.
- **TÜRKÇE BİLME SEVİYESİ:** SB-2020 çalışmasında, ortalamada 5 yıldan fazla Türkiye'de ve yoğunlukla da büyük kentlerde yaşayan Suriyelilerin, bir önceki çalışmaya göre -kendi beyanlarına göre- Türkçe bilme seviyelerinin oldukça ilerlediği anlaşılmaktadır. Hem günlük konuşma yetisinin artması hem de Türk devlet okullarına giderek Türkçe öğrenen çocuklar sayesinde Suriyeli aileler içinde artık en az bir kişinin Türkçe bildiği tahmin edilebilir.
- **PANDEMİ ETKİSİ:** 11 Mart 2020'de Dünya Sağlık Örgütü (WHO) tarafından Covid-19'un pandemi olarak ilan edilmesi sonrasında yaşanan sürecin, hem sağlık hem de çalışma koşulları ve imkânları bakımından Türkiye'deki Suriyelileri özellikle çalışma koşulları, ihtiyaç temini ve eğitim alanlarında çok etkilediği SB-2020 araştırmasında da gözlenmiştir. Bu durum Türk toplumu ile olan ilişkilere de hem olumlu ve hem de olumsuz yansımıştır.
- **SURİYELİLERİN MALİ DESTEK ALMA DURUMU:** Türkiye'deki Suriyelilere "Son 12 ayda herhangi bir kurum veya kişiden yardım aldınız mı?" sorusu yöneltildiğinde buna evet diyenlerin oranı SB-2017'de %22, SB-2019'da %36,3 iken SB-2020'de %46,2'ye çıkmıştır. Muhtemelen Covid-19 Pandemisi nedeni ile özel olarak artan destekler bu artışta etkili olmuştur. Suriyelilere yardımı hangi kurumlardan aldıkları sorulduğunda, %90'ın üzerindeki oranla Kızılay Kart/SUY programı cevabı alınmaktadır.
- **SURİYELİLERİN ÇALIŞMA DURUMU:** SB araştırmasının bulgularına göre Türkiye'deki 12 yaş üzerindeki 2.5 milyon Suriyelinin içinde SB-2019'da %37,9'u, SB-2020 içinde ise %29,4'ü aktif çalışma hayatı içinde yer almaktadır. SB-2020'de bir önceki yıla göre çalışanların oranında ciddi bir düşme dikkat çekmektedir. Üçte birlik bu azalma, Türkiye'deki genel işsizliğin artışı ama daha çok da pandemi etkisi ile açıklanabilir. Ancak her halükârda Türkiye'de 650 bin civarında hane/aile sahibi olan Suriyeli içinde çalışan sayısının 1 ile 1.5 milyon arasında değiştiği anlaşılmaktadır. Çalışma izni ile çalışanların sayısı 2019 itibarıyla 60 bin civarındadır. Geri kalan Suriyelinin kayıt dışı ekonomi içinde yer aldığı bilinmektedir. Ancak Suriyelilerin temelde yaşamlarını kendi çaba ve çalışmaları ile idame ettikleri anlaşılmaktadır. Çalışan Suriyelilerin nasıl işlerde, nasıl bir statüde çalıştıklarına dair veriler de oldukça dikkat çekicidir. Buna göre çalışan Suriyelilerin

SB-2019'da %50,2'si, SB-2020'de %35,8'i düzenli ücret getiren işlerde çalışmaktadır. Burada da bir yıl içinde ciddi bir azalma söz konusudur. Yani zaten güvenceli çalışmak konusunda sorun yaşayan Suriyelilerin büyük ölçüde pandemi etkisi ile hem işlerini kaybettikleri hem de gündelik işlerle daha da güvencesiz hâle geldiği anlaşılmaktadır. Kendi hesabına çalışanlar, esnaf ya da iş adamı olan Suriyelilerin toplam oranı SB-2019'da 13,7 iken, SB-2020'de %6,4'e düşmüştür.

- **KADINLARIN EV DIŞI İŞLERDE ÇALIŞMASI:** Suriyeliler içinde çalışanlar grubunda kadınların payı %7,8 görünmektedir. Ancak eğer çalışma çağındaki Suriyelileri dikkate alırsak kadınların çalışma hayatındaki varlıkları %4,6'ya düşmektedir. Bu durum Suriyeliler içinde özellikle çok çocuklu aile yapılarının, muhafazakâr/geleneksel yaşam biçiminin ve kadınların ev alanı dışında tehdit altında olacağına dair endişelerin, Suriyeli kadınların ev dışında çalışmasına ciddi bir engel oluşturduğunu göstermektedir. Suriyeli kadınların ev dışında çalışma durumu, Suriye'deki yaşamlarından farklılık göstermemektedir.
- **SURIYELİLERİN SORUN ALANLARI:** Suriyelilerin Türkiye'de ne gibi sorunlar yaşadıkları konusunda doğrudan Suriyelilerin görüşlerinin alınması, huzurlu bir ortamın zemini bakımından son derece önem taşımaktadır. Bu çerçevede Suriyelilere 7 kategoride yöneltilen "sorun alanları" sorusu özellikle de süreç takibi bakımından önemli ipuçları vermektedir. "Aşağıdaki konularda aile olarak ne ölçüde sorun yaşadığınızı lütfen belirtiniz." sorusuna gelen cevaplar, SB-2017, SB-2019 ve SB-2020'da verilen cevaplar arasında genelde uyum olduğunu yani sorunlar sıralamasında benzerlik olduğu, örneğin en fazla "çalışma koşulları"ndan şikâyet edildiği görülmektedir. Ancak oransal olarak gözlem yapıldığında, 2017'ye göre 2019'da yaşanan sorunlarda sınırlı da olsa azalmalar olduğu, yani iyimserliğin hakim olduğu görülürken, SB-2020'de ise sorunların yeniden arttığı gözlenmektedir. Bunun önemli bir nedeninin pandemi süreci olduğu düşünülebilir.
- **ÇALIŞMA KOŞULLARI VE AYRIMCILIK:** SB-2020 verileri Türkiye'deki Suriyelilerin sekiz konu başlığı içinde en çok çalışma koşullarından rahatsız olduğunu göstermektedir. Bunu gıda temini yani günlük gıda ihtiyacına ulaşma konusundaki sorunlar ve barınma izlemektedir. Suriyelilerin, sorunlar kataloğunda en düşük oranı "ayrımıcılık" konusuna vermeleri, özellikle sosyal uyum bakımından SB-2017 ve SB-2019'da da gözlemlenen son derece önemli ve çarpıcı bir bulgudur. Sağlık ve eğitim konularında yaşanan sıkıntıların da pandemi dönemi koşulları ile yakından bağlantılı olduğu tahmin edilmektedir. Sorunların düzenli olarak azaldığı alanlar ise "iletişim/dil" ile "ayrımıcılık" hususunda yaşanmaktadır.
- **SURIYELİLERİN TÜRKLERE SOSYAL MESAFESİ:** Türkiye'deki Suriyelilerin Türk toplumuna olan sosyal mesafesi, Türk toplumunun Suriyelilere koyduğu mesafe ile karşılaştırılmayacak kadar olumlu görünmektedir. SB-2017'de yakın + çok yakın toplamı %73,5 iken, SB-2019'da %85,7, SB-2020'de ise %85,6 olarak tespit edilmiştir. Her üç yıl için de bu değerler "çok yakın" kategorisine girmektedir.
- **SURIYELİLERİN SOSYAL İLİŞKİ DÜZEYLERİ:** Türkiye'de ortalama olarak 5,5-6 yıldır yaşayan Suriyelilerin, Türk toplumu ile olan "sosyal yakınlık" ya da "sosyal mesafe"lerini daha iyi analiz edebilmek için SB çalışmalarında sosyal ilişki türlerini ve yoğunluğunu ortaya koymak için "Bu güne kadar herhangi bir Türk vatandaşı ile (sohbet/ alışveriş/kavga/sohbet/...) oldu mu?" soru-

su yöneltmiştir. Türk toplumundaki mesafeli duruşa rağmen, hem sosyal mesafe ölçekleri hem de sosyal ilişki yoğunlukları bakımından Suriyelilerin Türk toplumuna belirgin biçimde daha da yakınlaştıkları ve bunun için çaba gösterdikleri ortaya çıkmaktadır. Türkiye'deki Suriyelilerin sosyal mesafesinin Türk toplumuna gayet "yakın" olduğu ve sosyal ilişki düzeyleri bakımından da hemen her alanda daha yakınlaşmaya doğru giden bir trend olduğu anlaşılmaktadır.

- **UYUM ÇABASI:** Suriyelilere göre Suriyeliler Türk toplumuna uyum göstermek için ciddi bir çaba içindedir. Diğer önermeler içinde en yüksek desteği alan bu önermeye destek verenlerin oranı %47,6'dır. Suriyelilerin %41,8'i Suriye toplumunun Türk toplumuna "minnet duydukları", Türk toplumunu "çok sevdikleri" (%41,6) ve "saygılı davrandıkları" (%35,9) görüşündedir. Olumsuz iki sorudan "Suriyeliler Türk toplumunu hiç sevmiyor." (%1,1) ve "Suriyeliler Türk toplumunu sömürüyor." (%0,8) önermelerine gelen destek ise son derece sınırlıdır.
- **SURİYELİLERİN GELECEK PERSPEKTİFİ VE VATANDAŞLIK:** Türkiye'deki Suriyelilerin gelecek/kalıcılık perspektifleri konusunda "Suriyeliler vatandaşlık almak istiyor.", "Suriyeliler Türkiye'de kalmak istiyor." ve "Suriyeliler başka bir ülkeye gitmek istiyor." önermelerinin topluca analiz edilmesinin anlamlı olacağı düşünülmektedir. Buna göre, 10 önerme içinde en yüksek ilgi "vatandaşlık almak" konusu olurken, ilk 10 içinde üçüncü sırada yer alan "Suriyeliler Türkiye'de kalmak istiyor?" önermesine verilen destek ile gelecek perspektifinin güçlüğü tescillenmektedir.
- **TÜRK TOPLUMU İLE İLİŞKİ/HİSSİYAT:** Suriyelilerin Türk toplumuna yönelik duygu, düşünce ve algıları bakımından anket sonuçları ile OGG'ler arasında ciddi ayrışma gözlemlenmiştir. Her ne kadar anket sonuçlarında Suriyelilerin Türk toplumuna yönelik oldukça yüksek seviyede memnuniyetleri söz konusu iken, OGG'lerde eleştirilerin daha baskın olduğu gözlemlenmektedir. Örneğin OGG'lerde pek çok dışlanma örneği aktaran Suriyelilerin; toplumsal kabulün seviyesini anlamak bakımından ankette yer alan "Suriyeliler Türkiye'de dışlanıyor" önermesine 10 önerme içinde 7. sırada önem atfeden Suriyelilerin %23,4 gibi bir oranla bu önermeye "katılmadıkları" görülürken, önermeye katılanların oranı %18,4'tür.
- **MUTLULUK ALGISI:** Türkiye'de ortalama olarak 5,5-6 yıldan bu yana yaşayan Suriyelilerin Türkiye'deki yaşamlarından "ne kadar mutlu oldukları" hususu, her ne kadar tamamen bir algı sorusu olsa da SB araştırmasının özel ilgi duyduğu alanlardan biridir. Türkiye'de mutlu olduğunu ifade eden Suriyelilerin oranı, mutlu olmadıkları ifadesinden çok daha yüksek tespit edilmiştir. Ancak SB-2020'de mutluluk algısında bir azalma gözlenmiştir. Bunda pandemi koşulları kadar OGG'lerde ortaya çıkan Türk toplumunun kendilerine yönelik tavrının da rol oynadığı düşünülmektedir.
- **SOSYAL UYUM:** Türkiye'deki Suriyelilerin geleceği hususunda net bir ifade kullanmak doğru olmayabilir. Ancak kalıcılığa yönelik ciddi bir gidişat olduğu da genel kabul görmektedir. Bu durum uyum konusunu ön plana çıkarmaktadır. Suriyelilerin uyum konusundaki görüşlerinin ve çabalarının ortaya konulması SB çalışmalarının önemli bir alanı olarak belirlenmiştir. Suriyelilerin Türk toplumuna yönelik duygu ve davranışlarını inceleyen 6 önermede en çok uyum konusuna önem verilmiştir. "Suriyeliler Türk toplumuna uyum sağlamak için çaba gösteriyor." önermesine SB-2019'da %47,6, SB-2020'de ise %43,1 ile en yüksek seviyede destek verilmiştir.

- “UYUM SAĞLADIK!”: Uyum konusunda sonradan gelenlerin, ele aldığımız konu itibarıyla Suriyelilerin kendilerine bakışı da önemli bir husustur. “Suriyeliler Türkiye’ye uyum sağladı mı/sağlayacak mı?” sorusunun muhatabı sadece Türk toplumu değil, aynı zamanda Türkiye nüfusunun %5’ine yaklaşan 3,6 milyonu aşkın Suriyeli. Bu nedenle Suriyelilere “Sizce Suriyeliler Türk Toplumuna/Türkiye’ye ne ölçüde uyum sağladı?” sorusu yöneltilmiştir. Türk toplumundaki genel yaklaşımın aksine, Suriyelilerin SB-2019’da %51,6’sı, SB-2020’de ise %46,3’ü Türk toplumuna “bütünüyle” ve “büyük ölçüde” uyum sağladığına inanmaktadır. SB-2019’da %36,9, SB-2020’de ise %44,8’i “az/kısmen” uyum sağladığına inanmaktadır. Yani Türk toplumu ikna olmasa da Suriyeliler kendilerince Türk toplumuna ve Türkiye’ye uyum sağladıkları inancındadırlar. Ancak Suriyelilerin uyum sağlayamadıklarına dair Türk toplumundaki yaygın inanç durumu, ötekileştirme ve gettolaşmaya neden olabilir.
- TÜRK DEVLETİNİN SURIYELİLERE VERDİĞİ DESTEKLER: Türkiye’deki Suriyelilerin, Türk devletinin sunduğu 6 temel alandaki (sağlık, koruma/ hukuki destek, eğitim, barınma, gıda temini ve parasal/mali) hizmet ve yardımları ne kadar yeterli bulduklarına ilişkin (“Türkiye’de Devletin Aşağıdaki Konularda Suriyelilere Verdiği Yardım ve Destekleri Ne Ölçüde Yeterli Buluyorsunuz?”) soruya “yeterli”, “çok yeterli” diyenlerin, yani memnuniyet bildirenlerin toplamı, SB-2017’de %28,62 iken, bu oran SB-2019’da %34,96, SB-2020’de ise %31,5 olarak gerçekleşmiştir. SB-2017’de %72, SB-2019’da %71,8, SB-2020’de ise %61,9 ile en yüksek memnuniyetin “sağlık” alanında olduğu görülmektedir. OGG bulgularında da sağlık hizmetinde sorun yaşamadıkları ancak eğitimde/uzaktan eğitim/EBA da sorun yaşadıkları belirtilmiştir. Sağlık alanındaki memnuniyeti eğitim takip etmektedir. Ancak hem sağlık hem de eğitim alanında pandemiden kaynaklanan sorunlar yaşandığı da gözlenmektedir.
- SURIYELİLERİN TÜRKİYE’DE TERCİH EDECEKLERİ STATÜ: Suriyelilerin gelecekteki kadar “geçici koruma” statüleri de sıklıkla dile gelen tartışma konularından biridir. Suriyelilerin bunu değerlendirdiği ve taleplerinin ne yönde olduğu hususu SB çalışmasının önemli alanlarından birisi olarak belirlenmiştir. Suriyelilerin Türkiye’de nasıl bir statüde olmak istediğine dair yöneltilen soru oldukça çarpıcı bir biçimde “vatandaşlık” seçeneğinin ön plana çıkarmıştır. Türkiye’deki Suriyelilerin SB-2017’de %70,2’si, SB-2019’da %80,3’ü, SB-2020’de ise %72,3’ü “hem Suriye hem T.C. olmak üzere çifte vatandaş olmak” ve “sadece Türk vatandaşı olmak” seçeneklerini tercih etmişlerdir. SB-2020’de dikkat çeken bir husus ise “geçici koruma statüsünde olmaya devam etmek” seçeneğindeki 2019’daki %9,9’un SB-2020’de %17,9’a yükseliştir. Buna “mülteci statüsünde olmak” da eklendiğinde toplam oran %19,2’ye çıkmaktadır. “Vatandaşlık” yerine mevcut geçici koruma ya da mültecilik talebindeki yükseliş, vatandaşlığa geçenlerin, SUY yardımları gibi bazı destek programlarından mahrum kalma düşüncesi ile ilgili olabilir. Çifte ya da sadece T.C. vatandaşlığı ve mülteci/geçici koruma statüleri dışındaki seçeneklere neredeyse hiç ilgi gösterilmemiştir.
- SURIYE’YE GERİ DÖNÜŞ: SB çalışmalarının en hassas konularından biri Türkiye’deki Suriyelilerin ülkelerine geri dönüşü konusundaki düşünce ve eğilimlerini tespit etmektir. SB araştırmasında “Genel olarak Suriye’ye dönmek konusunda aşağıdaki ifadelerden hangisi sizin tutumunuzu daha iyi açıklar?” sorusuna gelen cevaplar oldukça çarpıcıdır. Bu soruya “Suriye’ye dönmeyi hiçbir şekilde düşünmüyorum.” diyenlerin oranı SB-2017’de %16,7 iken, SB-2019’da %51,8’e,

SB-2020'de ise %77,8'e çıkmıştır. İkinci sırada yer alan "Suriye'de savaş biter ve bizim istediğimiz şekilde bir yönetim olursa dönerim." seçeneğindeki çekiciliğin de ciddi biçimde azaldığı gözlemlenmektedir. Bu seçeneğe destek verenlerin oranı SB-2017'de %59,9 iken, SB-2019'da %30,3'e, SB-2020'de ise %16'ya düşmüştür. Dolayısı ile ilk iki seçenek açık biçimde Suriyelilerin geri dönüş konusunu büyük ölçüde gündemlerinden çıkardığı ya da imkânsız gördükleri şekilde değerlendirilebilir. Suriyelilerin bu yaklaşımı, pek çok diğer soru ile mesela statü tercihi ve vatandaşlık konusu ile de test edilmiş ve benzer sonuçlara ulaşılmıştır. "Suriye'de savaş biterse, bizim istediğimiz şekilde bir yönetim oluşmasa da dönerim." diyenlerin oranı SB-2017'de %12,9'dan SB-2019'da %5,5'a, SB-2020'de ise %0,7'ye düşmüştür.

- "12 AY İÇİNDE GERİ DÖNME PLANI VAR MI?": Geri dönme eğilimleri konusunda ipuçları yakalamak bakımından Türkiye'deki Suriyelilere yöneltilen "Önümüzde ki 12 ay içinde Suriye'ye geri dönmeyle ilgili planlarınız nedir?" sorusuna "Geri dönmeyi planlamıyorum." diyenlerin oranı SB-2019'da %56,1 iken, bu oran SB-2020'de %89'a çıkmıştır.
- GERİ DÖNMEME GEREKÇELERİ: Türkiye'deki Suriyelilerin geri dönmeyi planlamamasının nedenlerine bakmak da oldukça açıklayıcıdır. Çoklu yanıt sistemi ile "Suriye'ye geri dönmeyi planlamamanızın en önemli 3 sebebini belirtiniz." denildiğinde ilk sırayı "güvenli bir yer olmadığı için" (SB-2020: %69,9) cevabı almaktadır. İkinci sırada "Türkiye'de vatandaşlık almak istediğim için" çıkmaktadır. Bu seçeneğe gösterilen ilgi aslında hem gelecek perspektifi ve geri dönme eğilimi bakımından oldukça önemli ipuçları vermektedir. Üçüncü sırada, ilk seçenek ile çok benzer "Savaş devam ettiği için" (SB-2020: %25,3) cevabı gelmektedir. SB-2020 sıralamasını takip ettiğimizde, "Suriye'deki kötü ekonomik durum" (%19,5), "Suriye'de bize ait olan bir şey kalmadı." (SB-2019: %14,6, SB-2020: %18), "Başka bir ülkeye gitmek için" (%16,1), "Çocuklarıma daha iyi bir gelecek temin etmek için" (%11,8), "Türkiye'de yeni bir hayat kurduğumuz için" (%10,5) gerekçeleri görülmektedir. "Geri dönmeme" gerekçeleri içinde Suriye'deki güvenlik kaygısı ön planda iken, her geçen gün, Türkiye'de kurulan hayata tutunma çabasının da görünür hâle geldiği söylenebilir.
- TÜRKİYE VE SURİYE DIŞINDA BAŞKA BİR ÜLKEYE GİTMEK VE ORAYA YERLEŞMEK: Türkiye'de yaşayan Suriyelilerin üçüncü bir ülkeye gitme eğilimleri "Türkiye ve Suriye dışında başka bir ülkeye gitmek ve oraya yerleşmek ister miydiniz?" sorusu ile anlaşılmaya çalışılmıştır. SB-2020 bulguları, SB-2017 ve SB-2019'dan oldukça farklı biçimde, Türkiye'deki Suriyelilerin üçüncü bir ülkeye gitme niyetlerinin güçlendiğini ortaya koymaktadır. SB-2020'de "Fırsatım olsa giderim." seçeneği %49,1 ile ilk sıraya yerleşmiştir. Oysa bu seçenek SB-2017'da %23, SB-2019'da ise %34,1 ile ikinci sırada gelmekteydi. Bu durum, "imkân yaratabilirse gitmek isteyenlerin" oranının yükseldiğini göstermektedir. OGG'lerde, üçüncü bir ülkeye gitmenin de ancak yasal zeminde yani davetle ve/veya izinle olmasına sıcak bakıldığı hususu da sıklıkla vurgulanmıştır.
- SURİYELİLER İÇİN TÜRKİYE'DE GELECEK BEKLENTİSİ: Suriyelilerin Türkiye'de kendilerine bir gelecek görüp görmemeleri hem kalıcılık eğilimleri hem de uyum süreçleri için son derece önemli ipuçları vermektedir. Bu çerçevede Suriyelilere üç farklı aktör bağlamında "Kendiniz, aileniz ve diğer Suriyeliler için Türkiye'de bir gelecek olduğuna inanıyor musunuz?" sorusu yöneltilmiştir. Ortaya çıkan tablo, Suriyelilerin "kendileri" ve "aileleri" için hem SB-2019'da hem de SB-2020'de %62'den fazla bir oranda, yani oldukça güçlü bir biçimde bir gelecek olduğuna inandıklarını

göstermektedir. “Suriyeliler için” bir gelecek olduğu konusunda oran SB-2019’da %47,2 iken, SB-2020’de 52,1’e yükselmiştir.

- **SERBEST İKAMET HAKKI:** SB-2020’de sorulan “Size imkân/izin verilse Türkiye’de başka bir şehre taşınmak ve orada yaşamak ister misiniz?” sorusuna gelen cevaplarda, Suriyelilerin buldukları yerlerden genelde memnun olduklarını, il değiştirmeye sıcak bakanların toplam oranının %11,5 olduğu gözlenmektedir.
- **SERBEST DOLAŞIM/SEYAHAT İZİNİ:** Türkiye’de geçici koruma altındaki Suriyeliler kayıt oldukları iller dışındaki yerlere gitmeleri gerektiğinde yol izin belgesi, bir başka ilde ikamet etmek istediklerinde ise geçerli gerekçelerle izin almak zorundadırlar. Bu durum aradan geçen on yılın sonrasında Suriyeliler tarafından eleştirilmektedir. Zira Suriyeliler için merkezî bir planlama çerçevesinde il bazlı dağıtım gerçekleştirilmemiştir. Bilindiği üzere Suriyeliler özellikle 2013-2017 arasında kendi iradeleri ile seçtikleri yerlere yerleşmişlerdir. Bu durum Suriyelilerin iş bulmaları, kendi tanıdıkları ile bir arada olma imkânları ve kendilerini güvende hissetmeleri bakımından olumlu bir ortam yaratmıştır. Suriyeliler makul gerekçelerle izin almak kaydı ile yine istedikleri illeri yerleşebilmektedirler. Buradaki istisna, Temmuz 2019’da 15 il konusunda “yeni kayda kapatma” kararı ile gelmiştir. Ancak diğer 66 ilde kayıt belirli koşullar altında devam etmektedir. Suriyeliler kendi iradeleri ile planlama dışında yerleştikleri için, seyahat ve yerleşme konusundaki izin süreçlerinin ne kadar anlamlı olduğu tartışılmaktadır. Bu konu Suriyelilerin özellikle OGG’lerde sıklıkla dile getirildiği için, SB-2020’de anket çalışmasına da aktarılmıştır. Çoklu yanıt imkânı verilerek sorulan “Seyahat/yol izin alma zorunluluğu hayatınızı nasıl etkiliyor?” sorusuna ilk sırada %45,3 ile “Özgürlüğümün kısıtlandığını hissediyorum.” cevabı gelirken, ikinci sırada %44,3 ile “Etkilemiyor.” cevabının gelmesi dikkat çekicidir. Buradaki “Etkilemiyor.” cevabı ya stabil yaşamdan ve ihtiyaç olmamasından ya da “Zaten kontrol yapılmıyor.” şeklinde yorumlanabilir. Bu iki seçeneği %30,1 ile “İş bulma fırsatlarımızı azaltıyor.”, %17 ile “Aile/akrabalık ilişkimize zarar veriyor.”, %12,4 ile “Seyahat izni alma süreçlerinde yaşadığımız olumsuzluklardan kurtulmak istiyorum.”, %9,7 ile “Psikolojim bozuluyor.” seçenekleri takip etmektedir.
- **PAZARKULE SINIR KAPISI'NDA GEÇİŞLERİNİN ENGELLENMEMESİ KARARI:** 27 Şubat 2020 günü İdlib’de TSK mensuplarına yönelik saldırı ile başlayan gelişmeler sonrasında “Türkiye’nin mültecilerin Avrupa’ya geçişini engellememe kararı aldığı” duyuruldu.¹⁷⁶ 27 Şubat-27 Mart 2020 arasında yaşanan ve merkezinde Suriyelilerin olduğu gelişmelerin SB araştırmasında da ele alınmasının önemli olduğu düşünülerek SB-2020’de bazı ilave sorular geliştirilmiştir. Bu konudaki ilk soru “Şubat ayında Türkiye Pazarkule/Yunanistan sınırını kontrol etmeme (sınırları açma) kararı aldığı anda gitmeyi düşündünüz mü?” şeklindedir. SB-2020 çalışmasına katılan Suriyelilerin %83’ü ise gitmeyi planladıklarını ve sınıra gitmediklerini, %2,5’u sınıra gittiğini ama geçemediğini, %13,9’u ise gitmeyi düşündüğünü ama gitmediğini ifade etmiştir.
- **SINIRA GİTME GEREKÇESİ:** “Yunanistan sınırına gitmeyi düşünmedik.” cevabı veren Suriyelilere, bunu neden düşünmedikleri ya da yapmadıkları sorusu çoklu yanıt yöntemi ile yöneltil-

176. Hürriyet Gazetesi (29.02.2020) Cumhurbaşkanı R.T. Erdoğan: “Kapıları açtık, bu sabah itibarıyla 18 bin oldu. Bugün herhâlde 25 bin 30 bini bulabilir. Biz bu kapıları bundan sonraki süreçte de kapatmayacağız. Biz bu kadar mülteciyi beslemek durumunda değiliz.” (<https://www.hurriyet.com.tr/gundem/cumhurbaskani-erdogan-kapilari-actik-bundan-sonraki-surecte-de-kapatmayacagiz-41458102>) (Erişim: 12.04.2021)

diğinde, ilk sırada %52,6 ile “Davetsiz ya da yasa dışı yollardan gitmeyi tercih etmedim.” cevabı gelmektedir. Bunu “Türkiye’deki hayatımdan memnun olduğum için” (%36,6) ve “Türkiye’de vatandaşlık almak istediğim için” (%31,8) cevapları takip etmektedir. Diğer seçenekler ise “Sınırı geçme sürecinde zarar görmekten endişelendiğim için”, “Türkiye’de yeni bir hayat kurduğum için”, “Geçemeyeceğimi bildiğim için gitmedim./Gidenin geçemediğini gördük./Duyduk.”, “Çocuklarım burada okuduğu için” ve “Türkiye’de çalıştığım için” şeklinde sıralanmaktadır.

- **PANDEMİ ETKİSİ:** Dünya Sağlık Örgütü tarafından 11 Mart 2020’de ilan edilen Covid-19 pandemisi, bütün dünyada sağlık yönünde olmak üzere, önemli sosyal ve ekonomik sorunlar da yaratmıştır. Bu süreç, doğal olarak günlük çalışma ile hayatlarını idame ettirmek zorunda olan yoksul kitleler ve mülteciler üzerinde daha fazla olumsuz etkilere neden olmuştur. Sürecin yarattığı ekonomik zorluklar ve yoksullaşma, toplumlarda yabancılara, göçmenlere ve mültecilere yönelik yaklaşımları da olumsuz etkilemektedir. Bu bağlamda Türkiye’deki Suriyelilerin bakımından pandemi sürecinin en önemli olumsuz etkisinin sağlıklarının bozulmasından da etkili biçimde iş kayıpları ve yoksullaşma şeklinde gerçekleştiği anlaşılmaktadır. SB-2019’da çalışan oranı %37,9 iken, SB-2020’de %29,4’e gerilemesinin en önemli nedeninin de pandemi süreci olduğu anlaşılmaktadır. Bunu destekleyen diğer bir husus da SB-2019’da çalışanlar içinde “düzenli işlerde” çalıştığını ifade edenlerinin oranının (%50,2) SB-2020’de %35,8’e gerilemesi; gündelik işlerde çalışanların oranının SB-2019’da 33,6 iken SB-2020’de 44,2’ye çıkmasıdır.
- **PANDEMİ VE TÜRK TOPLUMU İLE İLİŞKİLER:** Sosyal uyum konusuna odaklanan SB çalışmasında pandeminin sosyal etkisini anlamak için “COVID-19/pandemi salgınından sonra genel olarak Türk toplumunun Suriyelilere yönelik algısında bir değişiklik olduğunu düşünüyor musunuz?” sorusu yöneltilmiştir. Bu soruya “Değişiklik olmadı.” diyenlerin oranı %67,5 olarak gerçekleşmiştir. Algıların değiştiğini ifade eden 194 kişiye, bir takip sorusu olarak “Algıların ne yönde değiştiğini düşünüyorsunuz?” sorusu yöneltilmiştir. Bu soruya gelen cevaplar, etkinin her iki yönde de gerçekleştiğini ama “olumsuz” yöndeki değişimin “olumlu” yöndeki değişimden daha güçlü olduğu anlaşılmaktadır.
- **PANDEMİ DÖNEMİNDE SURİYELİLER VE SAĞLIK HİZMETLERİ:** SB-2020’de pandemi döneminde Suriyelilerin sağlık hizmetleri konusunda sorun yaşayıp yaşamadıkları “Pandemi sürecinde hastanelere gitmeniz/sağlık hizmetlerle erişim konusunda sorun yaşadınız mı?” sorusu ile anlaşılma-ya çalışılmıştır. Bu soruya gelen cevaplar, %88,3 ile Türkiye’deki Suriyelilerin neredeyse tamamının sağlık hizmetleri alanında sorun yaşamadığını ortaya koymaktadır. Suriyelilerin pandemi döneminde de sağlık hizmetlerine erişiminde genelde sorun yaşamamış olmaları son derece değerli bir durumu ortaya koymaktadır.
- **PANDEMİNİN GÜNLÜK YAŞAMA ETKİSİ:** Pandemi konusunda Suriyelilere sorulan bir başka soru da “Pandemi dönemi Türkiye’deki yaşantınızı ne yönde etkiledi?” şeklindedir. Çoklu yanıt verilebilen bu soruya gelen cevaplarda üç husus öne çıkmaktadır. Bunlardan birincisi %64,2 ile “Maddi durumumu olumsuz etkiledi.” cevabıdır. İkinci sırada daha genel bir husus olan “Duyusal/psikolojik durumumu olumsuz etkiledi.” (%63,8) gelmekte, üçüncü olarak da ilk cevapla bağlantılı olan ve %47,9 oranında tespit edilen “İşimi kaybettim.” cevabı gelmektedir.

SURİYELİLER BAROMETRESİ
2020

POLİTİKA
ÖNERİLERİ

8

POLİTİKA ÖNERİLERİ

Suriyeliler Barometresi çalışması, Türkiye tarihinde gelişimi, sayısal ve zamansal boyutları itibarıyla “sosyal bir şok” olarak nitelenebilecek Suriyeli sığınmacılar konusunda bilimsel çerçevede bir fotoğraf çekmeyi amaçlamaktadır. **Çekilen bu fotoğrafa dayanarak çalışmayı yürüten ekip bazı politika önerileri üretmiştir. Politika önerilerinin sunulmasındaki amaç, “sosyal şok”un travmaya dönüşmesini ve kronikleşmesini, böylece toplumsal kopuş ve gerilimlere yol açmasını engellemek, huzurlu ve onurlu bir ortak yaşam için çerçeve çizmektir.** Burada temelde önerilen “uyum” ise hiyerarşik ya da ideolojik bir söylemden bağımsız biçimde hak ve birey temelli yaklaşımla “huzur ve barış içinde, onurlu bir yaşam” anlamında kullanılmaktadır. En genel anlamda bu çalışmada sosyal uyumdan, “kendiliğinden, isteyerek ya da zorunlu olarak bir araya gelen toplulukların, çoğulculuğun kabul gördüğü ortak bir aidiyet zemininde karşılıklı kabul ve saygı çerçevesinde, huzur içinde bir arada olabildiği duygu ve yaşam biçimi” olarak tanımlanmaktadır.

Bu bağlamda, SB-2017, SB-2019 çalışmalarında ortaya çıkan bulguların SB-2020 ile güçlendirilmesiyle birlikte, farklı alanlarda politika önerileri ortaya konulmuştur. SB-2017 ve SB-2019 çalışmalarındaki pek çok politika önerisi bu çalışmada da aynen yer almakta, ortaya çıkan yeni durumlar çerçevesinde farklı öneriler dile getirilmektedir:

➤ “GEÇİCİLİK-KALICILIK” İKİLEMİNDEN UZAKLAŞARAK TOPLUMSAL GERÇEKLIK MERKEZLİ POLİTİKALAR GEREKMEKTEDİR

Türkiye’ye 29 Nisan 2011’de Suriye’den gelen sığınmacılar ile başlayan süreç, uzunca bir süre “geçicilik” algısı ve buna uygun politikalarla karşılanmıştır. Politik söylem olarak ve hatta Suriyelilerin statüleri bakımından geçicilik vurgusu hâlâ devam etse de bu durumun zaman içinde ciddi bir değişime uğradığı gözlemlenmektedir. Sayıları 3,6 milyonu aşan Suriyeliler, Türkiye’nin her yerinde ve çoğunlukla da kentsel alanlarda yaşamakta ve hayatın bütün alanlarında varlıklarını hissettirmektedir. Sürecin başından beri Suriye’deki dönüşüme bağlı olarak inşa edilmesi planlanan **Suriyeliler politikasının, hem 10 yılı aşan sürede gelişen sosyolojik gerçeklikler hem de Suriye’de huzur ve istikrarın yakın ve orta vadede sağlanmasının oldukça zor olduğu dikkate alınarak yeniden gözden geçirilmesi** gerekecektir. Aradan geçen süre dikkate alındığında, bugünden sonra Suriye’de gerçekleşecek siyasi değişimlerin, Türkiye’deki Suriyelilerin kararlarını daha az etkilediği söylenebilir. Politikalar “geçicilik” ve kısa vadeli “sorun çözme” üzerine bina edilirse bunun hem Suriyeliler hem de Türk toplumunda yaratacağı ciddi sosyal maliyetlerin ortaya çıkması riski dikkate alınmalıdır.

➤ GÖÇMENLİK VE MÜLTECİLİK ARASINDAKİ FARKLILIĞI GÖZ ARDI ETMEDEN, TOPLUMUN TEDİRGİNLİĞİ CİDDİYE ALINMALIDIR

Dünyadaki 270 milyonu aşan uluslararası göçmen, davet ve izin süreçleri gerçekleşerek genelde de ekonomisi güçlü ülkelere gitmektedir. Ancak dünyanın bütün gelişmiş ülkeleri kontrolsüz insani hareketliliği engellemek için her türlü tedbiri almayı kendi huzurları ve uyumları için gerekli görmektedir. AB’nin, AB üyesi olmayan ülkelere 2019’da 2.7, 2020 yılında ise 1.9 milyonu aşkın göçmen almasına rağmen, 2019’da 21.750, 2020’de ise 8.700 mülteci yerleştirmesi yapması bunun en çarpıcı örneklerindedir.¹⁷⁷ Göç yönetimi konu-

177. EU Commission Overall figures of immigrants in European society (2021) https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/promoting-our-european-way-life/statistics-migration-europe_en (Erişim: 11.10.2021)

su bugün Batı Avrupa'nın en önemli sorunlarından biri olarak ifade edilmektedir. Yaşlanan nüfus ve azalan doğumlar nedeni ile göçmen almak zorunda kalan bu ülkeler, söz konusu mülteci olduğunda, mümkün olan en az kişi ile kotalarını sınırlandırmaktadır. Gelişmiş ülkeler düzenli göç yönetiminde bile zorlanır ve aşırı sağcı, ırkçı partiler sistemlere egemen olurken, düzensiz ve karma göç hareketlerinde, yani belirsizliğin hâkim olduğu kontrolsüz insani hareketliliğin sorunsuz yaşanması beklenmemelidir. Her ne kadar sığınma hakkı ve mültecilik temel insan haklarından olmak ve ilgili devletlere bir yükümlülük vermekle birlikte süreç yönetiminin daha zor olduğu ve toplumu tedirgin ettiği, sorumluluk ve yük paylaşımının da sembolik olmanın ötesine geçemediği açık bir gerçektir. Ancak her durumda sığınma alanı "yönetme" kavramı ile değil, uluslararası hukuk çerçevesinde "yükümlülük" ve "düzenlenme" kavramları ile ilişkili biçimde ifade edilmektedir. Göç ise bir yönetim alanı olarak tanımlanır. Türkiye'nin 2011'den sonra yaşadığına benzer yoğun sığınma ve düzensiz göç akınları, özellikle de sayıların çok büyük olmasından dolayı, hem devlette hem toplumsal düzlemde anlaşılabilir bir tedirginlik yaratmıştır. Bu bağlamda Türk toplumunun tedirginliğinin ve endişelerinin ciddiye alınması, sosyal uyumun en önemli unsurlarından biridir. Toplumdan gelen güvenlik kaygısı ciddiye alınmaz ve toplumu ikna edecek açıklama ve politikalar uygulanmaz ise konunun hızla siyasallaşması ve çatışma ortamına dönüşmesi potansiyeli yükselebilir. Bütün bunlardan dolayı Türk devleti ve toplumunun karşı karşıya kaldığı sorunun büyüklüğünün farkında olmak ve Türk toplumunun dayanıklılığının güçlendirilmesine yönelik gerçekçi ve şeffaf politikalara ihtiyaç bulunmaktadır.¹⁷⁸

➤ **TÜRKİYE'DE ON YILLIK GEÇMİŞLERİ OLAN SURİYELİLER İÇİN "GEÇİCİ KORUMA" STATÜSÜNÜN YANI SIRA DİĞER ALTERNATİF STATÜLER DE TARTIŞILMALIDIR**

Türkiye'de ortalama kalış süreleri 5,5-6 yıldan fazla olan Suriyelilerin "**Geçici Koruma Statüsü**" yeniden gözden geçirilmesi, özellikle de geri dönüş eğilimlerinin çok azalması ve bu statünün on yıllık bir geçmişi olması nedeni ile tartışılmalıdır. Her ne kadar ilgili yönetmelik geçici koruma sona erdiğinde başka statü ihtimal ve imkânlarından (ikamet, vatandaşlık ya da uluslararası koruma) söz etse de özellikle temel haklar ve sosyal uyum süreçleri bakımından alternatif statülerin değerlendirilmesi sürece katkı sağlayabilir.

➤ **"İSTİSNAİ VATANDAŞLIK" YERİNE SÜREÇLERİ BELİRLENMİŞ VATANDAŞLIK KANALLARI TARTIŞILMALIDIR:**

Türkiye'de "istisnai vatandaşlık" müessesinin gerçek anlamda "istisnai" bir uygulamaya dönüşmesi, hem vatandaşlığa alınacak kişiler hem de Türk toplumunun hassasiyetleri bakımından önem taşımaktadır. İstisnai vatandaşlık sürecinin önemli bir eksikliği ise şeffaflıktır. Bu bağlamda, Türkiye'de yaşayan geçici koruma altındaki Suriyelilere eğer vatandaşlık yolu açılacak ise burada da "istisnai vatandaşlık" dışında alternatif süreçlerin tartışılması gerekmektedir. Bilindiği üzere Türkiye'de 5 yıl boyunca kesintisiz ikamet izni ile yaşayanların vatandaşlığa başvurma hakkı doğmaktadır. Ancak Geçici Koruma Yönetmeliği Suriyelilerin Türkiye'de bulunmalarını ikamet olarak düzenlemediği için, süreye bağlı biçimde vatandaşlığa başvuru hakkının doğması da söz konusu değildir. Yeni durum dikkate alınarak örneğin 5 yıl boyunca Türkiye'de geçici koruma statüsünde kalanların "uzun süreli ikamet" alabilmeleri,

178. bk. M.M.Erdoğan [2021] "Securitization from Society" and "Social Acceptance": Political Party-Based Approaches in Turkey to Syrian Refugees", Uluslararası İlişkiler, Vol. 17, No. 68, 2020, pp. 73-92, DOI: 10.33458/uidergisi.883022

ardından 5 yıl boyunca ikamet statüsü ile Türkiye’de kalan Suriyelilerin, bu beş yılın sonunda vatandaşlığa başvuru yolunun açılması değerlendirilebilir. Böylece en az 10 yıllık bir süre içinde vatandaşlık başvuru hakkı ortaya çıkmış olur. Doğal olarak son kararı da belirli kriterler ve ihtiyaçlar çerçevesinde Türk makamları verebilir. Geçici koruma altındaki Suriyelilerin statülerinin ikamete dönüştürülmesinde özel yasal düzenleme yapılabilir. Bilindiği üzere Cenevre Sözleşmesi’nin 34. Maddesi de mülteciler için vatandaşlık süreçlerini teşvik etmektedir.

➤ **“KALKINMACI VE SÜRDÜRÜLEBİLİR SÜREÇ YÖNETİMİ” YOL GÖSTERİCİ OLMALIDIR**

Arzu edilse de edilmese de yaşanması ihtimali güçlü görünen ortak yaşamın kalkınmacı bir yaklaşımla toplumun her kesimine katkı verecek şekilde yapılandırılması gerekmektedir. Kalkınmaya dayalı bir göç ve sığınmacı politikası, huzurlu ve ortak bir yaşam için ciddi bir alan sağlayabilme potansiyeline sahiptir. T.C. 11. Kalkınma Planı’nda da vurgulandığı üzere bu politikanın önemli başlangıç noktası ise uyum politikalarıdır. Ancak burada göçmenler ile mülteciler arasında önemli bir farklılık olduğu, bu bağlamda kalkınma odaklı göç politikasının uygulanmasında mülteciliğin hem mülteciler hem de onu kabul eden toplumda yarattığı farklılıklar göz ardı edilmemelidir.

➤ **SUY YARDIMLARININ “KALKINMA” ÖNCELİKLİ OLARAK YENİDEN YAPILANDIRILMASI GEREKMEKTEDİR**

AB tarafından maliyeti karşılanan SUY/ESSN programına son iki senede 1,2 milyar € civarında kaynak aktarılmış ve 1.6 milyonu Suriyeli olmak üzere 1.8 milyon sığınmacıya ulaşılmıştır. Bu yardım kişi başına ayda 120 TL olsa da sığınmacılar için son derece önemlidir. Bu yardımlar aynı zamanda yerel ekonomiye de kaynak olmaktadır. SUY için kullanılan kaynağın daha çok kalkınma/yatırım çalışmalarına dönüştürülmesi, orta ve uzun vadeli politikalara yönlendirilmesi gerekmektedir.

➤ **SURIYELİLERİN SEYAHAT İZİNİ ALMA GEREKLİLİĞİ YENİDEN DÜZENLENMELİDİR**

Türkiye’deki Suriyelilerin aradan geçen dokuz yıl sonrasında en fazla şikâyetçi oldukları iki konudan biri çalışma koşulları, diğeri ise seyahat sınırlılığıdır. Dünyadaki genel uygulamalarda olduğu gibi Türkiye’de de geçici koruma altındakiler ya da uluslararası koruma başvuru sahibi ya da uluslararası koruma statü sahiplerinin yaşayacakları yerler devlet tarafından belirlenir ve ilgili kişilerin bu il sınırları içinde kalması, ancak makul bir gerekçe ve izin ile ilini terk etmesine izin verilmektedir. Ancak Suriyeliler konusunun özel bir durum olduğu açıktır. Öncelikle bilindiği üzere Suriyeliler için bir yerleştirme planlaması yapılmamış, kayıtlamalar yapıldıktan sonra, Suriyelilerin kayıtlı oldukları ilde kalmaları kuralı uygulanmaya çalışılmıştır. Bu da iller, ilçeler, semtler ve hatta mahalleler arasında çok ciddi yoğunluk farklılığı oluşturmuş, dahası sayının da çok büyük olmasından dolayı mobilite engellenememiştir. 3.6 milyon civarındaki Suriyelinin her geçen gün farklı ilişki ağlarının geliştiği, örneğin çalışmak için başka bir yere gittiği ya da üniversite öğrenimi için ailenin bölünebildiği rutin haline gelmiştir. Sayıların büyüklüğü ve kontrolün zorluğu bir yana, yaşanan tecrübe seyahat -izni uygulanmasının hem çok zor olduğu hem de gerekliliğinin anlamını yitirdiğini göstermektedir. Suriyelilerin seyahat kısıtlılığının mutlaka yeniden düzenlenmesi ihtiyacı olduğu açıktır.

➤ **EKONOMİDE “KAYIT DIŞILIK” SADECE SURIYELİLERİN BİR SORUNU OLARAK YANSITILMALIDIR**

Kayıt dışı ekonomik faaliyetler doğru ve sürdürülebilir değildir ancak kısa ve orta vadede Türkiye’deki Suriyeliler için yeterli düzenli/kayıtlı istihdam kapasitesi geliştirmek gerçekçi görünmemektedir. Bununla birlikte her ne kadar kısa vadede kayıt dışı çalışma imkânı Suriyelilerin Türkiye’de kendi ayakları üzerinde durmalarına imkân sağlasa da bunun hem riskler, kayıplar yarattığı hem de ciddi bir emek sömürsüne yol açtığı bilinmektedir. Türkiye’nin ekonomik kapasitesi ve ihtiyaçları dikkate alınarak bu alanda düzenlemeler yapılması gerekmektedir. Ancak Türk ekonomisinin %32’sinden fazlasının kayıt dışı olduğu da unutulmamalı, kayıt dışılığın sadece Suriyelilerin bir sorunu ve alanı olmadığı da toplumla paylaşılmalıdır. Kayıt dışılık kabul edilemez ve sürdürülemez olsa da Suriyeliler için orta ve hatta uzun vadede bu sorunun çözülmesi çok gerçekçi görünmemektedir. Fiili duruma uygun bazı geçici düzenlemeler ve destekler, en azından çalışanların bireysel güvenlikleri ve güvenceleeri bakımından değerlidir. Devletin hem düzenlemeler yapması hem de gerekli mali ihtiyacı da başta AB olmak üzere dış kaynakla karşılamak için çaba sarf etmesi gerekmektedir.

➤ **SİVİL TOPLUM ÖRGÜTLERİNİN ROLÜ VE ETKİNLİĞİ GELİŞTİRİLMELİDİR**

Türkiye’deki Suriyeliler konusu, sivil toplumun ne kadar önemli rol oynadığının anlaşılması bakımından önemli bir tecrübe imkânı yaratmıştır. Başlangıçta uluslararası kurumlar ve uluslararası STK’ların işbirliğinde gelişen kapasite, aradan geçen sürede çok ciddi bir kapasitenin gelişmesine de imkân sağlamıştır. Türkiye’de STK’ların kapasitesinin gelişmesi, uluslararası iş birliği konusunda son derece önemli bir gelişimi de sağlamıştır. Kamu kurumları ile STK’lar arasındaki iş birliği de etkileyici bir noktaya gelmiştir. Süreç içinde Türk ya da Suriyelilerin yeni STK oluşumları desteklenmelidir. Ancak şeffaf bir STK haritalandırması ile hem iş birlikleri ve destek olanakları hem de yapılan faaliyetlerin etki analizinin takip edilebileceği mekanizmalar da kurulabilmelidir.

➤ **UYUM POLİTİKALARININ KALICILIĞI GÜÇLENDİRMESİ RİSKİ İLE ERTELEME/UYGULAMA RİSKLERİ BİRLİKTE ANALİZ EDİLMELİDİR**

Göçmen ve özellikle de mülteciler konusunda buldukları ülkelerde uyum politikaları uygulamak genelde durumun belirsizliği ve daha da önemlisi “kalıcılığı özendirilmesi” gerekçesi ile çok tercih edilmemektedir. Ancak Suriyelilerin Türkiye’deki kalıcılıkları hususu da siyasi beklentilerin dışında geliştiği bilinmektedir. Hâlen Türkiye’de 0-18 yaş arasında 1.7 milyondan fazla Suriyeli çocuk ve genç bulunmaktadır. Suriyeliler sınır bölgelerinden daha fazla Türkiye’nin gelişmiş bölgelerinde hayatlarına devam etmektedirler. Geri dönüş ihtimalleri de hem Suriye’deki koşullar hem de Türkiye’de yıllar boyunca inşa ettikleri hayat nedeni ile azalmaktadır. Yani ortak yaşam ve gelecek bir tercih olmasa da kaçınılmaz görünmektedir. Eğer SB çalışmasında da olduğu gibi konuyla ilgili analizler ve gelişmeler milyonlarca Suriyelinin Türkiye’de sürekli kalacağına dair güçlü emareler sunuyorsa bu zorunluluktan kaynaklı ortak yaşamın onurlu ve huzur içinde gerçekleşmesi, ileride yaşanacak pek çok toplumsal ve siyasal sorunun önlenmesi için uyum politikaları bir tercih değil, zorunluluktur.

➤ HANGİ UYUM MODELİ, HANGİ AKTÖR?

Bilindiği üzere uyum konusu son derece karmaşıktır ve ilkelerden söz edilse de her yerde geçerli bir modelden söz etmek mümkün değildir. Her ne kadar “uyum” ve “uyum modeli” konusunda ortak bir tanımlama yapmak zor olsa da temelde uyum politikalarından kast edilenin, statülerinden bağımsız olarak “sonradan gelenlerin” kaldıkları süre içinde insan onuruna yakışan bir hayat yaşamaları konusunda gerekli adımların hepsinin bir arada ve bütün paydaşlarla atılması olarak ifade edilebilir. Bu bağlamda önemli bir husus olan uyum konusu sadece “göçmenler” için değil, statülerinden bağımsız, ülkede yaşayan bütün yabancılar için de gerekli olmasıdır. Burada pek çok aktör yer almaktadır. Ancak karar alıcı ve uygulayıcı olarak “devlet”, kabul gösterme bakımından “yerel toplum” ve “sonradan gelenler” üç önemli aktör olarak süreci belirlemektedir. Sığınmacılar, geçici koruma altındakiler ve düzensiz göçmenler konusundaki -hatta zaman zaman göçmenler konusunda da yaşanan- geçicilik algısı, uyum politikaları konusunda en önemli handikaplardan biridir. Devletin süreç içindeki rolü daha çok temel haklara dayalı korumayı herkes için sağlama, statü belirleme, stratejik kararı alma, uygulama ve kamusal alandaki süreç yönetimidir. Ancak devletin uyum politikasının, tek başına toplumsal kabul ve destek olmaksızın başarılı olması beklenemez. Yerel toplumun sonradan gelenlere yönelik tavrı, huzurlu ve onurlu ortak bir yaşam için en önemli unsurlardan biridir. Yani asıl sürecin toplumda ve yerel düzeyde gerçekleşeceği unutulmamalıdır. Evrensel hukuka uygun düzenlemeler ile uygulamalar uyum süreci için şart olsa da yeterli olmayabilir. Önemli olan konunun bütün paydaşlarının çaba göstermesidir.

➤ YEREL UYUM SÜREÇLERİ GÜÇLENDİRİLMELİDİR

Uyum süreçleri toplum ve yerel merkezli yürümektedir. Türkiye’deki Suriyeliler bağlamında bu durum daha da önem kazanmaktadır. Zira hem Suriyelilerin geliş biçimi ve sayısal büyüklükler hem de Türkiye’de Suriyeliler için bir **yerleştirme politikası** uygulanmaması, kentler, ilçeler ve hatta mahalleler arasında çok dengesiz dağılıma yol açmış, bu da yerel uyumu daha da zorunlu hâle getirmiştir. Bilindiği üzere Türkiye’de uluslararası koruma alanlarının hangi illerde hangi sayılarda yerleşecekleri konusunda bir yerleştirme sistemi mevcuttur. Ancak bu sistem Suriyeliler için uygulanamamıştır. Bunun hem olumlu hem de olumsuz etkileri gözlenmektedir. Aradan geçen zaman, Suriyelilerin bölgelere, illere, ilçelere dengeli bir biçimde dağıtımının yapılabileceği yeni bir yerleşim politikasını da eredeysel imkânsız hâle getirmiştir. Bu nedenle, özellikle **yerel uyum süreçlerinin belediyeler ve sivil toplum üzerinden teşvik edilmesi** gerekmektedir. Bu bağlamda yerel yönetimlere sadece yasal alan açmak değil, aynı zamanda sınırları içinde yaşayan her türlü yabancı kişi için de kaynak aktarılması gerekmektedir.

➤ BELDİYELER (YEREL YÖNETİMLER) İÇİN MALİ DESTEK PROGRAMI (“BEL-SUY”) GELİŞTİRİLMELİDİR

Türkiye’de başta belediyeler olmak üzere yerel yönetimlerin uluslararası koruma altındakiler için yapacakları faaliyetlere yönelik bir kaynak sahibi olmadıkları bilinmektedir. Yerel hizmetlerin aksamaması, yerel uyum süreçlerinin güçlendirilmesi ve sosyal uyumun bozulmaması belediyelere sınırları içinde kayıtlı olan sadece Suriyeli değil, bütün yabancılar için de kişi sayısına göre mali kaynak aktarılması ciddi bir ihtiyaçtır. Bilindiği üzere bazı beledi-

yeler kendi nüfuslarının tamamına ya da yarısına yakın sayıda yabancı barındırmaktadır. Bu bağlamda Belediye Yasası'nın değiştirilmesi ve belediyelere verilen merkezî kaynağın, T.C. vatandaşları sayısı ile değil, o belediye sınırları içinde ikamet eden herkes için aktarılması gerçekleştirilmelidir. Kısa vadede ise AB'nin Türkiye'ye aktardığı kaynaklardan bir bölümü, AB ile yapılacak uzlaşa ile bu konuda kullanılabilir. Hâlen uygulamada olan SUY modeline benzer bir planlama ile örneğin "Belediye Sosyal Uyum Yardımı" ("BEL-SUY") gibi bir destek, belediyelere proje bazlı ama doğrudan aktarılabilir. Burada örneğin mülteci başına ayda 10 € bir kaynak aktarılarak belediyelerin sığınmacılara proje bazlı ve denetimli hizmet vermelerinin kaynağı hazırlanabilir. Bu tür bir yardım, sadece Suriyeliler dikkate alınırsa aylık 37, yıllık 450 milyon €, diğer sığınmacılar da dikkate alınırsa (yani 4 milyon) aylık 40, yıllık 480 milyon € gibi bir meblağa mal olacaktır. Bu tür bir kaynak aktarımının, yerel uyum süreçlerindeki kaynak ihtiyacının karşılanması, "Bize gelen kaynak sığınmacılar için kullanılıyor, mağdur oluyoruz." türündeki şikayetlerin azaltılması, konunun siyaset üzerine yaptığı baskının hafifletilmesi ve toplumsal uyum süreçlerine katkı vermesi bakımından değerli olacağı düşünülmektedir. Ancak bu çözümün, kısa vadeli bir çözüm olacağı da unutulmamalıdır.

➤ **KALICI ÇÖZÜMLERİN GERÇEKÇİLİĞİ**

UNHCR tarafından da ifade edildiği üzere, mültecilik olaylarının ardından üç temel kalıcı çözüm alternatifi ortaya çıkmaktadır. Bunlar "gönüllü geri dönüş", "üçüncü ülkeye yerleştirme" ve "yerel entegrasyon politikalarının uygulanması"dır. Bu üç kalıcı çözüm yolu farklı ağırlıklarda eş zamanlı gerçekleşmelidir. Ancak dünyadaki genel eğilimler, mültecilerin gönüllü geri dönüşlerinin de yeniden yerleştirmenin de son derece sınırlı kaldığını göstermektedir. Suriye'de yaşanan on yıllık savaş ortamı ve geleceğine yönelik belirsizlikler, Suriye'ye gönüllü dönüş imkânını kısa ve orta vadede ortadan kaldırmaktadır. Üçüncü ülkeye yerleştirme, dünya genelinde binde üçler düzeyinde gerçekleşmekte ve her geçen gün mülteci kotaları daha da azaltılmaktadır. 2011'den bu yana Türkiye'den AB ülkelerine "1-1" kuralı gereği 29 bin, UNHCR tarafından yerleştirme yolu ile ise 17 bin yani toplamda 46 bin Suriyeli yerleştirilmiştir. Bu Türkiye'deki geçici koruma altındaki Suriyeli sayısının %1'i civarındadır. Bu durum üçüncü ülkeye yerleştirme alternatifinin milyonlarca mülteci için gerçekçi olmadığını, yeniden yerleştirmenin ancak kısmi katkısı olacağını ortaya koymaktadır. Geriye kalan seçenek ise UNHCR'in de tanımladığı gibi "yerel uyum" politikalarıdır. Uyum süreçlerinde hem devletin hem de toplumun ve yeni gelenlerin farklı yükümlülükleri ve çabaları belirleyici olmaktadır. Ancak bunların içinde belki de en önemli olan, bir toplumun "kabul" düzeyi ve sonradan gelenlerin, geldikleri toplumun zaten mevcut olan endişelerini haklı çıkaracak davranışlardan kaçınmalarıdır. Bu çerçevede herkese görev düşmektedir.

➤ **ULUSLARARASI TOPLUMUN DAHA FAZLA YÜK VE SORUMLULUK PAYLAŞIMI YAPMASI KONUSUNDA ÖZEL ÇABA GÖSTERİLMELİDİR**

Mülteciler konusunda uluslararası toplumun tavrı ne yazık ki büyük bir hayal kırıklığı yaratmaktadır. Mevcut mültecilerin sadece %15'inin ulaşabildiği gelişmiş ülkeler, hem mülteci yerleştirmeleri yapmak hem de mali destek vermek konusundaki ahlaki yükümlülüklerini her geçen gün daha az yerine getirmekte ve açık dışsallama politikaları izlemektedirler. Mülteciler ile ilgili politika üreten ülkelerin çoğunlukla kendilerini koruma refleksiyle hareket ettikleri de bilinmektedir. Türkiye gibi yoğun mülteci barındıran ülkelere verilmesi

gereken ve içinde yeniden yerleştirme ve güçlü mali yardımların da olacağı desteklerin gerçekleşmemesi, hem açık kapı politikası uygulayan ülkelerin hem de mültecilerin cezalandırılması, aynı zamanda mülteciliğe neden olan otoriter rejimlerin cesaret bulmaları anlamına gelmektedir. Bu konularda dünyada en fazla mülteci barındıran ülke olan Türkiye daha aktif bir rol üstlenerek dünya kamuoyunun konuya duyarlılığını artırma yolunda somut projeler üretebilir.

➤ **AB'DEN VE DİĞER DIŞ KAYNAKLARDAN GELEN MALİ DESTEK BİLGİLERİNİN TOPLUMLA PAYLAŞILMASI, DEVLET ÜZERİNDEKİ BASKIYI DA TOPLUMSAL TEPKİLERİ DE AZALTMADA ETKİLİ OLABİLİR**

Türkiye'ye dışarıdan gelen mali kaynaklar, gerçek ihtiyacı karşılamaktan uzaktır. Küresel Mutabakat ve sorumluluk/yük paylaşımı söylemlerine rağmen, uluslararası toplumun dayanışma eksikliği bir kez daha ortaya çıkmıştır. 2011 sonrasında Suriyeliler için Türkiye'ye gelen en ciddi mali destek AB kaynaklıdır. Mart 2016 anlaşması ile 3+3 milyar € destek üzerinde anlaşma yapılmış, bu kaynağın 4 milyar € civarındaki bölümü Türkiye'deki projelere aktarılmıştır. Diğer 2 milyar € kaynak, projelerin gelişimine paralel biçimde Türkiye'ye aktarılacaktır. 2021 sonrasında da AB'nin Türkiye'ye mülteciler için yapılacak çalışmalarda kullanılmak üzere ilave 3 milyar € kaynak daha vereceği ifade edilmektedir. Hiç kuşku yok ki bu kaynak asıl ihtiyacın çok altındadır ve bu kaynakların artırılması konusunda AB ve diğer donörlerin daha fazla destek sağlaması gerekmektedir. Ancak asıl görünen ya da görünmeyen yükler Türk vergi ödeyicileri üzerinde olsa da, dışarıdan gelen dış mali kaynakların toplumla paylaşılması hem şeffaflık hem de uyum süreçleri bakımından önemlidir. Dışarıdan hiç kaynak gelmediği ve Suriyeliler için çok yüksek seviyede kaynak aktarıldığına dair iddia ve açıklamalar, hem Türk toplumunda hem de bizzat sığınmacılar arasında tepkilere ve yanlış anlamalara neden olmaktadır. Yetersiz de olsa dış kaynakların varlığının Türk toplumu ile paylaşılması, pek çok alandaki toplumsal baskının ve tepkilerin azalmasını sağlayabilir.

➤ **TARIM-HAYVANCILIK VE SANAYİ SEKTÖRLERİ SURİYELİLER İÇİN İSTİHDAM YARATMADA İMKÂN SAĞLAYABİLİR**

Türkiye'deki Suriyelilerin çok büyük bölümü hizmet sektöründe çalışmaktadır. Oysa Türkiye'nin oldukça geniş ve yatırıma açık tarım ve hayvancılık sektörü; İstanbul, Kayseri, Bursa, İzmir, Gaziantep, Mersin gibi bazı bölgelerde ise sanayi sektörü yeni gelenlerin istihdamı için iyi bir imkân sağlayabilir. Bugüne kadar edinilen tecrübe, tarım sektörünün aynı zamanda yerel toplumda Suriyeliler konusunda daha az endişe yaratan bir alan olması bakımından da elverişli görünmektedir. Bu konuda AB ile yakın iş birliği ve projelerin geliştirilmesi, vergi indirimleri dâhil olmak üzere teşvik politikalarının geliştirilmesi kısa zamanda sonuçlar elde etmeye imkân verebilir.

➤ **TÜRKİYE KENDİ KISA, ORTA VE UZUN VADELİ UYUM STRATEJİLERİNİ GELİŞTİRMELİDİR:**

2011 sonrasında Türkiye'de süreç konusunda çok etkili olan uluslararası kurum ve kuruluşların özellikle koruma, kapasite ve mali kaynak sağlama ve iş birliği konularındaki katkıları yadsınamaz. Ancak Türkiye'de Suriyeliler konusunda en ciddi sorunlardan biri özellikle uluslararası kurumlar ve uluslararası STK'lar tarafından üretilen projelerin bütünlükten uzak bir biçimde sahada uygulanmaya çalışılmasıdır. Bu projelerin daha verimli gerçekleşmesi, ancak kapsamlı bir planın ya da stratejinin parçası olmaları ile mümkün olabilecektir.

Bu nedenle “projelerin egemen olduğu kısa vadeli çözümler süreci” yerine, “stratejinin çerçevesini Türkiye’nin belirlediği ihtiyaç alanlarında uygulanan projeler” dönemine geçilmesi gerekmektedir. Bu nedenle Türkiye kendi öncelikleri ve kapasitesi çerçevesinde kendi stratejisini geliştirerek dış kaynakları bu strateji içinde değerlendirmelidir. Böylece birbirinden kopuk “projeler” karmaşasından çıkılarak genel strateji ile çerçevesi çizilen uyumlu projelerle hem daha çok kaynağın çekilmesi hem de kaynakların verimli kullanılması imkânı sağlanacaktır.

➤ **AB VE DİĞER ULUSLARARASI FONLARIN KULLANIMI VE VERİMLİLİĞİ HUSUSUNDA TÜRKİYE’DEKİ KURUMLARIN VE STK’LARIN DAHA FAZLA İNSİYATİF ÜSTLENMESİ GEREKMEKTEDİR**

Başta AB kaynakları olmak üzere, mülteciler için kullanılmak üzere Türkiye’ye aktarılan uluslararası kaynakların planlanması ve verimliliği hususunda, Türkiye’deki kamu kurumları, yerel yönetimler ve STK’ların daha aktif rol oynayacakları yeni bir yapılanmaya ihtiyaç bulunmaktadır. Kaynakların proje bazlı ve kontrollü biçimde dağıtılması anlaşılır bir şey olsa da gerçek ihtiyaçların verimli biçimde kullanılabilmesi için yerel inisiyatifin göz ardı edilmesi, ihtiyaç ve etki analizlerinin yeterince etkin yapılmaması, aynı zamanda bir kaynak israfı riski yaratmaktadır. **Bu bağlamda AB ile yapılacak mali işbirliği anlaşmaları başta olmak üzere, bütün dış kaynakların planlama ve uygulama süreçlerinde Türkiye’deki kurumların daha fazla söz sahibi olması gerekmektedir. Türkiye’de son on yılda gerek kamu kurumları, yerel yönetimler ve gerekse de sivil toplum örgütleri önemli bir tecrübe ve kapasite gelişimi sağlamıştır. Türkiye’deki kurumların daha fazla söz sahibi olması, kaynakların verimli ve yerinde kullanımı bakımından elzemdir.**

➤ **İNSANİ YARDIM ALANINDA FAALİYET GÖSTEREN STK VE ULUSLARARASI KURUMLARDA ÇALIŞANLARIN SÜREÇ YÖNETİMİNE KATILIMLARI SAĞLANMALIDIR**

2011 sonrasında Türkiye’de insani yardım alanında çalışan pek çok STK güçlenmiş, büyümüş ya da yeni kurulmuştur. Benzer biçimde BM kurumları, uluslararası örgütler, yabancı ülke temsilcilikleri de personel sayılarını ve etkinliklerini artırmıştır. Bu durum Türkiye’de insani yardım, koruma, süreç yönetimi vb. alanlarda yetişkin yeni bir sektörün ortaya çıkmasına imkân sağlamıştır. Bu sektörde hâlen elli bin civarında Türk, binlerce de yabancı uzman görev yapmaktadır. Anılan grup, süreçte karşılaşılan sorunları da yapılması gerekenleri de zaman için çok iyi kavramış ve uluslararası iş birlikleri sayesinde önemli bir kapasite artışı ortaya çıkmıştır. Bu kitlenin süreç yönetiminde etkisi daha da güçlendirilmelidir. Aynı zamanda Türkiye’deki kamu kurumlarının bu tür STK ve uluslararası kurumlar ile çalışma imkânlarının geliştirilmesi gerekmektedir.

➤ **SÜREÇ YÖNETİMİ DE UYUM POLİTİKALARI DA “KÜLTÜREL YAKINLIK”DAN DAHA FAZLA SAYISAL BÜYÜKLÜKLER DİKKATE ALINARAK YAPILANDIRILMALIDIR**

Kitlesel insani hareketliliklerde kültürel yakınlık başlangıçta dayanışma için önemli bir rol oynasa da süre uzadığında belirleyici olan sayısal büyüklük olmaktadır. Her ne kadar Türk toplumu ile Suriyeliler arasında dinî ve kültürel yakınlık bir gerçeklik olsa da toplumun bu konudaki algısı sayısal büyüklükler ve yaşanan ya da yaşanması olası olumsuzluklara bağlı olarak değişebilmektedir. Bu nedenle Türk toplumunun, özel olarak da sınır bölgesindeki kentlerde yaşayanların Suriyelileri “bizden çok farklı bir kültürel grup” olarak nitelemesi as-

İnada bilinçli bir tepki olarak da anlaşılabilir. “Kültürel yabancılık” algısının; Suriyeliler ile dil, akrabalık, gelenek vb. ne yakınlığı olan sınır bölgesindeki illerde yaşayanlarda daha da güçlü tespit edilmesi, duygusal değil, gerçekçi politikalar konusunda önemli bir ipucu vermektedir. Burada asıl belirleyici olan, kontrol edilebilirliğin üzerinde olan sayısal büyüklüklerdir. Sayısal büyüklük, yerel toplumu çok yönlü tedirgin ederken, sonradan gelenlerin kendilerine güven duymalarını hatta kendi toplumsal ağları içinde, yerel topluma ihtiyaç duymadan yaşamalarını da mümkün kılmaktadır. Bu da mesafeleri açmakta ve “paralel toplum” yapılarına zemin hazırlayabilmektedir. Bu nedenle kültürel yakınlık üzerine uyum politikalarının inşa edilmesi hem gerçekçi olmayabilir hem de bu duygusal açıklama her iki toplum için de tatmin edici olmayabilir.

➤ **PANDEMİNİN SAĞLIK VE SOSYOEKONOMİK ETKİLERİ DİKKATLİCE İZLENMELİ VE İLAVE SORUNLAR YARATMASI ENGELLENMELİDİR**

Pandemi süreci ile birlikte toplumda yaşanan genel yoksullaşma, toplumdaki gerginliği artırmakta ve mültecilerin daha fazla hedef hâline gelmesine yol açabilmektedir. Pandemi aynı zamanda Suriyelilerin işlerini kaybetmelerine ve daha güvencesiz ortamlarda daha az para alarak çalışmalarına neden olmaktadır. Pandeminin Suriyelilere sağlık alanında verdiği zarar Türkiye ortalaması ile benzer görünmektedir. Ancak yoksullaşma çok daha belirgin bir hâle gelmiştir. Bu durumun, ileride çok yönlü olumsuz etkilerinin olması şaşırtıcı olmayacaktır. Bu nedenle sağlık ve ekonomik kriz zamanlarında artan mülteci/göçmen karşıtı söylemlerin artışını engellemek ve aynı zamanda mültecilerin de bu zor süreçten olumsuz etkilenmesini en aza indirecek politikalar uygulamak son derece değerlidir.

➤ **KAPSAMLI VE GERÇEK VERİLERE DAYALI BİR İLETİŞİM STRATEJİSİ GELİŞTİRİLMELİDİR**

SB çalışmaları, Türk toplumundaki Suriyelilere yönelik olumsuz görüşlerin çok büyük bölümünde yanlış ya da eksik bilgilendirme kaynaklı olduğunu ortaya koymaktadır. Türk toplumunun ve Suriyelilerin süreç hakkında gerçekçi, güvenilir ve düzenli olarak bilgilendirilmesi gerekmektedir. Suriyeliler konusunda acil ve **kapsamlı bir iletişim stratejisi** hem toplumdaki endişelerin önemli bölümünü ortadan kaldırabilir hem de Suriyelilerin de toplumun bir parçası olma çabalarını teşvik edebilir. **İşleyen ve gerçek verilere dayalı bir iletişim stratejisi**, çok hızlı ve çoğunlukla da sosyal medya üzerinden yayılan dedikoduların azaltılmasını da sağlayacaktır. İletişim stratejisinin konuyla ilgili bir **şeffaflığa** da imkân sağlaması önemsenmelidir. Benzer biçimde mevzuat ve yasal süreçlerin de şeffaf ve anlaşılır şekilde toplumla paylaşılması ve anlatılması sosyal uyuma katkı bakımından önem taşımaktadır.

➤ **KAMU KURUMLARI SAĞLIKLI VERİ TOPLAMALI VE BU VERİLERİ MÜMKÜN OLDUĞUNCA AKADEMİSYEN VE ARAŞTIRMACILARIN KULLANIMINA SUNMALIDIR**

Konu uzmanlarının en ciddi sorunu sağlıklı resmî verilere ulaşmaktır. Oysa sağlıklı bir göç yönetiminin ilk adımı sağlam verilerdir. İkinci önemli olan kısım ise akademisyen ve araştırmacılar ile bu resmî verilerin paylaşılmasıdır. Bu veriler paylaşılmadan konu uzmanı akademisyen ve diğer araştırmacıların sağlıklı tespitlerde bulunup politika önerilerinde bulunması mümkün olamaz. Milyonları aşan sayıdaki göçmen ya da mülteci konusunda yapılacak planlama ve projeksiyonların bürokrat ve siyasetçiler kadar konu uzmanlarının da katkısına ihtiyaç duyduğu unutulmamalıdır.

➤ **SURİYELİLERİN YAŞAMLARINI DIŞ KAYNAK VE YARDIMLARLA DEĞİL, KENDİ ÇABALARI İLE GERÇEKLEŞTİRMELERİNE DESTEK SAĞLANMALIDIR**

Türkiye’de neredeyse tamamına yakını Türk toplumu ile birlikte kentsel alanlarda yaşayan Suriyelilerin çok önemli bölümü kendi yaşamlarını kendi çabaları ile idame ettirmektedirler. Hâlen Türkiye’de 1 milyonun üzerinde Suriyelinin çalıştığı, müteşebbis olarak da oldukça aktif oldukları bilinmektedir. Literatürde “self-reliance” yani “kendi kendine yeterlilik” olarak da geçen bu çabaların desteklenmesi, teşvik edilmesi hem ülke ekonomisine katkı sağlar hem de sosyal uyum ve onurlu bir yaşam için son derece değerlidir.

➤ **KAMU KURUMLARININ TÜRK TOPLUMUNA VERDİĞİ HİZMETLERDE SURİYELİLERDEN KAYNAKLANABİLECEK KAYNAK SORUNLARININ ÖNÜNE GEÇİLMELİ, FİZİKİ VE İNSANİ KAPASİTE GÜÇLENDİRİLMELİDİR**

Toplumda “sonradan gelenlere” yönelik ortalama şikâyet ve rahatsızlıkların siyasileşmesi ve nefret söylemine dönüşmemesinde, kamu hizmetlerinde “sonradan gelenlerden” kaynaklı aksamaların yaşanması önemli rol oynamaktadır. Bu nedenle kamu kurumlarında ve hizmetlerde özellikle de sağlık, eğitim ve belediye hizmetlerinde yeni ihtiyaç çerçevesinde kapasite artışı gerçekleştirmek, sürecin yönetiminde sosyal uyumda da son derece önemlidir. Bunun yapılmaması, yerel toplumun mağduriyetinin artmasına ve toplumsal kabulün zarar görmesine yol açabilir. Toplumun daha önce yaşadığı standartların gerisine gitmesine itiraz etmesi gayet anlaşılır bir durumdur. Bu bağlamda dile gelen itirazların göz ardı edilmesi ya da daha kötüsü “Suriyeli karşıtlığı”, “ırkçılık”, “nefret söylemi” şekilde etiketlenmesi, sosyal uyum sürecini daha da zorlaştırabilir.

➤ **SURİYELİLER POLİTİKA YAPIM VE SOSYAL UYUM SÜREÇLERİNE DÂHİL EDİLMELİDİR**

Türkiye’deki Suriyelilerin politika yapım süreçlerine daha etkin biçimde katılımları sağlanmalıdır. Bu konuda Türkiye’de bulunan Suriyeli akademisyenler, üniversite öğrencileri, STK temsilcileri önemli rol oynama potansiyeline sahiptir. Bu bağlamda Kent Konseylerinin de süreçte daha etkin yer alması için özel çaba sarf edilmelidir.

➤ **SURİYELİ ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİ UYUM SÜRECİNİN STRATEJİK AKTÖRLERİ OLARAK DEĞERLENDİRİLMELİDİR**

Suriyeliler içinde özel bir grup olan Türk üniversitelerindeki 37 bini aşkın öğrenci ve mezunlar stratejik çözüm ortakları olarak tanımlanmalı ve bu kitlenin Suriyeliler ile Türk toplumu arasındaki iletişimi ve etkileşimi güçlendirmesine imkân sağlanmalıdır. Üniversite öğrencilerinin rol modeller, sosyal köprüler olarak uyum süreçlerinde önemli bir rol üstlenmesi sağlanmalıdır. Suriyeli üniversite öğrencilerinin mezuniyet sonrasında iş bulma imkânları ve kişisel tercihleri de dikkatle izlenmeli, Türkiye’de öğrenim gören bu gençlerin Türkiye’den ayrılmaması için özel çaba sarf edilmelidir.

➤ **ÇOK AMAÇLI TOPLUM MERKEZLERİ GELİŞTİRİLMELİDİR**

Çok amaçlı toplum merkezlerinin sayısı ve nitelikleri artırılmalı, buralarda hem eğitim ve istihdam alanında çalışmalar için bilgilendirme ve yönlendirmeler yapılmalı hem de hukuki haklar ve sosyal uyum konusunda destek verilmelidir. Merkezlerin mümkün olduğunca yerel halk ile Suriyelilerin birlikte hizmet aldıkları yerler şeklinde tasarlanması ve proje uygulamalarının da sosyal uyum amaçlı yapılması öncelik olmalıdır.

➤ **SURIYELİ KADINLARIN KENDİNİLERİNİ GELİŞTİRMESİ VE UYUM SÜREÇLERDE AKTİF ROL ÜSTLENMELERİ SAĞLANMALIDIR**

Türkiye'deki Suriyelilerin %45'i kadınlardan oluşmaktadır. Suriyeli kadınlar, sorunun sadece şahsi değil, aynı zamanda aile boyutunda da temel muhataplardır. Türkiye'deki Suriyeliler içinde Türkiye ortalamasının oldukça altında kalan eğitim seviyesinde kadınlar daha da olumsuz bir göstergeye sahiptirler. Bu nedenle yetişkin kadınların okur-yazarlık, dil öğrenimi, meslek öğrenimi, girişimcilik vb. konularda güçlendirilmesi, hem kendilerini geliştirmeleri hem de kendi toplumlarına katkı vermeleri bakımından son derece önemlidir.

➤ **SURIYELİ ÇOCUKLARIN “KAYIP KUŞAKLAR”A DÖNÜŞMEMESİ İÇİN ZORUNLU EĞİTİM ALANINDA DAHA FAZLA ÇABA GEREKMEKTEDİR**

Türkiye'nin olağanüstü çabası ve 770 bini aşan sayıda Suriyeli çocuğun okullaştırılması başarısına rağmen, zorunlu okul çağındaki Suriyeli çocukların %35'inden fazlası okullaştırılmamıştır. Bunun önde gelen nedenleri arasında Suriye ile Türkiye'nin zorunlu eğitim modellerinin farklı olması (örneğin Suriye'de zorunlu eğitimin 8, Türkiye'de 12 yıl olması), dil engeli, ailelerin Türkiye'deki geleceklere yönelik planlamalarını olumsuz etkileyen “geçicilik” durumu, belirli bir yaşın üstündeki erkek çocukların çalışıyor, kız çocukların ise ailelerince okula gönderilmesine sıcak bakılmaması, okullardaki kapasite sorunları sayılabilir. Ancak **okul çağındaki Suriyeli çocukların okullaşmasında yeni bir atılıma ihtiyaç olduğu** açıktır. Bunun yerel halkı da mağdur etmeyecek şekilde gelişebilmesi için acilen okul, derslik, öğretmen ve diğer eğitim araç ve gereçlerinde kapasitenin güçlendirilmesi gerekmektedir. Okullardaki akran zorbalığı konusunda yaşanan sorunlar, okulu terkleri ve son dönemde pandemi nedeni ile verilen aranın yarattığı ciddi hasarın giderilmesi için ilave tedbirlerin alınması, hem kayıp kuşakların azaltılması hem de uyum süreçleri için özel önem taşımaktadır.

➤ **ÖĞRETMENLERİN GÜÇLENDİRİLMESİ VE SAYILARININ ARTIRILMASI GEREKMEKTEDİR**

Hem Suriyeli çocukların kayıp kuşaklara dönüşmemesi ve aydınlık bir geleceğe yönelmesi hem de Türk toplumunun huzuru ve uyumlu ortak bir yaşam için eğitimin son derece hayati olduğu açıktır. Ancak bu alanda ciddi bir kapasite sorunu olduğu da bilinmektedir. Türkiye'de son birkaç sene içinde 770 bini aşkın Suriyeli çocuk Türk devlet okullarına yerleştirilmiştir. Ancak bu yerleştirmenin en önemli yükünü çeken, yabancılara başta alfabe ve dil öğrettikten sonra eğitim vermeye çalışan, bunun için de olağanüstü bir fedakârlık ile çalışan öğretmenlerin desteklenmesi ve güçlendirilmesi bütün sürecin en önemli stratejik hamlelerinden biri olacaktır.

➤ **MESLEK EĞİTİMİ VE MESLEK KURLARI**

Suriyeli gençlerin ve yetişkinlerin meslek eğitimlerine yönlendirilmesi son derece değerli ve gereklidir. Ancak Türkiye'de genel olarak meslek eğitimine ilginin azalması bu konuda önemli bir handikap yaratmaktadır. Yine de meslek okulları Suriyeli gençler ve aileleri için oldukça cazip bir alternatif olarak görülmektedir. Hatta bu okullara Suriyeli gençler tarafından ilgi gösterilmesi, Türk gençlerinin ve ailelerinin teşvik edilmesinde etkili olabilir.

➤ **MESLEK EDİNDİRME KURSLARI**

Türkiye'deki Suriyeliler için hem MEB Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü, Belediyeler hem de uluslararası kurumlar ve STK'lar tarafından meslek edindirme kursları düzenlenmektedir. Ancak özellikle uluslararası kurumların fonları ile gerçekleşen ve STK'lar tarafından yönetilen meslek edindirme kurslarının verimliliği ve gerekliliği **sorgulanmalıdır**. Gerçek ekonomik ihtiyaçlar ile bağlantısı kurulamayan ve sonrasında iş temin edilemeyen meslek kurslarının, bu alandaki çalışmaları değersizleştirdiği gözlenmektedir. Bazı meslek kursları, katılımcıların kısa vadeli ve kısıtlı da olsa sadece mali destek alma isteği ile yürütülmektedir. Sanayi, ticaret, esnaf odaları ile iş birliği olmayan meslek eğitimleri gereksiz bir sertifika enflasyonundan başka bir şey yaratmamaktadır. Bu nedenle daha planlama aşamasında meslek odaları, MEB, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, İŞKUR'un öncü olduğu merkezî bir yapının devreye girmesi, sertifikalandırma sürecinin ciddiyeti ve sonrasında da iş bulma kanallarının açılması bakımından büyük önem taşımaktadır.

➤ **"MÜLTECİLER HAKKINDA KÜRESEL MÜTABAKAT"A AKTİF KATILIM VE ORTAYA KONULAN KONSEPTİN UYGULANMASI ÖNEMLİ KATKILAR GETİREBİLİR**

Türkiye'nin sığınmacı politikasını, BM tarafından 2018'de kabul edilen "Mülteciler Hakkında Küresel Mutabakat" temelinde, sözü edilen dayanışma unsurlarını devreye sokacak şekilde gözden geçirmesi son derece önemlidir. Türkiye'nin sayıları 4 milyonu aşan sığınmacıya kendi kısıtlı imkânları ile verdiği desteğin ve üstlendiği yüksek risklerin farkında olunması gerekmektedir. Türkiye'nin bu konuda liderlik yapması, hem dünyaya örnek olmak hem de kendi içinde uluslararası kapasiteyi değerlendirerek politikalarını geliştirme imkânı yaratması bakımından önemlidir.

➤ **TÜRK TOPLUMUNUN KENDİ İÇİNDEKİ SOSYAL VE SİYASAL KIRILGANLIK VE ÇATIŞMA ALANLARI, "SONRADAN GELENLERİN" ÖNÜNDEKİ TEMEL ENGEL OLACAKTIR**

Bir toplumun toplumsal sorunlarla mücadelesinin en önemli engeli, kendi içinde yaşadığı toplumsal kırılmalıklar ve çatışmalardır. Eğer bir toplum kendi içinde gerilimli ve kırılmalı bir yapıya ve buna bağlı bir nefret söylemine varan bir sertliğe sahip ise sonradan gelenlere yönelik tavır daha da sorunlu olmaktadır. Yani birbirini sevmeyen, birbirinden nefret edenlerin yaşadığı bir toplumsal yapı içinde "sonradan gelenlere" yönelik nefret söyleminin daha güçlü biçimde var olması şaşırtıcı olmayacaktır. Bu nedenle sadece mülteciler bağlamında değil, genelde toplumsal gerginlik ve çatışma alanlarının ortadan kaldırılması konusunda çaba göstermek önem taşımaktadır.

➤ **TÜRK TOPLUMUNDA ÖZELLİKLE SON YILLARDAKİ DÜZENSİZ GÖÇ TRAFİĞİ İLE ARTAN KAYGILAR, GÜVENİLİR PAYLAŞIMLARLA ORTADAN KALDIRILMALIDIR**

Toplumun en önemli kaygı alanlarından biri, sürece devletin yeterince hâkim olmadığına dair algısıdır. Bu durum Suriyeliler konusundaki endişeleri daha da körüklemektedir. Bunu giderecek olan, sağlıklı iletişim kanallarının açık olmasıdır. 2015 sonrasında Türkiye'ye yönelik yaşanan yoğun düzensiz göçmen akını, Suriyeliler konusundaki politikaları da Suriyelilerin Türkiye'deki yaşamlarını olumsuz etkileyebilmektedir. Toplumun çaresizlik ve endişelere kapılması, her türlü uyum politikasının daha da zorlaşmasına neden olacaktır.

➤ **UYUM ÇALIŞMALARINDA HEDEF KİTLE AYNI ZAMANDA TÜRK TOPLUMU OLMALIDIR**

Uyum çalışmaları genelde sonradan gelenlere yönelik uygulanır. Türkiye’de de geçen süre içinde genelde uyum çalışmalarının muhatabı Suriyeliler ve diğer yabancı gruplar olmuştur. Ancak uyumun tek yönlü bir etkileşim olmadığından hareketle, toplumsal kabulün güçlendirilmesi ve uyum süreçlere yerel toplumun desteğinin sağlanabilmesi için, uyum çalışmalarında Türk toplumunun da bir hedef kitle olarak belirlenmesi gerekmektedir.

➤ **GENELDE VE YERELDE KOORDİNASYON SORUNLARININ GİDERİLMESİ VE İŞ BİRLİĞİNİN GÜÇLENDİRİLMESİ İÇİN ÇABA GÖSTERİLMELİDİR**

Kurumlar arasında hatta kamu kurumlarının kendi içinde yaşanan **koordinasyon sorununun** ciddiye alınması ve çözümü için politikalar üretilmesi gerekmektedir. Aksi hâlde hem hizmetlerin gecikmesi ve verimlerinin azalması hem de toplumdaki kaygıların daha da artması söz konusu olmaktadır.

Suriyeliler Barometresi çalışmalarının amacı, Türkiye’deki Suriyeliler konusunda hem Türk toplumu hem de Suriyelilerin görüşleri çerçevesinde mümkün olduğunca gerçekçi bir resim çekmektedir. Bu resim; sosyal uyum, özellikle de bu sürecin en kritik yönü olan ev sahibi toplumdaki “kabul”ün analizine imkân sağlamaktadır. Bu bağlamda SB’nin amacı uyum konusunda bir kavram geliştirmek olmasa da çok genel anlamda uyumu “**kendiliğinden, isteyerek ya da zorunlu olarak bir araya gelen toplulukların, çoğulculuğun kabul gördüğü ortak bir aidiyet zemininde karşılıklı kabul ve saygı çerçevesinde huzur içinde bir arada olabildiği duygu ve yaşam biçimi**” olarak tanımlamaktadır. Bu tanım çerçevesinde pek çok aktörün, politik ve sosyal yapının, önceliklerin, kapasitenin ve en önemlisi toplumsal kabulün önemli rol oynadığı/oynayacağı açıktır. Mülteciler için uyum politikalarının fazladan pek çok handikapı olduğu da açıktır. Daha da önemlisi sürecin dinamikliği, değişkenliği ve belirsizliğinden kaynaklanan güçlükler söz konusudur.

Türkiye’de 2011’de yaşanan yeni durumun son derece önemli ve kalıcılık yönünde ilerleyen bir süreç olduğu anlaşılmaktadır. Türkiye’deki Suriyelilerin sayısal büyüklüğü hem Türk toplumunda endişe yaratmakta hem de Suriyelilerde kendi içine kapanma/gettolaşma ya da kendi toplumsal alanları, kendilerinin yaratması riskini güçlendirmektedir. Bu riskler ciddiye alınarak Suriyelilerin Türk toplumu ile bir arada ve Türk toplumunun onurlu bir parçası olarak yaşaması hususunda politikalar geliştirilmelidir. Uyum politikalarının **dinamik, modüler** ve temelde **yerel uyumu** ön plana çıkaran bir yapıda; hak ve birey temelli ve yerel uyum öncelikli olması mevcut ve gelecekteki sorunların en aza indirilmesi konusunda katkı sağlayacaktır. Yeni sosyolojik gerçeklikler ve Suriye’nin içinde bulunduğu, kısa ve orta vadede de düzelmesi çok beklenmeyen durum dikkate alınarak uyum politikaları bir tercih değil, Türk toplumunun huzuru için de bir zorunluluk olduğu toplumla paylaşılmalıdır.

SURİYELİLER BAROMETRESİ
2020

EK TABLOLAR

9

EK TABLOLAR

SB-2020-EK TABLO 14-a: Aşağıdaki özellikler ülkemizdeki Suriyelilerin ne kadarı için uygundur? (%)

	Hiçbirine uygun değil.	Çok azına uygun.	Uygun değil.	Yarisına uygun, yarisına değil.	Çoğunluğuna uygun.	Tamamına uygun.	Uygun.	Fikrim yok/ cevap yok
Kadın								
Çalışkan	43,5	17,7	61,2	17,6	12,5	4,9	17,4	3,8
Kibar	49,8	20,8	70,6	17,6	5,8	1,4	7,2	4,6
Güvenilir	51,6	20,1	71,7	15,7	4,6	0,8	5,4	7,2
İyi	40,8	19,8	60,6	24,3	7,9	1,4	9,3	5,8
Cana yakın	43,5	20,3	63,8	19,7	7,4	2,2	9,6	6,9
Tembel/asalak	18,8	12,3	31,1	19,9	25,7	17,6	43,3	5,7
Kaba	14,8	11,2	26,0	18,6	28,8	20,4	49,2	6,2
Güvenilmez/tehlikeli	13,3	9,3	22,6	20,3	27,7	22,5	50,2	6,9
Kötü	14,4	12,3	26,7	23,7	24,8	17,0	41,8	7,8
Mesafeli	15,1	9,5	24,6	20,9	27,6	19,5	47,1	7,4
Erkek								
Çalışkan	41,4	15,8	57,2	19,1	12,7	7,0	19,7	4,0
Kibar	54,0	17,1	71,1	16,2	6,2	1,7	7,9	4,8
Güvenilir	55,3	15,0	70,3	15,5	5,8	1,5	7,3	6,9
İyi	43,7	17,0	60,7	23,3	8,7	1,9	10,6	5,4
Cana yakın	45,5	18,0	63,5	19,2	8,8	2,5	11,3	6,0
Tembel/asalak	20,6	10,6	31,2	18,6	23,1	22,1	45,2	5,0
Kaba	14,9	10,6	25,5	17,9	27,0	23,6	50,6	6,0
Güvenilmez/tehlikeli	14,5	10,5	25,0	18,6	25,6	24,7	50,3	6,1
Kötü	16,8	10,2	27,0	22,0	22,7	21,5	44,2	6,8
Mesafeli	16,1	8,7	24,8	22,1	24,6	22,7	47,3	5,8

SB-2020-EK TABLO 14-b: Aşağıdaki özellikler ülkemizdeki Suriyelilerin ne kadarı için uygundur? (%)

<i>Yaş gruplarına göre:</i>	Hiçbirine uygun değil.	Çok azına uygun.	Uygun değil.	Yarisına uygun, yarisına değil.	Çoğunluğuna uygun.	Tamamina uygun.	Uygun.	Fikrim yok/ cevap yok
18-24 arası								
Çalışkan	40,7	17,4	58,1	22,5	11,2	5,3	16,5	2,9
Kibar	50,2	21,4	71,6	18,9	4,6	1,7	6,3	3,2
Güvenilir	51,8	20,8	72,6	17,4	4,2	0,7	4,9	5,1
İyi	39,7	19,9	59,6	28,1	7,5	0,7	8,2	4,1
Cana yakın	43,8	21,8	65,6	22,7	5,3	1,7	7,0	4,7
Tembel/asalak	18,9	12,3	31,2	24,0	23,7	16,8	40,5	4,3
Kaba	14,9	11,6	26,5	22,1	29,6	19,1	48,7	2,7
Güvenilmez/tehlikeli	12,9	10,3	23,2	24,8	28,1	20,2	48,3	3,7
Kötü	15,1	11,5	26,6	26,7	24,1	17,6	41,7	5,0
Mesafeli	16,9	8,9	25,8	24,0	27,3	18,5	45,8	4,4
25-34 arası								
Çalışkan	40,6	18,6	59,2	17,8	13,7	6,3	20,0	3,0
Kibar	51,0	18,9	69,9	19,9	3,9	1,0	4,9	5,3
Güvenilir	53,3	18,0	71,3	16,4	4,5	1,0	5,5	6,8
İyi	38,7	21,1	59,8	22,9	7,8	2,3	10,1	7,2
Cana yakın	41,6	19,7	61,3	20,3	7,8	2,1	9,9	8,5
Tembel/asalak	21,5	12,7	34,2	17,8	23,2	18,4	41,6	6,4
Kaba	15,8	10,5	26,3	17,2	27,0	20,9	47,9	8,6
Güvenilmez/tehlikeli	16,0	9,4	25,4	17,6	25,4	23,2	48,6	8,4
Kötü	17,6	10,9	28,5	23,6	21,7	17,2	38,9	9,0
Mesafeli	16,2	8,4	24,6	23,2	25,0	20,1	45,1	7,1
35-44 arası								
Çalışkan	47,0	15,4	62,4	14,8	11,9	6,3	18,2	4,6
Kibar	55,9	17,0	72,9	14,2	6,9	1,4	8,3	4,6
Güvenilir	56,5	14,4	70,9	14,4	6,1	1,2	7,3	7,4
İyi	47,0	16,0	63,0	21,1	9,3	1,6	10,9	5,0
Cana yakın	50,6	18,2	68,8	15,0	9,5	1,6	11,1	5,1
Tembel/asalak	20,9	8,9	29,8	16,2	26,7	22,3	49,0	5,0
Kaba	15,4	9,5	24,9	17,0	27,3	24,1	51,4	6,7
Güvenilmez/tehlikeli	13,4	10,3	23,7	16,2	27,1	25,9	53,0	7,1
Kötü	16,0	10,9	26,9	18,8	25,9	20,9	46,8	7,5
Mesafeli	15,8	10,3	26,1	18,8	25,9	22,9	48,8	6,3

SB-2020-EK TABLO 14-c: Aşağıdaki özellikler ülkemizdeki Suriyelilerin ne kadarı için uygundur? (%)

	Hiçbirine uygun değil.	Çok azına uygun.	Uygun değil.	Yarisına uygun, yarisına değil.	Çoğunluğuna uygun.	Tamamına uygun.	Uygun.	Fikrim yok/ cevap yok
45-54 arası								
Çalışkan	42,1	17,3	59,4	16,1	12,1	7,0	19,1	5,4
Kibar	53,3	15,5	68,8	14,2	8,2	2,1	10,3	6,7
Güvenilir	53,0	15,8	68,8	14,8	5,5	1,2	6,7	9,7
İyi	43,0	17,0	60,0	24,5	7,3	1,8	9,1	6,4
Cana yakın	41,5	16,1	57,6	20,9	10,0	3,6	13,6	7,9
Tembel/asalak	17,3	10,6	27,9	17,6	27,6	20,9	48,5	6,0
Kaba	13,3	13,0	26,3	16,4	26,4	23,0	49,4	7,9
Güvenilmez/tehlikeli	13,0	10,6	23,6	17,6	27,0	23,3	50,3	8,5
Kötü	15,5	11,5	27,0	21,5	24,2	19,1	43,3	8,2
Mesafeli	14,2	9,1	23,3	20,0	25,8	21,8	47,6	9,1
55-64 arası								
Çalışkan	42,6	14,2	56,8	17,9	16,0	6,2	22,2	3,1
Kibar	51,2	20,4	71,6	14,8	9,9	1,9	11,8	1,8
Güvenilir	56,2	14,8	71,0	11,7	8,6	2,5	11,1	6,2
İyi	49,4	13,0	62,4	19,8	11,1	3,1	14,2	3,6
Cana yakın	46,3	14,2	60,5	19,1	11,7	3,7	15,4	5,0
Tembel/asalak	19,1	11,1	30,2	17,3	21,0	27,2	48,2	4,3
Kaba	14,2	9,3	23,5	14,2	28,4	29,6	58,0	4,3
Güvenilmez/tehlikeli	15,4	9,9	25,3	17,9	21,6	30,9	52,5	4,3
Kötü	13,6	11,7	25,3	21,0	21,6	26,5	48,1	5,6
Mesafeli	13,0	9,9	22,9	19,8	26,5	26,5	53,0	4,3
65 ve üzeri								
Çalışkan	40,6	10,9	51,5	17,2	18,8	3,1	21,9	9,4
Kibar	42,2	20,3	62,5	9,4	10,9	3,1	14,0	14,1
Güvenilir	45,3	17,2	62,5	12,5	4,7	3,1	7,8	17,2
İyi	40,6	18,8	59,4	10,9	10,9	3,1	14,0	15,7
Cana yakın	40,6	20,3	60,9	6,3	12,5	4,7	17,2	15,6
Tembel/asalak	18,8	15,6	34,4	17,2	15,6	23,4	39,0	9,4
Kaba	10,9	9,4	20,3	15,6	28,1	23,4	51,5	12,6
Güvenilmez/tehlikeli	12,5	3,1	15,6	14,1	28,1	28,1	56,2	14,1
Kötü	9,4	10,9	20,3	17,2	21,9	25,0	46,9	15,6
Mesafeli	9,4	4,7	14,1	14,1	23,4	26,6	50,0	21,8

SB-2020-EK TABLO 14-d: Aşağıdaki özellikler ülkemizdeki Suriyelilerin ne kadarı için uygundur? (%)

Öğrenim durumuna göre:	Hiçbirine uygun değil.	Çok azına uygun.	Uygun değil.	Yarisına uygun, yarisına değil.	Çoğunluğuna uygun.	Tamamına uygun.	Uygun.	Fikrim yok/cevap yok
Okuryazar değil/okuryazar								
Çalışkan	39,6	18,9	58,5	17,0	18,9	1,9	20,8	3,7
Kibar	49,1	18,9	68,0	13,2	15,1	1,9	17,0	1,8
Güvenilir	56,6	22,6	79,2	9,4	7,5	1,9	9,4	2,0
İyi	47,2	18,9	66,1	18,9	9,4	1,9	11,3	3,7
Cana yakın	45,3	15,1	60,4	22,6	5,7	3,8	9,5	7,5
Tembel/asalak	30,2	15,1	45,3	13,2	18,9	17,0	35,9	5,6
Kaba	22,6	18,9	41,5	13,2	18,9	20,8	39,7	5,6
Güvenilmez/tehlikeli	28,3	11,3	39,6	11,3	24,5	20,8	45,3	3,8
Kötü	22,6	18,9	41,5	15,1	17,0	18,9	35,9	7,5
Mesafeli	24,5	7,5	32,0	17,0	15,1	22,6	37,7	13,3
İlkokul								
Çalışkan	39,7	14,0	53,7	15,8	14,9	9,6	24,5	6,0
Kibar	50,9	19,0	69,9	14,2	7,3	2,3	9,6	6,3
Güvenilir	52,5	17,2	69,7	13,8	5,5	2,1	7,6	8,9
İyi	46,8	16,3	63,1	20,9	8,3	1,8	10,1	5,9
Cana yakın	45,6	18,1	63,7	17,4	8,7	3,2	11,9	7,0
Tembel/asalak	20,9	11,7	32,6	18,1	21,3	21,1	42,4	6,9
Kaba	16,3	8,9	25,2	16,1	26,6	23,6	50,2	8,5
Güvenilmez/tehlikeli	14,9	10,6	25,5	17,0	25,5	25,7	51,2	6,3
Kötü	15,8	11,5	27,3	20,0	23,6	22,5	46,1	6,6
Mesafeli	16,3	8,9	25,2	20,6	23,4	24,1	47,5	6,7
Ortaöğretim/İlköğretim								
Çalışkan	46,5	13,9	60,4	18,2	12,7	5,5	18,2	3,2
Kibar	52,0	20,8	72,8	15,6	4,6	2,3	6,9	4,7
Güvenilir	53,5	18,5	72,0	16,2	4,0	1,2	5,2	6,6
İyi	45,4	16,5	61,9	26,0	6,1	1,4	7,5	4,6
Cana yakın	43,6	19,9	63,5	19,7	8,1	3,5	11,6	5,2
Tembel/asalak	19,7	13,9	33,6	15,0	26,6	21,7	48,3	3,1
Kaba	13,3	11,3	24,6	18,8	28,9	23,1	52,0	4,6
Güvenilmez/tehlikeli	12,1	11,0	23,1	19,9	27,7	24,6	52,3	4,7
Kötü	14,5	9,5	24,0	23,1	22,5	23,7	46,2	6,7
Mesafeli	13,0	11,0	24,0	19,9	28,6	22,0	50,6	5,5

SB-2020-EK TABLO 14-e: Aşağıdaki özellikler ülkemizdeki Suriyelilerin ne kadarı için uygundur? (%)

	Hiçbirine uygun değil.	Çok azına uygun.	Uygun değil.	Yarisına uygun, yarisına değil.	Çoğunluğuna uygun.	Tamamina uygun.	Uygun.	Fikrim yok/ cevap yok
Lise veya dengi okul								
Çalışkan	42,1	18,4	60,5	19,8	11,6	5,1	16,7	3,0
Kibar	53,0	19,1	72,1	16,8	5,9	1,3	7,2	3,9
Güvenilir	55,0	17,7	72,7	14,8	5,7	0,7	6,4	6,1
İyi	40,1	20,4	60,5	23,3	8,6	1,6	10,2	6,0
Cana yakın	45,4	20,3	65,7	18,8	8,1	1,8	9,9	5,6
Tembel/asalak	17,5	10,1	27,6	20,9	26,9	20,0	46,9	4,6
Kaba	13,6	11,8	25,4	17,5	30,9	21,4	52,3	4,8
Güvenilmez/tehlikeli	12,7	9,5	22,2	19,5	28,5	23,9	52,4	5,9
Kötü	14,8	11,1	25,9	23,3	26,2	17,7	43,9	6,9
Mesafeli	15,6	8,2	23,8	20,5	29,0	20,5	49,5	6,2
Üniversite/lisansüstü								
Çalışkan	42,8	17,9	60,7	17,9	11,7	5,1	16,8	4,6
Kibar	51,0	17,1	68,1	20,6	5,1	1,0	6,1	5,2
Güvenilir	51,0	16,0	67,0	18,9	4,6	1,0	5,6	8,5
İyi	39,7	17,7	57,4	26,1	9,1	1,9	11,0	5,5
Cana yakın	42,4	17,7	60,1	22,2	8,0	1,4	9,4	8,3
Tembel/asalak	21,8	11,5	33,3	20,8	21,4	17,5	38,9	7,0
Kaba	16,0	9,7	25,7	22,0	23,5	21,2	44,7	7,6
Güvenilmez/tehlikeli	15,0	9,3	24,3	22,0	23,7	20,8	44,5	9,2
Kötü	17,1	11,7	28,8	25,1	20,6	16,5	37,1	9,0
Mesafeli	16,0	9,7	25,7	25,9	22,2	18,9	41,1	7,3

SB-2020-EK TABLO 14-f: Aşağıdaki özellikler ülkemizdeki Suriyelilerin ne kadarı için uygundur? (%)

<i>Bölgelere göre:</i>	Hiçbirine uygun değil.	Çok azına uygun.	Uygun değil.	Yarısına uygun, yarısına değil.	Çoğunluğuna uygun.	Tamamına uygun.	Uygun.	Fikrim yok/ cevap yok
Sınır iller								
Çalışkan	47,5	15,6	63,1	12,0	11,5	10,4	21,9	3,0
Kibar	64,0	19,0	83,0	9,3	4,3	1,1	5,4	2,3
Güvenilir	63,6	18,3	81,9	10,2	2,5	1,1	3,6	4,3
İyi	60,4	19,7	80,1	11,8	4,3	1,1	5,4	2,7
Cana yakın	60,0	20,1	80,1	11,1	4,1	1,6	5,7	3,1
Tembel/asalak	24,2	13,6	37,8	15,2	18,3	25,6	43,9	3,1
Kaba	16,5	10,0	26,5	13,6	21,7	34,8	56,5	3,4
Güvenilmez/tehlikeli	14,9	11,1	26,0	12,2	21,5	36,0	57,5	4,3
Kötü	16,3	9,3	25,6	13,3	17,9	38,0	55,9	5,2
Mesafeli	17,9	9,3	27,2	12,7	18,8	36,9	55,7	4,4
Diğer iller*								
Çalışkan	41,2	17,1	58,3	19,9	12,9	4,9	17,8	4,0
Kibar	49,0	18,9	67,9	18,7	6,4	1,7	8,1	5,3
Güvenilir	51,0	17,3	68,3	16,9	5,8	1,2	7,0	7,8
İyi	37,9	18,1	56,0	26,7	9,2	1,8	11,0	6,3
Cana yakın	40,8	18,9	59,7	21,5	9,1	2,5	11,6	7,2
Tembel/asalak	18,6	10,9	29,5	20,3	25,9	18,5	44,4	5,8
Kaba	14,4	11,1	25,5	19,4	29,4	18,9	48,3	6,8
Güvenilmez/tehlikeli	13,6	9,6	23,2	21,2	27,9	20,6	48,5	7,1
Kötü	15,5	11,7	27,2	25,2	25,2	14,7	39,9	7,7
Mesafeli	15,1	9,0	24,1	23,7	27,8	17,3	45,1	7,1

SB-2020-EK TABLO 14-g: Aşağıdaki özellikler ülkemizdeki Suriyelilerin ne kadarı için uygundur? (%)

	Hiçbirine uygun değil.	Çok azına uygun.	Uygun değil.	Yarisına uygun, yarisına değil.	Çoğunluğuna uygun.	Tamamına uygun.	Uygun.	Fikrim yok/ cevap yok
Metropol iller								
Çalışkan	40,3	23,2	63,5	18,8	11,5	2,2	13,7	4,0
Kibar	44,8	22,2	67,0	20,7	5,8	1,2	7,0	5,3
Güvenilir	48,0	20,8	68,8	17,8	6,3	0,8	7,1	6,3
İyi	38,5	21,5	60,0	23,8	9,7	0,8	10,5	5,7
Cana yakın	37,3	22,5	59,8	22,3	10,5	1,7	12,2	5,7
Tembel/asalak	6,3	13,3	19,6	21,3	36,0	17,3	53,3	5,8
Kaba	4,0	12,8	16,8	20,8	40,0	16,5	56,5	5,9
Güvenilmez/tehlikeli	4,0	10,8	14,8	23,7	36,8	18,2	55,0	6,5
Kötü	5,0	12,8	17,8	24,0	35,8	14,3	50,1	8,1
Mesafeli	6,7	9,6	16,3	23,7	37,1	15,2	52,3	7,7
Metropol olmayan iller								
Çalışkan	41,6	14,0	55,6	20,4	13,6	6,2	19,8	4,2
Kibar	51,0	17,3	68,3	17,7	6,7	2,0	8,7	5,3
Güvenilir	52,5	15,5	68,0	16,4	5,6	1,3	6,9	8,7
İyi	37,6	16,4	54,0	28,1	9,0	2,3	11,3	6,6
Cana yakın	42,5	17,1	59,6	21,1	8,5	2,9	11,4	7,9
Tembel/asalak	24,7	9,7	34,4	19,7	20,9	19,1	40,0	5,9
Kaba	19,6	10,3	29,9	18,7	24,2	20,1	44,3	7,1
Güvenilmez/tehlikeli	18,4	9,0	27,4	20,0	23,5	21,8	45,3	7,3
Kötü	20,6	11,2	31,8	25,7	19,9	15,0	34,9	7,6
Mesafeli	19,2	8,7	27,9	23,7	23,3	18,3	41,6	6,8

SB-2020-EK TABLO 14-h: Aşağıdaki özellikler ülkemizdeki Suriyelilerin ne kadarı için uygundur? (%)

Çalışma durumuna göre:	Hiçbirine uygun değil.	Çok azına uygun.	Uygun değil.	Yarisına uygun, yarisına değil.	Çoğunluğuna uygun.	Tamamına uygun.	Uygun.	Fikrim yok/ cevap yok
Özel sektör çalışanı								
Çalışkan	47,6	15,8	63,4	16,0	12,4	5,3	17,7	2,9
Kibar	57,8	17,1	74,9	15,3	4,3	1,5	5,8	4,0
Güvenilir	58,2	14,7	72,9	14,5	4,5	1,1	5,6	7,0
İyi	48,0	15,3	63,3	23,9	7,0	0,9	7,9	4,9
Cana yakın	49,0	18,6	67,6	19,2	6,8	1,5	8,3	4,9
Tembel/asalak	17,1	10,9	28,0	18,1	25,6	23,7	49,3	4,6
Kaba	11,7	8,3	20,0	17,9	30,9	25,4	56,3	5,8
Güvenilmez/tehlikeli	10,9	8,5	19,4	18,1	27,9	28,4	56,3	6,2
Kötü	12,6	8,7	21,3	23,5	24,5	24,3	48,8	6,4
Mesafeli	13,7	6,3	20,0	18,6	30,5	25,2	55,7	5,7
Esnaf								
Çalışkan	40,7	10,9	51,6	20,5	13,8	9,6	23,4	4,5
Kibar	51,1	13,8	64,9	20,7	6,4	2,7	9,1	5,3
Güvenilir	52,3	13,3	65,6	19,0	5,2	2,2	7,4	8,0
İyi	40,0	14,1	54,1	26,9	8,6	4,2	12,8	6,2
Cana yakın	39,8	14,3	54,1	24,0	10,1	4,7	14,8	7,1
Tembel/asalak	20,7	9,4	30,1	21,7	25,4	17,3	42,7	5,5
Kaba	16,3	8,4	24,7	21,2	28,1	20,0	48,1	6,0
Güvenilmez/tehlikeli	14,3	7,9	22,2	21,7	26,7	21,7	48,4	7,7
Kötü	17,0	7,7	24,7	26,2	24,0	17,0	41,0	8,1
Mesafeli	14,1	7,9	22,0	26,9	25,2	20,0	45,2	5,9
Ev kadını/kız								
Çalışkan	40,2	20,2	60,4	16,4	13,9	5,5	19,4	3,8
Kibar	46,2	23,8	70,0	15,3	9,6	1,4	11,0	3,7
Güvenilir	48,6	24,0	72,6	13,1	6,3	0,8	7,1	7,2
İyi	40,2	23,5	63,7	21,3	9,0	1,6	10,6	4,4
Cana yakın	42,9	23,0	65,9	17,2	7,7	2,7	10,4	6,5
Tembel/asalak	21,0	14,8	35,8	16,4	25,1	17,2	42,3	5,5
Kaba	18,6	14,2	32,8	15,3	25,1	20,8	45,9	6,0
Güvenilmez/tehlikeli	18,3	11,7	30,0	16,1	24,9	23,2	48,1	5,8
Kötü	17,5	16,1	33,6	18,0	24,0	17,8	41,8	6,6
Mesafeli	17,5	12,3	29,8	18,6	24,9	18,9	43,8	7,8

Not: Çalışma durumu: "Diğer" ve "Cevap yok" sayıca az olduğundan tabloda gösterilmemiştir.

SB-2020-EK TABLO 14-i: Aşağıdaki özellikler ülkemizdeki Suriyelilerin ne kadarı için uygundur? (%)

	Hiçbirine uygun değil.	Çok azına uygun.	Uygun değil.	Yarisına uygun, yarisına değil.	Çoğunluğuna uygun.	Tamamına uygun.	Uygun.	Fikrim yok/ cevap yok
Öğrenci								
Çalışkan	38,7	19,8	58,5	21,5	11,2	4,3	15,5	4,5
Kibar	47,9	22,6	70,5	17,5	6,9	2,0	8,9	3,1
Güvenilir	51,9	21,5	73,4	15,5	5,7	0,9	6,6	4,5
İyi	37,8	23,2	61,0	25,8	9,2	0,9	10,1	3,1
Cana yakın	44,7	24,1	68,8	20,6	4,9	1,7	6,6	4,0
Tembel/asalak	18,9	13,5	32,4	22,3	22,6	17,5	40,1	5,2
Kaba	16,6	14,0	30,6	19,8	28,1	18,1	46,2	3,4
Güvenilmez/tehlikeli	15,2	12,9	28,1	21,5	27,8	18,1	45,9	4,5
Kötü	17,5	14,3	31,8	24,6	23,5	15,2	38,7	4,9
Mesafeli	19,5	10,9	30,4	22,1	26,9	15,8	42,7	4,8
İşsiz								
Çalışkan	42,9	17,5	60,4	21,2	8,5	7,4	15,9	2,5
Kibar	50,8	21,2	72,0	22,8	0,5	-	0,5	4,7
Güvenilir	57,1	17,5	74,6	15,9	2,6	0,5	3,1	6,4
İyi	40,7	21,2	61,9	20,1	9,5	-	9,5	8,5
Cana yakın	43,4	17,5	60,9	19,6	8,5	1,6	10,1	9,4
Tembel/asalak	19,6	10,6	30,2	18,0	31,7	14,3	46,0	5,8
Kaba	12,2	12,2	24,4	19,0	32,8	17,5	50,3	6,3
Güvenilmez/tehlikeli	13,2	11,1	24,3	21,2	31,7	17,5	49,2	5,3
Kötü	16,9	11,1	28,0	21,2	28,0	14,8	42,8	8,0
Mesafeli	16,9	8,5	25,4	22,8	28,0	17,5	45,5	6,3
Emekli								
Çalışkan	42,7	15,4	58,1	19,7	13,7	4,3	18,0	4,2
Kibar	54,7	16,2	70,9	12,0	6,8	1,7	8,5	8,6
Güvenilir	54,7	15,4	70,1	12,8	4,3	1,7	6,0	11,1
İyi	45,3	15,4	60,7	18,8	8,5	2,6	11,1	9,4
Cana yakın	45,3	17,9	63,2	13,7	11,1	3,4	14,5	8,6
Tembel/asalak	15,4	9,4	24,8	15,4	21,4	33,3	54,7	5,1
Kaba	6,8	7,7	14,5	12,8	29,9	33,3	63,2	9,5
Güvenilmez/tehlikeli	8,5	7,7	16,2	12,8	23,9	35,9	59,8	11,2
Kötü	7,7	7,7	15,4	15,4	23,1	31,6	54,7	14,5
Mesafeli	8,5	6,8	15,3	14,5	24,8	34,2	59,0	11,2

Not: Çalışma durumu: "Diğer" ve "Cevap yok" sayıca az olduğundan tabloda gösterilmemiştir.

SB-2020-EK TABLO 14-j: Aşağıdaki özellikler ülkemizdeki Suriyelilerin ne kadarı için uygundur? (%)

	Hiçbirine uygun değil.	Çok azına uygun.	Uygun değil.	Yarisına uygun, yarisına değil.	Çoğunluğuna uygun.	Tamamina uygun.	Uygun.	Fikrim yok/ cevap yok
Kamu sektörü çalışanı								
Çalışkan	39,8	27,4	67,2	13,3	10,6	4,4	15,0	4,5
Kibar	54,9	23,0	77,9	8,8	5,3	-	5,3	8,0
Güvenilir	50,4	20,4	70,8	13,3	3,5	-	3,5	12,4
İyi	45,1	21,2	66,3	19,5	6,2	-	6,2	8,0
Cana yakın	47,8	18,6	66,4	14,2	8,0	-	8,0	11,4
Tembel/asalak	24,8	8,8	33,6	18,6	22,1	18,6	40,7	7,1
Kaba	16,8	11,5	28,3	14,2	25,7	20,4	46,1	11,4
Güvenilmez/tehlikeli	15,0	8,0	23,0	18,6	28,3	20,4	48,7	9,7
Kötü	15,9	15,0	30,9	20,4	23,9	15,0	38,9	9,8
Mesafeli	16,8	10,6	27,4	19,5	21,2	22,1	43,3	9,8
Serbest meslek erbabı								
Çalışkan	38,2	15,4	53,6	17,3	16,4	5,4	21,8	7,3
Kibar	50,9	16,4	67,3	15,5	9,1	-	9,1	8,1
Güvenilir	50,0	17,3	67,3	15,5	9,1	-	9,1	8,1
İyi	39,1	16,4	55,5	25,5	10,9	0,9	11,8	7,2
Cana yakın	38,2	17,3	55,5	19,1	17,3	-	17,3	8,1
Tembel/asalak	25,5	12,7	38,2	18,2	14,5	21,8	36,3	7,3
Kaba	15,5	12,7	28,2	18,2	20,0	27,3	47,3	6,3
Güvenilmez/tehlikeli	11,8	11,8	23,6	21,8	20,9	26,4	47,3	7,3
Kötü	16,4	12,7	29,1	23,6	18,2	20,9	39,1	8,2
Mesafeli	14,5	14,5	29,0	22,7	21,8	20,0	41,8	6,5
İş adamı								
Çalışkan	57,9	5,3	63,2	19,3	12,3	5,2	17,5	-
Kibar	63,1	8,8	71,9	21,1	3,5	3,5	7,0	-
Güvenilir	59,6	5,3	64,9	24,6	7,0	3,5	10,5	-
İyi	49,1	8,8	57,9	29,8	3,5	3,5	7,0	5,3
Cana yakın	54,4	14,0	68,4	21,1	7,0	3,5	10,5	-
Tembel/asalak	17,5	7,0	24,5	26,3	17,5	28,1	45,6	3,6
Kaba	12,3	7,0	19,3	24,6	22,8	28,1	50,9	5,2
Güvenilmez/tehlikeli	12,3	7,0	19,3	26,3	22,8	28,1	50,9	3,5
Kötü	12,3	8,8	21,1	31,6	21,1	22,8	43,9	3,4
Mesafeli	15,8	5,3	21,1	31,6	15,8	24,6	40,4	6,9

Not: Çalışma durumu: "Diğer" ve "Cevap yok" sayıca az olduğundan tabloda gösterilmemiştir.

SB-2020- EK TABLO 18-a: Aşağıdaki sosyal ilişki türlerini Suriyelilerle 2020 yılına kadar kurup kurmadığınızı lütfen belirtiniz? (%)

		Sohbet etmek	Destek/ yardımlaşma	Alışveriş yapmak	Dostluk/ arkadaşlık etmek	Sorun yaşamak	İş ilişkisi kurmak	Kavgaya etmek	Flört	Evlilik
Cinsiyet										
Kadın	Evet	42,3	30,0	23,2	18,4	16,6	16,4	10,5	3,9	3,9
	Hayır	56,5	68,5	75,4	80,3	81,9	82,3	88,4	94,6	94,6
	Fikrim yok/ cevap yok	1,2	1,5	1,4	1,3	1,5	1,3	1,1	1,5	1,5
Erkek	Evet	54,4	30,9	31,4	24,1	22,7	22,7	15,8	5,9	5,9
	Hayır	44,8	67,4	67,2	74,8	76,1	75,9	83,1	93,0	93,2
	Fikrim yok/ cevap yok	0,8	1,7	1,4	1,1	1,2	1,4	1,1	1,1	0,9
Yaş										
18-24 arası	Evet	49,1	29,7	23,5	21,4	25,5	18,5	18,5	5,0	3,9
	Hayır	50,2	68,6	74,9	77,9	73,6	80,6	80,6	94,1	95,4
	Fikrim yok/ cevap yok	0,7	1,7	1,6	0,7	0,9	0,9	0,9	0,9	0,7
25-34 arası	Evet	51,6	31,4	30,7	19,1	19,5	20,1	11,3	3,9	4,7
	Hayır	47,1	67,0	68,0	79,5	78,7	77,7	87,5	94,7	94,1
	Fikrim yok/ cevap yok	1,4	1,6	1,3	1,4	1,8	2,2	1,2	1,4	1,2
35-44 arası	Evet	46,8	30,2	29,1	23,1	17,2	21,1	13,0	5,7	6,5
	Hayır	52,8	69,0	69,8	75,7	82,2	78,1	86,4	93,5	92,9
	Fikrim yok/ cevap yok	0,4	0,8	1,1	1,2	0,6	0,8	0,6	0,8	0,6
45-54 arası	Evet	48,8	30,9	28,2	21,5	16,4	22,1	8,8	5,2	5,5
	Hayır	49,7	67,0	70,6	77,0	81,2	76,1	89,4	92,4	91,8
	Fikrim yok/ cevap yok	1,5	2,1	1,2	1,5	2,4	1,8	1,8	2,4	2,7
55-64 arası	Evet	45,7	29,0	28,4	22,2	13,6	17,3	9,3	5,6	4,9
	Hayır	52,5	68,5	69,8	75,9	84,6	80,9	88,9	92,6	93,2
	Fikrim yok/ cevap yok	1,8	2,5	1,8	1,9	1,8	1,8	1,8	1,8	1,9
65 ve üzeri	Evet	34,4	34,4	21,9	20,3	7,8	9,4	4,7	3,1	3,1
	Hayır	64,1	62,5	76,6	78,1	89,1	89,1	93,8	95,3	95,3
	Fikrim yok/ cevap yok	1,5	3,1	1,5	1,6	3,1	1,5	1,5	1,6	1,6
Genel	Evet	48,4	30,5	27,4	21,3	19,7	19,6	13,2	4,9	4,9
	Hayır	50,6	67,9	71,3	77,5	79,0	79,0	85,7	93,8	93,9
	Fikrim yok/ cevap yok	1,0	1,6	1,3	1,2	1,3	1,4	1,1	1,3	1,2

SB-2020- EK TABLO 18-b: Aşağıdaki sosyal ilişki türlerini Suriyelilerle 2020 yılına kadar kurup kurmadığınızı lütfen belirtiniz? (%)

		Sohbet etmek	Destek/ yardımlaşma	Alışveriş yapmak	Dostluk/ arkadaşlık etmek	Sorun yaşamak	İş ilişkisi kurmak	Kavgat etmek	Flört	Evlilik
Öğrenim Durumu										
Okuryazar değil/ okuryazar	Evete	43,4	22,6	17,0	17,0	3,8	5,7	1,9	3,8	1,9
	Hayır	52,8	71,7	75,5	77,4	90,6	86,8	94,3	92,5	94,3
	Fikrim yok/cevap yok	3,8	5,7	7,5	5,6	5,6	7,5	3,8	3,7	3,8
İlkokul	Evete	39,9	28,0	25,9	20,0	17,7	17,4	12,4	5,7	6,4
	Hayır	58,7	70,2	72,9	78,9	80,5	81,2	86,2	92,2	91,5
	Fikrim yok/cevap yok	1,4	1,8	1,2	1,1	1,8	1,4	1,4	2,1	2,1
Ortaokul/ İlköğretim	Evete	50,3	31,2	29,5	24,3	21,1	21,4	16,2	6,6	5,8
	Hayır	48,8	67,3	69,7	74,6	78,0	77,7	82,9	91,9	92,8
	Fikrim yok/cevap yok	0,9	1,5	0,8	1,1	0,9	0,9	0,9	1,5	1,4
Lise veya dengi okul	Evete	51,2	33,0	27,2	21,5	22,1	20,5	15,7	4,5	4,6
	Hayır	48,1	65,1	71,6	77,5	76,7	78,4	83,2	94,5	94,6
	Fikrim yok/cevap yok	0,7	1,9	1,2	1,0	1,2	1,1	1,1	1,0	0,8
Üniversite/ lisansüstü	Evete	50,0	28,0	28,6	20,4	17,5	20,2	8,2	3,9	3,9
	Hayır	49,0	71,2	69,8	78,4	81,5	78,4	91,2	95,5	95,5
	Fikrim yok/cevap yok	1,0	0,8	1,6	1,2	1,0	1,4	0,6	0,6	0,6
Bölge										
Sınır illeri	Evete	50,9	36,2	33,5	28,5	20,6	24,7	13,8	12,7	12,4
	Hayır	48,9	62,9	65,8	70,8	79,0	75,1	85,7	86,4	86,7
	Fikrim yok/cevap yok	0,2	0,9	0,7	0,7	0,4	0,2	0,5	0,9	0,9
Diğer iller*	Evete	47,8	29,1	25,9	19,5	19,4	18,4	13,0	3,0	3,1
	Hayır	51,0	69,1	72,6	79,1	79,0	80,0	85,7	95,6	95,7
	Fikrim yok/cevap yok	1,2	1,8	1,5	1,4	1,6	1,6	1,3	1,4	1,2
Metropol iller	Evete	47,0	30,0	31,0	23,7	18,5	24,3	14,0	5,2	4,5
	Hayır	52,7	68,5	68,5	76,0	80,5	74,5	85,7	93,8	94,5
	Fikrim yok/cevap yok	0,3	1,5	0,5	0,3	1,0	1,2	0,3	1,0	1,0
Metropol olmayan iller	Evete	48,2	28,6	23,3	17,5	19,9	15,4	12,6	2,0	2,4
	Hayır	50,1	69,4	74,6	80,7	78,2	82,7	85,7	96,5	96,2
	Fikrim yok/cevap yok	1,7	2,0	2,1	1,8	1,9	1,9	1,7	1,5	1,4
Genel	Evete	48,4	30,5	27,4	21,3	19,7	19,6	13,2	4,9	4,9
	Hayır	50,6	67,9	71,3	77,5	79,0	79,0	85,7	93,8	93,9
	Fikrim yok/cevap yok	1,0	1,6	1,3	1,2	1,3	1,4	1,1	1,3	1,2

SB-2020- EK TABLO 18-c: Aşağıdaki sosyal ilişki türlerini Suriyelilerle 2020 yılına kadar kurup kurmadığınızı lütfen belirtiniz? (%)

		Sohbet etmek	Destek/ yardımlaşma	Alışveriş yapmak	Dostluk/ arkadaşlık etmek	Sorun yaşamak	İş ilişkisi kurmak	Kavga etmek	Flört	Evlilik
Çalışma Durumu										
Özel sektör çalışanı	Evet	47,5	29,6	25,4	18,5	22,6	20,7	15,1	4,9	5,3
	Hayır	52,2	69,9	74,4	81,5	77,0	78,7	84,9	94,7	94,2
	Fikrim yok/cevap yok	0,3	0,5	0,2	-	0,4	0,6	-	0,4	0,5
Esnaf	Evet	55,6	34,1	44,7	22,0	16,5	27,9	11,1	4,2	4,7
	Hayır	43,0	64,0	53,8	76,0	81,2	70,1	86,9	94,1	93,8
	Fikrim yok/cevap yok	1,4	1,9	1,5	2,0	2,3	2,0	2,0	1,7	1,5
Ev kadını/ kız	Evet	35,8	26,0	18,6	19,7	11,2	10,7	9,6	4,6	4,9
	Hayır	62,0	71,6	79,0	78,1	86,1	86,9	88,3	92,6	92,6
	Fikrim yok/cevap yok	2,2	2,4	2,4	2,2	2,7	2,4	2,1	2,8	2,5
Öğrenci	Evet	53,6	32,7	20,9	22,9	26,4	15,2	16,9	3,7	3,2
	Hayır	45,8	65,0	77,1	76,2	73,1	83,7	81,9	94,8	95,7
	Fikrim yok/cevap yok	0,6	2,3	2,0	0,9	0,5	1,1	1,2	1,5	1,1
İşsiz	Evet	49,2	28,6	24,9	23,8	24,3	16,9	14,8	6,9	4,8
	Hayır	50,8	70,9	75,1	76,2	75,1	83,1	85,2	93,1	95,2
	Fikrim yok/cevap yok	-	0,5	-	-	0,6	-	-	-	-
Emekli	Evet	48,7	34,2	23,9	23,1	16,2	18,8	8,5	7,7	8,5
	Hayır	51,3	64,1	76,1	76,9	82,9	81,2	91,5	92,3	91,5
	Fikrim yok/cevap yok	-	1,7	-	-	0,9	-	-	-	-
Kamu sektörü çalışanı	Evet	45,1	29,2	23,0	20,4	16,8	16,8	10,6	6,2	5,3
	Hayır	54,9	70,8	75,2	78,8	82,3	82,3	89,4	93,8	94,7
	Fikrim yok/cevap yok	-	-	1,8	0,8	0,9	0,9	-	-	-
Serbest meslek erbabı	Evet	45,5	25,5	25,5	22,7	24,5	29,1	18,2	5,5	5,5
	Hayır	51,8	71,8	70,9	72,7	72,7	67,3	79,1	90,9	90,9
	Fikrim yok/cevap yok	2,7	2,7	3,6	4,6	2,8	3,6	2,7	3,6	3,6
İş adamı	Evet	66,7	43,9	52,6	35,1	17,5	36,8	12,3	5,3	7,0
	Hayır	33,3	54,4	47,4	64,9	82,5	63,2	87,7	94,7	93,0
	Fikrim yok/cevap yok	-	1,7	-	-	-	-	-	-	-
Genel	Evet	48,4	30,5	27,4	21,3	19,7	19,6	13,2	4,9	4,9
	Hayır	50,6	67,9	71,3	77,5	79,0	79,0	85,7	93,8	93,9
	Fikrim yok/cevap yok	1,0	1,6	1,3	1,2	1,3	1,4	1,1	1,3	1,2

SB-2020- EK TABLO 30-a: Toplumumuzun Suriyelilere nasıl davrandığını aşağıdaki ifadelerden hangisi en iyi şekilde yansıtıyor? (%)

	Halkımız Suriyelilere kucak açmıştır.	Halkımız Suriyelileri ucuz işçi olarak sömürmektedir.	Milletimiz Suriyeliler için elinden geleni yapmaktadır.	Halkımız Suriyelileri aşağılamaktadır.	Halkımız Suriyelilere kötü davranmaktadır.	Diğer	Fikrim yok/ cevap yok
Cinsiyet							
Kadın	35,3	24,2	17,8	10,4	8,3	0,9	3,1
Erkek	36,3	26,1	20,0	7,3	6,5	1,1	2,7
Yaş							
18-24 arası	31,3	29,4	11,9	11,8	9,5	1,1	5,0
25-34 arası	33,2	26,8	21,5	8,6	7,2	1,2	1,5
35-44 arası	39,1	22,9	22,3	6,7	6,3	1,0	1,7
45-54 arası	40,9	22,4	21,2	7,0	6,1	0,6	1,8
55-64 arası	40,7	18,5	24,7	6,8	6,2	0,6	2,5
65 ve üzeri	42,2	14,1	23,4	10,9	4,7	1,6	3,1
Öğrenim Durumu							
Okuryazar değil/okuryazar	45,3	13,2	24,5	9,4	7,6	-	-
İlkokul	42,7	22,2	21,3	5,3	5,7	0,5	2,3
Ortaokul/ilköğretim	36,1	21,7	23,1	7,2	6,6	1,7	3,6
Lise veya dengi okul	33,2	27,4	17,3	11,2	7,6	0,6	2,7
Üniversite/lisansüstü	33,5	27,2	16,5	8,6	9,1	1,9	3,2
Bölge							
Sınır iller	37,8	39,4	12,2	3,2	5,9	-	1,5
Diğer iller*	35,3	21,7	20,6	10,2	7,8	1,3	3,1
Metropol iller	46,0	12,8	18,3	11,8	7,8	1,0	2,3
Metropol olmayan iller	30,1	26,0	21,7	9,4	7,7	1,4	3,7
Çalışma Durumu							
Özel sektör çalışanı	35,0	26,4	20,0	6,8	7,3	1,3	3,2
Esnaf	35,6	22,2	20,5	12,1	7,2	1,0	1,4
Ev kadını/kız	41,0	21,0	21,0	7,9	7,1	0,5	1,5
Öğrenci	25,8	34,4	14,0	10,9	9,5	0,9	4,5
İşsiz	43,4	24,3	13,8	9,5	6,9	0,5	1,6
Emekli	37,6	17,1	27,4	7,7	6,0	-	4,2
Kamu sektörü çalışanı	37,2	23,9	19,5	6,2	6,2	3,5	3,5
Serbest meslek erbabı	39,1	20,9	20,0	6,4	10,0	0,9	2,7
İş adamı	36,8	31,6	15,8	10,5	3,5	-	1,8
Genel	35,8	25,1	18,9	8,9	7,4	1,1	2,8
*Diğer iller, metropol ve metropol olmayan illeri kapsamaktadır. Not: Çalışma durumu: "Diğer" ve "Cevap yok" sayıca az olduğundan tabloda gösterilmemiştir.							

SB-2020-EK TABLO 33-a: Suriyelilerin Türkiye’de bulunmaları nedeniyle aşağıdaki ifadelere ne ölçüde katıldığınızı lütfen belirtiniz. (%)

<i>Cinsiyete göre:</i>	Kesinlikle katılmıyorum.	Kesinlikle katılmıyorum. + Katılmıyorum.	Katılmıyorum.	Ne katılıyor, ne katılmıyorum.	Katılıyorum.	Kesinlikle katılıyorum.	Kesinlikle katılıyorum. + Katılıyorum.	Fikrim yok/ cevap yok
Kadın								
Suriyelilerin şahsıma, aileme, çocuklarıma zarar vereceklerini düşünüyorum.	19,7	17,6	37,3	15,8	31,9	13,0	44,9	2,0
Suriyelilerin toplumumuza zarar vereceklerini düşünüyorum.	11,0	11,3	22,3	14,0	40,8	20,8	61,6	2,1
Suriyelilerin ülkemizin ekonomisine zarar vereceklerini düşünüyorum.	7,2	8,2	15,4	9,5	45,9	27,1	73,0	2,1
Suriyelilerin işlerimizi elimizden alacaklarını düşünüyorum.	11,3	12,3	23,6	12,1	40,1	22,3	62,4	1,9
Suriyelilerin Türkiye’nin sosyokültürel yapısına zarar vereceklerini düşünüyorum.	9,7	9,3	19,0	10,6	43,9	22,8	66,7	3,7
Suriyelilerin şiddet, hırsızlık, kaçakçılık ve fuhuş gibi suçlara bulaşarak toplumsal ahlak ve huzuru bozacaklarını düşünüyorum.	9,4	9,8	19,2	16,1	38,5	22,5	61,0	3,7
Suriyeliler yüzünden devletin sağladığı kamu hizmetlerinde azalma ya da kalitesizleşme olacağını düşünüyorum.	8,2	8,7	16,9	11,2	44,7	24,0	68,7	3,2
Suriyelilerin Türk toplumunun kimliğini bozacaklarını düşünüyorum.	10,3	11,4	21,7	10,6	41,5	23,7	65,2	2,5
Vatandaş olmalarından kaygılıyım.	7,7	6,5	14,2	8,7	38,5	36,4	74,9	2,2
Erkek								
Suriyelilerin şahsıma, aileme, çocuklarıma zarar vereceklerini düşünüyorum.	23,3	15,8	39,1	12,2	29,7	17,1	46,8	1,9
Suriyelilerin toplumumuza zarar vereceklerini düşünüyorum.	11,8	12,0	23,8	11,9	39,5	23,7	63,2	1,1
Suriyelilerin ülkemizin ekonomisine zarar vereceklerini düşünüyorum.	8,7	9,4	18,1	8,7	41,8	29,8	71,6	1,6
Suriyelilerin işlerimizi elimizden alacaklarını düşünüyorum.	13,9	11,8	25,7	9,9	38,3	24,4	62,7	1,7
Suriyelilerin Türkiye’nin sosyokültürel yapısına zarar vereceklerini düşünüyorum.	9,3	9,8	19,1	9,3	42,2	27,3	69,5	2,1
Suriyelilerin şiddet, hırsızlık, kaçakçılık ve fuhuş gibi suçlara bulaşarak toplumsal ahlak ve huzuru bozacaklarını düşünüyorum.	8,5	10,5	19,0	12,4	38,4	27,7	66,1	2,5
Suriyeliler yüzünden devletin sağladığı kamu hizmetlerinde azalma ya da kalitesizleşme olacağını düşünüyorum.	8,0	11,3	19,3	10,6	40,2	26,9	67,1	3,0
Suriyelilerin Türk toplumunun kimliğini bozacaklarını düşünüyorum.	10,4	11,9	22,3	9,8	39,0	26,9	65,9	2,0
Vatandaş olmalarından kaygılıyım.	8,7	8,5	17,2	7,9	35,6	38,0	73,6	1,3

SB-2020-EK TABLO 33-b: Suriyelilerin Türkiye’de bulunmaları nedeniyle aşağıdaki ifadelere ne ölçüde katıldığınızı lütfen belirtiniz. (%)

<i>Yaş gruplarına göre:</i>	Kesinlikle katılmıyorum.	Kesinlikle katılmıyorum. + Katılmıyorum.	Katılmıyorum.	Ne katılıyor, ne katılmıyorum.	Katılıyorum.	Kesinlikle katılıyorum.	Kesinlikle katılıyorum. + Katılıyorum.	Fikrim yok/ cevap yok
18-24 arası								
Suriyelilerin şahsıma, aileme, çocuklarıma zarar vereceklerini düşünüyorum.	23,8	18,5	42,3	16,6	27,7	12,1	39,8	1,3
Suriyelilerin toplumumuza zarar vereceklerini düşünüyorum.	12,5	11,0	23,5	16,1	39,5	19,8	59,3	1,1
Suriyelilerin ülkemizin ekonomisine zarar vereceklerini düşünüyorum.	8,0	8,8	16,8	10,2	44,6	26,0	70,6	2,4
Suriyelilerin işlerimizi elimizden alacaklarını düşünüyorum.	12,3	12,3	24,6	12,3	38,3	23,2	61,5	1,6
Suriyelilerin Türkiye’nin sosyalkültürel yapısına zarar vereceklerini düşünüyorum.	9,9	8,9	18,8	12,1	42,8	23,1	65,9	3,2
Suriyelilerin şiddet, hırsızlık, kaçakçılık ve fuhuş gibi suçlara bulaşarak toplumsal ahlak ve huzuru bozacaklarını düşünüyorum.	8,6	10,3	18,9	18,4	38,6	21,5	60,1	2,6
Suriyeliler yüzünden devletin sağladığı kamu hizmetlerinde azalma ya da kalitesizleşme olacağını düşünüyorum.	7,3	8,9	16,2	14,3	42,9	23,5	66,4	3,1
Suriyelilerin Türk toplumunun kimliğini bozacaklarını düşünüyorum.	10,9	10,2	21,1	12,2	42,2	22,0	64,2	2,5
Vatandaş olmalarından kaygılıyım.	9,2	7,2	16,4	11,2	37,9	33,0	70,9	1,5
25-34 arası								
Suriyelilerin şahsıma, aileme, çocuklarıma zarar vereceklerini düşünüyorum.	22,9	17,2	40,1	13,3	28,1	16,2	44,3	2,3
Suriyelilerin toplumumuza zarar vereceklerini düşünüyorum.	10,5	11,1	21,6	13,3	39,3	24,4	63,7	1,4
Suriyelilerin ülkemizin ekonomisine zarar vereceklerini düşünüyorum.	7,4	8,8	16,2	8,2	43,8	30,5	74,3	1,3
Suriyelilerin işlerimizi elimizden alacaklarını düşünüyorum.	13,1	12,5	25,6	9,4	41,6	21,9	63,5	1,5
Suriyelilerin Türkiye’nin sosyalkültürel yapısına zarar vereceklerini düşünüyorum.	8,8	8,6	17,4	11,5	42,8	25,8	68,6	2,5
Suriyelilerin şiddet, hırsızlık, kaçakçılık ve fuhuş gibi suçlara bulaşarak toplumsal ahlak ve huzuru bozacaklarını düşünüyorum.	10,4	8,4	18,8	15,4	38,7	24,0	62,7	3,1
Suriyeliler yüzünden devletin sağladığı kamu hizmetlerinde azalma ya da kalitesizleşme olacağını düşünüyorum.	8,6	10,7	19,3	10,0	41,0	27,5	68,5	2,2
Suriyelilerin Türk toplumunun kimliğini bozacaklarını düşünüyorum.	9,6	11,3	20,9	12,1	37,5	27,3	64,8	2,2
Vatandaş olmalarından kaygılıyım.	7,6	7,4	15,0	7,2	40,2	35,9	76,1	1,7

SB-2020-EK TABLO 33-c: Suriyelilerin Türkiye’de bulunmaları nedeniyle aşağıdaki ifadelere ne ölçüde katıldığınızı lütfen belirtiniz. (%)

	Kesinlikle katılmıyorum.	Kesinlikle katılmıyorum. + Katılmıyorum.	Katılmıyorum.	Ne katılıyor, ne katılmıyorum.	Katılıyorum.	Kesinlikle katılıyorum.	Kesinlikle katılıyorum. + Katılıyorum.	Fikrim yok/ cevap yok
35-44 arası								
Suriyelilerin şahsıma, aileme, çocuklarıma zarar vereceklerini düşünüyorum.	18,0	16,8	34,8	13,4	34,2	16,0	50,2	1,6
Suriyelilerin toplumumuza zarar vereceklerini düşünüyorum.	10,1	12,6	22,7	11,1	42,5	22,5	65,0	1,2
Suriyelilerin ülkemizin ekonomisine zarar vereceklerini düşünüyorum.	7,3	9,1	16,4	8,9	43,7	29,6	73,3	1,4
Suriyelilerin işlerimizi elimizden alacaklarını düşünüyorum.	12,1	12,8	24,9	10,5	38,5	24,5	63,0	1,6
Suriyelilerin Türkiye’nin sosyokültürel yapısına zarar vereceklerini düşünüyorum.	9,3	11,1	20,4	7,5	44,5	25,9	70,4	1,7
Suriyelilerin şiddet, hırsızlık, kaçakçılık ve fuhuş gibi suçlara bulaşarak toplumsal ahlak ve huzuru bozacaklarını düşünüyorum.	6,9	12,1	19,0	10,1	40,1	27,5	67,6	3,3
Suriyeliler yüzünden devletin sağladığı kamu hizmetlerinde azalma ya da kalitesizleşme olacağını düşünüyorum.	7,5	10,3	17,8	8,3	47,0	24,7	71,7	2,2
Suriyelilerin Türk toplumunun kimliğini bozacaklarını düşünüyorum.	10,1	11,5	21,6	7,3	43,7	26,1	69,8	1,3
Vatandaş olmalarından kaygılıyım.	7,7	7,7	15,4	5,3	38,7	39,1	77,8	1,5
45-54 arası								
Suriyelilerin şahsıma, aileme, çocuklarıma zarar vereceklerini düşünüyorum.	22,4	13,3	35,7	12,4	33,3	17,0	50,3	1,6
Suriyelilerin toplumumuza zarar vereceklerini düşünüyorum.	13,9	12,7	26,6	9,7	39,7	21,8	61,5	2,2
Suriyelilerin ülkemizin ekonomisine zarar vereceklerini düşünüyorum.	10,0	8,2	18,2	9,4	44,2	27,0	71,2	1,2
Suriyelilerin işlerimizi elimizden alacaklarını düşünüyorum.	14,8	12,1	26,9	10,3	36,7	24,8	61,5	1,3
Suriyelilerin Türkiye’nin sosyokültürel yapısına zarar vereceklerini düşünüyorum.	10,9	10,9	21,8	7,9	43,0	24,8	67,8	2,5
Suriyelilerin şiddet, hırsızlık, kaçakçılık ve fuhuş gibi suçlara bulaşarak toplumsal ahlak ve huzuru bozacaklarını düşünüyorum.	11,5	9,7	21,2	12,7	37,0	27,6	64,6	1,5
Suriyeliler yüzünden devletin sağladığı kamu hizmetlerinde azalma ya da kalitesizleşme olacağını düşünüyorum.	10,6	9,4	20,0	11,5	39,7	26,1	65,8	2,7
Suriyelilerin Türk toplumunun kimliğini bozacaklarını düşünüyorum.	12,1	13,9	26,0	10,0	35,5	27,3	62,8	1,2
Vatandaş olmalarından kaygılıyım.	8,5	8,5	17,0	9,1	31,8	41,2	73,0	0,9

SB-2020-EK TABLO 33-d: Suriyelilerin Türkiye’de bulunmaları nedeniyle aşağıdaki ifadelere ne ölçüde katıldığınızı lütfen belirtiniz. (%)

	Kesinlikle katılmıyorum.	Kesinlikle katılmıyorum. + Katılmıyorum.	Katılmıyorum.	Ne katılıyor, ne katılmıyorum.	Katılıyorum.	Kesinlikle katılıyorum.	Kesinlikle katılıyorum. + Katılıyorum.	Fikrim yok/ cevap yok
55-64 arası								
Suriyelilerin şahsıma, aileme, çocuklarıma zarar vereceklerini düşünüyorum.	19,8	13,6	33,4	10,5	35,8	16,7	52,5	3,6
Suriyelilerin toplumumuza zarar vereceklerini düşünüyorum.	10,5	13,6	24,1	8,6	39,5	25,9	65,4	1,9
Suriyelilerin ülkemizin ekonomisine zarar vereceklerini düşünüyorum.	8,0	9,3	17,3	6,2	44,4	29,6	74,0	2,5
Suriyelilerin işlerimizi elimizden alacaklarını düşünüyorum.	11,7	10,5	22,2	11,7	38,3	25,3	63,6	2,5
Suriyelilerin Türkiye’nin sosyokültürel yapısına zarar vereceklerini düşünüyorum.	8,0	10,5	18,5	9,3	40,7	28,4	69,1	3,1
Suriyelilerin şiddet, hırsızlık, kaçakçılık ve fuhuş gibi suçlara bulaşarak toplumsal ahlak ve huzuru bozacaklarını düşünüyorum.	8,6	11,1	19,7	13,0	32,1	31,5	63,6	3,7
Suriyeliler yüzünden devletin sağladığı kamu hizmetlerinde azalma ya da kalitesizleşme olacağını düşünüyorum.	8,6	13,6	22,2	7,4	38,9	27,8	66,7	3,7
Suriyelilerin Türk toplumunun kimliğini bozacaklarını düşünüyorum.	8,6	14,2	22,8	5,6	39,5	29,0	68,5	3,1
Vatandaş olmalarından kaygılıyım.	6,8	7,4	14,2	8,6	29,6	43,8	73,4	3,8
65 ve üzeri								
Suriyelilerin şahsıma, aileme, çocuklarıma zarar vereceklerini düşünüyorum.	12,5	17,2	29,7	12,5	32,8	17,2	50,0	7,8
Suriyelilerin toplumumuza zarar vereceklerini düşünüyorum.	6,3	4,7	11,0	17,2	39,1	23,4	62,5	9,3
Suriyelilerin ülkemizin ekonomisine zarar vereceklerini düşünüyorum.	4,7	7,8	12,5	12,5	32,8	35,9	68,7	6,3
Suriyelilerin işlerimizi elimizden alacaklarını düşünüyorum.	6,3	3,1	9,4	14,1	51,6	15,6	67,2	9,3
Suriyelilerin Türkiye’nin sosyokültürel yapısına zarar vereceklerini düşünüyorum.	7,8	3,1	10,9	4,7	42,2	26,6	68,8	15,6
Suriyelilerin şiddet, hırsızlık, kaçakçılık ve fuhuş gibi suçlara bulaşarak toplumsal ahlak ve huzuru bozacaklarını düşünüyorum.	4,7	6,3	11,0	3,1	46,9	26,6	73,5	12,4
Suriyeliler yüzünden devletin sağladığı kamu hizmetlerinde azalma ya da kalitesizleşme olacağını düşünüyorum.	4,7	7,8	12,5	6,3	37,5	26,6	64,1	17,1
Suriyelilerin Türk toplumunun kimliğini bozacaklarını düşünüyorum.	7,8	12,5	20,3	7,8	40,6	21,9	62,5	9,4
Vatandaş olmalarından kaygılıyım.	9,4	6,3	15,7	3,1	35,9	40,6	76,5	4,7

SB-2020-EK TABLO 33-e: Suriyelilerin Türkiye’de bulunmaları nedeniyle aşağıdaki ifadelere ne ölçüde katıldığınızı lütfen belirtiniz. (%)

Öğrenim durumuna göre:	Kesinlikle katılmıyorum.	Kesinlikle katılmıyorum. + Katılmıyorum.	Katılmıyorum.	Ne katılıyor, ne katılmıyorum.	Katılıyorum.	Kesinlikle katılıyorum.	Kesinlikle katılıyorum. + Katılıyorum.	Fikrim yok/ cevap yok
Okuryazar değil/okuryazar								
Suriyelilerin şahsıma, aileme, çocuklarıma zarar vereceklerini düşünüyorum.	11,3	18,9	30,2	11,3	41,5	17,0	58,5	-
Suriyelilerin toplumumuza zarar vereceklerini düşünüyorum.	13,2	13,2	26,4	17,0	34,0	22,6	56,6	-
Suriyelilerin ülkemizin ekonomisine zarar vereceklerini düşünüyorum.	11,3	9,5	20,8	7,5	47,2	24,5	71,7	-
Suriyelilerin işlerimizi elimizden alacaklarını düşünüyorum.	13,2	7,5	20,7	13,2	49,1	13,2	62,3	3,8
Suriyelilerin Türkiye’nin sosyalkültürel yapısına zarar vereceklerini düşünüyorum.	15,1	5,7	20,8	3,8	52,8	15,1	67,9	7,5
Suriyelilerin şiddet, hırsızlık, kaçakçılık ve fuhuş gibi suçlara bulaşarak toplumsal ahlak ve huzuru bozacaklarını düşünüyorum.	11,3	9,4	20,7	13,2	49,1	15,1	64,2	1,9
Suriyeliler yüzünden devletin sağladığı kamu hizmetlerinde azalma ya da kalitesizleşme olacağını düşünüyorum.	11,3	5,7	17,0	11,3	47,2	15,1	62,3	9,4
Suriyelilerin Türk toplumunun kimliğini bozacaklarını düşünüyorum.	11,3	9,4	20,7	11,3	49,1	15,1	64,2	3,8
Vatandaş olmalarından kaygılıyım.	13,2	3,8	17,0	9,4	37,7	34,0	71,7	1,9
İlkokul								
Suriyelilerin şahsıma, aileme, çocuklarıma zarar vereceklerini düşünüyorum.	18,1	13,3	31,4	12,6	36,0	17,4	53,4	2,6
Suriyelilerin toplumumuza zarar vereceklerini düşünüyorum.	9,6	11,9	21,5	9,6	41,1	25,0	66,1	2,8
Suriyelilerin ülkemizin ekonomisine zarar vereceklerini düşünüyorum.	7,1	7,8	14,9	8,9	41,5	32,3	73,8	2,4
Suriyelilerin işlerimizi elimizden alacaklarını düşünüyorum.	9,9	9,6	19,5	9,6	39,9	28,4	68,3	2,6
Suriyelilerin Türkiye’nin sosyalkültürel yapısına zarar vereceklerini düşünüyorum.	6,9	9,9	16,8	7,8	42,4	28,9	71,3	4,1
Suriyelilerin şiddet, hırsızlık, kaçakçılık ve fuhuş gibi suçlara bulaşarak toplumsal ahlak ve huzuru bozacaklarını düşünüyorum.	7,3	9,2	16,5	11,9	36,9	31,2	68,1	3,5
Suriyeliler yüzünden devletin sağladığı kamu hizmetlerinde azalma ya da kalitesizleşme olacağını düşünüyorum.	6,9	9,2	16,1	10,1	41,7	28,4	70,1	3,7
Suriyelilerin Türk toplumunun kimliğini bozacaklarını düşünüyorum.	8,3	12,4	20,7	7,6	38,3	31,2	69,5	2,2
Vatandaş olmalarından kaygılıyım.	6,2	8,0	14,2	7,1	33,5	43,1	76,6	2,1

SB-2020-EK TABLO 33-f: Suriyelilerin Türkiye’de bulunmaları nedeniyle aşağıdaki ifadelere ne ölçüde katıldığınızı lütfen belirtiniz. (%)

	Kesinlikle katılmıyorum.	Kesinlikle katılmıyorum. + Katılmıyorum.	Katılmıyorum.	Ne katılıyor, ne katılmıyorum.	Katılıyorum.	Kesinlikle katılıyorum.	Kesinlikle katılıyorum. + Katılıyorum.	Fikrim yok/
Ortaokul/İlköğretim								
Suriyelilerin şahsıma, aileme, çocuklarıma zarar vereceklerini düşünüyorum.	23,4	17,6	41,0	12,1	30,3	15,3	45,6	1,3
Suriyelilerin toplumumuza zarar vereceklerini düşünüyorum.	10,4	12,7	23,1	11,0	44,2	20,8	65,0	0,9
Suriyelilerin ülkemizin ekonomisine zarar vereceklerini düşünüyorum.	5,8	8,1	13,9	10,1	46,8	26,9	73,7	2,3
Suriyelilerin işlerimizi elimizden alacaklarını düşünüyorum.	10,1	12,4	22,5	11,0	41,0	24,3	65,3	1,2
Suriyelilerin Türkiye’nin sosyalkültürel yapısına zarar vereceklerini düşünüyorum.	8,7	9,8	18,5	11,0	47,7	20,8	68,5	2,0
Suriyelilerin şiddet, hırsızlık, kaçakçılık ve fuhuş gibi suçlara bulaşarak toplumsal ahlak ve huzuru bozacaklarını düşünüyorum.	5,8	12,1	17,9	12,4	41,9	25,1	67,0	2,7
Suriyeliler yüzünden devletin sağladığı kamu hizmetlerinde azalma ya da kalitesizleşme olacağını düşünüyorum.	6,6	10,7	17,3	9,5	46,6	25,1	71,7	1,5
Suriyelilerin Türk toplumunun kimliğini bozacaklarını düşünüyorum.	9,2	10,4	19,6	11,3	44,8	22,5	67,3	1,8
Vatandaş olmalarından kaygılıyım.	8,4	7,8	16,2	8,4	38,7	35,3	74,0	1,4
Lise veya dengi okul								
Suriyelilerin şahsıma, aileme, çocuklarıma zarar vereceklerini düşünüyorum.	21,3	16,7	38,0	15,0	30,5	14,7	45,2	1,8
Suriyelilerin toplumumuza zarar vereceklerini düşünüyorum.	12,3	11,1	23,4	13,6	40,6	21,1	61,7	1,3
Suriyelilerin ülkemizin ekonomisine zarar vereceklerini düşünüyorum.	8,5	9,6	18,1	8,6	44,6	27,1	71,7	1,6
Suriyelilerin işlerimizi elimizden alacaklarını düşünüyorum.	13,8	13,1	26,9	10,0	39,3	22,2	61,5	1,6
Suriyelilerin Türkiye’nin sosyalkültürel yapısına zarar vereceklerini düşünüyorum.	10,4	9,7	20,1	10,2	42,5	24,4	66,9	2,8
Suriyelilerin şiddet, hırsızlık, kaçakçılık ve fuhuş gibi suçlara bulaşarak toplumsal ahlak ve huzuru bozacaklarını düşünüyorum.	9,8	9,6	19,4	14,9	39,4	23,2	62,6	3,1
Suriyeliler yüzünden devletin sağladığı kamu hizmetlerinde azalma ya da kalitesizleşme olacağını düşünüyorum.	8,2	10,0	18,2	10,3	43,5	24,8	68,3	3,2
Suriyelilerin Türk toplumunun kimliğini bozacaklarını düşünüyorum.	11,6	11,7	23,3	9,2	41,6	23,8	65,4	2,1
Vatandaş olmalarından kaygılıyım.	8,8	7,0	15,8	8,4	38,8	35,1	73,9	1,9

SB-2020-EK TABLO 33-g: Suriyelilerin Türkiye’de bulunmaları nedeniyle aşağıdaki ifadelere ne ölçüde katıldığınızı lütfen belirtiniz. (%)

	Kesinlikle katılmıyorum.	Kesinlikle katılmıyorum. + Katılmıyorum.	Katılmıyorum.	Ne katılıyor, ne katılmıyorum.	Katılıyorum.	Kesinlikle katılıyorum.	Kesinlikle katılıyorum. + Katılıyorum.	Fikrim yok/ cevap yok
Üniversite/lisansüstü								
Suriyelilerin şahsıma, aileme, çocuklarıma zarar vereceklerini düşünüyorum.	24,7	18,7	43,4	14,8	25,7	13,2	38,9	2,9
Suriyelilerin toplumumuza zarar vereceklerini düşünüyorum.	11,9	11,5	23,4	15,4	36,0	23,0	59,0	2,2
Suriyelilerin ülkemizin ekonomisine zarar vereceklerini düşünüyorum.	8,6	8,4	17,0	9,7	42,0	29,2	71,2	2,1
Suriyelilerin işlerimizi elimizden alacaklarını düşünüyorum.	14,6	12,3	26,9	13,8	36,0	21,6	57,6	1,7
Suriyelilerin Türkiye’nin sosyalkültürel yapısına zarar vereceklerini düşünüyorum.	9,9	9,3	19,2	11,1	40,1	27,0	67,1	2,6
Suriyelilerin şiddet, hırsızlık, kaçakçılık ve fuhuş gibi suçlara bulaşarak toplumsal ahlak ve huzuru bozacaklarını düşünüyorum.	10,7	10,7	21,4	16,5	34,4	24,5	58,9	3,2
Suriyeliler yüzünden devletin sağladığı kamu hizmetlerinde azalma ya da kalitesizleşme olacağını düşünüyorum.	9,9	10,7	20,6	13,6	37,7	25,3	63,0	2,8
Suriyelilerin Türk toplumunun kimliğini bozacaklarını düşünüyorum.	10,5	11,9	22,4	13,6	35,2	26,3	61,5	2,5
Vatandaş olmalarından kaygılıyım.	8,2	8,2	16,4	8,8	35,6	37,7	73,3	1,5

SB-2020-EK TABLO 33-h: Suriyelilerin Türkiye’de bulunmaları nedeniyle aşağıdaki ifadelere ne ölçüde katıldığınızı lütfen belirtiniz. (%)

Bölgelere göre:	Kesinlikle katılmıyorum.	Kesinlikle katılmıyorum. + Katılmıyorum.	Katılmıyorum.	Ne katılıyor, ne katılmıyorum.	Katılıyorum.	Kesinlikle katılıyorum.	Kesinlikle katılıyorum. + Katılıyorum.	Fikrim yok/ cevap yok
Sınır iller								
Suriyelilerin şahsıma, aileme, çocuklarıma zarar vereceklerini düşünüyorum.	18,6	10,0	28,6	10,9	26,9	32,6	59,5	1,0
Suriyelilerin toplumumuza zarar vereceklerini düşünüyorum.	8,8	7,9	16,7	12,2	33,7	36,4	70,1	1,0
Suriyelilerin ülkemizin ekonomisine zarar vereceklerini düşünüyorum.	7,2	6,1	13,3	8,4	36,4	40,5	76,9	1,4
Suriyelilerin işlerimizi elimizden alacaklarını düşünüyorum.	7,2	5,2	12,4	9,5	34,8	42,3	77,1	1,0
Suriyelilerin Türkiye’nin sosyokültürel yapısına zarar vereceklerini düşünüyorum.	6,3	6,3	12,6	7,5	36,0	43,2	79,2	0,7
Suriyelilerin şiddet, hırsızlık, kaçakçılık ve fuhuş gibi suçlara bulaşarak toplumsal ahlak ve huzuru bozacaklarını düşünüyorum.	5,2	5,9	11,1	11,8	34,2	41,6	75,8	1,3
Suriyeliler yüzünden devletin sağladığı kamu hizmetlerinde azalma ya da kalitesizleşme olacağını düşünüyorum.	4,8	5,9	10,7	8,4	36,0	43,0	79,0	1,9
Suriyelilerin Türk toplumunun kimliğini bozacaklarını düşünüyorum.	5,2	6,1	11,3	10,2	30,8	45,7	76,5	2,0
Vatandaş olmalarından kaygılıyım.	5,0	3,8	8,8	7,7	29,6	51,8	81,4	2,1
Diğer iller*								
Suriyelilerin şahsıma, aileme, çocuklarıma zarar vereceklerini düşünüyorum.	22,2	18,3	40,5	14,7	31,7	10,8	42,5	2,3
Suriyelilerin toplumumuza zarar vereceklerini düşünüyorum.	12,1	12,5	24,6	13,1	41,7	18,8	60,5	1,8
Suriyelilerin ülkemizin ekonomisine zarar vereceklerini düşünüyorum.	8,1	9,4	17,5	9,3	45,6	25,5	71,1	2,1
Suriyelilerin işlerimizi elimizden alacaklarını düşünüyorum.	13,9	13,7	27,6	11,3	40,3	18,8	59,1	2,0
Suriyelilerin Türkiye’nin sosyokültürel yapısına zarar vereceklerini düşünüyorum.	10,2	10,4	20,6	10,5	44,8	20,6	65,4	3,5
Suriyelilerin şiddet, hırsızlık, kaçakçılık ve fuhuş gibi suçlara bulaşarak toplumsal ahlak ve huzuru bozacaklarını düşünüyorum.	9,8	11,2	21,0	14,9	39,5	21,1	60,6	3,5
Suriyeliler yüzünden devletin sağladığı kamu hizmetlerinde azalma ya da kalitesizleşme olacağını düşünüyorum.	9,0	11,0	20,0	11,5	44,0	21,2	65,2	3,3
Suriyelilerin Türk toplumunun kimliğini bozacaklarını düşünüyorum.	11,6	13,0	24,6	10,2	42,5	20,4	62,9	2,3
Vatandaş olmalarından kaygılıyım.	9,0	8,4	17,4	8,4	38,9	33,6	72,5	1,7

SB-2020-EK TABLO 33-i: Suriyelilerin Türkiye’de bulunmaları nedeniyle aşağıdaki ifadelere ne ölçüde katıldığınızı lütfen belirtiniz. (%)

	Kesinlikle katılmıyorum.	Kesinlikle katılmıyorum. + Katılmıyorum.	Katılmıyorum.	Ne katılıyor, ne katılmıyorum.	Katılıyorum.	Kesinlikle katılıyorum.	Kesinlikle katılıyorum. + Katılıyorum.	Fikrim yok/ cevap yok
Metropol iller								
Suriyelilerin şahsıma, aileme, çocuklarıma zarar vereceklerini düşünüyorum.	22,5	19,0	41,5	10,3	40,8	6,2	47,0	1,2
Suriyelilerin toplumumuza zarar vereceklerini düşünüyorum.	13,2	11,5	24,7	10,8	51,3	11,8	63,1	1,4
Suriyelilerin ülkemizin ekonomisine zarar vereceklerini düşünüyorum.	9,2	9,0	18,2	9,3	56,5	15,0	71,5	1,0
Suriyelilerin işlerimizi elimizden alacaklarını düşünüyorum.	10,0	14,2	24,2	9,3	49,2	16,8	66,0	0,5
Suriyelilerin Türkiye’nin sosyalkültürel yapısına zarar vereceklerini düşünüyorum.	9,7	9,8	19,5	10,2	55,8	12,5	68,3	2,0
Suriyelilerin şiddet, hırsızlık, kaçakçılık ve fuhuş gibi suçlara bulaşarak toplumsal ahlak ve huzuru bozacaklarını düşünüyorum.	9,5	9,7	19,2	13,2	50,3	15,5	65,8	1,8
Suriyeliler yüzünden devletin sağladığı kamu hizmetlerinde azalma ya da kalitesizleşme olacağını düşünüyorum.	8,0	10,2	18,2	9,8	57,3	13,3	70,6	1,4
Suriyelilerin Türk toplumunun kimliğini bozacaklarını düşünüyorum.	10,5	11,8	22,3	9,2	53,8	13,2	67,0	1,5
Vatandaş olmalarından kaygılıyım.	10,8	7,3	18,1	6,5	43,5	30,3	73,8	1,6
Metropol olmayan iller								
Suriyelilerin şahsıma, aileme, çocuklarıma zarar vereceklerini düşünüyorum.	22,1	18,0	40,1	16,9	27,2	13,1	40,3	2,7
Suriyelilerin toplumumuza zarar vereceklerini düşünüyorum.	11,5	13,1	24,6	14,2	36,9	22,3	59,2	2,0
Suriyelilerin ülkemizin ekonomisine zarar vereceklerini düşünüyorum.	7,6	9,6	17,2	9,3	40,3	30,7	71,0	2,5
Suriyelilerin işlerimizi elimizden alacaklarını düşünüyorum.	15,9	13,5	29,4	12,3	35,9	19,7	55,6	2,7
Suriyelilerin Türkiye’nin sosyalkültürel yapısına zarar vereceklerini düşünüyorum.	10,5	10,6	21,1	10,7	39,3	24,6	63,9	4,3
Suriyelilerin şiddet, hırsızlık, kaçakçılık ve fuhuş gibi suçlara bulaşarak toplumsal ahlak ve huzuru bozacaklarını düşünüyorum.	10,0	11,9	21,9	15,7	34,2	23,9	58,1	4,3
Suriyeliler yüzünden devletin sağladığı kamu hizmetlerinde azalma ya da kalitesizleşme olacağını düşünüyorum.	9,4	11,4	20,8	12,3	37,5	25,1	62,6	4,3
Suriyelilerin Türk toplumunun kimliğini bozacaklarını düşünüyorum.	12,2	13,6	25,8	10,7	37,0	24,0	61,0	2,5
Vatandaş olmalarından kaygılıyım.	8,1	9,0	17,1	9,4	36,6	35,2	71,8	1,7

SB-2020-EK TABLO 33-j: Suriyelilerin Türkiye’de bulunmaları nedeniyle aşağıdaki ifadelere ne ölçüde katıldığınızı lütfen belirtiniz. (%)

Çalışma durumuna göre:	Kesinlikle katılmıyorum.	Kesinlikle katılmıyorum. + Katılmıyorum.	Katılmıyorum.	Ne katılıyor, ne katılmıyorum.	Katılıyorum.	Kesinlikle katılıyorum.	Kesinlikle katılıyorum. + Katılıyorum.	Fikrim yok/ cevap yok
Özel sektör çalışanı								
Suriyelilerin şahsıma, aileme, çocuklarıma zarar vereceklerini düşünüyorum.	20,7	16,9	37,6	13,2	29,0	17,9	46,9	2,3
Suriyelilerin toplumumuza zarar vereceklerini düşünüyorum.	10,0	10,2	20,2	13,0	39,4	26,6	66,0	0,8
Suriyelilerin ülkemizin ekonomisine zarar vereceklerini düşünüyorum.	7,7	6,0	13,7	7,7	43,3	33,5	76,8	1,8
Suriyelilerin işlerimizi elimizden alacaklarını düşünüyorum.	11,5	12,1	23,6	10,2	36,3	28,6	64,9	1,3
Suriyelilerin Türkiye’nin sosyalkültürel yapısına zarar vereceklerini düşünüyorum.	9,4	7,7	17,1	7,2	44,6	28,4	73,0	2,7
Suriyelilerin şiddet, hırsızlık, kaçakçılık ve fuhuş gibi suçlara bulaşarak toplumsal ahlak ve huzuru bozacaklarını düşünüyorum.	9,8	7,2	17,0	12,4	37,1	29,8	66,9	3,7
Suriyeliler yüzünden devletin sağladığı kamu hizmetlerinde azalma ya da kalitesizleşme olacağını düşünüyorum.	8,3	7,0	15,3	10,0	40,3	31,6	71,9	2,8
Suriyelilerin Türk toplumunun kimliğini bozacaklarını düşünüyorum.	10,9	9,0	19,9	8,3	37,9	32,2	70,1	1,7
Vatandaş olmalarından kaygılıyım.	8,8	5,5	14,3	7,0	33,3	43,7	77,0	1,7
Esnaf								
Suriyelilerin şahsıma, aileme, çocuklarıma zarar vereceklerini düşünüyorum.	31,9	12,3	44,2	12,3	29,6	13,1	42,7	0,8
Suriyelilerin toplumumuza zarar vereceklerini düşünüyorum.	15,6	11,3	26,9	8,9	44,0	19,2	63,2	1,0
Suriyelilerin ülkemizin ekonomisine zarar vereceklerini düşünüyorum.	8,9	8,4	17,3	7,4	47,9	26,2	74,1	1,2
Suriyelilerin işlerimizi elimizden alacaklarını düşünüyorum.	20,0	10,1	30,1	8,7	41,5	18,5	60,0	1,2
Suriyelilerin Türkiye’nin sosyalkültürel yapısına zarar vereceklerini düşünüyorum.	12,6	9,4	22,0	8,4	45,9	22,5	68,4	1,2
Suriyelilerin şiddet, hırsızlık, kaçakçılık ve fuhuş gibi suçlara bulaşarak toplumsal ahlak ve huzuru bozacaklarını düşünüyorum.	11,1	9,1	20,2	15,3	41,0	21,7	62,7	1,8
Suriyeliler yüzünden devletin sağladığı kamu hizmetlerinde azalma ya da kalitesizleşme olacağını düşünüyorum.	9,9	10,6	20,5	9,6	48,6	19,8	68,4	1,5
Suriyelilerin Türk toplumunun kimliğini bozacaklarını düşünüyorum.	13,6	11,9	25,5	10,6	42,5	20,5	63,0	0,9
Vatandaş olmalarından kaygılıyım.	10,1	5,7	15,8	8,9	43,0	30,9	73,9	1,4

Not: Çalışma durumu: "Diğer" ve "Cevap yok" sayıca az olduğundan tabloda gösterilmemiştir.

SB-2020-EK TABLO 33-k: Suriyelilerin Türkiye’de bulunmaları nedeniyle aşağıdaki ifadelere ne ölçüde katıldığınızı lütfen belirtiniz. (%)

	Kesinlikle katılmıyorum.	Kesinlikle katılmıyorum. + Katılmıyorum.	Katılmıyorum.	Ne katılıyor, ne katılmıyorum.	Katılıyorum.	Kesinlikle katılıyorum.	Kesinlikle katılıyorum. + Katılıyorum.	Fikrim yok/ cevap yok
Ev kadını/kız								
Suriyelilerin şahsıma, aileme, çocuklarıma zarar vereceklerini düşünüyorum.	13,9	19,9	33,8	14,8	35,0	14,2	49,2	2,2
Suriyelilerin toplumumuza zarar vereceklerini düşünüyorum.	8,7	16,9	25,6	10,1	40,2	21,6	61,8	2,5
Suriyelilerin ülkemizin ekonomisine zarar vereceklerini düşünüyorum.	7,9	10,9	18,8	9,6	43,7	25,1	68,8	2,8
Suriyelilerin işlerimizi elimizden alacaklarını düşünüyorum.	9,6	11,7	21,3	10,7	45,6	19,9	65,5	2,5
Suriyelilerin Türkiye’nin sosyalkültürel yapısına zarar vereceklerini düşünüyorum.	9,0	11,2	20,2	9,0	44,5	21,6	66,1	4,7
Suriyelilerin şiddet, hırsızlık, kaçakçılık ve fuhuş gibi suçlara bulaşarak toplumsal ahlak ve huzuru bozacaklarını düşünüyorum.	8,7	12,6	21,3	12,0	38,3	25,1	63,4	3,3
Suriyeliler yüzünden devletin sağladığı kamu hizmetlerinde azalma ya da kalitesizleşme olacağını düşünüyorum.	7,4	12,0	19,4	9,0	41,8	24,9	66,7	4,9
Suriyelilerin Türk toplumunun kimliğini bozacaklarını düşünüyorum.	8,5	13,7	22,2	7,9	42,1	24,6	66,7	3,2
Vatandaş olmalarından kaygılıyım.	7,4	9,0	16,4	7,7	39,9	33,6	73,5	2,4
Öğrenci								
Suriyelilerin şahsıma, aileme, çocuklarıma zarar vereceklerini düşünüyorum.	19,8	19,5	39,3	16,3	31,2	11,5	42,7	1,7
Suriyelilerin toplumumuza zarar vereceklerini düşünüyorum.	10,9	11,2	22,1	15,7	40,7	19,8	60,5	1,7
Suriyelilerin ülkemizin ekonomisine zarar vereceklerini düşünüyorum.	7,7	10,0	17,7	10,9	44,7	24,6	69,3	2,1
Suriyelilerin işlerimizi elimizden alacaklarını düşünüyorum.	10,6	14,9	25,5	11,5	37,5	23,8	61,3	1,7
Suriyelilerin Türkiye’nin sosyalkültürel yapısına zarar vereceklerini düşünüyorum.	7,4	10,9	18,3	13,8	39,8	24,9	64,7	3,2
Suriyelilerin şiddet, hırsızlık, kaçakçılık ve fuhuş gibi suçlara bulaşarak toplumsal ahlak ve huzuru bozacaklarını düşünüyorum.	7,4	11,2	18,6	17,8	40,7	20,3	61,0	2,6
Suriyeliler yüzünden devletin sağladığı kamu hizmetlerinde azalma ya da kalitesizleşme olacağını düşünüyorum.	6,0	11,2	17,2	14,9	45,0	21,5	66,5	1,4
Suriyelilerin Türk toplumunun kimliğini bozacaklarını düşünüyorum.	8,9	11,2	20,1	13,8	42,7	21,2	63,9	2,2
Vatandaş olmalarından kaygılıyım.	6,9	8,0	14,9	9,5	37,8	36,1	73,9	1,7

Not: Çalışma durumu: "Diğer" ve "Cevap yok" sayıca az olduğundan tabloda gösterilmemiştir.

SB-2020-EK TABLO 33-I: Suriyelilerin Türkiye’de bulunmaları nedeniyle aşağıdaki ifadelere ne ölçüde katıldığınızı lütfen belirtiniz. (%)

	Kesinlikle katılmıyorum.	Kesinlikle katılmıyorum. + Katılmıyorum.	Katılmıyorum.	Ne katılıyor, ne katılmıyorum.	Katılıyorum.	Kesinlikle katılıyorum.	Kesinlikle katılıyorum. + Katılıyorum.	Fikrim yok/ cevap yok
İşsiz								
Suriyelilerin şahsıma, aileme, çocuklarıma zarar vereceklerini düşünüyorum.	21,2	15,3	36,5	19,6	31,2	10,6	41,8	2,1
Suriyelilerin toplumumuza zarar vereceklerini düşünüyorum.	13,2	7,9	21,1	21,2	39,2	17,5	56,7	1,0
Suriyelilerin ülkemizin ekonomisine zarar vereceklerini düşünüyorum.	9,0	6,9	15,9	13,2	46,0	24,9	70,9	-
Suriyelilerin işlerimizi elimizden alacaklarını düşünüyorum.	9,5	10,1	19,6	12,7	44,4	22,8	67,2	0,5
Suriyelilerin Türkiye’nin sosyalkültürel yapısına zarar vereceklerini düşünüyorum.	10,1	6,3	16,4	12,7	45,5	22,8	68,3	2,6
Suriyelilerin şiddet, hırsızlık, kaçakçılık ve fuhuş gibi suçlara bulaşarak toplumsal ahlak ve huzuru bozacaklarını düşünüyorum.	10,1	9,5	19,6	16,4	39,7	22,8	62,5	1,5
Suriyeliler yüzünden devletin sağladığı kamu hizmetlerinde azalma ya da kalitesizleşme olacağını düşünüyorum.	7,9	11,6	19,5	13,2	40,2	24,9	65,1	2,2
Suriyelilerin Türk toplumunun kimliğini bozacaklarını düşünüyorum.	9,0	12,2	21,2	11,6	43,4	21,2	64,6	2,6
Vatandaş olmalarından kaygılıyım.	8,5	8,5	17,0	11,1	38,6	33,3	71,9	-
Emekli								
Suriyelilerin şahsıma, aileme, çocuklarıma zarar vereceklerini düşünüyorum.	15,4	11,1	26,5	12,0	35,0	22,2	57,2	4,3
Suriyelilerin toplumumuza zarar vereceklerini düşünüyorum.	6,8	9,4	16,2	12,0	41,9	25,6	67,5	4,3
Suriyelilerin ülkemizin ekonomisine zarar vereceklerini düşünüyorum.	4,3	8,5	12,8	8,5	40,2	35,0	75,2	3,5
Suriyelilerin işlerimizi elimizden alacaklarını düşünüyorum.	9,4	6,0	15,4	12,0	42,7	25,6	68,3	4,3
Suriyelilerin Türkiye’nin sosyalkültürel yapısına zarar vereceklerini düşünüyorum.	4,2	10,3	14,5	6,8	41,9	30,8	72,7	6,0
Suriyelilerin şiddet, hırsızlık, kaçakçılık ve fuhuş gibi suçlara bulaşarak toplumsal ahlak ve huzuru bozacaklarını düşünüyorum.	5,1	10,3	15,4	11,1	37,6	29,9	67,5	6,0
Suriyeliler yüzünden devletin sağladığı kamu hizmetlerinde azalma ya da kalitesizleşme olacağını düşünüyorum.	6,8	10,3	17,1	7,7	37,6	30,8	68,4	6,8
Suriyelilerin Türk toplumunun kimliğini bozacaklarını düşünüyorum.	6,8	14,5	21,3	7,7	36,8	29,9	66,7	4,3
Vatandaş olmalarından kaygılıyım.	6,8	7,7	14,5	4,3	33,3	44,4	77,7	3,5

Not: Çalışma durumu: "Diğer" ve "Cevap yok" sayıca az olduğundan tabloda gösterilmemiştir.

SB-2020-EK TABLO 33-m: Suriyelilerin Türkiye’de bulunmaları nedeniyle aşağıdaki ifadelere ne ölçüde katıldığınızı lütfen belirtiniz. (%)

	Kesinlikle katılmıyorum.	Kesinlikle katılmıyorum. + Katılmıyorum.	Katılmıyorum.	Ne katılıyor, ne katılmıyorum.	Katılıyorum.	Kesinlikle katılıyorum.	Kesinlikle katılıyorum. + Katılıyorum.	Fikrim yok/ cevap yok
Kamu sektörü çalışanı								
Suriyelilerin şahsıma, aileme, çocuklarıma zarar vereceklerini düşünüyorum.	17,7	22,1	39,8	11,5	31,0	16,8	47,8	0,9
Suriyelilerin toplumumuza zarar vereceklerini düşünüyorum.	7,1	15,0	22,1	16,8	38,1	22,1	60,2	0,9
Suriyelilerin ülkemizin ekonomisine zarar vereceklerini düşünüyorum.	4,4	11,5	15,9	9,7	39,8	32,8	72,6	1,8
Suriyelilerin işlerimizi elimizden alacaklarını düşünüyorum.	7,1	18,6	25,7	19,4	29,2	24,8	54,0	0,9
Suriyelilerin Türkiye’nin sosyalkültürel yapısına zarar vereceklerini düşünüyorum.	4,4	13,3	17,7	17,7	33,6	28,3	61,9	2,7
Suriyelilerin şiddet, hırsızlık, kaçakçılık ve fuhuş gibi suçlara bulaşarak toplumsal ahlak ve huzuru bozacaklarını düşünüyorum.	3,5	10,6	14,1	18,6	34,5	29,2	63,7	3,6
Suriyeliler yüzünden devletin sağladığı kamu hizmetlerinde azalma ya da kalitesizleşme olacağını düşünüyorum.	5,3	9,7	15,0	11,5	36,3	31,0	67,3	6,2
Suriyelilerin Türk toplumunun kimliğini bozacaklarını düşünüyorum.	8,8	11,5	20,3	13,3	35,4	28,3	63,7	2,7
Vatandaş olmalarından kaygılıyım.	4,4	9,7	14,1	12,4	36,3	36,3	72,6	0,9
Serbest meslek erbabı								
Suriyelilerin şahsıma, aileme, çocuklarıma zarar vereceklerini düşünüyorum.	19,1	18,2	37,3	10,9	28,2	20,9	49,1	2,7
Suriyelilerin toplumumuza zarar vereceklerini düşünüyorum.	11,8	10,0	21,8	11,8	36,4	28,2	64,6	1,8
Suriyelilerin ülkemizin ekonomisine zarar vereceklerini düşünüyorum.	5,5	11,8	17,3	5,5	40,9	33,6	74,5	2,7
Suriyelilerin işlerimizi elimizden alacaklarını düşünüyorum.	12,7	11,8	24,5	10,9	32,7	29,1	61,8	2,8
Suriyelilerin Türkiye’nin sosyalkültürel yapısına zarar vereceklerini düşünüyorum.	9,1	10,9	20,0	9,1	45,5	23,6	69,1	1,8
Suriyelilerin şiddet, hırsızlık, kaçakçılık ve fuhuş gibi suçlara bulaşarak toplumsal ahlak ve huzuru bozacaklarını düşünüyorum.	6,4	11,8	18,2	12,7	39,1	27,3	66,4	2,7
Suriyeliler yüzünden devletin sağladığı kamu hizmetlerinde azalma ya da kalitesizleşme olacağını düşünüyorum.	9,1	10,0	19,1	10,0	43,6	25,5	69,1	1,8
Suriyelilerin Türk toplumunun kimliğini bozacaklarını düşünüyorum.	7,3	14,5	21,8	10,9	39,1	27,3	66,4	0,9
Vatandaş olmalarından kaygılıyım.	5,5	10,0	15,5	7,2	30,9	45,5	76,4	0,9

Not: Çalışma durumu: "Diğer" ve "Cevap yok" sayıca az olduğundan tabloda gösterilmemiştir.

SB-2020-EK TABLO 33-n: Suriyelilerin Türkiye’de bulunmaları nedeniyle aşağıdaki ifadelere ne ölçüde katıldığınızı lütfen belirtiniz. (%)

	Kesinlikle katılmıyorum.	Kesinlikle katılmıyorum. + Katılmıyorum.	Katılmıyorum.	Ne katılıyor, ne katılmıyorum.	Katılıyorum.	Kesinlikle katılıyorum.	Kesinlikle katılıyorum. + Katılıyorum.	Fikrim yok/ cevap yok
İş adamı								
Suriyelilerin şahsıma, aileme, çocuklarıma zarar vereceklerini düşünüyorum.	36,8	14,1	50,9	7,0	26,3	15,8	42,1	-
Suriyelilerin toplumumuza zarar vereceklerini düşünüyorum.	21,1	10,5	31,6	10,5	33,3	24,6	57,9	-
Suriyelilerin ülkemizin ekonomisine zarar vereceklerini düşünüyorum.	17,5	8,8	26,3	8,8	36,8	28,1	64,9	-
Suriyelilerin işlerimizi elimizden alacaklarını düşünüyorum.	29,8	14,1	43,9	8,8	29,8	17,5	47,3	-
Suriyelilerin Türkiye’nin sosyalkültürel yapısına zarar vereceklerini düşünüyorum.	15,8	7,0	22,8	12,3	35,1	29,8	64,9	-
Suriyelilerin şiddet, hırsızlık, kaçakçılık ve fuhuş gibi suçlara bulaşarak toplumsal ahlak ve huzuru bozacaklarını düşünüyorum.	12,3	17,5	29,8	10,5	33,3	24,6	57,9	1,8
Suriyeliler yüzünden devletin sağladığı kamu hizmetlerinde azalma ya da kalitesizleşme olacağını düşünüyorum.	15,8	7,0	22,8	12,2	42,1	21,1	63,2	1,8
Suriyelilerin Türk toplumunun kimliğini bozacaklarını düşünüyorum.	21,1	10,5	31,6	8,8	33,3	26,3	59,6	-
Vatandaş olmalarından kaygılıyım.	15,8	12,3	28,1	5,2	22,8	43,9	66,7	-

Not: Çalışma durumu: "Diğer" ve "Cevap yok" sayıca az olduğundan tabloda gösterilmemiştir.

SB-2020- EK TABLO 34-a: Son 5 yıl içinde Suriyelilerden siz/aileniz/çevrenizdekiler zarar gördü mü? (%)

		Siz bizzat bir zarar gördünüz mü?	Ailenizde zarar gören oldu mu?	Çevrenizde zarar gören oldu mu?
Cinsiyet				
Kadın	Evet	7,9	6,2	25,6
	Hayır	91,5	92,9	72,1
	Hatırlamıyor/cevap yok	0,6	0,9	2,3
Erkek	Evet	14,9	7,4	35,8
	Hayır	84,2	91,9	62,6
	Hatırlamıyor/cevap yok	0,9	0,7	1,6
Yaş				
18-24 arası	Evet	14,9	8,3	31,3
	Hayır	83,6	90,4	67,0
	Hatırlamıyor/cevap yok	1,5	1,3	1,7
25-34 arası	Evet	10,5	7,8	33,8
	Hayır	88,9	91,0	64,1
	Hatırlamıyor/cevap yok	0,6	1,2	2,1
35-44 arası	Evet	9,5	5,5	26,5
	Hayır	89,9	94,3	72,3
	Hatırlamıyor/cevap yok	0,6	0,2	1,2
45-54 arası	Evet	10,0	4,5	32,1
	Hayır	89,7	95,2	65,2
	Hatırlamıyor/cevap yok	0,3	0,3	2,7
55-64 arası	Evet	9,3	8,0	35,8
	Hayır	90,1	91,4	61,7
	Hatırlamıyor/cevap yok	0,6	0,6	2,5
65 ve üzeri	Evet	7,8	1,6	14,1
	Hayır	92,2	98,4	84,4
	Hatırlamıyor/cevap yok	-	-	1,5
Genel	Evet	11,4	6,8	30,8
	Hayır	87,8	92,4	67,3
	Hatırlamıyor/cevap yok	0,8	0,8	1,9

SB-2020- EK TABLO 34-b: Son 5 yıl içinde Suriyelilerden... (%)

Öğrenim Durumu		Siz bizzat bir zarar gördünüz mü?	Ailenizde zarar gören oldu mu?	Çevrenizde zarar gören oldu mu?
Okuryazar değil/ okuryazar	Evet	5,7	5,7	22,6
	Hayır	94,3	94,3	73,6
	Hatırlamıyor/cevap yok	-	-	3,8
İlkokul	Evet	10,6	7,3	31,9
	Hayır	88,8	91,7	65,6
	Hatırlamıyor/cevap yok	0,7	0,9	2,5
Ortaöğretim/ İlköğretim	Evet	13,0	6,1	32,1
	Hayır	87,0	93,9	66,5
	Hatırlamıyor/cevap yok	-	-	1,4
Lise veya dengi okul	Evet	12,9	6,9	32,8
	Hayır	86,0	92,2	65,7
	Hatırlamıyor/cevap yok	1,1	0,9	1,5
Üniversite/ lisansüstü	Evet	8,8	6,8	25,7
	Hayır	90,1	92,0	72,0
	Hatırlamıyor/cevap yok	1,0	1,2	2,3
Bölge				
Sınır illeri	Evet	12,0	5,9	36,7
	Hayır	87,8	93,4	61,8
	Hatırlamıyor/cevap yok	0,2	0,7	1,6
Diğer iller*	Evet	11,3	7,0	29,3
	Hayır	87,8	92,1	68,7
	Hatırlamıyor/cevap yok	0,9	0,8	2,0
Metropol iller	Evet	10,7	6,8	30,5
	Hayır	88,8	92,3	68,3
	Hatırlamıyor/cevap yok	0,5	0,8	1,2
Metropol olmayan iller	Evet	11,6	7,1	28,8
	Hayır	87,3	92,0	68,9
	Hatırlamıyor/cevap yok	1,2	0,8	2,4
Genel	Evet	11,4	6,8	30,8
	Hayır	87,8	92,4	67,3
	Hatırlamıyor/cevap yok	0,8	0,8	1,9

SB-2020- EK TABLO 34-c: Son 5 yıl içinde Suriyelilerden... (%)

Çalışma Durumu		Siz bizzat bir zarar gördünüz mü?	Ailenizde zarar gören oldu mu?	Çevrenizde zarar gören oldu mu?
Özel sektör çalışanı	Evet	12,2	6,0	34,3
	Hayır	87,0	93,2	64,0
	Hatırlamıyor/cevap yok	0,8	0,8	1,7
Esnaf	Evet	11,6	5,9	27,9
	Hayır	87,7	93,8	70,9
	Hatırlamıyor/cevap yok	0,7	0,2	1,2
Ev kadını/kız	Evet	3,8	5,5	25,1
	Hayır	95,6	94,0	72,4
	Hatırlamıyor/cevap yok	0,5	0,5	2,5
Öğrenci	Evet	16,6	9,7	35,5
	Hayır	81,4	88,0	62,2
	Hatırlamıyor/cevap yok	2,0	2,3	2,3
İşsiz	Evet	12,7	10,1	31,7
	Hayır	86,8	89,4	66,1
	Hatırlamıyor/cevap yok	0,5	0,5	2,1
Emekli	Evet	12,0	6,0	32,5
	Hayır	88,0	94,0	66,7
	Hatırlamıyor/cevap yok	-	-	0,9
Kamu sektörü çalışanı	Evet	8,0	7,1	23,0
	Hayır	92,0	92,9	74,3
	Hatırlamıyor/cevap yok	-	-	2,7
Serbest meslek erbabı	Evet	14,5	6,4	34,5
	Hayır	85,5	93,6	64,5
	Hatırlamıyor/cevap yok	-	-	0,9
İş adamı	Evet	17,5	3,5	29,8
	Hayır	82,5	96,5	68,4
	Hatırlamıyor/cevap yok	-	-	1,8
Genel	Evet	11,4	6,8	30,8
	Hayır	87,8	92,4	67,3
	Hatırlamıyor/cevap yok	0,8	0,8	1,9

Not: Çalışma durumu: "Diğer" ve "Cevap yok" sayıca az olduğundan tabloda gösterilmemiştir.

SB-2020-EK TABLO 35-a: Nasıl bir zarar gördünüz/gördüler? (Çoklu yanıt %)

	Hırsızlık	Sataşma/ taciz	Şiddet	Huzursuzluk/ gürültü	Mülkü işgal	İşimi kaybettim.	İlişki/evlilik nedeniyle aile düzeni bozuldu.	Maddi/ ekonomik zarar	Diğer	Fikrim yok/ cevap yok
Cinsiyet										
Kadın	45,1	46,8	32,9	37,6	13,9	4,0	3,5	1,2	1,7	1,2
Erkek	50,0	44,3	46,5	36,0	15,5	6,8	2,2	1,1	1,3	0,9
Yaş										
18-24 arası	39,2	38,8	35,1	34,7	9,3	6,0	1,5	0,7	2,2	1,1
25-34 arası	44,2	49,5	38,4	36,8	14,7	8,4	4,2	0,5	2,1	-
35-44 arası	50,3	50,3	41,2	34,6	15,7	5,2	2,0	2,6	-	1,3
45-54 arası	54,6	47,1	50,4	33,6	19,3	3,4	4,2	0,8	1,7	0,8
55-64 arası	74,6	44,4	55,6	50,8	25,4	1,6	3,2	1,6	-	3,2
65 ve üzeri	63,6	54,5	18,2	63,6	27,3	-	-	-	-	-
Öğrenim Durumu										
Okuryazar değil/okuryazar	60,0	33,3	46,7	13,3	26,7	-	-	-	-	-
İlkokul	61,4	48,4	50,3	40,5	20,9	1,3	2,6	0,7	0,7	2,0
Ortaöğretim/İlköğretim	60,9	48,4	38,3	35,9	21,1	7,8	1,6	1,6	-	-
Lise veya dengi okul	40,4	41,5	39,8	35,7	10,4	6,0	3,3	0,8	2,5	1,1
Üniversite/lisansüstü	39,6	50,7	34,0	38,2	12,5	7,6	2,8	2,1	1,4	0,7
Bölge										
Sınır iller	56,2	29,7	42,2	17,3	4,3	3,2	4,3	0,5	3,8	1,1
Diğer iller*	45,4	50,1	40,2	42,5	17,9	6,3	2,3	1,3	0,8	1,0
Metropol iller	43,3	49,3	40,6	31,3	11,5	5,1	0,9	2,3	0,9	0,9
Metropol olmayan iller	46,5	50,5	40,0	48,5	21,4	7,0	3,0	0,7	0,7	1,0
Çalışma Durumu										
Özel sektör çalışanı	47,6	43,3	42,4	35,7	14,3	4,8	3,8	1,0	2,9	-
Esnaf	51,9	42,9	39,8	35,3	15,8	3,8	1,5	2,3	1,5	1,5
Ev kadını/kız	53,5	52,5	39,6	43,6	23,8	5,0	4,0	1,0	-	2,0
Öğrenci	38,8	42,8	30,3	34,2	10,5	7,2	1,3	0,7	2,6	1,3
İşsiz	40,0	48,6	37,1	35,7	4,3	1,4	-	1,4	-	1,4
Emekli	73,8	57,1	64,3	50,0	21,4	2,4	2,4	-	-	-
Kamu sektörü çalışanı	44,8	48,3	58,6	34,5	13,8	3,4	6,9	-	-	-
Serbest meslek erbabı	53,7	39,0	46,3	26,8	26,8	14,6	4,9	2,4	-	2,4
İş adamı	33,3	38,1	42,9	33,3	4,8	19,0	4,8	-	-	-
Genel	47,9	45,4	40,7	36,7	14,8	5,6	2,7	1,1	1,5	1,0

SB-2020-EK TABLO 48-a: Suriyelilerin ülkemizde yaşamasının sonuçlarıyla ilgili aşağıda yer alan ifadelere ne ölçüde katılıyorsunuz? (Puan)

	Suriyelileri kabul ederek dünyaya güçlü devlet olduğumuzu gösterdik.	Suriyeliler ile huzur içinde bir arada yaşayabiliriz.	Suriyeliler Türkiye ekonomisi için yararlıdır.	Suriyeliler kültürel olarak bizi zenginleştirmektedir.	Ortalama puan
Cinsiyet					
Kadın	1,9	1,7	1,5	1,5	1,6
Erkek	1,9	1,7	1,5	1,4	1,7
Yaş					
18-24 arası	1,8	1,7	1,4	1,4	1,6
25-34 arası	2,0	1,8	1,5	1,5	1,7
35-44 arası	2,0	1,7	1,6	1,5	1,7
45-54 arası	2,0	1,7	1,6	1,5	1,7
55-64 arası	2,0	1,6	1,6	1,5	1,7
65 ve üzeri	2,1	1,8	1,6	1,4	1,7
Öğrenim Durumu					
Okuryazar değil/okuryazar	1,9	1,9	1,7	1,5	1,7
İlkokul	2,1	1,7	1,6	1,5	1,7
Ortaöğretim/İlköğretim	2,0	1,7	1,5	1,4	1,6
Lise veya dengi okul	1,9	1,7	1,5	1,4	1,6
Üniversite/lisansüstü	1,8	1,8	1,5	1,5	1,6
Bölge					
Sınır iller	1,7	1,4	1,3	1,3	1,4
Diğer iller*	2,0	1,8	1,6	1,5	1,7
Metropol iller	1,8	1,7	1,6	1,5	1,7
Metropol olmayan iller	2,0	1,8	1,5	1,5	1,7
Çalışma Durumu					
Özel sektör çalışanı	1,9	1,6	1,4	1,4	1,6
Esnaf	2,0	1,7	1,5	1,4	1,7
Ev kadını/kız	2,0	1,8	1,6	1,6	1,8
Öğrenci	1,7	1,7	1,5	1,5	1,6
İşsiz	1,8	1,8	1,5	1,4	1,6
Emekli	2,0	1,6	1,6	1,4	1,7
Kamu sektörü çalışanı	2,0	1,7	1,4	1,5	1,7
Serbest meslek erbabı	1,9	1,5	1,5	1,4	1,6
İş adamı	1,9	1,8	1,6	1,5	1,7
Genel	1,9	1,7	1,5	1,5	1,6

0-2,99

3,0-5,0

Not: Çalışma durumu: "Diğer" ve "Cevap yok" sayıca az olduğundan tabloda gösterilmemiştir.

SB-2020-EK TABLO 48-b: Suriyelilerin ülkemizde yaşamasının sonuçlarıyla ilgili aşağıda yer alan ifadelere ne ölçüde katılıyorsunuz? (%)

	Kesinlikle katılmıyorum.	Katılmıyorum.	Kesinlikle Katılmıyorum. + Katılmıyorum.	Ne katılıyor, ne katılmıyorum.	Katılıyorum.	Kesinlikle katılıyorum.	Kesinlikle Katılıyorum. + Katılıyorum.	Fikrim yok/ cevap yok
Kadın								
Suriyeliler Türkiye ekonomisi için yararlıdır.	65,8	20,1	85,9	5,6	5,1	1,0	6,1	2,4
Suriyeliler kültürel olarak bizi zenginleştirmektedir.	65,7	21,3	87,0	6,5	4,3	0,4	4,7	1,8
Suriyeliler ile huzur içinde bir arada yaşayabiliriz.	58,5	20,1	78,6	10,4	8,8	1,0	9,8	1,2
Suriyelileri kabul ederek dünyaya güçlü devlet olduğumuzu gösterdik.	53,2	18,9	72,1	8,1	13,4	4,2	17,6	2,2
Erkek								
Suriyeliler Türkiye ekonomisi için yararlıdır.	69,0	15,1	84,1	5,9	8,3	0,6	8,9	1,1
Suriyeliler kültürel olarak bizi zenginleştirmektedir.	70,5	17,5	88,0	5,0	5,3	0,5	5,8	1,2
Suriyeliler ile huzur içinde bir arada yaşayabiliriz.	62,9	14,4	77,3	10,3	9,8	1,3	11,1	1,3
Suriyelileri kabul ederek dünyaya güçlü devlet olduğumuzu gösterdik.	54,2	15,9	70,1	8,9	12,2	6,5	18,7	2,3

SB-2020-EK TABLO 48-c: Suriyelilerin ülkemizde yaşamasının sonuçlarıyla ilgili aşağıda yer alan ifadelere ne ölçüde katılıyorsunuz? (%)

Yaş gruplarına göre:	Kesinlikle katılmıyorum.	Katılmıyorum.	Kesinlikle Katılmıyorum. + Katılmıyorum.	Ne katılıyor, ne katılmıyorum.	Katılıyorum.	Kesinlikle katılıyorum.	Kesinlikle Katılıyorum. + Katılıyorum.	Fikrim yok/ cevap yok
18-24 arası								
Suriyeliler Türkiye ekonomisi için yararlıdır.	71,7	15,8	87,5	5,7	4,7	0,6	5,3	1,5
Suriyeliler kültürel olarak bizi zenginleştirmektedir.	70,2	18,8	89,0	6,5	3,2	0,1	3,3	1,2
Suriyeliler ile huzur içinde bir arada yaşayabiliriz.	62,1	17,2	79,3	11,0	8,2	0,6	8,8	0,9
Suriyelileri kabul ederek dünyaya güçlü devlet olduğumuzu gösterdik.	57,7	18,1	75,8	8,5	9,5	3,6	13,1	2,6
25-34 arası								
Suriyeliler Türkiye ekonomisi için yararlıdır.	67,2	18,7	85,9	5,9	5,8	1,0	6,8	1,4
Suriyeliler kültürel olarak bizi zenginleştirmektedir.	67,0	20,1	87,1	6,6	5,3	0,2	5,5	0,8
Suriyeliler ile huzur içinde bir arada yaşayabiliriz.	57,8	16,8	74,6	12,5	10,5	1,2	11,7	1,2
Suriyelileri kabul ederek dünyaya güçlü devlet olduğumuzu gösterdik.	51,6	17,4	69,0	9,0	12,7	6,8	19,5	2,5
35-44 arası								
Suriyeliler Türkiye ekonomisi için yararlıdır.	66,2	18,0	84,2	5,9	7,9	0,8	8,7	1,2
Suriyeliler kültürel olarak bizi zenginleştirmektedir.	68,2	19,8	88,0	5,5	5,3	0,6	5,9	0,6
Suriyeliler ile huzur içinde bir arada yaşayabiliriz.	61,3	17,8	79,1	9,3	9,7	1,0	10,7	0,9
Suriyelileri kabul ederek dünyaya güçlü devlet olduğumuzu gösterdik.	53,6	18,0	71,6	7,5	14,4	5,5	19,9	1,0

SB-2020-EK TABLO 48-d: Suriyelilerin ülkemizde yaşamasının sonuçlarıyla ilgili aşağıda yer alan ifadelere ne ölçüde katılıyorsunuz? (%)

	Kesinlikle katılmıyorum.	Katılmıyorum.	Kesinlikle Katılmıyorum. + Katılmıyorum.	Ne katılıyor, ne katılmıyorum.	Katılıyorum.	Kesinlikle katılıyorum.	Kesinlikle Katılıyorum. + Katılıyorum.	Fikrim yok/ cevap yok
45-54 arası								
Suriyeliler Türkiye ekonomisi için yararlıdır.	64,2	18,8	83,0	6,1	8,2	0,9	9,1	1,8
Suriyeliler kültürel olarak bizi zenginleştirmektedir.	67,3	20,0	87,3	4,2	5,5	1,2	6,7	1,8
Suriyeliler ile huzur içinde bir arada yaşayabiliriz.	62,4	16,7	79,1	8,5	9,7	1,5	11,2	1,2
Suriyelileri kabul ederek dünyaya güçlü devlet olduğumuzu gösterdik.	51,2	17,0	68,2	8,5	15,8	5,7	21,5	1,8
55-64 arası								
Suriyeliler Türkiye ekonomisi için yararlıdır.	63,6	16,0	79,6	5,6	9,9	1,2	11,1	3,7
Suriyeliler kültürel olarak bizi zenginleştirmektedir.	67,3	17,9	85,2	4,3	6,8	0,6	7,4	3,1
Suriyeliler ile huzur içinde bir arada yaşayabiliriz.	61,7	17,9	79,6	8,0	9,3	0,6	9,9	2,5
Suriyelileri kabul ederek dünyaya güçlü devlet olduğumuzu gösterdik.	51,8	14,2	66,0	10,5	13,6	6,8	20,4	3,1
65 ve üzeri								
Suriyeliler Türkiye ekonomisi için yararlıdır.	57,8	20,3	78,1	4,7	10,9	-	10,9	6,3
Suriyeliler kültürel olarak bizi zenginleştirmektedir.	60,9	17,2	78,1	4,7	6,2	1,6	7,8	9,4
Suriyeliler ile huzur içinde bir arada yaşayabiliriz.	53,1	17,2	70,3	9,4	6,2	7,8	14,0	6,3
Suriyelileri kabul ederek dünyaya güçlü devlet olduğumuzu gösterdik.	45,3	15,6	60,9	7,8	20,3	6,3	26,6	4,7

SB-2020-EK TABLO 48-e: Suriyelilerin ülkemizde yaşamasının sonuçlarıyla ilgili aşağıda yer alan ifadelere ne ölçüde katılıyorsunuz? (%)

Öğrenim durumuna göre:	Kesinlikle katılmıyorum.	Katılmıyorum.	Kesinlikle Katılmıyorum. + Katılmıyorum.	Ne katılıyor, ne katılmıyorum.	Katılıyorum.	Kesinlikle katılıyorum.	Kesinlikle Katılıyorum. + Katılıyorum.	Fikrim yok/ cevap yok
Okuryazar değil/okuryazar								
Suriyeliler Türkiye ekonomisi için yararlıdır.	49,0	34,0	83,0	5,7	5,7	1,8	7,5	3,8
Suriyeliler kültürel olarak bizi zenginleştirmektedir.	58,5	26,4	84,9	3,7	5,7	-	5,7	5,7
Suriyeliler ile huzur içinde bir arada yaşayabiliriz.	51,0	26,4	77,4	9,4	11,3	1,9	13,2	-
Suriyelileri kabul ederek dünyaya güçlü devlet olduğumuzu gösterdik.	51,0	24,5	75,5	7,5	11,3	3,8	15,1	1,9
İlkokul								
Suriyeliler Türkiye ekonomisi için yararlıdır.	61,7	20,2	81,9	5,3	7,8	1,4	9,2	3,6
Suriyeliler kültürel olarak bizi zenginleştirmektedir.	65,1	21,4	86,5	3,4	5,3	1,4	6,7	3,4
Suriyeliler ile huzur içinde bir arada yaşayabiliriz.	59,4	20,2	79,6	7,1	8,7	2,1	10,8	2,5
Suriyelileri kabul ederek dünyaya güçlü devlet olduğumuzu gösterdik.	48,4	17,7	66,1	7,6	16,3	7,3	23,6	2,7
Ortaöğretim/İlköğretim								
Suriyeliler Türkiye ekonomisi için yararlıdır.	70,8	16,2	87,0	6,1	6,1	0,3	6,4	0,5
Suriyeliler kültürel olarak bizi zenginleştirmektedir.	69,9	18,5	88,4	6,1	4,9	-	4,9	0,6
Suriyeliler ile huzur içinde bir arada yaşayabiliriz.	63,3	15,0	78,3	10,4	9,5	0,9	10,4	0,9
Suriyelileri kabul ederek dünyaya güçlü devlet olduğumuzu gösterdik.	55,2	15,0	70,2	8,1	13,3	6,6	19,9	1,8
Lise veya dengi okul								
Suriyeliler Türkiye ekonomisi için yararlıdır.	69,0	16,5	85,5	5,7	6,4	0,9	7,3	1,5
Suriyeliler kültürel olarak bizi zenginleştirmektedir.	69,4	19,0	88,4	5,4	4,8	0,3	5,1	1,1
Suriyeliler ile huzur içinde bir arada yaşayabiliriz.	61,6	17,4	79,0	10,2	8,7	0,9	9,6	1,2
Suriyelileri kabul ederek dünyaya güçlü devlet olduğumuzu gösterdik.	54,2	17,0	71,2	8,2	12,9	5,2	18,1	2,5
Üniversite/lisansüstü								
Suriyeliler Türkiye ekonomisi için yararlıdır.	69,1	16,3	85,4	6,4	7,0	0,4	7,4	0,8
Suriyeliler kültürel olarak bizi zenginleştirmektedir.	68,1	18,3	86,4	8,4	4,1	0,4	4,5	0,7
Suriyeliler ile huzur içinde bir arada yaşayabiliriz.	59,5	14,8	74,3	13,6	10,5	1,0	11,5	0,6
Suriyelileri kabul ederek dünyaya güçlü devlet olduğumuzu gösterdik.	56,8	18,9	75,7	10,3	9,3	3,1	12,4	1,6

SB-2020-EK TABLO 48-f: Suriyelilerin ülkemizde yaşamasının sonuçlarıyla ilgili aşağıda yer alan ifadelere ne ölçüde katılıyorsunuz? (%)

Bölgelere göre:	Kesinlikle katılmıyorum.	Katılmıyorum.	Kesinlikle Katılmıyorum. + Katılmıyorum.	Ne katılıyor, ne katılmıyorum.	Katılıyorum.	Kesinlikle katılıyorum.	Kesinlikle Katılıyorum. + Katılıyorum.	Fikrim yok/ cevap yok
Sınır iller								
Suriyeliler Türkiye ekonomisi için yararlıdır.	83,7	4,5	88,2	3,8	5,7	0,7	6,4	1,6
Suriyeliler kültürel olarak bizi zenginleştirmektedir.	81,9	7,2	89,1	4,1	4,7	0,7	5,4	1,4
Suriyeliler ile huzur içinde bir arada yaşayabiliriz.	80,8	6,1	86,9	7,0	4,3	0,9	5,2	0,9
Suriyelileri kabul ederek dünyaya güçlü devlet olduğumuzu gösterdik.	64,5	8,8	73,3	10,6	13,6	1,1	14,7	1,4
Diğer iller*								
Suriyeliler Türkiye ekonomisi için yararlıdır.	63,4	20,7	84,1	6,3	7,0	0,8	7,8	1,8
Suriyeliler kültürel olarak bizi zenginleştirmektedir.	64,8	22,3	87,1	6,2	4,8	0,4	5,2	1,5
Suriyeliler ile huzur içinde bir arada yaşayabiliriz.	55,9	19,9	75,8	11,2	10,5	1,2	11,7	1,3
Suriyelileri kabul ederek dünyaya güçlü devlet olduğumuzu gösterdik.	51,1	19,5	70,6	8,0	12,6	6,4	19,0	2,4
Metropol iller								
Suriyeliler Türkiye ekonomisi için yararlıdır.	63,7	22,2	85,9	5,3	7,3	0,8	8,1	0,7
Suriyeliler kültürel olarak bizi zenginleştirmektedir.	65,7	21,5	87,2	6,5	5,3	0,3	5,6	0,7
Suriyeliler ile huzur içinde bir arada yaşayabiliriz.	57,5	20,5	78,0	9,3	11,2	0,7	11,9	0,8
Suriyelileri kabul ederek dünyaya güçlü devlet olduğumuzu gösterdik.	56,6	21,2	77,8	6,2	10,1	4,7	14,8	1,2
Metropol olmayan iller								
Suriyeliler Türkiye ekonomisi için yararlıdır.	63,4	20,0	83,4	6,7	6,8	0,8	7,6	2,3
Suriyeliler kültürel olarak bizi zenginleştirmektedir.	64,3	22,8	87,1	6,0	4,5	0,5	5,0	1,9
Suriyeliler ile huzur içinde bir arada yaşayabiliriz.	55,1	19,6	74,7	12,1	10,2	1,5	11,7	1,5
Suriyelileri kabul ederek dünyaya güçlü devlet olduğumuzu gösterdik.	48,3	18,7	67,0	8,9	13,8	7,2	21,0	3,1

Çalışma durumuna göre:

SB-2020-EK TABLO 48-g: Suriyelilerin ülkemizde yaşamasının sonuçlarıyla ilgili aşağıda yer alan ifadelere ne ölçüde katılıyorsunuz? (%)

	Kesinlikle katılmıyorum.	Katılmıyorum.	Kesinlikle Katılmıyorum. + Katılmıyorum.	Ne katılıyor, ne katılmıyorum.	Katılıyorum.	Kesinlikle katılıyorum.	Kesinlikle Katılıyorum. + Katılıyorum.	Fikrim yok/ cevap yok
Özel sektör çalışanı								
Suriyeliler Türkiye ekonomisi için yararlıdır.	72,9	16,2	89,1	3,0	6,2	0,8	7,0	0,9
Suriyeliler kültürel olarak bizi zenginleştirmektedir.	71,9	17,0	88,9	5,3	4,7	0,2	4,9	0,9
Suriyeliler ile huzur içinde bir arada yaşayabiliriz.	65,9	12,8	78,7	11,3	8,5	0,6	9,1	0,9
Suriyelileri kabul ederek dünyaya güçlü devlet olduğumuzu gösterdik.	56,9	14,3	71,2	7,9	11,8	7,0	18,8	2,1
Esnaf								
Suriyeliler Türkiye ekonomisi için yararlıdır.	71,4	13,8	85,2	5,9	7,7	0,7	8,4	0,5
Suriyeliler kültürel olarak bizi zenginleştirmektedir.	76,0	13,6	89,6	4,4	4,9	0,8	5,7	0,3
Suriyeliler ile huzur içinde bir arada yaşayabiliriz.	64,7	12,6	77,3	9,1	10,9	2,0	12,9	0,7
Suriyelileri kabul ederek dünyaya güçlü devlet olduğumuzu gösterdik.	57,0	12,9	69,9	7,2	14,1	8,1	22,2	0,7
Ev kadını/kız								
Suriyeliler Türkiye ekonomisi için yararlıdır.	54,1	27,3	81,4	6,6	6,8	1,4	8,2	3,8
Suriyeliler kültürel olarak bizi zenginleştirmektedir.	56,0	27,0	83,0	7,1	5,5	1,1	6,6	3,3
Suriyeliler ile huzur içinde bir arada yaşayabiliriz.	50,5	27,0	77,5	8,2	10,9	1,4	12,3	2,0
Suriyelileri kabul ederek dünyaya güçlü devlet olduğumuzu gösterdik.	44,3	23,2	67,5	9,6	16,7	3,3	20,0	2,9
Öğrenci								
Suriyeliler Türkiye ekonomisi için yararlıdır.	68,8	16,6	85,4	6,0	6,3	0,9	7,2	1,4
Suriyeliler kültürel olarak bizi zenginleştirmektedir.	65,6	21,5	87,1	7,2	4,6	0,3	4,9	0,8
Suriyeliler ile huzur içinde bir arada yaşayabiliriz.	59,6	20,3	79,9	9,7	8,9	0,3	9,2	1,2
Suriyelileri kabul ederek dünyaya güçlü devlet olduğumuzu gösterdik.	57,0	20,6	77,6	6,6	10,3	2,6	12,9	2,9
İşsiz								
Suriyeliler Türkiye ekonomisi için yararlıdır.	68,3	18,5	86,8	7,4	3,2	1,0	4,2	1,6
Suriyeliler kültürel olarak bizi zenginleştirmektedir.	70,9	18,5	89,4	6,4	2,6	-	2,6	1,6
Suriyeliler ile huzur içinde bir arada yaşayabiliriz.	55,0	20,1	75,1	14,8	7,4	1,6	9,0	1,1
Suriyelileri kabul ederek dünyaya güçlü devlet olduğumuzu gösterdik.	56,1	19,6	75,7	11,6	6,4	4,2	10,6	2,1

Not: Çalışma durumu: "Diğer" ve "Cevap yok" sayıca az olduğundan tabloda gösterilmemiştir.

SB-2020-EK TABLO 48-h: Suriyelilerin ülkemizde yaşamasının sonuçlarıyla ilgili aşağıda yer alan ifadelere ne ölçüde katılıyorsunuz? (%)

	Kesinlikle katılmıyorum.	Katılmıyorum.	Kesinlikle Katılmıyorum. + Katılmıyorum.	Ne katılıyor, ne katılmıyorum.	Katılıyorum.	Kesinlikle katılıyorum.	Kesinlikle Katılıyorum. + Katılıyorum.	Fikrim yok/ cevap yok
Emekli								
Suriyeliler Türkiye ekonomisi için yararlıdır.	66,7	12,0	78,7	8,5	9,4	0,9	10,3	2,5
Suriyeliler kültürel olarak bizi zenginleştirmektedir.	69,2	15,4	84,6	4,3	6,0	0,9	6,9	4,2
Suriyeliler ile huzur içinde bir arada yaşayabiliriz.	65,0	12,8	77,8	9,4	7,7	2,6	10,3	2,5
Suriyelileri kabul ederek dünyaya güçlü devlet olduğumuzu gösterdik.	53,0	13,7	66,7	10,3	14,5	6,0	20,5	2,5
Kamu sektörü çalışanı								
Suriyeliler Türkiye ekonomisi için yararlıdır.	65,5	20,4	85,9	7,1	3,5	-	3,5	3,5
Suriyeliler kültürel olarak bizi zenginleştirmektedir.	61,9	27,4	89,3	7,1	1,8	-	1,8	1,8
Suriyeliler ile huzur içinde bir arada yaşayabiliriz.	57,5	18,6	76,1	14,2	7,0	1,8	8,8	0,9
Suriyelileri kabul ederek dünyaya güçlü devlet olduğumuzu gösterdik.	44,3	21,2	65,5	10,6	15,1	4,4	19,5	4,4
Serbest meslek erbabı								
Suriyeliler Türkiye ekonomisi için yararlıdır.	70,9	13,6	84,5	6,4	7,3	-	7,3	1,8
Suriyeliler kültürel olarak bizi zenginleştirmektedir.	70,9	20,0	90,9	4,5	3,6	-	3,6	1,0
Suriyeliler ile huzur içinde bir arada yaşayabiliriz.	67,3	13,6	80,9	9,1	8,2	-	8,2	1,8
Suriyelileri kabul ederek dünyaya güçlü devlet olduğumuzu gösterdik.	51,8	18,2	70,0	9,1	12,7	5,5	18,2	2,7
İş adamı								
Suriyeliler Türkiye ekonomisi için yararlıdır.	68,4	12,3	80,7	7,0	12,3	-	12,3	-
Suriyeliler kültürel olarak bizi zenginleştirmektedir.	71,9	15,8	87,7	1,8	10,5	-	10,5	-
Suriyeliler ile huzur içinde bir arada yaşayabiliriz.	64,9	10,5	75,4	8,8	15,8	-	15,8	-
Suriyelileri kabul ederek dünyaya güçlü devlet olduğumuzu gösterdik.	57,9	14,0	71,9	8,8	14,0	5,3	19,3	-

Not: Çalışma durumu: “Diğer” ve “Cevap yok” sayıca az olduğundan tabloda gösterilmemiştir.

SB-2020-EK TABLO 86-a: Aşağıdaki konularda aile olarak ne ölçüde Türkiye’de sorun yaşadığınızı lütfen belirtiniz. (%) Bölge

		Çok sorun yaşıyoruz.	Sorun yaşıyoruz.	Sorun yaşanan	Bazen sorun yaşıyoruz, bazen yaşamıyoruz.	Sorun yaşamıyoruz.	Hiç sorun yaşamıyoruz.	Sorun yaşamayan	Fikrim yok/ cevap yok
Çalışma koşulları	Sınır iller	12,0	50,1	62,1	18,0	14,0	5,2	19,2	0,7
	Diğer iller*	21,1	27,9	49,0	12,9	36,4	0,9	37,3	0,8
	Metropol iller	22,7	30,4	53,1	13,9	32,1	0,6	32,7	0,3
	Metropol olmayan iller	18,0	23,3	41,3	11,1	44,4	1,6	46,0	1,6
Gıda Temini	Sınır iller	7,0	45,1	52,1	20,0	19,6	7,1	26,7	1,2
	Diğer iller*	15,5	27,0	42,5	11,5	44,7	1,3	46,0	-
	Metropol iller	16,8	31,5	48,3	10,0	40,3	1,4	41,7	-
	Metropol olmayan iller	13,2	18,5	31,7	14,3	52,9	1,1	54,0	-
Barınma	Sınır iller	6,6	34,2	40,8	19,6	29,7	8,7	38,4	1,2
	Diğer iller*	13,7	26,2	39,9	8,1	49,9	1,8	51,7	0,3
	Metropol iller	16,2	30,1	46,3	8,2	43,2	2,3	45,5	-
	Metropol olmayan iller	9,0	19,0	28,0	7,9	62,4	1,1	63,5	0,6
Sağlık	Sınır iller	10,5	27,5	38,0	16,3	37,7	7,2	44,9	0,8
	Diğer iller*	16,3	24,8	41,1	7,6	49,9	1,3	51,2	0,1
	Metropol iller	19,9	26,4	46,3	7,1	44,9	1,7	46,6	-
	Metropol olmayan iller	9,5	21,7	31,2	8,5	59,3	0,5	59,8	0,5
İletişim (dil)	Sınır iller	5,4	9,5	14,9	35,4	39,1	6,0	45,1	4,6
	Diğer iller*	10,9	22,2	33,1	13,1	50,8	2,6	53,4	0,4
	Metropol iller	13,4	21,6	35,0	13,6	48,6	2,6	51,2	0,2
	Metropol olmayan iller	6,3	23,3	29,6	12,2	55,0	2,6	57,6	0,6
Eğitim	Sınır iller	3,4	16,3	19,7	19,7	43,1	8,8	51,9	8,7
	Diğer iller*	8,9	16,3	25,2	5,9	57,3	4,4	61,7	7,2
	Metropol iller	9,7	18,8	28,5	6,3	55,7	2,8	58,5	6,7
	Metropol olmayan iller	7,4	11,6	19,0	5,3	60,3	7,4	67,7	8,0
Koruma desteği/ hukuki destek	Sınır iller	2,1	1,6	3,7	8,9	69,5	10,8	80,3	7,1
	Diğer iller*	10,5	10,4	20,9	7,9	54,3	10,5	64,8	6,4
	Metropol iller	12,2	13,1	25,3	9,9	54,0	2,3	56,3	8,5
	Metropol olmayan iller	7,4	5,3	12,7	4,2	55,0	25,9	80,9	2,2
Ayrımcılık	Sınır iller	2,7	2,7	5,4	10,4	72,2	9,6	81,8	2,4
	Diğer iller*	8,5	15,9	24,4	10,5	59,5	5,2	64,7	0,4
	Metropol iller	11,6	19,3	30,9	10,5	55,4	2,6	58,0	0,6
	Metropol olmayan iller	2,6	9,5	12,1	10,6	67,2	10,1	77,3	-

* Diğer iller, metropol ve metropol olmayan illeri kapsamaktadır.

SB-2020- EK TABLO 94-a: Bugüne kadar herhangi bir Türk vatandaşı ile aşağıdaki sosyal ilişkileriniz hiç oldu mu? (%)

		Evet	Hayır	Hatırlamıyorum/cevap yok
Sohbetiniz	Kadın	70,1	28,9	1,0
	Erkek	84,9	14,7	0,4
Alışverişiniz	Kadın	61,1	37,2	1,7
	Erkek	85,5	14,0	0,5
İş ilişkiniz	Kadın	48,6	49,5	1,9
	Erkek	86,9	11,9	1,2
Arkadaşlık	Kadın	59,5	38,9	1,6
	Erkek	78,8	20,1	1,1
Kavganız	Kadın	3,4	88,7	7,9
	Erkek	4,6	86,5	8,9
Sorununuz	Kadın	3,5	88,2	8,3
	Erkek	4,3	87,2	8,5
Flört	Kadın	0,8	90,7	8,5
	Erkek	2,3	88,8	8,9
Evlilik	Kadın	4,4	88,0	7,6
	Erkek	6,6	83,9	9,5
Destek/yardımlaşma	Kadın	9,8	79,9	10,3
	Erkek	15,7	74,1	10,2

SB-2020-EK TABLO 94-b: Bugüne kadar herhangi bir Türk vatandaşı ile aşağıdaki sosyal ilişkileriniz hiç oldu mu? (%)

		Evet	Hayır	Hatırlamıyorum/cevap yok
Sohbetiniz	18-24 arası	75,2	24,0	0,8
	25-34 arası	75,1	24,5	0,4
	35-44 arası	82,1	17,2	0,7
	45-54 arası	82,2	16,9	0,9
	55-64 arası	78,4	20,6	1,0
	65 ve üzeri	75,7	24,3	-
Alışverişiniz	18-24 arası	70,4	28,8	0,8
	25-34 arası	71,8	27,4	0,8
	35-44 arası	79,8	19,3	0,9
	45-54 arası	78,5	20,7	0,8
	55-64 arası	73,2	25,8	1,0
	65 ve üzeri	70,3	24,3	5,4
İş ilişkiniz	18-24 arası	68,0	29,6	2,4
	25-34 arası	72,6	26,8	0,6
	35-44 arası	73,8	25,3	0,9
	45-54 arası	70,2	26,9	2,9
	55-64 arası	61,9	35,1	3,0
	65 ve üzeri	51,4	45,9	2,7
Arkadaşlık	18-24 arası	57,6	40,8	1,6
	25-34 arası	66,3	32,8	0,9
	35-44 arası	75,6	23,0	1,4
	45-54 arası	76,0	22,7	1,3
	55-64 arası	72,2	24,7	3,1
	65 ve üzeri	75,7	21,6	2,7
Kavganız	18-24 arası	7,2	88,8	4,0
	25-34 arası	6,3	85,4	8,3
	35-44 arası	2,3	88,0	9,7
	45-54 arası	2,9	88,8	8,3
	55-64 arası	-	89,7	10,3
	65 ve üzeri	5,4	86,5	8,1

SB-2020-EK TABLO 94-c: Bugüne kadar herhangi bir Türk vatandaşı ile aşağıdaki sosyal ilişkileriniz hiç oldu mu? (%)

		Evet	Hayır	Hatırlamıyorum/cevap yok
Sorununuz	18-24 arası	6,4	91,2	2,4
	25-34 arası	5,4	86,2	8,4
	35-44 arası	2,8	87,4	9,8
	45-54 arası	2,5	88,4	9,1
	55-64 arası	2,1	89,7	8,2
	65 ve üzeri	5,4	86,5	8,1
Flört	18-24 arası	3,2	92,8	4,0
	25-34 arası	2,5	88,9	8,6
	35-44 arası	0,7	89,2	10,1
	45-54 arası	1,7	89,7	8,6
	55-64 arası	-	89,7	10,3
	65 ve üzeri	2,7	91,9	5,4
Evlilik	18-24 arası	2,4	90,4	7,2
	25-34 arası	3,6	87,7	8,7
	35-44 arası	6,2	84,1	9,7
	45-54 arası	9,1	84,3	6,6
	55-64 arası	7,2	81,4	11,4
	65 ve üzeri	10,8	81,1	8,1
Destek/ yardımlaşma	18-24 arası	7,2	79,2	13,6
	25-34 arası	13,2	78,0	8,8
	35-44 arası	14,9	74,5	10,6
	45-54 arası	13,6	76,9	9,5
	55-64 arası	8,2	78,4	13,4
	65 ve üzeri	24,3	64,9	10,8

SB-2020-EK TABLO 94-d: Bugüne kadar herhangi bir Türk vatandaşı ile aşağıdaki sosyal ilişkileriniz hiç oldu mu? (%)

Öğrenim durumuna göre:		Evet	Hayır	Hatırlamıyorum/cevap yok
Sohbetiniz	Okuma yazma bilmiyor.	70,7	22,4	6,9
	Okuma yazma biliyor ama bir okul bitirmedi.	90,2	9,8	-
	İlkokul	73,1	26,7	0,2
	İlköğretim/ortaöğretim	79,9	20,1	-
	Lise ve dengi okul	85,7	14,3	-
	Ön lisans/MESYO	84,4	15,6	-
	Lisans/lisansüstü/doktora	86,9	13,1	-
Alışverişiniz	Okuma yazma bilmiyor.	64,7	28,4	6,9
	Okuma yazma biliyor ama bir okul bitirmedi.	66,7	33,3	-
	İlkokul	73,9	26,1	-
	İlköğretim/ortaöğretim	75,7	23,7	0,6
	Lise ve dengi okul	81,5	18,0	0,5
	Ön lisans/MESYO	81,2	17,2	1,6
	Lisans/lisansüstü/doktora	80,8	17,7	1,5
İş ilişkiniz	Okuma yazma bilmiyor.	54,3	38,8	6,9
	Okuma yazma biliyor ama bir okul bitirmedi.	52,9	45,1	2,0
	İlkokul	70,7	29,1	0,2
	İlköğretim/ortaöğretim	73,7	25,7	0,6
	Lise ve dengi okul	75,6	23,3	1,1
	Ön lisans/MESYO	76,5	17,2	6,3
	Lisans/lisansüstü/doktora	75,4	22,3	2,3
Arkadaşlık	Okuma yazma bilmiyor.	59,5	34,5	6,0
	Okuma yazma biliyor ama bir okul bitirmedi.	62,7	35,3	2,0
	İlkokul	66,0	33,2	0,8
	İlköğretim/ortaöğretim	74,9	24,9	0,2
	Lise ve dengi okul	77,8	21,2	1,0
	Ön lisans/MESYO	76,6	23,4	-
	Lisans/lisansüstü/doktora	77,7	19,2	3,1
Kavganız	Okuma yazma bilmiyor.	2,6	91,4	6,0
	Okuma yazma biliyor ama bir okul bitirmedi.	-	98,0	2,0
	İlkokul	4,2	91,5	4,3
	İlköğretim/ortaöğretim	5,0	86,3	8,7
	Lise ve dengi okul	5,8	82,5	11,7
	Ön lisans/MESYO	1,6	76,6	21,8
	Lisans/lisansüstü/doktora	3,1	79,2	17,7

SB-2020-EK TABLO 94-e: Bugüne kadar herhangi bir Türk vatandaşı ile aşağıdaki sosyal ilişkileriniz hiç oldu mu? (%)

		Evet	Hayır	Hatırlamıyorum/cevap yok
Sorununuz	Okuma yazma bilmiyor.	-	94,8	5,2
	Okuma yazma biliyor ama bir okul bitirmedi.	2,0	98,0	-
	İlkokul	3,8	91,7	4,5
	İlköğretim/ortaöğretim	5,3	85,5	9,2
	Lise ve dengi okul	5,8	82,5	11,7
	Ön lisans/MESYO	1,6	79,7	18,7
	Lisans/lisansüstü/doktora	3,8	78,5	17,7
Flört	Okuma yazma bilmiyor.	0,9	94,8	4,3
	Okuma yazma biliyor ama bir okul bitirmedi.	-	100,0	-
	İlkokul	1,8	93,1	5,1
	İlköğretim/ortaöğretim	1,1	89,4	9,5
	Lise ve dengi okul	4,2	84,7	11,1
	Ön lisans/MESYO	-	78,1	21,9
	Lisans/lisansüstü/doktora	1,5	80,8	17,7
Evlilik	Okuma yazma bilmiyor.	7,8	87,1	5,1
	Okuma yazma biliyor ama bir okul bitirmedi.	9,8	90,2	-
	İlkokul	5,9	88,5	5,6
	İlköğretim/ortaöğretim	3,9	86,9	9,2
	Lise ve dengi okul	5,8	83,6	10,6
	Ön lisans/MESYO	6,3	73,4	20,3
	Lisans/lisansüstü/doktora	5,4	76,9	17,7
Destek/yardımlaşma	Okuma yazma bilmiyor.	10,3	81,9	7,8
	Okuma yazma biliyor ama bir okul bitirmedi.	19,6	78,4	2,0
	İlkokul	13,2	79,6	7,2
	İlköğretim/ortaöğretim	11,5	77,9	10,6
	Lise ve dengi okul	15,9	72,5	11,6
	Ön lisans/MESYO	7,8	70,3	21,9
	Lisans/lisansüstü/doktora	16,9	63,9	19,2

SB-2020-EK TABLO 94-f: Bugüne kadar herhangi bir Türk vatandaşı ile aşağıdaki sosyal ilişkileriniz hiç oldu mu? (%)

Bölgelere göre:		Evet	Hayır	Hatırlamıyorum/ cevap yok
Sohbetiniz	Sınır iller	81,4	17,6	1,0
	Diğer iller*	74,3	25,5	0,2
	Metropol iller	69,0	31,0	-
	Metropol olmayan iller	84,1	15,3	0,6
Alışverişiniz	Sınır iller	76,2	22,3	1,5
	Diğer iller*	73,9	25,9	0,2
	Metropol iller	70,7	29,3	-
	Metropol olmayan iller	79,9	19,6	0,5
İş ilişkiniz	Sınır iller	70,6	27,3	2,1
	Diğer iller*	71,3	28,3	0,4
	Metropol iller	66,8	33,2	-
	Metropol olmayan iller	79,9	19,0	1,1
Arkadaşlık	Sınır iller	74,7	23,3	2,0
	Diğer iller*	64,3	35,5	0,2
	Metropol iller	63,4	36,6	-
	Metropol olmayan iller	66,1	33,3	0,6
Kavganız	Sınır iller	2,2	84,9	12,9
	Diğer iller*	7,2	91,5	1,3
	Metropol iller	4,8	94,9	0,3
	Metropol olmayan iller	11,6	85,2	3,2
Sorunuz	Sınır iller	2,1	85,0	12,9
	Diğer iller*	7,0	91,9	1,1
	Metropol iller	5,7	94,3	-
	Metropol olmayan iller	9,5	87,3	3,2
Flört	Sınır iller	1,0	86,0	13,0
	Diğer iller*	2,8	95,4	1,8
	Metropol iller	2,3	97,7	-
	Metropol olmayan iller	3,7	91,0	5,3
Evlilik	Sınır iller	7,6	80,2	12,2
	Diğer iller*	2,6	94,5	2,9
	Metropol iller	2,0	98,0	-
	Metropol olmayan iller	3,7	87,8	8,5
Destek/ yardımlaşma	Sınır iller	12,4	75,1	12,5
	Diğer iller*	14,6	78,7	6,7
	Metropol iller	13,1	85,8	1,1
	Metropol olmayan iller	17,5	65,6	16,9

* Diğer iller, metropol ve metropol olmayan illeri

SB-2020-EK TABLO 102-a: Türk toplumu Suriyelilere nasıl davranıyor? (Çoklu yanıt %)

	Türk toplumu Suriyelilere kucak açmıştır.	Suriyelileri ucuz işçi olarak sömürmektedir.	Türk toplumu Suriyeliler için elinden geleni yapmaktadır.	Türk toplumu Suriyelilere kötü davranmaktadır.	Türk toplumu Suriyelileri aşağılamaktadır.	Fikrim yok/ cevap yok
Cinsiyet						
Kadın	54,1	35,8	27,4	3,4	2,5	10,3
Erkek	68,2	33,9	36,6	3,2	1,6	2,7
Yaş						
18-24 arası	62,4	20,0	26,4	4,0	2,4	8,0
25-34 arası	68,2	36,6	29,3	4,0	2,1	3,8
35-44 arası	58,2	38,6	37,0	3,0	1,1	7,1
45-54 arası	59,9	33,5	35,1	2,9	2,5	5,4
55-64 arası	57,7	33,0	32,0	2,1	4,1	6,2
65 ve üzeri	62,2	27,0	35,1	-	-	13,5
Öğrenim Durumu						
Okuma yazma bilmiyor.	44,0	25,9	35,3	1,7	2,6	19,8
Okuma yazma biliyor ama bir okul bitirmedi.	47,1	25,5	54,9	3,9	2,0	3,9
İlkokul	65,8	33,8	31,4	3,6	1,6	5,5
İlköğretim/ortaöğretim	65,6	35,5	26,5	3,6	2,5	4,5
Lise ve dengi okul	68,8	39,2	33,3	2,1	2,6	2,1
Ön lisans/MESYO	46,9	46,9	39,1	3,1	-	6,3
Lisans/lisansüstü/doktora	60,0	35,4	40,0	3,8	1,5	4,6
Bölge						
Sınır iller	58,9	25,9	38,9	1,6	1,4	8,0
Diğer iller*	67,8	49,0	22,7	5,9	3,0	2,4
Metropol iller	57,1	52,0	28,4	8,2	4,5	3,1
Metropol olmayan iller	87,8	43,4	12,2	1,6	-	1,1
Genel	62,3	34,7	32,7	3,3	2,0	5,9

SB-2020-EK TABLO 103-a: Suriyelilerin Türk toplumuna karşı duyguları nasıl? (Çoklu yanıt %)

	Suriyeliler Türk toplumuna uyum sağlamak için çaba gösteriyor.	Suriyeliler Türk toplumunu çok seviyor.	Suriyeliler Türk toplumuna minnet duyuyor.	Suriyeliler Türk toplumuna karşı çok saygılı davranıyor.	Suriyeliler Türk toplumunu hiç sevmiyor.	Suriyeliler Türk toplumunu sömürüyor.	Fikrim yok/ cevap yok
Cinsiyet							
Kadın	47,5	28,7	32,4	33,1	0,7	0,5	7,8
Erkek	39,9	47,9	44,8	36,0	0,7	0,4	3,0
Yaş							
18-24 arası	31,2	46,4	29,6	28,8	0,8	0,8	6,4
25-34 arası	36,4	44,6	36,0	31,6	0,8	0,4	5,6
35-44 arası	50,1	33,8	43,0	38,2	0,2	-	5,3
45-54 arası	46,7	38,4	41,3	38,0	0,8	1,2	2,9
55-64 arası	49,5	37,1	46,4	35,1	2,1	-	3,1
65 ve üzeri	45,9	45,9	51,4	35,1	-	-	8,1
Öğrenim Durumu							
Okuma yazma bilmiyor.	44,8	25,9	30,2	25,0	1,7	0,9	12,1
Okuma yazma biliyor ama bir okul bitirmedi.	62,7	27,5	45,1	43,1	-	-	3,9
İlkokul	40,7	39,9	38,9	34,8	0,8	0,4	6,1
İlköğretim/ortaöğretim	41,1	46,1	35,8	31,6	0,3	0,6	4,7
Lise ve dengi okul	41,3	42,9	42,9	39,2	1,1	0,5	2,6
Ön lisans/MESYO	48,4	28,1	45,3	37,5	-	-	1,6
Lisans/lisansüstü/doktora	48,5	41,5	51,5	41,5	0,8	-	0,8
Bölge							
Sınır iller	47,1	43,2	42,0	31,8	0,2	0,3	6,0
Diğer iller*	36,6	34,6	35,7	39,6	1,5	0,6	3,5
<i>Metropol iller</i>	39,2	26,4	42,9	41,2	1,4	0,3	2,0
<i>Metropol olmayan iller</i>	31,7	49,7	22,2	36,5	1,6	1,1	6,3
Genel	43,1	39,9	39,6	34,8	0,7	0,4	5,0

SB-2020-EK TABLO 108-a: Türkiye’de devletin aşağıdaki konularda Suriyelilere verdiği yardım ve destekleri ne ölçüde yeterli buluyorsunuz? (Puan)

	Sağlık desteği	Koruma desteği/ hukuki destek	Eğitim desteği	Gıda yardımı	Para yardımı	Kalacak yer desteği	Ortalama Puan
Cinsiyet							
Kadın	3,4	2,9	2,7	1,9	1,9	1,8	2,4
Erkek	3,5	3,1	3,1	2,1	2,0	2,0	2,6
Yaş							
18-24 arası	3,5	3,0	2,6	2,1	2,1	2,0	2,5
25-34 arası	3,4	2,9	2,8	2,0	2,0	2,0	2,5
35-44 arası	3,5	3,0	3,1	2,0	2,0	1,9	2,6
45-54 arası	3,5	3,0	3,0	2,0	2,0	2,0	2,6
55-64 arası	3,5	3,0	3,0	1,9	1,8	2,1	2,6
65 ve üzeri	3,6	3,5	2,8	1,9	1,7	1,8	2,5
Öğrenim Durumu							
Okuma yazma bilmiyor.	3,3	3,0	2,6	2,0	2,0	2,0	2,5
Okuma yazma biliyor ama bir okul bitirmedi.	3,8	3,5	2,6	2,0	2,0	2,0	2,6
İlkokul	3,4	3,0	3,0	1,9	2,0	1,9	2,6
İlköğretim/ortaöğretim	3,4	2,9	2,9	2,0	2,0	1,9	2,5
Lise ve dengi okul	3,5	2,8	3,1	2,1	2,0	1,9	2,6
Ön lisans/MESYO	3,4	2,8	2,7	1,9	1,8	2,0	2,4
Lisans/lisansüstü/doktora	3,7	3,1	3,0	2,2	2,0	2,1	2,7
Bölge							
Sınır iller	3,4	3,0	2,8	1,9	1,9	1,9	2,5
Diğer iller*	3,5	2,9	3,1	2,2	2,2	2,1	2,7
<i>Metropol iller</i>	3,4	2,7	3,1	2,2	2,2	2,0	2,6
<i>Metropol olmayan iller</i>	3,6	3,3	3,1	2,2	2,1	2,2	2,8
Genel	3,5	3,0	2,9	2,0	2,0	1,9	2,6

SB-2020-EK TABLO 114-a: Suriye'ye geri dönmeyi planlamamanızın (dönmek istememenizin) nedenlerini lütfen belirtiniz. (Çoklu yanıt %)

Sıra No.		18-24 arası	25-34 arası	35-44 arası	45-54 arası	55-64 arası	65 ve üzeri	Genel
1	Güvenli bir yer olmadığı için	76,6	65,7	69,1	75,0	66,7	85,3	69,9
2	Türkiye'de vatandaşlık almak istediğim için	22,5	24,1	34,5	34,3	40,2	38,2	30,4
3	Savaş orada devam ettiği için	18,9	28,6	22,9	23,1	31,0	29,4	25,3
4	Suriye'deki kötü ekonomik durumundan dolayı	12,6	15,1	21,9	26,4	21,8	17,6	19,5
5	Suriye'de bize ait olan bir şey kalmadığı için	14,4	18,4	17,0	19,0	17,2	29,4	18,0
6	Başka bir ülkeye gitmek için	10,8	15,4	18,0	17,6	13,8	17,6	16,1
7	Çocuklarıma daha iyi bir gelecek temin etmek için	5,4	11,8	17,5	7,4	8,0	5,9	11,8
8	Türkiye'de yeni bir hayat kurduğumuz için	11,7	8,3	10,8	10,2	18,4	11,8	10,5
9	Türkiye'deki eğitim daha iyi olduğu için	0,9	3,8	7,0	6,0	4,6	-	4,8
10	Türkiye'de çalıştığım için	5,4	3,1	6,4	2,3	2,3	5,9	4,2
	Diğer	-	1,9	1,0	1,9	3,4	-	1,5
	Fikrim yok/cevap yok	-	0,2	-	0,9	-	-	0,2

* Önümüzdeki 12 ay içinde Suriye'ye geri dönmeyi planlamayan 1259 kişiye ait sonuçlardır.

SB-2020-EK TABLO 117-a: Kendiniz, aileniz ve Türkiye'deki diğer Suriyeliler için Türkiye'de bir gelecek olduğuna inanıyor musunuz? (%)

		Evet	Hayır	Fikrim yok/cevap yok
Sınır iller	Kendiniz için	72,9	18,7	8,4
	Aileniz için	73,1	18,9	8,0
	Türkiye'deki diğer Suriyeliler için	61,6	14,7	23,7
Diğer iller*	Kendiniz için	44,9	50,3	4,8
	Aileniz için	47,7	47,1	5,2
	Türkiye'deki diğer Suriyeliler için	36,6	40,1	23,3
Metropol iller	Kendiniz için	34,7	60,8	4,5
	Aileniz için	37,8	57,4	4,8
	Türkiye'deki diğer Suriyeliler için	34,4	50,3	15,3
Metropol olmayan iller	Kendiniz için	64,0	30,7	5,3
	Aileniz için	66,1	28,0	5,9
	Türkiye'deki diğer Suriyeliler için	40,7	21,2	38,1
Genel	Kendiniz için	62,2	30,8	7,0
	Aileniz için	63,4	29,7	6,9
	Türkiye'deki diğer Suriyeliler için	52,1	24,4	23,5

* Diğer illerin geneli, metropol ve metropol olmayan illeri kapsamaktadır.

SB-2020-EK TABLO 125-a: Neden düşünmediniz ya da gitmediniz? (Çoklu yanıt %)

Sıra No.		18-24 arası	25-34 arası	35-44 arası	45-54 arası	55-64 arası	65 ve üzeri	Genel
1	Davetsiz ya da yasa dışı yollardan gitmeyi tercih etmedim	44,5	56,1	53,4	49,1	52,6	45,9	52,6
2	Türkiye'deki hayatımdan memnun olduğum için	42,9	35,9	33,8	41,9	29,5	43,2	36,6
3	Türkiye'de vatandaşlık almak istediğim için	21,0	26,2	34,5	38,5	38,9	43,2	31,8
4	Sınırı geçme sürecinde zarar görmekten endişelendiğim için	3,4	14,7	15,1	14,5	10,5	8,1	13,4
5	Türkiye'de yeni bir hayat kurduğum için	16,8	8,4	13,9	15,8	20,0	13,5	13,1
6	Geçemeyeceğimi bildiğim için gitmedim/ gidenin geçemediğini gördük/duyduk	9,2	9,5	9,0	6,4	2,1	8,1	8,2
7	Çocuklarım burada okudukları için.	2,5	4,1	13,2	8,1	4,2	2,7	7,4
8	Türkiye'de çalıştığım için	5,9	5,0	5,2	3,8	4,2	2,7	4,8
9	Türkiye'deki eğitimden memnun olduğum için	2,5	1,5	3,8	4,7	6,3	-	3,1
10	Gidecektim ama Türkiye sınırdakileri geri gönderdi	0,8	1,5	1,7	1,3	-	-	1,3
11	Maddiyattım olmadığı için	-	1,1	1,7	0,9	1,1	-	1,1
12	Mevcut Türkiye'deki hukuki statümü kaybetmekten endişelendiğim için	1,7	1,5	0,7	0,4	1,1	-	1,0
13	Diğer	-	0,2	0,9	2,6	-	-	0,8
	Fikrim yok/cevap yok	2,5	1,3	1,9	1,7	-	-	1,5

* "Şubat ayında Türkiye Pazarkule/Yunanistan sınırını kontrol etmeme (sınırları açma) kararı aldığında gitmeyi düşündünüz mü?" sorusuna "Evet, gitmeyi düşündüm ama gitmedim.", "Hayır, düşünmedim." cevabını veren 1370 kişiye ait sonuçlardır.

SB-2020-EK TABLO 125-b: Neden düşünmediniz ya da gitmediniz? (Çoklu yanıt %)

Sıra No.		Okuma yazma bilmiyor.	Okuma yazma biliyor ama bir okul bitirmedi.	ilkokul	İlköğretim/ ortaokul	Lise ve dengi okul	Ön lisans/ MESYO	Lisans/ lisansüstü/ doktora	Genel
1	Davetsiz ya da yasa dışı yollardan gitmeyi tercih etmedim.	49,5	26,0	55,7	54,2	51,3	56,5	48,8	52,6
2	Türkiye'deki hayatımdan memnun olduğum için	36,9	50,0	36,0	35,0	38,5	24,2	41,6	36,6
3	Türkiye'de vatandaşlık almak istediğim için	25,2	46,0	26,0	32,9	32,6	40,3	45,6	31,8
4	Sınırı geçme sürecinde zarar görmekten endişelendiğim için	18,9	14,0	14,2	12,2	13,9	8,1	9,6	13,4
5	Türkiye'de yeni bir hayat kurduğum için	13,5	26,0	11,8	13,7	12,3	8,1	14,4	13,1
6	Geçemeyeceğimi bildiğim için gitmedim/ gidenin geçemediğini gördük/ duyduk.	17,1	6,0	9,8	6,7	7,0	4,8	3,2	8,2
7	Çocuklarım burada okudukları için	5,4	4,0	7,3	7,3	5,3	11,3	12,8	7,4
8	Türkiye'de çalıştığım için	1,8	6,0	3,7	7,3	5,9	1,6	4,8	4,8
9	Türkiye'deki eğitimden memnun olduğum için	0,9	2,0	2,4	2,0	4,8	6,5	7,2	3,1
10	Gidecektim ama Türkiye sınırdakileri geri gönderi	-	-	2,0	1,5	0,5	-	1,6	1,3
11	Maddiyattım olmadığı için	0,9	-	1,0	1,5	0,5	3,2	0,8	1,1
12	Türkiye'deki mevcut hukuki statümü kaybetmekten endişelendiğim için	-	-	1,0	0,9	1,6	-	2,4	1,0
13	Diğer	-	2,0	1,2	0,6	-	1,6	0,8	0,8
	Fikrim yok/cevap yok	0,9	4,0	1,2	1,5	1,6	1,6	2,4	1,5

* "Şubat ayında Türkiye Pazarkule/Yunanistan sınırını kontrol etmeme (Sınırları açma) kararı aldığımda gitmeyi düşündünüz mü?" sorusuna "Evet, gitmeyi düşündüm ama gitmedim.", "Hayır, düşünmedim." cevabını veren 1370 kişiye ait sonuçlardır.

SB-2020-EK TABLO 126-a: Türkiye, sınırları tekrar kontrol etmekten vazgeçerse (açarsa) gider misiniz? (%)

	Kesinlikle gitmem.	Gitmem.	Kararsızım.	Giderim.	Kesinlikle giderim.	Fikrim yok/ cevap yok
Cinsiyet						
Kadın	26,2	53,0	7,8	8,6	3,0	1,4
Erkek	30,0	50,7	8,8	7,5	2,1	0,9
Yaş						
18-24 arası	33,6	48,8	5,6	6,4	4,0	1,6
25-34 arası	25,3	53,6	8,6	8,6	2,9	1,0
35-44 arası	30,6	49,2	8,3	8,3	2,8	0,8
45-54 arası	24,0	57,4	7,9	8,3	1,7	0,7
55-64 arası	29,9	47,4	12,4	8,2	-	2,1
65 ve üzeri	51,4	40,5	8,1	-	-	-
Öğrenim Durumu						
Okuma yazma bilmiyor.	30,2	45,7	12,1	6,0	4,3	1,7
Okuma yazma biliyor ama bir okul bitirmedi.	17,6	72,5	2,0	3,9	-	4,0
İlkokul	32,6	50,6	7,1	6,3	2,4	1,0
İlköğretim/ortaöğretim	27,4	52,8	6,4	9,5	2,8	1,1
Lise ve dengi okul	25,9	48,1	12,2	10,6	2,6	0,6
Ön lisans/MESYO	15,6	56,3	15,6	12,5	-	-
Lisans/lisansüstü/doktora	27,7	53,1	8,5	7,7	2,3	0,7
Bölge						
Sınır iller	25,5	53,6	10,1	9,4	0,2	1,2
Diğer iller*	33,1	48,6	5,5	5,7	6,1	1,0
<i>Metropol iller</i>	38,6	41,2	4,8	5,7	8,8	0,9
<i>Metropol olmayan iller</i>	22,8	62,4	6,9	5,8	1,1	1,0
Genel	28,4	51,7	8,3	8,0	2,5	1,1

SB-2020-EK TABLO 128-a: Algıların ne yönde değiştiğini düşünüyorsunuz? (%)

	Olumludan olumsuzla doğru değişti.	Olumsuzdan olumluya doğru değişti.	Hem olumlu hem olumsuz yönde değişti.	Fikrim yok/bilmiyorum
Cinsiyet				
Kadın	40,0	31,1	28,9	-
Erkek	48,1	30,8	20,2	1,0
Yaş				
18-24 arası	44,4	33,3	22,2	-
25-34 arası	44,0	30,7	25,3	-
35-44 arası	45,5	29,1	25,5	-
45-54 arası	50,0	28,1	18,8	3,1
55-64 arası	33,3	44,4	22,2	-
65 ve üzeri	20,0	40,0	40,0	-
Öğrenim Durumu				
Okuma yazma bilmiyor.	59,1	9,1	31,8	-
Okuma yazma biliyor ama bir okul bitirmedi.	16,7	16,7	66,7	-
İlkokul	47,1	33,8	19,1	-
İlköğretim/ortaöğretim	40,4	38,3	21,3	-
Lise ve dengi okul	42,9	32,1	21,4	3,6
Ön lisans/MESYO	57,1	14,3	28,6	-
Lisans/lisansüstü/doktora	31,3	37,5	31,3	-
Bölge				
Sınır iller	26,2	32,3	40,0	1,5
Diğer iller*	53,5	30,2	16,3	-
<i>Metropol iller</i>	53,1	32,3	14,6	-
<i>Metropol olmayan iller</i>	54,5	24,2	21,2	-
Genel	44,3	30,9	24,2	0,5

SB-2020-EK TABLO 130-a: Siz, aileniz ve Türkiye'deki diğer Suriyeliler son 12 ayda/bir yılda mahallenizde ya da çalıştığınız yerlerde size göre Türk toplumu ile ne ölçüde sosyal gerginlik yaşadığınızı puanlarsanız kaç verirsiniz? (Puan)

	Türkiye'deki Suriyeliler	Kendiniz	Aileniz
Cinsiyet			
Kadın	1,9	1,9	1,9
Erkek	1,8	1,8	1,8
Yaş			
18-24 arası	1,9	1,8	1,8
25-34 arası	1,9	1,8	1,8
35-44 arası	1,9	1,9	1,9
45-54 arası	1,8	1,8	1,8
55-64 arası	1,8	1,8	1,8
65 ve üzeri	1,2	1,4	1,2
Öğrenim Durumu			
Okuma yazma bilmiyor.	1,9	2,0	2,0
Okuma yazma biliyor ama bir okul bitirmedi.	1,9	1,7	1,7
İlkokul	1,9	1,9	1,8
İlköğretim/ortaöğretim	1,8	1,8	1,8
Lise ve dengi okul	1,9	1,8	1,9
Ön lisans/MESYO	1,7	1,7	1,7
Lisans/lisansüstü/doktora	1,8	1,7	1,8
Bölge			
Sınır iller	1,6	1,6	1,6
Diğer iller*	2,3	2,2	2,2
<i>Metropol iller</i>	2,4	2,4	2,4
<i>Metropol olmayan iller</i>	2,1	1,8	1,7
Genel	1,9	1,8	1,8

SB-2020-EK TABLO 131-a: Pandemi sürecinde hastanelere gitmeniz/sağlık hizmetlerle erişim konusunda sorun yaşadınız mı? (%)

	Hayır, hiçbir sorun yaşamadım.	Evet, hastalandım ama hastaneye gidemedim.	Evet, hastalandım ama hastane beni kabul etmedi.	Evet, hastalandım ama hastane doluydu.	Evet, hastalandım ama tercüman yoktu.	Diğer	Fikrim yok/cevap yok
Cinsiyet							
Kadın	85,8	2,7	3,7	2,0	2,9	0,8	2,1
Erkek	90,0	1,7	3,4	1,6	1,7	0,6	1,0
Yaş							
18-24 arası	84,8	1,6	6,4	1,6	3,2	0,8	1,6
25-34 arası	86,4	2,7	3,8	2,1	2,3	1,0	1,7
35-44 arası	89,9	1,8	2,8	2,1	1,8	0,2	1,4
45-54 arası	91,7	1,7	3,3	0,8	1,2	0,8	0,5
55-64 arası	87,6	2,1	2,1	-	4,1	1,0	3,1
65 ve üzeri	83,8	2,7	5,4	5,4	2,7	-	-
Öğrenim Durumu							
Okuma yazma bilmiyor.	85,3	1,7	6,0	3,4	2,6	-	1,0
Okuma yazma biliyor ama bir okul bitirmedi.	94,1	-	2,0	-	2,0	-	1,9
İlkokul	87,9	1,6	5,1	2,2	1,8	1,0	0,4
İlköğretim/ortaöğretim	89,9	3,4	2,0	1,1	2,0	0,3	1,3
Lise ve dengi okul	83,1	2,6	3,2	2,1	4,2	1,6	3,2
Ön lisans/MESYO	90,5	1,6	1,6	1,6	3,1	1,6	-
Lisans/lisansüstü/doktora	91,5	1,5	1,5	0,8	0,8	-	3,9
Bölge							
Sınır iller	89,8	1,1	3,3	1,3	1,5	1,0	2,0
Diğer iller*	85,8	3,7	3,9	2,6	3,3	0,2	0,5
<i>Metropol iller</i>	87,5	3,1	4,5	2,0	2,6	-	0,3
<i>Metropol olmayan iller</i>	82,5	4,8	2,6	3,7	4,8	0,5	1,1
Genel	88,3	2,1	3,5	1,8	2,2	0,7	1,4

SURİYELİLER BAROMETRESİ 2020

PROJE YÖNETİCİSİ / RAPORLAMA:

PROF. DR. M. MURAT ERDOĞAN

PROJE KOORDİNATÖRÜ: DR. ONUR UNUTULMAZ

PROJE SURİYELİLER SORUMLUSU / UZMAN: TÜLİN HAJI MOHAMAD

UZMAN: DR. NİHAL EMİNOĞLU

UZMAN: DENİZ AYDINLI

AKADEMİK DANIŞMA KURULU (alfabetik)

Prof. Dr. Nermin ABADAN-UNAT, Boğaziçi Üniversitesi

Prof. Dr. Mustafa AYDIN, Kadir Has Üniversitesi

Prof. Dr. Banu ERGÖÇMEN, Hacettepe Üniversitesi

Prof. Dr. Elisabeth FERRIS, Georgetown Üniversitesi - ABD

Prof. Dr. Ahmet Kasım HAN, Altınbaş Üniversitesi

Prof. Dr. Ahmet İÇDUYGU, Koç Üniversitesi

Omar KADKOY, TEPAV

Prof. Dr. Neeraj KAUSHAL, Columbia Üniversitesi - ABD

Prof. Dr. Ayhan KAYA, Bilgi Üniversitesi

Prof. Dr. Fuat KEYMAN, Sabancı Üniversitesi, IPC

Ümit KIZILTAN, Director General of the Canadian Ministry
of Migration, Kanada

Prof. Dr. Kemal KİRİŞCİ, Brookings

Prof. Dr. Nilüfer NARLI, Bahçeşehir Üniversitesi

Dr. Kathleen NEWLAND, Migration Policy Institute - ABD

Prof. Dr. Barbara OOMEN, Utrecht Üniversitesi - Hollanda

Doç. Dr. Saime ÖZÇÜRÜMEZ, Bilkent Üniversitesi

Doç. Dr. Nasser YASSİN, Beyrut Amerikan Üniversitesi

Doç. Dr. Ayselin YILDIZ, Yaşar Üniversitesi

UNHCR ANKARA EKİBİ

Neşe KILINÇOĞLU

Alev Orsel KARACA

Selin ÜNAL

Gökçe SARAYDIN

ANAR ARAŞTIRMA:

Funda USLU * Müzeyyen BUZLU * Ahmet BABAĞLU

ÇEVİRİ

Türkçe-İngilizce Çeviri: Dr. Onur UNUTULMAZ

Türkçe-Arapça Çeviri: Tülin Haji MOHAMAD

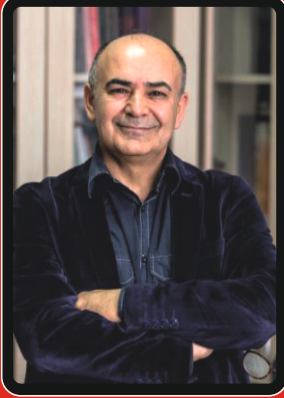
SURİYELİLER BAROMETRESİ - 2020

SURİYELİLERLE UYUM İÇİNDE YAŞAMIN ÇERÇEVESİ

SB
2020

Prof. Dr. M. Murat ERDOĞAN

Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi
Mülkiye Göç Araştırmaları Merkezi-MÜGAM

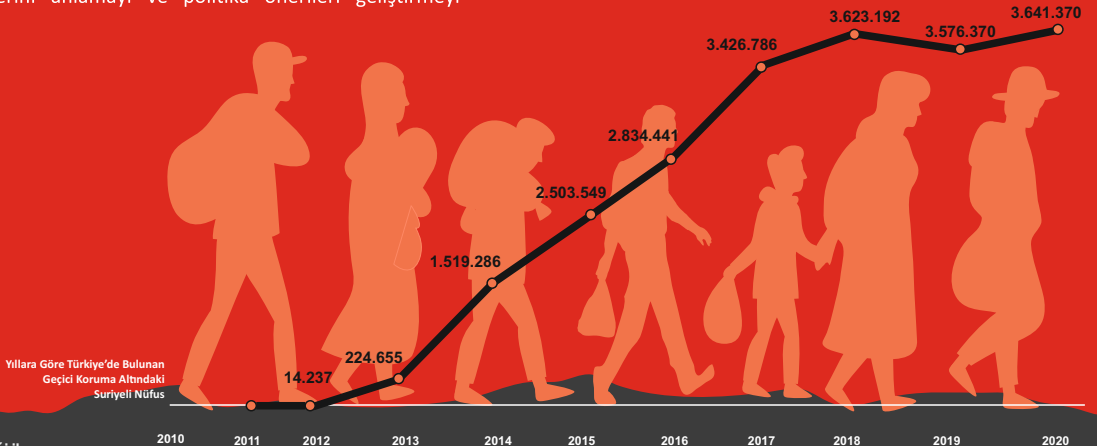
29 Nisan 2011’de 252 kişilik ilk Suriyeli kabile Hatay sınırından Türkiye’ye ulaştığında, bu insani hareketliliğin ulaşacağı ne sayısal büyüklükler ve ne de kalış süreleri öngörülebilmisti. Ama Türkiye üç yıl sonrasında, yani 2014’de dünyada en fazla mülteci barındıran ülke konumuna geldi. Onuncu yılında Türkiye’deki Suriyelilerin sayısı 3,6 milyonu aşmış ve Türkiye nüfusunun % 4,37’ye ulaşmış durumda. Türkiye’deki Suriyelilerin % 98’inden fazlası kent mültecileri

olarak Türk toplumu ile birlikte yaşıyor, 2011-2019 arasında 625 bin Suriyeli bebek Türkiye’de doğdu, 750 bini aşkın Suriyeli çocuk Türk devlet okullarına gidiyor, 37 binden fazla Suriyeli genç Türk Üniversitelerinde okuyor, 180 bin civarında Suriyeli vatandaşlığa geçti. Hem Suriye’de kronikleşen savaş ortamı, hem de Suriyelilerin kendi yaşamlarını Türkiye’de kurma çabaları nedeniyle, Suriyeliler içinde gönüllü geri dönüş eğilimlerinin de belirgin biçimde azaldığı gözlenmektedir. Artık acil durum yönetiminin değil, uyum süreçlerinin ve uygulamaların gündemde olduğu Türkiye’de, hem Türk toplumu hem de Suriyeliler bakımından büyük ölçüde çatışmasız ve bu bağlamda da başarılı sayılabilecek on yıllık ortak yaşam tecrübesine olduğu söylenebilir. Ancak buna rağmen; toplumsal alanda özellikle büyük sayılardan ve uzayan süreçlerden kaynaklanan ciddi kaygıların ve itirazların varlığı da her geçen gün kendisini daha çok belli etmekte ve konu günlük siyasetin ilgi alanına dönüşmektedir.

“Suriyeliler Barometresi: Suriyelilerle Uyum İçinde Yaşamın Çerçevesi” toplumsal uyumun kurumsal ve resmi olan bölümünden daha çok toplumsal alanı anlamaya dair bir çaba olarak Prof. Dr. M. Murat Erdoğan tarafından 2014’den beri tasarlanmış ve düzenli olarak tekrarlanmaktadır. Hem Türk toplumu hem de Suriyeliler bakımından “ortak toplumsal yaşama” dair gelişmeleri, uyum ve gerilim süreçlerini anlamayı ve politika önerileri geliştirmeyi

amaçlayan çalışma, temsiliyet gücü yüksek kapsamlı kamuoyu araştırması ve odak grup görüşmeleri ile (OGG) gerçekleştirilmektedir. Araştırmanın temel amacı ve çabası, akademik kısıtların farkında olarak, bu önemli ve son derece dinamik süreç konusunda mümkün olan en gerçek fotoğrafı elde etmek, buradan hareketle toplumsal huzur merkezli değerlendirme ve önerileri kamuoyu ile paylaşmaktır. Saha çalışması Aralık 2020’de yapılan SB-2020 araştırması, T.C. Vatandaşları için NUTS-2 modellemesine uygun biçimde 26 ilde 2.259 kişi ile “kişi bazlı” (güven düzeyi: %95 ve güven aralığı $\pm 2,06$); Suriyeliler için ise geçici koruma statüsünde olan, kamp dışında yaşayan 1.414 Suriyeli hane ile “hane bazlı” (güven düzeyi: %95, güven aralığı: $\pm 2,6$ güven aralığı) gerçekleştirilmiştir. SB-2020 çerçevesinde ayrıca 4 ilde 20 OGG yapılmıştır.

UNHCR Türkiye desteği ile Prof. M. Murat Erdoğan yönetimi ve raporlaması ile gerçekleştiren SB-2020 araştırma ekibinde Dr. Onur Unutulmaz, Tülin Haji Mohamad, Dr. Nihal Emiñoğlu ve Deniz Aydınli yer almıştır. Ayrıca göç, mülteci ve toplumsal araştırmalar alanında hem Türkiye hem de yurtdışında son derece değerli/duayen akademisyenlerden oluşturulan “Suriyeliler Barometresi Akademik Kurulu” üyeleri Prof. Dr. Nermin Abadan-Unat, Prof. Dr. Mustafa Aydın, Prof. Dr. Banu Ergöçmen, Prof. Dr. Elisabeth Ferris, Prof. Dr. Ahmet Kasım Han, Prof. Dr. Ahmet İcduygu, Omar Kadkoy, Prof. Dr. Neeraj Kaushal, Prof. Dr. Ayhan Kaya, Prof. Dr. Fuat Keyman, Ümit Kızıltan, Prof. Dr. Kemal Kirişçi, Prof. Dr. Nilüfer Narlı, Kathleen Newland, Prof. Dr. Barbara Oomen, Doç.Dr. Saime Özçürümez, Prof. Dr. Nasser Yassin, Doç.Dr. Aysel Yıldız ve UNHCR-Ankara çalışmaya çok önemli destek ve katkılar vermişlerdir.

Yıllara Göre Türkiye’de Bulunan Geçici Koruma Altındaki Suriyeli Nüfus